नवनीत

अथवा

मराठीकवितांचे वेंचे.

हें पुस्तक,

परशुराम पंत गोडबोले.

मराठी त्रान्सलेतर ह्यांचे पंडित,

ह्यांनीं केलें.

आवृत्ति सातवी.

विद्याखात्याकरितां.

मुंबई.

गव्हर्नमेंत सेन्त्रल बुक दिपो.

इसवी सन १८७१.—शके १७९३.

किंमत एक रुपया साहा आणे.

क सन १८४७ चा आक्ट २० प्रमाणें रजिस्टर केलें असे.

मुंबईंत

इंदुप्रकाश छापखान्यांत बाबू मोरेश्वर यांनीं छापिलें.

म/२५९८

G. L. Kulkarni

सातव्या आवृत्तीची सूचना.

ह्या ग्रंथाची प्रथमावृत्ति सन १८५४ नांत छापिली. नंतर सन १८५७ नांत दुसरी काढिली. त्यावर सन १८६० ह्या वर्षी तिसरी आवृत्ति निघाली. नंतर सन १८६२ यांत चवथी, सन १८६४ ह्या वर्षी पांचवी, आणि सन १८६८ ह्या वर्षी साहावी, याप्रमाणें आवृत्ति छापल्या गेल्या.

सांप्रत पूर्वीचीं सर्व पुस्तकें खपून गेल्यामुळें गरज लागल्यावरून साहाव्या आवृत्तींत पडलेल्या चुका शुद्ध करून व कांहीं ठिकाणीं नव्या टिपा घालून हल्लीं मेहरबान् विद्याखात्याचे डैरेक्टर साहेब ह्यांच्या हुकुमानें ही नवी सुधारलेली आवृत्ति छापिली आहे.

एप्रिल, इसवी सन १८७१.

Prof. Datto Vaman Potdar, B. A. Poona 2.

अनुक्रमणिका.

	पृष्ठ.
१ मुकुंदराज.	
ओंव्या विवेकसिंधूतील, अध्याय २–३	१
ओंव्या परमामृतांतील, प्रकरण १	३
ओंव्या परमामृतांतील, प्रकरण २	४
ओंव्या परमामृतांतील, प्रकरण ३	५
ओंव्या परमामृतांतील, प्रकरण ११	६
ओंव्या परमामृतांतील, प्रकरण १२	६
२ ज्ञानदेव.	
ओंव्या ज्ञानेश्वरीचा अध्याय १२ ह्यांतील	७
ओंव्या ज्ञानेश्वरीचा अध्याय १३ ह्यांतील	९
ओंव्या अमृतानुभव, प्रकरण २ ह्यांतील	१५
ओंव्या अमृतानुभव, प्रकरण ४ ह्यांतील	१६
अभंग स्फुट	१७
३ नामदेव.	
अभंग स्फुट खुद्द नामदेवाचे	२२
अभंग जनाबाईचे	२८
अभंग राजाईचे	३१
अभंग गोणाईचे	३१
अभंग गोंदोबाचे	३२
४ एकनाथ.	
ओंव्या रामायणांतील	३२
ओंव्या भागवत, अध्याय २२ ह्यांतील	३६
ओंव्या रुक्मिणीस्वयंवर, अध्याय ७ वा	३९

पृष्ठ.

५ तुकाराम.

अभंग स्फुट ४४

६ वामनपंडित.

श्लोक नामसुधेंतील ७१
श्लोक वनसुधेंतील ७२
श्लोक वेणुसुधेंतील ७३
श्लोक दधिमंथनप्रकरणीं ७३
श्लोक भामाविलासांतील ७४
श्लोक रुक्मिणीविलासांतील ७५
श्लोक भीष्मप्रतिज्ञेंतील ७७
श्लोक लोपामुद्रासंवादप्रकरणीं ७८
श्लोक सीतास्वयंवरांतील ८०
श्लोक भरतभावांतील ८२
श्लोक वामनचरित्रांतील ८८
श्लोक कालियमर्दनांतील ९१
ओंव्या निगमसारांतील, अध्याय पहिला १०४

७ रामदास.

अभंग स्फुट १११
ओंव्या दासबोधांतील कविवर्णन ११९
ओंव्या दासबोधांतील नरदेहप्रशंसा १२१
ओंव्या दासबोधांतील मूर्खांचीं लक्षणें १२२
श्लोक मनोबोधांतील १२३

८ मुक्तेश्वर.

ओंव्या आदिपर्वांतील दुष्यंतशकुंतलाख्यान १२८
ओंव्या सभापर्वांतील जरासंधवधाविषयींच्या १३६
ओंव्या सभापर्वांतील द्रौपदीवस्त्रहरणप्रकरणीं १३९

९ श्रीधर.

ओंव्या हरिविजयांतील अक्रूरागमनप्रकरणीं अध्याय १८ .... १५०

पृष्ठ.
ओंव्या रामविजयांतील, अध्याय १ ला १५५
ओंव्या पांडवप्रतापांतील अभिमन्युवधप्रकरणीं १६३
ओंव्या शिवलीलामृतांतील, अध्याय पहिला १६८

१० अमृतराव.

कटिबंध रामचंद्रावर १७२
कटिबंध जीवदशेवर १७२
कटिबंध दुर्वासयात्रा १७३
कटिबंध सुदामचरित्र १७४
कटिबंध द्रौपदीवस्त्रहरण १७८
कटिबंध ध्रुवचरित्र १७९
कटाव गणपतीवर १८२
चूर्णिका मार्कंडेयाविषयीं १८३

११ महीपतिबावा.

ओंव्या भक्तविजयांतील, अध्याय पहिला १८३
ओंव्या भक्तविजयांतील, एकनाथचरित्र १८५

१२ मोरोपंत.

आर्या (गीति) स्फुट १९०
——मंत्रभागवत, स्कंध ११ ह्यांतील १९२
——आदिपर्वांतील कचोपाख्यान १९६
——आदिपर्वांतील ययातीचें आख्यान २००
——आदिपर्वांतील दुष्यंतशकुंतलाख्यान २११
——सभापर्वांतील द्रौपदीवस्त्रहरण २१८
——वनपर्वांतील नलोपाख्यान २२७
——विराटपर्वांतील उत्तरगोग्रहण २३२
——उद्योगपर्वांतील कृष्णशिष्टाई २३९
——भीष्मपर्वांतील युद्धप्रकरणीं २४५
——द्रोणपर्वांतील युद्धप्रकरणीं २५०
——दामरामायणांतील २५७

के. म. म. द मा. बोतवाल

पृष्ठ.

आर्या (गीति) निरोष्ठरामायणांतील २५८
——परंतुरामायणांतील २५८
——सन्मणिमालेंतील २५९
——धर्मोपदेशप्रकरणीं २६०
आर्या गीति, भागवत, बृहद्दशमांतील रासक्रीडाप्रकरणीं २६१
घनाक्षरी रामायणांतील २६४
साक्या अहिल्योद्धारप्रकरणीं २६४
साकीरामायणांतील साक्या २६५
श्लोक केकावलींतील २६६
आर्या संशयरत्नमालेंतील २६८
आर्या केका २७०
आर्या भारतीरामायण वनपर्वांतील २७१
आर्या सुभद्राहरण २९१
श्लोक बृहद्दशमांतील प्रद्युम्नाख्यान २९४
श्लोकबृहद्दशमांतील सज्जनप्रार्थना ३०१

१३ रघुनाथ पंडित.

नलदमयंतिस्वयंवरोपाख्यान. श्लोक, दिंडया, वगैरे ३०२

१४ रामजोशी.

लावण्या बोधपर वगैरे ३२०

१५ कितीएक कवींचीं पदें.

पदें शिवरामस्वामीचीं ३२३
" केशवस्वामीचीं ३२४
" रंगनाथस्वामीचीं ३२४
" एकनाथस्वामीचीं ३२६
" अमृतरायाचीं ३२६
" श्रीधरस्वामीचें ३२८
" आनंदतनयाचीं ३२८

	पृष्ठ.
पद विठ्ठलकवीचें	३३०
पदें मयूरकवीचीं	३३१
„ जीवनतनयाचीं	३३२
„ प्रेमाबाईचें	३३३
„ शिवदिनबावाचीं	३३३
„ भुजंगनाथाचें	३३४
„ रामजोशीबावाचें	३३४
„ मध्वमुनीश्वराचें	३३४
लावणी देवनाथाची	३३५
मुरली देवनाथाची	३३६
भूपाळ्या	३३६
आरत्या	३३८
श्लोक ग्रंथकर्त्याचे	३४०

मुकुंदराज.

दाखल अंक 4352
ग्रंथांक 861 . Pam
किंमत 9-393

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

शा० शके सुमारें ९००.— इ० सन सुमारें १०००.

१. विवेकसिंधु. १. परमामृत.

वेंचे, विवेकसिंधूंतील.

ओंव्या.

अध्याय २–३.

जेंशक्तिचक्राशींवेगळ ॥ जेंज्ञप्तिचिन्मात्रकेवळ ॥ तेंनिजानंदनिर्मळ ॥ परब्रह्म ॥ १ ॥ दृश्यद्रष्टादर्शन ॥ हेत्रिपुटीजेथेंक्षीण ॥ तेंपरब्रह्मजाण ॥ अनिर्देश्य ॥ २ ॥ ज्ञाताज्ञानज्ञेय ॥ जेथनाहींहेंत्रितय ॥ तेंपरब्रह्मअप्रमेय ॥ जाणावेंपैं ॥ ३ ॥ ज्ञानह्मणोंतरीनाहींजाणिव ॥ अज्ञानह्मणोंतरीनाहींनेणिव ॥ अभावह्मणोंतरीठेव ॥ नवलआनंदाची ॥ ४ ॥ अभावह्मणजेशून्य ॥ शून्यवादीयांचेंमतजघन्य ॥ ह्मणऊनिजगींतेंचिधन्य ॥ जेपरब्रह्मविद्या ॥ ५ ॥ आहेह्मणोंतरीकैसेनिध्यावें ॥ नाहींह्मणोंतरीकैसेनिसांडावें ॥ असोहेंब्रह्मभावेंअनुभवावें ॥ ज्याचेंतेणेंची ॥ ६ ॥ जेंनिद्रिस्तातेंचेववी ॥ जेंचेवलियातेंजागवी ॥ जागलियातेंभोगवी ॥ परीअक्रियतें ॥ ॥ ७ ॥ जैसेंस्फटिकशिळेचेंपोट ॥ जेंनिरंतरवर्तेनिधोट ॥ तैसेंचैतन्यएकदाट ॥ जाणावेंपरब्रह्म ॥ ८ ॥ नातरीगगनाऐसेंपोकळ ॥ व्यापकपरीव्याप्यासींवेगळ ॥ निजप्रकाशेंसोज्वळ ॥ आपणाआपेंची ॥ ९ ॥ ब्रह्माविष्णुमहेश्वरू ॥ हेहीशीणतीकरितांसृष्ट्यादिव्यापारू ॥ मगसेवितीविश्राममंदिरू ॥ परब्रह्मतें ॥ १० ॥ जेथविद्यानाअविद्या ॥ जेंअनुपम्यस्वयंवेद्य ॥ तेंजाणावेंसुखसंवेद्य ॥ परब्रह्मस्वरूप ॥ ११ ॥ झालाजरीसर्वेश्वरू ॥ धरिलाजरीजाणिवेचाअहंकारू ॥ तरितोहीनेणेपारू ॥ त्यास्वरूपाचा ॥ १२ ॥ ह्मणऊनिअहंकारगळे ॥ कल्पनातेपहिलीचमावळे ॥ तरींचब्र

ह्मआकळे ॥ स्वानुभावाशीं ॥ १३ ॥ ब्रह्मांडगोळसहस्र ॥ व्यापोनिस
बाह्यअभ्यंतर ॥ असेउरलेंनिरंतर ॥ परब्रह्मस्वरूपतें ॥ १४ ॥ गगनींना
थिलेंआभाळ ॥ तैसेंब्रह्मींमायापडळ ॥ तेंविरालियाकेवळ ॥ ब्रह्मचिअसे
॥ १५ ॥ जेंध्यानावीणध्याइजे ॥ जेंचित्तावीणचिंतिजे ॥ जेंजाणिवेवी
णजाणिजे ॥ परब्रह्मतें ॥ १६ ॥ जेंपरब्रह्मनिर्गुण ॥ सर्वेश्वराचेंनिजरूप
जाण ॥ मूळमायेचेंअधिष्ठान ॥ पूर्णचैतन्यजें ॥ १७ ॥ मायाब्रह्मींचावि
वर्त ॥ ऐसाबोलेवेदांतसिद्धांत ॥ जोउपनिषदांचामथितार्थ ॥ प्रमाणसि
द्ध ॥ १८ ॥ ब्रह्मनिर्विकारजैसेंतैसें ॥ तेंअसतचिसदाअसे ॥ तेथेंअन्यथा
भासभासे ॥ तोतद्विवर्तगा ॥ १९ ॥ नातरीजैसादोरू ॥ नमोडेतेथचाआ
कारू ॥ नाथिलाचीआभासथोरू ॥ सर्पजैसा ॥ २० ॥ तैसेंब्रह्मउपमा
रहित ॥ तेथेंकायसादृष्टांत ॥ परीएकदेशींहोयउचित ॥ बुझावयाउद्देशें
॥ २१ ॥ सृष्ट्यादिव्यापार ॥ जोकरीतसेसर्वेश्वर ॥ तोहीमायेचावडि
वार ॥ ऐसाजाणिजे ॥ २२ ॥ हेअसंभाविनीमाया ॥ अनिर्वचनीयशि
ष्यराया ॥ ह्मणउनीमिथ्याचिगापरिवायां ॥ आभासतअसे ॥ २३ ॥ अ
होब्रह्मआपणियातें ॥ मीब्रह्मऐसेंनह्मणतें ॥ तरीब्रह्मींचेंकायउणेंहोतें ॥
ब्रह्मपणासी ॥ २४ ॥ ह्मणऊनिमिथ्याभूतमाया ॥ आणिविश्वहेंमायाम
य ॥ तरीब्रह्मतेंअद्वय ॥ कांनह्मणावें ॥ २५ ॥ जेंमिथ्यातेंकायअसे ॥ ज
रीसाचासारिखेंआभासे ॥ गगनींगंधर्वनगरजैसें ॥ नाथिलेंचीगा ॥ २६ ॥
ऐसीमायाउठली ॥ तेपरब्रह्मींअधिष्ठिली ॥ तियेप्रकृतिपुरुषेंबोलिलीं ॥
सांख्यमतें ॥ २७ ॥ हेमायामूळप्रकृती ॥ परमपुरुषाचीनिजशक्ती ॥ ति
येशींतयाचीसंगती ॥ तेंऐकपां ॥ २८ ॥ घटजोजोनिपजे ॥ तोतोआधीं
चगगनेंव्यापिजे ॥ तैसेंजेंजेंतत्वउपजे ॥ तेंव्यापिजेचैतन्यें ॥ २९ ॥ नात
रीउठालियातरंगातें ॥ जळआधींचव्यापोनिवर्तें ॥ तैसेंपूर्वींमायेतें ॥ व्या
पिजेपरब्रह्में ॥ ३० ॥ जेणेंमायेतेंव्यापिलें ॥ तेंसगुणब्रह्मबोलिलें ॥ येरजै
सेंतैसेंउरलें ॥ केवळब्रह्मपैं ॥ ३१ ॥ जेणेंमायाअधिष्ठिजे ॥ तेंब्रह्ममायो
पाधिबोलिजे ॥ मायाशबळऐसेंह्मणिजे ॥ तयातेंची ॥ ३२ ॥ जेंब्रह्मसगु
ण ॥ तोचिपरमात्माजाण ॥ परमपुरुषऐसीखूण ॥ तेथेंचिबोलिजे ॥ ३३ ॥
जोसर्वात्मासर्वसाक्षी ॥ सर्वेश्वरसर्वकुक्षी ॥ जोकांहींचनुपेक्षी ॥ निजभ
क्तां ॥ ३४ ॥ जोदेवअनादीलाघवी ॥ नाहींतोब्रह्मगोळदाखवी ॥ गेलें
ह्मणऊनिलपवी ॥ जेथिचेंतेथेंची ॥ ३५ ॥ जयाशीकानावीणऐकणें ॥

हातांवीणदेणेंघेणें ॥ जिव्हेवीणचाखणें ॥ सर्वरसांतें ॥ ३६ ॥ पायांवीण सर्वत्रहिंडणें ॥ चक्षूवीणवस्तुदेखणें ॥ जेणेंजीवांशीउद्धरणें ॥ इच्छामात्रें ॥ ३७ ॥ जोजवळीचपरीअतिदूरी ॥ दूरस्थपरीजिवाभीतरी ॥ ज्याचियानिजसत्ताव्यापारीं ॥ चेष्टवीइंद्रियग्राम ॥ ३८ ॥ प्रतिबिंबींआभासक ॥ जैसाकातरणीसर्वत्रएक ॥ तैसासर्वजीवांशीप्रकाशक ॥ परमात्मातोची ॥ ३९ ॥ तोशुद्धतत्पदार्थु ॥ ज्ञानविग्रहअमूर्तु ॥ सर्वव्यापकपरीमूर्तिमंतु ॥ भक्तांकारणें ॥ ४० ॥ नटनाटचेंशिणतां ॥ आपणयाशी नभुलेसर्वथा ॥ तैसाअवतारधरितां ॥ नभुलेस्वस्वरूपातें ॥ ४१ ॥ सगुणरूपकिरेमायिक ॥ ऐसेंजाणोनिभजतीतेकौतुक ॥ नभजतीतेहीनविवेक ॥ पुढेंजाणावें ॥ ४२ ॥ सोंगसंपादितांचोखळेपण ॥ नटाशिदीजेअलंकारभूषण ॥ सोंगलटकेंपरिभूषण ॥ नटासीचिअर्पिती ॥ ४३ ॥ तैसेंमायिकाकिरेअवतरण ॥ तेथेंकिजेभजन ॥ तेंहोयकींअर्पण ॥ जगदीश्वरीं ॥ ॥ ४४ ॥ ह्मणऊनीसर्वेश्वराचेंभजन ॥ कधींचिनव्हेअप्रमाण ॥ जेंभक्तासीकैवल्यसाधन ॥ ज्ञानद्वारें ॥ ४५ ॥

वेंचे, परमामृतांतील.

ओंव्या.

प्रकरण पहिलें.

ओंनमोजीगुरुनाथा तूंपरमप्राप्तीचादाता ॥ कृपासिंधुजीसमर्था ॥ अनंताअपारा ॥ १ ॥ तूंआनंदमयस्वयंप्रकाश ॥ कैवल्यदातापरमईश ॥ तूंनिजरूपअविनाश ॥ निराकार ॥ २ ॥ तूंनिःसंगनिरंजन ॥ तूंनिरंतरअभिन्न ॥ नाहींतुजसमान ॥ कांहींदेवा ॥ ३ ॥ तूंजंवकृपाकरिसी ॥ तंवसंसारबंधनतोडिसी ॥ अविद्येपासूनिसोडविसी ॥ तारिसीजडजीवां ॥ ॥ ४ ॥ नव्हेजेंदेवांअसुरां ॥ तेंतुझेंकरणेंदातारा ॥ समर्थनदेखोंदुसरा ॥ तुजवांचूनि ॥ ५ ॥ आणिककोण्हानमस्कारूं ॥ कवणाचेंस्तवनकरूं ॥ जयजयाजीश्रीगुरू ॥ अगाधमाहिमा ॥ ६ ॥ जैसासर्वपटामाजीएकतंतु ॥ तैसातूंविश्वींविश्वभरीतु ॥ सर्वव्यापूनीविरहितु ॥ अलिप्ततूं ॥ ७ ॥ हीं अनेकेंसगुणरूपें ॥ तूंधरिसीआपुलेनिव्यापें ॥ शिवशक्तीचींसाकाररूपें ॥ दाखविसीतूं ॥ ८ ॥ तुजविणआननदेखोंकोण्ही ॥ ह्मणोनिआणिकांतें

नमनीं ॥ हामस्तकतुझियेचरणीं ॥ ठेविलासत्य ॥ ९ ॥ तूंशुद्धात्मास्वयं ज्योती ॥ तुझीसर्वत्रज्ञानदीप्ती ॥ नमोनमोजीश्रीगुरुमूर्ती ॥ आनंदवि भो ॥ १० ॥ तूंब्रह्मरूपेंउत्पत्तिकरिसी ॥ विष्णुरूपेंप्रतिपाळिसी ॥ रुद्र रूपेंसंहारिसी ॥ पुनरपिरचावया ॥ ११ ॥ तूंसर्वसाक्षीसर्वज्ञ ॥ तूंसर्ववि द्याविदुःप्राज्ञ ॥ तूंतत्वार्थजीवसंज्ञ ॥ सर्वेश्वरा ॥ १२ ॥ तूंजाणसीस्वस्व रूपासी ॥ ह्मणोनिजाणीवस्फुरविशी ॥ तेणेंसर्वज्ञहाअभिमानधरिसी ॥ परमात्माह्मणविसीयेउपाधीस्तव ॥ १३ ॥ तुझियेइच्छेचाविस्तार ॥ वि स्तारिलेंहेंचराचर ॥ जीवअंशेंअपार ॥ स्फुरसीतूं ॥ १४ ॥ सर्वजीवांची ज्ञप्तिकळा ॥ जगासीजाणेसकळा ॥ तोज्ञानात्माजिव्हाळा ॥ त्वंपदाचातूं ॥ १५ ॥ मायाअविद्यासंबंधें ॥ जीवईश्वरहोसीभेदें ॥ हाहीआपुलेनिवि नोदें ॥ खेळतुझा ॥ १६ ॥ तूंस्वानंदसदोदित ॥ असिपदींतादात्म्येंअलि प्त ॥ पदातीतस्वयंभरित ॥ कैवल्यतूं ॥ १७ ॥ ऐशीकरितांतुझीस्तुती ॥ मुकावल्यावेदश्रुती ॥ तेथमीप्राकृताकिती ॥ वर्णावयायोग्यतुज ॥ १८ ॥ तूंप्रेमभरितपूर्णपुरुष ॥ चतुर्विधवाचेचाईश ॥ आतांदेईंदेवामतिप्रकाश ॥ तुजजाणावया ॥ १९ ॥ तूंकृपासिंधुजरीवरदहोसी ॥ तरीअज्ञानजीवा चेंफेडिसी ॥ मगलोपलेंप्रकटविसी ॥ शिवत्वसिद्ध ॥ २० ॥ ह्मणऊनिमी विनवींशरणागत ॥ तूंज्ञानसूर्यहृदयींउदित ॥ तरीअविद्यातमक्षणांत ॥ फि टेलस्वामी ॥ २१ ॥ यावरीश्रीगुरुझालेप्रसन्न ॥ करवितीपरमार्थाचें कथन ॥ बोलेनसकळशास्त्रार्थाचेंमथन ॥ निर्वाणतेंचि ॥ २२ ॥

प्रकरण दुसरें.

जेंजाणोनिसर्वकीजे ॥ जेंनित्यसर्वदाअभ्यासिजे ॥ जेथपरतोनिचित्तेंरा हिजे ॥ बुद्धीदेऊनी ॥ १ ॥ तेंअभ्यंतरींचेंज्ञान ॥ प्रकटबोलेनसाधन ॥ जेथरतलेयोगीजन ॥ निरंतर ॥ २ ॥ जैसेंसागरींचेंअमृत ॥ कांपयमथु निकाढिलेंघृत ॥ तैसेंसारसर्वांत ॥ तेंचिसांगेन ॥ ३ ॥ नलगेयापरतेंकां हींकरणें ॥ नानापरींचेंअभ्यासणें ॥ संकल्पविकल्पात्मकसाधनें ॥ सर्व त्यजिजे ॥ ४ ॥ संकल्पविकल्पात्मकमतें ॥ नानादर्शनेंकष्टतें ॥ जंवम हावाक्यविवरणाचित्तें ॥ अनुभविलेंनाहीं ॥ ५ ॥ जंवनिरुपाधिस्वरूप ॥ अनुभविलेंनाहींआपेंआप ॥ तंवकष्टासीमाप ॥ कवणकरी ॥ ६ ॥ ब्र

ततपनियमांच्यासांकडी ॥ संदेहींगुंतलींवापुडीं ॥ तींकेंवीपावतीपैलथडी ॥ संसारसागराची ॥ ७ ॥ पूजास्नानेंतीर्थेंदानें ॥ मंत्रतंत्रयोगहवनें ॥ कीजेतितुकेंफळभोगणें ॥ स्वर्गादिकसर्वथा ॥ ८ ॥ जपतपअनुष्ठानें ॥ आणिकनानापरींचींसाधनें ॥ मोक्षनपविजेआत्मज्ञानें ॥ वांचूनिया ॥ ९ ॥ जंववरीजीवईश्वरउपाधी ॥ निरसूनिनेणिजेऐक्यसिद्धी ॥ भेदसांडोनिशबलविरोधी ॥ शुद्धस्वरूपनप्रकाशे ॥ १० ॥ त्वंपदतत्पदाचेंलक्ष ॥ शबलसांडूनिपरोक्ष ॥ नेणिजेशुद्धअपरोक्ष ॥ तंवमोक्षकैंचा ॥ ११ ॥ जोंवरी तोएकमीएक ॥ हानतुटेचिकळंक ॥ जंवनप्रकाशेज्ञानसंपर्क ॥ तंवपरमप्राप्तिनघडे ॥ १२ ॥ जंववरीत्रिपदशोधनघडे ॥ अर्धमात्रेपरतेंनसंपडे ॥ क्षरअक्षरनिवडूनघडे ॥ उत्तमपुरुषींसमरस ॥ १३ ॥ सच्चिदानंदविवरण ॥ जंवनेणिजेकार्यकारण ॥ विवळेनाशुद्धआत्मज्ञान ॥ तंवमोक्षकैंचा ॥ १४ ॥ गुरुमुखेंवेदांतश्रवण ॥ नघडेतयाचेंमनन ॥ जंवनपविजेनिदिध्यासन ॥ तंवसाक्षात्कारकैंचा ॥ १५ ॥ सांडोनिवेदांतसिद्धांत ॥ जेबोलतीपाषांडमत ॥ त्यांचीनायकावीमात ॥ महावाक्यार्थअनुभाविजे ॥ १६ ॥ वेदबोलिलासृष्टिक्रम ॥ तोसांडोनिसकळधर्म ॥ वेदांताचेंनिजवर्म ॥ लाहिजेगुरुमुखें ॥ १७ ॥ वेदांतींचेंअबोलणें ॥ सिद्धांतींचें जाणोनिनेणणें ॥ जेथेंमिळणीहोयतेंपावणें ॥ कैवल्यपदा ॥ १८ ॥ जीवईश्वराचीमिळणी ॥ होयपरमपदींनिर्वाणी ॥ तेथेंद्वैतबुद्धीचीकडसणी ॥ तुटोनिजाय ॥ १९ ॥

प्रकरण तिसरें.

करूनिआदिशक्तीचाअंगीकारू ॥ जोकरीउत्पत्तिस्थितिसंहारू ॥ सर्वसाक्षीसर्वेश्वरू ॥ तोशबलबोलिजे ॥ १ ॥ स्थूळदृष्टीचेंजाणणें ॥ तितुकेंही निरसणें ॥ उरेअदृश्यजोद्रष्टेपणें ॥ तोशुद्धपरमात्मा ॥ २ ॥ सर्वज्ञआणि सर्वेश्वरू ॥ ऐसासकलशास्त्रांचानिर्धारू ॥ तोचिजाणिजेपरात्परू ॥ ज्ञप्तिमात्र ॥ ३ ॥ अनंतशक्तीचाद्रष्टा ॥ स्थानमानविरहितप्रतिष्ठा ॥ जया अपरिमिताघनदाटा ॥ पारनेणिजे ॥ ४ ॥ तयाबोलिजेशुद्ध ॥ निरसिजेशबलत्वअशुद्ध ॥ ज्ञानघनानंदशुद्ध ॥ परमेश्वर ॥ ५ ॥ ब्रह्मांडहिरण्यगर्भमाया ॥ जोवेगळायादेहत्रया ॥ मूळप्रकृतिमहामाया ॥ याविलक्षणजो ॥ ६ ॥ उत्पत्तिस्थितिसंहार ॥ सर्वसाक्षित्वाचाव्यवहार ॥ याअ-

स्यातीतअपार ॥ आपेंआपजो ॥ ७ ॥ याचिपरीपाहतां ॥ जीवअवि द्याविरहित ॥ कामकर्मातीत ॥ जाणिजेऐसा ॥ ८ ॥ स्थूळसूक्ष्मकारण ॥ चौथादेहमहाकारण ॥ जागृतीस्वप्नसुषुप्तिजाण ॥ तुर्याचौथी ॥ ९ ॥ विश्वतैजसप्राज्ञ ॥ प्रत्यगात्मासर्वज्ञ ॥ हेअभिमानीसंज्ञ ॥ शबलत्वंपदार्थी ॥ १० ॥ याइतुकियांचाद्रष्टा ॥ जोज्ञानघनतयाप्रकटा ॥ शुद्धबोलिजेप्रतिष्ठा ॥ जीवत्वानिरासें ॥ ११ शबलत्वतोवाच्यपक्ष ॥ शुद्धबोलिजेलक्ष ॥ लक्षींऐक्यजाणितलियामोक्ष ॥ सिद्धचिलाधे ॥ १२ ॥ दोंहींनयनींएकदृष्टी ॥ दोंहींश्रवणींएकनादउठी ॥ दोंहींअधरपुटीं ॥ एकचिशब्दु ॥ १३ ॥ तैसेंदोंहींपदींचेंविवरण ॥ करितांजीवईश्वराचेंनिरसन ॥ शुद्धलाधेतयाकवण ॥ द्वैतकल्पी ॥ १४ ॥ जैसेंमहदाकाशअखंडपूर्ण ॥ घटींमठींदिसेभिन्न ॥ घटमठाकाशजाण ॥ बोलतीतया ॥ १५ ॥ घटमठदोन्हीभंगतां ॥ ठाईंचेंचऐक्यतत्वतां ॥ तैसेंजीवईश्वरउपाधिनिरसितां ॥ स्वस्वरूपएक ॥ १६ ॥ मायाअविद्यानासीं ॥ ऐक्यहोयजीवईश्वरासीं ॥ ऐसेंबुझोनिमानसीं ॥ सुखीहोइजे ॥ १७ ॥ मायाअविद्येसीपाहतां ॥ विरुद्धभासेउभयतां ॥ ह्मणोनिशबलत्यागेंशुद्धता ॥ अखंडैकरसब्रह्म ॥ १८ ॥ ऐसेंमहावाक्यविवरणें ॥ त्वंपदतत्पदशोधणें ॥ असिपदींपावणें ॥ ऐक्यसिद्धी ॥ १९ ॥ ह्मणोनियांदृष्टीविण ॥ सकळभेदमतेंजाण ॥ तेंबोलिजेखंडज्ञान ॥ मायिकव्यवहारें ॥ २० ॥

प्रकरण अकरावें.

स्वस्वरूपजाणिजे ॥ मगआलिंगूनराहिजे ॥ सर्वेचिचंचळपणटाकिजे ॥ कल्पनाव्यापारू ॥ २६ ॥ तियेकल्पनेतेंआवरणें ॥ दृश्यपणेंनिरसणें ॥ द्रष्ट्यातेंअनुभवणें ॥ परतलियादृष्टी ॥ २७ ॥ ऐसेंकरितांमनविरमे ॥ विषयव्यापारशमे ॥ मगचित्तविश्रामे ॥ कांहींकांहींस्वरूपीं ॥ २८ ॥ विसरेप्रकाशेस्वरूप ॥ हरपेसांपडेआपेंआप ॥ ऐसाकरितांसाक्षेप ॥ मग स्थिरावे ॥ २९ ॥ निवांतभोगीस्वस्वरूप ॥ डुल्लतआनंदेंआपेंआप ॥ मगतयासुखाचेंमाप ॥ कवणकरी ॥ ३० ॥

प्रकरण बारावें.

स्वेदकंपादिउठती ॥ अष्टसात्विकभावप्रकटती ॥ पावेसाम्राज्यसंपत्ती ॥

रंकजैसा ॥ १ ॥ चित्तचैतन्येंहरपे ॥ उरिजेज्ञप्तिस्वरूपें ॥ अखंडितआपआपें ॥ ब्रह्मानंद ॥ २ ॥ तयासुखाचेनिसमरसें ॥ पावेसुलीनदशे ॥ तें सुखबोलिजेकैसें ॥ अनुभवीजाणती ॥ ३ ॥ जैसेंअमृतचाखेआपुलीचवी ॥ तैसेंस्वसुखअनुभवी ॥ तेथकवणआठवी ॥ संसारासी ॥ ४ ॥ बोलेआनंदाचाघन ॥ दाटेसुखपरिपूर्ण ॥ तयामाजीविवेकसुजाण ॥ हरपोनिजाय ॥ ५ ॥ अहंतास्वरूपींगळे ॥ विषयतृष्णामावळे ॥ इंद्रियांचेलळे ॥ क्रियेवीणपुरती ॥ ६ ॥ महासुखाचेअरूवारीं ॥ आळंगीस्वानुभवीसुंदरी ॥ ज्ञानमात्रइयापरी ॥ स्वरूपभोगी ॥ ७ ॥ निरसतांनेणीव ॥ स्वरूपींसमरसेंजाणीव ॥ मगएकछत्रीराणीव ॥ योगीराजयासी ॥ ८ ॥ सदा स्वानंदाचेसोहळे ॥ विषयजातींवितुळे ॥ स्वरूपसुखाचेनिमेळें ॥ इंद्रियेंतृप्तें ॥ ९ ॥ परमसुखाचेनिभरें ॥ एकहीस्फूर्तीनस्फुरे ॥ कार्यजातविसरे ॥ निमिषांत ॥ १० ॥ करूनियज्ञाचियाकोडी ॥ उभावितीस्वर्गसुखाचीगुडी ॥ तेंसुखकीजेकुरवंडी ॥ याब्रह्मसुखासी ॥ ११ ॥ आनंदआनंदातें घोटी ॥ सांगतांपरेसीपडेमिठी ॥ मुक्तियानेंसुखाचियागोष्टी ॥ केंविकीजे ॥ १२ ॥ खुंटलेंमनाचेंजाणणें ॥ तेंसुखअनुवादावेंकवणें ॥ हेंअनुभवीतोचिजाणे ॥ इतरांनकळे ॥ १३ ॥

ज्ञानदेव.

मरणकाळ शके १२१८, इसवीसन १२९६.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

१. ज्ञानेश्वरी शके १२१२. २. अमृतानुभव.

वेंचे ज्ञानेश्वरींतील भगवद्भक्तांचीं लक्षणें.

ओंव्या.

अध्याय १२.

जोसर्वांभूतांचाठाईं ॥ द्वेषातेंनेणेचिकांहीं ॥ आपपरजयानाहीं ॥ चैतन्याजैसें ॥ १ ॥ उत्तमातेंधरिजे ॥ अधमातेंअव्हेरिजे ॥ हेंकांहींचनेणिजे ॥ वसुधाजेवीं ॥ २ ॥ कांरायाचेंदेहचाळूं ॥ रंकापरौतेंगाळूं ॥ हेंनह्मणेरूपा

कै. म. भ. द. वा. पोतदार

ळू ॥ प्राणपैंगा ॥ ३ ॥ गाईचीतृषाहरूं ॥ व्याघ्राविषहोऊनिमारूं ॥ ऐसें
नेणेचिगाकरूं ॥ तोयजैसें ॥ ४ ॥ तैसेंअवधियाभूतमात्रीं ॥ एकपणेंमै
त्री ॥ रुपेशींधात्री ॥ आपणजो ॥ ५ ॥ आणिमीहेंभाषणनेणे ॥ माझेंकां
हींचनह्मणे ॥ सुखदुःखजाणणें ॥ नाहींजया ॥ ६ ॥ वर्षावावीणसागर ॥
जैसाजळेंनिर्भर ॥ तैसाचिनिरुपचार ॥ संतोषीजो ॥ ७ ॥ ऐसाभक्तआ
वडे ॥ मजजिवाचेनिपाडें ॥ हेंहीयेथथोकडें ॥ रूपकरणें ॥ ८ ॥ व्याप
कआणिउदास ॥ जैसेंकाआकाश ॥ तैसेंजयाचेंमानस ॥ सर्वत्रगा ॥ ९ ॥
संसारव्यथेफिटला ॥ जोनैराश्येंनिवटला ॥ व्याधाहातोनिसुटला ॥ वि
हंगजैसा ॥ १० ॥ जोआत्मलाभासारिखें ॥ गोमटेंकांहींचनदेखे ॥
ह्मणोनिभोगविशेखें ॥ हरिखेनाजो ॥ ११ ॥ आपणाचिविश्वझाला ॥ त
रिभेदभावसहजाचिगेला ॥ ह्मणोनिद्वेषनठेला ॥ जयापुरुषा ॥ १५ ॥ पैं
आपलेंजेंसाचें ॥ तेंकल्पांतींहीनवचे ॥ हेंजाणोनिगताचें ॥ नशोचीजो ॥
॥ १३ ॥ आणिजयापरौतेंनाहीं ॥ तेंआपणाचिआपुलेटाईं ॥ जालायाला
गींजोकांहीं ॥ आकांक्षीना ॥ १४ ॥ वोखटेंकागोमटें ॥ हेंकांहींचजया
नुमटे ॥ रात्रदिवसनघटे ॥ सूर्याजेवीं ॥ १५ ॥ ऐसाबोधचिकेवळ ॥ जो
होऊनीअसेनिष्कळ ॥ त्याहीवरीभजनशीळ ॥ माझाटाईं ॥ १६ ॥ त
याऐसेंदुसरें ॥ आह्मांपाढियंतेंसोयरें ॥ नाहींगासाचोकारें ॥ तुझीआण
पांडवा ॥ १७ ॥ पार्थाजयाचाठायीं ॥ वैषम्याचीवार्तानाहीं ॥ रिपुमि
त्रांदोहीं ॥ सरिसापाड ॥ १८ ॥ घरींचियाउजेडकरावा ॥ पराकियाआं
धारपाडावा ॥ हेंनेणेचिगापांडवा ॥ दीपजैसा ॥ १९ ॥ जोखांडावया
घावघाली ॥ कांलावणीजेणेंकेली ॥ दोघांएकचीसाउली ॥ देवृक्षजैसा
॥ २० ॥ नातरीइक्षुदंडू ॥ पाळीतयासाचिगोडू ॥ गाळीतयाकडू ॥ नोहे
चिजेवीं ॥ २१ ॥ अरिमित्रींतैसा ॥ अर्जुनाजयाभावऐसा ॥ मानापमा
नींसरिसा ॥ होतजाय ॥ २२ ॥ तिन्हीऋतूंतसमान ॥ जैसेंकागगन ॥ तै
साएकचिमान ॥ शीतोष्णींजया ॥ २३ ॥ दक्षिणउत्तरमारुता ॥ मेरुजै
सापांडुसुता ॥ तैसासुखदुःखांप्राप्ता ॥ मध्यस्थजो ॥ २४ ॥ माधुर्येंचंद्रि
का ॥ सरिसीरायारंका ॥ तैसाजोसकळिकां ॥ भूतांसम ॥ २५ ॥ अव
घियाजगाएक ॥ सेव्यजैसेंउदक ॥ तैसेंजयातेंतिन्हीलोक ॥ आकांक्षि
ती ॥ २६ ॥ जोनिंदेतेंनेघे ॥ स्तुतीतेंनश्लाघे ॥ आकाशानलागे ॥ लेप
जैसा ॥ २७ ॥ तैसेंनिंदेआणिस्तुती ॥ मानकरीएकीपांती ॥ विचरेप्रा

णवृत्ती ॥ जनींवनीं ॥ २८ ॥ जोयथालाभेंतोषे ॥ अलाभेंनपारुषे ॥ पाउसावीणनसुखे ॥ समुद्रजैसा ॥ २९ ॥ तोकैवल्याचाअधिकारी ॥ मोक्षाचीसोडीबांधारी ॥ कींजळाचियापरी ॥ तळवटधे ॥ ३० ॥ अमृताच्यासागरीं ॥ जेलाभेसामर्थ्याचीथोरी ॥ तेचीअमृतलहरी ॥ चुळीघेतलिया ॥ ३१ ॥

वेंचे ज्ञानेश्वरींतील.

ओंव्या.

अध्याय तेरावा.

अमानित्व ॥ तरिकवणाहीविषयाचें ॥ साम्यहोणेंनरुचे ॥ संभावितपणाचें ॥ ओझेंजया ॥ १ ॥ पार्थातेणेंपाडें ॥ सन्मानेंजोसांकडे ॥ गरिमेतेंआंगाकडे ॥ येवोंचिनेदी ॥ २ ॥ पूज्यताडोळांनदेखावी ॥ स्वकीर्तिकानींनायकावी ॥ हाअमुकऐशीनोहावी ॥ शेखीलोकीं ॥ ३ ॥ तेथसत्काराचीकेंगोठी ॥ केंआदरादेईलभेटी ॥ मरणंसीसांटीं ॥ नमस्कारितां ॥ ४ ॥ वाचस्पतीचेनिपाडें ॥ सर्वज्ञताजरीजोडे ॥ परिवेडिवेमाजिदडे ॥ महिमाभेणें ॥ ५ ॥ चातुर्यतेंलपवी ॥ महत्वतेंहारवी ॥ पिसेपणमिरवी ॥ आवडोनी ॥ ६ ॥ मजअसतेपणलोपो ॥ नामरूपहरपो ॥ मजज्ञानेंवासिपो ॥ भूतजात ॥ ७ ॥ **अदंभित्व** ॥ तरीअदंभित्वऐसें ॥ लोभियाचेंमनजैसें ॥ जीवजावोपरिनुमसे ॥ ठेविलाठावो ॥ ८ ॥ तयापरीकिरीटी ॥ पडिलाहीप्राणसंकटीं ॥ परिसुकृतनप्रकटी ॥ आंगेंबोलें ॥ ९ ॥ खाडाणेंआलापान्हा ॥ पळविजेविअर्जुना ॥ कांलपवीपण्यांगना ॥ वडीलपण ॥ १० ॥ आढ्यआंतुडेअडवी ॥ मगआढ्यताजेंविहारवी ॥ नातरीकुळवधूलपवी ॥ अवयवातें ॥ ११ ॥ वरिवरीदेहतपूजी ॥ लोकांतेंनरंजी ॥ स्वधर्मवाग्ध्वजीं ॥ बांधोनेणे ॥ १२ ॥ परोपकारनबोले ॥ नमिरवीअभ्यासिलें ॥ नशकेविकूंजोडलें ॥ स्फीतीसाठीं ॥ १३ किंबहुनास्वधर्मीथोर ॥ अवसरींउदार ॥ आत्मचर्चेचतुर ॥ एरवींवेडा ॥१४॥ पैंगाअदंभपण ॥ ह्मणिजेतेंहेंलक्षण ॥ आतांआइकखूण ॥ अहिंसेची ॥ ॥ १५ ॥ **अहिंसा** ॥ अहिंसाबहुतांपरी ॥ बोलिलीअसेअवधारीं ॥ आपलाल्यामतांतरीं ॥ निरूपिली ॥ १६ ॥ परीतेऐशीदेखा ॥ जैशा

।. म. म. द. वा. पोतदार
ग्रंथ संग्रह

खांडूनियांशाखा ॥ मगतयाचियाबुडुखा ॥ कूपकीजे ॥ १७ ॥ कांबा हूतोडूनिपचविजे ॥ मगभुकेचीपीडाराखिजे ॥ कींदेऊळमोडोनिकिजे ॥ पोंवळींदेवा ॥ १८ ॥ तैसाहिंसाहींकरूनिअहिंसा ॥ निपजवीहायज्ञ ऐसा ॥ पैंपूर्वमीमांसा ॥ निर्णयकेला ॥ १९ ॥ जेंअवृष्टीचेनिउपद्रवें ॥ गांजलेंविश्वआघवें ॥ ह्मणोनिपर्जन्येष्टीकरावे ॥ नानायाग ॥ २० ॥ तंव तियेइष्टीच्याबुडीं ॥ पशुहिंसारोकडी ॥ मगअहिंसेचीथडी ॥ कैंचीदिसे ॥ २१ ॥ परिजेनुसधीहिंसा ॥ तेथउगवेलकायअहिंसा ॥ परिनवल बाधिवसा ॥ यायाज्ञिकांचा ॥ २२ ॥ नानारोगेंआहाळलीं ॥ लोळतीं भूतेंदेखिलीं ॥ तेंहिंसानिवारावयाकेली ॥ चिकित्सापैं ॥ २३ ॥ तंवतेचिकित्सेपहिलें ॥ एकाचेकंदखणविले ॥ आणिएकाउपडविलें ॥ समुळीं सपत्रीं ॥ २४ ॥ एकेंकाडेंमोडविलीं ॥ अजंगमाचींसालेंकाढविलीं ॥ एकेंगाभिणीउकडविलीं ॥ पुटामाजी ॥ २५ ॥ अहोवसतींधवलारें ॥ मोडोनिकेलेंदेव्हारे ॥ नागऊनिवेव्हारे ॥ गवादिघातली ॥ २६ ॥ मस्तक पांघुरविलें ॥ तंवतळवटींउघडेंपडलें ॥ घरमोडोनिकेले ॥ मांडवफुडे ॥ ॥ २७ ॥ नानापांघुरणें ॥ जाळूनिजैसेंतापणें ॥ कांजालेंआंगधुणें ॥ कुंजराचें ॥ २८ ॥ एकींधर्माचियावाहणी ॥ गाळूनिआदरिलेंपाणी ॥ तंवगाळिलियाआहाळणीं ॥ जीवमेले ॥ २९ ॥ एकनपचवितीचकण ॥ इयेहिंसेचियेभेणें ॥ तेथकदर्थलेप्राण ॥ तेचिहिंसा ॥ ३० ॥ जैसेंकमलावरीभ्रमर ॥ पायटेवितीहळुवार ॥ कुचुंवेलकेसर ॥ इयाशंके ॥ ३१ ॥ तैसेंपरमाणूपांघुरले ॥ जाणूनिजीवसानुले ॥ कारुण्यामाजिपाउलें ॥ लपवूनिचाले ॥ ३२ ॥ तेवाटकृपेचीकरित ॥ तेदिशाचिस्नेहभरित ॥ जीवातळींआंथूरित ॥ आपलाजीव ॥ ३३ ॥ ऐशियाजतना ॥ चालणेंजें अर्जुना ॥ हेअनिर्वाच्यप्रमाणा ॥ पुरिजेना ॥ ३४ ॥ पैंमोहाचियेसांगडें ॥ लासीपिलींधरीतोंडें ॥ तेथदांताचेआगरडें ॥ लागतीजैसे ॥ ३५ ॥ तैसेनिमार्दवेंपायें ॥ भूमीवरीन्यशीतजाये ॥ लागतीतेथहोये ॥ जीवांसुख ॥ ॥ ३६ ॥ ऐसियालघिमाचालतां ॥ कृमीकीटकपांडुसुता ॥ देखेतरीमाघुता ॥ हळूचिनिघे ॥ ३७ ॥ मुंगिपेमेरुनोलांडव ॥ मशकासिसिंधुनुलंघवे ॥ तैसेंभेटलियानकरवे ॥ अतिक्रम ॥ ३८ ॥ पुढांस्नेहपाझरे ॥ माघाचालतीअक्षरें ॥ शब्दापाठीअवतरे ॥ कृपाआधीं ॥ ३९ ॥ तंवबोलणेंचिनाहीं ॥ बोलेंह्मणेजरींकांहीं ॥ तरीबोलकोणाही ॥ खुपेलकां ॥ ४० ॥

बोलतांअधिकानिघे ॥ तरीकोणाच्यावर्मीनलागे ॥ आणिकवणासिनारिघे ॥ शंकामनीं ॥ ४१ ॥ साचआणिमवाळ ॥ मितआणिरसाळ ॥ शब्दजैसे कल्लोळ ॥ अमृताचे ॥ ४२ ॥ अवयवआणिशरीर ॥ हेंवेगळालेंकाईकीर ॥ कींरसआणिनीर ॥ आनकाई ॥ ४३ ॥ ह्मणोनिहेजेसर्व ॥ सांगितलेबाह्यभाव ॥ तेमनाचिगासावयव ॥ ऐसेंजाण ॥ ४४ ॥ जेंवींभूईखोंविलें ॥ तेंचिवरीरूखझालें ॥ तैसेंइंद्रियद्वाराफांकलें ॥ अंतरचि ॥ ४५ ॥ पैंमानसींचजरीं ॥ अहिंसेचीअनवसरी ॥ तरीकैंचीवाहेरी ॥ वोसंडेल ॥ ४६ ॥ जेंआधींमनींचनाहीं ॥ तेंवाचेसिउमटेलकाई ॥ बीजेवीणभुईं ॥ अंकुरकेंविअसे ॥ ४७ ॥ ह्मणोनिमनहेंपांडवा ॥ मूळययाइंद्रियभावा ॥ हेंचिराहाटेआघवा ॥ द्वारींइहीं ॥ ४८ ॥ यालागींसाचोकारें ॥ मनींअहिंसाथांवेथोरें ॥ जैसीपिकलींद्दतीआदरें ॥ वोभातनिघे ॥ ४९ ॥ तैसेंदयाळुत्वआपुलें मनेंहातांपायांआणिलें ॥ मगतेथउपजविलें ॥ अहिंसेतें ॥ ५० ॥ परपीडातेचिहिंसा ॥ तेनकरणेंतेअहिंसा ॥ मुख्यसिद्धांत ऐसा ॥ तूंजाणपांडवा ॥ ५१ ॥ **क्षांतिलक्षण** ॥ ह्मणेउन्मेषसुलोचना ॥ सावधहोईअर्जुना ॥ करूंतुजज्ञाना ॥ ओळखीआतां ॥ ५२ ॥ तरीज्ञानगातेंयेथें ॥ वोळखतूंनिरुतें ॥ आक्रोशेंवीणजेथें ॥ क्षमाअसे ॥ ५३ ॥ अगाधसरोवरीं ॥ कमळिणीजियापरी ॥ कांसदैवाचेघरीं ॥ संपत्तिजैसी ॥ ५४ ॥ पार्थातेणेंपाडें ॥ क्षमाजयातेंवाढे ॥ तेहीलक्षेतेंपुढें ॥ लक्षणेंसांगतों ॥ ५५ ॥ तरिपढियंतेंलेणें ॥ आंगींभविजेणें ॥ धरिजेतेंविसाहणें ॥ सर्वचिजया ॥ ५६ ॥ त्रिविधमुख्यआघवे ॥ उपद्रवाचेमेळावे ॥ वरिपडिलियानव्हे ॥ वांकडाजो ॥ ५७ ॥ अपेक्षितपावे ॥ तैंजेणेंतोषेंमानवे ॥ अनपेक्षिताहीकरवे ॥ तोचिमान ॥ ५८ ॥ जोमानापमानातेंसाहे ॥ सुखदुःखजेथेंसमाये ॥ निंदास्तुतीनेंनोहे ॥ दुखंडजो ॥ ५९ ॥ उन्हाळेंनीनतापे ॥ हिमवंतींनिकांपे ॥ काइसेनेंहीनवासिपे ॥ व्योमजैसें ॥ ६० ॥ स्वशिखराचाभारू ॥ नेणेजैसामेरू ॥ कींधरायज्ञसूकरू ॥ ओझेंनह्मणे ॥ ६१ ॥ नानाचराचरींभूतीं ॥ दाटणीनोहेक्षिती ॥ तैसानानाद्वंद्वप्राप्तीं ॥ घामेजेना ॥ ६२ ॥ घेऊनजळाचेलोट ॥ आलियानदीनदाचेसंघाट ॥ करीवाडपोट ॥ समुद्रजेंवि ॥ ६३ ॥ तैसेंजयाच्याठायीं ॥ नसाहणेंकांहीं चनाहीं ॥ आणिसाहतसेऐसेंही ॥ स्मरेनाजो ॥ ६४ ॥ शरीराजेंपातलें ॥ तेंकरूनिघालीआपलें ॥ तेथसाहतेनिनवलें ॥ घेपिजेना ॥ ६५ ॥ हेअ

नाक्रोशक्षमा ॥ जेयआर्थीप्रियोत्तमा ॥ जाणतेणेंमहिमा ॥ ज्ञानासिगा ॥ ६६ ॥ तोपुरुषपांडवा ॥ ज्ञानाचावोलावा ॥ आतांपरियेसींआर्जवा ॥ रूपकरूं ॥ ६७ ॥ **आर्जवलक्षण** ॥ तरीआर्जवतेंऐसें ॥ प्राणांचेंसौजन्यजैसें ॥ आवडतयाद्वेषें ॥ एकचिपैंगा ॥ ६८ ॥ कांतोंडपाहूनप्रकाशु ॥ नकरीजेंविचंडांशु ॥ जगाएकअवकाशु ॥ आकाशजैसें ॥ ६९ ॥ तैसें जयाचेंमन ॥ माणुसाप्रतिआनआन ॥ नोहेआणिवर्तन ॥ ऐसेंपैंतें ॥ ॥ ७० ॥ जेंजगचिसनोळख ॥ जगासींजुनाटसोयरीक ॥ अपपरहेभाक ॥ जाणणेंनाहीं ॥ ७१ ॥ भलतेणेंसींमेळ ॥ पाणियाचियाऐसाढाळ ॥ कवणे विषयींआडाळ ॥ नेघेचित्त ॥ ७२ ॥ वारियाचीधांव ॥ तैसेसरळभाव ॥ शंकाआणिहाव ॥ नाहींजया ॥ ७३ ॥ मायेपुढांवाळका ॥ रिघतांना हींशंका ॥ तैसेंमनदेखतांलोकां ॥ नचळेचिजो ॥ ७४ ॥ फांकलियाई दीवरा ॥ परिवरनाहींधनुर्धरा ॥ तैसाकोनकोंपरा ॥ नेणेचिजो ॥ ७५ ॥ चोखाळपणरत्नाचें ॥ रत्नावरीकिरणाचें ॥ तैसेंपुढेंमनजयाचें ॥ करणें पाठीं ॥ ७६ ॥ दिठीनोहेमिणधी ॥ बोलणेंनाहींसंदिग्धी ॥ कवणेंशींहीन बुद्धि ॥ राहाटोंनेणे ॥ ७७ ॥ अमृताचीधार ॥ तैसेंउजूअंतर ॥ किंबहु नाजेमाहेर ॥ याचिन्हांचें ॥ ७८ ॥ तोपुरुषसुभवटा ॥ आर्जवाचाआंगवठा ॥ जाणतेंथेंचिघरटा ॥ ज्ञानेंकेला ॥ ७९ ॥ **गुरूपासनालक्षण** ॥ **स्मरणं** ॥ आतांययावरी ॥ गुरुभक्तीचीपरी ॥ सांगोंगाअवधारीं ॥ चतुरनाथा ॥ ८० ॥ सबाह्यअंतरआपलें ॥ जेणेंगुरुकुळींओपिलें ॥ आपणापैंकेलें ॥ भक्तीचेंघर ॥ ८१ ॥ गुरुगृहजियेदेशीं ॥ तोदेशचिदिसेमानसीं ॥ विरहिणीकांजैसी ॥ वल्लभातें ॥ ८२ ॥ तियेकडोनियेतसेवारा ॥ देखोनिधांवेसामोरा ॥ आडपडेह्मणेघरा ॥ विजेकिंजो ॥ ८३ ॥ ह्मणेकैंहेंविरडेंफिटेल ॥ कैंतोस्वामीभेटेल ॥ युगाहूनहीवडील ॥ निमिषमानी ॥ ॥ ८४ ॥ कांसुकतेयाअंकुरा ॥ वरीपडलीपीयूषधारा ॥ कींअल्पोदकीं चासागरा ॥ आलामासा ॥ ८५ ॥ नातरीरंकेंनिधानदेखिलें ॥ कांआंधळेयाडोळेउघडले ॥ भणगाचियाआंगाआलें ॥ इंद्रपदजैसें ॥ ८६ ॥ तैसागुरुकुळींचेनिनांवें ॥ महासुखेंथोरावे ॥ जेंकोडेंहीनपोटाळवे ॥ आकाशजैसें ॥ ८७ ॥ पैंगुरुकुळींऐशी ॥ आवडीजयादेखसी ॥ जाणज्ञान तयापाशीं ॥ पायकीकरी ॥ ८८ ॥ **अर्चनं** ॥ कींचैतन्याचियेपौळी ॥ माजिआनंदाच्याराउळीं ॥ श्रीगुरुलिंगाढाळी ॥ ध्यानामृत ॥ ८९ ॥

काळशुद्धीत्रिकाळीं ॥ जीवदशाधूपजाळी ॥ ज्ञानदीपेंओंवाळी ॥ निरं
तर ॥ ९० ॥ **सख्य** ॥ नातरीजिवाचियेशेजे ॥ गुरुकांतकरूनिभुंजे ॥
ऐशींप्रेमाचींभोजें ॥ बुद्धिवाहे ॥ ९१ ॥ एकादियेवेळे ॥ गुरुमायकरीभा
वबळें ॥ मगस्तन्यसुखेंलोळे ॥ अंकावरी ॥ ९२ ॥ नातरीकिरीटी ॥
चैतन्यतरुतळवटीं ॥ गुरुधेनुआपणपाठीं ॥ वत्सहोय ॥ ९३ ॥ गुरुकृपा
स्नेहसलिलीं ॥ आपणहोयमासोळी ॥ कोणेएकेवेळीं ॥ हेंचिभावी ॥ ९४ ॥
गुरुतेंपक्षिणीकरी ॥ चाराघेचांचूवरी ॥ गुरुतारूंधरी ॥ आपणाकांस ॥
॥ ९५ ॥ ऐसेंप्रेमाचेनीधांवे ॥ ध्यानचीध्यानातेंप्रसवे ॥ पूर्णसिंधुहेलावे ॥
फुटतीजैसे ॥ ९६ ॥ **दास्यल०** ॥ तरीजीवींऐसेआंवाके ॥ ह्मणेदास्यक
रीननिकें ॥ जैसेंनिगुरुकौतुकें ॥ मागह्मणती ॥ ९७ ॥ उपकरणजातसक
ळिक ॥ तेंमीचहोईनएकैक ॥ तेव्हांउपास्तीचेंकौतुक ॥ देखिजेल ॥ ९८ ॥
आपलियागुणाचींलेणीं ॥ करीनगुरुसेवेस्वामिणी ॥ हेंअसोहोईनगवस
णी ॥ गुरुभक्तीशी ॥ ९९ ॥ गुरुस्नेहाचियेवृष्टी ॥ मीपृथ्वीहोईनतळव
टीं ॥ ऐसियामनोरथांचियासृष्टी ॥ अनंतरचीं ॥ १०० ॥ ताटमीकाढी
न ॥ शेजमीझाडीन ॥ चरणसंवाहन ॥ मीचकरीन ॥ १ ॥ इयेशरीरीं
चीमाती ॥ मेळवीनतियेक्षिती ॥ जेथश्रीचरणउभेठाकती ॥ श्रीगुरूचे
॥ २ ॥ जोगुरुदास्यें कृश ॥ जोगुरुप्रेमेंसपोष ॥ जोगुरुआज्ञेनिवास ॥
आपणचीजो ॥३ ॥ गुरुसंप्रदायधर्म ॥ तेजयाचेवर्णाश्रम ॥ गुरुपरिच
र्यानित्यकर्म ॥ जयाचेंगा ॥ ४ ॥ गुरुक्षेत्रगुरुदेवता ॥ गुरुमायगुरुपिता ॥
जोगुरुसेवेपरता ॥ मार्गनेणे ॥ ५ ॥ जयाचेंवक्त्र ॥ वाहेगुरुनामाचेमं
त्र ॥ गुरुवाक्यावांचोनिशास्त्र ॥ हातींनशिवे ॥ ६ ॥ जयाइयेभक्ती
चीचाड ॥ जयाइयेविषयींचेंकोड ॥ जोइयेसेवेवांचोनिगोड ॥ नमानी
कांहीं ॥ ७ ॥ तोतत्वज्ञानाचाठावो ॥ ज्ञातातेणेंचिआघवो ॥ हेंअसेतो
देवो ॥ ज्ञानीभक्त ॥ ८ ॥ **शुचित्वलक्षण** ॥ ह्मणेशुचित्वगाऐसें ॥ ज
यापाशींदिसे ॥ आगमनजैसें ॥ कापुराचें ॥ ९ ॥ कांरत्नाचेंदळवाडें ॥
तैसेंसबाह्यचोखडें ॥ आंतबाहेरएकपाडें ॥ सूर्यजैसा ॥ १० ॥ बाहेरिक
र्मेंक्षाळिला ॥ भीतरींज्ञानेंउजळला ॥ इहींदोहींपरीआला ॥ पाखाळा
एका ॥ ११ ॥ किंबहुनाइयापरी ॥ बाह्यचोखअवधारी ॥ आणिज्ञान
दीपअंतरीं ॥ ह्मणऊनशुद्ध ॥ १२ ॥ येऱ्हवींतरीपंडुसुता ॥ आंतशुद्धन
सतां ॥ बाहेरीकर्मसर्वथा ॥ विटंबना ॥ १३ ॥ मृतजैसाशृंगारिला ॥ गा

ढवतीर्थेंन्हाणिला ॥ कडूदुधियामाखिला ॥ गुळेंजैसा ॥ १४ ॥ तैशींक मेंवरिचिलींकुडा ॥ नसरेथोरमोलेंकडां ॥ नव्हेमदिरेचाघडा ॥ पवित्र गंगे ॥ १५ ॥ ह्मणूनिअंतरींज्ञानव्हावें ॥ मगवाह्यलाभेलस्वभावें ॥ व रीज्ञानकर्मेंसंभवे ॥ ऐसेंकैंजोडे ॥ १६ ॥ यालागींवाह्यभाग ॥ कर्मेंधूत लाचांग ॥ ज्ञानेंफिटलापांग ॥ अंतरींचा ॥ १७ ॥ तेथअंतरवाह्यगेलें ॥ निर्मळत्वएकझालें ॥ किंवहुनाउरलें ॥ शुचित्वची ॥ १८ ॥ पाणिये हिरानभिजे ॥ आधणींहरळनशिजे ॥ तैसेंविकल्पजातींनींलपिजे ॥ म नोवृत्ती ॥ १९ ॥ तयानामशुचित्वपण ॥ पार्थागाहेंसंपूर्ण ॥ जेथदेख सीतेथजाण ॥ ज्ञानअसे ॥ २० ॥ **स्थैर्यलक्षण** ॥ आणिस्थिरतासा चें ॥ घररिघालीजयाचें ॥ तोपुरुषज्ञानाचें ॥ आयुष्यगा ॥ २१ ॥ देह तरीवरिचीकडे ॥ आपलियापरिहिंडे ॥ परिवैसकानमोडे ॥ मानसा ची ॥ २२ ॥ कांलोभियादुरीजाये ॥ परीजीवठेवाचियेठाये ॥ तैसेंदेह चाळितांनहोये ॥ चळचित्त ॥ २३ ॥ जातयाअभ्रासवें ॥ जैसेंआकाश नधांवे ॥ भ्रमणचक्रींनभोंवे ॥ ध्रुवजैसा ॥ २४ ॥ पांथिकाचियायेरझारा ॥ सवेंपंथनवचेधनुर्धरा ॥ कांनाहींजेवितरुवरा ॥ येणेंजाणें ॥ २५ ॥ वाहुटळीचेनिवळें ॥ पृथ्वीजैसीनढळे ॥ तैसाउपद्रवेंमेळें ॥ नलो टेजो ॥ २६ ॥ दैन्यदुःखींनतापे ॥ भयशोकींनकांपे ॥ देहमृत्युन वासिपे ॥ पातलेनी ॥ २७ ॥ निंदानिस्तेजदडी ॥ कामलोभावरपडी ॥ परिरोमानव्हेवांकडी ॥ मानसाची ॥ २८ ॥ तैसीआलीगेलीऊर्मी ॥ न व्हेगजवजमनोधर्मी ॥ किंवहुनाधैर्यक्षेमी ॥ कल्पांतींही ॥ २९ ॥ हें स्थैर्यनिधडें ॥ जेथआंगेंजीवेंजोडे ॥ तेंज्ञानाचेंउघडें ॥ निधानसाचें ॥ ॥ ३० ॥ **आत्मनिग्रहलक्षण** ॥ आणिइसाळूजैसाघरा ॥ कांददिया हातियेरा ॥ नविसंबेभांडारा ॥ लुब्धकुजैसा ॥ ३१ ॥ कांएकुलतिया वाळका ॥ वरपडोनिठाकेअंविका ॥ मधुविषींमधुमक्षिका ॥ लोभिणीजै शी ॥ ३२ ॥ अर्जुनाजोयापरी ॥ अंतःकरणाजतनकरी ॥ नेदीउभेंठा कोंद्वारीं ॥ इंद्रियांचिया ॥ ३३ ॥ समाधीचेशेजेपाशीं ॥ वांधोनिघाली ज्ञानासी ॥ चित्तचैतन्यसमरसीं ॥ अंतःकरण ॥ ३४ ॥ **विषयवैराग्य लक्षण** ॥ वमलियाअन्ना ॥ लाळनघोंटीरसना ॥ आंगनसूयेआलिंगना ॥ प्रेताचिया ॥ ३५ ॥ विषखाणेंनागवे ॥ जळत्याघरींनरिघवे ॥ व्याघ्रवि वरानवचवे ॥ वस्तीजेवीं ॥ ३६ ॥ धडाडितेलोहराशीं ॥ उडीनघालवे

जैशी ॥ नकरवेउशी ॥ अजगराची ॥ ३७ ॥ अर्जुनातेंणेंपाडें ॥ जयावि षयवार्तानावडे ॥ नेदीइंद्रियांचेनितोंडें ॥ कांहींचिजावों ॥ ३८ ॥ बहु योगाभ्यासींहांव ॥ विजनाकडेधांव ॥ नसाहेजोनांव ॥ सांगातियाचें ॥ ३९ ॥ नाराचांचींआंथुरणें ॥ पूयपंकींलोळणें ॥ तैसेंमानीभोगणें ॥ ऐहिकींचें ॥ ४० ॥ तेंहेंविषयवैराग्य ॥ आत्मलाभाचेंभाग्य ॥ तेणेंब्रह्मा नंदायोग्य ॥ जीवहोती ॥ ४१ ॥ ऐसाउभयभोगींत्रास ॥ देखसीजेथब हुवस ॥ जाणतेथरहिवास ॥ ज्ञानाचातूं ॥ ४२ ॥ **समचित्तत्वलक्षण** ॥ महासिंधूजैसे ॥ ग्रीष्मींवर्षीसरिसे ॥ इष्टानिष्टतैसें ॥ जयाठायीं ॥ ४३ ॥ कांतीन्हीकाळहोतां ॥ त्रिधानव्हेसविता ॥ तैसासुखदुःखींचित्ता ॥ भेद नाहीं ॥ ४४ ॥ जेथनभाचेनिपाडें ॥ समत्वान्यूननपडे ॥ तेथज्ञानरो कडें ॥ वोळखतूं ॥ ४५ ॥ मगह्मणेयानावें ॥ ज्ञानयेथजाणावें ॥ हेंअस्वम तआणिआघवें ॥ ज्ञानियेह्मणती ॥ ४६ ॥ करतळावरीवाटोळा ॥ डोलत देखिजेआंवळा ॥ तैसेंज्ञानआह्मीडोळां ॥ दाखविलेंतुज ॥ १४७ ॥

वेंचे अमृतानुभवांतील.

ओंव्या.

प्रकरण दुसरें.

आतांउपायवनवसंतु ॥ आज्ञेचाअहेवतंतु ॥ अवतारजोमूर्तु ॥ कारुण्या चा ॥ १ ॥ मोडूनिमायाकुंजरू ॥ मुक्तिमोतिंयाओगरू ॥ जेववितांजो श्रीगुरु ॥ निवृत्तिवंदूं ॥ २ ॥ जेंअविद्येचेंकाळवखें ॥ कींसुबोधसुदिनीं फांके ॥ सितळप्रसादार्के ॥ जयाचेनी ॥ ३ ॥ जयाचेनिरूपातुषारें ॥ परतलेंअविद्येचेंमेहिरें ॥ परिणामलेंअपारें ॥ बोधामृत ॥ ४ ॥ जयाचा दिठिवावसंत ॥ जंवनरिघेनिगमवनांत ॥ तंवआपुलियाफळाहात ॥ नघा पेपैं ॥ ५ ॥ कैसाआपणेयातेंआपण ॥ दावीतसोयरेपण ॥ हापाहूनिविल क्षण ॥ कांहींचनव्हे ॥ ६ ॥ ह्मणूनिशिष्यआणिगुरुनाथ ॥ यादोंशब्दांचा अर्थ ॥ श्रीगुरुचिपरिसोत ॥ दोहोंठायीं ॥ ७॥ सुवर्णआणिलेणें ॥ सवतेंदि सेपरिएकेसुवर्णे ॥ कांसवतेंचांदचांदिणें ॥ चंद्रींचजेवीं ॥ ८ ॥ कींकापूर आणिपरिमळ ॥ मिळोनिकर्पूरचिकेवळ ॥ नातरीगोडीआणिगूळ ॥ गूळ चितो ॥ ९ ॥ तैसागुरुशिष्यमिसें ॥ हाचिएकउल्हासे ॥ जरिकांदिसे ॥

दोनीपणें ॥ १० ॥ पाहापांनिरंजनींनिदेला ॥ हानिर्विवादएकला ॥ परिचेताचेवविताजाला ॥ दोन्हीतोची ॥ ११ ॥ जेंवितोचिचेताचेववी ॥ तैसावुझेबुझावी ॥ गुरुशिष्यत्वेंनांदवी ॥ ऐसेनिहा ॥ १२ ॥ दर्पणेंवीण डोळा ॥ आपुलियेभेटीचासोहळा ॥ भोगितातरीलीळा ॥ सांगतोंहे ॥१३॥ निवृत्तीजयाचेंनांव ॥ निवृत्तिजयाचीवरव ॥ निवृत्तिचराणीव ॥ निवृत्तीची ॥ १४ ॥ गगनसूनिपोटीं ॥ जैंचंद्राचीपघळेपुष्टी ॥ तैंचांदिणेंया तेंवोटी ॥ आंगाचिकिजे ॥ १५ ॥ तैसानिवृत्तिपणाकारण ॥ हाचिआपणयाआपण ॥ फुलचिझालेंप्राण ॥ आपुलियादतिचें ॥ १६ ॥

वेंचे अमृतानुभवांतील.

ओंव्या.

प्रकरण चवथें.

सत्ताप्रकाशआणिसुख ॥ यातिहींहीउणेंलेख ॥ जैसेंविखपणेंविख ॥ विषासीनाहीं ॥ ४४ ॥ कांतिकाठिण्यकनक ॥ तिहींमिळोनीकनकएक ॥ द्रवगोडीपीयूष ॥ पीयूषची ॥ ४५ ॥ उजाळदतिमार्दव ॥ येयातीहींची उणीव ॥ हेंदेखिजेसावयव ॥ कापुरींएकीं ॥ ४६ ॥ जेंमोवाळकाइउजाळ ॥ कींउजाळतेंचीमोवाळ ॥ कींदोन्हीनापरिमळ ॥ मात्रहें ॥ ४७ ॥ ऐसेंएकींकापुरपणीं ॥ तिन्हींइयेतिन्हींउणी ॥ तीयापरीजेआठणी ॥ सत्तादिकांची ॥ ४८ ॥ एवंसच्चिदानंदभेदें ॥ चालिलींतिन्हीपदें ॥ परि तिन्हीउणींआनंदें ॥ केलींजेणें ॥ ४९ ॥ जेसत्ताचिप्रकाश ॥ कींप्रकाशतोउल्हास ॥ हेंननिवडेमिष्टांश ॥ अमृतींजेवी ॥ ५० ॥ शुक्लपक्षींचे सोळा ॥ दिवसवाढवितीकळा ॥ परीचंद्रमात्रसगळा ॥ चंद्रींचिजेवीं ॥५१॥ कांथेंवींपडतांउदक ॥ थेंबाधरूनयेलेख ॥ मांपडिलाटाईएक ॥ वांचुनि आहे ॥ ५२ ॥ तैसेंअसंख्यातवृत्ती ॥ सत्आलेंह्मणोश्रुति ॥ जडाचिया समाप्ती ॥ चिद्रूपऐसें ॥ ५३ ॥ दुःखाचेनिसर्वनाशें ॥ उरलेंतेंसुखऐसें ॥ निगदिलेंनिःश्वासें ॥ प्रभूचेनी ॥ ५४ ॥ ऐसीसत्प्रातियोगीयें ॥ असतादितिन्हीइयें ॥ लोटितांजालीत्राये ॥ सत्तादिका ॥ ५५ ॥ एवंसच्चिदानंद ॥ आत्माऐसाहाशब्द ॥ अन्यव्यावृत्तिचीसिद्ध ॥ परिवाचकनोहे ॥ ॥ ५६ ॥ सूर्याचेनिप्रकाशें ॥ जेंकांहींजडप्रकाशे ॥ तेणेंवारीदिसतसे ॥

सूर्यकाई ॥ ५७ ॥ ह्मणोनिजेणेंतेजें ॥ वाचेसीवाच्यसुझे ॥ तेवाचाप्रकाशिजे ॥ हेंकेंआहे ॥ ५८ ॥ विषयोनोहेकोणाही ॥ जयाप्रमेयत्वचिनाहीं ॥ तियेस्वप्रकाशींकाई ॥ प्रमाणहोय ॥ ५९ ॥ प्रमेयपरिछेदें ॥ प्रमाणत्वनांदे ॥ तेंकाईस्वसिद्धे ॥ वस्तूच्याठाईं ॥ ६० ॥ एवंवस्तूसजाणोंजातां ॥ जाणणेंचीवस्तुतत्वतां ॥ मगजाणणेंआणिजाणता ॥ कैचेंउरे ॥ ॥ ६१ ॥ ह्मणोनीसच्चितसुख ॥ हेबोलवस्तुवाचक ॥ नहोतिकींशेख ॥ विचाराचे ॥ ६२ ॥ ऐसेनियेप्रसिद्धें ॥ जालींसच्चिदानंदपदें ॥ मगद्रष्टया स्वसंवेद्यें ॥ भेटतिजेव्हां ॥ ६३ ॥

ज्ञानदेवाचे स्फुट अभंग.

उपजोनीसंसारींआपुलाआपणवैरी ॥ मीमाझेंशरीरींघेऊनिठेला ॥ धृ० ॥ ह्यादेहातेंह्मणेमीपुत्रदाराधनमाझें ॥ परिकाळाचेंहेंखाजेंऐसेंनेणतुगेला ॥ ॥ १ ॥ कामक्रोधमदमत्सराचेनीगुणें ॥ बांधलाआपणनेणे ॥ मीमिमाझेंमाझेंह्मणे ॥ भ्रमितुजैसा ॥ २ ॥ मिथ्यामोहोफांसा ॥ शुकनळिकेजैसा ॥ मुक्तपरिआपैसा ॥ पळोंनेणे ॥ ३ ॥ जलचरूआमिषगिळी ॥ जैसाकालागलासेगळीं ॥ आपआपणातेंतळमळी ॥ सुटीकानाहीं ॥ ४ ॥ तैसेंआरंभींविषया ॥ सुखगोडवाटेइंद्रिया ॥ पुढेंपाकींपापिया ॥ दुःखभोगी ॥५॥ राखोडीफुंकितां ॥ दीपनलगेजयापरी ॥ तैसाशब्दब्रह्मकुसरी॥ ज्ञाननपवे ॥ ६ ॥ व्रततपदानतीर्थ ॥ भजनवेंचिलेंपोटा ॥ दंभाच्याखटपटा ॥ शीणतुगेला ॥ ७ मृगजळाचीनदी ॥ दुरोनीदेखोनीधांवे ॥ परीगंगोदकनपावे ॥ तान्हेलाजैसा ॥ ८ ॥ तैसेंविषयसुख ॥ नव्हेचोहीत ॥ दुःखभोगितोबहुत ॥ परीसावधनव्हे ॥ ९ ॥ परतोनिनपाहे ॥ धांवतां सैरां ॥ करीतोयेरझारा ॥ संसाराच्या ॥ १० ॥ ज्ञानदेवह्मणे ॥ बहुतां जन्मांचाअभ्यासु ॥ तरीचहोयसौरसु ॥ परब्रह्मीं ॥ ११ ॥

(२)

आपणासीआपणउपदेशुकीजे ॥ गुरुमुखींबुझीजेतेंचीतूं ॥ १ ॥
मीतेंकवणहेंतूंजाण ॥ बुझेनिर्वाणतेंचितूं ॥ २ ॥
सिद्धचीसांडूनीनिघसीअनाठाईं ॥ तरींतूंरीघसोईसंताचीये ॥ ३ ॥
जेंतपव्रताचेठाईंतेंयेथचीपाहीं ॥ परीठाईंचेठाईंह्मणेज्ञान ॥ ४ ॥

(३)

वेदवाणीचांगस्मरतांस्मरण ॥ नित्यनारायणत्द्दयींवसे ॥ १ ॥
तेथीलगव्हरजाणतोविरुळा ॥ ब्रह्मींब्रह्मकळासाधुमुखें ॥ २ ॥
जाप्येंजपहोमविधीविधानहारी ॥ त्द्दयींश्रीहरीनकळेमूढा ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवह्मणेश्रीहरीत्द्दयस्थ ॥ ऐशीआहेभाषवेदशास्त्रीं ॥ ४ ॥

(४)

कापुराचीसोयकापुराचीमाय ॥ परतोनीधायनेघेतैसी ॥ १ ॥
असोनीनसणेंसर्वत्रदिसणें ॥ हरिप्रेमघेणेंपुरेआह्मां ॥ २ ॥
सुखरूपजीवअसतांचीशीव ॥ हारपलेभावविज्ञानेशी ॥ ३ ॥
बापरखुमादेवीवरुविठ्ठलसुखाचा ॥ तरंगुहीनावाचापरतेचिना ॥ ४ ॥

(५)

कापुरींपरिमळूदिसेवोअळुमाळू ॥ हळुहळूसुढाळूपवनपंथें ॥ १ ॥
पवनींनमायपवनींहीधाय ॥ परतलाखायआपणासी ॥ २ ॥
मुखवातनाहींपरतसेंवाहीं ॥ नावेंदिशादाहीआपघोषें ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवामौननामाचेंतारण ॥ तारकहरिविणदुजानाहीं ॥ ४ ॥

(६)

समाधीसाधनसंजीवननाम ॥ शांतीदयासमसर्वांभूतीं ॥ १ ॥
शांतीचीपैंशांतीनिवृत्तीउदारु ॥ हरिनामउच्चारुदिधलातेणें ॥ २ ॥
शमदमकळाविज्ञानसज्ञान ॥ परतोनीअज्ञाननयेघरा ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवासिद्धीसाधनअवीट ॥ भक्तिमार्गनीटहरीपंथीं ॥ ४ ॥

(७)

आदिमध्यअंतसर्वसमहरी ॥ घटमठचाऱ्हीभरलादिसे ॥ १ ॥
देखिलागेमायेअलक्षलक्षीतां ॥ शांतीपक्षवातासमवुद्धी ॥ २ ॥
भाववळयनअलोटअभंग ॥ चित्संगेंभंगप्रपंचाचा ॥ ३ ॥
ज्ञानदेववोलेनित्यनामप्रेम ॥ तेथेंचीविश्रामहरिचाअसे ॥ ४ ॥

(८)

मीमाझेंअद्वैतद्वैतहोतेंठेलें ॥ सद्गुरुएकाबोलेंठेविलेंठायीं ॥ १ ॥
द्वैततेंगिळीलेंअद्वैताचेमेळीं ॥ चित्ताचीकाळजीतोडिलीवेगीं ॥ २ ॥
ज्ञानदेवह्मणेनिवृत्तीउदार ॥ दीपींदीपस्थिरकेलासोयी ॥ ३ ॥

(९)

समसुखशेजनिजोनियांकाज ॥ साधीलेंसबीजनिवृत्तिरायें ॥ १ ॥
पृथ्वीतळशय्याआकाशप्रावरण ॥ भूतदयाजीवनजीवभूत ॥ २ ॥
निजींनीजआलीहरपल्याकळा ॥ ब्रह्मानंदसोहळागुरुशिष्यीं ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवींकाजनिरालंबरूप ॥ तळींवरीदीपसतेजला ॥ ४ ॥

(१०)

समरसेंघटूविरालाविनटू ॥ एकारूपेंपाटूगेलासागरासी ॥ १ ॥
कृष्णकृष्णवाटसांपडलीनीट ॥ जिव्हेसीघडघडाटइंद्रियेंसहित ॥ २ ॥
मनाच्यामोवणींसमाधीच्याध्यानीं ॥ चिंतिलापद्मासनींआत्माराजु ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवाचित्तआत्मध्यानींरत ॥ जन्मजरामृत्युहरपलीं ॥ ४ ॥

(११)

विज्ञानींचेंज्ञानअज्ञानींघनवट ॥ ज्ञानेंअज्ञाननीटलाविलेंदिसे ॥ १ ॥
मीतूंहेमातहरपलेदृष्टांत ॥ ह्रदयींह्रदयस्थनिजतेजें ॥ २ ॥
साकारनिराकारशून्याशून्यदिठा ॥ रूपींरूपवटाहरीमाझा ॥ ३ ॥
बापरखुमादेवीवरुह्रदिस्थघटीं ॥ बिंबोनिउफराटीकळादिसे ॥ ४ ॥

(१२)

नवलदेखिलेंकृष्णरूपबिंब ॥ सांवळीस्वयंभमूर्तिहरिची ॥ १ ॥
मननिवालेंसमाधानजालें ॥ कृष्णरूपेंबोधलेंमनमाझें ॥ २ ॥
बापरखुमादेवीवरुसांवळासर्वघटीं ॥ चित्तचैतन्यामिठीघातिलीखेंवो ॥ ३ ॥

(१३)

हरपलीसत्तामुरालीवासना ॥ सांवळाचीनयनादीसतसे ॥ १ ॥
कायकरूंमायसांवळाश्रीकृष्ण ॥ सांगितलाप्रश्ननिवृत्तीनें ॥ २ ॥
बापरखुमादेवीवरुसांवळियेतेजें ॥ सेजबाजनीजेकृष्णसुखें ॥ ३ ॥

(१४)

दुजेपणीचाभावोआह्मानाहींठावो ॥ सर्वींसर्वदेवोआकारला ॥ १ ॥
कैसेंयाचेंकरणेंसांगआह्मांमाये ॥ कामधेनुहोयकल्पनेची ॥ २ ॥
नित्यसुखबोधेंवेधलीकामना ॥ कृष्णींकृष्णनयनाएकतेजें ॥ ३ ॥
निवृत्तीसाचारज्ञानदेवींआचार ॥ कृष्णचीपरिवारक्षरलासे ॥ ४ ॥

(१५)

हारेतूंविठ्ठला ॥ हारेतूंविठ्ठला ॥ हारेतूंगोपाळा ॥ क्षेमदेईवेल्हाळा ॥ १ ॥

तुजचीपहातां ॥ भूललीयेचित्ता ॥ कायकरूंमीआतां ॥ येईंपंढरीनाथा ॥२॥ पिसूणपरावीं ॥ मजकायकरावीं॥ तुजचिआटवीं ॥ श्रीचरणदाखवीं ॥३॥ तुज वीणवेल्हाळा॥ कैंसुखसोहळा ॥ रखुमादेवीवराविठ्ठला ॥ सेजेनलगेडोळा ॥४॥

(१६)

पाहेंध्वजाचेंचिरगूट ॥ रायाजतनकरितांबहुतकष्ट ॥ १ ॥
तैसामीएकपतीत ॥ परीतुमचामुद्रांकित ॥ २ ॥
मषीपत्रेंहेंकेवढें ॥ रावोचालवीआपुल्यापाडें ॥ ३ ॥
अगारखुमादेवीवरदा ॥ सांभाळींआपुल्याब्रीदा ॥ ४ ॥

(१७)

संन्याशाचेंसोंगसंपादिलेंसांग ॥ वैराग्याचेंआंगआणितांनये ॥ १ ॥
चित्रकारेंसूर्यचित्रींलिहिलासांग ॥ प्रकाशाचेंआंगआणितांनये ॥ २ ॥
चातुर्याचियायोगेंकवित्वकरितीसांग ॥ प्रसादिकरंगआणितांनये ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवह्मणेकीर्तनींकरितीसीमा ॥ पांडुरंगींप्रेमाआणितांनये ॥ ४ ॥

(१८)

देवाचियेद्वारींउभाक्षणभरी ॥ तेणेंमुक्तीचारीसाधीयेल्या ॥ १ ॥
हरीमुखेंह्मणाहरीमुखेंह्मणा ॥ पुण्याचीगणनाकोणकरी ॥ २ ॥
असोनीसंसारींजिव्हेवेगकरीं ॥ वेदशास्त्रउभारींबाह्यसदा ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवह्मणेव्यासाचीयेखुणा ॥ द्वारकेचाराणापांडवांघरीं ॥ ४ ॥

(१९)

भावेंवीणभक्तीभक्तीवीणमुक्ती ॥ बळेंवीणशक्तीबोलोंनये ॥ १ ॥
कैसेंनीदैवतप्रसन्नत्वरित ॥ उगाराहेनिवांताशिणसीवांयां ॥ २ ॥
सायासकरिसीप्रपंचदिननिशी ॥ हरिशीनेणसीकोण्यागुणें ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवह्मणेहरिनामजपणें ॥ तुटेलबंधनप्रपंचाचें ॥ ४ ॥

(२०)

पर्वताप्रमाणेंपातककरणें ॥ वज्रलेपहोणेंअभक्तासी ॥ १ ॥
नाहींजासभक्तीतेपतितअभक्त ॥ हरीसीनभजतदैवहत ॥ २ ॥
अनंतवाचाळवरळतीबरळ ॥ तयांकैसेनिदयाळपावेहरी ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवाप्रमाणआत्माहानिधान ॥ सर्वांजीवींपूर्णएकनांदे ॥ ४ ॥

(२१)

संताचेसंगतीमनोमार्गगती ॥ आकळावाश्रीपतीयेणेंपंथें ॥ १ ॥

रामकृष्णवाचाभावहाजिवाचा ॥ आत्माजोशिवाचारामजप ॥ २ ॥
एकतत्वनामसाधितीसाधन ॥ द्वैताचेंबंधननबाधिजे ॥ ३ ॥
नामामृतगोडीवैष्णवांलाधली ॥ योगियांसाधलीजीवनकळा ॥ ४ ॥
ज्ञानदेवह्मणेनामहेंसुलभ ॥ सर्वत्रींदुर्लभविरळाजाणे ॥ ५ ॥

(२२)

तीर्थव्रतनेमभावावीणसिद्धी ॥ वांयांचिउपाधिकरीशील ॥ १ ॥
भावबळेंआकळेयेऱ्हवींनाकळे ॥ करतळींआंवळातैसाहरी ॥ २ ॥
पारदाचारवाघेतांभूमीवरी ॥ यत्नपरोपरीतैसींसाधनें ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवह्मणेनिवृत्तीनिर्गुण ॥ दिधलेंसंपूर्णमाझ्याहातीं ॥ ४ ॥

(२३)

जाणीवनेणीवभगवंतींनाहीं ॥ उच्चारितांपाहींमोक्षसदा ॥ १ ॥
नारायणहरीउच्चारनामाचा ॥ तेथेंकळिकाळाचारीघनाहीं ॥ २ ॥
तेथिचेंप्रमाणनेणवेवेदासी ॥ तेंजीवजंतूंसीकायकळे ॥ ३ ॥
ज्ञानदेवाफळनारायणपाठ ॥ सर्वत्रवैकुंठझालाअसे ॥ ४ ॥

(२४)

सर्वसुखजोडींसर्वशास्त्रनिवडीं ॥ रिकामाअर्धघडीराहूंनको ॥ १ ॥
लटिकाचिवेव्हारसर्वहीसंसार ॥ वायांचिवेरझारहरीविणें ॥ २ ॥
नाममंत्रजपेंकोटिजातीपापें ॥ रामकृष्णींसंकल्पघालूनिराहीं ॥ ३ ॥
निवृत्तीकाढींसर्वमायातोडीं ॥ इंद्रियेंसवडींलपूंनको ॥ ४ ॥
तीर्थव्रतसर्वशुद्धतेभावना ॥ शांतिदयापाहुणाहरिशीकरीं ॥ ५ ॥
ज्ञानदेवाप्रमाणनिवृतीदेविज्ञान ॥ समाधीसंजीवननामपाठ ॥ ६ ॥

(२५)

मळियानिळसीतळू ॥ पालवींनयेगाळूं ॥ सुमनाचापरिमळू ॥ गुंफितां नये ॥ १ ॥ ऐसाजाणसर्वेश्वरू ॥ ह्मणोनयेसानथोरू ॥ स्वरूपाचानिर्धारू ॥ कोणेजाणे ॥ २ ॥ मोतियाचेंपाणीं ॥ भरितांनयेरांझणीं ॥ गगनासीगवसणी ॥ घालितांनये ॥ ३ ॥ कापुराचेंकांडण ॥ काढितांनयेआकण ॥ साखरेचेंगोडपण ॥ पाखडतांनये ॥ ४ ॥ डोळियांतिलबाहुली ॥ करितांनयेवेगळी ॥ सखीह्मणेनिसाउली ॥ धरितांनये ॥ ५ ॥ विठ्ठलरुक्मिणीचेंभांडण ॥ कवणकरीबुझावण ॥ निवृत्तीचरणींशरण ॥ ज्ञानदेव ॥ ६ ॥

मरणकाळ सुमारें शके १२५०. इ० स. सुमारें १३२८.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ अभंग.

(१)

सर्वसावधानहोऊनीवीचारा ॥ सोडवणकरासंसाराची ॥ १ ॥
अवघेंआयुष्यसरोनीजाईल ॥ कोणतेंहोईलसाह्यआह्मां ॥ २ ॥
सकळसंसारजाणोनीलटीका ॥ शरणजाएकाबीठोबासी ॥ ३ ॥
सर्वकाळवाचेह्मणानारायण ॥ वायांएकक्षणजावोंनेदी ॥ ४ ॥
नामाह्मणेसर्वसुखचीहोईल ॥ मनहेंठेवालहरीपायीं ॥ ५ ॥

(२)

ह्मणीदृष्टिलागेतुजकेशवराजा ॥ जेणेंमनामाझ्याबोधकेला ॥ १ ॥
अनंतजन्मींचेंविसरलोंदुःख ॥ पाहातांश्रीमूखकेशवाचें ॥ २ ॥
योगीयाचेध्यानींध्यातांनातुडशी ॥ तोतूंआह्मापाशींमागेंपुढे ॥ ३ ॥
नामाह्मणेकरूंजिवेंनिंबलोण ॥ विठ्ठलचरणवोंवाळीन ॥ ४ ॥

(३)

देहाचेंममत्वनाहींजोंतूटलें ॥ विषयींवीटलेंमननाहीं ॥ १ ॥
तंवनित्यसुखकैंसेंनीआतुडे ॥ नेणतीबापूडेप्रेमसुखें ॥ २ ॥
मीचएकभक्तमीचएकमुक्त ॥ ह्मणवीपतीतदुराचारी ॥ ३ ॥
नामाह्मणेतुझेरूपेवीणदेवा ॥ केवींजोडेठेवाविश्रांतीचा ॥ ४ ॥

(४)

माझेमनोरथपूर्णकीजेदेवा ॥ केशवामाधवानारायणा ॥ १ ॥
नाहींनाहींमजआणीकसोयरा ॥ नकरींआव्हेरापांडूरंगा ॥ २ ॥
अनाथाचानाथहोसीतूंदयाळा ॥ कितीवेळोंवेळांप्रार्थूंआतां ॥ ३ ॥
नामाह्मणेजीवहोतोकासावीस ॥ केलीतूझीआसआतांतरी ॥ ४ ॥

(५)

पंढरीसीजावेंजन्ममुक्तव्हावें ॥ केशवाभेटावेंजीवलगा ॥ १ ॥
कायावाचामनचरणींठेवावें ॥ प्रेमसुखघ्यावेंसर्वकाळ ॥ २ ॥
सुखाचेंसाजीरेंश्रीमूखपाहावें ॥ जिवेंउतरावेंनिंबलोण ॥ ३ ॥
बाहेरीभीतरीकैवल्यअवघें ॥ वाचेनेंबोलावेंभक्तिभावें ॥ ४ ॥

(६)

पाहेंपरदाराजननीसमान ॥ द्रव्यहीपाषाणसममानीं ॥ १ ॥
निशीदिनीमूकाहोऊनीतत्वतां ॥ नघालींसर्वथावरीदृष्टी ॥ २ ॥
ऐसेंमनींदृढधरूनीराहासी ॥ तरीतूंपावसीनीजपदा ॥ ३ ॥
पराव्याकारणेंप्राणवेंचींआतां ॥ जाणेंपरव्यथाअंतरींची ॥ ४ ॥
विहीतसंतोषधरींबामानसीं ॥ कींपरलोकासीजाणेंआहे ॥ ५ ॥
देहअभीमाननधरावाचित्तीं ॥ धरींउपरतीउपरम ॥ ६ ॥
सर्वकाळप्रीतिसंतांचीयासंगें ॥ गावेंअनुरागेंहरीनाम ॥ ७ ॥
सर्वांभूतींसमठेवूनीयांबुद्धी ॥ सांडसीउपाधीप्रपंचाची ॥ ८ ॥
सर्वपरमात्मासर्वकाळींदेशीं ॥ भावअहर्नीशीदृढधरीं ॥ ९ ॥
संतसमूदायमीळतीलजेथें ॥ लोटांगणेंतेथेंजावेंआधीं ॥ १० ॥
चिंतानकोनाम्यातरसीतूंजाण ॥ सांगीतलीखूणमनेंमाझ्या ॥ ११ ॥

(७)

हेंचिदेवासीमागत ॥ चरणसेवाअखंडीत ॥ १ ॥
वासद्यावापंढरीचा ॥ सदासंगहरिदासांचा ॥ २ ॥
नामाह्मणेकमळापती ॥ हेंचिद्यावेंपुढतापुढती ॥ ३ ॥

(८)

कलियुगाचेमूळें ॥ झालेंधर्माचेंवाटोळें ॥ १ ॥
पलंगींबैसवूनीराणी ॥ मातेहातींआणवीपाणी ॥ २ ॥
स्त्रियेपाटायाचीचोळी ॥ माताअखंडचिंध्यागाळी ॥ ३ ॥
ऐसाकलियुगींचामहिमा ॥ ह्मणेविष्णुदासनामा ॥ ४ ॥

(९)

क्षीरसागरांतअससीबैसला ॥ धांवोनिमजलाभेटीदेई ॥ १ ॥
शेषावरीजरीअससीनिजेला ॥ धांवोनिमजलाभेटीदेई ॥ २ ॥
कैलासींशिवपूजितसेतुजला ॥ धांवोनिमजलाभेटीदेई ॥ ३ ॥
गहिंवरूनिनामाबाहतोविठ्ठला ॥ धांवोनिमजलाभेटीदेई ॥ ४ ॥

(१०)

चक्रवाकपक्षीवियोगेंबाहाती ॥ जालेंमजप्रतीतैसेंआतां ॥ १ ॥
चुकलीयामायबाळकेंरडती ॥ जालेंमजप्रतीतैसेंआतां ॥ २ ॥
नदेखवांगाईवत्सहंबरवी ॥ जालेंमजप्रतीतैसेंआतां ॥ ३ ॥

जीवनावेगळेमच्छतळमळती ॥ जालेंमजप्रतीतैसेंआतां ॥ ४ ॥
नामाह्मणेमजवाटेऐसेंचित्तीं ॥ करितसेंखंतीफारतुझी ॥ ५ ॥

(११)

कायमाझाआतांपहातोसीअंत ॥ येईबाधांवतदेवराया ॥ १ ॥
तुजवीणमाझेजिवाहोइलआकांत ॥ येईबाधांवतदेवराया ॥ २ ॥
असेजरीकामभेटोनियांजावें ॥ धांवोनियांयावेंदेवराया ॥ ३ ॥
येरेयेरेदेवानामातजबाहत ॥ येईबाधांवतदेवराया ॥ ४ ॥

(१२)

प्रातःकाळींउद्धवस्नानासीचालिला ॥ मिळालासेमेळागोपिकांचा ॥ १ ॥
परस्परेंह्मणतीकोणआतांआला ॥ न्यावयानंदालापाठविलें ॥ २ ॥
सकळांचाप्राणघेऊनीयांयेई ॥ ह्मणोनीयांपाहींयासधाडी ॥ ३ ॥
भ्रमरासीस्त्रियाकुशब्देंताडिती ॥ आवडीनेंबोलतीनानाशब्द ॥ ४ ॥
धांवोनिधरितीउद्धवाचेचरण ॥ आमुचेंस्मरणकरितोकाय ॥ ५ ॥
स्वरूपहीनआल्हीसुंदरकंसदासी ॥ ह्मणोनीतीजसींरतझाला ॥ ६ ॥
आह्मांसाटींतेथेंजाऊनीयांह्मण ॥ एकदाचरणदावींसर्वां ॥ ७ ॥
मेल्यात्यागोपीकात्यांचीराखझाली ॥ वाजवींमुरलीतयावनीं ॥ ८ ॥
नामाह्मणेंत्यांसीसांगेब्रह्मज्ञान ॥ कृष्णाच्याकृपेनेंटसावलें ॥ ९ ॥

(१३)

समस्तांचेंकेलेंत्याणेंसमाधान ॥ सारिलेंभोजनसकळिकीं ॥ १ ॥
यशोदाआणिनंददेतीअलंकार ॥ कृपादीनावरअसोंद्यावी ॥ २ ॥
गोपगवळणीपुसतउद्धवा ॥ मिळोनीयांसर्वाओंवाळिला ॥ ३ ॥
पक्षीश्वापदांसीसांगतउद्धव ॥ असोंद्यावाभावकृष्णापाईं ॥ ४ ॥
आलामथुरेसीसांगेवर्तमान ॥ नामाह्मणेमनभावेंऐका ॥ ५ ॥

(१४)

अवघेनिरंतरकराहाविचार ॥ भवसिंधूचापारतरिजेकेंवी ॥ १ ॥
अवघेंजन्मवांयांगेलेंविषयासंगें ॥ शिणलेतीवाउगेमायामोहें ॥ २ ॥
अवघावेळकरासंसाराचाधंदा ॥ परीवाचेवदाहारिचेंनाम ॥ ३ ॥
अवघेभावेंएकेंविठ्ठलातेंभजा ॥ आर्तेकरापूजाहारिदासांची ॥ ४ ॥
अवघेंसुखतुह्मांयेईलआपैतें ॥ नयाळमागुतगर्भवासा ॥ ५ ॥
नामाह्मणेअवघेंअनुभवूनीपाहा ॥ सर्वकाळराहासाधूसंगें ॥ ६ ॥

चेंकिडें ॥ किंवापातलेंघुंगुरडें ॥ बळीनपाहेतयाकडे ॥ तोकोणतारावण
॥ ५२ ॥ विचित्रदेखोनिवानरीं ॥ मजअंगदाच्यापाळण्यावरी ॥ रावणबांधि
लाखेळण्यापरी ॥ हेमसूत्रींशृंखळे ॥ ५३ ॥ त्यांतीलतूंकोणतारावण ॥ हेंपु
सावेंनलगेजाण ॥ माझ्यापदलत्तांचेवण ॥ मुखींसंपूर्णदीसती ॥ ५४ ॥
माझ्यामुताचीबाळधार ॥ मुखींपडतांनिरंतर ॥ झालेसचिन्हउभयअधर ॥ ते
हेउघडदीसती ॥ ५५ ॥ तोतूंअतिशयदीनहीन ॥ भद्रींबैसलासीरावण ॥ तु
जकैंचीआंगवण ॥ करावयारणरामासीं ॥ ५६ ॥ अंगदाचेवाग्बाण ॥ व्द
दयींखोंचलेसंपूर्ण ॥ तेणेंतळमळीरावण ॥ प्राणजावूंपाहाती ॥ ५७ ॥ सभे
सिबैसेनिवानरा ॥ कितीजल्पसीसैरावैरा ॥ तोंडानाहींवोढावारा ॥ दश
शिरानोळखिसी ॥ ५८ ॥ ऐकेंमाझीआंगवण ॥ बंदींघातलेसुरगण ॥ रामबा
पुडेंतेंकोण ॥ मजसीरणकरावया ॥ ५९ ॥ इंद्रचंद्रादिसकळसुर ॥ माझेघर
चेझालेचाकर ॥ मद्भयेंकांपतीथरथर ॥ अहर्निशीराबती ॥ ६० ॥ रामवा
पुडेंकेवळनर ॥ आमुचेंखाजुगेंग्रासमात्र ॥ वानरजेकावनचर ॥ धाकेंचि
संग्रामींमरतील ॥ ६१ ॥ मुख्यभक्ष्यरामलक्ष्मण ॥ मर्कटेंकोंशिबरीजाण ॥
एकाग्रासेंकुंभकर्ण ॥ भक्षीलआपणक्षणार्धें ॥ ६२ ॥ ऐकेरेरावणादुर्मती ॥
दुष्टबुद्धीदुष्टरीती ॥ चैतन्यविग्रहीराममूर्ती ॥ त्याप्रतीमनुष्यह्मणसीतूं ॥
॥ ६३ ॥ श्रीरामाचासेवक ॥ हनुमंतएकलाएक ॥ तेणेंमर्दूनितुझें
कटक ॥ तुझेंमुखजाळिलें ॥ ६४ ॥ तेणेंगांजिलासिझोंडा ॥ सभेसिबैससीकाळ
तोंडा ॥ वृथाजल्पसीबळबंडा ॥ ऐकलंडानिजहित ॥ ६५ ॥ सीताअर्पूनि
आपण ॥ रामासिरिघालियाशरण ॥ तैंचवांचतीतुझेप्राण ॥ एऱ्हवींमर
णतुजआलें ॥ ६६ ॥ सीतारामासिनदेतांजाण ॥ रावणातुजराखेलकोण ॥ मी
चतुझाघेईनप्राण ॥ आंगवणपाहेंहीमाझी ॥ ६७ ॥ रावणातुझींदहाशिरें ॥
मीचछेदितोंनखाग्रें ॥ परितींशिवस्वअपवित्रें ॥ ह्मणोनिकरेंस्पर्शेंना ॥ ६८ ॥
अंगदआदळलाआंगासी ॥ बोलिलानिष्ठुरवाक्यासी ॥ तेणेंरावणकासा
विसी ॥ अतिकोपेसींकोपला ॥ ६९ ॥ वांचवावयाआपणास ॥ क्रोधेंसां
गेप्रधानास ॥ धरामारावानरास ॥ मजसभेंतनिर्भर्त्सी ॥ ७० ॥ कांहींनधरि
तांभीड ॥ सभेमध्येंहामाकड ॥ माझेंह्मणेकाळेंतोंड ॥ खंडविखंडकराया
सी ॥ ७१ ॥ ऐकोनिरावणाचेंवचन ॥ अंगदधरावयाजाण ॥ सैन्यसेनानीप्रधा
न ॥ अतिगर्जोनीउठले ॥ ७२ ॥ कटींपुच्छींबाहुमूळीं ॥ अंगदधरिलाराक्ष
सींसकळीं ॥ तयासहिततोआतुर्बळी ॥ वेगेंतात्काळींउडाला ॥ ७३ ॥ आं

भक्तीचेंमेळवणभावाचेनिवळें ॥ देखोनीयांवोळेअधिकाधिक ॥ ४ ॥
जियेचेंदुभतेंनित्यनवेंवाढे ॥ पंढरीपहुडेपूर्वपुण्यें ॥ ५ ॥
भाग्यवंतनामातेंक्षीरलाधला ॥ प्रेमेंवोसंडलागर्जेनामें ॥ ६ ॥

(२०)

माझेंमजकळेमाझेंमजकळे ॥ माझेंमजकळेप्रेमसुख ॥ १ ॥
नकरींतुझेंध्याननलगेब्रह्मज्ञान ॥ माझीआहेखूणवेगळीच ॥ २ ॥
नकरींतुझीस्तुतीनवाखाणींकीर्ती ॥ धरिलीतेयुक्तीवेगळीच ॥ ३ ॥
नकरींकायाक्लेशइंद्रियांनिरोधु ॥ मजआहेबोधुवेगळाची ॥ ४ ॥
नामाह्मणेनामगाईननिर्विकल्प ॥ येसीआपेंआपागिवसीत ॥ ५ ॥

(२१)

चंद्रभागेतटींऐकियेलीगोष्टी ॥ वाल्मीकेंशतकोटीग्रंथकेला ॥ १ ॥
येऊनीयांनामाविठ्ठलासीह्मणे ॥ केलेंरामायणवाल्मीकानें ॥ २ ॥
तेणेंमाझ्याचित्तावहुझालेक्लेश ॥ व्यर्थम्यांआयुष्यगमाविलें ॥ ३ ॥
जरीतुझादासअसेनमीदेवा ॥ तरीसिद्धीन्यावापणमाझा ॥ ४ ॥
करीनमीतुझेशतकोटीअभंग ॥ वोलेपांडुरंगऐकेंनाम्या ॥ ५ ॥
तयेकाळींहोतीआयुष्याचीवृद्धी ॥ आतांचीअवधिथोडीआहे ॥ ६ ॥
नामाह्मणेजरीनहोतीसंपूर्ण ॥ जिव्हाउतरूनठेवींनमी ॥ ७ ॥

(२२)

भीमातीरींसांगेसारजेसीहरी ॥ वैसजिव्हेवरीनामियाच्या ॥ १ ॥
लडीवाळमाझेंनामावाळतान्हें ॥ मजवीणआहेकोणत्यासी ॥ २ ॥
मजवरीत्याचेंफारआहेरिण ॥ एवढ्यानेंउत्तीर्णहोईनमी ॥ ३ ॥
नामाह्मणेआंगेंवांधोनियांवह्या ॥ वैसेल्याहावयापांडुरंग ॥ ४ ॥

(२३)

गोणाईराजाईदोघीसासूसुना ॥ दामानामाजाणावापलेंक ॥ १ ॥
नाराह्मादागोंदाविठाचौघेपुत्र ॥ जन्मलेपवित्रत्याचेवंशीं ॥ २ ॥
लाडाईगोडाईयेसाईसाकराई ॥ चौघीसुनापाहींनामयाच्या ॥ ३ ॥
निंवाईतेलेंकीनाऊवाईवहिणी ॥ वेडीपिशीजनीदासीत्याची ॥ ४ ॥
इतुक्याहीजणींअभंगआरंभिले ॥ देवेंपूर्णकेलेनामाह्मणे ॥ ५ ॥

(२४)

धन्यतोचीजगींजाणाराजयोगी ॥ जेणेंपांडुरंगींधारिलाभाव ॥ १ ॥

संकल्पविकल्पेंशून्यकरुनीमन ॥ त्द्दयींधरिलेंध्यानविठोबाचें ॥ २ ॥
सर्वपापराशीतेणेंकेलीहोळी ॥ वाजविलीटाळीविठ्ठलनामीं ॥ ३ ॥
कोटीकुळेंहोतीक्षणेंचीपावन ॥ एककेल्यास्नानचंद्रभागे ॥ ४ ॥
शोकमोहदुःखविध्वंसीलेंहेळा ॥ अवलोकितांडोळांपांडुरंग ॥ ५ ॥
नामाह्मणेधन्यधन्यतेसंसारी ॥ चालवितीवारीपंढरीची ॥ ६ ॥

(२५)

देहजावोअथवाराहो ॥ पांडुरंगींमाझाभावो ॥ १ ॥
चरणनसोडींसर्वथा ॥ आणतूझीपंढरीनाथा ॥२ ॥
वदनींतुझेंमंगळनाम ॥ त्द्दयींअखंडितप्रेम ॥ ३ ॥
नामाह्मणेकेशवराजा ॥ केलापणचालवींमाझा ॥ ४ ॥

(२६)

माझीकोणगतीसांगापंढरीनाथा ॥ तारिसीअनाथाकेव्हांमज ॥ १ ॥
मनापासूनीयांसांगामजप्रती ॥ पुसेंकाकूळतीजीवाचिया ॥ २ ॥
नबोलसीकांरेधरीलाअबोला ॥ कोणासीविठ्ठलाशरणजाऊं ॥ ३ ॥
कोणासीसांकडेंघालावेंहेंसांग ॥ नकोधरूंरागदीनावरी ॥ ४ ॥
बाळकासीजैसीएकचित्तेंमाय ॥ तैसेतुझेपायमजलागीं ॥ ५ ॥
नामाह्मणेदेवाअनाथाच्यानाथा ॥ कृपाळुवाकांतारखुमाईच्या ॥ ६ ॥

(२७)

कितीदेवातुह्मायेऊंकाकूळती ॥ कायपासंचितींलिहिलेंमाझ्या ॥ १ ॥
कांहोमाझीसांडकेलीत्द्दषीकेशी ॥ आह्मीकोणापासींतोंडवासों ॥ २ ॥
श्रीदाचातोडरगर्जेत्रिभुवनीं ॥ तूंचिएकधणीत्रैलोक्याचा ॥ ३ ॥
समूळघेतलापृथिवीचाभार ॥ माझाचिजौंजारकायतूला ॥ ४ ॥
नकोपाहूंअंतपांडुरंगेआई ॥ नामाहरीपाईंघालीमिटी ॥ ५ ॥

(२८)

माझाभावतुझेचरणीं ॥ तुझेंरूपमाझेनयनीं ॥ १ ॥
सांपडलोंएकामेका ॥ जन्मोजन्मींनोहेसुटका ॥ २ ॥
त्वांतोडिलीमाझीमाया ॥ मीतोजडलोंतुझ्यापायां ॥ ३ ॥
त्वांमजमोकलिलेंविदेहीं ॥ म्यांतुजघातलेंत्द्दयीं ॥ ४ ॥
नामाह्मणेवासुजाणा ॥ सांगत्वांनठकविलेंकोणा ॥ ५ ॥

(२९)

उदमाचाकरूनझाडा ॥ कर्मकद्बाअवघाफाडा ॥ १ ॥
मगयेणेंजाणेंनाहीं ॥ पुढेंव्हारनलगेकांहीं ॥ २ ॥
व्याजमुद्दलदेउनउजू ॥ तिहींलोकींव्हावेंरुजू ॥ ३ ॥
केशवह्मणेलिगाडतोडा ॥ सुखसागरविठ्ठलजोडा ॥ ४ ॥

(३०)

निजआत्मज्ञानडोहीं ॥ जेवुडोनगेलेपाहीं ॥ १ ॥
तनुत्यागहोतांत्यांची ॥ मगसगुणभेटीकैंची ॥ २ ॥
अहंभाववाटुनप्याले ॥ तेजितचिमुक्तझाले ॥ ३ ॥
केशवह्मणेडोळां ॥ तेपाहावेवेळोवेळां ॥ ४ ॥

अभंग जनाबाईचे.

(१)

ऐसीकीर्तनाचीगोडी ॥ वैकुंठींहुनिघालीउडी ॥ १ ॥
आपणवैकुंठींचनसे ॥ भक्तांपासींजाणवसे ॥ २ ॥
जनीह्मणेकृपानिधी ॥ भक्तभावाचीमांदीशोधी ॥ ३ ॥

(२)

येरेयेरेमाझ्यारामा ॥ मनमोहनमेघश्यामा ॥ १ ॥
संतमिसेंभेटी ॥ देईंदेईंकृपागोष्टी ॥ २ ॥
आमचीचुकवींजन्मव्याधी ॥ आह्मांदेईंद्दोसमाधी ॥ ३ ॥
जनीह्मणेचक्रपाणी ॥ करींऐसीहोकरणी ॥ ४ ॥

(३)

अहोनारायणा ॥ मजवरिकृपाकांकराना ॥ १ ॥
मीतोअज्ञानाचीराशी ॥ ह्मणूनआलेंपायांपाशीं ॥ २ ॥
जनीह्मणेआतां ॥ मजसोडविंकृपावंता ॥ ३ ॥

(४)

गंगागेलीसिंधूपासीं ॥ त्याणेंआव्हेरिलेंतिसी ॥ १ ॥
तरितेंसांगावेंकोणाला ॥ ऐसेंबोलेंबाविठ्ठला ॥ २ ॥
जळक्षोपलेंजळचरा ॥ माताआव्हेरीकूमरा ॥ ३ ॥
जनीह्मणेशरणआले ॥ पाहिजेतेंउद्धरिले ॥ ४ ॥

(५)

तुझीनाहींकेलीसेवा ॥ दुःखवाटतसेजीवा ॥ १ ॥
नष्टपापीणमीहीन ॥ नाहींकेलेंतुझेंध्यान ॥ २ ॥
जेंजेंदुःखझालेंमला ॥ तेंतूंसोशिलेंविठ्ठला ॥ ३ ॥
क्षमाकरींदेवराया ॥ दासीजनीलागेपायां ॥ ४ ॥

(६)

विवेकसागर ॥ सखामाझाज्ञानेश्वर ॥ १ ॥
मरोनियांजावें ॥ बामाझ्याच्यापोटायावें ॥ २ ॥
ऐसेंकरिगामाझ्याभावा ॥ बापामाझ्याज्ञानदेवा ॥ ३ ॥
जाईनवोंवाळोनी ॥ जन्मोजन्मींह्मणेजनी ॥ ४ ॥

(७)

देवभावाचालंपट ॥ सोडूनीआलावैकुंठ ॥ १ ॥
पुंडलिकापुढेंउभा ॥ समचरणाचीशोभा ॥ २ ॥
उभाबैसेनासर्वथा ॥ पाईंवीटपंढरिनाथा ॥ ३ ॥
सर्वसुखाचासागर ॥ जनीह्मणेसारंगधर ॥ ४ ॥

(८)

ज्याचासखाहरी ॥ त्यावरिविश्वरुपाकरी ॥ १ ॥
उणेंपडोंनेदीत्याचें ॥ वारेंसोसीआघाताचें ॥ २ ॥
तयावीणक्षणभरी ॥ कदाआपणनव्हेदूरी ॥ ३ ॥
आंगआुलेंवोढोनी ॥ त्यालाराखेजोनिर्वाणीं ॥ ४ ॥
ऐसाअंकीतभक्तासी ॥ ह्मणेनामयाचीदासी ॥ ५ ॥

(९)

जेंवींजेंवींगामुरारी ॥ तुजवाढितेंशीदोरी ॥ १ ॥
कनकाचीयेताटीं ॥ रत्नजडितठेविलीवाटी ॥ २ ॥
आमुचेंब्रह्मसारंगपाणी ॥ फिरतसेवनोवनीं ॥ ३ ॥
गोपाळांचेमेळीं ॥ करीतसेहोरांडोळी ॥ ४ ॥
तुळसीच्यावनीं ॥ उभीराहेदासीजनी ॥ ५ ॥

(१०)

जातिहीनचोखामेळा ॥ त्यालाभक्तीचाकळवळा ॥ १ ॥

त्याचाजालाह्मणीयारा ॥ राहेघरींधरीयारा ॥ २ ॥
देवजेवीतयाघरा ॥ त्याचाभक्तीभावखरा ॥ ३ ॥
देवराटवीलातेणें ॥ हांसेजनीगायगाणें ॥ ४ ॥

(११)

सुखेंसंसारकरावा ॥ माजिविठ्ठलआठवावा ॥ १ ॥
असोनियांदेहीं ॥ छायापुरुषजैसापाहीं ॥ २ ॥
जैसासूर्यघटाकाशीं ॥ तैसींदेहींजनीदासी ॥ ३ ॥

(१२)

चोरासंगतीनेंगेला ॥ वाटेजातांनागवला ॥ १ ॥
तैसीसांडोनियांभक्ति ॥ धरीविषयाचीसंगती ॥ २ ॥
अग्नीसवेंखेळे ॥ नजळतीतरीपोळे ॥ ३ ॥
विश्वासलाचोरा ॥ जनीह्मणेघालाखरा ॥ ४ ॥

(१३)

कोणेएकेदिवशीं ॥ विटोगेलाजनीपासीं ॥ १ ॥
हळुचमागतोखायासी ॥ कायदेऊंबामीतुसी ॥ २ ॥
हातींधरूननेलाआंत ॥ वाढीपंचामृतभात ॥ ३ ॥
प्रेमसुखाचाढेंकरदिला ॥ जनीह्मणेविटोधाला ॥ ४ ॥

(१४)

लोलोलागलाअंबेचा ॥ विठाबाईआनंदीचा ॥ १ ॥
आदिटाणेंपंढरपुर ॥ नांदेकान्हाईसुंदर ॥ २ ॥
गोणाईनेंनवसकेला ॥ देवापुत्रदेईमला ॥ ३ ॥
शुद्धदेखोनियांभाव ॥ पोटींआलेनामदेव ॥ ४ ॥
दामाशेटीहरुषला ॥ दासीजनीसआनंदझाला ॥ ५ ॥

(१५)

कायकरूंपंढरिनाथा ॥ काळसाह्यनाहींआतां ॥ १ ॥
मजटाकिलेंपरदेशीं ॥ नाहींविठ्ठलतुजपाशीं ॥ २ ॥
बहुश्रमझालेजीवा ॥ आतांसांभाळींकेशवा ॥ ३ ॥
तुजवीणसखाकोण ॥ माझेंकरींसमाधान ॥ ४ ॥
लीनदीनतुझेपोटीं ॥ जनीह्मणेदेईभेटी ॥ ५ ॥

अभंग राजाईचे.

घरधन्यानींकेलागुरू ॥ बाईमीआतांकायकरूं ॥
असूननाहींहासंसारू ॥ चमत्कारूकृपेचा १ ॥
धांवपावगेमेसाई ॥ कवणाचेंहीनचलेकाई ॥
सत्यपणतुझियेठायीं ॥ असूननाहींसेंकरीहें ॥ २ ॥
मंत्रघेतलासेजैसा ॥ घरींसंताचाबोळसा ॥
बोसपडोयाहरिदासा ॥ गेलेनयेतीमागुती ॥ ३ ॥
कायसांगूंयाच्यारीती ॥ सोसेंपायवणीपिती ॥
अन्नघेभांबरभुतेंहोती ॥ नाचतातीआनंदें ॥ ४ ॥
एकमेकांच्यापडतीपायां ॥ लौकिकांतुनगेलेवांया ॥
ह्मणतीयेगापंढरीराया ॥ ब्रह्मानंदेंडुल्लती ॥ ५ ॥
भोळीसासूगोणाबाई ॥ पांढरास्फटिकव्यालीकाई ॥
त्यानेंजोडलाशेषशाई ॥ ह्मणेराजाईकायकरूं ॥ ६ ॥

अभंग गोणाईचे.

(१)

गोणाईह्मणेनाम्यासांडींदेवपिसें ॥ वळेंघरकैसेंबुडविसी ॥ १ ॥
जनाचींलेंकुरेंवर्ततातीकैशीं ॥ तूंमजजालासीकुळदीपु ॥ २ ॥
धन्यधन्यपुत्रकलत्रेंनांदती ॥ अभाग्याचेचित्तींपांडूरंग ॥ ३ ॥
यातेंजेअनुसरतीत्यांचेंनुरेकांहीं ॥ ह्यादेवनोहेपाहींघरघेणा ॥ ४ ॥
याचीभक्तीकैसीलौकिकावेगळी ॥ संसाराचीहोळीकेलीनाम्या ॥ ५ ॥
गोकूळांतचोरीकरुनीपोटभरी ॥ तोतुजनिर्धारींदेईलकाय ॥ ६ ॥
गोणाईह्मणेनाम्याहेंरेनव्हेभलें ॥ घरत्वांबुडविलेंकुळासहित ॥ ७ ॥

(२)

दोनप्रहररात्रपाहोनीएकांत ॥ राजाईवृत्तांतसांगेमाते ॥ १ ॥
अहोरखुमाबाईविठोबासीसांगा ॥ भ्रताराशीकांगावेडेंकेलें ॥ २ ॥
वस्त्रपात्रनाहींखायाजेवायासी ॥ नाचेअहर्निशीनिर्लज्जसा ॥ ३ ॥
चवदामनुष्येंआहेतमाझेघरीं ॥ हिंडतीदारोदारींअन्नासाठीं ॥ ४ ॥
बरामार्गतुह्मीउमजोनोसांगा ॥ नामयाचीराजाभलीनव्हे ॥ ५ ॥

अभंग गोंदोबाचे.

भावेंभक्तिवादेंकरावेंकीर्तन ॥ आशाबद्धमनकरूंनये ॥ १ ॥
अन्नपाणीमनअवधानारायण ॥ विठ्ठलावांचोनबोलूंनये ॥ २ ॥
निष्कामेंकरावेंदेवाचेंकीर्तन ॥ भयहेंसांडूनशरीराचें ॥ ३ ॥
रणामध्येंकैसाभिडतोरणशूर ॥ होवोनीउदारजीवावरी ॥ ४ ॥
तैसापांडुरंगींधराहोनिर्धार ॥ उतराहापारभवसिंधु ॥ ५ ॥
सिंधुउतरोनीलावाजगढाल ॥ पाहातेंनवलविठ्ठलाचें ॥ ६ ॥
देवजोडियेलातयाकायऊन ॥ गोंदाह्मणेमनधीटकरा ॥ ७ ॥

एकनाथ.

समाधि शके १५४६—इ० स० १६२४.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

एकनाथी भागवत. शके १४९५. रुक्मिणीस्वयंवर.
एकनाथीरामायण. स्वात्मसुख.

वेंचे रामायणांतील.

ओंव्या.

याउपरिकायकर्तव्यता ॥ श्रीरामपुसेसमस्तां ॥ अवघेह्मणतीरघुनाथा ॥ युद्धतत्वतांकरावें ॥ १ ॥ ससैन्यमारावेंलंकानाथा ॥ विचारकायसापैं आतां ॥ ऐसेंसमस्तींसांगतां ॥ तेंरघुनाथानमाने ॥ २ ॥ जेजेराजधर्मविहित ॥ तेणेंचिसाधेपरमार्थ ॥ ऐसेधर्मरघुनाथ ॥ उपपादीतशास्त्रार्थु ॥३॥ अतिशयेंजोसमर्थ ॥ शिष्टधाडावालंकेंत ॥ ऐसेंबोलतांरघुनाथ ॥ कपिसमस्तक्षोभले ॥ ४ ॥ आपुलीचोरूनिनेलीसीता ॥ आपणाचिशिष्टपाठवावाआतां ॥ हेंतंवअयुक्तरघुनाथा ॥ युद्धकरितांभयकाय ॥ ५ ॥ ऐसें बोलतांसमस्त ॥ रामसांगेराजधर्मार्थ ॥ भूतदयापरमार्थ ॥ समन्वितउपपादी ॥ ६ ॥ युद्धधर्मचतुर्विध ॥ सामदानदंडभेद ॥ हेअनादिसिद्धप्रसिद्ध ॥ विशदभेदवर्णिले ॥ ७ ॥ युद्धसमयींसामानुक्रम ॥ हाचिमुख्यत्वेंराजधर्म ॥ सामींभूतदयासंभ्रम ॥ सामचिहोयपरमार्थ ॥ ८ ॥ सामनकरितांजेजाण ॥ युद्धकरितातिदारुण ॥ असंख्यमरतीप्राणीजन ॥ हत्याकवणसोशील ॥ ९ ॥ ऐकोनिरामाचेंवचन ॥ हनुमानूघालीलोटांगण ॥

अंगदसुग्रीवविभीषण ॥ वानरगणासमवेत ॥ १० ॥ पडतांवानरांचेंअनु
मोदन ॥ स्वयेंपुसेरघुनंदन ॥ शिष्टपाठवावाकोण ॥ तोनिवडोनिसांगामज
॥११॥ शिष्टनसावामहाभ्याड ॥ शिष्टेंनधरावीभीड ॥ शिष्टबोलकासुघड ॥
निवडाप्रौढनिजबुद्धीं ॥१२॥ शिष्टपाहिजेचपळचतुर ॥ देऊंजाणेप्रत्युत्तर ॥
राहोनियांधुरेसमोर ॥ स्वामिकार्यसाधक ॥ १३ ॥ हनुमान्ह्मणेरघुनंदना ॥
वानरवीरांचीगणना ॥ वीसपद्मेंसंख्याजाणा ॥ आंगवणेंअतिवळी ॥
॥ १४ ॥ यांहिमाजीवाळीसुत ॥ अंगदवळेंविख्यात ॥ रावणाचेसभेआं
त ॥ अतिसमर्थबोलावया ॥ १५ ॥ अंगदबोलेनिनिधोट ॥ अंगदवीरधी
रसुभट ॥ गांजूंशकेदशकंठ ॥ तोचिशिष्टयोजावा ॥ १६ ॥ पाचारूनिअं
गदासी ॥ रामआलिंगीत्हृदयासीं ॥ शिष्टहोऊनीरावणापासीं ॥ सांगें
त्यासीमद्वाक्य ॥१७॥ दंडासिकारणमुख्यचोरी ॥ तुवांचोरिलीमाझीनारी ॥
तुजदंडावयाबाणधारी ॥ आलोंनिर्धारींमीराम ॥ १८ ॥ मुख्यत्वेंपरदाराह
रण ॥ तुझ्यामरणाचेंकारण ॥ दुर्धरसुटल्यामाझेबाण ॥ तुजलाकोणराखे
ल ॥ १९ ॥ यालागिंतूंअर्पीसीता ॥ शरणजाईंअयोध्यानाथा ॥ लंकानि
जराज्यींस्वस्थता ॥ तरीचतूतेंहोईल ॥ २० ॥ ऐसेंश्रीरामेंआपण ॥ स्वमु
खेंअंगदासांगून ॥ अमृतफळेंदेऊनीजाण ॥ करवीगमनलंकेशी ॥ २१ ॥
अंगदह्मणेश्रीरघुनाथा ॥ आज्ञाप्रमाणजीसमर्था ॥ स्वयेंपुरुषार्थबोलतां ॥
आंगींमूर्खतायेऊंपाहे ॥ २२ ॥ श्रीरामासिनमस्कार ॥ करूनीमुखींनाम
गजर ॥ अवलोकूनीलंकापुर ॥ अंगदवीरउडाला ॥ २३ ॥ जैसाश्रीरामा
च्याबाण ॥ तैसेंअंगदाचेंउड्डाण ॥ सत्वरक्रमूनिगगन ॥ आलाआपणलंके
सी ॥ २४ ॥ रावणसभेपुढेंजाण ॥ आलेंअंगदाचेंउड्डाण ॥ तेणेंदचकलाद
शानन ॥ कंपायमानभयभीत ॥ २५ ॥ अवध्यांचाकरावयाघात ॥ पुढती
आलारेहनुमंत ॥ ऐसावळसालंकेआंत ॥ अतिआकांतराक्षसां ॥ २६ ॥
अंगदासींसन्मुख ॥ बोलेंनशकेदशमुख ॥ आणीककोणबोलेमशक ॥ झा
लीटकमकराक्षसां ॥ २७ ॥ मीअतिथीआलोंसभेंत ॥ कोणीनपुसांस्वाग
त ॥ भयेंझालांअतिभ्रांत ॥ निश्चितमहामूर्खहो ॥ २८ ॥ हनुमंतअशोकव
नींबळी ॥ केलीराक्षसांरवंदळी ॥ तेणेंतुह्मांदांतखिळी ॥ वचनावळीखुंट
ली ॥२९॥ ऐकोनिअंगदाचेंवचन ॥ दुरुक्तिबोलामाजिछळण ॥ स्वयेंअनुवा
देरावण ॥ सावधानअवधारा ॥ ३० ॥ सांडूनिदुर्गद्वारभूमी ॥ तूंआला

सीअमार्गगामी ॥ यास्तवतुजसींनबोलोंआह्मी ॥ मौनानुक्रमेंराहिलों ॥
॥ ३१ ॥ अमार्गगामीयासींभाषण ॥ हेंतोआह्मांअतिदूषण ॥ ऐकोनिरा
वणाचेंवचन ॥ हास्यआलेंअंगदा ॥ ३२ ॥ रावणाऐकसावधान ॥ देखे
पुढिलाचेअवगुण ॥ आपुलेनदेखेदुर्गुण ॥ रासभपूर्णतोएक ॥ ३३ ॥ मुख्य
अधर्मतस्करपण ॥ तेंहीपरदाराहरण ॥ तैसातूंपापीरावण ॥ काळेंवदन
त्रैलोकीं ॥ ३४ ॥ अंगदखवळलादेखोन ॥ चळचळकांपेदशानन ॥ ह्म
णतीराक्षसप्रधान ॥ दुसरेंविघ्नहेंआलें ॥ ३५ ॥ पहिलाकरूनिगेलाहोळी ॥
दुसरात्याहूनिआलाबळी ॥ राक्षसकांपतीचळचळीं ॥ आतुर्बळीवानर
॥ ३६ ॥ रावणासन्मुखसिंहासनीं ॥ अंगदबैसलापुच्छासनीं ॥ वांकुल्या
दावीफळेंखाउनी ॥ मिचकाऊनिनयनांतें ॥ ३७ ॥ अंगदबैसलादेखोन ॥
हळूचपुसेदशानन ॥ हनुमान्नव्हेसितरीतूंकोण ॥ किमर्थयेथेंआलासी
॥ ३८ ॥ ऐसेंपुसतांलंकानाथ ॥ अंगदआपुलावृत्तांत ॥ स्वयेंअसेपैसांग
त ॥ रघुनाथातेंस्मरोनी ॥ ३९ ॥ जेणेंमारीचमारिलावनांत ॥ खरदूषणा
केलाघात ॥ त्याश्रीरामाचामीदूत ॥ वाळिसुतअंगद ॥ ४० ॥ रावणा
घालूनिकाखेतळीं ॥ समुद्रींकेल्याआंघोळी ॥ त्याचापुत्रमीआतुर्बळी ॥
आलोंतुजजवळीतेंऐक ॥ ४१ ॥ सीतादेऊनिशरणागत ॥ झाल्यावांचेल
लंकानाथ ॥ नातरीत्याचाकरीनघात ॥ ऐसेंरघुनाथबोलिला ॥ ४२ ॥ धि
कूरामाचापुरुषार्थ ॥ धिक्धिक्तुझाहीवळार्थ ॥ जेणेंकेलापितृघात ॥ त्या
चादूतह्मणविशी ॥ ४३ ॥ ठकूनिकेलापितृघात ॥ मातेसीदुजायोजिला
कांत ॥ ऐसानष्टजोरघुनाथ ॥ त्याचादूतह्मणविशी ॥ ४४ ॥ अंगदाऐ
सानिलाजिरा ॥ पाहतांऐसानदिसेदुसरा ॥ कायमुखदाखविशीवानरा ॥
रिघोनिसागरींजीवदेईं ॥ ४५ ॥ नातरीकरींआडविहिरी ॥ पोटींघालोनि
घेईंसुरी ॥ जळोजळोतुझीथोरी ॥ निंद्यसंसारींतूंएक ॥ ४६ ॥ साधावयापि
तृकार्यार्थ ॥ मिथ्याह्मणसीरामदूत ॥ हाहीकळलामजभावार्थ ॥ शरणा
गततूंमाझा ॥४७॥ मारूनिरामलक्ष्मण ॥ करूनिसुग्रीवाचेंहनन ॥ तुज
किष्किंधादेईन ॥ सत्यवचनहेंमाझें ॥४८॥ ऐसेंबोलतांदशानन ॥ अंगद
झालाहास्यवदन ॥ खोचूनिदेतसेप्रतिवचन ॥ तेंसावधानअवधारा ॥ ४९ ॥
स्वयंवरींधनुष्यबाण ॥ चढवितांसभेंतपडलासिउलथोन ॥ तुझेंअंगींन
पुंसकपण ॥ केंवीशरणम्याव्हावें ॥ ५० ॥ बहुतऐकिलेरावण ॥ त्यामाजि
दूंकवण ॥ त्याचेंविविधलक्षण ॥ विचक्षणजाणती ॥ ५१ रावणदशमुखा

चेंकिडें ॥ किंवापातलेंघुंगुरडें ॥ बळीनपाहेतयाकडे ॥ तोकोणतारावण
॥ ५२ ॥ विचित्रदेखोनिवानरीं ॥ मजअंगदाच्यापाळण्यावरी ॥ रावणबांधि
लाखेळण्यापरी ॥ हेमसूत्रींशृंखळे ॥ ५३ ॥ त्यांतीलतूंकोणतारावण ॥ हेंपु
सावेंनलगेजाण ॥ माझ्यापदलत्तांचेवण ॥ मुखींसंपूर्णदीसती ॥ ५४ ॥
माझ्यामुताचीबाळधार ॥ मुखींपडतांनिरंतर ॥ झालेसचिन्हउभयअधर ॥ ते
हेउघडदीसती ॥ ५५ ॥ तोतूंअतिशयदीनहीन ॥ भद्रींबैसलासीरावण ॥ तु
जकैंचीआंगवण ॥ करावयारणरामासीं ॥ ५६ ॥ अंगदाचेवाग्बाण ॥ त्द
दयींखोंचलेसंपूर्ण ॥ तेणेंतळमळीरावण ॥ प्राणजावूंपाहाती ॥ ५७ ॥ सभे
सिबैसेनिवानरा ॥ कितीजल्पसीसैरावैरा ॥ तोंडानाहींवोढावारा ॥ दश
शिरानोळखिसी ॥ ५८ ॥ ऐकेंमाझीआंगवण ॥ बंदींघातलेसुरगण ॥ रामबा
पुडेंतेंकोण ॥ मजसीरणकरावया ॥ ५९ ॥ इंद्रचंद्रादिसकळसुर ॥ माझेघर
चेझालेचाकर ॥ मद्भयेंकांपतीथरथर ॥ अहर्निशीराबती ॥ ६० ॥ रामवा
पुडेंकेवळनर ॥ आमुचेंखाजुगेंग्रासमात्र ॥ वानरजेकावनचर ॥ धाकेंचि
संग्रामींमरतील ॥ ६१ ॥ मुख्यभक्ष्यरामलक्ष्मण ॥ मर्कटेंकोंशिबरीजाण ॥
एकाग्रासेंकुंभकर्ण ॥ भक्षीलआपणक्षणार्धें ॥ ६२ ॥ ऐकरेरावणादुर्मती ॥
दुष्टबुद्धीदुष्टरीती ॥ चैतन्यविग्रहीराममूर्ती ॥ त्याप्रतीमनुष्यह्मणसीतूं ॥
॥ ६३ ॥ श्रीरामाचासेवक ॥ हनुमंतएकलाएक ॥ तेणेंमर्दूनितुझें
कटक ॥ तुझेंमुखजाळिलें ॥ ६४ ॥ तेणेंगांजिलासिझोंडा ॥ सभेसिबैससीकाळ
तोंडा ॥ वृथाजल्पसीबळबंडा ॥ ऐकलंडानिजहित ॥ ६५ ॥ सीताअर्पूनि
आपण ॥ रामासिरिघालियाशरण ॥ तैंचवांचतीतुझेप्राण ॥ एऱ्हवींमर
णतुजआलें ॥ ६६ ॥ सीतारामासिनदेतांजाण ॥ रावणातुजराखेलकोण ॥ मी
चतुझाघेईनप्राण ॥ आंगवणपाहेंहीमाझी ॥ ६७ ॥ रावणातुझींदहाशिरें ॥
मीचछेदितोंनखाग्रें ॥ परितींशिवस्वअपवित्रें ॥ ह्मणोनिकरेंस्पर्शेंना ॥ ६८ ॥
अंगदआदळलाआंगासी ॥ बोलिलानिष्ठुरवाक्यासी ॥ तेणेंरावणकासा
विसी ॥ अतिकोपेंसींकोपला ॥ ६९ ॥ वांचवावयाआपणास ॥ क्रोधेंसां
गेप्रधानास ॥ धरामारावानरास ॥ मजसभेंतनिर्भर्त्सी ॥ ७० ॥ कांहींनधरि
तांभीड ॥ सभेमध्येंहामाकड ॥ माझेंह्मणेकाळेंतोंड ॥ खंडविखंडकराया
सी ॥ ७१ ॥ ऐकोनिरावणाचेंवचन ॥ अंगदधरावयाजाण ॥ सैन्यसेनानीप्रधा
न ॥ अतिगर्जोनीउठले ॥ ७२ ॥ कटींपुच्छींबाहुमूळीं ॥ अंगदधरिलाराक्ष
सींसकळीं ॥ तयासहिततोआतुर्बळी ॥ वेगेंतात्काळींउडाला ॥ ७३ ॥ आं

गझाडिलेंअंतराळीं ॥ राक्षसींधरिलातोवळी ॥ अंगवातेंपडोनितळीं ॥ झालीरांगोळीअवघ्यांची ॥ ७४ ॥ स्वयेंमारूंनयेरावण ॥ अंगदजाणोनिआपण ॥ पायींदडपोनिदशानन ॥ मुकुटहिरोनिघेतला ॥ ७५ ॥ मुकुटघेऊनिआपण ॥ अंगदउडालासत्राण ॥ शिरेमंडपउचलिलापूर्ण ॥ हेंनाहींअवगतअंगदा ॥ ७६ ॥ मंडपदेखोनियांमाथां ॥ कोपआलाश्रीरघुनाथा ॥ अंगदाकेलीअधर्मता ॥ दत्तअर्थआणिला ॥ ७७ ॥ अंगदह्मणेश्रीरघुनाथा ॥ म्यांनिजवळेंउडतां ॥ केव्हांमंडपबैसलामाथां ॥ मजनकळतांयेथेंआला ॥ ७८ ॥ ऐशींसहस्रस्तंभज्याशी ॥ ऐसामंडपघेऊनिसहजेशीं ॥ पुनरपिनेऊनिलंकेशी ॥ ठेवीस्वस्थानींअंगद ॥ ७९ ॥ श्रीरामेंमुकुटघेऊन ॥ पाचारिलाविभीषण ॥ त्याचेमस्तकींआपण ॥ संतोषोनिघातला ॥ ८० ॥

वेंचे, एकनाथी भागवतांतील.

ओंव्या.

अध्याय बेविसावा.

आत्मापरिज्ञानमयशुद्ध ॥ हेंश्लोकींचेंमूळपद ॥ तेणेंअज्ञानेसींनिरसेभेद ॥ आत्माशुद्धबुद्धचिद्रूप ॥ ८० ॥ जेंविसनक्षत्ररजनी ॥ निवटीतुप्रगटेतरणी ॥ तेंविसभेदकार्यनिरसुनी ॥ प्रगटेचित्किरणींचिदाभासु ॥ ८१ ॥ तेथगुणेंसींमायाउपडे ॥ भेदेशींवादवुडे ॥ मुळेसींअज्ञानखुडे ॥ चहूंकडेसच्चिदानंदु ॥ ८२ ॥ आत्मासच्चिदानंदपूर्ण ॥ तेथसमूळमिथ्याअज्ञान ॥ तेंअज्ञाननिरसीसाधन ॥ विवेकेंसांख्यज्ञानव्यर्थदिसे ॥ ८३ ॥ तेंचिविशीचेंनिरोपण ॥ श्लोकार्थेंसुलक्षण ॥ स्वयेंसांगताहेश्रीकृष्ण ॥ साध्यसाधनविभागें ॥ ८४ ॥ मुळींसमूळमिथ्याअज्ञान ॥ अज्ञानजन्यविषयभान ॥ तेंदेखोनिभुललेजन ॥ पडिलेंविस्मरणस्वस्वरूपीं ॥ ८५ ॥ मीपरमात्माहृदयस्थुसंनिधी ॥ त्यामजपासूनिउपरमेबुद्धी ॥ मगविषयासक्तित्रिशुद्धी ॥ आवडेउपाधीदेहद्वारा ॥ ८६ ॥ जेंस्वरूपाचेंविस्मरण ॥ तें वाढवीतीव्रविषयध्यान ॥ तेणेंजीवासिजन्ममरण ॥ अनिवारजाणदेहाभिमान ॥ ८७ ॥ तोनासावयादेहाभिमान ॥ वैराग्ययुक्तज्ञानध्यान ॥ मीचिबोलिलोंसाधन ॥ समूळअज्ञानछेदक ॥ ८८ ॥ जंववरीआंगींदेहाभिमान ॥ तंवअवश्यपाहिजेसाधन ॥ निःशेषनिरसल्याअज्ञान ॥ वृथासा

धनमीहीमानीं ॥ ८९ ॥ ह्मणसीतेंकोणपांअज्ञान ॥ जेंशुद्धासीलावीजीव
पण ॥ त्याजीवाआंगींजन्ममरण ॥ अनिवारजाणवाढवी ॥ ९० ॥ स्वस्व
रूपाविसरोनिजाण ॥ देहींस्फुरेमीपण ॥ अत्यंतदृढतरअज्ञान ॥ तोदेहा
भिमानउद्धवा ॥ ९१ ॥ गौणनांवत्याचेंअज्ञान ॥ येऱ्हवींमुख्यत्वेंदेहाभि
मान ॥ हेंऐकोनिदेवाचेंवचन ॥ दचकलेंमनउद्धवाचें ॥ ९२ ॥ तेचि
अर्थींचाप्रश्न ॥ देवासीपुसेआपण ॥ कोण्यायुक्तीदेहाभिमान ॥ जन्ममरण
भोगवी ॥ ९३ ॥ सर्वत्रसदासन्मुखगगन ॥ त्यासीकदाघडेनाविमुखपण ॥
तेंविआत्मासबाह्यपरिपूर्ण ॥ वृत्तिविमुखजाणहोयकैशी ॥ ९४ ॥ जैं
जाळींबांधवेगगन ॥ तैंक्रियालागेकर्मबंधन ॥ वंध्यागर्भसटवेसंपूर्ण ॥
तैंजन्ममरणमुक्तासी ॥ ९५ ॥ आत्म्यावेगळेंकांहीं ॥ रितेंतंवउरलेंचि
नाहीं ॥ तरियेदेहींचीतेदेहीं ॥ गमनसिद्धीपाहींकैसेनी ॥ ९६ ॥ पृथ्वी
रुसोनिवोसराहे ॥ आकाशपळोनिपऱ्हाजाये ॥ तैंदेहींचादेहांतरींपाहे ॥
आत्मालाहेसंसरण ॥ ९७ ॥ सातहीसमुद्रगिळीमुंगी ॥ तैंआत्माउंचनीच
योनीभोगी ॥ हेंअतर्कतर्केनामार्गीं ॥ भुललेयोगीयेअर्थीं ॥ ९८ ॥
अभिनवहेतुझीगती ॥ सर्वथानकळेश्रीपती ॥ मायामोहीतजेचित्तीं ॥
त्यांतुझीस्थितीनेणवे ॥ ९९ ॥ तूंआत्माअद्वैतअविनाशु ॥ तेथउत्पत्ति
स्थितिविनाशु ॥ नाथिलादाविशीभवभासु ॥ हेअतर्कलीलातर्केना ॥
॥ १०० ॥ येथवेदाचीयुक्तीठेली ॥ उपनिषदेंवेडावलीं ॥ पुराणेंमुक्कींजा
हलीं ॥ अतियत्नेंलक्षिलींनवचतीपुढां ॥ १ ॥ तुझेंकेवळरूपेंवीण ॥
तुझेंइत्थंभूतनव्हेज्ञान ॥ ऐसेजडमूढहरिरूपाहीन ॥ त्यांसिभवबंधनसुटेना
॥ २ ॥ तुझीयोगमायेचीअतर्क्यता ॥ ब्रह्माभुलविलावत्सेंनेतां ॥ शिऊ
भुलविलामोहनीदेखतां ॥ इतरांचीकथातेकोण ॥ ३ ॥ प्रपंचींअथवा
परमार्थीं ॥ तुझेनिचालतीइंद्रियवृत्ती ॥ यालागिंगोविंदनामाचीख्याती ॥
त्रिजगतीवाखाणी ॥ ४ ॥ सादररूपापूर्वकआपण ॥ माझासांगाअत
र्क्यप्रश्न ॥ देहीसदेहांतरसंसरण ॥ जीवासीजन्ममरणतेंकैसें ॥ ५ ॥ ऐको
निउद्धवाचाप्रश्न ॥ हांसिनलामधुसूदन ॥ हेंअवघेंमाइकजाण ॥ कल्प
नाविंदाणमनोमय ॥ ६ ॥ अकराइंद्रियेंपंचमहाभूतें ॥ हेसोळादेहाचेंलिं
गदेहयेथें ॥ मुख्यत्वेंप्राधान्यमनाचेंनेथें ॥ नानाविषयातेंकल्पक ॥ ७ ॥
येथलिंगदेहतोचिमन ॥ मनाअधीनइंद्रियेंजाण ॥ मनाचेंनिदेहागमन ॥
तेथदेहाभिमानमनासवें ॥ ८ ॥ मनज्यातेंसांडूनिजाये ॥ तेथअभिमान

उभानराहे ॥ मनयोगेंअभिमानपाहें ॥ देहाचावाहेखटाटोप ॥ ९ ॥ ते
थविषयासक्तमन ॥ करीशुभाशुभकर्माचरण ॥ तेव्हांहोऊनिकर्माधीन ॥
देहीकरीगमनदेहांतरा ॥ १० ॥ आत्मात्यासिंअलिप्तभिन्न ॥ परीदेहास
वेंदावीगमन ॥ हेंअतिअतर्क्यविंदाण ॥ ऐकलक्षणतयाचें ॥ ११ ॥ घटू
जेथजेथहिंडोंवैसे ॥ आकाशत्यासवेंजातदिसे ॥ परीढळणेंनाहींआका
शें ॥ आत्म्याचेंतैसेंगमनयेथें ॥ १२ ॥ घटामाजिभरिजेअमृत ॥ अथवा
घालिजेखातमूत ॥ आकाशदोंहींतेंअलिप्त ॥ तेंविसुखदुःखातीतदेहस्थ
आत्मा ॥ १३ ॥ घटूघायेंकरिजेशतचूर ॥ परीआकाशासीननिघेचीर ॥
तेंविनश्वरींअनश्वर ॥ जाणसाचारनिजात्मा ॥ १४ ॥ घटूफुटोनिजेथ
नासे ॥ तेथआकाशसहजेंअसे ॥ नवाघटुजेथउपजोंवैसे ॥ तोतेथेंचिआ
काशेंव्यापिजे ॥ १५ ॥ तेंविदेहाचेंनश्वरपण ॥ आत्माअखंडत्वेंपरिपूर्ण ॥
आत्म्यासिंदेहांतरगमन ॥ जन्ममरणअसेना ॥ १६ ॥ देहींचेंदेहांतरगम
न ॥ वासनायोगेंकरीमन ॥ तेंमनोगमनाचेंलक्षण ॥ ऐकसंपूर्णसांगेन ॥
॥ १७ ॥ श्रुतदृष्टविषयाचेंध्यान ॥ निरंतरवाढवीमन ॥ तीव्रधारणादा
रुण ॥ अन्यस्फुरणस्फुरेना ॥ १८ ॥ आवडल्याविषयाचेंध्यान ॥ अंत-
काळींठसावेजाण ॥ तेव्हांतदाकारहोयमन ॥ सर्वभावेंआपणतन्निष्ठ ॥
॥ १९ ॥ तेव्हांभोगक्षयेंजाण ॥ मागिल्यादेहाचाअभिमान ॥ सहजेंचि
विसरेमन ॥ पुढीलध्यानएकाग्रता ॥ २० ॥ विषयवासनारूढमन ॥ नि
जकर्मतंत्रेंजाण ॥ देहांतराकरीगमन ॥ तेथसप्रमाणसंचरे ॥ २१ ॥
मागीलसांडल्यादेहातें ॥ सर्वथास्मरेनाचित्तें ॥ पुढेंधरिलेंआणिकातें ॥ तें
हीमनातेंस्फुरेना ॥ २२ ॥ विषयाभिनिवेशेंमन ॥ ज्यास्वरूपाचेंकरी
ध्यान ॥ तद्रूपहोयआपण ॥ पूर्वदेहाचेंस्मरणविसरोनियां ॥ २३ ॥ तें
चिविसरेकैसें ॥ निजबाळत्वप्रौढदशे ॥ निःशेषनाठवेमानसें ॥ पूर्वदेहतै
सेंविसरोनिजाय ॥ २४ ॥ असेंअत्यंतविस्मरण ॥ त्यानांवदेहाचेंमरण ॥
त्याविसरासवेंजाण ॥ चेतनासप्राणनिघोनिजाय ॥ २५ ॥ जेव्हांचेत
नाजायसप्राण ॥ तेव्हांदेहासियेतप्रेतपण ॥ यानांवउद्भवामरण ॥ ज
न्मकथनतेंऐकें ॥ २६ ॥ स्नेहेंद्वेषेंअथवाभयें ॥ अंतकाळींजेंध्यानराहे ॥
पुरुषतद्रूपचिहोय ॥ जन्महिलाहेतैसेंचि ॥ २७ ॥ भरथुकरितांअनुष्ठान ॥
आंगींलागलेंमृगाचेंध्यान ॥ तोमृगाचिजाहलाआपण ॥ ध्यानानुरूपें
जनमन्मपावे ॥ २८ ॥ भयास्तवभृंगीचेंध्यान ॥ कीटकासीकरितांजाण ॥

तेंतद्रूपहोयआपण ॥ ध्यानानुरूपेंमनजन्मपावे ॥ २९ ॥ द्वेषेंध्यातांश्रीकृ
ष्णासी ॥ तद्रूपताजाहलीपौंड्रिकासी ॥ जैसेंदृढध्यानमानसीं ॥ तेगतीपु
रुषासित्रिशुद्धी ॥ ३० ॥ वाढवूनियांसंभ्रम ॥ अंतकाळींआवडेसप्रेम ॥
जेंध्यानठसावेमनोरम ॥ तेंचिजन्मपुरुषासी ॥ ३१ ॥ मनतेणेंध्यानानु
भावें ॥ जैसाकांहींआकारूसंभवे ॥ तेथदेहाभिमानपावे ॥ हेंमीअवघे
ह्मणोनी ॥ ३२ ॥ येथमनआणिअभिमान ॥ स्वरूपएककांहींभिन्न ॥
हेंचित्तचतुष्टयलक्षण ॥ जाणतीसज्ञानएकात्मता ॥ ३३ ॥ दैवयोगेंत्या
देहाचें ॥ बरेंवोखटेंघडेसाचें ॥ तेंअभिमानघेऊनिनाचे ॥ जन्मपुरुषाचें
यानांव ॥ ३४ ॥ परिदेहनवेंआन ॥ देहीस्मरेनातेंमन ॥ पूर्वीलजोदेहा
भिमान ॥ तोचियेथजाणआरोपी ॥ ३५ ॥ येचिअर्थींचादृष्टांतु ॥ स्वयें
सांगताहेकृष्णनाथु ॥ जेंविस्वप्नआणिमनोरथु ॥ विसरवितुनिजदेहा ॥
॥ ३६ ॥ स्वगृहींदरिद्रीनिद्रिस्थु ॥ तोस्वप्नींहोयअमरनाथु ॥ मगउर्वशी
प्रमुखाअप्सरांतु ॥ असेमिरवतुऐरावतीं ॥ ३७ ॥ तेंदारिद्रदेहमाझेंगेलें ॥
हेंअमरदेहप्राप्तझालें ॥ ऐसेंस्वप्नींनाहींआठवलें ॥ तैसेंजन्मजाहलेंजनासी ॥
॥ ३८ ॥ मजूरराउळींचेंघृतनेतां ॥ तोतुरंगींचढेमनोरथा ॥ मगनाचऊं
लागेउल्हासतां ॥ स्वकल्पिताकल्पना ॥ ३९ ॥ सबळवारूचेंउड्डाण ॥
ह्मणोनिउडोंजातांआपण ॥ पडोनिघृतकुंभहोयभग्न ॥ पुसतीजनकाय
झालें ॥ ४० ॥ बळेंउडालामाझाघोडा ॥ परीस्मरेनातोफुटलाघडा ॥ बं
दींपडलारोकडा ॥ नेणेबापुडामनोरथें ॥ ४१ ॥ येथवरीतीव्रजेंविस्मरण ॥
त्यानांवदेहाचेंमरण ॥ अतिउद्यतजेंमनाचेंध्यान ॥ तेंचिजन्मजाणप्राण्या
सी ॥ ४२ ॥ एवंआत्म्यासिजेंजन्ममरण ॥ तेंकेवळभ्रमाचेंलक्षण ॥ तेचिअ
र्थींचेंनिरोपण ॥ स्वयेंश्रीकृष्णसांगतु ॥ १४३ ॥

वेंचे, रुक्मिणीस्वयंवरांतील.

ओंव्या.

अध्याय सातवा.

कृष्णभेटीलागिंदेखा ॥ नवविधाभक्तीसीआवांका ॥ तेशानवरत्नमुद्रिका ॥
भीमककन्यालेइली ॥ १ ॥ सकळसौंदर्याचीखाणी ॥ बरवेपणतीपासू
नी ॥ स्वरूपरूपाचीजननी ॥ वीरींरुक्मिणीदेखिली ॥ २ ॥ सुरनरप

नगांच्याठाईं ॥ हिंडतांसौंदर्याविश्रांतिनाहीं ॥ ह्मणोनिधांविन्नलेंलवला हीं ॥ भीमकीदेहींविश्रांति ॥ ३ ॥ भीमकीकृष्णआलिंगन ॥ तेणेंसौंदर्या समाधान ॥ तिहींलोकींचेंवरवेपण ॥ भीमकीपाशींधांविन्नलें ॥ ४ ॥ जी चियासौंदर्याशी ॥ वेधलागलाश्रीकृष्णाशी ॥ तेभीमकीवर्णावींकैशी ॥ सीमारूपासीनकरवे ॥ ५ ॥ नाहींस्रष्टयानेंसृजिली ॥ कृष्णप्रभावेंरूपा सिआली ॥ वरवेपणासिगाचढली ॥ साकारलीतेंदर्ये ॥ ६ ॥ गगनशू न्यत्वाउबगलें ॥ कृष्णभेटीसिउदितझालें ॥ भीमकीमस्तकासीआलें ॥ निळारंगींशोभत ॥ ७ ॥ मस्तकींचेनीळकुंतळ ॥ जेंविनभअतिसुनीळ ॥ तळींमुखचंद्रनिर्मळ ॥ भीमकीमुखींउगवला ॥ ८ ॥ चंद्रक्षीणकृष्णपक्षीं ॥ ह्मणेहावंधूपूर्वीलमाझाकीं ॥ ह्मणऊनकळवळलीभीमकी ॥ निजमुखींध रियेला ॥ ९ ॥ भीमकीमुखींनिष्कलंक ॥ क्षयातीतपूर्णशशांक ॥ कृष्णप्रा प्तीसीमृगांक ॥ भीमकीमुखींसंचरला ॥ १० ॥ चंद्रपूर्णपूर्णिमाएकीं ॥ येऱ्हवींक्षयवृद्धित्याइहलोकीं ॥ तोसदासंपूर्णभीमकीमुखीं ॥ निजात्मसुखी परिपूर्ण ॥ ११ ॥ चंद्रमंडळामागेंपुढें ॥ जैसेतारागणांचेवेढे ॥ तैशीं मोतीलगतानवडें ॥ दोन्हीकडेतळपती ॥ १२ ॥ कृष्णवेधेंवेधिलीखरी ॥ ह्मणोनिविसरलीभोंवरी ॥ भंवरियाकृष्णमायेचाकरी ॥ येअवसरींतेंना हीं ॥ १३ ॥ भीमकीथोरकपाळाची ॥ कृष्णदैवतेंदैवाची ॥ निडळींकृ ष्णप्रभाश्यामतेची ॥ तोचीकस्तूरीमळवटू ॥ १४ ॥ चंद्रबिंबींशामरेखा ॥ तैसामळवटूमस्तकींदेखा ॥ भंवयारेखिल्याकृष्णरेखा ॥ अतिसुरेखाव्यं कटा ॥ १५ ॥ कृष्णपाहावयाजगजेटी ॥ भंवईसांडिलीव्यंकटी ॥ कृष्णीं मिनालियादृष्टी ॥ सहजेगांटीसुटेल ॥ १६ ॥ कृष्णरंगेंसुरंग ॥ अहेवपण तेंअभंग ॥ तेंचिकुंकुमपैंचांग ॥ मुखचंद्रींचंद्रमा ॥ १७ ॥ नभींइंद्रधनुष्य रेखा ॥ तैसाभांगींसेंदूरदेखा ॥ भुलवावयायदुनायका ॥ मोहनीमुखारूजि लें ॥ १८ ॥ नातरींतसरस्वतीओघीं ॥ आलीकृष्णाभेटीलागीं ॥ जीवहास लियादोन्हीभागीं ॥ मुक्तलगीतटस्थ ॥ १९ ॥ जैशींनक्षत्रेंनभोमंडळीं ॥ तैशीमुक्तमोतियांचीजाळी ॥ लेइलीअसेभीमकवाळी ॥ तेणेंवेल्हाळीशो भत ॥ २० ॥ त्याहीवरीभक्तीफरां[१] ॥ झळकतनवरत्नांचाखरा ॥ खुणा वीतसेसुरनरां ॥ भजायदुवीरानिजभावें ॥ २१ ॥ दृश्यदेखतांशिणलेन यन ॥ धणीचघ्यावयाकृष्णदर्शन ॥ एकत्रहोऊनदेखणेंपण ॥ भीमकीलो

१ पिंपळपान.

मा२५१९

चनास्तिपैंआलें ॥ २२ ॥ पाहावयाघनसांवळा ॥ कृष्णश्यामताआलीबुबुळा ॥ आसांवलीदोहींडोळां ॥ सबाह्यपणंदेखणें ॥ २३ ॥ कृष्णदेखावयानिधान ॥ नयनींसूदलेंअंजन ॥ सोगयाचेसलंबजाण ॥ कटाक्षबाणपिसारे ॥ २४ ॥ भीमकीकटाक्षाच्याघाईं ॥ मदनुपाडिलाटाईं ॥ सुरनरांचापाडकाई ॥ निधडापाहींश्रीकृष्ण ॥ २५ ॥ मुख्यमुखशोभनिक ॥ श्लेष्मागमनेंशिणलेंनाक ॥ तेंभीमकीमुखायेऊनिदेख ॥ नाकाभीकपैंचढलें ॥ ॥ २६ ॥ कृष्णसुवासींआवडी ॥ तेणेंनाकातिलागलीगोडी ॥ दोहींनाकपुडियाबुडीं ॥ दिधलीबुडीवसंतें ॥ २७ ॥ अधरदोन्हीझालेसधर ॥ बिंबीफळरंगाकार ॥ तेतंवपरिपक्वेंनश्वर ॥ हेअनश्वरहरिरंगें ॥ २८ ॥ भीमकीअधरामृतगोडी ॥ श्रीकृष्णचिजाणेफुडी ॥ एकाएकींघालूनउडी ॥ नेईलरोकडीप्रत्यक्ष ॥ २९ ॥ मुखामाजिदंतपंक्ति ॥ जैशाओंकारामाजिश्रुति ॥ चवकीचेचाऱ्हीझळकती ॥ सोहमस्मिसोज्वळ ॥ ३० ॥ अधरातळींहनुवटी ॥ गोरेपणेंदिसेगोमटी ॥ तेथेंहीश्यामप्रभाउटी ॥ कृष्णवर्णगोंदिलें ॥ ३१ ॥ वनिताअधरींसुवर्णकांसा ॥ पडोनिमुक्ताचिआलेंनाशा ॥ भेटावयाकृष्णपरेशा ॥ उपावकैसादेखिला ॥ ३२ ॥ भीमकीनाकींचंसुपाणी ॥ सहजेदेखेलशारंगपाणी ॥ अधोमुखअनुष्ठानीं ॥ बोळकंवतीहरिलागीं ॥ ३३ ॥ हळदीमिनलीहेमकळा ॥ तेणेंउटिलेंमुखकमळा ॥ तेजझळकतमुखमंडळा ॥ सूर्यकळालाजिल्या ॥ ३४ ॥ भीमकीमुखकमळसुंदर ॥ कृष्णकृष्णपणेंभ्रमर ॥ आमोदभावाचेशेजार ॥ निजमंदिरहरीचें ॥ ॥ ३५ ॥ कृष्णकृष्णपणिअहेवतंतू ॥ कंठींधरिलानतूटतू ॥ दिसेंनेदीलोकांअतू ॥ केलाएकांतूनिजकंटीं ॥ ३६ ॥ फिटलाचिंतेचाअभिलाखु ॥ ह्मणोननघालीचाचिंतांकु ॥ कृष्णपदींचापदांकु ॥ तेंचिपदकुल्हदयींचें ॥ ॥ ३७ ॥ पृथ्वीनवखंडेंखंडिली ॥ जडजडत्वाउवगली ॥ भीमकीचआंगींरिघाली ॥ सुनीळझालीकांचोळी ॥ ३८ ॥ पावावयाकृष्णदेवो ॥ सांडिलासवतीमत्सरभावो ॥ आलिंगावयाकृष्णदेवो ॥ धरापाहाहोधांविंनली ॥ ॥ ३० ॥ एकांगींभिन्नपणों ॥ जीवाशिववाढलेदोन्ही ॥ तेणेंचिझालीव्यंजतूस्तनी ॥ कुचकामिनीकुचभारें ॥ ४० ॥ विद्याअविद्यापांखींदोन्ही ॥ आछादिलेदोन्हीस्थानीं ॥ दाटलेत्रिगुणाचेकसणी ॥ कृष्णावांचोनिकोणसोडी ॥ ४१ ॥ भीमकीकृष्णाआलिंगन ॥ तेणेंजीवाशिवासमाधान ॥ यालागींदोन्हीउचललेजाण ॥ कृष्णस्पर्शावांछिती ॥ ४२ ॥ मुक्तनांवमुक्ता

कै. म. म. द. वा. पोतदार

फळा ॥ नेणतीमुक्तीचाजिव्हाळा ॥ ह्मणऊनिपडिलीभीमकीगळां ॥ भेटी गोपाळामाळघाली ॥ ४३ ॥ पूर्वीक्षीरसिंधूचीबाळा ॥ नेसलीक्षीरोदकपाटोळा ॥ नातरीपाहावयाकृष्णसोहळा ॥ कांसेलागलाक्षीराब्धि ॥ ४४ ॥ माझीकन्याहेगोरटी ॥ ह्मणीकोणाचीलागेलदिटी ॥ ह्मणवूनिघातलीअसेकंठीं ॥ रत्नमाळाक्षीराब्धि ॥ ४५ ॥ प्रकृतिपुरुषापडिलीमिठी ॥ तैसेंविरडेंकांचोळियेदाटी ॥ कृष्णसोडीलजगजेठी ॥ आयावायांतेंनसुटे ॥ ४६ ॥ शमदमादिसुभटें ॥ हस्तकडगेंवाह्यवटें ॥ करींकंकणेंउद्धटें ॥ कृष्णनिष्ठेंरुणझुणती ॥ ४७ ॥ क्षणींक्षणींदिशाउजळे ॥ तैशींचढलींदशांगुळें ॥ दशावतारांचानि मेळें ॥ जडितकेल्यामुद्रिका ॥ ४८ ॥ पाहातांतळहातींच्यारंगा ॥ उणेंआणिलेंसंध्यारागा ॥ करीचरणसेवाश्रीरंगा ॥ तळवातळहातींसदा ॥ ४९ ॥ आटूनियांहेमकळा ॥ आटणीघातल्याबारासोळा ॥ वोतींवकेलीकटिमेखळा ॥ मध्येंघननीळाजाडियेला ॥ ५० ॥ दोन्हीकडेमुक्तलग ॥ तेणेंशोभतमध्यभाग ॥ भीमकीभाग्याचीसभाग्य ॥ तिणेंश्रीरंगवेधिला ॥ ॥ ५१ ॥ चरणींगर्जतीनूपुरें ॥ वांकीआंदुवाचेनिगजरें ॥ झालेंकामासिचेइरें ॥ धनुष्यपुरेंवाहिलें ॥ ५२ ॥ कृष्णधरूनियांचित्तीं ॥ चालतसेहंसगती ॥ चैद्यमागधपाहती ॥ मदनेंख्यातीथोरकेली ॥ ५३ ॥ माझीअभिलाषितीजननी ॥ ह्मणऊनिविंधिलेंकामबाणीं ॥ वीरपडिलेधरणीं ॥ मदनबाणींमूर्छित ॥ ५४ ॥ कामेंहिरतिलीयादृष्टी ॥ धनुष्येंगळालींमुष्टी ॥ भीमकीराखावीगोरटी ॥ हेंहीपोटींविसरले ॥ ५५ ॥ रथांचेउलंडलेथोरथोर ॥ अश्वींहूनिपडिलेवीर ॥ गजींचेउलथलेमहाशूर ॥ रितेकुंजरगळदंडीं ॥ ५६ ॥ भीमकीपाहतसेभोंवतें ॥ वीरभेदिलेमन्मथें ॥ कृष्णत्रिशुद्धिनाहींयेथें ॥ तेणेंकामातेंजिंकिलें ॥ ५७ ॥ रमारमणीयएकांतीं ॥ मिनल्याकामनुपजेचित्तीं ॥ यालागिंधांवेतोश्रीपति ॥ भावनिश्चितींभीमकीचा ॥ ५८ ॥ कामबाणींनव्हेच्युत ॥ ह्मणऊननामेंतोअच्युत ॥ भोगभोगूनभोगातीत ॥ कृष्णनाथानिर्धार ॥ ५९ ॥ कृष्णपहावयावेगेंउठी ॥ आलेसलोभकेंशआडवेदिटी ॥ धरूनिऐक्याचियेमुष्टी ॥ सुमनेंवीरगुंठीवांधिली ॥ ६० ॥ कृष्णपहावयाभावएकू ॥ तंवतोअर्काचाहीआदिअर्कू ॥ नयनींनयनाप्रकाशकू ॥ यदुनायकूकेंविदिसे ॥ ६१ ॥ निजभावेंपाहेगोरटी ॥ तंवघनश्यामदेखेदृष्टी ॥ लज्जावृत्तिझालीउफराटी ॥ तंवजगजेठीपावला ॥ ६२ ॥ उपरमूनिपाहेसुंदरी ॥ तंवआंगींआदळलाश्रीहरी ॥ प्रेमेंसप्रेमेंघावरी ॥ करीं

धरीनिजमाळा ॥ ६३ ॥ वीरांचेअभिमानाझालाअस्तु ॥ मध्यान्हाआ लागभस्तु ॥ मुहूर्तसुमुहूर्तअभिजितु ॥समयोउचितुलग्नाचा ॥ ६४ ॥ काळसावधानह्मणत ॥ सूर्यलग्नघटिकापहात ॥ वियोगअंत्रपाटसोडित ॥ भावार्थह्मणतओंपुण्या ॥ ६५ ॥ भीमकीपाहेकृष्णवदन ॥ नयनींचगुंतलेंनयन ॥ दोहींचाएकझालाप्राण ॥पाणिग्रहणजीवशिवा ॥ ६६ ॥ ऐशियेभावाचेनिवाडें ॥ माळघातलीवाडेकोडें ॥ वीरमूर्छापावलेगाढे ॥ आडतापुढेंकोणीनये ॥ ६७ ॥ यापरीसारंगपाणी ॥ रथींवाहूनियांरुक्मिणी ॥ निघताझालातत्क्षणीं ॥ प्रकटपरीकोण्हीनदेखे ॥ ६८ ॥ एकाएकींवनमाळी ॥ रथींवाहूनिभीमकबाळी ॥ आलायादवांजवळी ॥ पिटिलीटाळीसकळिकीं ॥ ६९ ॥ त्राहाटिल्यानिशाणभेरी ॥ गगनगर्जेमंगळतूरीं ॥ देववर्षतीअंबरीं ॥ जयजयकारींप्रवर्तले ॥ ७० ॥ यादवगर्जतीमहावीर ॥ सिंहनादकरितीथोर ॥ भीमकीआनंदेंनिर्भर ॥ वरिलावरश्रीकृष्ण ॥ ७१ ॥ हरिखेंनाचतनारद ॥ आतांहोईलद्वंद्वयुद्ध ॥ यादवआणिमागध ॥ झोटधरणींभिडतील ॥ ७२ ॥ रथलोटतीलरथांवरी ॥ अश्वधांवतीलअश्वांवरी ॥ कुंजरआदळतीलकुंजरीं ॥ महावीरींमहावीर ॥ ७३ ॥ शस्त्रेंसूटतीलगाढीं ॥ वीरभिडतीलकडोविकडीं ॥ डोळेभरींपाहीनगोडी ॥ शेंडीतडतडीनारदाची ॥ ७४ ॥ थोरहरिखेंपिटिलीटाळी ॥ साल्यामेहुण्यांतहोईलकळी ॥ कृष्णकरीलरांडोळी ॥ तेनवाळींदेखेनमी ॥ ७५ ॥ एकाजनार्दनाह्मणे ॥ रुक्मिणीहरणकेलंकृष्णें ॥ वीरवरवाळतीधांवणें ॥ युद्धसत्राणेंहोईल ॥ ७६ ॥ रसाळकथाआहेपुढां ॥ रणींनाचेलरणझेंडा ॥ वोंवाळणीबाणप्रचंडा ॥ दोहींकडांपडतील ॥ ७७ ॥ ऐकायुद्धाचीकुसरी ॥ युद्धमांडलेंकवणेपरी ॥ क्रोधेंझुंजतीनिर्धारीं ॥ मुक्तीचारीकामाच्या ॥ ७८ ॥ इतिसप्तमोध्यायः ॥

तुकाराम.

जन्म शके १५१०–इ० स० १५८८.

समाप्ति शके १५५०–इ० स० १६२८.

याचे स्फुट अभंग पुष्कळ आहेत.

वेंचे अभंगांतील.

(१)

भावेंगावेंगीत ॥ शुद्धकरूनीयांचित्त ॥ १ ॥
जरींव्हावातुजदेव ॥ तरींहासुलभउपाव ॥ २ ॥
करींमस्तकठेंगणा ॥ लागेंसंताचेचरणा ॥ ३ ॥
आणीकाचेकानीं ॥ गुणदोषमनानाणीं ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेफार ॥ थोडाकरींउपकार ॥ ५ ॥

(२)

पुढेंआतांकैंचाजन्म ॥ ऐसाश्रमवारेसा ॥ १ ॥
सर्वथाहीफिरोंनये ॥ ऐसीसोयलागालया ॥ २ ॥
पांडुरंगाऐसीनाव ॥ तारीभावअसतां ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेचुकवींवापा ॥ पुन्हाखेपासकळा ॥ ४ ॥

(३)

नाहींसंतपणामिळतहेंहाटीं ॥ हिंडतांकपाटींरानींवनीं ॥ १ ॥
नयेमोलदेतांधनाचियाराशी ॥ नाहींतेंआकाशींपाताळींतें ॥ २ ॥
तुकाह्मणेआहेआपल्यातेंआंगीं ॥ गवसेनाजगींदुजेठायीं ॥ ३ ॥

(४)

देववसेज्याचेचित्तीं ॥ त्याचीघडावीसंगती ॥ १ ॥
ऐसेंआवडतेंमना ॥ देवापुरवावीवासना ॥ २ ॥
हरीजनाभेटी ॥ नहोअंगसंगतुटी ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेजिणें ॥ बरवेंसंतसंघट्टणें ॥ ४ ॥

(५)

विरोधाचेंमजनसाहेवचन ॥ बहुहोतेंमनकासावीस ॥ १ ॥
ह्मणवूनीजीवानसाहेसंगती ॥ बैसतांएकांतींगोडवाटे ॥ २ ॥
देहाचीभावनावासनेचासंग ॥ नावडेउबगआलायांचा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेदेवअंतरयामुळें ॥ आशामोहजाळेंदुःखवाटे ॥ ४ ॥

(६)

नलगेमायेसीबाळनीरवावें ॥ आपुल्यास्वभावेंवोढेत्यासि ॥ १ ॥
मजकांलागलाकरणेंविचार ॥ ज्याचाकारभारत्याचेमाथां ॥ २ ॥
गोडधडत्यासीठेवीनमागतां ॥ समाधानखातांनेदीमना ॥ ३ ॥
खेळतांगुंतलेंउमगूनीआणी ॥ बैसोनियांस्तनींलावीवळें ॥ ४ ॥
त्याच्यादुःखेंपीडेआपणखापरीं ॥ लाहीतळींवरीहोयजैसी ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेदेहविसरेआपुला ॥ आघाततीत्यालालागोंनेदी ॥ ६ ॥

(७)

घेसीतरीघेईंसंतांचीयेभेटी ॥ आणीकतेगोष्टीनकोमना ॥ १ ॥
सर्वभावेंत्यांचेंदेवभांडवल ॥ आणीकतेबोलनबोलती ॥ २ ॥
करिसीतरीकरींसंतांचीसंगत ॥ आणीकतेमातनकोमना ॥ ३ ॥
बससीलतरींबैससंतांमधीं ॥ आणीकतेबुद्धीनकोमना ॥ ४ ॥
जासीतरींजाईंसंतांचीयेगांवा ॥ होईलविसावातेथेंमना ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेसंतसुखाचेसागर ॥ मनानिरंतरधणीघेईं ॥ ६ ॥

(८)

संतांचीयेगांवींप्रेमाचासुकाळ ॥ नाहींतळमळदुःखलेश ॥ १ ॥
तेथेंमीराहीनहोऊनीयाचक ॥ घालतीलभीकतेचीमज ॥ २ ॥
संतांचीयेगांवींवरोभांडवल ॥ अवघाविठ्ठलधनवित्त ॥ ३ ॥
संतांचेंभोजनअमृताचेंपान ॥ करितीकीर्तनसर्वकाळ ॥ ४ ॥
संतांचाउदीमउपदेशाचीपेंठ ॥ प्रेमसुखसाठघेतीदेती ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेतेथेंआणिकनाहींपरी ॥ ह्मणोनिभीकारीझालोंत्यांचा ॥ ६ ॥

(९)

सर्वभावेंआलोंतुजचीशरण ॥ कायावाचामनासहितदेवा ॥ १ ॥
आणीकदूसरेंनयेमाझेमना ॥ राहीलींवासनातुझेठायीं ॥ २ ॥
माझीयेवरीचेंकांहींजडभारी ॥ तुजवीणवारीकोणदेवा ॥ ३ ॥
तुझेआह्मीदासआमचातूंधनी ॥ चालतदूरूनीआलोंमागें ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेआतांघेतलेंधरणें ॥ हिशोबाकारणेंभेटीदेईं ॥ ५ ॥

(१०)

संसारतोकोणदेखे ॥ आह्मांसखेहरिजन ॥ १ ॥

काळब्रह्मानंदेंसरे ॥ आवडीउरेसांचली ॥ २ ॥
स्वप्नांतहीनाहींचिंता ॥ रात्रीजातांदिवस ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेब्रह्मरसें ॥ होयसरसेंभोजन ॥ ४ ॥

(११)

नीचपणबरवेंदेवा ॥ नचलेकोणाचाहीहेवा ॥ १ ॥
महापुरेंझाडेंजाती ॥ तेथेंलोहाळेराहाती ॥ २ ॥
येतीसिंधूच्यालहरी ॥ नम्रहोतांजातीवरी ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेहेंचीफळ ॥ पायधरिल्यानचलेबळ ॥ ४ ॥

(१२)

लहानपणदेगादेवा ॥ मुंगीसाखरेचारवा ॥ १ ॥
ऐरावतीरत्नथोर ॥ त्यासिअंकुशाचामार ॥ २ ॥
ज्याचेअंगींमोठेपण ॥ तयायातनाकठीण ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेहेंचीजाण ॥ व्हावेंलाहनाहुनिलाहन ॥ ४ ॥

(१३)

घरोघरींअवघेंझालेंब्रह्मज्ञान ॥ परीमेळवणबहूमाजी ॥ १ ॥
निरेंकोणापासींहोयएकरज ॥ तरीद्यारेमजदुर्बळासी ॥ २ ॥
आशातृष्णामनींकालवूनीदोन्ही ॥ दंभतोदूरूनीदीसतसे ॥ ३ ॥
कामक्रोधलोभशीणवीबहूत ॥ मेळवूनीआंतकालकूट ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेतेथेंकांहींहातानये ॥ आयुष्यतेंजायेवायांसर्व ॥ ५ ॥

(१४)

थुंकोनीयांलोभमान ॥ दंभकरीतोंकीर्तन ॥ १ ॥
झालोंउदासीनदेहीं ॥ एकावीणचाडनाहीं ॥ २ ॥
अर्थअनर्थासारिखा ॥ करूनिठेवीलापारिखा ॥ ३ ॥
उपाधीवेगळा ॥ तुकाराहीलासोंवळा ॥ ४ ॥

(१५)

भक्तऐसेजाणाजेदेहींउदास ॥ गेलेआशापाशनिवारूनी ॥ १ ॥
विषयतोत्यांचाझालानारायण ॥ नावडेजनधनमातापीता ॥ २ ॥
निर्वाणींगोविंदअसेमागेंपूढें ॥ कांहींचसांकडेंपडोंनेदी ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेसत्यकर्मांव्हावेंसाह्य ॥ असत्यासीभयनरकाजाणें ॥ ४ ॥

(१६)

याजसाठींकेलाहोताअट्टाहास ॥ शेवटींचादीसगोडव्हावा ॥ १ ॥
आतांनिश्चितीनेंपावलोंविसांवा ॥ खुंटल्यात्याधांवातृष्णेचीया ॥ २ ॥
कवतूकवाटेजालीयाविच्चाच ॥ नावमंगळाचेंतेणेंगुणें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमुक्तिपर्णीलीनोवरी ॥ आतांदिवसचारीखेळीमेळी ॥ ४ ॥

(१७)

कोण्यापुण्येंयाचाहोईनसेवक ॥ जींहींद्वंद्वादिकदूरावले ॥ १ ॥
ऐसींवर्मेंमजदावींनारायणा ॥ अंतरींच्याखुणाप्रगटोनी ॥ २ ॥
बहुअवघडअसेसंतभेटी ॥ तरीजगजेठीकरुणाकेली ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमननयेवृत्तीवरी ॥ सुखाचेशेजारींपहूडेना ॥ ४ ॥

(१८)

कर्मधर्मनव्हतींसांगें ॥ उण्याआंगेंपतन ॥ १ ॥
भलत्याकाळींनामावळी ॥ सुलभभोळीभाविका ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तेंपडतीपायां ॥ गातीतयावैष्णवा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेनुपजेदोष ॥ कराघोषनामाचा ॥ ४ ॥

(१९)

आशातेकरवीतेबुद्धीयेचालोप ॥ संदहतेंपापकैसेंनव्हे ॥ १ ॥
आपूलाआपणकरावावीचार ॥ प्रसन्नतेंसारमनगोही ॥ २ ॥
नांवरूपेंअंगींलावीलावीटाळ ॥ होतेंतेनिर्मळशुद्धबुद्ध ॥ ३ ॥
आंधळ्यानेंनयेदेखण्याचीचाली ॥ चालेंऐशीबोलीतुकाबोले ॥ ४ ॥

(२०)

गेलेंआतांनांवरूप ॥ माझेंपापगांठीचें ॥ १ ॥
संताचियाचरणरजें ॥ उतरूंवोझेंमातीचें ॥ २ ॥
लटिकीयाचाअभीमान ॥ होतोंशीणपावत ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेअरूपींचें ॥ सुखसाचेंमानावें ॥ ४ ॥

(२१)

निंदास्तुतीकरवीपोट ॥ सोंगदाखवीबहुभाट ॥ १ ॥
जटाराखविटंबना ॥ धीरनाहींक्षमामना ॥ २ ॥
शृंगारिलेंमडें ॥ जीवेंवीणजैसेंकुडें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेरागें ॥ भलतेंचावळेवाउगें ॥ ४ ॥

(२२)

भिक्षापात्र अवलंबनें ॥ जळोजीणेंलाजिरवाणें ॥
ऐसीयासीनारायणें ॥ उपेक्षीजेसर्वथा ॥ १ ॥
देवापायींनाहींभाव ॥ भक्तिवरीवरीवाव ॥
समर्पिलानाहींजीव ॥ जाणावाहाव्यभिचार ॥ २ ॥
जगाघालावेंसांकडें ॥ दीनहोऊनीबापुडें ॥
तेंचीअभाग्यरोकडें ॥ मूळआणीविश्वासा ॥ ३ ॥
कायनकरीविश्वंभर ॥ सत्यकारितांनिर्द्धार ॥
तुकाह्मणेसार ॥ दृढपायधरावे ॥ ४ ॥

(२३)

भावबळेंविष्णुदास ॥ नाहींनासपावत ॥ १ ॥
योगभाग्येंघरायेती ॥ सर्वशक्तिचालत ॥ २ ॥
पित्याचेंजेंकायधन ॥ पुत्राकोणवंचील ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेकडेवैसों ॥ तेणेंअसोंनिर्भय ॥ ४ ॥

(२४)

मागतांविभाग ॥ कोठेंलपालजीमग ॥ १ ॥
संतसाक्षीयावचना ॥ त्यांसिठाऊकीयाखुणा ॥ २ ॥
होइनधरणेकरी ॥ मगमीरिघांनेदींघरीं ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमीअक्षर ॥ तुजदेवपणाचाभार ॥ ४ ॥

(२५)

अवघाचीआकारग्रासीयेलाकाळें ॥ येकचीनीराळेंहरिचेंनाम ॥ १ ॥
धरूनीराहीलोंअविनाशकंठीं ॥ जीवनहेंपोटींसांटवीलें ॥ २ ॥
शरीरसंपत्तीमृगजळभान ॥ जाईलनासोनखरेंनव्हे ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेआतांऊपाधीच्यानावें ॥ आणियेलादेवेंवीटमज ॥ ४ ॥

(२६)

बोलणेंचीनाहीं ॥ आतांदेवावीणकांहीं ॥ १ ॥
एकसरेंकलानेम ॥ देवादिल्हेक्रोधकाम ॥ २ ॥
पाहेनतेपाय ॥ जोंवरीहेदृष्टीधाय ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमनें ॥ हेंचीसंकल्पवाहणें ॥ ४ ॥

(२७)

खरेंबोलेतरी ॥ फुकासाठींजोडेहरी ॥ १ ॥

ऐसेंफुकाचेउपाय ॥ सांडूनीयांवायांजाय ॥ २ ॥
परउपकार ॥ एकावचनाचाफार ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमळ ॥ मनेंसांडीतांशीतळ ॥ ४ ॥

(२८)

दयाक्षमाशांती ॥ तेथेंदेवाचींवसती ॥ १ ॥
पावेधांवोनीयांघरा ॥ राहेधरूनीयांथारा ॥ २ ॥
कीर्तनाचेवाटे ॥ वराडीयाऐसालोटे ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेघडे ॥ पूजानामेंदेवजोडे ॥ ४ ॥

(२९)

शिष्याचीजोनघेसेवा ॥ मानीदेवासारिखें ॥ १ ॥
त्याचाफळेउपदेश ॥ आणीकादोषउफराटे ॥ २ ॥
त्याचेंखरेंब्रह्मज्ञान ॥ उदासीनदेहभावें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेसत्यसांगें ॥ योतरागेंयेतीते ॥ ४ ॥

(३०)

आणीककोणाचानकरींमीसंग ॥ जेणेंहोयभंगमाझ्याचित्ता ॥ १ ॥
विठ्ठलावांचूनीआणीकजेवाणी ॥ नायकेंमीकानींआपुलिया ॥ २ ॥
समाधानासाठींबोलावीहेमात ॥ परीमाझेंचित्तनाहींकोठें ॥ ३ ॥
जीवाहूनीमजतेचीआवडती ॥ आवडेज्यांचित्तींपांडुरंग ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेमाझेंतोचीजाणेंहीत ॥ आणीकाच्याचित्तनाहींबोला ॥ ५ ॥

(३१)

आशाहेसमूळखाणोनीकाढावी ॥ तेव्हांचीगोंसावीव्हावेंतेणें ॥ १ ॥
नाहींतरीसुखेंअसावेंसंसारीं ॥ फजीतीदूसरीकरूंनये ॥ २ ॥
आशामारूनीयांजयवंतव्हावें ॥ तेव्हांचीनीघावेंसर्वांतूनी ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेजरीयोगाचीतांतडी ॥ आशेचीबीबुडीकरींआधीं ॥ ४ ॥

(३२)

निष्ठावंतभावभक्ताचास्वधर्म ॥ निर्द्धारहेंवर्मचूकोंनये ॥ १ ॥
निष्कामनिश्चलविठ्ठलींविश्वास ॥ पाहोंनयेआसआणीकांची ॥ २ ॥
तुकाह्मणेऐसाकोणउपेक्षीला ॥ नाहींआयकीलाऐसाकोण्ही ॥ ३ ॥

(३३)

जयाचीयेवाचेनयेह्याविठ्ठल ॥ त्याचेमजबोलनावडती ॥ १ ॥

शत्रूतोम्याकेलानह्मणेंआपुला ॥ विन्मुखविठ्ठलासर्वभावें ॥ २ ॥
जयासीनावडेविठोबाचेंनाम ॥ तोजाणाअधमतुकाह्मणे ॥ ३ ॥

(३४)

जीवतोचीदेवभोजनतेंभक्ती ॥ मरणतेमुक्तीपाखंडयाची ॥ १ ॥
पिंडाच्यापोषणींनागवलेजन ॥ लटीकेंपूराणकेलेंवेद ॥ २ ॥
मनाआलातैसाकरीतीविचार ॥ ह्मणतीसंसारनाहींपुन्हा ॥ ३ ॥
आपूलेमनींचेंकरूनीपाखंड ॥ जनांमध्येंभांडपोटभरी ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेपाठीउडतीयमदंड ॥ पापपुण्यलंडनविचारीती ॥ ५ ॥

(३५)

आशातृष्णामायाअपमानाचेंबीज ॥ नासीलीयापूज्यहोईजेती ॥ १ ॥
अधीरासीनाहींपाहींजातांमान ॥ दुर्लभदर्शनधीरत्याचें ॥ २ ॥
तुकाह्मणेनाहींआणीकासीबोल ॥ वायांजायमोलबुद्धीपासीं ॥ ३ ॥

(३६)

मोक्षाचेंआह्मांसीनाहींअवघड ॥ तोअसेऊघडगांठोळीस ॥ १ ॥
भक्तीचेसोहळेहोतीलजीवासी ॥ नवलत्यांवीशींपूरवीतां ॥ २ ॥
ज्याचेंत्यासीदेणेंकोणतेंऊचित ॥ मानोनीयांहीतघेतोंसुखें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेसूखेंदेईंबासंसार ॥ आवडीसोथारकरींमाझे ॥ ४ ॥

(३७)

चिंतनासीनलगेवेळ ॥ सर्वकाळकरावें ॥ १ ॥
सदावाचेनारायण ॥ तेंवदनमंगळ ॥ २ ॥
पढियेसर्वोत्तमींभाव ॥ येरवावपसारा ॥ ३ ॥
ऐसेंउपदेशीतुका ॥ अवघ्यालोकांसर्वदा ॥ ४ ॥

(३८)

ज्यानेंज्यानेंजैसेंध्यावें ॥ तैसेंव्हावेंकृपाळें ॥ १ ॥
सगुणनिर्गुणाचाडाव ॥ विटेपावधारियेले ॥ २ ॥
अवघेंसाकरेचेंअंग ॥ नयेव्यंगानिवडीतां ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेजेंजेंकरी ॥ तेंतेंहरीभोगिता ॥ ४ ॥

(३९)

ठेवाजाणीवगुंडून ॥ येथंभावचीप्रमाण ॥ १ ॥
एकाअनुसरल्याकाज ॥ अवघेंजाणेंपंढरीराज ॥ २ ॥

होणेंतर्कावितर्कासी ॥ बावनलगेसायासी ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेभावावीण ॥ अवघावोलतीतोशीण ॥ ४ ॥

(४०)

मुक्तताआशंकानाहींजयाअंगीं ॥ बद्धमोहसंगींलज्जाचित्ता ॥ १ ॥
सुखपावेशांतीधरूनीएकांत ॥ दुःखीतोलोकांतदंभकरी ॥ २॥
तुकाह्मणेलागेथोडाचिविचार ॥ परीहेप्रकारनागवीती ॥ ३ ॥

(४१)

कथाकरूनीयांद्रव्यघेतीदेती ॥ तयांअधोगतीनरकवास ॥ १ ॥
रौरवकुंभपाकभोगितीयातना ॥ नयेनारायणाकरुणात्यांची ॥ २ ॥
असीपत्रधाराछेदीतीसर्वांग ॥ तप्तभूमींअंगलोळवीती ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेतयांनरकनचुकती ॥ सांपडलेहातींयमाचीया ॥ ४ ॥

(४२)

नायकावेकानींतयाचेतेबोल ॥ भक्तीवीणफोलज्ञानसांगे ॥ १ ॥
वाखाणीअद्वैतभक्तीभावेंवीण ॥ दुःखपावेशीणश्रोतावक्ता ॥ २ ॥
अहंब्रह्मह्मणुनीपाळीतसेपिंडा ॥ बोलोंनयेभांडातयासवें ॥ ३ ॥
वेदबाह्यलंडबोलेजोपाखंड ॥ त्याचेंकाळेंतोंडसंतांमध्यें ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेखंडीदेवभक्तपण ॥ वरिष्ठत्याहूनश्वपचतो ॥ ५ ॥

(४३)

तीर्थाचेंजेंमूळव्रताचेंजेंफळ ॥ ब्रह्मतेंकेवळपंढरीये ॥ १ ॥
तेंआह्मींदेखीलेंआपुल्यानयनीं ॥ फीटलींपारणींडोळीयांचीं ॥ २ ॥
जीवाचेंजीवनसुखाचेंशेजार ॥ उभेंकटीकरठेवूनीयां ॥ ३ ॥
जनाचाजनिताकृपेचासागर ॥ दीनांदयाकरदुष्टांकाळ ॥ ४ ॥
सुरवरांचिंतनींमूनीवरांध्यानीं ॥ आकारनिर्गुणींतोचीअसे ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेनाहींश्रुतीआतुडलें ॥ आह्मांसांपडलेंगीतगातां ॥ ६ ॥

(४४)

कथाकरूनीयांमोलज्यापेंघेती ॥ तेहीदोघेजातीनरकामध्यें ॥ १ ॥
ब्रह्मपूर्णकराब्रह्मपूर्णकरा ॥ अखंडहोस्मरारामराम ॥ २ ॥
मधूरावाणीच्यानकापडूंभरीं ॥ जालयमपूरीभोगावया ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेकरींब्रह्मांडठेंगणें ॥ हातपसरीजीणेंधीगूत्याचें ॥ ४ ॥

(४५)

गोडनावेंक्षीर ॥ परीसाखरेचाधीर ॥ १ ॥
तैसेंजाणब्रह्मज्ञान ॥ बापुडेंतेंभक्तीविण ॥ २ ॥
रुचीनेदीअन्न ॥ ज्यांतनसतेंलवण ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेझारा ॥ लागेतंबूऱ्याच्यातारा ॥ ४ ॥

(४६)

नम्रझालाभूता ॥ तेणेंकोंडीलेंअनंता ॥ १ ॥
हेंचीशूरत्वाचेंअंग ॥ हारीआणीलाश्रीरंग ॥ २ ॥
अवघाझालापण ॥ लवणसकळाकारण ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेपाणी ॥ पातळपणेंतळाआणी ॥ ४ ॥

(४७)

आशाबद्धवक्ता ॥ भयश्रोतियांच्याचित्ता ॥ १ ॥
गातोतेंहीनाहींठावें ॥ तोंडवासीकांहींद्यावें ॥ २ ॥
झालेंलोभाचेंमांजर ॥ भीकमागेदारोदार ॥ ३ ॥
उभयतांलोभीमन ॥ वायांगेलेंतेंभजन ॥ ४ ॥
मापआणिगोणी ॥ तुकाह्मणेरीतींदोन्ही ॥ ५ ॥

(४८)

निर्वाहापूरतेंअन्नआच्छादन ॥ आश्रमासीस्थानकोपीगूहा ॥ १ ॥
कोठेंहींचित्तासीनसावेंबंधन ॥ ह्रदयींनारायणसांठवावा ॥ २ ॥
नयेबोलोंफारबैसोंजनांमधीं ॥ सावधानबुद्धीइंद्रियदमनीं ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेघडीघडीनेंसाधावी ॥ त्रिगुणाचीगोवीउगवूनी ॥ ४ ॥

(४९)

याचियानावेंदोष ॥ राहेअंतरींकिल्मिष ॥ १ ॥
मनाअंगींपुण्यपाप ॥ शुभउत्तमसंकल्प ॥ २ ॥
बीजाऐशींफळें ॥ उत्तमकींअमंगळें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेंचित्त ॥ शुद्धकरावेंहेंहित ॥ ४ ॥

(५०)

कायमाझेंनेतीवाईटह्मणोन ॥ करूंसमाधानकशासाठीं ॥ १ ॥
कायमजलोकनेतीलपरलोका ॥ जातांकोणीनरकानिवारील ॥ २ ॥
नह्मणेंकोणासीउत्तमवाईट ॥ सुखेंमाझीकूटखावोमागें ॥ ३ ॥

सर्वमाझाभारअसेपांडुरंगा ॥ कायमाझेंजगासवेंकाज ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेमाझेंसर्वहीसाधन ॥ नामसंकीर्तनवीठोबाचें ॥ ५ ॥

(५१)

नाशीवंतदेहनासेलहाजाणा ॥ कांरेउच्चारानावाचेनाम ॥ १ ॥
नामेंचीतारिलेकोट्यानहीकोटी ॥ नामेंचिवैकुंठींबैसवीले ॥ २ ॥
नामापरतेंसारनाहींत्रिभूवनीं ॥ तेंकांतुह्मींमनींआठवाना ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेनामवेदांसीआगळें ॥ तेंदील्हेंगोपाळेंफुकासाठीं ॥ ४ ॥

(५२)

सांगोंजाणतीशकुन ॥ भूतभविष्यवर्तमान ॥ १ ॥
त्यांचाआह्मासीकंटाळा ॥ पाहोंनावडतीडोळां ॥ २ ॥
रिद्धिसिद्धीचेसाधक ॥ वाचासिद्धहोतीएक ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेजाती ॥ पुण्यक्षयेंअधोगती ॥ ४ ॥

(५३)

ठाकलोंसेंद्वारीं ॥ उभायाचकभीकारी ॥ १ ॥
मजभीककांहींदेवा ॥ प्रेमभातुकेंपाठवा ॥ २ ॥
याचकाचाभार ॥ नयेघेऊंवेरझार ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेदान ॥ सेवाघेतल्यावांचून ॥ ४ ॥

(५४)

सत्यसंकल्पाचादातानारायण ॥ सर्वकरीपूर्णमनोरथ ॥ १ ॥
येथेंअळंकारशोभतीसकळ ॥ भाववळेंफळइच्छेचेंतें ॥ २ ॥
अंतरींचेंबीजजाणेकळवळा ॥ व्यापकसकळाब्रह्मांडाचा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेनाहींचालततांतडी ॥ प्राप्तकाळघडीआल्यावीण ॥ ४ ॥

(५५)

कायवाणूंआतांनपूरेहेवाणी ॥ मस्तकचरणींठेवीतसें ॥ १ ॥
थोरीवसांडीलीआपूलीपरीसें ॥ नेणेसिवोंकैसेंलोखंडासी ॥ २ ॥
जगाच्याकल्याणासंतांच्याविभूती ॥ देहकष्टवीतीउपकारें ॥ ३ ॥
भूतांचीदयाहेंभांडवलसंतां ॥ आपूल्याममतानाहींदेहीं ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेसुखपराचीयासुखें ॥ अमृतहेंमुखेंस्रवतसे ॥ ५ ॥

(५६)

अवघातोशकून ॥ हृदयींदेवाचेचरण ॥ १ ॥

येथेंनसतांवीयोग ॥ लाभाऊणेंकायमग ॥ २ ॥
संगहरीच्यानामाचा ॥ शुचिर्भूतसदावाचा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेहरिच्यादासा ॥ शूभकाळअवघ्यादिशा ॥ ४ ॥

(५७)

पतीतपावना ॥ दीनानाथानारायणा ॥ १ ॥
तुझेंरूपमाझेमनीं ॥ राहोनामजपोवाणी ॥ २ ॥
ब्रह्मांडनायका ॥ भक्तजनांच्यापाळका ॥ ३ ॥
जीवींचीयाजीवा ॥ तुकाह्मणेदेवदेवा ॥ ४ ॥

(५८)

धेनुचरेवनांतरीं ॥ चित्तबाळकापेंघरीं ॥ १ ॥
तैसेंकरिवोमाझेआई ॥ ठावदेउनिराखेंपायीं ॥ २ ॥
काढितांतळमळी ॥ जीवनाबाहेरमासोळी ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेकुडी ॥ जीवप्राणाचीआवडी ॥ ४ ॥

(५९)

ह्मणेविठ्ठलब्रह्मनव्हे ॥ त्याचेबोलनायकावे ॥ १ ॥
मगहोकांकोण्हीएक ॥ आदिकरुनीब्रह्मादिक ॥ २ ॥
नाहींविठ्ठलजयाठावा ॥ तोहीडोळांनपाहावा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेनाहीं ॥ त्याचिभीडमजकांहीं ॥ ४ ॥

(६०)

मुक्तहोतापरीवळेंझालाबद्ध ॥ घेऊनीयांछंदमाझेंमाझें ॥ १ ॥
पापपुण्यअंगींघेतलेंजडून ॥ वर्मनेणेकोणकरीतातो ॥ २ ॥
तुकाह्मणेगेलेंव्यर्थवांयावीणे ॥ जैसामृगशीणेमृगजळें ॥ ३ ॥

(६१)

पोटलागलेंपाठीसी ॥ हिंडवीतेंदेशोदेशीं ॥ १ ॥
पोटाभेणेंजिकडेजावें ॥ तिकडेपोटयेतेंसवें ॥ २ ॥
जपतपअनुष्ठान ॥ पोटासाटींझालेदीन ॥ ३ ॥
पोटेंसांडीयेलीचवी ॥ नीचापुढेंतेंनाचवी ॥ ४ ॥
पोटकशियानेंभरे ॥ तुकाह्मणेझुरझुरूमरे ॥ ५ ॥

(६२)

घोंटवीनलाळब्रह्मज्ञान्याहातीं ॥ मुक्ताआत्मस्थीतीसांडवीन ॥ १ ॥

ब्रह्मभूतहोतेकायाचकीर्तनीं ॥ भाग्येंतरीरिणीदेवऐसा ॥ २ ॥
तीर्थभ्रमकासीआणीनआळस ॥ कडूस्वर्गवासकरिनभोग ॥ ३ ॥
सांडवीनतपोधनाअभीमान ॥ यज्ञआणीदानलाजवीन ॥ ४ ॥
भक्तीभाग्यसीमासाधीनपुरुषार्थ ॥ ब्रह्मींचाजोअर्थनिजठेवा ॥ ५ ॥
धन्यह्मणवीनइहलोकींलोका ॥ भाग्येंआह्मींतुकादेखीयेला ॥ ६ ॥

(६३)

संसाराचेअंगींअवघींव्यसनें ॥ आह्मीह्याकीर्तनेंशुद्धझालों ॥ १ ॥
आतांहेंसोंवळेंझालेंत्रिभूवन ॥ वीषमधूऊनसांडीयेलें ॥ २ ॥
ब्रह्मपूरींवासकरणेंअखंड ॥ नदेखीजेतोंडवीटाळाचें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेआह्मांएकांताचावास ॥ ब्रह्मींब्रह्मरससेवूंसदा ॥ ४ ॥

(६४)

सर्वांभूतींद्यावेंअन्न ॥ द्रव्यपात्रविचारून ॥
उपतिष्ठेकारण ॥ तेथेंवीजपेरीजे ॥ १ ॥
पुण्यकरितांहोयपाप ॥ दूधपाजूनीपोसिलासाप ॥
करूनीअघोराचाजप ॥ दुःखविकतघेतलें ॥ २ ॥
भूमीपाहातांनाहींवेगळी ॥ माळबरडएककाळी ॥
उत्तमनिराळी ॥ मध्यमआणिकनिष्ठ ॥ ३ ॥
ह्मणोनीविवेकें ॥ कांहींकरणेंतेंनिकें ॥
तुकाह्मणेफिक्कें ॥ रुचीनेदीमिष्टान्न ॥ ४ ॥

(६५)

नेत्रझाकोनीयांकायजपतोसी ॥ जंवनाहींमानसींप्रेमभाव ॥ १ ॥
उघडामंत्रजाणारामकृष्णह्मणा ॥ तुटतीयातनागर्भवास ॥ २ ॥
मंत्रयंत्रकांहींकारिसीजरीबुटी ॥ तेणेंभूतसृष्टीपावशील ॥ ३ ॥
सारतुकाजपेबीजमंत्रएक ॥ भवसिंधूतारकरामनाम ॥ ४ ॥

(६६)

स्वर्गाजाणेंतरीयज्ञयागकरा ॥ सत्कर्मआचरानित्यनेमें ॥ १ ॥
नरकाजाणेंतरीपापेंआचरावीं ॥ कथानऐकावीविठोबाची ॥ २ ॥
गुरुव्हावातरीसंताशरणजावें ॥ पारखूनघ्यावेंब्रह्मज्ञान ॥ ३ ॥
मोक्षव्हावातरीअभिमानसोडा ॥ आत्मज्ञानजोडातुकाह्मणे ॥ ४ ॥

(६७)

गायत्रीवीकूनीपोटजेजाळीती ॥ तयांहोयगतीयमलोकीं ॥ १ ॥
कन्येचाजेनरकरीतीवीकरा ॥ तेजातीअघोरानरकपाता ॥ २ ॥
नामगाऊनीयांद्रव्यजेमागती ॥ नेणोंतयांगतीकैसीहोय ॥ ३ ॥
कैसेंहोइलत्यांचेंतेचहोजाणती ॥ आह्मांसीसंगतीनलगेत्यांची ॥ ४ ॥
आमचासांगातीआहेतोश्रीहरी ॥ नलगेदुराचारीतुकाह्मणे ॥ ५ ॥

(६८)

साधूच्यादर्शनालाजसीगव्हांरा ॥ वेश्येचीयेघराहर्षेंजाशी ॥ १॥
वेश्यादासीमुरळीजगाचीओंवळी ॥ तेतूजसोंवळीवाटेकैशी ॥ २ ॥
तुकाह्मणेआतांलाजधरींलुच्या ॥ टांचराच्याकुच्यामारावेगीं ॥ ३ ॥

(६९)

दुर्बुद्धितेमना ॥ कदानुपजोनारायणा ॥ १ ॥
आतांमजऐसेंकरीं ॥ तुझेपायचित्तींधरीं ॥ २ ॥
उपजलाभावो ॥ तुझेरूपेंसिद्धीजावो ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेआतां ॥ लाभनाहींयापरता ॥ ४ ॥

(७०)

साखरेच्यागोण्यांबैलाचीयेपाठीं ॥ तयासीशेवटींकरबाडें ॥ १ ॥
मालाचेंपेंपेटेवाहतातीउंटें ॥ तयालागींकांटेभक्षावया ॥ २ ॥
वाऊगाहाधंदाआशावाढवीसी ॥ बांधोनीयांघेसीयमाहातीं ॥ ३ ॥
ज्यासीअसेलाभतोचीजाणेगोडी ॥ येरवींबापूडींशिणलींवायां ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेशाहाणाहोयींरेगव्हांरा ॥ चौऱ्यांशीचाफेराफिरोंनको ॥ ५ ॥

(७१)

मुख्यतेगळालीपाहिजेअहंता ॥ उपदेशघेतांसूखवाटे ॥ १ ॥
व्यर्थभराभरकेलेंपाठांतर ॥ जोंवरीअंतरशुद्धनाहीं ॥ २ ॥
घोडेंकायथोडेंवागवीतेंओझें ॥ भावेंवीणवांझेंपाठांतर ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेधरानिष्ठावंतभाव ॥ जरीपंढरीरावपाहिजेतो ॥ ४ ॥

(७२)

जेथेंकीर्तनकरावें ॥ तेथेंअन्ननसेवावें ॥ १ ॥
बुकालाऊंनयेभाळा ॥ माळघालूंनयेगळां ॥ २ ॥
तट्टावृषभासीदाणा ॥ तृणमागोंनयेजना ॥ ३ ॥

तुकाह्मणेद्रव्यघेती ॥ देतीतेहीनरकाजाती ॥ ४ ॥

(७३)

कईवाहवेंजीवन ॥ कईपलंगींशयन ॥ १ ॥
जैसीजैसीवेळपडे ॥ तैसेंतैसेंहोणेंघडे ॥ २ ॥
कईभोज्यनानापरी ॥ कईकोरड्याभाकरी ॥ ३ ॥
कईबैसावेंवाहनीं ॥ कईपाईंअनवाणी ॥ ४ ॥
कईउत्तमप्रावर्णें ॥ कईवसनेंतींहीजीर्णें ॥ ५ ॥
कईसकळसंपत्ती ॥ कईभोगणेंविपत्ती ॥ ६ ॥
कईसज्जनासिसंग ॥ कईदुर्जनासीयोग ॥ ७ ॥
तुकाह्मणेजाण ॥ सुखदुःखतेंसमान ॥ ८ ॥

(७४)

कासयापाषाणपूजीतीपीतळ ॥ अष्टधातूखळभावहीन ॥ १ ॥
भावचीकारणभावचीतारण ॥ मोक्षाचेंसाधनबोलीयेलें ॥ २ ॥
कायकरिलजपमाळकंठमाळा ॥ करिसीवेळोवेळांविषयजप ॥ ३ ॥
कायकरीसीलपंडीतहोऊनी ॥ अक्षराभीमानीथोरहोय ॥ ४ ॥
कायकरीसीलकूशळगायन ॥ अंतरींमळीनकुबुद्धितो ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेभावनाहींकरीसेवा ॥ तेणेंकायदेवायोग्यहोसी ॥ ६ ॥

(७५)

साधकाचीदशाउदासअसावी ॥ उपाधीनसावीअंतर्बाह्य ॥ १ ॥
लोभातेंटाकावेंनिद्रेतेंजिंकावें ॥ भोजनकरावेंपरीमीत ॥ २ ॥
एकांतींलोकांतींस्त्रीयांसींभाषण ॥ प्राणगेल्याजाणकरूंनये ॥ ३ ॥
संगसज्जनाचाउच्चारनामाचा ॥ घोषकीर्तनाचाअहर्निशी ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेऐशासाधनींजोराहे ॥ तयाज्ञानलाहेगुरूकृपें ॥ ५ ॥

(७६)

कासयागामजघातलेंसंसारीं ॥ चित्तपायांवरीनाहींतुझ्या ॥ १ ॥
कासयागामजघातलेंह्याजन्मा ॥ नाहींतुझाप्रेमानित्यनवा ॥ २ ॥
नामावीणमाझीवाचाअमंगळ ॥ ऐसाकांचांडाळनिर्मीयेला ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमाझीजळोजळोकाया ॥ विठ्ठलासखयावांचूनीयां ॥ ४ ॥

(७७)

माताकापीगळा ॥ तेथेंकोणराखेबाळा ॥ १ ॥

कै. म. म. द. वा. पोतदार

हेंकानेणानारायणा ॥ मजचाळवीतांदीना ॥ २ ॥
नागवीधावणें ॥ तेथेंसाह्यव्हावेंकोणें ॥ ३ ॥
राजासर्वेहरी ॥ तेथेंदुजाकोणवारी ॥ ४ ॥
तुझ्याकेल्यावीण ॥ नव्हेस्थीरवशमन ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेहरी ॥ सूत्रतुह्मांहातींदोरी ॥ ६ ॥

(७८)

परद्रव्यपरनारी ॥ अभिलाषुनीनाकधरी ॥ १ ॥
जळोतयाचाआचार ॥ व्यर्थभारवाहेखर ॥ २ ॥
सोंवळ्याचीस्फीती ॥ क्रोधेंविटाळलाचित्तीं ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेसोंग ॥ दावीवाहेरीलअंग ॥ ४ ॥

(७९)

टिळेटोपीउंचदावी ॥ जनींमीएकगोंसावी ॥ १ ॥
अवघावररंगसारा ॥ पोटींविषयाचाथारा ॥ २ ॥
मुद्रालावितोकोरूनी ॥ मानव्हावयासीजनीं ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेऐसेकिती ॥ नरकागेलेपुढेंजाती ॥ ४ ॥

(८०)

ऐसेसंतझालेकळीं ॥ तोंडींतमाखूचीनळी ॥ १ ॥
स्नानसंध्याबूडविली ॥ पुढेंभांगवोढविली ॥ २ ॥
भांगभुर्कांहिंसाधन ॥ पचनींपडेमद्यपान ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेअवघेंसोंग ॥ तेथेंकैंचापांडुरंग ॥ ४ ॥

(८१)

वर्णावीतेयोरीएकाविठ्ठलाची ॥ कीर्तिमानवाचीबोलोंनये ॥ १ ॥
उदंडचीझालेजन्मोनीयांमेले ॥ होवोनीयांगेलेरावरंक ॥ २ ॥
अक्षयअढळचळेनाढळेना ॥ तयानारायणाध्यातजावें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेतुह्मीविठ्ठलाचित्तींध्यातां ॥ जन्ममरणव्यथादूरहोती ॥ ४ ॥

(८२)

जोडोनीयांधनउत्तमवेव्हारें ॥ उदासवीचारेंवेंचकरी ॥ १ ॥
उत्तमचीगतीतोएकपावेल ॥ उत्तमभोगीलजीवखाणी ॥ २ ॥
परउपकारीनेणेपरनिंदा ॥ परस्त्रियासदाबहिणीमायी ॥ ३ ॥
भूतदयागायीपशूंचेंपाळण ॥ तान्हेल्याजीवनवनामाजी ॥ ४ ॥

शांतीरूपेंनव्हेकोणाचेंवाच्यत्व ॥ वाढवीमहत्ववडीलाचें ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेहेंचीआश्रमाचेंफळ ॥ परमपदबळवैराग्याचें ॥ ६ ॥

(८३)

आलींसिंहस्थपर्वणी ॥ न्हाव्याभटांझालीधणी ॥ १ ॥
अंतरींपापाच्याकोढी ॥ वरीबोडीडोयीदाढी ॥ २ ॥
जेंबोडिलेंतेंनिघालें ॥ सांगकायपालटलें ॥ ३ ॥
पापगेल्याचीखुण ॥ नाहींपालटलेअवगुण ॥ ४ ॥
भक्तिभावेंवीण ॥ तुकाह्मणेअवघाशीण ॥ ५ ॥

(८४)

तुजघालोनीयांपूजीतोसंपुष्टीं ॥ परीतुझ्यापोटींचौदाभुवनें ॥ १ ॥
तुजनाचवूनीदाखवूंकौतुक ॥ परीरूपरेखनाहींतूज ॥ २ ॥
तुजलागींआह्मींगातअसोंगीत ॥ परीतूंअतीतशब्दाहूनी ॥ ३ ॥
तुजलागींआह्मींघातीयेल्यामाळा ॥ परीतूंवेगळाकर्तृत्वासी ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेआतांहोऊनीपरिमित ॥ माझेंकांहींहीतविचारावें ॥ ५ ॥

(८५)

हेचीथोरभक्तीआवडतीदेवा ॥ संकल्पावीमायासंसाराची ॥ १ ॥
ठेवीलेंअनंततैसेंचीराहावें ॥ चित्तींअसोंद्यावेंसमाधान ॥ २ ॥
वाहील्याउद्वेगदु:खचीकेवळ ॥ भोगणेंतेंफळसंचीताचें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेघालूंतयावरीभार ॥ वाहूंहासंसारदेवापायीं ॥ ४ ॥

(८६)

धनवंतालागीं ॥ सर्वमान्यताहेजगीं ॥ १ ॥
मातापितावंधूजन ॥ सर्वमानितीवचन ॥ २ ॥
जंवचालेमोठाधंदा ॥ तंवबहींणह्मणेदादा ॥ ३ ॥
सदाशृंगारभूषणें ॥ कांतालवेवहूमानें ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेधन ॥ भाग्यअशाश्वतजाण ॥ ५ ॥

(८७)

लोहोपरीसारूसलें ॥ सोनेपणासीमूकलें ॥ १ ॥
येथेंकोणाचेंकायवागेलें ॥ ज्याचेंतेणेंअनहितकेलें ॥ २ ॥
गंगाआलीआळशावरी ॥ आळशीदेखुनिपळेदुरी ॥ ३ ॥
गांवाखालीलओहळे ॥ रागेंगंगेसीनमीळे ॥ ४ ॥

तुकाह्मणेहोऊनीदास ॥ गुरूसीनभजतीशिष्य ॥ ५ ॥

(८८)

मागेनतेंएकतुज ॥ देईंविचारोनीमज ॥ १ ॥
नकोदुर्जनासींसंग ॥ क्षणक्षणाचित्तभंग ॥ २ ॥
जन्मघेईनमीनाना ॥ बहूसोसीनयातना ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेहेंचिआतां ॥ देईंदेईंतूंसर्वथा ॥ ४ ॥

(८९)

लागोंनेदींबोलपायांतूझ्याहरी ॥ जीवजावोपरीनकरींआन ॥ १ ॥
परनारीमजरखुमाईसमान ॥ वमनाहूनीधननीचमानीं ॥ २ ॥
तुकाह्मणेयाचीलाजअसोकोणा ॥ साह्यकारीवासनाज्याचीतया ॥ ३ ॥

(९०)

आपूलीयाबळेंनाहींबोलवत ॥ सखाभगवंतवाचात्याची ॥ १ ॥
साळुंखीमंजूळबोलतसेवाणी ॥ शिकवीताधणीवेगळाची ॥ २ ॥
कायम्यांपामरेंबोलावींउत्तरें ॥ परित्याविश्वंभरेंबोलविलें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेत्याचीकोणजाणेकळा ॥ वागवीपांगुळापायांवीण ॥ ४ ॥

(९१)

ऐसाघेईंबासंन्यास ॥ करींसंकल्पाचानाश ॥ १ ॥
मगतूंराहेंभलत्याठायीं ॥ जनींवनींखाटेभोईं ॥ २ ॥
तोडींजाणीवेचीकळा ॥ होईंवृत्तीसींवेगळा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेव्यापकनभा ॥ होईंअणूचाहीगाभा ॥ ४ ॥

(९२)

जनहेंसुखाचेंदिल्याघेतल्याचें ॥ वाअंतकाळींचेंनाहींकोणी ॥ १ ॥
झाल्याहीनशक्तीनाकडोळेगळती ॥ सांडोनियांपळतीरांडापोरें ॥ २ ॥
बाईलह्मणेखरमरतातरीबरें ॥ नासीलेंहेंघरथुंकोनीयां ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमाझींनहोतहींकोणी ॥ तुजचक्रपाणीवांचूनीयां ॥ ४ ॥

(९३)

मोलेंघातलेंरडाया ॥ नाहींअसूंआणीमाया ॥ १ ॥
तैसाभक्तिवादकाय ॥ रंगबेगडीचान्याय ॥ २ ॥
वेठींधरिल्यादावीभाव ॥ मागेंपळावयापाव ॥ ३ ॥
काजव्याच्याजोती ॥ तुकाह्मणेनलगेवाती ॥ ४ ॥

(९४)

पतीतमीपापीशरणआलोंतूज ॥ राखींमाझीलाजपांडुरंगा ॥ १ ॥
तारीयेलेभक्तनकळेतूझाअंत ॥ थोरमीपतीतपांडुरंगा ॥ २ ॥
द्रौपदीबहीणवैरीयेंगांजीली ॥ आपणाऐसीकेलीपांडुरंगा ॥ ३ ॥
प्रल्हादाकारणेंस्तंभींअवतार ॥ माझाकांवीसरपांडुरंगा ॥ ४ ॥
सुदामाब्राह्मणदारिद्रेंव्यापीला ॥ आपणाऐसाकेलापांडुरंगा ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेतूजशरणनिजभावें ॥ पापनिर्दाळावेंपांडुरंगा ॥ ६ ॥

(९५)

समर्थाचीधरिलीकास ॥ आतांनासकशाचा ॥ १ ॥
धांवेंपावेंकरिनलाहो ॥ तुमचाअहोविठ्ठला ॥ २ ॥
नलगेमजपाहाणेंदिशा ॥ हाकेसरसावोढसी ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेनव्हेंधीर ॥ तुमच्यास्थीरदयेनें ॥ ४ ॥

(९६)

वैष्णवासंगतींसुखवाटेजीवा ॥ आणीकमीदेवाकांहींनेणें ॥ १ ॥
गायेंनाचेंउडेंआपुलीयाछंदें ॥ मनाच्याआनंदेंआवडीनें ॥ २ ॥
लाजभयशंकादुरावीलामान ॥ नकळेसाधनयापरतें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेआतांआपुल्यासायासें ॥ आह्मांजगदीशेंसांभाळावें ॥ ४ ॥

(९७)

लेंकरालेववीमाताअळंकार ॥ नाहींअंतपारआवडीसी ॥ १ ॥
कृपेचेंपोसणेंतुमचेंमीदीन ॥ आजीसंतजनमायवाप ॥ २ ॥
आरुष*उत्तरींसंतोषेमाउली ॥ कवळूनीघालीह्रदयाआंत ॥ ३ ॥
पोटाआलेंत्याचेनेणेगुणदोष ॥ कल्याणचिऐसेंअसावेंहें ॥ ४ ॥
मनाचीतेचालीमोहाचीयेसोय ॥ ओघगंगाकायपरतोंजाय ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेमोटीउदारमेघशक्ती ॥ माझीतृषाकीतीचातकाची ॥ ६ ॥

(९८)

ह्मामीआलोंह्मणेकोण्हीवूडतया ॥ तेणेंकीतीतयाबळचढे ॥ १ ॥
तुह्मींमाझाभारघेतलासकळ ॥ आश्वासीलोंबाळअभयकरें ॥ २ ॥
भुकेलीयाआसदावीतांनिर्द्धार ॥ कितीहोयधीरसमाधान ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेदिल्हीचिंतामणीसाटीं ॥ उचितकाचवटीदंडवत ॥ ४ ॥

* आर्षपणाचें.

(९९)

जेणेंवाढेअपकीर्ती ॥ सर्वार्थींतेंत्यजावें ॥ १ ॥
सत्यरुचेभलेपण ॥ वचनतेंजगासी ॥ २ ॥
परधनपरजाया ॥ पाहुनवायांनभुलावें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेखोटेंवर्म ॥ निंद्यकर्मकाळिमा ॥ ४ ॥

(१००)

कोण्याकाळेंयेइलमना ॥ नारायणातुमचिया ॥ १ ॥
माझाकरणेंअंगीकार ॥ सर्वभारफेडूनी ॥ २ ॥
लागलीहेतळमळचित्ता ॥ तरीदुश्चित्तासंसारीं ॥ ३ ॥
इच्छापूर्णझाल्यावीण ॥ कैसाशीणवारेल ॥ ४ ॥
कंटाळातोनधरावा ॥ तुह्मीदेवादासाचा ॥ ५ ॥
तुकाह्मणेमाझेवेळे ॥ नकळेकांहींउफराटें ॥ ६ ॥

(१०१)

तूंमाझीमाउलीतूंमाझीसाउली ॥ पाहातोंवाटूलीपांडूरंगे ॥ १ ॥
तूंमजऐकूलावडीलधाकूला ॥ तूंमजवापूलासोयराजीव ॥ २ ॥
तुकाह्मणेजीवतूजपाशींआस ॥ तुजवीणओससर्वदीशा ॥ ३ ॥

(१०२)

घातलेंदुकान ॥ देतीआलीयासीदान ॥ १ ॥
संतउदारउदार ॥ भरलेअनंतभांडार ॥ २ ॥
मागत्याचीपुरे ॥ धणीआणीकासीउरे ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेपोतें ॥ देवेंभरलेंन्व्हेरितें ॥ ४ ॥

(१०३)

नरस्तुतीआणीकथेचावीकरा ॥ हेंनकोदाताराघडोंदेऊं ॥ १ ॥
ऐसीयेकपेचीभाकितोंकरूणा ॥ आहेसीतूंराणाउदारांचा ॥ २ ॥
पराचीयानारीआणीपरधना ॥ नकोदेऊंमनावरीयेऊं ॥ ३ ॥
भूतांचामत्सरआणीसंतानिंदा ॥ हेंनकोगोविंदाघडोंदेऊं ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेतूझ्यापायांचावीसर ॥ नकोवारंवारघडोंदेऊं ॥ ५ ॥

(१०४)

पाहाकितीआले ॥ शरणसमानचीकेले ॥
नाहींविचारिले ॥ गुणदोषकोणाचे ॥ १ ॥

मजशेवटींचाद्यावा ॥ ठावतयाचीयेदेवा ॥
नाहींकरीतमीहेवा ॥ कांहींथोरपणाचा ॥ २ ॥
नाहींपाहिलाआचार ॥ कुळगोत्राचाविचार ॥
फेडूंआलाभार ॥ मगनह्मणेदगड ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेसर्वजाणा ॥ तुझ्याआल्यावरीमना ॥
केलातोउगाणा ॥ घडल्यामहादोषाचा ॥ ४ ॥

(१०५)

दुष्टाआचरणासिग्वाहीमाझेंमन ॥ मजठावेगुणदोषमाझे ॥ १ ॥
आतांतुह्मीसर्वजाणापांडुरंगा ॥ पाहिजेप्रसंगाऐसेंकेलें ॥ २ ॥
व्याह्याजांवयाचेपंगतीदुर्बळ ॥ वंचीजेतोकाळनव्हेकांहीं ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेआतांझालोंशरणागत ॥ पुढीलऊचिततुह्मांहातीं ॥ ४ ॥

(१०६)

जराकर्णमुळींसांगोंआलीगोष्टी ॥ मृत्यूचीयेभेटीजवळीआली ॥ १ ॥
आतांमाझ्यामनाहोईंसावधान ॥ हेपुण्याचीजाणकार्यसिद्धी ॥ २ ॥
सेवटीलघडीबुडतांनलगेवेळ ॥ साधावातोकाळजवळीआला ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेचिंतींकुळींचीदेवता ॥ वारावाभोंवताशब्दमिथ्या ॥ ४ ॥

(१०७)

संतांसीक्षोभवीकोण्याहीप्रकारें ॥ त्याचेंनव्हेबरेंउभयलोकीं ॥ १ ॥
देवाचातोवैरीशत्रूदावेदार ॥ पृथ्वीवरीथारनेदीतया ॥ २ ॥
संतांपाशींज्याचानुरेचीविश्वास ॥ त्याचेझालेदोषबळींवंत ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेक्षीरवांसराच्याअंगें ॥ कीतधांवोलागेविषमेंगारूं ॥ ४ ॥

(१०८)

सेवकासीआज्ञानिरोपासीकाम ॥ स्वामीचेंतेंकर्मस्वामीजाणे ॥ १ ॥
मनाचीयेमूळींराहावेंबैसोन ॥ आक्रोशावेगुणपायांपाशीं ॥ २ ॥
भेटीचेतांतडीकरीतसेलाहो ॥ पाळावाहादेहोऐसेंवाटे ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमाझेंकरावेंकल्याण ॥ आपुलेंजतनब्रीदकरा ॥ ४ ॥

(१०९)

ज्याचासखाहरी ॥ त्यावरीविश्वकृपाकरी ॥ १ ॥
ऐसाअसूनीअनुभव ॥ कासावीसहोतोजीव ॥ २ ॥
करितांहरीचेंचिंतन ॥ त्यासिवाधूंनसकेविघ्न ॥ ३ ॥

तुकाह्मणेहरी ॥ प्रल्हादासीयत्नकरी ॥ ४ ॥

(११०)

नाहींधर्माचीवासना ॥ कायकरूनीप्रदक्षिणा ॥ १ ॥
असेंनव्हेभक्तिवर्म ॥ तेथेंनाहींमाझाराम ॥ २ ॥
नयेकृपाकांहींकेल्या ॥ नाहींनेमजीवगेल्या ॥ ३ ॥
जैसीखांडियाचीधार ॥ विठ्ठलपाईंतुकाशूर ॥ ४ ॥

(१११)

जाणतेंलेंकरूं ॥ मातालागेदुरीधरूं ॥ १ ॥
तैसेंनकरींकृपावंते ॥ पांडुरंगेमाझेमाते ॥ २ ॥
सिंपीआणिजळा ॥ भेटीनव्हेमुक्ताफळा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेलोणी ॥ ताकसांडीनीवडूनी ॥ ४ ॥

(११२)

मुखींनामहातींमोक्ष ॥ हेतोसाक्षवहूतां ॥ १ ॥
वैष्णवाचामालखरा ॥ फुकावराघावला ॥ २ ॥
नलगेभस्मदंडकाठी ॥ तीर्थेंआटीभ्रमण ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेघटपटा ॥ नलगेवाटाशोधाव्या ॥ ४ ॥

(११३)

आधींहोतावाघ्या ॥ दैवयोगेंझालापाग्या ॥ १ ॥
त्याचायेळकोटराहिना ॥ मूळस्वभावजाईना ॥ २ ॥
आधींहोताग्रामजोशी ॥ राज्यपदआलेंत्याशी ॥ ३ ॥
त्याचेंपंचांगराहीना ॥ मूळस्वभावजाईना ॥ ४ ॥
आधींहोतीदासी ॥ पट्टराणीकेलेंतिसी ॥ ५ ॥
तिचेंहिंडणेंराहीना ॥ मूळस्वभावजाईना ॥ ६ ॥
आधींहोतासंतसंग ॥ तुकाझालापांडूरंग ॥ ७ ॥
त्याचेंभजनराहीना ॥ मूळस्वभावजाईना ॥ ८ ॥

(११४)

नामविटोवाचेंध्यावें ॥ मगपाऊलटाकावें ॥ १ ॥
सर्वमुहूर्तशकून ॥ ह्रदयींविटोवाचेंध्यान ॥ २ ॥
ऐसाअसतांहायोग ॥ लाभाउणेंकायमग ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेहरिचेदासा ॥ शुभकाळसर्वदिशा ॥ ४ ॥

(११५)

ज्यासीमातापरनारी ॥ त्याचेमुखींखराहरी ॥ १ ॥
इतरपोटासाठींसोंग ॥ तेथेंकैंचापांडुरंग ॥ २ ॥
ज्यालापरधनविष ॥ तोचिखराहरीदास ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेसत्यसत्य ॥ कृष्णपायांचीशपत ॥ ४ ॥

(११६)

जेणेंसांडीलासंसार ॥ तयावरीमायाफार ॥ १ ॥
धांवेचालेमागेंमागें ॥ सुखदुःखसोशीअंगें ॥ २ ॥
ज्याणेंध्यावेंनाम ॥ त्याचेंकरावेंतेंकाम ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेभोळी ॥ विठ्ठलकृपेचीकोंवळी ॥ ४ ॥

(११७)

घेईंघेईंमाझेवाचे ॥ गोडनामविठोबाचें ॥ १ ॥
मनातेथेंधांवघेईं ॥ राहींराघोबाचेपाईं ॥ २ ॥
डोळेतुह्मीध्यारेसुख ॥ पाहाविठोबाचेंमुख ॥ ३ ॥
तुह्मीआइकारेकान ॥ माझेविटोबाचेगूण ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेजीवा ॥ नकोसांडूंयाकेशवा ॥ ५ ॥

(११८)

ब्रह्मरसघेईंकाढा ॥ तेणेंपीडावारेल ॥ १ ॥
पथ्यनामविठोबाचें ॥ आणिकवाचेनसेवीं ॥ २ ॥
भवरोगाऐसेंजाय ॥ यमकायक्षुल्लक ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेनव्हेबाधा ॥ आणिककदाभूतांची ॥ ४ ॥

(११९)

पडतांजडभारी ॥ दासींआठवावाहरी ॥ १ ॥
मगतोहोऊंनेदीशीण ॥ आडघालीसुदर्शन ॥ २ ॥
हरिनामाचेचिंतनें ॥ बारावाटापळतीविघ्नें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेहरी ॥ कांहींउरूंनेदीउरी ॥ ४ ॥

(१२०)

नाहींनिर्मळजीवन ॥ कायकरीलसाबण ॥ १ ॥
मंघ्येनहोतीलेंकुरें ॥ कायकीजेत्याभ्रतारें ॥ २ ॥

नपुंसकापुरुषासी ॥ बाइलकायहोयत्यासी ॥ ३ ॥
वृक्षनेदीपुष्पफळ ॥ कायकरिलवसंतकाळ ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेभक्तीवीण ॥ फळकांहींनाहींजाण ॥ ५ ॥

(१२१)

जेकारंजलेगांजले ॥ त्यांसीह्मणवीजोआपुले ॥ १ ॥
साधुतोचीओळखावा ॥ देवतेथंचीजाणावा ॥ २ ॥
ज्यासीआपंगितानाहीं ॥ त्यासीधरीजोव्हदयीं ॥ ३ ॥
दयाकरीजेपुत्रासी ॥ तेचिदासआणीदासी ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेसांगूकिती ॥ तोचिभगवंताचीमूर्ती ॥ ५ ॥

(१२२)

नामघेतांउठाउठी ॥ पडेसंसारासीतुटी ॥ १ ॥
ऐसालाभबांधागांटी ॥ विठ्ठलपायींपडेमीठी ॥ २ ॥
नामापरतेंसाधननाहीं ॥ जेंजेंकरीशीलकांहीं ॥ ३ ॥
हाकामारूनसांगेतुका ॥ नामघेतांराहूंनका ॥ ४ ॥

(१२३)

परावीयेनारीमाऊलीसमान ॥ मानीलीयाधनकायवेंचे ॥ १ ॥
नकरीपरनिंदाद्रव्यअभिलाष ॥ कांतुजआयासहोतीसांग ॥ २ ॥
बैसलीयाठायींह्मणतांरामनाम ॥ कायतूजश्रमहोतअसे ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेदेवजोडावयासाठीं ॥ आणिकआटाआटीनलगेकांहीं ॥ ४ ॥

(१२४)

आलीयाभोगासीअसावेंसादर ॥ देवावरीभारघालूंनये ॥ १ ॥
तोचीकृपानीधीवारीलसांकडें ॥ येरतेबापुडेकायरंक ॥ २ ॥
भवाचीयेपाठींदुःखाचीयाराशी ॥ शरणदेवासीजातांभलें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेजयाभारघातलीया ॥ उपेक्षीनातयादीनबंधु ॥ ४ ॥

(१२५)

तुझादासऐसेंह्मणतीसकळ ॥ ह्मणोनीसांभाळकरींमाझा ॥ १ ॥
अनाथांचानाथपतीतपावन ॥ हेंआतांजतनकरींनाम ॥ २ ॥
नेणोंतूझींकैसीकरावीतेसेवा ॥ जाणसीकेशवाअंतरींचें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेतूंगाकरूणेचासिंधू ॥ तोडींभवबंधूमाझेदेवा ॥ ४ ॥

(१२६)

तुजवीणेंवाणूंआणीकाचीथोरी ॥ तरीमाझीहरीजिव्हाझडो ॥ १ ॥
नेत्रआणीकासीपाहातीआवडी ॥ जावोततेचिघडीचांडाळहो ॥ २ ॥
कथामृतपाननकरितीश्रवण ॥ कायप्रयोजनह्यांचेंमग ॥ ३ ॥
हातपायतुझेपथींनचालतां ॥ जावोतअनंतागळोनीयां ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेतूजवीसंबीतांक्षण ॥ वांचोनीकारणकायमग ॥ ५ ॥

(१२७)

नरदेहायावेंहरीदासव्हावें ॥ तेणंचूकवावेंगर्भवासा ॥ १ ॥
नाहींतरीवायांशीणवीलीमाय ॥ नरकासीजायजन्मोजन्मीं ॥ २ ॥
तीर्थव्रतदानदेवाचेंपूजन ॥ ऐसेंहेंसाधनसाधकाचें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमुखींनित्यह्मणेहरी ॥ तयासुखासरीनाहींपार ॥ ४ ॥

(१२८)

कांरेनाठवीसीकृपाळूदेवासी ॥ पोसीतोजगासीएकलाची ॥ १ ॥
फुटेतरूवरउष्णकाळमासीं ॥ जीवनतयासीकोणघाली ॥ २ ॥
बाळादुग्धकोणींकेलेंसेउत्पत्ती ॥ वाढवीश्रीपतीसवेंदोन्ही ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेत्याचेंनांवविश्वंभर ॥ करानीरंतरध्यानत्याचें ॥ ४ ॥

(१२९)

नारायणींजेणेंघडेअंतराय ॥ होकांबापमायत्यजावीते ॥ १ ॥
येरप्रियापुत्राअसेकोणलेखा ॥ करीतीतेदुःखापात्रशत्रू ॥ २ ॥
प्रल्हादेंजनकबिभीषणेंबंधू ॥ तेणेंमातानिंद्यभरथेंकेली ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेसर्वधर्महरीपाय ॥ आणीकउपायदुःखमूळ ॥ ४ ॥

(१३०)

हरीचीयादासानाहींभयचिंता ॥ दुःखनीवारीतापांडूरंग ॥ १ ॥
नलगेवाहाणेंसंसारउद्योग ॥ जडोंनेदीपांगदेवराय ॥ २ ॥
असोंद्यावाधीरसदासमाधान ॥ तेणेंनारायणजवळीकेला ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेमाझासखापांडूरंग ॥ व्यापीयेलेंजगतेणेंएकें ॥ ४ ॥

(१३१)

तैसेनव्होंआह्मीवीठोबाचेदास ॥ यावेंआणीकासकाकूळती ॥ १ ॥
स्वामीचीयेसत्तेंठेंगणेंसकळ ॥ आलेकळीकाळहाताखालीं ॥ २ ॥
अंकीताचाअसेअभीमानदेवा ॥ समर्पूनीठेवाअसेंपाईं ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेआह्माइच्छेचेंबोलणें ॥ कोडनारायणेंपूरवावें ॥ ४ ॥

(१३२)

अंतरींनिर्मळवाचेचारसाळ ॥ त्याचेगळांमाळअसोनसो ॥ १ ॥
आत्माअनुभवींचोखाळील्यावाटा ॥ त्याचेमाथांजटाअसोनसो ॥ २ ॥
परस्त्रीचेठायींजोकानपूंसक ॥ त्याचेआंगाराखअसोनसो ॥ ३ ॥
परद्रव्याअंधनिंदेसीजोमुका ॥ तोचीसंतदेखातुकाह्मणे ॥ ४ ॥

(१३३)

नमीळोखावयानवाढोसंतान ॥ परिहानारायणकृपाकरो ॥ १ ॥
ऐशीमाझीवाणीमजउपदेशी ॥ आणीकलोकांसीहेंचीसांगे ॥ २ ॥
वीटंबोशरिरहोतकांविपत्ती ॥ परीराहोचित्तींनारायण ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेनाशवंतहेंसकळ ॥ आठवीगोपाळतेंचीहीत ॥ ४ ॥

(१३४)

सद्गुरुवांचूनीसांपडेनासोय ॥ धरावेतेपायआधींत्याचे ॥ १ ॥
आपणासारिखेकरीतीतात्काळ ॥ नाहींकाळवेळमगत्यांशी ॥ २ ॥
लोहपरीसासीनसाहेऊपमा ॥ सद्गुरूमहीमाअगाधची ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेऐसेआंधळेहेजन ॥ गेलेविसरूनखऱ्यादेवा ॥ ४ ॥

(१३५)

विषयाचेंसुखयेथेंवाटेगोड ॥ पुढेंअवघडयमदंड ॥ १ ॥
हाणीतीझोडीतीमारीतीनिष्ठूर ॥ यमाचेकिंकरबहूसाल ॥ २ ॥
असीपत्रवनखैराचेविंगळ ॥ नीघतीलजाळतैलपाकीं ॥ ३ ॥
तप्तभूमीवरीप्राणीलोळवीती ॥ बळेंकवळवीतीअग्निस्तंभ ॥ ४ ॥
ह्मणोनीयांतुकायेतोकाकूळती ॥ पुरेयातायातीगर्भवास ॥ ५ ॥

(१३६)

जननीतेंजाणेबाळकाचेंवर्म ॥ सुखदुःखधर्मजेंजेंकांहीं ॥ १ ॥
अंधापुढेंजेणेंठविलाअंधार ॥ त्याचातोवीचारतोचीजाणे ॥ २ ॥
पोहणारसांगडयालावीतांकांसेस ॥ उतारूचीत्यासचिंताकींहो ॥ ३ ॥
शरणागताजेणेंघातलेंपाठीसी ॥ जाणेतयावीशींराखावया ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेजीतपिंडतूझेहातीं ॥ देऊनीनिश्चितीमानीयेली ॥ ५ ॥

(१३७)

नकोजाऊंदेऊंभंगा ॥ गात्रेंमाझींपांडूरंगा ॥ १ ॥
हरिकथेचीसामुग्री ॥ देहअवसानावरी ॥ २ ॥

माझें आयुष्य होवो ऊन ॥ परि मज आवडो कीर्तन ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे हाणी ॥ या वेगळी मना नाणीं ॥ ४ ॥

(१३८)

मुंगीयांच्या घरा कोण धाडी मूळ ॥ देखूनीयां गूळ धांव घेती ॥ १ ॥
दुःखें पीडीयेला जाय वैद्याघरा ॥ दुःखपरीहारा आपूलीया ॥ २ ॥
तुका ह्मणे कां रे न करा स्वहीत ॥ कारण हे प्रीत धरा नामीं ॥ ३ ॥

(१३९)

ढेंकणाचे संगें हीरा जो भंगला ॥ कुसंगें नाडला साधु तैसा ॥ १ ॥
वोढाळाचे संगें सात्वीक नाडले ॥ क्षण एक नासले समागमें ॥ २ ॥
तुका ह्मणे धरा सत्संग हा बरा ॥ चुकेल तो फेरा चौऱ्यांशीचा ॥ ३ ॥

(१४०)

आतां देवा ऐसा करीं उपकार ॥ देहाचा वीसर पडो माझा ॥ १ ॥
तरीच जीव हा सुख पावे माझा ॥ बरवें केशवराजा कळों आलें ॥ २ ॥
ठाव देईं चित्ता राखें पायांपाशीं ॥ सकळ वृत्तींशी अखंडीत ॥ ३ ॥
असे भय लाज चिंता काम क्रोध ॥ तोडावा संबंध यांचा माझा ॥ ४ ॥
मागणें हें देवा तुज एक आतां ॥ नाम मुखीं संत संग देईं ॥ ५ ॥

(१४१)

जरी झाला भाग्यवंत ॥ तरि का भेटेल भगवंत ॥ १ ॥
उंच वाढला एरंड ॥ तरि का होइल इक्षुदंड ॥ २ ॥
जरी गर्दभ वेगीं धांवे ॥ तरि का अश्व मोल पावे ॥ ३ ॥
तुका ह्मणे तो चीथोर ॥ ज्याचे मुखीं रघूवीर ॥ ४ ॥

(१४२)

विठो पंढरीच्या राया ॥ माझें दंडवत पायां ॥ १ ॥
तुझे कृपेचें पोषणें ॥ माझा समाचार घेणें ॥ २ ॥
नाम धरीयेलें कंठीं ॥ असे अर्थ बहुत पोटीं ॥ ३ ॥
माझे अंतरींचें जाणा ॥ तुका ह्मणे नारायणा ॥ ४ ॥

(१४३)

हेंचि दान देगा देवा ॥ तुझा वीसर न व्हावा ॥ १ ॥
गुण गाईन आवडी ॥ हेचि माझी सर्व जोडी ॥ २ ॥
नलगे मुक्ति धन संपदा ॥ संत संग देईं सदा ॥ ३ ॥

तुकाह्मणेगर्भवासीं ॥ सुखेंघालावेंआह्मांसी ॥ ४ ॥

(१४४)

आंधळ्यासीजनअवघेचीआंधळे ॥ आपणाशीडोळेदृश्यनाहीं ॥ १
रोगीयासीविषतुल्यहेंमिष्टान्न ॥ तोंडासीकारणचवीनाहीं ॥ २ ॥
तुकाह्मणेशुद्धनाहींजोआपण ॥ तयात्रिभूवनअवघेंखोटें ॥ ३ ॥

(१४५)

सेवकासीआज्ञास्वामीचीप्रमाण ॥ जोंवरीहाप्राणजायत्याचा ॥ १ ॥
आणीकाचाधाकनधरावामनीं ॥ नीरोपावचनींढळोंनये ॥ २ ॥
सांभाळींसमयआगळेंउत्तर ॥ देतांभेदीवज्रतयापरी ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेतरीह्मणावासेवक ॥ खादलेंतेंहक्कअन्नहोय ॥ ४ ॥

(१४६)

तिवासीयालोडटाकूनीबैससी ॥ दंडतोकरीसीअनाथातें ॥ १ ॥
अनाथासीदुःखदेशीसर्वकाळ ॥ ऐसीतुजवेळपुढेंआहे ॥ २ ॥
आहेनाहींकायनकरींविचार ॥ कायतूंपामरजन्मलासी ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेधरींएकभूतदया ॥ अहंतातेवायांनधरींमनीं ॥ ४ ॥

(१४७)

संसाराच्यातापेंतापलोंमीदेवा ॥ करितांयासेवाकुटुंबाची ॥ १ ॥
ह्मणवोनीतुझेआठवीलेपायां ॥ येवोमाझीमायापांडूरंगे ॥ २ ॥
बहुतांजन्मींचाझालोंभारवाही ॥ सुटीजेसेंनाहींवर्मठावें ॥ ३ ॥
वेढीयेलोंचोरींअंतर्बाह्यात्कारीं ॥ कणवानकरीकोण्हीमाझी ॥ ४ ॥
तुकाह्मणेआतांधांवघालींवेगीं ॥ ब्रीदतुझेंजगींपांडूरंगे ॥ ५ ॥

(१४८)

पापतापमाझेगुणदोषवारीं ॥ कृष्णविष्णुहरीनारायणा ॥ १ ॥
कामक्रोधवैरीघालूनीबाहेरी ॥ राहेंतूंअंतरींपांडूरंगा ॥ २ ॥
करीसीलतरीनव्हेकायएक ॥ निर्मिलेंत्रैलोक्यहेळामात्रें ॥ ३ ॥
समर्थासीकायआह्मांशीकवावें ॥ तुकाह्मणेपावेंपांडूरंगे ॥ ४ ॥

(१४९)

धन्यतेचिप्राणीक्षमाज्यांचेअंगीं ॥ नभंगेप्रसंगींधैर्यबळ ॥ १ ॥
नह्मणेकोणासीउत्तमवाईट ॥ महत्ववरिष्ठनसेजेथें ॥ २ ॥
अंतरींसबाह्यसारिखेनिर्मळ ॥ ह्रदयकोमळगंगारूप ॥ ३ ॥

तुकाह्मणेकायाकुरवंडीनतया ॥ ठेवीनमीपायांमस्तकहें ॥ ४ ॥

(१५०)

तुकाउतरलातुकीं ॥ नवलझालेंतिहींलोकीं ॥ १ ॥
नित्यकरितोकीर्तन ॥ हेंचित्याचेंअनुष्ठान ॥ २ ॥
तुकाबैसलाविमानीं ॥ संतपाहातीलोचनीं ॥ ३ ॥
देवभावाचाभूकेला ॥ तुकावैकुंठासीनेला ॥ ४ ॥

वामनपंडित.

मरणकाळ शके १५९५.—इ० स० १६७३.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

यथार्थदीपिका. (गीतेवरटीका.) गीतासमश्लोकी.
श्रुतिकल्पलता. निगमसार, शके १५९५
श्लोकबद्ध प्रकरणें ३६.

वेंचे, वामनी श्लोक.

नसेठावाब्रह्मानशिवअथवाश्रीपतिहरी ॥
हरीजोतापातेंउचलुनिकृपासिंधुलहरी ॥
हरीवाटेकाळाकरिसविपतीमृत्युभुजगा ॥
जगाचातूंऐसाधनिकवणतोपावमजगा ॥ १ ॥

श्लोक.

वेंचे, नामसुधेंतील.

हरिपणहरिनामेंधातुमूर्तीसआलें ॥ हरिमयहरिनामेंविश्वसंतांसिजालें ॥
भवभयहरिनामेंसाधकांचेंपळालें ॥ वदवदवदाजिव्हेरामनामेंरसालें ॥ १ ॥
आकाशअंतनकळोनिहिअंतरिक्षीं ॥ आकाशआक्रमितिशक्त्यनुसारपक्षी ॥

नामप्रतापहियथामतियाचरीती ॥ सीमानपावतितथापिमुनींद्रगाती ॥ २ ॥
नकळतहिपडेहाविष्णुनामाग्निजेथें ॥ दुरिततृणगृहाचेंभस्महोणारतेथें ॥
मगसमकरुणेचीआयतीकृष्णदृष्टी ॥ भिजविलकरितेजेसर्वसृष्टचर्यवृष्टी ॥ ३ ॥
नकळतांपदअग्निवरीपडे ॥ नकरिदाहअसेंनकधींघडे ॥
अजितनामवदोभलत्यामिसें ॥ सकळपातकभस्मकरीतसे ॥ ४ ॥
नजाणेशिशूअग्निचीशक्तिकांहीं ॥ जळोतूळइच्छाअशीज्यासनाहीं ॥
तरीघालितांअग्निकार्पासराशी ॥ जळेयेरितीनामहीपापनाशी ॥ ५ ॥
नजाणतहियेमुखाहरितथापिपापेंहरी ॥
स्मरोनिमहिमास्मरेवदनितींचनामेंजरी ॥
प्रवृत्तिविषयींजरीअसातित्याजनाचींमनें ॥
विरक्तकरितोहरीस्वगुणनामसंकीर्तनें ॥ ६ ॥
गंगेतहीगजजसाधुतलातथापी ॥ घालीशिरींधुळितसेंजनचित्तपापी ॥
स्नानेंकरूनिजरिपावनदेहझाला ॥ पापींप्रवृत्तिघडणारपुन्हातयाला ॥ ७ ॥
हस्तीतेंधुतलेंजळींवसविलेंमालिन्यहीनाशिलें ॥
तेणेंतेंपहिलेंस्वकर्मवहिलेंतीरींचआरंभिलें ॥
शुंडाग्रेंधरिलेंधुळीसभरिलेंसर्वांगहीआपलें ॥
प्रायश्चित्तदिलेंतथापिनभलेंज्याचेंमनक्षोभलें ॥ ८ ॥
मोठेंप्रायश्चित्ततेंआत्मविद्या ॥ नाशीजेकापापमूळाअविद्या ॥
विद्यानाशीपातकेंआणिपुण्यें ॥ नानाजन्मींसंचितेंजींअगण्यें ॥ ९ ॥
शर्वकंठविषगर्वहराया ॥ शक्तनामचितुझेंरघुराया ॥
सेतुसागरकपीउतराया ॥ नामसेतुभवसिंधुतराया ॥ १० ॥

वेचें, वनसुधेंतील.

संतोषवोनंदकुमारसाचा ॥ वाळांततैंशापरमारसाचा ॥
पंक्तीसदेलाभअजीवनांत ॥ बुद्धीजयांच्याजगजीवनांत ॥ १ ॥
असेकर्णिकाअंबुजामाजिजेंवी ॥ मुलांमध्यभागींवसेकृष्णजेवी ॥
मुखींग्रासप्रेमघालूनिहातीं ॥ दहींभातदेदेवलीलापहाती ॥ २ ॥
वंशीनादनटीतिलाकटितटींखोंवोनिपोटींपटीं ॥
कक्षेवामपुटींस्वशृंगनिकटींवेताटिहीगोमटी ॥

जेवीनीरतटींतरूतळवटींश्रीश्यामदेहींउटी ॥
दाटीव्योमघटींसुरांसुखलुटीघेतीजटीधूर्जटी ॥ ३ ॥
घेहातींकवळामनांतकमळात्यासुंदरागोंवळा ॥
चित्तालागिंवळास्वसत्वनिवळाभ्यासांवळागोंवळा ॥
कीर्तीचाढवळासुधाब्धिधवळाजोभक्तिचाजावळा ॥
प्रेमातेंखवळाउठेकळवळात्याप्रीतिनेंआंवळा ॥ ४ ॥
हरीकर्णिकेच्यास्थळींमध्यभागीं ॥ मुळेंभोंवतींऱ्हस्वदीर्घेंविभागीं ॥
लहानापुढेंथोरअंभोजपत्रें ॥ अशींवैसवीलींभवार्कातपत्रें ॥ ५ ॥

वेंचे, वेणुसुधेंतील.

वनींवाजवीवेणुजेव्हांमुरारी ॥ व्रजींचित्तकामेंस्त्रियांचेंथरारी ॥
तयावर्णितीप्राणठेवूनिकंठीं ॥ वधूवृंदतोसंकटेंदीसकंठी ॥ १ ॥
वेणुध्वनीतोसुरगायकांनीं ॥ त्यांच्याविमानांतचिवायकांनीं ॥
आश्चर्यकानींपडतांचिकेलें ॥ नतप्रजांचेंमनहेंभुकेलें ॥ २ ॥
मोहतीव्रजपशूमृगगाई ॥ आमचेंनवलकायअगाई ॥
स्तब्धहोतिलिखितेंजशिंचित्रें ॥ वेणुच्याध्वनिरसेंचिविचित्रें ॥ ३ ॥
वनींराजहंसींपिकांनींशुकांनीं ॥ ध्वनीगोडतोआयकोनीसुकानीं ॥
त्वरेंयेउनीसेवियेलेंहरीतें ॥ महत्पापहीनामज्याचेंहरीतें ॥ ४ ॥
झणीउष्णलागेसख्याकेशवातें ॥ झणोनीत्वरेंयेउनीलेशवातें ॥
मुकुंदावरीमेघतोछत्रझाला ॥ करीस्वात्मदेहार्पणश्रीअजाला ॥ ५ ॥

वेंचे, दधिमंथनांतील.

पृथुनितंबनितंबिनिचावरी ॥ कटितटींकटिसूत्रचिसांवरी ॥
कनककंकणवृंदहिवाजती ॥ मुखिंसुखश्रमबिंदुविराजती ॥ १ ॥
श्रवणिंचेश्रवणींनगहालती ॥ गळातिगुंफिलियाशिरिंमालती ॥
घुसळितांकुचकुंभहिहालती ॥ अमृतज्यांतिलघेकमळापती ॥ २ ॥
फिरवितेरवितेंदधिभीतरीं ॥ मिरवितेरवितेजनगावरी ॥
स्वकरिंतेकरिचंचळतामनीं ॥ उपरमेपरमेश्वरगायनीं ॥ ३ ॥
बाइम्यांउगवतांचरवीला ॥ दाटघालुनिदधीचरवीला ॥
त्यांतगेफिरवितांचरवीला ॥ सारकाढुनिहरीचरवीला ॥ ४ ॥

वेंचे, भामाविलासांतील.

लतासत्याअंकींखगगमनभक्तामरतरू ॥
तरूहातींतोश्रीपतिभवनदीपारउतरू ॥
धरीलक्षीपक्षीकरतलयुगींपादयुगळा ॥
गळांरत्नध्यावाद्रुमगरुडसंयुक्तसगळा ॥ १ ॥

खगेंद्रखांदांसुरभूरुहातें ॥ हातेंधरीपादसरोरुहातें ॥
त्यातेंस्मरानाशिलतोअसत्या ॥ सत्यापतीदाविलनित्यसत्या ॥ २ ॥

श्रीकृष्णपादाद्भुतवारिजाती ॥ जातीभवार्तीसुखपारजाती ॥
जातीउणेंत्यासहिदेपदासी ॥ दासींभशाच्यास्तविजेपदासी ॥ ३ ॥

कृष्णासिकृष्णपदभक्तिविशारदानें ॥ जेंस्वर्गपुष्पदिधलेंमुनिनारदानें ॥
तेंरुक्मिणीप्रतिदिलेंत्रिजगन्निवासें ॥ जेंद्वारकाकरिभरोनिसुगंधिवासें ॥ ४ ॥

गडबडांधरणीवरिलोळते ॥ वदवतीनकवीसहिलोळते ॥
रडतमूर्छितहोयघडीघडी ॥ पवननिश्चळनेत्रनऊघडी ॥ ५ ॥

रडतरडतमूर्छेमाजिवृत्तीबुडाल्या ॥
परमविकळमीतूंयास्मृतीहीउडाल्या ॥
उचलुनिसखियांहींमंचकींदिव्यसेजे ॥
निजविलिमृततुल्यासत्यभामादिसेजे ॥ ६ ॥

येअशांतसदनांतहरीतो ॥ जोअनादिभवशोकहरीतो ॥
किंकरीनमुनियांचरणांतें ॥ सांगतीसकळआचरणातें ॥ ७ ॥

म्हणेशोककांप्राप्तझालामहाहा ॥ अशीकष्टलीकांशुभांगीअहाहा ॥
नबोलेचिकांआमुशींआजराणी ॥ जिच्याबोलण्याचीचआह्मांशिराणी ॥ ८ ॥

जयींश्रीवत्सांकप्रभुकरिनिजांकस्थितिशिरा ॥
शिरानाडीप्राणप्रगटविनलावूनिउशिरा ॥
शिराणीशब्दाचीपुरवितरिडोळेनउघडी ॥
घडीजेमानाचीविघडलिअसेतोंवरिघडी ॥ ९ ॥
बजागीतेजागीस्वमनिंपरिडोळेनउघडी ॥
घडीएकक्रोधीमनबुडविमानेंअवघडी ॥
घडीपूर्वप्रेमास्थितिसवसतांतीसविघडी ॥
घडीस्त्रीजातीचीघडविलिअसेख्यातिसुघडी ॥ १० ॥

जयादेतीलाडप्रियपतितयांचाचटकळा ॥
कळाकांतिभ्रांतीधरुनिअतिधीटाचसकळा ॥
कळावेंयालोकींह्मणुनिवदवीतेशशिकळा ॥
कळाहेदावीकींथटथटवदेक्रोधविकळा ॥ ११ ॥
वदेभामाकोपेंअतिविकळचाऊनिअधरा ॥
धरापृष्ठींनाहींठकतुजअसाअंबुजधरा ॥
धरावेंयाअंकींशिरअजितिचेंपक्षिगमना ॥
मनाआलेंदेणेंकुसुमजिसतेंकंसदमना ॥ १२ ॥
तोंनेत्रमोडुनिवदेढकलूनिमांडी ॥ भ्रूमंडळींभ्रमणअंगुलिभंगमांडी ॥
तोंकृष्णजीकरुनिहास्यह्मणेअहाहा॥ वेडेअनर्थइतुक्यास्तवकांमहाहा॥ १३॥
अर्पितांमुनिवरेंसुमनातें ॥ वाटलेंप्रथमहेंचिमनातें ॥
कींअसातरुपुरींतअसावा ॥ त्यांतहीस्वसदनींचवसावा ॥ १४ ॥
फूलदेउनितिलाउतराई ॥ होइंमीसमजहेचतुराई ॥
देतसेंतरुचितोतुजलागे ॥ खेदहानकरणेंतुजलागे ॥ १५ ॥
तुतेंवृक्षदेणेंचियालागिंआधीं ॥ फुलेंनाशिलाजोतिलाहोयआधी ॥
नजाणोनिकेलेंतुवांकष्टभारी ॥ समाधानऐसेंकरीकैटभारी॥ १६ ॥
अशीतेंबुझावूनिरंभोरुहातें ॥ तिच्याधूतसेहोमुखांभोरुहातें ॥
उटीलावुनीवाटल्याकेशराजी ॥ स्वहस्तांबुजींविंचरीकेशराजी ॥ १७॥
करिहरियमुनाहोमूदगंगावनाची ॥ मिरविधवलपुष्पींदीप्तिगंगावनाची ॥
सितअसितनद्यांच्यासंगमींश्रीत्रिवेणी॥तासिचयदुपतीनेंघातलीचित्रवेणी१८

वेंचे, रुक्मिणीविलासांतील.

पूर्वेसपूर्णउगवेशशित्यासुकाळीं ॥ देऔषधींससुखतोस्वकुळासुकाळीं ॥
दिक्सुंदरीमुखउटीपतियामिनीचा॥जाणोंसुकुंकुमकरेंप्रियकामिनीचा ॥१॥
पलंगावरीरुक्मिणीच्यासुसेजे ॥ बसेकृष्णतेत्याससेवीतसेजे ॥
उभीसुंदरीढाळितेचामरातें ॥ मनींजाशिवेमीपणापामरातें ॥ २ ॥
करमुद्रावलयांसहचाळितां ॥ चवरमाधवजीवरिढाळितां ॥
ध्वनिउठेचरणींमृदुभूषणीं ॥ ह्रदयलग्नजिचेंयदुभूषणीं ॥ ३ ॥
गळसरीदुसरीनधरीगळां ॥ प्रतिभवींनपतीहारवेगळा ॥

अवतरेअवतीर्णजयींपती ॥ स्वअनुरूपपरस्परदंपती ॥ ४ ॥
कशिअशीसअहंमतिवाटते ॥ नरकजन्ममृतीसहिवाटते ॥
ह्मणउनीखिजवूनितितेंहरी ॥ निपुणकृष्णअहंमतितेंहरी ॥ ५ ॥
वरावेंतेराजेनिजसमतुवांराजतनये ॥
नयेआह्मांऐसाक्कचिदपिवरूंवोसुविनये ॥
दिलेंबापेंभावेंत्यजुनिवरवेतेक्षितिपती ॥
पतीकेलाज्याचेकुळपतिसमुद्रांतलपती ॥ ६ ॥
ऐश्वर्यवंतवयआकृतिहीसमान ॥ स्वार्थार्थहोतिलपरस्परत्यांसमान ॥
मैत्रीविवाहनघडेअधमोत्तमातें ॥ तूंभाळलीसनृपनंदिनिकायमातें ॥ ७ ॥
येथेंसुजाणपणजाणतुझेंबुडालें ॥ कींदीर्घदृष्टिपणतेंअवघेंउडालें ॥
ज्यालानलेशगुणतोपतिकायकेला ॥ ज्याकारणेंजनअकिंचनतोभुकेला ॥ ८ ॥
अटनकरितभिक्षाभक्षणेंज्यासमाजीं ॥ गगनवसनवारासूत्रहीत्यासमाजी ॥
अगुणपणजयाचेंऐशियास्वादुलागे ॥ तुजनृपतिसुतेतोकायसादादुलागे ॥ ९ ॥
आतांतरीक्षत्रिपतूंभलागे ॥ वरींजयाचातुजलोभलागे ॥
जेणेंतुलासाधतिलोकदोनी ॥ आह्मीवृथाकायबहूवदोनी ॥ १० ॥
झालीअसेपरिसतांचिअनाथवाणी ॥ ठावीनसेजिसकधींअसिनाथवाणी ॥
त्रैलोक्यनाथपतिहाप्रियआपणातें ॥ त्यागावयातिसगमेकरितोपणातें ॥ ११ ॥
दाटूनिकंठपडलीवदनासमुद्रा ॥ शोकेंभरेजलजसेंभरितेंसमुद्रा ॥
घेऊनिचामरचुडासहमुद्रिकांहीं ॥ भूईंपडेउरिनुरेतनुमाजिकांहीं ॥ १२ ॥
पडेकेळजैसीमहाचंडवातें ॥ असेंदेखतांयेरूपामाधवातें ॥
उडीशीघ्रटाकीपलंगावरूनी ॥ धरीउत्तरीयांबरासांवरूनी ॥ १३ ॥
नयनशरधनुष्येंभोंवयांच्याप्रतापें ॥ श्रवणवरिहियेतीतांबडेकोपतापें ॥
अधरथरथरीतीरक्तवर्णस्वभावें ॥ असिसतुजपहावेंबोलिलोंयाचभावें ॥ १४ ॥
लक्ष्मीअपांगेंमुखकृष्णजीचें ॥ विलोकनींचित्तअखंडजीचें ॥
स्नेहेंसलज्जेनयनींचपाहे ॥ टाकूनिचिंताकळतांकृपाहे ॥ १५ ॥
मृगजळामृगधांवतिवापुडे ॥ श्रमतितोंजळसाचाचिसांपडे ॥
तरिमनींअनृतामृतवासना ॥ फळदतूंचिवृथामदुपासना ॥ १६ ॥
मृगजळपुरुषाचादेहनानाविकारी ॥ रविकरसमत्यांतश्रीपतीनिर्विकारी ॥
कुळवधुजारेपातिव्रत्यमार्गीचिपाहे ॥ भवजलधितरेतेसर्वतूझीकृपाहे ॥ १७ ॥

वेंचे, भीष्मप्रतिज्ञेंतील.

श्रोत्रयुग्मपरिपूतकराया ॥ सावधानजनमेजयराया ॥
जोपरेशरतधन्यअहोतो ॥ गोष्पदोपमतयाभवहोतो ॥ १ ॥
प्रतिज्ञाजेकेलीयदुकुळवरेंयुद्धनकरीं ॥
धरींनाशस्त्रातेंकदनसमयींमीनिजकरीं ॥
घडेनाहेंमिथ्याजरितरिनमीभागवतरे ॥
प्रतिज्ञेतेंभीष्मेंमनिंअवथिलेंयादृढतरें ॥ २ ॥
पिताशंतनूमायज्याचीनदीजे ॥ स्वयेंशुद्धऐशासिजन्मानदीजे ॥
असेगर्वतोहीहरावामनाचा ॥ मनींचाअसाभावत्यावामनाचा ॥ ३ ॥
नृपाआयकेंयुद्धदेवव्रताचें ॥ गमेहेंचिसाफल्यतूझ्याव्रताचें ॥
रथींदेखिलेकृष्णकौंतेयदोघे ॥ ह्मणेभीष्ममाझ्याशरातेंयदोघे ॥ ४ ॥
भीष्माकडेरवभयानकदुंदुभीचा ॥ होतांवदेतनयआनकदुंदुभीचा ॥
दुश्चिन्हआजिगमतेंमजसव्यसाची॥जातीशिवाअशिवतेअपसव्यसाची ॥५॥
गर्वोक्तिफाल्गुनवदेजगदेकराया ॥ आहेमशींकवणतोझगडाकराया ॥
म्यांकाळखंजवधिलाअतुलप्रतापी॥पौलोमहीअसुरगोसुरविप्रतापी ॥६॥
पितामहवदेतदाप्रबळतूंपृथानंदना ॥ रमेशरथिंसारथीचतुरवागवीस्यंदना॥
स्वयेंगतवयस्कमीसरसवीरतूंरेनवा॥भिडेंरणधुरंधराजयघडोसुखेंवानवा॥७॥
पारिक्षितामगशरासनपांडवानें ॥ ओढूनियांहुतवहार्पितखांडवानें ॥
तोभीष्मदेहखचिलाशरतांडवानें॥ जाच्याक्रियेसकलपद्मभवांडवानें ॥८॥
गांगेयतापाचढलाकसारे ॥ ज्यामानितीहाचिकृतांतसारे ॥
गर्जोनियांसिंहरवेंजयातें ॥ पाहेजणोमारिलआजयातें ॥ ९ ॥
त्वांकायकर्मकरिजेलघुलेंकरानें ॥ बोलोनियांमगधनूधरिलेंकरानें ॥
तेंव्यापिलेंसकळसैन्यमहाशरानें॥व्यापीजसापतितदीप्तहुताशरानें ॥१०॥
तोस्तोमयेतांबहुसायकांचा ॥ झालाचिपार्थव्यवसायकाचा ॥
काचावलावीरपुढेंधसेना ॥ झालीनृपासर्वभयांधसेना ॥ ११ ॥
पुष्पवर्णनटलापळसाचा ॥ पार्थसावधनसेपळसाचा ॥
पाहिलेंजवनिदानतयाचें ॥ तोंदिसेवदनआनतयाचें ॥ १२ ॥
प्रतोदमगठेविलाउतरलारथाधस्थळीं ॥
ह्मणेप्रबळभीष्महाजयघडेनयादुर्बळीं ॥

करींकमळनेत्रतोपतितचक्रतेंस्वीकरी ॥
प्रमोदयमनंदनाबहुतसायशस्वीकरी ॥ १३ ॥
असायेतांदेखेरथनिकटतोश्यामलहरी ॥
नृपागांगेयाच्यात्द्दयिंभरल्याप्रेमलहरी ॥
शरातेंचापातेंत्यजुनिवदलागद्गदरवें ॥
जगन्नाथेंकेलेंमजसकळलोकांतबरवें ॥ १४ ॥
येरथावरिझणीयदुराया ॥ खड्गदेइनविकोशकराया ॥
तोडिंमस्तकपडोचरणींया ॥ धन्यहोइनसदाचरणींया ॥ १५ ॥
मारावेंमजलाअसेंचिअसतेंचित्तींतुझ्याकेशवा ॥
तैंमातेंमगकोणरक्षिलपहाविश्वेशनाकेशवा ॥
हामुख्यार्थजनार्दनामजगमेभक्तप्रतिज्ञाखरी ॥
कीजेसर्वजनांतहोइलमृषाहोआपुलीवैखरी ॥ १६ ॥
हेंभीष्मवाक्यपरिसोनिजगन्निवासें ॥ केलेंविलोकनमृदुस्मितपीतवासें ॥
वेगेंफिरोनिचढलामगतोरथातें ॥ पार्थाचियापुरविणारमनोरथातें ॥ १७ ॥

वेंचे, लोपामुद्रासंवादांतील.

वंदूनिश्रीरामसंसारसाक्षी ॥ ज्याचेअंकींजानकीसारसाक्षी ॥
लोपामुद्रेशींतिशींशब्दमाला ॥ झाल्याअपूर्वत्याचिसर्वोत्तमाला ॥ १ ॥
मारूनिरावणविदेहसुताश्रमातें ॥ नासूनियेकलशसंभवआश्रमातें ॥
तोसिंधुबिंदुकरिहामनिगर्ववाहे ॥ त्याचीवधूविदितसेमतिराघवाहे ॥ २ ॥
नतीपुढेंसेतुकथावदावी ॥ ह्मणोनिसीतेप्रतिभावदावी ॥
बोलोनिहीसांवरिजेस्ववाचा ॥ हाशब्दतोसूचविलाघवाचा ॥ ३ ॥
विचारीमनींसर्वसंसारसाक्षी ॥ जरीवारिलीजानकीसारसाक्षी ॥
सदासेतुलीलानिजध्यासतीतें ॥ वदेलस्ववाचेऋषीचेसतीतें ॥ ४ ॥
सर्वाकथाकथिंअगास्तिवधूसिसीते ॥ क्षाराब्धिसेतुरचनानकथींसतीतें ॥
कींचूळजोजळधिचाकरित्यामुनीची॥कांताह्मणेलतववल्लभकीर्तिनीची॥५॥
प्रमाणआज्ञाह्मणवूनिरामा ॥ वंदूनिजातांमुनिवर्यधामा ॥
पुसेतिलाक्षेमतयाप्रसंगीं ॥ संवादहाराघवविप्रसंगीं ॥ ६ ॥
रामतोस्वरतानित्यविरक्त ॥ हानसेलतुजशींअनुरक्त ॥
कींअसेलसुखतेंवदसीते ॥ सांगगोष्टिहिसुखप्रदसीते ॥ ७ ॥

कायबोलतअसेअभिराम ॥ श्रांततूजअवलोकुनिराम ॥
सांगआणिकहिवल्लभवार्ता ॥ ज्याकथाकरितिसौख्यभवार्ता ॥ ८ ॥
स्वरतअद्वयरामअसेखरें ॥ मजसिंयाचिगुणेंरघुशेखरें ॥
स्थिरचरात्मपणेंरमणेंसये ॥ जरिअहंममतादिनसेसये ॥ ९ ॥
विरक्तवाईरघुराजसाचा ॥ भोक्तानव्हेराजसतामसांचा ॥
नयाबहूकल्पतरूपमातें ॥ देसोहळेकल्पितरूपमातें ॥ १० ॥
जसिबहुरावितप्रासाउलीगोडवाटे ॥ तसिवनिंपतिलाडेंमानितेंकोडवाटे ॥
घरिंहुनिमजबाईसोहळेकाननाचे ॥ सजलजलदसंगेंमोरवोकांननाचे ॥ ११ ॥
पथींमागेंमागेंपरमअनुरागेंरघुपती ॥
उभाराहेपाहेगुणहिमुनिहेहेचिजपती ॥
कृपापांगेंआंगेंनिवविकरिसंसारधिवसा ॥
धरामाताभ्राताशशिचसविताहोयदिवसा ॥ १२ ॥
रघुपतिसहशय्याभूमिहेमायवाटे ॥ सुमृदुपतिहुनीहीमानितेपायवाटे ॥
श्वशुरदिनमणीहीहोयएणांकभाऊ॥नकळतमजऐसेक्लेशनिःशेषभाऊ ॥ १३ ॥
तिघेंपावलोंअत्रिच्याआश्रमातें ॥ तयाचीवधूतेहरीवोश्रमातें ॥
तयींहारहेगंधलावूनिघाली ॥ स्वआतिथ्यकौशल्यदावूनिघाली ॥ १४ ॥
येदेखतांबहुकृपामजदत्तमाते ॥ पूजूनियेरितिवदेसतिउत्तमाते ॥
वेणीफणीकरिलवोतुजकोणवाटे ॥ वाईटहेंमजह्मणेअतिफारवाटे ॥ १५ ॥
म्लानताकधिनयोसुमनातें ॥ क्लेशकेशनकरोतमनातें ॥
गंधआर्द्रचिअसोअनुसूया ॥ देअसावरनजीसअसूया ॥ १६ ॥
करतलनदुखोंदेफोडवोजेंविवाणी ॥ वनिंधरिमनमाझेंयेरितीचापपाणी ॥
कनकमृगह्मणेंतोंपाठिशींरामलागे॥दशमुखहरिऐशामाजिमेलामलागे॥ १७ ॥
मृगप्राणसोडीतयींदीनवाणी ॥ अरेलक्ष्मणाधांवऐशीसुवाणी ॥
वदेतोंमलारामवाणीचवाटे ॥ ह्मणोनीबळेंलाविलेंत्याचिवाटे ॥ १८ ॥
नजातांतयावोलिलेंदुष्टवाचा ॥ अरेघाततूंइच्छिसीराघवाचा ॥
तुलाप्राप्तहोणारकादेवरामी ॥ धरीसीअसाकांह्मणेंभावरामीं ॥ १९ ॥
अशाशब्दबाणींसुमित्रात्मजाला ॥ अवोविंधितांतोमृतप्रायजाला ॥
रडेजायतोराघवालोकपाळा ॥ करूंकायआतांह्मणेंमीकपाळा ॥ २० ॥
जायतोरडतदाटतकंठ ॥ प्राप्तहोयमजलादशकंठ ॥
पद्मिनीउपडितांगजहस्तीं ॥ नेतसाउचलुनीमजहस्तीं ॥ २१ ॥

असिसकळअनर्थामूळमाझीचवाणी ॥ धरुनिमजपळेतैंहोयमीदीनवाणी ॥
बहुतमजनिमित्तेंराघवेंशोककेला॥करुणह्मणुनिनस्त्रीकामकामीभुकेला॥२२॥
मजनिमित्तकरीगाडिवानरां ॥ सुलभजोनसुरांअथवानरां ॥
धरिमदर्थअसाव्यवसायकीं ॥ दशमुखावधिराघवसायकीं ॥ २३ ॥
करिकरींकमळाकमलापती ॥ मथुनिसिंधुअसाचिमलापती ॥
जलधिमध्यपुरींतजिचाधणी ॥ वधुनिदेमजआत्मसुखेंधणी ॥ २४ ॥
जेजळांतबुडणारतीव्रते ॥ थोरपर्वतअवोपतिव्रते ॥
सागरींतरतिसेतुवाटते ॥ हेअतर्क्यकरणीचवाटते ॥ २५ ॥
परततांजळधीवरिपाहतें ॥ तरतिपर्वतविस्मितराहतें ॥
जळतळावरिहोधरणीसये ॥ करिनसेतुळणाकरणीसये ॥ २६ ॥
समुद्रावरीसैन्ययेपायवाटे ॥ मनींहेंसदांजीसआश्चर्यवाटे ॥
कशीसेतुचीगोष्टतीच्यासुवाचे ॥ नयेबोलतेवीसरेराघवाचे ॥ २७ ॥
शरीरींभरेवार्णितांरामवारें ॥ उठाणेंमनाचींतयींदुर्निवारें ॥
पतीचींयशेंजेनिरोपीतजातें ॥ वदेगोष्टिहेहीविदेहात्मजातें ॥ २८ ॥
विदेहात्मजापावलीविस्मृतीतें ॥ ह्मणेबांधलासिंधुजोंत्यासतीतें ॥
जसेंहास्ययेस्वामिच्याभारतीतें ॥ स्मरेतोंस्फुरेहाचमत्कारतीतें ॥ २९ ॥
क्षाराब्धिसेतुझणिसांगसितीससीते ॥ जीचापतीजलधिचूळकरीतसीते ॥
शब्दांतयारघुपतीचखुणेसदावी॥कींक्षारमूत्रअशिगोष्टपुन्हावदावी॥ ३० ॥
ह्मणेलोपामुद्राचुळभरिसमुद्राकरिपती ॥
तयायाआयासेंकरुनिउतरेकांरघुपती ॥
द्विजाच्याहोमूत्राशिवतिअपवित्रानकपिते ॥
ह्मणेसीतानाहींतरिसगिरिसप्ताब्धिहिपिते ॥ ३१ ॥
लोपामुद्रेसींअसाराघवाचा ॥ संवादश्रीजानकीचीसुवाचा ॥
बोलेवाणीबुद्धिजेवामनाचो ॥ वर्णीरामींहेचिसेवामनाची ॥ ३२ ॥

वेंचे, सीतास्वयंवरांतील.

त्रिशतगणशिवाचेसत्वरेंत्याधनुष्या ॥ उचलितिनढळेजेंअन्यदेवांमनुष्यां ॥
तिहिंबहुबहुकष्टींआणिलेंचापरंगीं॥ दचकातिनृपसारेदेखतांअंतरंगीं॥ १॥
वाटेतयांपरमदुर्लभतेनवोढा ॥ जेऽहांपुरोहितह्मणेधनुकांनवोढा ॥
कोणीधरूनिवसलेबसल्याचिठाया ॥ उत्साहबुद्धिनमनाप्रतिदेउठाया॥२॥

तोंदशकंठअकुंठविसांभुजितेंविषकंठधनूउचली ॥
कष्टतकोष्ठवरींद्विजवोष्ठिहिचाउनिज्याजरिनेखचली ॥
त्याउपरीदडपेझडपेमगआननपंक्तिधरेरचली ॥
वासुनिदांतमुखांतदहांतपडेमतिगाढतमींपचली ॥ ३ ॥
ह्मणेविश्वामित्रस्वमनिंसकळांचेभरंवसे ॥
कळोंआलेआतांमजजवळिविश्वंभरवसे ॥
तयायाश्रीरामाविणजनकजाअन्यनवरी ॥
ह्मणोनीबोलेकींउठिंरघुपतीसाधिंनवरी ॥ ४ ॥

श्रीरामतेंव्हांमुनिपादपद्मा ॥ वंदीजयाचेस्वपदींचपद्मा ॥
आज्ञागुरूचीह्मणवूनिसाची ॥ करीनबोलोनिउठेतसाची ॥ ५ ॥
शृंगारवीरकरुणादिनवांरसांची ॥ लीलाजगद्गुरुचियापदसारसांची ॥
स्वप्रेमतोदशमत्यासहत्यानवांतें ॥ दावीसभेसिउठतांसुरमानवांतें ॥ ६ ॥
लज्जावतीफारतथापित्याची ॥ शंकानसीताधरिहीपित्याची ॥
ह्मणेअहातातअशापणातें ॥ केलेंतुवांसंकटआपणातें ॥ ७ ॥
बहुकठोरह्मणेधनुजानकी ॥ निपटकांसवपृष्ठसमानकीं ॥
रघुपतीतरिहालघुआपण ॥ अहहदारुणताततुझापण ॥ ८ ॥
मदनशत्रुशरासनहेंमहा ॥ मदनमूर्तिचकेवळरामहा ॥
करिलसज्जकसाधनुआपण ॥ अहहदारुणताततुझापण ॥ ९ ॥
छावाउठेदशरथप्रभुदिग्गजाचा ॥ घेचापइक्षुसमतेंपातिभर्गजाचा ॥
शुंडास्वबाहुउचलूनिचचालिलाहो॥घेतीसमस्तनयनींप्रभुचाचिलाहो॥१०॥
घेइक्षुवारणजसाकरपुष्करानें ॥ श्रीरामचापउचलीकरपुष्करानें ॥
विध्वस्तकाननदशाननअंबुजांचें॥चापप्रतापहरिआननअंबुजांचें ॥ ११ ॥

श्रीमद्राघवपद्महस्तगुणयेकर्णांतहाजेधवां ॥
मोडेहेंभवचापअर्थइतुकादावीजगींतेधवां ॥
कींश्रीरामकरारविंदगुणहीकर्णांतयेतांस्वयें ॥
मोडेहेंभवसायकासनअसाभावार्थहानिश्चयें ॥ १२ ॥

गजगतीजगतीप्रतिदाविते ॥ वसुमतीसुमतीसुखभाविते ॥
स्वतनुजातनुजाणतसेधरा ॥ नवरितेवरितेमणिकंधरा ॥ १३ ॥
नवसुधावसुधातनयास्मरा ॥ जनमनींनमनींवशजेस्मरा ॥

स्वपतितोपतितोद्धरजोखरा ॥ नवरितेवरितेरघुशेखरा ॥ १४ ॥
स्मरातिलारातिलाचनईशतो ॥ अतनुजोतनुजोत्तमदीसतो ॥
नृपातितेपतितोपमभासती ॥ नवरितेवरितेप्रभुतेंसती ॥ १५ ॥
अर्पीगळांहारजयासुकाळीं ॥ सीतासुखाच्यापडलीसुकाळीं ॥
विचित्रवाद्येंजनवाजवीती ॥ सीतापतीचेंयशगाजवीती ॥ १६ ॥

वेंचे, भरतभावांतील.

करुनिवंदनजानकिनायका ॥ भरतभावनिरोपिनआयका ॥
जननिटाकुनिरामपदींनिघे ॥ सुकृतितोमतिहेसमजोनिघे ॥ १ ॥
भरतजवळिनाहींमातुलग्रामवासी ॥ भरतजननिधाडीकाननाराघवासी ॥
दशरथमृतझालारामजातांवियोगें ॥ तृणबहुतादिसांचेंअग्निच्याजेंवियोगें ॥ २ ॥
मगभरतवसिष्ठेंआणिलाजोअयोध्ये ॥ नगरिगतधवातेआणिनिर्वीर्ययोद्धे ॥
जनमृतसमदेखेहेतुकांहींकळेना ॥ जनानिकृतकुचेष्टाबुद्धितेंआकळेना ॥ ३ ॥
वृत्तांतसांगेभरतासिमाय ॥ स्वानंदजीचात्रिजगींनमाय ॥
भेदूनिवक्षस्थलशब्दतीचा ॥ करीमहाक्षोभमहामतीचा ॥ ४ ॥
जाळीलतीतेंनिजदृष्टिपातें ॥ पाहेअसाहालविनाचपातें ॥
ह्मणेअवोपापिणिपापरूपे ॥ जळोतुझेंतोंडजडस्वरूपे ॥ ५ ॥
जाळीनहेंतोंडचिजाणआधीं ॥ मुखेंजयादेशिअनंतआधी ॥
नमायतूंवैरिणहोसिसाची ॥ माझेमनींभावखराअसाची ॥ ६ ॥
केलातुवांदेखतभर्तृघात ॥ क्षणेंतिवाटाराचिल्यातिघांत ॥
शत्रुघ्नमीलक्ष्मणरामजोडे ॥ राजातिजातींसअनर्थजोडे ॥ ७ ॥
गिरिवनाप्रतिरामरमापती ॥ दवडिल्यावरिमृत्युमुखींपती ॥
निजविलामजहेविधवाधरा ॥ ह्मणसिभोगअयोग्यवसुंधरा ॥ ८ ॥
वनाधाडिलेंजेधवांरामराया ॥ तुवांहेतुकेलास्वभर्तामराया ॥
अहारामसीताअशादंपतीतें ॥ वनाधाडिलेंमारिलेंकांपतीतें ॥ ९ ॥
नकळतपतिताचेंखादलेंअन्नवोकी ॥
तरिपतितनव्हेतोपापरूपेअवोकीं ॥
ह्मणुनिउदरींतूझ्यादेहहाजन्मलागे ॥
त्यजिनतरिमलाहेंपापतूझेंनलागे ॥ १० ॥
हेअग्नितापितघृतांततनूजळेना ॥ प्रत्यक्षतोकांधिंहिपावकआतळेना ॥

रामपराधिनिसुतासाशिवेलकांजी ॥ घेब्राह्मणोत्तमनअंत्यजपात्रकांजी॥११॥
राजर्षियोगेंनिजधर्मपूतें ॥ जोंकांस्वधर्मेंवधितीरिपूतें ॥
शस्त्रेंनतींआतळतीलमातें ॥ त्वद्गर्भसंभूतनराधमातें ॥ १२ ॥
मारिलसद्यमजखायिनत्याविखातें ॥ कींपापियासनिजपातकजेंविखातें ॥
तूंपापिणीत्वरितजासिलरौरवासी ॥ होसीसदानिरयदारुणलोकवासी ॥ १३ ॥

घनाक्षरी.

अवोकैकईहेंकाय ॥ केलेंतुवांहायहाय ॥
नह्मणवेतुजमाय ॥ जन्मोजन्मींवैरिणी ॥ १ ॥
सर्वजगदभिराम ॥ वनाधाडिलातोराम ॥
केलेंविख्यातकुनाम ॥ कींहेपतिमारिणी ॥ २ ॥
तुझ्यावधेंनअधर्म ॥ तुजमारावेंहाधर्म ॥
परिनिंदीलहेंकर्म ॥ रामपापकारिणी ॥ ३ ॥
नाहींतरीप्राणआज्य ॥ तुझेंघालूनियांप्राज्य ॥
जाळूनियांसामराज्य ॥ दाखवितोंकरणी ॥ ४ ॥

धिक्कारूनीगोष्टिमातेसिसांगे ॥ कौसल्येच्यायेगृहासानुरागें ॥
त्यातेंदेखेजेधवांराममाय ॥ श्रीरामाचाशोकलोकींनमाय ॥ १५ ॥
मोकळाकरुनिकंठतेधवां ॥ आठवूनिमनिंजानकीधवा ॥
तेरडेभरतहीतसारडे ॥ जोंवरीनयनहोतिकोरडे ॥ १६ ॥
ह्मणेवासराघातझालाअसारे ॥ तुझ्यामाउलीचेचहेखेळसारे ॥
वृथाधाडिलाराममाझावनासी ॥ नदेखोंशकेत्याजगज्जीवनासी ॥ १७ ॥
अरेराघवेंव्यापिलेलोकसारे ॥ तरीनावरेशोकमाझाकसारे ॥
तृषाक्रांतडोळेघनश्यामरामा ॥ पहायासरेसर्वलोकाभिरामा ॥ १८ ॥
जानकीजनकराजकुमारी ॥ पायकोमळजिचेसुकुमारी ॥
चाललीजसिवनाअन्हवाणी ॥ बोललीकटकटाजनवाणी ॥ १९ ॥
सूनसूनुहिवनाप्रतिजाती ॥ आणिजोजितअसेलकुजाती ॥
मानवीतनुपशूंतगणावी ॥ तेशिळापरिसजीवह्मणावी ॥ २० ॥
भरतशोकअनेकतिचेअसे ॥ परिसतांमगबोलततोअसे ॥
जननिगोष्टिसमस्तहिहेखरी ॥ परिसयेविषयींममवैखरी ॥ २१ ॥
मीब्रह्महत्याशतपापलाहें ॥ ठावेंअसेलेंशजयींमलाहें ॥

खड्गेंवसिष्ठासिअरुंधतीतें ॥ वधींजईठाउकहेंमतीतें ॥ २२ ॥
ह्मणेराममाताअरेवासरामी ॥ तुझाजाणतेंप्रेमउल्हासरामीं ॥
तुलारामसेवेविणंकामनाहीं ॥ नराज्यादिकांचीजयाकामनाही ॥ २३ ॥
तोंवसिष्ठवदलाभरतातें ॥ रामपादानिजलाभरतातें ॥
पाळियावरिसमस्तधराहे ॥ राजनीतिकरिंसावधराहें ॥ २४ ॥
रायेंतुतेंचिदिधलेंस्वनृपासनारे ॥ संपूर्णतूंजननिचीकरिंवासनारे ॥
शब्दार्थहेनकळतीगुरुलाघवाचे ॥ साचेह्मणूनिपदआठविराघवाचे ॥ २५ ॥

घनाक्षरी.

ह्मणेभरतहाराम ॥ त्राहेत्राहेमेघश्याम ॥
वसिष्ठहागुरुनाम ॥ तोहीमजकोपला ॥
अंतरलेतुझेपाय ॥ तयाराज्याचेउपाय ॥
सांगेमजहायहाय ॥ नव्हेगुरुआपला ॥
अग्नितुल्यवाटेराज्य ॥ मजजाळिलसामराज्य ॥
वरीऋषीघालीआज्य ॥ त्याणेंजीवतापला ॥
दावींसत्वरचरण ॥ किंवास्वामीदेमरण ॥
तुझ्यानामाचेंस्मरण ॥ त्याचाभवसंपला ॥ २६ ॥
स्मरोनिऐसेंरघुनंदनातें ॥ त्याराघवाच्यापदवंदनातें ॥
जावेंअसाभावधरूनिसाच ॥ बोलेवसिष्ठाप्रतिहीतसाच ॥ २७ ॥
राजाधिराजरघुराजचिएकजाणा ॥ पाहोंचलासकळजाउनित्यासुजाणा ॥
आह्मीसमस्तजनकिंकरराघवाचे॥जेरामनामजपतोंअजिनित्यवाचे ॥ २८ ॥
विनाराक्षसींकैकयीकाननातें ॥ चलासर्वपाहूंमृगांकाननातें ॥
प्रयत्नेंचिघेऊनियेऊंगृहातें ॥ नयेतांसमर्पूंशरीरेंस्वहातें ॥ २९ ॥
येणारतेयाअथवानकाहीं ॥ राहेनमीहेंनघडेचिकांहीं ॥
बोलोनियांस्पष्टचिचालिलाहो ॥ शोकांतहीघेप्रभुनामलाहो ॥ ३० ॥
हारामहारामअसेंचिवाचे ॥ चित्तांतपायप्रभुराघवाचे ॥
त्यजीकुलाचार्यहिरामवाटे ॥ कींतोगुरूत्यासगुरूनवाटे ॥ ३१ ॥
येणारतेयाअथवानकाही ॥ शब्दांतयाअर्थसखोलकांहीं ॥
कींजोगुरूअंतररामपायीं ॥ पाडीत्यजावागुरुतोउपायीं ॥ ३२ ॥
श्रीरामहीटाकुनिराज्यमातें ॥ जोघेह्मणेत्याऋषिसत्तमातें ॥

गुरुत्वकैचेंतरिमीउपेक्षा ॥ करीनत्याचीनमलाअपेक्षा ॥ ३३ ॥
याकारणेंयाअथवानकाही ॥ राहेनमींहेंनघडेचिकांहीं ॥
ऐशीउपेक्षावदनींवदेतो ॥ श्लोकांतयाव्यासचिभावदेतो ॥ ३४ ॥
नाहींतरीयाअथवानकाही ॥ गुरूसबोलेलघडेलकांहीं ॥
रामानिमित्तेंगुरुहीत्यजावा ॥ वाक्यांतभावार्थअसाभजावा ॥ ३५ ॥
रामानिमित्तेंजननीसटाकी ॥ पाणीनपीराज्यनदीतटाकीं ॥
लंघूनियांहीगुरुसंगतीतें ॥ पावेअहोदेगुरुज्यागतीतें ॥ ३६ ॥
गुरुविणेंनघडेपरमागती ॥ गतिशुकादिगुरूसचिमागती ॥
परिगुरूकारिअंतरराघवीं ॥ नगुरुतोठकदांभिकलाघवी ॥ ३७ ॥
तोबापजोराघवभक्तिदावी ॥ तसीचजेमायहितेवदावी ॥
जोरामदावीगुरुतोचिसाच ॥ श्रुत्यर्थइत्यर्थअसेअसाच ॥ ३८ ॥
वसिष्ठघेराज्यह्मणेचिसाच ॥ परंतुभावार्थनव्हेतसाच ॥
त्याच्यापरीक्षार्थचिबोलिलाहो ॥ त्याहूनिआधींमुनिचालिलाहो ॥ ३९ ॥
आज्ञागुरूचीअवघेकरीती ॥ सच्छिष्यतेलोकअलोकरीती ॥
परंतुत्याच्यावचनेंतयातें ॥ नटाकितीसत्पददातयातें ॥ ४० ॥
रामतोचिगुरुभेदअसेना ॥ भिन्नभावतरिरामदिसेना ॥
रामटाकिह्मणणेंचिगुरूचा ॥ त्यागआत्मसुखकल्पतरूचा ॥ ४१ ॥
तूंटाकिंमाझ्यावचनेंचिमातें ॥ शब्देंअसाजोगुरुसत्तमातें ॥
टाकीलशिष्याधमतोगणावा ॥ टाकीनजोउत्तमतोह्मणावा ॥ ४२ ॥
रामनत्यजितईंचगुरूतें ॥ नत्यजीस्वसुखकल्पतरूतें ॥
जोअसेंवचनहीनमनींतो ॥ श्रीगुरूनमनिंहीनमनींतो ॥ ४३ ॥
लंघूनिशब्दहिअसागुरुतोउपेक्षी ॥ शिष्यासित्यामगकसागुरुतोअपेक्षी ॥
जोरामनिष्ठगुरुनिष्ठचिनिर्विकारें ॥ सोडीवसिष्ठभरतासितयाप्रकारें ॥ ४४ ॥
ह्मणेपरीक्षार्थचिटाकिंमातें ॥ तसाह्मणेटाकिंरघूत्तमातें ॥
उल्लंघितांशब्दचिइष्टवाटे ॥ ह्मणोनिलागेऋषिविर्यवाटे ॥ ४५ ॥
प्रकरणींपुढिल्यागुरुराजतो ॥ भरतसंगतिनेंचविराजतो ॥
जरिपथींगुरुहोयसमागमीं ॥ तरिचराममिळेनिगमागमीं ॥ ४६ ॥
वसिष्ठतोआणिसमस्तमाया ॥ रामार्थटाकूनिसमग्रमाया ॥
सेनाप्रजासर्वहित्याचवेळे ॥ जातीजसेलंघितिसिंधुवेळे ॥ ४७ ॥
पाईंनिघेभरतसानुजरामवाटे ॥ रामाविणेंइतरइष्टनकामवाटे ॥

माथांजटामुकुटवल्कलनेसलाहो ॥ श्रीरामवेषवदनींप्रभुनामलाहो ॥ ४८ ॥
रामवल्कलजटादिकरीती ॥ वेषतोउभयबंधुकरीती ॥
रामसानुजतसेंभरतातें ॥ देखतीसकळरामरतातें ॥ ४९ ॥
तोभेटलागुहकनामकिरातवाटे ॥ श्रीरामभक्तपरमाप्ततयासवाटे ॥
गंगातटींरघुपतीशयनासदावी ॥ तेभक्तिकायह्मणुनीमुखिंवोवदावी ॥५० ॥
दर्भनिर्मिततयाशयनातें ॥ देखतांउदकयेनयनातें ॥
भूतळींभरतघालुनिघेवो ॥ त्यास्थळींहुनिनचित्तनिघेवो ॥ ५१ ॥
रामवृत्तरघुवंशवरातें ॥ सर्ववर्णुनिगुहाख्यकिरातें ॥
लंघुनीसुरनदीभरतातें ॥ नेससैन्यरघुराजरतातें ॥ ५२ ॥
ब्रह्मारमावंदितिनित्यजातें ॥ त्याराघवाच्याचरणांबुजातें ॥
पाहूंत्वरेंहेभरताअसोसी ॥ वियोगतोप्राणवियोगसोसी ॥ ५३ ॥
कैकेयीच्यादुष्टभावेंजळाला ॥ इच्छीरामाच्यापदाच्याजळाला ॥
तोंस्वामीच्यादेखिलेंआश्रमातें ॥ कांहींचित्तेंटाकिलेंहोश्रमातें ॥ ५४ ॥
पादचिन्हिततयेवसुधेतें ॥ देखतांतृषितजेंविसुधेतें ॥
रामचंद्रपदसारसमुद्रा ॥ वाढवीभरतसौख्यसमुद्रा ॥ ५५ ॥
घालूनिघेभरतदेखुनित्यारजातें ॥ शत्रुघ्नहीअनुसरोनिनिजाग्रजातें ॥
चित्तस्मरेप्रभुचियापदनीरजातें ॥ प्रेमप्रवाहनयनींसुखनीरज्यातें ॥ ५६ ॥
तनुवरीगुढियाचउभारती ॥ कविमुखेंकितिवर्णिलभारती ॥
भरतयेरितिनेंअजिलोळला ॥ प्रभुपदाब्जरजींबहुघाळला ॥ ५७ ॥
हारामरामरघुनंदनहेंचिवाचे ॥ चित्तांततेचरणदीसतिराघवाचे ॥
तेरेणुहेमुकुटमंडणजेशिवाचे ॥ ऐसेंह्मणेत्यजुनिभावअहोजिवाचे ॥ ५८ ॥
भरतपदरजींत्याघोळलादीर्घकाळ ॥ त्रिभुवनिंहिसुखाचाहोयतेव्हांसुकाळ ॥
नमिळतिपदरेणूजेविरिंच्यादिकांही ॥ सुलभमजह्मणेहेंभाग्यमाझेंचिकांहीं ५९
देखोनिराघवपदाब्जरजासवाटे ॥ लोटांगणींगडबडेसुखफारवाटे ॥
आनंदनीरत्दयींनयनांबुजाचें ॥ चित्तांतरामशिवघेपदअंबुजाचें ॥ ६० ॥
वामअंकगतभूमिकुमारी ॥ वामबाहुसुरतासुकुमारी ॥
वल्कलांबरजटाअभिरामा ॥ देखतोभरतत्याअभिरामा ॥ ६१ ॥
दूर्वादलश्यामलदीप्तिदेहीं ॥ सेवीपदेंलक्ष्मणतोविदेही ॥
गंगातटींसेवितमंदवातें ॥ देखेअशाश्रीरघुपुंगवातें ॥ ६२ ॥
देखोनिऐसेंरघुनंदनातें ॥ धांवेत्वरेनेंपदवंदनातें ॥

अलभ्यजोहर्षसुरादिकांहीं ॥ तोहोयत्यामाजिचशोककांहीं ॥ ६३ ॥
रडेफुंदफुंदेशिरिंपादपद्मा ॥ धरीसद्ममानीजयानित्यपद्मा ॥
बळेंक्षेमघेत्यासवोढूनिराम ॥ स्वभक्तप्रियस्वामिविश्वाभिराम ॥ ६४ ॥
मांडियेउपरिंवैसविलाहो ॥ अश्रुनीरपुसिहेंसुखलाहो ॥
वासरानरडसांगसुवार्ता ॥ शब्दहानिववदुःखदवार्ता ॥ ६५ ॥
तोंदेखिलागुरुवसिष्ठतयासिवंदी ॥ ब्रह्मण्यदेवजडलाचरणारविंदीं ॥
बोंमाउल्यातिघिहिसत्वरपावल्याहो॥भेटोनियांतिघिहिसत्वरसेविल्याहो॥६६
पितासुखीकींह्मणतांचिरामा ॥ रडोनित्यासांगतिसूपरामा ॥
रडेअहोरामहिलोकरीती ॥ स्त्रियापुन्हाशोकमहाकरीती ॥ ६७ ॥
सपिंडीक्रियाराममगंगातटाकीं ॥ करीआणितेंपिंडगंगेंतटाकी ॥
रडेलोकदृष्टीसशोकश्रमातें ॥ प्रभूदाउनीयेपुन्हाआश्रमातें ॥ ६८ ॥
तोंवदेभरतगोष्टिमनाची ॥ प्रार्थनाबहुतआगमनाची ॥
मांडिलीपरिनराघवमानी ॥ देखतांसुरवरांसविमानीं ॥ ६९ ॥
ह्मणिफिरेस्वपुरीप्रतिरामहा ॥ ह्मणुनिआधिमनींअमरांमहा ॥
भरतशब्दतदर्थनयेमना ॥ पुरवणेंप्रभुलासुरकामना ॥ ७० ॥
आज्ञापित्याचीमजमोडवेना ॥ वत्सातुझीगोष्टहितोडवेना ॥
घालूंनकोबामजसंकटांत ॥ नकोपडोंयासहसाहटांत ॥ ७१ ॥
असीआयकेजेधवांरामवाणी ॥ मुखश्रीकरीबंधुतोदीनवाणी ॥
ह्मणेतातआज्ञामृगांकाननारे ॥ मलासांगजायीनमीकाननारे ॥ ७२ ॥
बापाऐसेंवर्ततांतोविशेषें ॥ आज्ञाभंगप्राप्तदोषांअशेषें ॥
एवंराज्यातेंतुवांरेभजावें ॥ ताताज्ञेनेंकाननाम्यांचजावें ॥ ७३ ॥
असीआयकेजेधवांरामवाचा ॥ करीकर्मजेंबंधतोडीभवाचा ॥
पुढेंपांचवाभावत्यामाजिवाचा ॥ स्मराआयकाबंधतोडाभवाचा ॥ ७४ ॥
येनाअसेंभरतदेखुनिरामराया ॥ गंगातटींरचुनिदर्भबसेमराया ॥
पाहेवसिष्ठमुनिवक्त्रसरोरुहातें ॥ श्रीरामआणिखुणदाखविहोस्वहातें ॥७५॥
कींसांगगुह्यअवतारचरित्रयाला ॥ जेंतारितेंचहुंयुगांतजगत्त्रयाला ॥
बोलेवसिष्ठमगसन्निधजाउनीयां॥कांप्राणटाकिसिह्मणेसमजावुनीयां ॥ ७६ ॥
हारामममारीलदशाननासी ॥ यालागिंजातोप्रभुकाननासी ॥
नकोनिवारूंभरततातयाला ॥ ब्रह्मादिकांच्यापददातयाला ॥ ७७ ॥
येणारमागुतिचतुर्दशवत्सरांतीं ॥ राहोवनांतवितुकोंदिनआणिराती ॥

आत्माचतोतुजवियोगतयासिनाहीं ॥ येऊनिहेकरिलजेतवकामनाही ॥७८॥
हेंआयकोनिजरिशोकाहिदूरकेला ॥ प्रत्यक्षदर्शनसुखासबहूभुकेला ॥
तेंव्हांउठोनिभरतेंपदवंदनातें ॥ केलेंदुरूनिह्मणतोरघुनंदनातें ॥ ७९ ॥
देखोनियांगमननिग्रहराघवाचा ॥ बोलेउभाभरतनिश्चयरूपवाचा ॥
वर्षेंचतुर्दशवरीचधरीनदेहा ॥ त्यानंतरेंत्यजिनयासनिरोपदेहा ॥ ८० ॥
वर्षेंद्विसप्तभरिकालसमाप्तजाला ॥ त्यानंतरेंअजितुझ्याचरणांबुजाला ॥
स्पर्शेंशिरेंनजरिदेहतयाचवारीं ॥ यातेंत्यजीनचिविरिंचिजरीनिवारी ॥८१॥
वर्षेंचतुर्दशहिरक्षिनशासनातें ॥ अंगीकरीननवसेननृपासनातें ॥
सिंहासनावरितुझ्यापदपादुकामी ॥ पूजीनजोंतवपदांबुजलाभकामी ॥८२॥
पादुकाजडितआणुनिहातें ॥ रामचंद्रचरणांबुरुहातें ॥
लावुनीनिजशिरींभरतानें ॥ वंदिल्यारघुवरांघ्रिरतानें ॥ ८३ ॥
भरतजननिजागीहोयरामप्रतापें ॥ विकळरघुपतीच्याद्रोहपापानुतापें ॥
रडतह्मणतसेमीपापिणीरामराया ॥ नधरिनतनुआज्ञायेस्थळींदेमराया॥८४॥
रघुपतितिसबोलेटाकिंहाशोकमाते ॥ इतुकिहिममायाजींतहेसृष्टिमाते ॥
सकळहिसुरकार्यम्यांचहेहेतुकेले ॥ अमरदशमुखाच्यामृत्युतेंवोभुकेले॥८५॥
ह्मणीवोकैकेयीबुडविशिलशोकांतत्हृदया ॥
तुझीमाझेठायींसुमतिभरताहूनिसुदया ॥
तुतेंमीकौसल्येहुनिअधिकमातेसमजतों ॥
तुवांऐसेंकेलेंह्मणउनिनवाटेचिमजतों ॥ ८६ ॥
करुनिमागुतिबुद्धिसकोमला ॥ क्षणभरीविसरोंचनकोमला ॥
तरिअसानपडेभ्रममागती ॥ जितचिपावसिहोपरमागती ॥ ८७ ॥

श्लोक, वामनचरित्रांतील.

इंद्राचेंपददैत्यराजबळितोविप्रप्रसादेंहरी ॥
तेंव्हांकश्यपमंदिरींअदितिच्यादिव्यव्रतेंश्रीहरी ॥
झालावामनमुंजितेचिसमयींहोतांचिभिक्षाछळें ॥
सर्वस्वेंत्रिपदेंहरीस्मरमनात्याचींपदेंकोमळें ॥ १ ॥
बळीयागतोनर्मदेच्यातटाकीं ॥ करीआहुतीशुक्रअग्नींतटाकी ॥
अकस्माततोंदेखिलेंवामनाला ॥ सुखाचागमेपूर्णठेवामनाला ॥ २ ॥
करिंकमंडलुदंडमृगाजिना ॥ त्रिजगमापकरीबटुवामना ॥

सकळवेदविशारदचांगला ॥ कटितटींअतिसुंदरमेखला ॥ ३ ॥
बहुपटूवचनींचिमणाबटू ॥ करिउदारकथाभलतालटू ॥
करिंकमंडलुत्याजगजीवनें ॥ त्रिजगउद्धरिजोजगजीवनें ॥ ४ ॥
तूंगाकोणअपूर्वकोठवससीहेंविश्वजीतत्वता ॥
पाळीकोणतुतेंअनाथअजिमीत्रातानमातापिता ॥
द्यावेंकायतुतेंत्रिपादधरणीमाझ्यापदेंफारघे ॥
नेघेंवामनबोलिलाबाळिसकींतृप्तित्रिलोकींरिघे ॥ ५ ॥
स्ववचनेंबळिचेंमनमोहरी ॥ रुचिरवामनरूपनमोहरी ॥
कटितटींअतिसुंदरमेखळा ॥ ठकविशुक्रमुनींद्रकुळाखळा ॥ ६ ॥
पूजीबळीमगह्मणेबटुवामनातें ॥ कींमागजेंतवअभीष्टगमेमनातें ॥
देणारगाइतरमीमजकामनाहीं ॥ तूंमागजेपुरवितोंतवकामनाही ॥ ७ ॥
ह्मणेधन्यरायास्ववंशानुसारें ॥ प्रभूबोलसीतूंतुझाबोलसारे ॥
रणींआणिदानींतुझीयाकुळींरे ॥ नदेपाठिकोण्हीचरायाबळीरे ॥ ८ ॥
रायामलाएकअसेअपेक्षा ॥ त्यावेगळीसर्वजनींउपेक्षा ॥
मोजूनिमाझ्यात्रिपदेंचिमातें ॥ देभूमिविप्रप्रवरोत्तमातें ॥ ९ ॥
बळिह्मणेअतिसादरवामना ॥ बहुतवाटसिगावरवामना ॥
मजअशाभुवनत्रयपाळका ॥ बहुनेमागसिकांद्विजबाळका ॥ १० ॥
शब्दमीधरिनमस्तकावरी ॥ ब्राह्मणाअधिकभूमिकावरीं ॥
वाटसीबहुतनेटकामना ॥ जेअसेलवदनीटकामना ॥ ११ ॥
द्विजसुतातुझियावचनामृतें ॥ मजगमेउठतीलशवेंमृतें ॥
निपुणदीसासिनिर्मळआरसा ॥ परिनमागसिअर्थचिफारसा ॥ १२ ॥
हरिह्मणेमजलाइतुकेंपुरे ॥ त्रिभुवनात्मकहोउनियांउरे ॥
त्रिपदमात्रचिकार्यअसेबरें ॥ अधिकइच्छितिलोकनतेंबरें ॥ १३ ॥
शब्दभावबळिलाहिनाकळे ॥ शुक्रसन्निधतयासितेंकळे ॥
तोवदेभुजसभेउभारुनी ॥ त्याबळीप्रतिचहाकमारुनी ॥ १४ ॥
अदितिच्यात्दृदयींहरिजन्मला ॥ ह्मणुनियेसमयींकळलेंमला ॥
विभवराज्यसमस्तहरीलरे ॥ यशहिहोइलविस्तृतअस्तरे ॥ १५ ॥
ह्मणुनसांगतसेंतुजमीअगा ॥ बसतुंमौन्यपणेंअथवाउगा ॥
ह्मणसिदेइनयावरिहीजरी ॥ निघसिदाटुनिपातकपंजरीं ॥ १६ ॥
संकल्पजोतूंकरिसीलवापा ॥ नदेववेजासिलसद्यपापा ॥

पदद्वयींविश्वनुरेचिजेव्हां ॥ जावेंतुवांकींनरकासितेव्हां ॥ १७ ॥
करूनिसंकल्पनदेद्विजातो ॥ पापीस्वपापेंनरकासिजातो ॥
आधींचनेदींह्मणतांभलाहो ॥ घेसीह्मणीवैखरिंमात्रलाहो ॥ १८ ॥
जरिविचारुनिगोंविसिवैखरी ॥ तरिचहोइलजाणअगाखरी ॥
ह्मणुनिशुक्रअजीबहुबोलतो ॥ परितयींवदलाबळिबोलतो ॥ १९ ॥
विचारूनिआचार्यवाचानिदानीं ॥ बळीतोधरीबुद्धिसर्वस्वदानीं ॥
ह्मणेबोलतांजीजरीसत्यवाणी ॥ द्विजाकेंविवाचावदोंदैन्यवाणी ॥ २० ॥
हेभूमिवेश्याइसिंसर्वजाती ॥ भोगोनियांमृत्युपथासिजाती ॥
लोभेंइच्यालंघुनिविप्रवाणी ॥ धिग्बोलतीवैखरिदैन्यवाणी ॥ २१ ॥
निगमविधिविधानेंमांडुनीहेपसारे ॥
त्यजुनिविविधयोगींवादितीज्यासिसारे ॥
वरदहरिचतोहाविप्रकोण्हीचहोजी ॥
कितितरिमजमागोभूमिदेतोंअहोजी ॥ २२ ॥
सर्वस्वदानींबळिसिद्धझाला ॥ पूज्यासनींबैसवित्याद्विजाला ॥
प्रक्षाळितांश्रीपदपंकजातें ॥ ध्यातीरमाअब्जभवादिज्यातें ॥ २३ ॥
आलीसमीपयजमानिनपट्टराणी ॥ पाहेहरीसजिचिहोनपुरेशिराणी ॥
ओतीकरेंकनकपात्रधरूनिवारी ॥ सर्वस्वदेपतितयासिनजेनिवारी ॥ २४ ॥
कुंभस्तनीकनककुंभधरूनिपाणी ॥ ओतीजिचेंचपलनासिकिंचेंसुपाणी ॥
भीलावितांहारिपदांस्वकठोरपाणी ॥ सर्वस्वपात्रबळिचेंहरिचक्रपाणी ॥ २५ ॥
करूनिसंकल्पकरांतपाणी ॥ घालूंह्मणेपूजुनिचक्रपाणी ॥
निघेनझारींतुनिनीरबिंदू ॥ म्लानत्वपावेबळिचामुखेंदू ॥ २६ ॥
कींशुक्रझारींतरिघोनिगोळा ॥ करूनिआंगेंअजिहोयगोळा ॥
फोडीहरीघालुनिदर्भडोळा ॥ दिसेजनाविप्रकुमारभोळा ॥ २७ ॥
ऐशारितीपूजुनिदानवारी ॥ घालीकरींतेंमगदानवारी ॥
ह्मणेस्वपादींअजिभूमिमोजीं ॥ तेअर्पिलीत्याचिपदानमोजी ॥ २८ ॥
संकल्पयुक्तपडतांस्वकरांतपाणी ॥ वाढेत्वरेंकरुनिवामनचक्रपाणी ॥
पाताळपादतळमस्तकसत्यलोकीं॥कर्णींदिशादिनमणीनयनावलोकीं ॥२९॥
एक्यापदेंभूमिभरूनिथोडी ॥ दुज्यापदेंअंडकटाहफोडी ॥
देतीसरापादह्मणेबळीला ॥ ह्मणोनिपाशींदृढआकळीला ॥ ३० ॥
याकारणेंप्रार्थुनियांहरीची ॥ करीस्तुतीप्रेमरसेंविरिंची ॥

प्रल्हादआजाबळिभूपतीचा ॥ आलामहाभक्तरमापतीचा ॥ ३१ ॥
ह्मणेतुलाहेदिधलीत्रिलोकी ॥ नेलीतुवांपूर्णकृपावलोकीं ॥
केलातुवांदंडकृतार्थझाला ॥ प्रल्हादइत्यादिवदेअजाला ॥ ३२ ॥
पत्नीबळीचीजगदीश्वरातें ॥ वंदोनिबोलेकमळावरातें ॥
ह्मणेधणीतूंचिचराचरांचा ॥ वृथाभिमानप्रभुजीनरांचा ॥ ३३ ॥
सर्वांचियाआइकतांस्तुतीतें ॥ बोलावुनीत्याचमहामतीतें ॥
ह्मणेबळीदेतिसन्यापदातें ॥ कींभोगिंनानायमआपदांतें ॥ ३४ ॥
करूनिसंकल्पनदेसिजेंव्हां ॥ जाशीलरायानरकासितेंव्हां ॥
ह्मणेबळीदेइनदेवराया ॥ आहेंस्वसंकल्पखराकराया ॥ ३५ ॥
तसानभींमीनरकासिदेवा ॥ यापाशबंधासहिवासुदेवा ॥
नभींसुरांच्याजयवाद्यनादा ॥ भीतोंजसामीअपकीर्तिवादा ॥ ३६ ॥
करूनिसंकल्पाहितूजदेना ॥ कोण्हीमलाधन्यजगींवदेना ॥
माझ्याशिरींटेवनिजापदातें ॥ जेंछेदितेंसर्वहिआपदांतें ॥ ३७ ॥
पदयुगेंभुवनत्रयमोजिलें ॥ पदतिजेंबळिचेशिरिंयोजिलें ॥
पदनखेंविधिअंडविदारिलें ॥ पदतळेंचिजगत्त्रयतारिलें ॥ ३८ ॥
करिवळीस्वात्मनिवेदनातें ॥ संतोषझालामधुसूदनातें ॥
दैत्येंद्रतात्काळचिमुक्तकेला ॥ प्रेमामृताचाहरिहाभुकेला ॥ ३९ ॥
देऊनियांसुतलराज्यअखंडदारीं ॥
राहेसुखेंबळिचियागृहपुत्रदारीं ॥
झालाजसात्ददयमंदिरिंवामनाच्या ॥
वृत्तीचिदात्मककरीअवघ्यामनाच्या ॥ ४० ॥

वेंचे, कालियमर्दनांतील.

फणिफणावरिनृत्यकरीहरी ॥ प्रकृतिजोभवबंधकरीहरी ॥
त्रिभुवनींजगजीवनदीसतो ॥ स्मरमनाप्रभुयामिनिदीसतो ॥ १ ॥
त्रिभुवनींजनिंकाननिंदीसतो ॥ करिकृपायमुनाख्यनदीसतो ॥
दमुनियांभुजगाअतिकाळया ॥ दवडितेथुनिदुर्मतिकाळया ॥ २ ॥
धेनुचारितउभागवतांत ॥ श्रीहरीह्मणतिभागवतांत ॥
प्राकृतांताहिअसेशुकवाणी ॥ पाहतांवरिचकौतुकवाणी ॥ ३ ॥
आत्माजगज्जीवनवामनाचा ॥ जोसोहळानित्यनवामनाचा ॥

नामामृतेंग्रंथकलौकरीतो ॥ नामेंजनातारकलौकरीतो ॥ ४ ॥
सेव्यदेवमुनिमानवसंतीं ॥ तोवनींसुखनिधानवसंतीं ॥
क्रीडवांस्वजनसंकटवारी ॥ जेपितीसविषदुर्धरवारी ॥ ५ ॥
ह्मणुनिदंडउदंडभुजंगमा ॥ करुनियांसुखदेस्थिरजंगमा ॥
शुकनृपासिवदेचरिताऽतया ॥ हरिकथाअसिभागवतांतया ॥ ६ ॥
घारजेरितिधरीभुजगातें ॥ वाहतोजलजनाभजगातें ॥
तोभुजंगमशिरींनटनाचे ॥ तेविलासपरिसानटनाचे ॥ ७ ॥
नाचलीफणिफणावरसाची ॥ कृष्णमूर्तितयिंसावरसांची ॥
हेकथाकथितसेशुकराया ॥ लोकतीनहितकृतार्थकराया ॥ ८ ॥
करिधन्यपायेंवनाजीवनातें ॥ स्मरारेस्मरात्याजगज्जीवनातें ॥
विरिंच्यादिकींमंत्रज्याचाजपावा ॥ वनींवाजवीतोमहाराजपांवा ॥ ९ ॥

परिसुनिवृषगाईनादत्यापांवयाचा ॥
विचरतिसमजोनीअंतरींभावयाचा ॥
हरिगुणगणगातीभोंवत्यागोपजाती ॥
श्रवणपठणमात्रेंज्याचियातापजाती ॥ १० ॥

एकेदिनींगोपवसंततापें ॥ तृषार्तमार्तंडकरप्रतापें ॥
पुढेंवनींधुंडितिसर्वपाणी ॥ मागूनियेदूरुनिचक्रपाणी ॥ ११ ॥
तेपावलेनदिसतोऱ्हदकाळयाचा ॥ जेथंनिवासभुजगाअतिकाळयाचा ॥
ज्याचेविषेंविषमतेंऱ्हदनीरभारी ॥ प्यालेसमीपनसतांप्रभुकैटभारी ॥ १२ ॥
धेनुगोपहितयाजळपानें ॥ त्याविषानळकडेंजळपानें ॥
पावलेसकळहीमरणातें ॥ अंतरूनिहरिच्याचरणातें ॥ १३ ॥
यावलाइतुकियांतहरीतो ॥ जोस्वकीयजनमृत्युहरीतो ॥
त्याचियाकरितिजेस्मरणातें ॥ होतितेवशकसेमरणातें ॥ १४ ॥
आपणाविणअनाथअसेजे ॥ काळनिद्रितधरातळसेजे ॥
त्यांकृपेंकरुनियांअवलोकी ॥ जन्ममृत्युहरजोतिहिंलोकीं ॥ १५ ॥
काळसर्पविषपानमृतातें ॥ जीववीस्वनयनेंअमृतातें ॥
वर्षतांपशुपधेनुअशेषें ॥ ऊठतीखडबडूनिविशेषें ॥ १६ ॥
मगउठूनिपरस्परपाहती ॥ पशुपविस्मितहोउनिराहती ॥
विषपिवोनिमरोनिकसेरिती ॥ ह्मणतिजीवनहेंचिविचारिती ॥ १७ ॥
जोजनींस्वजनमृत्युहरीतो ॥ आठवेअवघियांसिहरीतो ॥

जीववीनिजकृपाअवलोकीं ॥ कोणत्याविणदुजातिहिंलोकीं ॥ १८ ॥
गोविंदामृतदृष्टिवृष्टिकरितांआतांमरोनीजितो ॥
कींचित्तासिसचेतनस्मृतिपणेंदेहादिकींयोजितो ॥
जेमेलेचिविषानळेंकरुनियांतेऊठलेहेंखरें ॥
केलेंतैंहरिनेंचियाअवधियादेवाचियाशेखरें ॥ १९ ॥
पशुपआणिपशूविषजीवनें ॥ मरतित्यांसहिदेहरिजीवनें ॥
दवडितेथुनिदुष्टभुजंगमा ॥ परमबाधकजोस्थिरजंगमा ॥ २० ॥
छायाजियेच्याउदकासिकाळी ॥ केलेंतिलाशुद्धतयेचिकाळीं ॥
श्रीइंद्रनीलद्युतिकाळियाची ॥ कृष्णाचिहीदूषितकाळियाची ॥ २१ ॥
श्रीकृष्णकाळायमुनाहिकाळी ॥ दंडूनिकाळाफणितेचिकाळीं ॥
कालिंदिचेंजीवनशुद्धकेलें ॥ कथामृतातेंजगहेंभुकेलें ॥ २२ ॥
तिघांकृष्णरूपेंतिघांकृष्णवर्णें ॥ तिघांलागिंकृष्णाख्यदोंदोंचिवर्णें ॥
पुराणींवदेश्रीशुकश्लोकराया ॥ पुढेंग्रंथविस्तारयाचाकराया ॥ २३ ॥
देखेस्वकृष्णायमुनेसकृष्ण ॥ कींदूषितातीसभुजंगकृष्ण ॥
करावयाशुद्धितिचीहरीतो ॥ बाहेरिघालीतमजोहरीतो ॥ २४ ॥
कृष्णरूपचिजयाजगसारें ॥ कृष्णत्यासिमगसारअसारें ॥
कृष्णवर्णहितिघांसिविशेषीं ॥ कृष्णशब्दअतएवअशेषीं ॥ २५ ॥
कृष्णनीरयमुनाअतिकृष्ण ॥ तींतकृष्णफणिदेखुनिकृष्ण ॥
येकृपाकरिसुधायमुनेला ॥ सागराप्रतितिचायमुनेला ॥ २६ ॥
सुधासिंधुचाबिंदुएक्याचकानें ॥ नृपेंघेतलावर्णितांश्रीशुकानें ॥
करीतोपुढेंप्रश्नराजामुनीला ॥ स्मरोनील्हदंभोरुहेंमेघनीला ॥ २७ ॥
कसेंवर्णिलेंकालियातेंस्ववाचा ॥ वदावेंह्मणेपौत्रत्यापांडवाचा ॥
अजीश्रीशुकाचार्यतेंखोलपाणी ॥ धरीत्यांतसर्पाकसाचक्रपाणी ॥ २८ ॥
युगेंबहूयाउदकाचिमाजी ॥ कांलोटलींसांगभुजंगमाजी ॥
कृष्णेंतयांजीवविलेंमृतातें ॥ पुढेंवदावेंचरितामृतातें ॥ २९ ॥
अजीकृष्णेंकृष्णेमधिलफणिकाळादवडिला ॥
कथेचातोभागत्वरितचितुह्मींहानिवडिला ॥
परंतुश्रीकांतेंपरमभगवंतेंनिजसुखें ॥
चरित्रेंजांकेलींपरमतुमच्यावाढतिमुखें ॥ ३० ॥
रमाब्रह्माशंभूत्रिनयनवरासेव्यचरणें ॥

स्वतंत्रेंगोपत्वेंधरणिवरित्याचेंविचरणें ॥
अजामानीतृप्तीश्रवणकरितांत्यासिकवणें ॥
त्रिलोकींमोक्षार्थत्रिभुवनपतीचेंमिरवणें ॥ ३१ ॥
प्रश्नहापरिसतांशुकयोगी ॥ श्रोतियात्रिभुवनींउपयोगी ॥
वाटलेंसुखबहूतरुपाळा ॥ वोलतोहरिचरित्रनृपाळा ॥ ३२ ॥
सांगेकथाशुकभवांबुधितेंतराया ॥ कींकाळयाऱ्हदअसेयमुनेंतराया ॥
जैसेंकढेंतकढतेंजळअग्नितापें ॥ तैसेंऱ्हदोदकभुजंगाविषप्रतापें ॥ ३३ ॥
ऊसळेसळसळांजळडोहीं ॥ ज्यावरीखगशकेनउडोंही ॥
अंतरिक्षगतपक्षिजळोनी ॥ लक्षलक्षपडतातिगळोनी ॥ ३४ ॥
काळयातरिजळांतांचिआहे ॥ जातिदूरगरळानळआहे ॥
कृष्णवारिविषवाफनभाला ॥ व्यापितांनउडवेशलभाला ॥ ३५ ॥
व्यापुनीविषअसेगगनासी ॥ त्यामध्येंउडतितेखगनासी ॥
आगत्यावरिलियापवनाची ॥ राखतेकरिसमीपवनाची ॥ ३६ ॥
ऱ्हदींत्याविषाच्याजळांच्यातरंगीं ॥ फिरेवायुयेऊनियांअंतरंगीं ॥
करीस्पर्शज्यालातयाच्याकणाचा ॥ हरीप्राणतोप्राणियांच्यागणाचा ॥३७॥
चंडवेगविषविक्रमज्याचा ॥ शेषवासुकितयाअनुजाचा ॥
त्याखळासिखळमर्दनपाहे ॥ दंडतोकारितथापिकृपाहे ॥ ३८ ॥
जीवनांतजनजीवननाहीं ॥ देखिलीअसिविषेंयमुनाही ॥
दंडजोकरिलदुष्टमतीतें ॥ तोचिकेवळअनुग्रहतीतें ॥ ३९ ॥
इच्छिलानादिअनुग्रहराया ॥ यामिसेंभुजगगर्वहराया ॥
थोरएकचिकदंबतटाकीं ॥ त्यावरूनिउडिअच्युतटाकी ॥ ४० ॥
जाळणारविषजीवकदंबा ॥ जाळवेनातितुक्याचकदंबा ॥
त्यावरीअमृतविंदुगळाला । जाळवेनतरुतोचिखळाला ॥ ४१ ॥
नेजयींविहगराजसुधेतें ॥ पातलागरुडत्यावसुधेतें ॥
त्यातरूवरितयींबसलाहो ॥ घेतयींतरुसुधारसलाहो ॥ ४२ ॥
हरिचढूनितयाचतरूवरी ॥ स्वरशनावसनासहिआवरी ॥
कसुनिकासकशीकनकांवरें ॥ दृढकरीकटिसूत्रकटींवरें ॥ ४३ ॥
प्रचंडडावाभुजदंडभारी ॥ सव्येंकरेंवाजविकेटभारी ॥
गर्जोनिवृक्षाचवरीतटाकीं ॥ उडीविषाच्यासलिलांतटाकी ॥ ४४ ॥
कढआधींपाणीरथचरणपाणीवरुनियां ॥

उडीटाकीहाकेसरसिउदकींसांवरुनियां ॥
भुजंगाचाडोहोगहनहिअहोतोखळबळी ॥
वसेजेथेंसर्परवगृहकरुनीयांखळबळी ॥ ४५ ॥
पाणीधनुःशतउचंबळलेंऱ्हदाचें ॥ त्यामाजितेंविषचितुंबळदुर्द्दराचें ॥
कल्होळलोळभयकारकयेतटाका ॥ आश्चर्यहेंजरिगमेलमनांतटाका ॥ ४६ ॥
कींअनंतबळत्याप्रबळाचें ॥ कायहोनवलह्याचबळाचें ॥
हेंचरित्रसुरमानवतारी ॥ वर्णिजेह्मणुनियांअवतारीं ॥ ४७ ॥
उडीऱ्हदींटाकुनियांनिघाला ॥ आलाखळाच्यासदनासिघाला ॥
विलासयेथूनिदुजाहरीतो ॥ करीखळाचामदजोहरीतो ॥ ४८ ॥
खेळेजळींत्याखळदंडपाणी ॥ विदारितीश्रीभुजदंडपाणी ॥
जळांतहस्तीकरिविक्रमातें ॥ दावीतसाश्रीहरियाक्रमातें ॥ ४९ ॥
आफळीऱ्हदजळींभुजदंड ॥ त्रासतोकरिखळासउदंड ॥
घोषतोपरमदुःसहमानी ॥ काळियाविषमदेंअभिमानी ॥ ५० ॥
कर्णहीननयनेंध्वनिघेतो ॥ क्रुद्धहोउनिभुजंगनिघेतो ॥
देखिलाडहुळिजोस्वजळाला ॥ देखतांचित्हृदयांतजळाला ॥ ५१ ॥
देखिलेंयननिंनंदकुमारा ॥ श्यामसुंदरवरासुकुमारा ॥
मंदहास्यअतिरम्यमुखाचें ॥ दाखवीस्वमुखनित्यसुखाचें ॥ ५२ ॥
हरीतेजसौंदर्यपद्मोदराचें ॥ असेंश्रीपदद्वंद्वदामोदराचें ॥
नरूपासज्यासाम्यवेदींपुराणीं ॥ पहातांपुरेनाजयाचीशिराणी ॥ ५३ ॥
खेळेजळींत्याखळगर्वहंता ॥ हरावयाजीफणिचीअहंता ॥
त्यावीणकोण्हीस्वमदानवारी ॥ तोदेखिलायेरितिदानवारी ॥ ५४ ॥
देखूनियांक्रुद्धफणींद्रझाला ॥ धांवूनियांश्रीगडरुध्वजाला ॥
वर्मस्थळींदंशकरूनिदातें ॥ दावीबळेंविक्रमसंपदातें ॥ ५५ ॥
तैंसर्पदेहेंमगकृष्णजीची ॥ श्रीमूर्तिसत्कीर्तिपवित्रजीची ॥
अनंतकल्याणगुणावतारी ॥ आच्छादिलीजेभुवनासितारी ॥ ५६ ॥
लोकरीतिजगदीश्वरदावी ॥ जेअपूर्वह्मणऊनियदावी ॥
हेंनजाणतिजनव्रजवासी ॥ दुःखशोककरितीलाजिवासी ॥ ५७ ॥
त्यामाजिजेसन्निधगोपजाती ॥ गाईगुरेंदुःखपथासिजाती ॥
तीरींसमस्तांसहिदुःखआधी ॥ झालीवदेश्रीशुकतेंचिआधीं ॥ ५८ ॥
भुजंगेंहरीवेष्टिलासर्वदेहीं ॥ नहालेनचालेनकांहींवदेही ॥

असेंजाणुनीसर्वमूर्छेसजाती ॥ महाशोकदुःखेंभयेंगोपजाती ॥ ५९ ॥
ज्यालाभहातोप्रियपूर्णकाम ॥ ज्याच्यापदींदेहकलत्रकाम ॥
समर्पिलायेरितित्याअजाला ॥ देखोनित्यातेंबहुशोकझाला ॥ ६० ॥
मूर्छाविमानींगगनींसुरांला ॥ आक्रांतगाईव्रजवासुरांला ॥
आक्रंदतीमांडितिरोदनातें ॥ देखोनिऐसेंमधुसूदनातें ॥ ६१ ॥
कृष्णाकडेअर्पुनिलोचनातें ॥ भयेंपहातीव्रजमोचनातें ॥
स्वशोकयांलाबहुतीव्रजाला ॥ दावीमहोत्पातअतिव्रजाला ॥ ६२ ॥

नभींउल्कापातक्षितिवरिहिउत्पातादिसती ॥
हरिकोठेंआहेह्मणुनिजनअन्योन्यपुसती ॥
हरीगेलारानात्यजुनिवळरामासिसदनीं ॥
असेंहेंजाणोनीवदतिअतिदुःशब्दवदनीं ॥ ६३ ॥

हरीचित्तवित्तप्रियप्राणज्यांचा ॥ नसोसेवियोगाग्निपादांबुजाचा ॥
नउल्लंघवेदुःखशोकार्णवातें ॥ उडेधैर्यजैसेंतृणेंजीर्णवातें ॥ ६४ ॥
धरूनीमनींसर्वयाकाळजीला ॥ निघालेपहायासिगोपाळजीला ॥
सर्वेंचालिलीवाळवृद्धादिसेना ॥ हरीवीणजीवित्वकोणादिसेना ॥ ६५ ॥
परमवृद्धवहूलवलेकटीं ॥ धरुनिकाठिकरेंअतिसंकटीं ॥
त्वरितचालतिबाळहिरांगती ॥ हरिचज्यासुपथींसकळांगती ॥ ६६ ॥
ज्यांसनित्यहरिदर्शनवोढा ॥ चालिल्यातरुणिआणिनवोढा ॥
अंतरींधरुनिदैत्यजनारी ॥ चालिल्यावडिलवृद्धहिनारी ॥ ६७ ॥
स्वयेंकाळजोमृत्युकाळादिकांही ॥ नसेत्रासत्याश्रीहरीलागिंकांहीं ॥
असेंजाणुनीरामत्यांतेंनवारी ॥ ह्मणेयांसिनेतोस्वयेंदानवारी ॥ ६८ ॥
जाणोनियांयेरितिकृष्णभावा ॥ तोजाणताहेअनुजप्रभावा ॥
ह्मणेहरीप्रेरुनिनेजयांतें ॥ मीकांनिवारूंसकळांतयांतें ॥ ६९ ॥
सुरवरधरिमाथांशंभुपादांबुज्याचें॥ क्षितिसाविभवज्याच्यादिव्यपादांबुजाचें ॥
हरिपदकमळाच्यालक्षितीलक्षणातें॥परिनलवतिकोठेंतेसुशीलक्षणातें॥७०॥
जलजवज्रयवांकुशदेखिले ॥ ध्वजमनोहरसुंदररेखिले ॥
उमटलींधरणीतळमंडणें ॥ हरिपदांबुजहींभवखंडणें ॥ ७१ ॥
अमितगोपदअंकितवाटते ॥ श्रुतिपथोपमजीमजवाटते ॥
श्रुतिपथेंहरिचेंपदधुंडणें ॥ तसिंचहींहरिचींक्षितिमंडणें ॥ ७२ ॥
पावलेनादितटाव्रजवासी ॥ सर्वहीधरुनितीव्रजवासी ॥

रज्जुकृष्णभवसर्पहरीतो ॥ धुंडितीसकळगोपहरीतो ॥ ७३ ॥
भुजगवेष्टितकृष्णकळेवरीं ॥ पुरुषचेष्टितहीनकळेवरी ॥
दुरुनिदेखतिलोकसमस्तकीं ॥ भुजगवेष्टनज्यानसुमस्तकीं ॥ ७४ ॥
नदीतटींमूर्छितलोकसारे ॥ रायाहरीदेखियलाअसारे ॥
आक्रंदतीवत्सगुरेंतटाकीं ॥ नेत्रोदकांतेंपशुवृंदटाकी ॥ ७५ ॥
असादेखतांकृष्णगोपाळगाई ॥ अहाहाअहाहाअगाईअगाई ॥
स्त्रियाबोलतीसर्वहीकष्टभारी ॥ करीतीऱ्हदींदेखतांकैटभारी ॥ ७६ ॥
मृतपतीसहजेंविपतिव्रता ॥ स्वमरणींसकळांसहितीव्रता ॥
हरिविणेंह्मणतीनजिणेंबरें ॥ मरणयेसमयींगुळखोबरें ॥ ७७ ॥
स्वदेहकृष्णाचपुढेंपडोहा ॥ जोतोह्मणेदेखुनिपापडोहा ॥
बुडावयाधांवतिएकवेळां ॥ तोंरामत्यासिंधुसिहोयवेळा ॥ ७८ ॥
मगह्मणेअवघींतुह्मिआयका ॥ सकळगोवळगौळाणिवायका ॥
भयकदापिनसेव्रजनायका ॥ असुखकोणकरीसुखदायका ॥ ७९ ॥
अशारामशब्दासिघेऊनिकानीं ॥ यशोदादिसंपूर्णत्यागोपिकांनीं ॥
दिल्हेप्राणनाहींतत्यावायकांहीं ॥ गमेधैर्यत्यारामवाक्येंचकांहीं ॥ ८० ॥
नंदादिकांसर्वहिगौळियांला ॥ त्यारामवाक्येंचिकरूनित्यांला ॥
विश्वासकांहींल्हृदयांतजाला ॥ तेपाहतीसर्वबळानुजाला ॥ ८१ ॥
गोपिकाहरिपदींअनुरक्ता ॥ त्याविनात्रिभुवनांतविरक्ता ॥
सर्वचेष्टितअचेष्टितकांता ॥ देखतांरडतित्याव्रजकांता ॥ ८२ ॥
हरिसवेंरमल्यादिनयामिनी ॥ वदतितेंचिपरस्परकामिनी ॥
नयनिंनीरकथारसआननीं ॥ बसलियायमुनातटकाननीं ॥ ८३ ॥
यशोदेसवेंवैसल्यागोपजाया ॥ हरीकारणेंसिद्धदेहत्यजाया ॥
यशोदेसित्याभासतीतत्समाना ॥ शवाच्याजशापूतळ्यावर्तमाना ॥ ८४ ॥
देखोनिडोहींव्रजलोकपाळा ॥ हाणोनिघेतीयुवतीकपाळा ॥
भूमीवरीहाणितिमस्तकांहीं ॥ हरीविनाशून्यसमस्तकांहीं ॥ ८५ ॥
स्वशोकसर्वांसहितीव्रजाची ॥ देखेंव्यथाहेचअतिव्रजाची ॥
पुरेकरीयेथुनिलोकलीला ॥ निर्दाळितेजेश्रवणेंकलीला ॥ ८६ ॥
कष्टीस्वगोकुळअसेस्वनिमित्तभारी ॥ स्त्रीबाळवृद्धपशुदेखुनिकैटभारी ॥
राहेमुहूर्तभरिआणिकलोकरीती ॥ पाहेस्वहेतुजनशोककसाकरीती ॥ ८७ ॥

निरोपिलेंजेरितियाप्रबंधीं ॥ मुहूर्तराहूनिभुजंगबंधीं ॥
बंधांतुनीशीघ्रनिघेहरीतो ॥ जोबंधलोकींअवघेहरीतो ॥ ८८ ॥
स्वतनुफुगविकांहींबंधनींकटिभारी ॥ तटतटकरित्याचादेहतोकष्टभारी ॥
त्वरितउकलिवेढेसर्पकांपेथरारी ॥ झडकरिफणिबंधावाहिरीयेमुरारी ॥ ८९ ॥
क्षणभरीजरिदेहनसूटता ॥ तटतटांस्थळिंचेस्थळिंतूटता ॥
बळअसेंकळलेंखळसत्तमा ॥ दुरुनिलक्षितसेपुरुषोत्तमा ॥ ९० ॥
क्रुद्धतोऱ्हदजळींपरमेशा ॥ पाहतोदुरुनिसापरमेशा ॥
त्याखळाफणिसहीहरिपाहे ॥ तेकथापरिसदिव्यनृपाहे ॥ ९१ ॥
वेगथोरवदनींरसनांचे ॥ दुर्विषेंप्रतिमुखींरसनाचे ॥
प्रांतचाटितअसेअधराचे ॥ दांतआंतशिशुभूमिधराचे ॥ ९२ ॥
ज्याच्याविषाचेउदकींचपेटे ॥ वनाग्निज्याच्यानयनेंचपेटे ॥
देखेअसागर्वभुजंगमाचा ॥ निर्माणकर्तास्थिरजंगमाचा ॥ ९३ ॥
जवळिखेळतखेळतपातला ॥ झडपघालुनियांकरघातला ॥
गरगरांधरुनीफिरवीनभी ॥ गरुडसर्पजसाधरितोनभीं ॥ ९४ ॥
अहीतोहीपाहेअवसरडसायासहरिला ॥
परंतुश्रीकृष्णेंभ्रमणकरितांगर्वहरिला ॥
शरीरींफांसोळ्याबहुखिळखिळ्याहोउनिढिल्या ॥
गतीतत्प्राणांच्यासकळहिगळ्यामाजिचढल्या ॥ ९५ ॥
नाशिलेंभ्रमवितांचवळातें ॥ क्षीणदेखुनिखळाप्रबळातें ॥
शेपुटींधरिअधोमुखहातीं ॥ कौतुकेंस्वजनसर्वपहाती ॥ ९६ ॥
समग्रहीसत्वअलक्षयातें ॥ नेलेंजरीदेहबलक्षयातें ॥
निःसत्वमानीफणिआपणातें ॥ तरीवळेंतोउचलीफणातें ॥ ९७ ॥
अधोमुखश्रीहरिसापहातीं ॥ धरीस्त्रियागोपजसापहाती ॥
डसावयाजोमुखसांवरीतो ॥ वेंघेहरीयासहसावरीतो ॥ ९८ ॥
मुरडुनिनरडीकरेंदुज्यानें ॥ धरुनिअसेंधरिलेंचिपुच्छज्यानें ॥
रगडुनिफणिकंटकैटभारी ॥ उपरिचढेकरिनाट्यनीटभारी ॥ ९९ ॥
फणावरीसारथिपांडवाचा ॥ आरंभमांडीमगतांडवाचा ॥
पादांबुजेंदेवशिखामणीच्या ॥ फणींचियादीप्तशिखामणीच्या ॥ १०० ॥
आरंभल्याऊपरिनृत्यकाय ॥ तेथेंकरीकौतुकविश्वकाय ॥
देवींकसाश्रीहरिपूजिलाहो ॥ श्रोत्यांसियाऊपरितोचिलाहो ॥ १ ॥

विमानींहुनीवृंदवृंदारकांचे ॥ नभींमाल्लिकाकुंदमंदारकांचे ॥
फुलांचासमूहस्वनाथावरीते ॥ वहूवर्षतीज्यासलक्ष्मीवरीते ॥ २ ॥
तुडविकाळियमौलिसमस्तकीं ॥ झणिचुकोनउरेशतमस्तकीं ॥
प्रतिशिरांतिलतोमदनाशितो ॥ हरअनंगकरीमदनाशितो ॥ ३ ॥
मुखांतुनीशोणितवाहताहे ॥ होऊनियांमूर्छितराहताहे ॥
ऐशाप्रकारेंखळगर्वहंता ॥ हरीतयाचीसकळाअहंता ॥ ४ ॥
शतांशिरांमाजिहिजेंलवेना ॥ तेंमर्दिलेंकींशिरहालवेना ॥
होऊनिचेंदामगत्याअहीनें ॥ आच्छादिलेंमस्तकसत्वहीनें ॥ ५ ॥

निजेलामूर्छेनेंभुजगपतितोमृत्युशयनीं ॥
मुखेंरक्तेंवोकीतरळगरळाक्रूरनयनीं ॥
शिरांमध्येंजेंजेंशिरउचलिनिःश्वाससहित ॥
प्रभूतेंतेंमर्दीनिजपदतळेंअव्यवहित ॥ ६ ॥

शिरेंपदाऊपरिसत्वहीनें ॥ जाणोंफुलेंअर्पियलींअहीनें ॥
केलाअसातोफणिनम्रदेवें ॥ हरूनित्याचामदवासुदेवें ॥ ७ ॥
राहिल्यासकळहीचपळाया ॥ यत्नहीनकरवेचपळाया ॥
गर्वसर्वहरलाभुजगाचा ॥ आठवेमगगुरूत्रिजगाचा ॥ ८ ॥

फणाचक्रेंऐसींसकळहिहरीनेंतुडविलीं ॥
मुखींरक्तेंधैर्येंसकळहिमनींचींउडविलीं ॥
मनामध्येंसर्पस्थिरचरगुरूतेंचिशरण ॥
स्मरोनीयांगेलानकळतशिरींतेचिचरण ॥ ९ ॥

नारायणाआठविसर्पराणा ॥ पावेंह्मणेगापुरुषापुराणा ॥
स्वयेंशिरींतोचिअसेकळेना ॥ वेदांजयाचेंपदआकळेना ॥ १० ॥
धरुनियांउदरींस्थिरजंगमा ॥ तुडवितांबहुकष्टभुजंगमा ॥
मगनितंविनित्याभुजगाचिया ॥ शरणयेतिपित्यासिजगाचिया ॥ ११ ॥
नागिणीचपरिमानवनारी ॥ कामरूपधरितोपवनारी ॥
होउनीमनुजरूपरमावें ॥ त्यास्त्रियांसहअसेंकरमावें ॥ १२ ॥
कृष्णहात्रिभुवनेश्वरसाचा ॥ हानिजात्मरससर्वरसाचा ॥
हेंकळोनिशरणाचरणातें ॥ आलियास्तवितिआचरणातें ॥ १३ ॥
श्रीअनंताविविधांअवतारीं ॥ जोकथाकरुनिकेशवतारी ॥
तोचिधन्यकारियाभुवनातें ॥ वेदगर्जतिअशास्तवनातें ॥ १४ ॥

देवांचियायास्तवनासिकानीं ॥ घेऊनियांनागिणिवायकांनीं ॥
सर्वेशहासर्वसमानसाचा ॥ केलाअसानिश्चयमानसाचा ॥ १५ ॥
ऐकोनिगातांसुरगायकांनीं ॥ कानींबरेंनागिणिवायकांनीं ॥
श्रीकांतनारायणहाचियातें ॥ केलेंतिहींहोदृढनिश्चयातें ॥ १६ ॥
शरणत्यानिघतीसमजोनियां ॥ नफणिमूर्छितमूढनिजोनियां ॥
नसुरगायनतेंश्रवणींपडे ॥ नहरिहाह्मणुनीस्मृतिसांपडे ॥ १७ ॥
अजिजयांअपरोक्षदिसेहरी ॥ इतरदुःखहितद्वचनेंहरी ॥
हरिसजाणतिनागिणिजाणत्या ॥ ह्मणुनिसोडवितीपतिजाणत्या ॥ १८ ॥
भुजंगासिदेखोनिऐशाविकारें ॥ भुजंगस्त्रियाकोणकोण्याप्रकारें ॥
करूंपाहतीप्रार्थनाहेंशुकानें ॥ असेंवर्णिलेंआयकातेंसुकानें ॥ १९ ॥
धरूनिपोटींस्थिरजंगमातें ॥ मर्दीतसेकृष्णभुजंगमातें ॥
छत्रेंफणीचींअतिकष्टभारी ॥ तेपावतीज्यावरिकैटभारी ॥ २० ॥
नाचनाचतअसोननटांचा ॥ हाणितोसरसिजाननटांचा ॥
हानियास्तवभुजंगवळाची ॥ दृष्टित्यावरिपडेअबळांची ॥ २१ ॥
पतिभयेंअतिविव्हळजालिया ॥ शरणकृष्णपदाप्रतिआलिया ॥
स्मृतिनुरेकनकांबरभूषणीं ॥ मनसमर्पियलेंव्रजभूषणीं ॥ २२ ॥
स्तनमुखींधरुनीपितिलेंकरें ॥ हरिसदावितितेंयुवतीकरें ॥
ह्रदयिंभावितिकींसुरपाळकें ॥ नवधिजेफणिदेखुनिबाळकें ॥ २३ ॥
पसरितीयुवतीवसनांचळा ॥ करतळींअबळाअतिचंचळा ॥
हरिसकाकुळतीकरितीजळीं ॥ कितिअशाकितिएककरुतांजळी ॥ २४ ॥
श्रीहरीसकरितीनमनातें ॥ तत्पदींकरुनिलीनमनातें ॥
अर्पितीपतिफणासुमनातें ॥ प्रार्थितीस्वपतिसंयमनातें ॥ २५ ॥
हरिपदींपतिमोक्षणतीव्रता ॥ मनिंजयाअतिधन्यपतिव्रता ॥
भुजगदुष्टअसोजन्हिंक्कांपती ॥ स्वगुरुदेवतदर्थचिकांपती ॥ २६ ॥
शरणयेतिलरक्षिलत्याजना ॥ धरुनिनिश्चयहाचिनिरंजना ॥
शरणयेउनियांकमलालया ॥ स्तवितित्याकरुणावरुणालया ॥ २७ ॥
दंडहीकरुनिदुष्टखळांसी ॥ वर्तणेंसमतुझेंसकळांसीं ॥
गर्वनाशुनिहितैंपददेशी ॥ देशिजेंगुरुपणेंउपदेशी ॥ २८ ॥
तूंमुक्तिदेतोसिअसीउदंड ॥ दासांसिदास्येंचिखळांसिदंड ॥
कर्मेंतुझींत्यांतविवेकरीती ॥ देशीजसेंकर्मफळेंकरीती ॥ २९ ॥

एवंअनुग्रहखळाजन्हियाग्रहांत ॥ तेहीनसेविषमतातवाविग्रहांत ॥
कर्मानुरूपफळदेउनिमुक्तिदेशी ॥ दुष्टांसआणिकभल्यांसहितोपदेशीं ॥३०॥
जोअन्यघातासिसदाभुकेला ॥ स्वयेंचितैशासहिदंडकेला ॥
कोण्यातपाचेंफळदेवदेवा ॥ नेणोंअसेंबोलतिवासुदेवा ॥ ३१ ॥
अजिकितीतपलानकळेतपें ॥ विविधसोसुनियांहिमआतपें ॥
गुरुकुळींअथवाप्रथमाश्रमीं ॥ बहुतजन्मवनींक्रमिलेश्रमीं ॥ ३२ ॥
त्यजुनिमानधनादिकमीपणें ॥ स्वपरटाकुनिकेवळआपणें ॥
बहुतदेउनिमानधनेंजना ॥ परमतत्परयातवपूजना ॥ ३३ ॥
किंवातुतेंलक्षुनिसर्वभूतीं ॥ केलीदयाकींहरिचीविभूती ॥
धर्मेंअशाश्रीहरितुष्टलाहो ॥ तरीचहालाभहिदुष्टलाहो ॥ ३४ ॥
जीवतूंहरिजगींसकळाचा दंडआपणचिहोयखळाचा ॥
सर्वभूतकरुणेविणहातां ॥ जेंनयेफळकदापिपहातां ॥ ३५ ॥
शिरिंजयातवरेणुअसापडे ॥ सुकृततेंनमनासहिसांपडे ॥
पदरजासिअशाअतिदुर्लभा ॥ भुजगपात्रकसाव्रजवल्लभा ॥ ३६ ॥
कमळजातुझिजेनिजनायका ॥ तिसहिलाभनहाव्रजनायका ॥
बहुतपेंकरितांजगमाउली ॥ विनटलीतवयामृदुपाउलीं ॥ ३७ ॥
चपलजेपलजेंवियुगेंकरी ॥ विरमलीरमलीधरितांकरीं ॥
पदरजींविरजींतवलक्षणें ॥ नवसतीवसतीइतरींक्षणें ॥ ३८ ॥
व्रजपतीजपतीसतुझासदा ॥ नमनितेमनितेजदुजेंकदा ॥
तिसकळासकळातुजअर्पणें ॥ चपळतेपळतेअनुहीपणें ॥ ३९ ॥
तवरमावरमागुनियांरजीं ॥ विनटलीनटलीबहुफारजी ॥
अजितसाजितसापहिलाधला ॥ विभवहेभवहेळणलाधला ॥ ४० ॥
सांपडेचरणरेणुजयाला ॥ यत्नतेइतरसिद्धजयाला ॥
सर्वथानकरतीचरमेशा ॥ यावरीवदतिहेपरमेशा ॥ ४१ ॥
असेंतुझेंजेंपदरेणुदेवा ॥ तेंलाधलाहाखळवासुदेवा ॥
आश्चर्यहेंमानुनिसर्परामा ॥ निवेदितीविश्वमनोभिरामा ॥ ४२ ॥
अनंतशक्तिप्रभुवासुदेवा ॥ तूंज्ञानाविज्ञाननिधानदेवा ॥
तूंब्रह्मतूंनिर्गुणानिर्विकारा ॥ तूंतत्वतातूंप्रकृतिप्रकारा ॥ ४३ ॥
नमोकालरूपानमोविश्वरूपा ॥ नमोविश्वसाक्षीअनादिस्वरूपा ॥
नमोविश्वकर्त्याजगत्कारणाला ॥ स्वयेंकारणातीतनारायणाला ॥ ४४ ॥

तूंईशयेरितिउपाधिजयासिविद्या ॥ तूंजीवहीधरुनिहीअससीअविद्या ॥
जोस्वानुभूतरहितात्रिगुणाभिमान॥त्यातेंनमोस्थिरचरांतहिजोसमान ॥४५॥
तूंसिद्धिदातासकळाविकारा ॥ नमोनमोत्यातुजानिर्विकारा ॥
जोवर्तवीतोसकलेंद्रियांतें ॥ तोतूंहृषीकेशनमोतयातें ॥ ४६ ॥
तूंइंद्रियेंवर्तवुनीविरक्त ॥ कोठेंनहोसीविषयानुरक्त ॥
कींतूंगुरूआदिगुरूमुनीला ॥ नित्यस्वयेंमुक्तसरोजनीला ॥ ४७ ॥
तूंसाक्षिगासर्वमनोगतींचा ॥ अध्यक्षतूंयाजगदुत्पतीचा ॥
नविश्वहोऊनिहिविश्वरूपा ॥ कींसर्पहीरज्जुचचित्स्वरूपा ॥ ४८ ॥
ज्ञानस्वरूपाजडसर्पहारा ॥ द्रष्टृत्वकर्मेंकरिशीविहारा ॥
तूंकारणस्थावरजंगमाचें ॥ निमित्तरज्जूचभुजंगमाचें ॥ ४९ ॥
वंदूनियांयेरितिपीतवासा ॥ प्रसन्नदेखूनिजगन्निवासा ॥
त्याप्रार्थितीश्रीकमलापतीतें ॥ कींसोडियाआमुचियापतीतें ॥ ५० ॥
अंगीकरूनिवदल्याखळदंडआधीं ॥ हाकष्टलापतिअसानधरूनआधी ॥
कींयामिसेंकरुनिहोउनितुष्टदेवा॥प्राणप्रदानपतिचेंकरिंवासुदेवा ॥ ५१ ॥
तोंतोंप्रसन्नहरिदेखियलाभलाहो ॥ नेदीतथापिपतिमोक्षणलाभलाहो ॥
यानंतरेंह्मणतिकींस्थिरजंगमातें ॥ तूंबुद्धिदायकतसाचभुजंगमातें ॥ ५२ ॥
तूंसूत्रधारीचजनाशयाचा ॥ करूनिसृष्टिस्थितिनाशयाचा ॥
ज्याज्याससंस्कारजसेमतीचे ॥ उद्बोधतेसेकरिसीमतीचे ॥ ५३ ॥
तूंचिस्वयेंप्रेरकवासुदेवा ॥ अन्याययाचातरिकायदेवा ॥
क्षमाकरावीजगदेकबंधू । अनंतकारुण्यगुणैकसिंधू ॥ ५४ ॥
अन्यायकेलाजरिबाळकानें ॥ क्षमाकरावीजगपाळकानें ॥
तूंमायबापस्थिरजंगमाचा ॥ हासोसिअन्यायभुजंगमाचा ॥ ५५ ॥
जोश्रीतनूसिडसतांअपराधझाला ॥ तोदंशबाधकनव्हेगरुडध्वजाला ॥
ज्याच्याविषेंभयजगींगरुडासनाहीं॥तेंदुःखदेइलकसेंगरुडासनाही ॥ ५६ ॥
किमपिदुःखतुतेंगमतेंजरी ॥ उपजतातुजकोपहिअंतरीं ॥
तदपिनेणतहासुरसत्तमा ॥ तुजअजीडसलापुरुषोत्तमा ॥ ५७ ॥
मूढमूर्तिहरियाभुजगाची ॥ शांतिमाउलिचतूंत्रिजगाची ॥
हाचुकेनअपराधकराया ॥ तूंक्षमेसनचुकेंसुरराया ॥ ५८ ॥
ताडिलेंचभृगुनेंतुजलातें ॥ श्लाघ्यहोयत्हृदयींतुजलातें ॥
गातियाअमृतआचरणातें ॥ भक्तजेशरणयाचरणातें ॥ ५९ ॥

हेआयकेशब्दतदंगनांचे ॥ रंगींफणांच्याविविधांगनाचे ॥
तोंचालिलाप्राणभुजंगमाचा ॥ नभारसोसेस्थिरजंगमाचा ॥ ६० ॥
तेंपाहतांकाकुळतीकरीती ॥ त्रैलोक्यनाथासहिलोकरीती ॥
वस्त्रांचलातेंपसरूनिदान ॥ त्यामागतीदेखुनियांनिदान ॥ ६१ ॥
कृष्णजीअज्ञुनिकांनपहाहा ॥ प्राणकींत्यजिभुजंगमहाहा ॥
दीसतेतनुशवासमयाची ॥ आसतेइतुकियासमयाची ॥ ६२ ॥
प्राणभीकपतिचीकरुणातें ॥ मागतोंशरणयाचरणातें ॥
प्रार्थितोंनिजकृपानिपुणासी ॥ देरमापतिअहेवपणासी ॥ ६३ ॥
परमतत्परत्यापतिजीवनीं ॥ विनवितीयमुनाऱ्हदजीवनीं ॥
पतिससोडिंअसावरमागती ॥ वरितिआपणहीपरमागती ॥ ६४ ॥
काकूळतीयारितिबायकांनीं ॥ केलीतितेंश्रीशुकगायकानीं ॥
घेऊनिआत्मास्थिरजंगमाचा ॥ पुरेकरीदंडभुजंगमाचा ॥ ६५ ॥
आतांह्मणेश्रीशुकहीनृपाळा ॥ ऐशाप्रकारेंस्तवितीकृपाळा ॥
आलीकृपात्याचजनार्दनातें ॥ पुरेकरीकालियमर्दनातें ॥ ६६ ॥
पायेंकरूनिभुजगाधिपलोटिलाहो ॥ हासेवटींपदरजेंशतकोटिलाहो ॥
गुंडाळल्यापदयुगावरिवर्तमाना ॥ झिंझाडुनीढकलिल्याभुजगेंद्रमाना॥६७॥
तोकाळियाहोउनिसावधान ॥ देखेरमाकांतदयानिधान ॥
भजावयाश्रीगरुडध्वजाला ॥ तत्काळतोहीनररूपजाला ॥ ६८ ॥
धरुनियांनररूपकृतांजळी ॥ चरणवंदुनियांहरिचेजळीं ॥
हळुहळूप्रभुसीअतिसंकटें ॥ वदतसेशिशुजेरितिधाकटें ॥ ६९ ॥
आह्मीह्मणेउपजतांखळदुष्टभारी ॥ कींक्रोधदीर्घअतिदारुणकैटभारी ॥
उत्पत्तिकेवलतमोमयतामसांची ॥ हेतोनव्हेअनृतगोष्टिअसीचसाची॥७०॥
प्राण्याससंस्कारकधींसुटेना ॥ स्वभाववेडीसहसातुटेना ॥
श्रीमूर्तितूझीहरिसारसाक्षी ॥ हेजाणतेसारअसारसाक्षी ॥ ७१ ॥
यालागिंआतांकरणेंचिदंड ॥ करींतरीआणिकहीउदंड ॥
कृपाकरावीजरिहेंचिवाटे ॥ सर्वज्ञतूंलावितशाचवाटे ॥ ७२ ॥
हरिपुढेंपसरीफणिविग्रहा ॥ अजिह्मणेहरिटाकुनिआग्रहा ॥
अजिदयातरिदाविंअनुग्रहा ॥ करिंपुरेअथवाअतिनिग्रहा ॥ ७३ ॥
शुकह्मणेशरणागतिहेखरी ॥ भुजगजेवदलानिजवैखरी ॥
परिसतांहरित्याप्रतिबोलतो ॥ धरणिनायकआयकबोलतो ॥ ७४ ॥

जळपितीकरितीलनिमज्जना ॥ पशुपगोवळगौळणिमज्जना ॥
तवविषेंअतिदूषितजीवना ॥ क्षणनलागतनाशिलजीवना ॥ ७५ ॥
ह्मणुनिटाकुनियांयमुनाऱ्हदा ॥ त्वरितजायह्मणेखळदुर्द्दंदा ॥
वरहिंदेउनियांकमळावरें ॥ दवडिलाचफणीजगदीश्वरें ॥ ७६ ॥
ऱ्हदजळांतहिम्यांकमळासनें ॥ गुणकथारचिल्यातवशासनें ॥
स्मरतिजेजनसांजसकाळिंया ॥ नतुमचेंभयपावतिकाळिया ॥ ७७ ॥
विषतुझेंनकदापितयासिरे ॥ सततहेंखळशासनजोस्मरे ॥
तुजजयींनतयासहिपाहवे ॥ व्रजसमीपकसेंवदराहवे ॥ ७८ ॥
कड्यावरूनियांउड्याप्रथमटाकुनीत्यागड्या ॥
गडेपशुपभेटतीतटतटाभुजींआंगड्या ॥
फुगोनितनुफाटतीमणगटींकडींदाटती ॥
सुखेंअमितवाटतीविरहसिंधुतेआटती ॥ १७९ ॥

वेंचे, निगमसारांतील.

ओंव्या.

अध्यायपहिला.

जयजयकल्याणनिलया ॥ जयजयकरुणावरुणालया ॥ जयजयसर्वाश्रया ॥ परममंगळागोविंदा ॥ १ ॥ जयजयभगवतोत्तमा ॥ जयजयसर्वोत्तमा ॥ जयदेवतासार्वभौमा ॥ अनादिपुरुषा ॥ २ ॥ तूंसाकारनिर्विकार ॥ तूंप्रत्यक्षविश्वाकार ॥ सर्वात्मभावेंनमस्कार ॥ सर्वेश्वरातूतें ॥ ३ ॥ तूंशेषशायीपरमेश्वर ॥ तूंचिअवघेंचराचर ॥ ग्रंथआरंभिलानिगमसार ॥ तो तूंचिकीं ॥ ४ ॥ सकळनिगमाचेंसार ॥ ब्रह्मअद्वैतनिर्द्धार ॥ तेंव्हांहा ग्रंथकरणार ॥ तोतूंचिकीं ॥ ५ ॥ तूंचिजालासिवामन ॥ तुंवाव्यापिलें त्रिभुवन ॥ तोतूंचिसच्चिदानंदघन ॥ विश्वात्मा ॥ ६ ॥ जयजयपरमपुरुषा ॥ जयजयसर्वविशेषा ॥ जयजयमायानिषेधशेषा ॥ सच्चिदानंदा ॥ ॥ ७ ॥ ज्याच्यासत्पदींविश्वअसे ॥ ज्याच्याचित्पदींविश्वदिसे ॥ आनंदपदें विश्वउल्लसे ॥ तोतूंश्रीगुरुसच्चिदानंद ॥ ८ ॥ श्रीसच्चिदानंदगुरू ॥ ब्रह्मविद्येचाकल्पतरू ॥ करुणामृताचासागरू ॥ वेदांतवेद्यगोविंदा ॥ ९ ॥ जोभेटलामलयाचळीं ॥ मार्गीपाककरितेकाळीं ॥ आधींस्फुरलाऱ्हदय

कमळीं ॥ सच्चित्पदार्थेंविचारितां ॥ १० ॥ उपनिषदर्थपाहतां ॥ आत्मा
ब्रह्महेंविचारितां ॥ परीअनुभवानयेऐशीचिंता ॥ ज्यादिवसांतअत्यंत ॥
॥ ११ ॥ ऐशीउत्कंठाअंतरीं ॥ तोंसत्पदेंस्फुरलाहरी ॥ कालत्रयविद्यमा
नतरी ॥ आत्माब्रह्मह्मणउनी ॥ १२ ॥ कालत्रयींविद्यमान ॥ तरीआत्मा
ब्रह्मयाअनुसंधान ॥ चितूपदेंपाहतांज्ञान ॥ तरीआत्माब्रह्महोयकीं ॥ १३ ॥
ऐसाअन्वयजरीस्फुरला ॥ तरीगुरुत्वाकारणेंउरला ॥ संदेहमागुतीशि
रला ॥ नकळतांव्यतिरेकें ॥ १४ ॥ जेथेंसर्ववृत्तीशून्य ॥ तेंसद्रूपब्रह्मचैत
न्य ॥ तैसेंनकळेतोंवरीधन्य ॥ नव्हेऐसेंवाटलें ॥ १५ ॥ तथापिचित्पदेंपा
हवां ॥ आपणासीघडतेब्रह्मता ॥ परीआनंदकळेनातत्वतां ॥ मनींऐसा
विचार ॥ १६ ॥ ऐसेंविचारितांमनीं ॥ तीऐकोंआलीहास्यध्वनी ॥ पा
हतोंजंवपरतोनी ॥ वस्त्रभगवेंदेखिलें ॥ १७ ॥ अवलोकिलेंमुखा ॥ तंव
मस्तकींनाहींशिखा ॥ मुखचंद्रदेखतांसुखा ॥ भरतेंजैसेंसमुद्रासी ॥ १८ ॥
कृपादृष्टीअवलोकुनी ॥ कायविचारितांहोमनीं ॥ ह्मणतांपुढतीमीधांवो
नी ॥ श्रीचरणांलागलों ॥ १९ ॥ स्वामीआत्माआपुला ॥ ब्रह्मकैसेंहेंन
कळेमजला ॥ विचारितांअनुभवाआला ॥ सच्चित्पदेंकांहींसा ॥ २० ॥
परीआनंदनाहींकळला ॥ आणिवृत्तिवेगळानदिसेमला ॥ नतुटेसंदेहशृं
खळा ॥ श्रीगुरुविणें ॥ २१ ॥ जोअंतःकरणींस्फुरला ॥ तोचियारूपेंप्र
गटला ॥ आतांकृतार्थमजला ॥ करावेंस्वामी ॥ २२ ॥ ऐसेंबोलोनिचर
णीं ॥ मस्तकठेवूनिअंतःकरणीं ॥ तोनित्यमुक्तचक्रपाणी ॥ जगद्गुरूवरि
लागुरुत्वें ॥ २३ ॥ मस्तकींठेवोनियांकर ॥ सकळउपनिषदांचेंसार ॥ पं
चकोशेंकरूनिनिर्द्धार ॥ केलाब्रह्मात्मतेचा ॥ २४ ॥ मथावयाक्षीरसाग
र ॥ पूर्वींकेलाअजितावतार ॥ मथिलानिगमरत्नाकर ॥ परमहंसरूपेंते
व्हां॥२५॥ सांख्ययोगवेदांत ॥तिन्हीशास्त्रांचासिद्धांत॥श्रुतिमुखेंदोंमुहूर्तांत॥
उपदेशिला ॥ २६ ॥ सांख्यें‌आत्मत्वनिर्द्धार ॥ योगेंवृत्तिशून्यसाक्षात्कार ॥
साकारतितुकेंनिराकार ॥ वेदांतगुह्य ॥ २७ ॥ गीतापुराणेंश्रुती ॥ सां
ख्ययोगजोकाबोलती ॥ तोचिसिद्धांतइतरारिती ॥ तयाशास्त्राच्यानिषे
धीं ॥ २८ ॥ सांख्ययोगावांचूनि ॥ शुष्कवेदांतेंकरोनि ॥ तत्वसिद्धिन
व्हेह्मणोनि ॥ सांगितलेंरहस्य ॥ २९ ॥ आधींचआकाशादिउत्पत्ती ॥ ऐ
सेंबोलतीवेदांती ॥ येथेंघ्यावीसांख्यरिती ॥ प्रमाणअनुभवेंसंमत ॥ ३० ॥
चित्तवृत्तीचानिरोध ॥ करितांस्फुरेआत्मबोध ॥ तोसाक्षात्कारवेदसिद्ध ॥

वेदांतीयाचाआदर ॥ ३१ ॥ सांख्ययोगदोन्ही ॥ वेदांतींदूषियलेह्मणउ
नी ॥ त्यांचेंरहस्यनकळोनी ॥ उपेक्षिती ॥ ३२ ॥ प्राधान्यप्रकृतीचेंदे
खिलें ॥ याकरितांसांख्यदूषिलें ॥ गीतापुराणींचेंउपपादिलें ॥ तत्वसांख्य
तेंमुख्य ॥ ३३ ॥ योगजन्यसाक्षात्कार ॥ बोलिलेनाहींतभाष्यकार ॥
त्यांच्याअभिप्रायाचाविचार ॥ जाणतीलविरळकोण्ही ॥ ३४ ॥ ब्रह्मा
द्वैतबोध ॥ हृदयींबिंबलाज्यासशुद्ध ॥ तोकरावयावृत्तिनिरोध ॥ प्रवर्ते
लसहज ॥ ३५ ॥ तेजरीबोलतेयोगरिती ॥ तरीज्ञानसिद्धीदुर्लभदिसती ॥
नकरितेशास्त्रींप्रवृत्ती ॥ कोण्हीतेव्हां ॥ ३६ ॥ ज्यासहोईलआत्मज्ञान ॥
तोजरीनकरीलयोगसाधन ॥ जन्मांतरींत्याअनुसंधान ॥ योगासिद्धीपा
वेल ॥ ३७ ॥ अनादिसंसारप्रवाहीं ॥ ज्ञानावांचूनिसुटकानाहीं ॥ एक
जन्मत्यासकांहीं ॥ नह्मणावेंविलंब ॥ ३८ ॥ ऐसेविविधनिर्द्धार ॥ बोलि
लेकरुणासागर ॥ तेअनुभवाचेचमत्कार ॥ पुढेंबोलिजेतील ॥ ३९ ॥ क्ष
णामाजींसचराचर ॥ मजवाटलेंमाझेंशरीर ॥ साकारातितुकेंनिराकार ॥
तेचिसमयीं ॥ ४० ॥ जैसाउगवतांदिनकर ॥ कांहींचनुरेअंधकार ॥ उप
देशाचावडिवार ॥ ऐसादेखिला ॥ ४१ ॥ तोंगमनाभिमुखदेखिले ॥ म्यां
दोन्हीचरणमस्तकींधरिले ॥ तोंकृपेंकरूनबोलिले ॥ आतांउरलेंतेंकाय
॥ ४२ ॥ आह्मीचआत्मत्वेंप्रगटलों ॥ नाहींबोलिलोंतेंहीबोलिलों ॥ अं
तर्यामीआह्मीचउरलों ॥ निषेधितांक्षरभाग ॥ ४३ ॥ आह्मीकरितोंगम
न ॥ तुंवाओळखिलाआनंदघन ॥ नित्यतन्मयअसोंदेमन ॥ तोचिआ
ह्मी ॥ ४४ ॥ तुजविद्याभार्गवीवारुणी ॥ उपदेशिलीहेअंतःकरणीं ॥ दृढ
धरूनिगोविंदचरणीं ॥ प्रीतीधरणेंआत्मत्वें ॥ ४५ ॥ शुकादिकजीवन्मु
क्तीं ॥ मुक्तीहुनीगोडमानिलीभक्ती ॥ सर्वथात्हृदयींआसक्ती ॥ बाह्यसुखाची
नधरणें ॥ ४६ ॥ विज्ञानकोशींअभ्यास ॥ जोसांगितलातयास ॥ सर्व
थानकरणेंआळस ॥ हेआज्ञाआमुची ॥ ४७ ॥ पूर्वींभृगूसीवरुणें ॥ कृपा
केलीसकरुणें ॥ त्यासीपंचकोशांच्याविवरणें ॥ अनुभवाआलें ॥ ४८ ॥
याकरितांश्रुती ॥ भार्गवीवारुणीविद्याह्मणती ॥ तेआह्मींतुजप्रती ॥ उप
देशिली ॥ ४९ ॥ उपदेशाचाबहुप्रकार ॥ परीऐसाआत्मत्वाचानि
र्द्धार ॥ आणिअभ्यासाचेचमत्कार ॥ अन्यत्रनसती ॥ ५० ॥ परब्र
ह्मींयेचिस्थिती ॥ प्रकर्षह्मणुनीश्रुतीबोलती ॥ इतरब्रह्मविद्येचीस्तुती ॥
ऐशीनकरितीवेद ॥ ५१ ॥ भवभयेंयेतीलशरणें ॥ त्यांसीयेविद्येचाउपदे

शकरणें ॥ आपणतरोनितारणें ॥ हेंज्ञानियासीआवश्यक ॥ ५२ ॥ ऐसें बोलोनिचालिले ॥ तेउभेनाहींराहिले ॥ नेत्रझांकोनिअवलोकिले ॥ हृदयामाजी ॥ ५३ ॥ घटिकामात्रकेलेंध्यान ॥ मगउघडिलेलोचन ॥ आत्मलाभानुसंधान ॥ वाटलानाडीवियोग ॥ ५४ ॥ ऐसाश्रीगुरूचामहिमा ॥ ज्याच्याप्रतापानाहींसीमा ॥ वर्णितांपडिलेंनिगमा ॥ मौनजेथें ॥ ॥ ५५ ॥ तेंगुरुत्वतेव्हांप्रगटलें ॥ मलयपर्वतींजेंकाभेटलें ॥ ज्याचियाकृपेनेंफिटलें ॥ संसारभय ॥ ५६ ॥ श्रीगुरुमहिमाश्रुती ॥ जेथेंबोलोंनशकती ॥ तेथेंनसरेवैखरीचीगती ॥ कोणीकडे ॥ ५७ ॥ याकारणेंभेटीजाली ॥ तितुकीकथारूपेंवर्णिली ॥ हेहीअवतारलीलादेखिली ॥ परमहंसरूपें ॥ ॥ ५८ ॥ ध्रुवेंज्यारूपेंदेखिला ॥ तोहीअवतारलेखिला ॥ अवतारमाळेंत गुंफिला ॥ श्रीभागवतीं ॥ ५९ ॥ जेंनिराकारनिर्गुण ॥ तेंचिशुद्धतत्वेंईश्वरआपण ॥ त्यासहीआकारकरचरण ॥ नाहींतऐशाश्रुती ॥ ६० ॥ भक्तवात्सल्यादिधर्म ॥ तथापितेंपरब्रह्म ॥ ज्यारूपेंजेंजेंकर्म ॥ तोतोअवतार ॥ ६१ ॥ हाअवतारपरमहंसरूप ॥ अविद्याहरणयेथेंप्रताप ॥ मंगळाचरणकथास्वरूप ॥ हेचिआरंभीं ॥ ६२ ॥ त्याचिस्वरूपाचेंध्यान ॥ त्याचिउपदेशाचेंअनुसंधान ॥ त्याचेआज्ञेकरूनिदान ॥ ब्रह्मविद्येचें ॥ ॥ ६३ ॥ उपदेशाचाप्रकार ॥ आत्मत्वाचानिर्द्धार ॥ संतांसीसंतोषकर ॥ ग्रंथआरंभिला ॥ ६४ ॥ चंद्रदूरसमुद्रापासोनी ॥ त्याचिचंद्रासीदेखोनी ॥ सिंधूसीसंतोषेंकरूनी ॥ भरतेंदाटे ॥ ६५ ॥ संतकृपेचेंचिफळ ॥ हेग्रंथरचनासकळ ॥ संतचिदेखोनिकेवळ ॥ संतोषती ॥ ६६ ॥ ग्रंथाचेंनामनिगमसार ॥ वेदामाजीजोविस्तार ॥ संक्षेपेंकरोनितोप्रकार ॥ बोलिजेल ॥ ॥ ६७ ॥ विद्याभार्गवीवारुणी ॥ उपदेशकर्ताचक्रपाणी ॥ निगमसारत्याचीचवाणी ॥ तोचिआत्मावामनाचा ॥ ६८ ॥ नकरितांशब्दविस्तार ॥ ब्रह्मस्थितीचानिर्द्धार ॥ बोलिलेअनुभवचमत्कार ॥ अनुभवरसिकाकारणें ॥ ६९ ॥ आकृतीनेंवामन ॥ आणिआक्रमिलेंत्रिभुवन ॥ त्याचेंचहेंसंक्षेपवचन ॥ अर्थगंभीर ॥ ७० ॥ सत्पदआणिचित्पद ॥ विचारितांश्रीमुकुंद ॥ गुरुरूपेंसच्चिदानंद ॥ प्रगटजाला ॥ ७१ ॥ त्यासिकरोनिनमस्कार ॥ ग्रंथआरंभिला निगमसार ॥ ज्याच्याश्रवणेंभवसागर ॥ मृगजळप्राय ॥ ७२ ॥ भक्तिवैराग्यतिसरेंज्ञान ॥ इतुकेंचिमोक्षाचेंसाधन ॥ परीयातिहींसीजीवन ॥ आत्मतत्व ॥ ७३ ॥ नव्हेतेंज्ञाननव्हेतेभक्ती ॥ अथवानव्हेतीविरक्ती ॥ जोंवरीनाहींअ

भिव्यक्ती॥आत्मत्वाची ॥७४॥ सर्वदावेदांताचेंश्रवण ॥ तथापिनकळेआपण कोण॥अधीकवाढलेंमीपण ॥ आत्मत्वनकळतां ॥७५॥ टाकूनिजातीसकळ॥ परीमनींविषयाचीहळहळ ॥ जोंनकळेसुखाचेंमूळ ॥ विषयवासनातंवनतुटे ॥७६॥ उदकेवीणमासोळी ॥ सुखेवीणतळमळी॥कोणेएकेतरीजळीं ॥ जळचरेंअसावें॥ ७७ ॥सुखसमुद्रींचीमासोळी ॥विषयकर्दमींतळमळी॥तेटाकितां शुष्कस्थळीं ॥ वांचेचिना ॥७८॥ समुद्रांतबुडविजेमासा ॥ तोकर्दमातेंना ठवीजैसा ॥ नाठवीविषयाच्याविलासा ॥ आत्मसुखेंजोतृप्त ॥ ७९ ॥ आत्म ज्ञानावांचोनिभक्ती ॥ देवासीमागेभुक्तिमुक्ती ॥ पाहातांप्रीतीचीअभिव्य क्ती॥आपणानिमित्यदेवाची ॥८०॥ निमित्येंकरूनिभजन ॥ तेंशरीरशिरेंवी ण॥सत्वरनव्हतांकल्याण॥तेचिदेवताअप्रिय ॥८१॥ प्रीतीनेंकरीभजन॥ मु क्तीकींभुक्तीइच्छीमन॥इच्छूनियांधनमान॥सप्रेमनृपहीसेविती ॥ ८२ ॥ स कळाहूनिअधिकदेव ॥ तरीतोनिर्मळभक्तिभाव ॥ देवापरीआवडेजीव ॥ भ क्तियोगकैसा ॥ ८३ ॥ याकारणेंआत्मस्थिती ॥ कळलियाज्ञानवैराग्यभ क्ती ॥ तोचिपरमात्माकैवल्यमूर्ती ॥ तोचिसच्चिदानंद ॥ ८४ ॥ सेवितांए कचिअमृता ॥ तृप्तीआरोग्यअमरता ॥ कळतांएकआत्मतत्वता ॥ ज्ञान भक्तिवैराग्य ॥ ८५ ॥ अन्नभक्षितांग्रासोग्रासीं ॥ अधीकसंतोषमानसीं॥ तैसीआत्मत्वाच्याअभ्यासीं ॥ ज्ञानभक्तिवैराग्य ॥ ८६ ॥ एकआत्माकळ ल्यावरी ॥ स्वयेंआपणचराचरीं ॥ आणीकजाणावयाचीउरी ॥ उरेचिना ॥ ८७ ॥ मनधांवेजेथवरी ॥ आत्मासबाह्यअभ्यंतरीं ॥ मनचिपांगूळहोय परी ॥ आत्मात्याहीपुढें ॥ ८८ ॥ ऐसाआत्माअनंत ॥ विश्वतितुकेंअंत वंत ॥ विश्वाबाहेरीआणिआंत ॥ स्वयेंज्ञानीआपण ॥ ८९ ॥ सत्तामात्रआप ण ॥ विश्वअवघेंआपणावीण ॥ नदिसेनअसेऐशीखूण ॥ वाणेतयासी॥९०॥ जेंजयावीणनादिसे ॥ तेंतयावीणनअसे ॥ रज्जूवरीसर्पभासे ॥ नदिसेनअ सेत्यावीण ॥ ९१ ॥ आकारमात्रपंचभूतीं ॥ तेंतोआपणावीणनादिसती ॥ आत्मत्वावेगळींनसती ॥ सर्वहीसर्वज्ञपणें ॥ ९२ ॥ ब्रह्मतेंआपणकेवळ॥आ पणामाजीसृष्टीसकळ ॥ आपणाकरितांविश्वसफळ ॥ लयअंतींआपणां त ॥ ९३ ॥ सृष्टिस्थितिप्रळय ॥ आपणामाजीहोयजाय ॥ आतांजाणेंउरलें काय ॥ सर्वज्ञासी ॥ ९४ ॥ आतांजनांच्यानानाबुद्धी ॥ त्याचयाप्रत्यया चीज्ञानसिद्धी ॥ तोपरमेश्वराचाउपाधी ॥ अन्यत्रनसे ॥ ९५ ॥ तेनित्य मुक्ताचीव्यक्ती ॥ तेथेंअलिप्तविद्याशक्ती ॥ ज्ञानीयासितेहीअभिव्यक्ती ॥

अभ्यासबळेंहोतसे ॥ ९६ ॥ ऐशाअनेकईश्वरशक्ती ॥ त्यांतइच्छितांअंतरेमुक्ती ॥ यास्तवसिद्धीचीआसक्ती ॥ नधरितीज्ञानी ॥ ९७॥ प्रबळज्याचाअभ्यास ॥ सिद्धीसुलभतयास ॥ जेसिद्धीसकरितीआयास ॥ तेमोक्षासअंतरती ॥ ९८॥ जोज्ञानीनिष्काम ॥ त्यासिसिद्धीचेंकायकाम ॥ जोसर्वदाआत्माराम ॥ ब्रह्मानंदींनिमग्न ॥ ९९ ॥ अभेदजेव्हांईश्वरीं ॥ सृष्ट्यादिकर्मेंहाचिकरी ॥ तोहीकदाचित्इच्छाधरी ॥ तरीसिद्धीदासीतयाच्या ॥ ॥ १००॥ जेपरमेश्वराचीव्यक्ती ॥ तेपावलाहेविद्याशक्ती ॥ जीकरीकरितांकैवल्यमुक्ती ॥ इतरसिद्धीकिमर्थ ॥ १ ॥ जेविद्याशक्ती ॥ ईश्वराचीनित्यमुक्ती ॥ इतरशक्तीत्यायुक्ती ॥ सृष्ट्यादिरचनेच्या ॥ २ ॥ सार्वभौमराजाचीमुद्रा ॥ वंद्यजैसीचतुःसमुद्रा ॥ विद्यातैसीआणखीक्षुद्रा ॥ शक्तीईश्वराच्या ॥ ३ ॥ तेमुद्राज्याआधीन ॥ तोप्रधानराजयासमान ॥ तैसेंज्यासआत्मज्ञान ॥ तोचिपरमेश्वर ॥ ४ ॥ सकळराज्याचाधणी ॥ तोचीदेहभोगीपट्टराणी ॥ इतरराजाज्ञेचीसिराणी ॥ तयासीकिमर्थ ॥ ५ ॥ विद्याईश्वराचादेह ॥ तिणेंतुटलाभेदसंदेह ॥ इतरसिद्धीचास्नेह ॥ मगकिमर्थ॥ ६ ॥ जेथेंनित्यमुक्तपण ॥ तेथेंसर्वशक्तीचेंअनुसरण ॥ तेंतेव्हांविद्याशक्तीचेंकारण ॥ ईश्वरत्वीं ॥ ७ ॥ सहजजेथेंविरक्ती ॥ तोनइच्छीकांहींशक्ती ॥ इच्छातेथेंमुक्ती ॥ नबोलवे ॥ ८ ॥ जेथेंज्ञानआणिविरक्ती ॥ तेथेंसर्वशक्तीवोळगती ॥ तथापिज्ञानीनपाहती ॥ जयांकडे ॥ ९ ॥ त्यांसप्रारब्धाचाकरणेंक्षय ॥ सिद्धीघेऊनिकरावेंकाय ॥ जोसिद्धीमिरऊंजाय ॥ तोज्ञानीनह्मणवे ॥ १० ॥ भूतभविष्यवर्तमान ॥ हेंकालत्रयाचेंज्ञान ॥ पावलेअनेकमुनिजन ॥ तपेंहीकरोनी ॥११॥ ऐसेथोरथोरमुनी ॥ तेहीमोहिलेमायेकरोनी॥ तत्वज्ञानेंतरलेज्ञानी ॥ मायासमुद्र ॥ १२ ॥ सर्वज्ञताजेथेंश्रुती ॥ ज्ञानियाचीवर्णिती ॥ यासिद्धीचीतेथेंनकरिती ॥ वार्ताही ॥ १३ ॥ जयासीकळलामृत्पिंडएक ॥ मृन्मयपदार्थकळलेअनेक ॥ मृत्तिकासत्यइतरकौतुक ॥ शब्दमात्राचें॥ १४ ॥ सुवर्णाचामणीएक ॥ तैसेंचसकळअळंकारादिक ॥ ज्यासकळलेंखरेंकनक ॥ तोअलंकारसृष्टींतसर्वज्ञ ॥ १५ ॥ ऐसेंसामोपनिषदीं ॥ बोलिलेऐसेंचसकळवेदीं ॥ तत्वकळलेंतोचिपदीं ॥ बैसलासर्वज्ञतेच्या ॥ १६ ॥ ऐसेंचबृहदारण्यकीं ॥ मैत्रेयाप्रतियाज्ञवल्की ॥ ह्मणेएकआत्माकळतांचिकीं ॥ सर्वकळलें ॥१७॥ वसिष्ठादिमुनी ॥ तेराहिलेऋषीह्मणउनी ॥ यास्तवकाळवशेंकरोनी ॥ सिद्धीप्रगटकरिती ॥१८॥ ज्ञानिया

सीप्रारब्धसारणें ॥ किंवाजनासीउद्धारणें ॥ त्यासीसिद्धीअवलंबणें ॥ कि
मर्थ ॥ १९ ॥ तथापिहीतोमनींधरी ॥ तरीसिद्धीत्यासीनसतीदुरी ॥ हात
जोडोनिकिंकरी ॥ नित्यउभ्या ॥ २० ॥ ऐसासर्वज्ञआत्मज्ञानी ॥ वासुदे
वअवघाह्मणउनी ॥ आत्मरतअद्वैतभजनीं ॥ तोचिभक्त ॥ २१ ॥ जडचै
तन्यसर्वही ॥ चराचरआकारजितुकाकांहीं ॥ वासुदेवावांचोनिनाहीं ॥
तोचिभक्त ॥ २२ ॥ निर्निमित्यआपुलीआवडी ॥ जेनविटेकोणेघडी ॥ तो
चिवासुदेवऐशीगोडी ॥ तोचिभक्त ॥ २३ ॥ सहजआत्मयाचीप्रीती ॥ तो
चिआत्मासर्वभूतीं ॥ ऐशीसर्वज्याचीस्थिती ॥ तोचिभक्त ॥ २४ ॥ शुद्ध
सत्वब्रह्मकेवळ ॥ साकारदिसेभक्तवत्सल ॥ गुणत्रयाचाविटाळ ॥ जेथेंन
से ॥ २५ ॥ आत्माचिद्ब्रह्मनिराकार ॥ तोचिनित्यमुक्तपरमेश्वर ॥ साका
रींदेखेनिराकार ॥ तोचिभक्त ॥ २६ ॥ तोहीभक्ताचेदृष्टींदिसे ॥ परीतेथें
आकारनसे ॥ जेभजतीजैसेतैसें ॥ फळदेकल्पवृक्ष ॥ २७ ॥ सर्वत्रसमहेंनि
श्चित ॥ तथापिपरमात्माआत्मरत ॥ ह्मणोनिआत्मज्ञानीभक्त ॥ आवड
तीअतिशयें ॥ २८ ॥ आत्मत्वेंसकळाचीआवडी ॥ परीकोण्हीनेणतीहेगो
डी ॥ आत्मज्ञानीएकघडी ॥ तेगोडीसनविसरे ॥ २९ ॥ जीवेश्वरदोघेआ
त्मरत ॥ त्यांतजीवतितुकेभ्रांत ॥ भ्रांतीफिटतांसहजआत्मरत ॥ परस्परें
प्रीतीआयती ॥ ३० ॥ बहुतांस्त्रियांचापती ॥ समानसकळांचीप्रीती ॥ प
रीनवोढातितुक्यानेणती ॥ तरुणीभोगितीसर्वदा ॥ ३१ ॥ याकारणेंसक
ळांहुनी ॥ भक्तअधीकआवडतीज्ञानी ॥ तोमाझाआत्माह्मणउनी ॥ गी
तेंतबोलिलाश्रीकृष्ण ॥ ३२ ॥ जेभेदेंभजती ॥ तेभक्तीचेंरहस्यनेणती ॥ नि
र्निमित्यआपुलीप्रीती ॥ त्यासिजाणतीदेहत्वें ॥ ३३ ॥ ऐसीचआत्मज्ञाना
वीण ॥ वैराग्याचीनकळेखूण ॥ सुखचिहोतांआपण ॥ प्रीतिनधरावीवि
षयाची ॥ ३४ ॥ अमृतरसनेवरीपडे ॥ मगत्यासकांजीनावडे ॥ तेव्हांवा
सनेचामार्गमोडे ॥ मनबुडेजेव्हांस्वरूपीं ॥ ३५ ॥ आत्मज्ञानावेगळें ॥ जरीवैरा
ग्यधारिलेंबळें ॥ उदकआरितांहीढाळे ॥ धांवेचभूमीसी ॥ ३६ ॥ याकरितांसर्वप्र
यत्नें ॥ गुरुमुखेंघ्यावेंआत्मज्ञान ॥ जेंसच्चिदानंदघन ॥ परमहंसरूपेंबोलि
लें ॥ ३७ ॥ ज्याज्ञानाचापराक्रम ॥ वामनजालात्रिविक्रम ॥ उत्तराध्यायीं
उपक्रम ॥ मार्गदावीवारुणीचा ॥ ३८ ॥ श्रीगुरुरूपावतरण ॥ तेंचियेथेंमंगला
चरण ॥ ह्मणावयाकारणें ॥ मंगळाध्याय ॥ ३९ ॥ इतिश्रीमन्निगमसारे ॥
उपनिषत्तात्पर्यानुसारे ॥ वेदभूलोकभाषावतारे ॥ प्रथमोध्यायः ॥ १४० ॥

रामदास.

जन्मशक १५३०–इ. स. १६०८.

समाधिशक १६०३–इ. स. १६८१.

त्याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

दासबोध. मनाचेश्लोक.

स्फुट अभंग.

वेंचे, रामदासाचे अभंगांतील.

(१)

कायाहेकाळाचीघेऊनीजाणार ॥ तुझेनिहोणारकायबापा ॥ १ ॥
कायबापाऐसेंजाणोनीनेणसी ॥ मीमीह्मणतोसीवायांवीण ॥ २ ॥
वायांवीणशीणकेलाजन्मवरी ॥ दंभलोकाचारीनागवण ॥ ३ ॥
नागवणझालीपरलोकाजातां ॥ स्वहीताचीचिंताकेलीनाहीं ॥ ४ ॥
केलीनाहींचिंतानामींकानकोंडें ॥ अंतींकोण्यातोंडेंजातआहे ॥ ५ ॥
जातआहेसर्वसांडूनिकरंटा ॥ जन्मवरीताटाधरोनीयां ॥ ६ ॥
धरोनीयांताटाकासयामरावें ॥ भजनकरावेंदासह्मणे ॥ ७ ॥

(२)

सुखाचेसांगातींसर्वहीमीळती ॥ दुःखहोतांजातीनीघोनीयां ॥ १ ॥
निघोनीयांजातीसंकटाचेवेळे ॥ सुखहोतांमीळेसमुदाव ॥ २ ॥
समुदावसर्वदेहाचेसंबंधी ॥ तुटलीउपाधीरामदासीं ॥ ३ ॥

(३)

मूर्खतोसंसारीमाझेंमाझेंकरी ॥ मृत्युबरोबरीहिंडतसे ॥ १ ॥
हिंडतसेकाळसांगातींसरीसा ॥ धरीभरंवसानेणोनीयां ॥ २ ॥
नेणोनीयांप्राणीसंसाराशीआला ॥ आलातैसागेलादैन्यवाणा ॥ ३॥
दैन्यवाणागेलासर्वहीसोडोनी ॥ ठेवीलेंजोडोनीजनालागीं ॥ ४ ॥
लागलेलीमळीदोषाचीसूटेना ॥ आसक्तीतूटेनाअंतरींची ॥ ५ ॥

अंतरींचीमूर्तीअंतरलीदूरी ॥ कदाकाळींहरीआठवेना ॥ ६ ॥
आठवेनाअंतकाळींरामावीण ॥ धन्यतेंमरणदासह्मणे ॥ ७ ॥

(४)

सुखपाहोंजातांकोठेंचीनदीसे ॥ संसारहाअसेदुःखमूळ ॥ १ ॥
दुःखमूळजन्मजनआणिनारी ॥ पाहातांसंसारींसूखनाहीं ॥ २ ॥
सुखनाहींकदाशाश्वतावांचूनी ॥ जाणतीसुज्ञानीदासह्मणे ॥ ३ ॥

(५)

पूर्णसमाधानइंद्रीयदमन ॥ श्रवणमननीरंतर ॥ १ ॥
नीरंतरज्याचेह्र्दयींवीवेक ॥ उपासनाएकतोचीधन्य ॥ २ ॥
धन्यतोचीएकसंसारींराहातां ॥ विवेकेंअनंताटाईंपाडी ॥ ३ ॥
टाईंपाडीनीजस्वरूपआपूलें ॥ असोनीचोरीलेंजन्मोजन्मीं ॥ ४ ॥
जन्मोजन्मींकेलेंपुण्यबहूसाल ॥ तरीचघडेलसंतसंग ॥ ५ ॥
संतसंगजयामानवाआवडे ॥ तेंणेंगुणेंघडेसमाधान ॥ ६ ॥
समाधानघडेसज्जनाच्यासंगें ॥ स्वरूपाच्यायोगेंरामदासीं ॥ ७ ॥

(६)

ज्याजैशीसंगतीत्यासींतैसीगती ॥ समागमेंरीतीसर्वकांहीं ॥ १ ॥
सर्वकांहींघडेसंगतीच्यागुणें ॥ साधूचींलक्षणेंसाधूसंगें ॥ २ ॥
साधूसंगेंसाधूहोईजेआपण ॥ रामदासखूणसांगतसे ॥ ३ ॥

(७)

चंदनासंगतींचंदनचीहोती ॥ होयकाळीमातीकस्तूरीका ॥ १ ॥
कस्तूरीकाहोयकस्तूरीच्यायोगें ॥ साधूचेनीसंगेंसाधूजन ॥ २ ॥
साधूजनहोतीसंगतीधरीतां ॥ मीळणीमीळतांगंगाजेंवी ॥ ३ ॥
जेवीतांअमृतअमरहोईजे ॥ अचळपावीजेसाधूसंगें ॥ ४ ॥
साधूसंगेंदेवआपणचीहोणें ॥ अद्वैतलक्षणेंबाणलीया ॥ ५ ॥
बाणलीयातयानिःसंगाचासंग ॥ होईजेनिःसंगआपणची ॥ ६ ॥
आपणचीध्यानींबैसलाआसनीं ॥ जनींआणीवनींदेवभासे ॥ ७ ॥
देवभासेतेंणंआपणभूलला ॥ तेंणेंगुणेंझालादेवअंगें ॥ ८ ॥
देवाचेसंगतींदेवचीहोईजे ॥ चतुर्भूजराजेवैकुंठींचे ॥ ९ ॥
वैकुंठींचेराजेध्यातीअहर्नीशी ॥ वंदीतीसाधूंसीदासह्मणे ॥ १० ॥

(८)

साधूसंगेंसाधूभोंदूसंगेंभोंदू ॥ वाद्यासंगेंवादूहोतअसे ॥ १ ॥
होतअसेभलाभल्याचेसंगतीं ॥ जायअधोगतीदुष्टसंगें ॥ २ ॥
दुष्टसंगेंदुष्टझालामहापापी ॥ होतसेनिःपापीसाधूसंगें ॥ ३ ॥
संगजयाजैसालाभतयातैसा ॥ होतसेआपैसाअनायासें ॥ ४ ॥
अनायासेंगतीचूकेअधोगती ॥ धरीतांसंगतीसज्जनाची ॥ ५ ॥
सज्जनाचीकृपाजयालागींहोय ॥ तयालागींसोयपरत्राची ॥ ६ ॥
परत्राचीसोयभक्तीच्याऊपायें ॥ चुकतीअपायदासह्मणे ॥ ७ ॥

(९)

जाणावातोयोगीसदावीतरागी ॥ अहंभावत्यागीअंतरींचा ॥ १ ॥
स्वजनस्वदेशसांडूनीउदास ॥ तेणेंआशापाशतोडीयेले ॥ २ ॥
पूर्णींपूर्णकामतेणेंजोनिःकाम ॥ विषयाचाभ्रमतुच्छकेला ॥ ३ ॥
विवेकाचेबळेंझालेतेप्रबळ ॥ बाह्यमायाजाळत्यागीयेला ॥ ४ ॥
धन्यतोचीसदासंसारींउदास ॥ तयारामदासमानीतसे ॥ ५ ॥

(१०)

तोंवरीतोंवरीडगूमगीनाकदा ॥ देहाचीआपदाझालीनाहीं ॥ १ ॥
तोंवरीतोंवरीपरमार्थस्वयंभ ॥ जंवपोटींलोभआलानाहीं ॥ २ ॥
तोंवरीतोंवरीअत्यंतसद्भाव ॥ विशेषेंवैभवआलेंनाहीं ॥ ३ ॥
तोंवरीतोंवरीसांगेनिरभिमान ॥ देहासीअभिमानझालानाहीं ॥ ४ ॥
तोंवरीतोंवरीधीरत्वाचीमात ॥ प्रपंचींआघातझालानाहीं ॥ ५ ॥
रामदासह्मणेअवघेचीगाबाळी ॥ ऐसाविरळाबळीधैर्यवंत ॥ ६ ॥

(११)

कर्ताएकदेवतेणेंकेलेंसर्व ॥ तयापाशींगर्वकामानये ॥ १ ॥
देहतेंदेवाचेंवित्तकूबेराचें ॥ तेथेंह्याजीवाचेंकायआहे ॥ २ ॥
देतादेववीतानेतानेववीता ॥ कर्ताकरवीतादेवएसा ॥ ३ ॥
निमित्ताचाधनीकेलाअसेप्राणी ॥ पाहातांनिर्वाणींदेवएक ॥ ४ ॥
लक्ष्मीहीदेवाचीसर्वसत्तात्याची ॥ त्यावीणेंजीवाचीउर्मीनाहीं ॥ ५ ॥
दासह्मणेमनासावधअसावें ॥ दुश्चित्तनसावेंसर्वकाळ ॥ ६ ॥

(१२)

ऐसाकोणआहेमुकीयाचाजाण ॥ कळेवोळखणनसांगतां ॥ १ ॥
नसांगतांजाणेअंतरींचाहेत ॥ पुरवीमनोरथसर्वकांहीं ॥ २ ॥
सर्वकांहींजाणेचतुरांचाराणा ॥ धन्यनारायणालीलातूझी ॥ ३ ॥
तूझीलीलाजाणेऐसाकोणआहे ॥ वीरंचीतोपाहेचाकाटला ॥ ४ ॥
चाकाटलामनुदेवासीपाहातां ॥ दासह्मणेआतांसीमाझाली ॥ ५ ॥

(१३)

आमचेसज्जनसाधूसंतजन ॥ होयसमाधानतयांचेनी ॥ १ ॥
तयांचेनीसंगेंपावीजेविश्रांती ॥ साधूआदींअंतींसारीखेची ॥ २ ॥
सारीखेचीदाससंतसमाधानी ॥ ह्मणोनीयांमनींआवडती ॥ ३ ॥
आवडतीदाससंतजीवलग ॥ सुखरूपसंगसज्जनाचे ॥ ४ ॥
सज्जनाचासंगपापासीसंहारी ॥ ह्मणोनीयांधरीरामदास ॥ ५ ॥

(१४)

शौचकेलेंतेणेंशुचिर्भूतझाला ॥ जळींस्नानकेलामळत्यागें ॥ १ ॥
मळत्यागेंझालाशरीरेंनिर्मळ ॥ अंतरींचामळकैसागेला ॥ २ ॥
कैसाजातोकामक्रोधलोभदंभ ॥ नांदतोस्वयंभअंतर्यामीं ॥ ३ ॥
अंतर्यामींआधींहोईजेनिर्मळ ॥ तेणेंतूटेमूळसंसाराचें ॥ ४ ॥
संसाराचेंमूळसुक्षमींगुंतलें ॥ मनहीभूललेंविभ्रमासी ॥ ५ ॥
विभ्रमासीबरेंशोधूनीपाहावें ॥ अंतरींराहावेंनिष्ठावंत ॥ ६ ॥
निष्ठावंतज्ञानपूर्णसमाधान ॥ मगसंध्यास्नानसफळची ॥ ७ ॥
सफळचीसंध्यासंदेहनसतां ॥ निःसंदेहहोतांसमाधान ॥ ८ ॥
समाधाननाहींस्नानसंध्याकाळीं ॥ लोकांचियामेळींलोकलाजे ॥ ९ ॥
लोकलाजेसर्वलौकीकचीकेला ॥ देवदूरावलावरपंगें ॥ १० ॥
वरपंगेंदेवकदासांपडेना ॥ निष्ठेचाघडेनाभक्तिभाव ॥ ११ ॥
भक्तीभावदेवींदृढहोयज्याचा ॥ कर्मलौकीकाचाखटाटोप ॥ १२ ॥
खटाटोपदेवकदापावीजेना ॥ निश्चयघडेनाशाश्वताचा ॥ १३ ॥
शाश्वताचाशोधअंतरींअसतां ॥ सर्वहीपाहातांनिरर्थक ॥ १४ ॥
निरर्थकतीर्थेंनिरर्थकव्रतें ॥ दासह्मणेजेथेंज्ञाननाहीं ॥ १५ ॥

(१५)

बाळकजाणेनामातेसी ॥ तिचेंमनबाळापासीं ॥ १ ॥

तैसादेवहाकृपाळू ॥ करीभक्ताचासांभाळू ॥ २ ॥
धेनुवत्साचेनिलागें ॥ धांवेत्याच्यामागेंमागें ॥ ३ ॥
पक्षीघेतसेगगन ॥ पिलापाशींत्याचेंमन ॥ ४ ॥
मच्छआठवितांपाळी ॥ कूर्मदृष्टीनेंसांभाळी ॥ ५ ॥
रामींरामदासह्मणे ॥ मायाजाळाचींलक्षणें ॥ ६ ॥

(१६)

ऐसेंकैसेंरेसोंवळें ॥ सिवतांहोतसेवोंवळें ॥ १ ॥
स्नानसंध्याटिळेमाळा ॥ पोटींक्रोधाचाउमाळा ॥ २ ॥
नित्यदंडीतोसीदेह ॥ परीफीटेनासंदेह ॥ ३ ॥
नित्यनेमखटाटोप ॥ मनींविषयाचाजप ॥ ४ ॥
बाह्यकेलीझळफळ ॥ देहबुद्धीचावीटाळ ॥ ५ ॥
रामदासींदृढभाव ॥ तयावीणसर्ववाव ॥ ६ ॥

(१७)

देहविटाळाचागोळा ॥ कैसाहोतोसीसोंवळा ॥ १ ॥
तुजकळेनाविचारू ॥ ऐसियासीकायकरूं ॥ २ ॥
दृढकेलाअभिमान ॥ तेणेंजाहालेंबंधन ॥ ३ ॥
रामदासस्वामीविण ॥ केलातितूकाहीशीण ॥ ४ ॥

(१८)

काळजातोक्षणक्षणा ॥ मूळयेईलमरणा ॥ १ ॥
कांहींधांवाधांवकरीं ॥ जंवतोआहेमृत्युदूरी ॥ २ ॥
देहआहेजाईजणें ॥ मूललासीकोण्यागुणें ॥ ३ ॥
मायाजाळींगुंतलेंमन ॥ परिहेंदुःखासीकारण ॥ ४ ॥
सत्यवाटतेंसकळ ॥ परिहेंजातांनाहींवेळ ॥ ५ ॥
रामींरामदासह्मणे ॥ आतांहोईंसावधान ॥ ६ ॥

(१९)

अंतकाळयेतांयेतां ॥ तेथेंनयेचुकवीतां ॥ १ ॥
अकस्मातलागेजावें ॥ कांहींपुण्यआचरावें ॥ २ ॥
पुण्याविनाजातांप्राणी ॥ घडेयमाचीजाचणी ॥ ३ ॥
रामदासह्मणेजना ॥ कंठींयमाच्यायातना ॥ ४ ॥

(२०)

ज्याच्याउदरासीआला ॥ त्यासिफीरोनीपडला ॥ १ ॥
तोचीजाणावाचांडाळ ॥ देवब्राह्मणाचाकाळ ॥ २ ॥
झालास्त्रियेचालंपट ॥ मायबापासींउद्धट ॥ ३ ॥
भयपापाचेंनधरी ॥ सज्जनाचीनिंदाकरी ॥ ४ ॥
नेणेमायकींमावसी ॥ कोणेंसांगावेंतयासी ॥ ५ ॥
रामींरामदासह्मणे ॥ यमकेलात्याकारणें ॥ ६ ॥

(२१)

कोण्हीपुत्रकामानये ॥ मित्रकरीतोऊपाये ॥ १ ॥
कैंचेंआपूलेंपरावें ॥ अवघेंऋणानुबंधेंघ्यावें ॥ २ ॥
जिवलगजीवघेती ॥ त्यासीपरावेरक्षीती ॥ ३ ॥
जिवलगाचीयेपरी ॥ मातेहूनीलोभकरी ॥ ४ ॥
आहेकोणजाणेकैंचें ॥ परितेजिवलगजीवाचे ॥ ५ ॥
रामींरामदासह्मणे ॥ नकळेदेवाचेंकरणें ॥ ६ ॥

(२२)

घातकरूनीआपुला ॥ कायरडवीसीपूढिला ॥ १ ॥
वहुतमोलाचेंआयुष्य ॥ विषयलोभेंकेलानास ॥ २ ॥
नाहींयोळखीलेंसत्या ॥ तेणेंकेलीआत्महत्या ॥ ३ ॥
नरदेहाचीसंगती ॥ गेलीगेलीहातोहातीं ॥ ४ ॥

(२३)

कोणेंकोणासीरडावें ॥ एकामागेंएकींजावें ॥ १ ॥
एकवेळगेलीमाता ॥ एकवेळगेलापिता ॥ २ ॥
द्रव्यदाराजातीपुत्र ॥ जिवलगआणिमित्र ॥ ३ ॥
प्राणीसंसारासीआला ॥ तितुकामृत्युपंथेंगेला ॥ ४ ॥
पूर्वजगेलेदेवापासीं ॥ तेचीवाटआपणासी ॥ ५ ॥
रामदासह्मणेलोक ॥ करितीगेलीयाचाशोक ॥ ६ ॥

(२४)

ज्याचेंहोतेंत्याणेंनेलें ॥ येथेंतुझेंकायगेलें ॥ १ ॥
वेगींहोईंसावधान ॥ करींदेवाचेंभजन ॥ २ ॥
गतीनकळेहोणाराची ॥ हेतोइच्छाभगवंताची ॥ ३ ॥

पूर्वसंचीताचेंफळ ॥ होतीदुःखाचेकल्लोळ ॥ ४ ॥
पूर्वीकेलेंजेंसंचीत ॥ तेंतेंभोगावेंनिश्चित ॥ ५ ॥
दासह्मणेपूर्वरेखा ॥ प्राप्तनटळेब्रह्मादिकां ॥ ६ ॥

(२५)

आतांकोठेंधरूंभाव ॥ बहुसालझालेदेव ॥ १ ॥
मुख्यपूजायारंपार ॥ एकाहुनीएकथोर ॥ २ ॥
माझेकुळींचेंदैवतें ॥ सांगोंजातांअसंख्यातें ॥ ३ ॥
रामदासीदेवएक ॥ येरसर्वहीमायीक ॥ ४ ॥

(२६)

आतांशरणकोणाजावें ॥ सत्यकोणातेंमानावें ॥ १ ॥
नानापंथनानामतें ॥ भूमंडळींअसंख्यातें ॥ २ ॥
एकमानितीसगुण ॥ एकह्मणतीनिर्गुण ॥ ३ ॥
एकींकेलासर्वत्याग ॥ एकह्मणतीराजयोग ॥ ४ ॥
रामदाससांगेखूण ॥ भक्तिवीणसर्वशीण ॥ ५ ॥

(२७)

शरणजावेंसंतजना ॥ सत्यमानावेंनिर्गुणा ॥ १ ॥
नानामतींकायचाड ॥ करणेंसत्याचानीवाड ॥ २ ॥
ज्ञानेंभक्तीसीशिणवावें ॥ भक्तितयेसीह्मणावें ॥ ३ ॥
रामींरामदाससांगे ॥ सर्वकाळसंतसंगें ॥ ४ ॥

(२८)

एकदेवआहेखरा ॥ मायानाथिलापसारा ॥ १ ॥
हेंचिवीचारेंजाणावें ॥ ज्ञातातयासीह्मणावें ॥ २ ॥
रामदासाचेंबोलणें ॥ स्वप्नामाजीजायीजिणें ॥ ३ ॥

(२९)

गेलाप्रपंचहातींचा ॥ लाभनाहींपरमार्थाचा ॥ १ ॥
दोहींकडेअंतरला ॥ थोरपणेंभांबावला ॥ २ ॥
गेलीअवघीनिस्पृहता ॥ नाहींस्वार्थहीपूरता ॥ ३ ॥
क्रोधेंगेलासंतसंग ॥ लोभेंजाहालावीरंग ॥ ४ ॥
पूर्णझालीनाहींआशा ॥ इकडेबुडालाअभ्यासा ॥ ५ ॥
दासह्मणेक्रोधेंकेलें ॥ अवघेंलाजिरवाणेंझालें ॥ ६ ॥

(३०)

संगस्वार्थाचाधरीला ॥ तेणेंकामखवळला ॥ १ ॥
थोरपणहेंमातलें ॥ तेणेंआल्हाटेंघातलें ॥ २ ॥
कामामागेंआलाक्रोध ॥ क्रोधेंकेलाबहूखेद ॥ ३ ॥
लोभदंभाचेंकारण ॥ मोहेंकेलेंविस्मरण ॥ ४ ॥
कामीलांचावलेंमन ॥ झालेंबुद्धीचेंपतन ॥ ५ ॥
दासह्मणेहेंसकळ ॥ अवघेंअनर्थाचेंमूळ ॥ ६ ॥

(३१)

कामक्रोधखवळला ॥ तोचिसन्निपातझाला ॥ १ ॥
यासीऔषधकरावें ॥ पोटींवैराग्यधरावें ॥ २ ॥
कुपथ्यअवघेंजेंझालें ॥ मगतेंपुढेंऊफाळलें ॥ ३ ॥
रामदाससांगेभलें ॥ लोकह्मणतीपीसाळलें ॥ ४ ॥

(३२)

व्यर्थमायाजाळींगुंतोनीराहासी ॥ हीतगमावीसीआपूलेंतें ॥ १ ॥
गृहदारासुतनव्हेतअंतींचीं ॥ मगईतरांचीकायआशा ॥ २ ॥
सर्वहेंसांडोनीजाशीलबाह्मणी ॥ काळतोबांधोनीनेईतूज ॥ ३ ॥
तेथेंसोडवीतानसेतुजकोण्ही ॥ एकाचक्रपाणीवांचोनीयां ॥ ४ ॥
नकोगुंतूंगळींमायीकासीटाळीं ॥ स्वहीतसांभाळींभिक्षुह्मणे ॥ ५ ॥

(३३)

वाजेपाऊलआपलें ॥ ह्मणेमागेंकोणआलें ॥ १ ॥
कोणधांवतसेआड ॥ पाहेंजातांझालेंझाड ॥ २ ॥
भावीतसेअभ्यंतरीं ॥ कोणचालेबरोबरी ॥ ३ ॥
शब्दपडसादऊठला ॥ ह्मणेकोणरेबोलिला ॥ ४ ॥
रामींरामदासह्मणे ॥ संशयाचींहींलक्षणें ॥ ५ ॥

(३४)

कांहींदिसेअकस्मात ॥ तेथेंवाटेआलेंभूत ॥ १ ॥
वायांपडावेंसंदेहीं ॥ मुळींतेथेंकांहींनाहीं ॥ २ ॥
झाडझुडूपदेखिलें ॥ जिवींवाटेकोणीआलें ॥ ३ ॥
रामदाससांगेखूण ॥ भितोआपणाआपण ॥ ४ ॥

(३५)

छायादेखुनीआपली ॥ शंकाअंतरींवाटली ॥ १ ॥
ऐसेंभ्रमाचेंलक्षण ॥ भुलेआपणाआपण ॥ २ ॥
मुखेंबोलतांउत्तर ॥ तेथेंझालेंप्रत्युत्तर ॥ ३ ॥
डोळांघालितांआंगोळी ॥ एकाचींतींदोनझालीं ॥ ४ ॥
पोटींआपणकल्पिलें ॥ तेंचिआलेंसेंवाटलें ॥ ५ ॥
दासह्मणेहेऊपाधी ॥ शंकाधरितांअधिकबाधी ॥ ६ ॥

(३६)

नाहींएकउपासना ॥ कैंचीभक्तीचीभावना ॥ १ ॥
नाहींनिश्चयअंतरीं ॥ मनफीरेदारोदारीं ॥ २ ॥
ज्यासीनाहींएकदेव ॥ सातांपांचांठायींभाव ॥ ३ ॥
नानाकारझालेंमन ॥ कैंचेंनिष्ठेचेंभजन ॥ ४ ॥
रामींरामदासह्मणे ॥ निष्ठेवीणसर्वसुणें ॥ ५ ॥

(३७)

जयाज्ञानहेंनेणवे ॥ पशुतयासीह्मणावें ॥ १ ॥
कोणेंकेलेंचराचर ॥ कोणविश्वाचाआधार ॥ २ ॥
ब्रह्मादिकांचानिर्मिता ॥ कोणआहेत्यापरता ॥ ३ ॥
अनंतब्रह्मांडांच्यामाळा ॥ हेतोभगवंताचीलीळा ॥ ४ ॥
रामदासाचाविवेक ॥ सर्वकर्तादेवएक ॥ ५ ॥

(३८)

ज्ञानाविणजेजेकळा ॥ तेतेजाणावीअवकळा ॥ १ ॥
ऐसेंभगवंतबोलिला ॥ चित्तद्यावेंत्याच्याबोला ॥ २ ॥
एकेंज्ञानेंचीसार्थक ॥ सर्वकर्मनीरर्थक ॥ ३ ॥
दासह्मणेज्ञानावीण ॥ प्राणीजन्मलापाषाण ॥ ४ ॥

वेंचे, दासबोधांतील.

ओंव्या.

दशक पहिला, समास सातवा.

कवींचेंवर्णन.

आंतांवंदूंकवीश्वर ॥ जेशब्दसृष्टीचेईश्वर ॥ नातरीहेपरमेश्वर ॥ वंदावे

तरी ॥ १ ॥ कीं हे सरस्वतीचें निजस्थान ॥ कीं हे नानाकळांचें जीवन ॥ नानासद्विद्यांचें भुवन ॥ यथार्थ होय ॥ २ ॥ कीं हे पुरुषार्थाचें वैभव ॥ कीं हे जगदीश्वराचें महत्व ॥ नानालाघवें सत्कीर्तीस्तव ॥ निर्माण कवी ॥ ३ ॥ कीं हे शब्दरत्नांचे सागर ॥ कीं हे मुक्त सरोवर ॥ नानाविधींचे वैरागर ॥ निर्माण झाले ॥ ४ ॥ अध्यात्मग्रंथाची खाणी ॥ कीं बोलके चिंतामणी ॥ नानाकामधेनूंचीं दुभणीं ॥ वोळलीं श्रोतयांसी ॥ ५ ॥ कीं हे कल्पनेचे कल्पतरू ॥ कीं हे मोक्षाचे पडिभरू ॥ नानासायोज्यतेचे विस्तारू ॥ विस्तारले ॥ ६ ॥ कीं हा परलोकींचा निजस्वार्थ ॥ कीं हा योगियांचा गुप्त पंथ ॥ नानाज्ञानियांचा परमार्थ ॥ रूपासि आला ॥ ७ ॥ कीं हे निरंजनाची खूण ॥ कीं हे निर्गुणाची ओळखण ॥ मायाविलक्षणाचें लक्षण ॥ ते हे कवी ॥ ८ ॥ कीं हा श्रुतीचा भावगर्भ ॥ कीं परमेश्वराचा अलभ्य लाभ ॥ नातरी होय सुलभ ॥ निजबोध कविरूपें ॥ ९ ॥ कवी मुमुक्षूचें अंजन ॥ कवी साधकाचें साधन ॥ कवी सिद्धाचें समाधान ॥ निश्चयात्मक ॥ १० ॥ कवी स्वधर्माचा आश्रयो ॥ कवी मनाचा मनोजयो ॥ कवी धार्मिकाचा विनयो ॥ विनयकर्ते ॥ ११ ॥ कवी वैराग्याचें संरक्षण ॥ कवी भक्ताचें भक्तिलक्षण ॥ नानास्वधर्मसंरक्षण ॥ ते हे कवी ॥ १२ ॥ कवी प्रेमळांची प्रेमळस्थिती ॥ कवी ध्यानस्थांची ध्यानमूर्ती ॥ कवी उपासकांची वाढकीर्ती ॥ विस्तारली ॥ १३ ॥ नानासाधनांचें मूळ ॥ कवी नानाप्रयत्नांचें फळ ॥ नानाकार्यसिद्धि केवळ ॥ कवीचेनि प्रसादें ॥ १४ ॥ आधीं कवीचा वाग्विलास ॥ तरी मग श्रवणीं तुंबळे रस ॥ कवीचेनि मतिप्रकाश ॥ कवित्वासी होय ॥ १५ ॥ कवी व्युत्पन्नाचीयोग्यता ॥ कवी सामर्थ्यवंताची सत्ता ॥ कवी विचक्षणाची कुशळता ॥ नानाप्रकारीं ॥ १६ ॥ कवी कवित्वाचा प्रबंध ॥ कवी नानाधाटी मुद्रा छंद ॥ कवी गद्यपद्य भेदाभेद ॥ पदप्रसादकर्ते ॥ १७ ॥ कवी सृष्टीचा अळंकार ॥ कवी लक्ष्मीचा शृंगार ॥ सकळसिद्धीचा निर्धार ॥ ते हे कवी ॥ १८ ॥ कवी सभेचें मंडण ॥ कवी भाग्याचें भूषण ॥ नानासुखांचें संरक्षण ॥ ते हे कवी ॥ १९ ॥ कवी देवांचे रूपकर्ते ॥ कवी ऋषींचे महत्ववर्णिते ॥ नानाशास्त्रांचें सामर्थ्य ते ॥ कवी वाखाणिती ॥ २० ॥ नसता कवीचा व्यापार ॥ तरी कैंचा असता जगदोद्धार ॥ ह्मणोनि कवी हे आधार ॥ सकळसृष्टीसी ॥ २१ ॥ नानाविद्या दातृत्व कांहीं ॥ कवीश्वराविण तो नाहीं ॥ कवीपासून सर्व कांहीं ॥ सर्वज्ञता ॥ २२ ॥ मागें वाल्मीकि व्यासादिक ॥ झाले कवीश्वर अ

नेक ॥ तयांपासूनिविवेक ॥ सकळजनांसी ॥ २३ ॥ पूर्वींकाव्येंहोतीं केलीं ॥ तरीचव्युत्पत्तीप्राप्तझाली ॥ तेणेंपंडितताअंगींबाणली ॥ परमयोग्यता ॥ २४ ॥ ऐसेपूर्वींथोरथोर ॥ झालेकवीश्वरअपार ॥ आतांआहेतिपुढेंहोणार ॥ नमनमाझेंत्यांसिपैं ॥ २५ ॥ नानाचातुर्याच्यामूर्ती ॥ कींहेसाक्षात्‌बृहस्पति ॥ वेदश्रुतिबोलोंह्मणती ॥ ज्यांच्यामुखें ॥ २६ ॥ परोपकाराकारणें ॥ नानानिश्चयअनुवादणें ॥ शेखींबोलिलेपूर्णपणें ॥ संशयातीत ॥ २७ ॥ कींहेअमृताचेमेघवोळले ॥ कींहेनवरसांचेवोघलोटले ॥ नानासुखांचेउचंबळले ॥ सरोवरहे ॥ २८ कींहेविवेकनिधीचींभांडारें ॥ प्रकटझालींमनुष्याकारें ॥ नानावस्तूंचेनिविचारें ॥ कोंदाटलेहे ॥ २९ ॥ कींहेआदिशक्तीचेंठेवणें ॥ नानापदार्थांशीआणीउणें ॥ लाधलेंपूर्वसंचिताच्यागुणें॥विश्वजनासी ॥३० ॥ कींहींसुखाचींतारुवेंलोटलीं ॥ अक्षयींआनंदेंउतटलीं ॥ विश्वजनासीउपेगाआलीं ॥ नानाप्रयोगाकारणें ॥ ३१ ॥ कींहेनिरंजनाचीसंपत्ती ॥ कींहेविराटाचीयोगस्थिती ॥ कींभक्तीचीफळश्रुती ॥ फळासिआली ॥ ३२ ॥ कींहेईश्वराचापवाड ॥ पाहतांगगनाहूनिवाड ॥ ब्रह्मांडरचनेहूनिजाड ॥ कविप्रबंधरचना ॥३३॥ आतांअसोहाविस्तार ॥ जगासिआधारकवीश्वर ॥ तयांसिमाझानमस्कार साष्टांगभावें ॥ ३४ ॥

वेंचे, दासबोधांतील.

ओंव्या.

नरदेहप्रशंसा. समास १० वा.

धन्यधन्यनरदेहो ॥ येथीलअपूर्वतापाहाहो ॥ जोजोकीजेपरमार्थलाहो तोतोपावेसिद्धीतें ॥ १ ॥ यानरदेहाचेनिआधारें ॥ नानासाधनांचेनिद्वारें ॥ मुख्यसारासारविचारें ॥ बहुतसुटले ॥ १८ ॥ यानरदेहाचेनिसंबंधें ॥ वहुतपावलेउत्तमपदें ॥ अहंतासांडोनिस्वानंदें ॥सुखीझाले ॥ १९॥ नरदेहींयेवूनिसकळ ॥ उद्धारगतीपावलेकेवळ ॥ येथेंसंशयाचेंमूळ ॥ खंडोनिगेलें ॥ २० ॥ पशुदेहींनाहींगती ॥ ऐसेंसर्वत्रबोलती ॥ ह्मणोनिनरदेहींचप्राप्ती ॥ परलोकाची ॥ २१ ॥ह्मणोनिनरदेहश्रेष्ठ॥ नानादेहांमध्येंवरिष्ठ ॥ जयाचेनिचुकेअरिष्ट ॥ यमयातनेचें ॥ २४ ॥ नरदेहहास्वाधीन ॥ नव्हेसहसापराधीन॥ परंतुपरोपकारींझिजऊन ॥ कीर्तिरूपेंउ

रवावा ॥ २५ सांगनरदेहजोडिलें ॥ आणिपरमार्थबुद्धिविसरलें ॥ तें मूर्खकैसेंभ्रमलें ॥ मायाजाळीं ॥ ३३ ॥ मृत्तिकाखाणोनिघरकेलें ॥ तें माझेंऐसेंदृढकल्पिलें ॥ परितेंबहुतांचेंहेंकळलें ॥ नाहींचतयासी ॥ ३४ ॥ अवघींघरेंभंगिलीं ॥ गांवाचीपांढरपडली ॥ मगत्यागृहींराहिलीं ॥ अरण्यश्वापदें ॥ ३८॥ किडामुंगीवाळवीमूषक ॥ त्यांचींघरेंनिश्चयात्मक ॥ हेप्राणीवापुडेमूर्ख ॥ निघोनिगेले ॥ ४९ ॥ ऐशीगृहाचीस्थिती ॥ मिथ्या आलीआत्मप्रतीती ॥ जन्मदोंदिवसांचीवस्ती ॥ कोठेंतरीकरावी ॥ ५० ॥ आतांदेहह्मणावेंआपुलें ॥ तरीहेंवहुतांकारणेंनिर्मिलें ॥ प्राणियांच्यामायांगृहकेलें ॥ उवामस्तकभक्षिती ॥ ५१ ॥ ऐसेंशरीरबहुतांचें ॥ मूर्खह्मणे आमुचें ॥ परंतुखाजेंजिवांचें ॥ तापत्रयींबोलिलें ॥ ६० ॥ देहपरमार्थी लाविलें ॥ तरीचयाचेंसार्थक्यझालें ॥ नाहींतरीहेंव्यर्थचिगेलें ॥ नानाआघातींमृत्युपंथें ॥ ६१ ॥ असोजेप्रपंचींमूर्ख ॥ तेकायजाणतीपरमार्थ ॥ त्यामूर्खांचींलक्षणेंकांहींएक ॥ पुढतीनिरोपिजेल ॥ ६२ ॥

वेंचे, दासबोधांतील.

ओंव्या.

मूर्खांचीं लक्षणें.

जन्मलाजयाचेउदरीं ॥ तयाशींजोविरोधकरी ॥ सखीमानिलीअंतुरी ॥ तोएकमूर्खजाणावा ॥ १ ॥ परस्त्रियेशींप्रेमधरी ॥ श्वशुरगृहींवासकरी ॥ कुळनजाणोनिकन्यावरी ॥ तोएकमूर्ख ॥ २ ॥ समर्थासींअहंता ॥ अंतरीं मानीसमता ॥ सामर्थ्यावीणकरीसत्ता ॥ तोएकमूर्ख ॥ ३ ॥ आपणआपलीकरीस्तुती ॥ स्वदेशींभोगीविपत्ती ॥ सांगेवडिलांचीकीर्ती ॥ तोएक मूर्ख ॥ ४ ॥ औषधनघेअसूनव्यथा ॥ पथ्यनकरीसर्वथा ॥ नमिळेआलियापदार्था ॥ तोएकमूर्ख ॥ ५ ॥ संगियावीणविदेशकरी ॥ ओळखीवीणसंगधरी ॥ उडीघालीमहापुरीं ॥ तोएकमूर्ख ॥ ६ ॥ स्वयेंनेणेपरोपकार ॥ उपकाराचाअनुपकार ॥ करीथोडेंबोलेफार ॥ तोएकमूर्ख ॥ ७ ॥ दंतचक्षुआणिघ्राण ॥ पाणीवसनआणिचरण ॥ सार्वकाळजयाचेमळिण ॥ तोएकमूर्ख ॥ ८ ॥ आपणासिराखेनानापरी ॥ शरणागतासिअव्हेरी ॥ संपत्तीचाभरंवसाधरी ॥ तोएकमूर्ख ॥ ९ ॥ धनपुत्रआणिदारा ॥ इतु

काचिमानूनथारा ॥ विसरोनिगेलाईश्वरा ॥ तोएकमूर्ख ॥ १० ॥ परपीडेचेंमानीसुख ॥ परसुखेंमानीदुःख ॥ गेलेवस्तूचाकरीशोक ॥ तोएकमूर्ख ॥ ११ ॥ तस्करासीओळखसांगे ॥ देखिलीवस्तूमागे ॥ आपुलेंअनहितकरीरागें ॥ तोएकमूर्ख ॥ १२ ॥ समर्थासींवैरधरी ॥ अलभ्यवस्तूचाहेवाकरी ॥ घरचेघरींकरीचोरी ॥ तोएकमूर्ख ॥ १३ ॥ आपणवाचीनाकधीं ॥ कोणासवाचावयानेदी ॥ पुस्तकबांधोनिठेवीबंदीं ॥ तोएकमूर्ख ॥ १४ ॥ नवोलावतांपरगृहाजातो ॥ नपुसतांमातसांगतो ॥ राजासिमित्रह्मणतो ॥ तोएकमूर्ख ॥ १५ ॥ आपलेअवगुणनजाणणें ॥ परातेंदोषलावणें ॥ हेंजयाचेंमननजाणे ॥ तोएकमूर्ख ॥ १६ ॥ भरोनिवैभवाचेभरीं ॥ जीवमात्रासतुच्छकरी ॥ पाखांडमतस्वीकारी ॥ तोएकमूर्ख ॥ १७ ॥ नाहींभक्तीचेंसाधन ॥ नवैराग्यनाभजन ॥ क्रियेवीणब्रह्मज्ञान ॥ बोलेतोएकमूर्ख ॥ १८ ॥ ऐशींहींमूर्खाचींलक्षणें ॥ ऐकतांचातुर्यबाणे ॥ चित्तदेउनिशाहाणे ॥ ऐकतीसदा ॥ १९ ॥ लक्षणेंअपारअसती ॥ परिकांहींएकयथामती ॥ त्यागार्थबोलतांश्रोतीं ॥ क्षमाकेलीपाहिजे ॥ २० ॥ परममूर्खामाजीमूर्ख ॥ जोसंसारींमानीसुख ॥ संसारदुःखायेवढेंदुःख ॥ आणीकनाहीं ॥ २१ ॥

वेंचे, मनाचेश्लोकांतील.

मनासज्जनाभक्तिपंथेंचिजावें ॥ तरीश्रीहरीपाविजेतोस्वभावें ॥
जनींनिंद्यतेंसर्वसोडूनद्यावें ॥ जनींवंद्यतेंसर्वभावेंकरावें ॥ १ ॥
मनावासनादुष्टकामानयेरे ॥ मनासर्वथापापबुद्धीनकोरे ॥
मनासर्वथानीतिसोडूंनकोहो ॥ मनाअंतरींसारवीचारराहो ॥ २ ॥
मनापापसंकल्पसोडोनिद्यावा ॥ मनासत्यसंकल्पजीवींधरावा ॥
मनाकल्पनातेनकोवीषयाची ॥ विकारेंघडेहोजनींसर्वछीछी ॥ ३ ॥
नकोरेमनाक्रोधहाखेदकारी ॥ नकोरेमनाकामनानाविकारी ॥
नकोरेमनासर्वदाअंगिकारूं ॥ नकोरेमनामत्सरूदंभभारू ॥ ४ ॥
मनाश्रेष्ठधारिष्टजीवींधरावें ॥ मनाबोलणेंनित्यसोसीतजावें ॥
स्वयेंसर्वदानम्रवाचेवदावें ॥ मनासर्वलोकांसिरेनीववावें ॥ ५ ॥
देहेत्यागितांकीर्तिमागेंउरावी ॥ मनासज्जनाहेचिक्रीयाधरावी ॥
मनाचंदनाचेपरित्वांझिजावें ॥ परीअंतरींसज्जनानीववावें ॥ ६ ॥

नकोरेमनाद्रव्यतेंपूढिलाचें ॥ अतीस्वार्थबुद्धीनकोपापसाचें ॥
घडेभोगणेंपापतेंकर्मखोटें ॥ नहोतांमनासारिखेंदुःखमोठें ॥ ७ ॥
जनींसर्वसूखीअसाकोण आहे ॥ विचारीमनातूंचिशोधोनिपाहें ॥
मनात्वांचिरेपूर्वसंचीतकेलें ॥ तयासारिखेंभोगणेंप्राप्तजालें ॥ ८ ॥
मनामानसींदुःखआणूंनकोरे ॥ मनासर्वथाशोकचिंतानकोरे ॥
विवेकेंदेहेबुद्धिसोडोनद्यावी ॥ विदेहीपणेंमुक्तिभोगीतजावी ॥ ९ ॥
जिवाकर्मयोगेंजनींजन्मजाला ॥ परीशेवटींकाळघेवोनिगेला ॥
महाथोरतेमृत्युपंथेंचिगेले ॥ असंख्याततेजन्मलेआणिमेले ॥ १० ॥
मनापाहतांसत्यहेमृत्युभूमी ॥ जितांबोलतीसर्वहीजीवमीमी ॥
चिरंजीवहेसर्वहीमानिताती ॥ अकस्मातसोडोनियांसर्वजाती ॥ ११ ॥
मरेएकत्याचादुजाशोकवाहे ॥ अकस्मातत्तोहीपुढेंजातआहे ॥
पुरेनाजनींलोभरेक्षोभहोतो ॥ ह्मणोनीजनींमागुतीजन्मघेतो ॥ १२ ॥
मनामानसींव्यर्थचिंतावहातें ॥ अकस्मातहोणारहोवोनिजातें ॥
घडेभोगनात्यागहीकर्मयोगें ॥ मतीमंदतोखेदमानीवियोगें ॥ १३ ॥
मनासर्वथासत्यसोडूंनकोरे ॥ मनासर्वथामिथ्यमांडूंनकोरे ॥
मनासत्यतेंसत्यवाचेवदावें ॥ मनामिथ्यतेंमिथ्यसोडोनिद्यावें ॥ १४ ॥
समर्थाचियासेवकावक्रपाहे ॥ असासर्वभूमंडळींकोणआहे ॥
जयाचीलिळावर्णितीलोकतीन्ही ॥ नुपेक्षीकदारामदासाभिमानी । १५ ॥
अहिल्याशिळाराघवेंमुक्तकेली ॥ पदींलागतांदिव्यहोवोनिगेली ॥
जयावर्णितांशीणलीवेदवाणी ॥ नुपेक्षीकदारामदासाभिमानी ॥ १६ ॥
सदासर्वदादेवसन्नीधआहे ॥ कृपाळूपणेंअल्पधारिष्टपाहे ॥
सुखानंदआनंदकैवल्यदानी ॥ नुपेक्षीकदारामदासाभिमानी ॥ १७ ॥
असेहोजयाअंतरींभावजैसा ॥ वसेहोतयाअंतरींदेवतैसा ॥
अनन्यासरक्षीतसेचापपाणी ॥ नुपेक्षीकदारामदासाभिमानी ॥ १८ ॥
सदाचक्रवाकासिमार्तंडजैसा ॥ उडीघालितोसंकटींस्वामितैसा ॥
हरीभक्तिचाघावघालानिशाणीं ॥ नुपेक्षीकदारामदासाभिमानी ॥ १९ ॥
जयाचेनिसंगेंसमाधानभंगे ॥ अहंताअकस्मातयेऊनिलागे ॥
तयासंगतीचीजनींकोणगोडी ॥ जियेसंगतीनेंमनींरामजोडी ॥ २० ॥
सदाबोलण्यासारिखेंचालताहे ॥ अनेकींसदाएकदेवासिपाहे ॥
सगूणींभजेलेशनाहींभ्रमाचा ॥ जगींधन्यतोदाससर्वोत्तमाचा ॥ २१ ॥

मदेंमत्सरेंसांडिलीस्वार्थबुद्धी ॥ प्रपंचीकनाहींजयातेंउपाधी ॥
सदाबोलणेंनम्रवाचासुवाचा ॥ जगींधन्यतोदाससर्वोत्तमाचा ॥ २२ ॥
सदाआर्जवीप्रीयजोसर्वलोकीं ॥ सदासर्वदासत्यवादीविवेकी ॥
नबोलेकदामिथ्यवाचात्रिवाचा ॥ जगींधन्यतोदाससर्वोत्तमाचा ॥ २३ ॥
दिनाचादयाळूमनाचामवाळू ॥ स्नेहाळूकृपाळूजगींदासपाळू ॥
जयाअंतरींक्रोधसंतापकैंचा ॥ जगींधन्यतोदाससर्वोत्तमाचा ॥ २४ ॥
मनाकल्पनाकल्पितांकल्पकोटी ॥ नव्हेरेनव्हेसर्वदारामभेटी ॥
मनींकामनारामनाहींजयाला ॥ अतीआदरेंप्रेमनाहींतयाला ॥ २५ ॥
अतीमूढत्यादृढबुद्धीअसेना ॥ अतीकामत्यारामचित्तींवसेना ॥
अतीलोभत्याक्षोभहोईलजाणा ॥ अतीवीषयीसर्वदादैन्यवाणा ॥ २६ ॥
सुखानंदकारीनिवारीभयातें ॥ जनींभक्तिभावेंभजावेंतयातें ॥
विवेकेंत्यजावाअनाचारहेवा ॥ प्रभातेमनींरामचिंतीतजावा ॥ २७ ॥
जयाचेनिनामेंमहादोषजाती ॥ जयाचेनिनामेंगतीपाविजेती ॥
जयाचेनिनामेंघडेपुण्यठेवा ॥ प्रभातेमनींरामचिंतीतजावा ॥ २८ ॥
नवेंचेकदाग्रंथिचाअर्थकांहीं ॥ मुखेंनामउच्चारितांकष्टनाहीं ॥
महाघोरसंसारशत्रूजिणावा ॥ प्रभातेमनींरामचिंतीतजावा ॥ २९ ॥
नव्हेकर्मनाधर्मनायोगकांहीं ॥ नव्हेभोगनात्यागनासांगकांहीं ॥
ह्मणेदासविश्वासनामींधरावा ॥ प्रभातेमनींरामचिंतीतजावा ॥ ३० ॥
भजारामविश्रामयोगेश्वराचा ॥ जपानेमिलानेमगौरीहराचा ॥
निवालास्वयेंतापसीचंद्रमौळी ॥ तुह्मांसोडवीरामहाअंतकाळीं ॥ ३१ ॥
मुखींनामनाहींतयामुक्तिकैंची ॥ अहंतागुणेंयातनातेफुकाची ॥
पुढेंअंतयेईलतोदैन्यवाणा ॥ ह्मणोनीह्मणारेह्मणादेवराणा ॥ ३२ ॥
यथासांगरेकर्मतेंहीघडेना ॥ घडेकर्मतेंपुण्यगांठींपडेना ॥
दयापाहतांसर्वभूतींअसेना ॥ फुकाचेंमुखींनामतेंहीवसेना ॥ ३३ ॥
अतीलीनतासर्वभावेंस्वभावें ॥ जनासज्जनालागिंसंतोषवावें ॥
देहेकारणींसर्वलावीतजावें ॥ सगूणींअतीआदरेंशीभजावें ॥ ३४ ॥
क्रियेवीणनानापरीबोलिजेतें ॥ परीचित्तदुश्चित्ततेंलाजवीतें ॥
मनाकल्पनाधीटसैराटधांवे ॥ तयामानवादेवकैसेनिपावे ॥ ३५ ॥
विवेकेंक्रियाआपुलीपालटावी ॥ अतीआदरेंशुद्धबुद्धीधरावी ॥
जनींबोलण्यासारखेंचालबापा ॥ मनींकल्पनासोडसंसारतापा ॥ ३६ ॥

डॉ. न. म. द. बा. पोतदार
ग्रंथ संग्रह

वरींस्नानसंध्याकरींएकनिष्ठा ॥ विवेकेंमनाआंवरींस्थानभ्रष्टा ॥
दयासर्वभूतींजयामानवाला ॥ सदाप्रेमळूभक्तिभावेंनिवाला ॥ ३७ ॥
सदासर्वदासज्जनाचेनियोगें ॥ क्रियापालटेभक्तिभावार्थलागे ॥
क्रियेवीणवाचाळतातेनिवारीं ॥ तुटेवादसंवादतोहीतकारी ॥ ३८ ॥
तुटेवादसंवादत्यातेंह्मणावें ॥ विवेकेंअहंभावत्यातेंजिणावें ॥
अहंतागुणेंवादनानाविकारी ॥ तुटेवादसंवादतोहीतकारी ॥ ३९ ॥
हिताकारणेंबोलणेंसत्यआहे ॥ हिताकारणेंसर्वशोधोनिपाहें ॥
हिताकारणेंबंडपाखंडवारीं ॥ तुटेवादसंवादतोहीतकारी ॥ ४० ॥
जनींसांगतांऐकतांजन्मगेला ॥ परीवादवीवादतैसाचठेला ॥
उठेसंशयोवादहादंभधारी ॥ तुटेवादसंवादतोहीतकारी ॥ ४१ ॥
जनींहीतपंडीतसांगूनिगेले ॥ अहंतागुणेंब्रह्मराक्षेसजाले ॥
तयाहूनव्युत्पन्नतोकोणआहे ॥ मनासर्वजाणीवसांडूनराहें ॥ ४२ ॥
तुटेवादसंवादतेथेंकरावा ॥ विवेकेंअहंभावहापालटावा ॥
जनींबोलण्यासारिखेंआचरावें ॥ क्रियापालटेंभक्तिपंथेंचिजावें ॥ ४३ ॥
फुकाचेंमुखींबोलतांकायवेंचे ॥ दिसंदीसअभ्यंतरींगर्वसांचे ॥
क्रियेवीणवाचाळताव्यर्थआहे ॥ विचारेंतुझातूंचिशोधूनपाहें ॥ ४४ ॥
जनाकारणेंदेवलीलावतारी ॥ बहूतांपरीआदरेंवेषधारी ॥
तयानेणतीतजनींपापरूपी ॥ दुरात्मेमहानष्टचांडाळपापी ॥ ४५ ॥
गतीकारणेंसंगतीसज्जनाची ॥ मतीपालटेसूमतीदुर्जनाची ॥
रतीनायकाचापतीनष्टआहे ॥ ह्मणोनीमनातीतहोवोनिराहें ॥ ४६ ॥
मनाअल्पसंकल्पतोहीनसावा ॥ मनासत्यसंकल्पचित्तींवसावा ॥
जनींजल्पवीकल्पतोहीत्यजावा ॥ रमाकांतएकांतकाळींभजावा ॥ ४७ ॥
मनावासनावासुदेवींवसोंदे ॥ मनाकामनाकामसंगींनसोंदे ॥
मनाकल्पनावाउगीतेनकीजे ॥ मनासज्जनासज्जनींवस्तिकीजे ॥ ४८ ॥
नसेगर्वअंगींसदावीतरागी ॥ क्षमाशांतिभोगीदयादक्षयोगी ॥
नसेलोभनाक्षोभनादैन्यवाणा ॥ अशालक्षणींजाणिजेयोगिराणा ॥ ४९ ॥
धरींरेमनासंगतीसज्जनाची ॥ जिणेंवृत्तिहेपालटेदुर्जनाची ॥
बळेभावहावृत्तिसन्मार्गिंलागे ॥ महाक्रूरतोकाळविक्राळभंगे ॥ ५० ॥
जिवाश्रेष्ठतेस्पष्टसांगोनिगेले ॥ परीजीवअज्ञानतैसेचठेले ॥
देहेबुद्धिचानिश्चयोत्यांढळेना ॥ जुनेंटेवणेंमीपणेंतंटळेना ॥ ५१ ॥

जगींपाहतांसाचतेंकायआहे ॥ अतीआदरेंसर्वशोधोनिपाहें ॥
पुढेंपाहतांपाहतांदेवजोडे ॥ भ्रमभ्रांतिअज्ञानहेंसर्वमोडे ॥ ५२ ॥
दिसेनाजनींतेंचिशोधूनिपाहें ॥ बरेंपाहतांगूजतेथेंचिआहे ॥
करेंधेउंजातांकदाआकळेना ॥ जनींसर्वकोंदाटलेंतेंकळेना ॥ ५३ ॥
ह्मणेजाणतोंतोमनीं मूर्खआहे ॥ अतर्क्यासितर्कीअसाकोणआहे ॥
जनींमीपणेंपाहतांपाहवेना ॥ तयापाहतांवेगळेंराहवेना ॥ ५४ ॥
जयेंमक्षिकाभक्षिलीजाणिवेची ॥ तयाभोजनाचीरुचीप्राप्तिकैंची ॥
अहंभावज्यामानसींचाविरेना ॥ तयाज्ञानहेंअन्नपोटींजिरेना ॥ ५५ ॥
नकोरेनकोवादहाखेदकारी ॥ नकोरेनकोभेदनानाविकारी ॥
नकोरेमनाशीकऊंपूढिलाशी ॥ अहंभावजोराहिलातूजपाशीं ॥ ५६ ॥
अहंतागुणेंसर्वहीदुःखहोतें ॥ मुखेंबोलिलेंज्ञानतेंव्यर्थजातें ॥
सुखेंराहतांसर्वहीसूखआहे ॥ अहंतातुझीतूंचिशोधोनिपाहें ॥ ५७ ॥
फुटेनातुटेनाकदादेवराणा ॥ चळेनाढळेनाकदादैन्यवाणा ॥
कळेनावळेनाकदालोचनासी ॥ असेनादिसेनाजनामीपणासी ॥ ५८ ॥
जयामानलादेवतोपूजिताहे ॥ परीदेवशोधूनकोणीनपाहे ॥
जगींपाहतांदेवकोटयानुकोटी ॥ जयामानलीभक्तिजेतेचिमोठी ॥ ५९ ॥
तिन्हीलोकजेथूनिनिर्माणझाले ॥ तयादेवरायासिकोणीनबोले ॥
जगींथोरलादेवतोचोरिलासे ॥ गुरूवीणतोसर्वथाहीनदीसे ॥ ६० ॥
गुरूपाहतांलक्षकोटयानुकोटी ॥ बहूसाळमंत्रावळीशक्तिमोठी ॥
मनाकल्पनाचेटकेंघातपाता ॥ जनींव्यर्थरेतोनव्हेमुक्तिदाता ॥ ६१ ॥
नव्हेचेटकूचाळकूद्रव्यभोंदू ॥ नव्हेनिंदकूमत्सरूभक्तिमंदू ॥
नव्हेउन्मतूवेसनींसंगबाधू ॥ जनींज्ञानियातोचिसाधूअगाधू ॥ ६२ ॥
नव्हेवाउगीचावटीकामपोटीं ॥ क्रियेवीणवाचाळतातेचिमोठी ॥
मुखेंबोलिल्यासारिखेंचालताहे ॥ मनासद्गुरूतोचिशोधूनिपाहें ॥ ६३ ॥
नव्हेतेंचिजालेंनसेतेंचिआलें ॥ कळोंलागलेंसज्जनाचेनिबोलें ॥
अनिर्वाच्यतेंवाक्यवाचेवदावें ॥ मनासंतआनंतशोधीतजावें ॥ ६४ ॥
मनानाकळेनाढळेरूपज्याचें ॥ दुजेवीणतेंध्यानसर्वोत्तमाचें ॥
तयावीणतेंहीनदृष्टांतपाहे ॥ तिथेंसंगनिःसंगदोन्हीनसाहे ॥ ६५ ॥
नजायेंजपासीनजायेंतपासी ॥ नजायेंचिकाशीनजायेंगयेसी ॥
हरीचिंतनेंवीणकोठेंनजायें ॥ त्रिकाळींसदापायतूंतेंचिपाहें ॥ ६६ ॥

कदाओळखीमाजिदूजेंअसेना ॥ मनींमानसींद्वैतकांहींदिसेना ॥
बहूतांदिसींआपलीभेटिजाली ॥ विदेहीपणेंसर्वकायानिमाली ॥ ६७ ॥
मनागूजरेतूजलाप्राप्तजालें ॥ परीपाहिजेअंतरींयत्नकेले ॥
सदाऐकतांपाविजेनिश्चयासी ॥ धरींसज्जनींसंगतीधन्यहोसी ॥ ६८ ॥
मनासंगहासर्वसोडूनिद्यावा ॥ अतीआदरेंसज्जनाचाधरावा ॥
जयाचेनिसंगेंमहादु:खभंगे ॥ जनींसाधनेंवीणसन्मार्गलागे ॥ ६९ ॥
मनासंगहासर्वसंगासितोडी ॥ मनासंगहामोक्षसत्काळजोडी ॥
मनासंगहासाधकाशीघ्रजोडी ॥ मनासंगहाद्वैतनि:शेषमोडी ॥ ७० ॥
मनाचींशतेंऐकतांदोषजाती ॥ मतीमंदतेसाधनायोग्यहोती ॥
चढेज्ञानवैराग्यसामर्थ्यअंगीं ॥ ह्मणेदासविश्वासतांमुक्तिभोगी ॥ ७१ ॥

मुक्तेश्वर.

जन्मशक १५३१.–इ० स० १६०९.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

भारताचीं पहिलीं चार पर्वें ओंवीबद्ध.

वेंचे, आदिपर्वांतील.

ओंव्या.

दुष्यंतशकुंतलाख्यान.

कौरववंशींप्रख्यातकीर्ती ॥ दुष्यंतनामागुणैकमूर्ती ॥ श्रेष्ठभूपाळचक्रवर्ती ॥ वीर्येंशौर्येंआगळा ॥ १ ॥ प्राचीप्रतीचीदक्षिणोत्तरा ॥ चारीदिशा चतुःसमुद्रा ॥ आक्रमूनीमहीमहीध्रा ॥ सुरेंद्रतैसाभूलोकीं ॥ २ ॥ हिंसाकारीअधर्मकारी ॥ अथवावर्णसंकरकारी ॥ दुष्यंतराज्यींअनाचारी ॥ स्वप्नींहीपरीअसेना ॥ ३ ॥ धर्मरीतीधर्मधन ॥ सेवूनिसंतुष्टसर्वजन ॥ स्वस्वकर्मींसकळवर्ण ॥ विहिताचारेंवर्तती ॥ ४ ॥ रोगदारिद्र्यकींबंधन ॥ दुःखदुर्भिक्षअकालमरण ॥ सर्पवृश्चिकतस्करजाण ॥ दुष्यंतराज्यींअसेना ॥ ५ ॥ स्वकाळींपर्जन्यवोपीउदका ॥ रत्नधान्यसमृद्धिपिका ॥ पृथ्वी

पिकेहेमांत्रिका ॥ फळेजैसीश्रीविद्या ॥ ६ ॥ विष्णूसमानसत्ताबळ ॥ प्रतापतेजेंसूर्यतेजाळ ॥ धरातुल्यसहनशील ॥ अक्षोभजैसासागरू ॥ ७ ॥ निपुणशस्त्रास्त्रप्रहरणीं ॥ आरूढोंजाणेसर्ववहनीं ॥ ऐसाभूपाळचूडामणी ॥ दुष्यंतराजाभूलोकीं ॥ ८ ॥ सप्तसमुद्रींचेलोट ॥ धरामंडळींएकवट ॥ तैसेसेनेचेसंघाट ॥ घेऊनिवनाचालिला ॥ ९ ॥ वाजीवारणरथपदाती ॥ संख्याकरितांनधरवेगणती ॥ सेनावसनेंसर्वजगती ॥ पांघुरविलीसमर्थें ॥ १० ॥ देखेप्रचंडमहागिरी ॥ विशाळपर्वताचियादरी ॥ जळेंतुंबलींसरितासरीं ॥ समुद्रतुल्यअगाध ॥ ११ ॥ नानावृक्षांचींअचाट ॥ डांगेंलागलींघनदाट ॥ माजिनिर्झरोदकांचेपाट ॥ सरोवराधांवती ॥ १२ ॥ मस्तकेंउचलूनिदिनकर ॥ छायेंरक्षिलाअंधकार ॥ माजीश्वापदगणांचेभार ॥ सुखावलेसुखवस्ती ॥ १३ ॥ मृगमारूनिअसंख्यात ॥ भक्षूनिभर्जितअभर्जित ॥ पारधीखेळतांझालेश्रांत ॥ तेविश्रांतीपावले ॥ १४ ॥ अवलोकूनितेंवन ॥ राजाकरीपुढारांगमन ॥ तंवदेखिलेंकश्यपारण्य ॥ सिद्धसाधकींवसविलें ॥ १५ ॥ नदीमालिनीपवित्रजीवनी ॥ वाहेजैशीदेवतटिनी ॥ तरंगलिंगेंसुफेनसुमनीं ॥ सुपूजिताशोभती ॥ १६ ॥ साष्टांगकरूनियांनमन ॥ राहवूनिसेनाप्रधान ॥ निःसंगएकाकीआपण ॥ कश्यपाश्रमींप्रवेशे ॥ १७ ॥ अवलोकूनिकश्यपाश्रम ॥ आंतजोंपाहेनृपसत्तम ॥ तंवकण्वऋषीचाआश्रम ॥ अतिरमणीयदेखिला ॥ १८ ॥ आदरेंजाऊनितयानिकटीं ॥ आंतपाहेपर्णकुटी ॥ मनुष्याविणसर्वदृष्टी ॥ गृहसामग्रीदिसताहे ॥ १९ ॥ मगगर्जूनिनराधीशें ॥ ह्मणितलेंआश्रमींकोणअसे ॥ हेंपरिसोनिइंदिरावेशें ॥ लावण्यकलिकाप्रगटली ॥ २० ॥ कनकलतिकासौदामिनी ॥ कींचंद्रकालिकातनुधारिणी ॥ सुवर्णकेतकीपत्रवर्णी ॥ सुवर्णखाणीहारेणाक्षी ॥ २१ ॥ रूपयौवनचातुर्यलता ॥ बाहेरपातलीमुनीश्वरदुहिता ॥ अत्यादरेंधरित्रीकांता ॥ पवित्रासनवोपिलें ॥ २२ ॥ स्वागतवदूनियांवचनीं ॥ अर्घ्येंपाद्येंविधिपूजनीं ॥ राजातोषवूनिबहुमानीं ॥ कुशलवृत्तविचारिलें ॥ २३ ॥ दर्शनेंआनंदजाहलानयना ॥ नामश्रवणकरवावेंश्रवणा ॥ परिचयज्ञानेंअंतःकरणा ॥ आप्तभावभेटवणें ॥ २४ ॥ ऐकोनिचातुर्याचीगोष्टी ॥ राजाचमत्कारलापोटीं ॥ ह्मणेहेवयें अतिधाकुटी ॥ परिविचारेंवृद्धदिसताहे ॥ २५ ॥ राजाबोलेयाजगती ॥

दुष्यंतनामाचक्रवर्ती ॥ ऐकिलाअसेलतरीहेमूर्ती ॥ ओळखेंदृष्टीसुजाणे ॥ २६ ॥ कण्वऋषीचेंदर्शन ॥ इच्छूनियेथेंममागमन ॥ केंव्हांहोईलबोलवचन ॥ विलंबेंकींअविलंबें ॥ २७ ॥ शकुंतलाह्मणेनृपती ॥ ममपिताविवेकमूर्ती ॥ वनफळेंघेऊनिशीघ्रगती ॥ आतांचयेईलआश्रमा ॥ २८ ॥ यालागींनरेंद्रचूडामणी ॥ क्षणएकवैसावेंयास्थानीं ॥ इच्छितकामनाऋषिदर्शनीं ॥ पूर्णहोईलनिर्धारें ॥ २९ ॥ एकांतदेखूनिनिर्मळ ॥ राजत्हृदयींमहाप्रबळ ॥ कामार्णवाचेकल्लोळ ॥ हेलावतीअतिमात्रें ॥ ३० ॥ राजापुसेलावण्यराशी ॥ ऊर्ध्वरेताकण्वऋषी ॥ त्यासतूंकन्याझालीसकैशी ॥ हें मजकळलेंपाहिजे ॥ ३१ ॥ भुजंगवेणीधराचतुरा ॥ ह्मणेगाराजराजेश्वरा ॥ पूर्वीएकतपस्वीघरा ॥ ऋषिदर्शनापातला ॥ ३२ ॥ तेणेंपुशिलेंतुमचियाऐसें ॥ त्याप्रतिकण्वेंकथिलेंजैसें ॥ तेंमीसांगेनसावकाशें ॥ श्रवणकेलेंपाहिजे ॥ ३३ ॥ पूर्वीगाधिजमुनींद्रवर्यें ॥ खडतरकरितांतपश्चर्यें ॥ देखूनिसांडिलाधैर्यें ॥ देवेंद्रकांपेचळचळां ॥ ३४ ॥ ह्मणेइंद्रपदाचीचाड ॥ धरूनिविश्वामित्रेंवाड ॥ तपश्चर्याअतिअवघड ॥ मांडिलीअसेनिर्धारें ॥ ३५ ॥ यासिउपायकरावाकवण ॥ जेणेंतयाचेंसुकृतधन ॥ हारवूनिहाब्राह्मण ॥ दीनहोयसर्वस्वें ॥ ३६ ॥ तेवेळींअप्सरामाजिश्रेष्ठ ॥ मेनिकापाचारूनिनिकट ॥ तियेह्मणेहेंमाझेंसंकट ॥ वारेंऐसेंकरावें ॥ ३७ ॥ तुंवाजाऊनितपोवना ॥ कौशिकऋषीच्यादर्शना ॥ विघ्नकरावेंजेंविदाना ॥ दुरुक्तीनाशीक्षणार्धें ॥ ३८ ॥ मेनिकाह्मणेअमरोत्तमा ॥ प्रतिसृष्टीचाअपरब्रह्मा ॥ ज्याचेतपश्चर्येचेंतुह्मां ॥ भयसर्वदाअपार ॥ ३९ ॥ क्षोभवितांतयाचीप्रतिमा ॥ स्वर्गासहितआह्मांतुह्मां ॥ भस्मकरीलयेथेंश्रमा ॥ संशयाच्यानधरणें ॥ ४० ॥ सुरेंद्रह्मणेमृगडोळसे ॥ बोलसीतितुकेंठाउकेंअसे ॥ तथापिआमुच्याकार्योद्देशें ॥ अवश्यगेलेंपाहिजे ॥ ४१ ॥ शंकासांडोनिकरींगमना ॥ ऐशीहोतांसुरेंद्रआज्ञा ॥ मेनिकाआलीकौशिकवना ॥ सालंकारासुवस्त्रा ॥ ४२ ॥ विश्वामित्रासिकरूनिनमन ॥ त्याचेचदृष्टीपुढेंजाण ॥ क्रीडाकौतुकेंसुनर्तन ॥ दावितीझालीविनोदें ॥ ४३ ॥ तियेचाकटाक्षवज्राघात ॥ पडतांमुनिमानसगहनांत ॥ तपोधैर्याचापर्वत ॥ चूर्णझालाक्षणार्धें ॥ ४४ ॥ भंगलानेमाचातडाग ॥ नकळतउडालाकौपीनकाग ॥ मेनिकाचंदनतरूचेंआंग ॥ भुजाभुजंगींवेष्टिलें ॥ ४५ ॥ चिरकाळभोगेंपावलास्मृति ॥ तपश्चर्येसिनिघालापुढती ॥ सुरकाजसाधूनिसुरयुवती ॥ जातीझालीसुर

सदना ॥ ४६ ॥ ऋषीच्याअमोघवीर्येंधरी ॥ दिव्यगर्भकन्याकारी ॥ हिमवंतगिरीच्यापाटारीं ॥ सांडूनिगेलीअप्सरा ॥ ४७ ॥ वनींएकलेंसुंदर बाळ ॥ पडिलेंदेखोनिपक्षीसकळ ॥ पक्षमंडपातळींस्नेहाळ ॥ रक्षितेझाले साक्षेपें ॥ ४८ ॥ चंचूपुटींमधुसुढाळीं ॥ मुखींवोपितीक्षुधाकाळीं ॥ श्वापदेंयेऊंनदेतीजवळी ॥ झडपोनिलावितीपरौतें ॥ ४९ ॥ अकस्माततेणेंपंथें ॥ कण्वऋषीपावलातेथें ॥ बाळरक्षिलेंशकुंतें ॥ देखोनिकरीआश्चर्य ॥ ५० ॥ उचलोनिओसंगींघेतलें ॥ गृहाआणोनिप्रतिपाळिलें ॥ ह्मणूनिपितायेणेंबोलें ॥ कथिलेंतेंम्यांयथार्थ ॥ ५१ ॥ शकुंतींरक्षिलेंवेल्हाळा ॥ यालागींनामशकुंतला ॥ हाकाळपर्यंतभूपाळा ॥ पालनकेलेंस्नेहाळें ॥ ५२ ॥ वीर्यदानेंउपजविता ॥ अन्नदानेंप्रतिपाळिता ॥ संकटींप्राणरक्षिता ॥ हेतिघेपितेबोलिजेती ॥ ५३ ॥ पुसलियाप्रश्नाचेंउत्तर ॥ तुजसांगितलेंसाचार ॥ कथाऐकूनिराजेश्वर ॥ अतिसंतुष्टमानसीं ॥ ॥ ५४ ॥ ह्मणेहेमेनिकेच्याउदरीं ॥ जन्मलीऋषीश्वरवीर्येंखरी ॥ ह्मणून हेदिव्यस्त्रीनिर्धारीं ॥ मनुष्यलोकींदुर्लभ ॥ ५५ ॥ आमच्याठायींठेवूनिभाव ॥ भार्याहोयतोउपाव ॥ केलापाहिजेह्मणोनिराव ॥ बोलताझाला साक्षेपें ॥ ५६ ॥ राजाबोलेअत्यादरें ॥ ऐकेंमद्वाक्यसाचारें ॥ भार्याहोऊनियांचतुरे ॥ मनोरथपुरवावे ॥ ५७ ॥ ऐकूनिराजमुखींचीगोष्टी ॥ सारसाक्षीपैंगोरटी ॥ वचनसुमनेंश्रवणपुटीं ॥ पूजितीझालीनृपातें ॥ ५८ ॥ धराधीशाधर्मपाळा ॥ तुझियाशुद्धयशाचळा ॥ कीर्तिशृंगरविमंडळा ॥ भेदूनिगेलेंसतेज ॥ ५९ ॥ कुकर्मकुलिशघेऊनिहातीं ॥ अमरत्वातेंछेदूं इच्छिती ॥ हाउपावमाझियेमती ॥ अयुक्तऐसादिसताहे ॥ ६० ॥ अमृतह्मणोनिहाळाहळ ॥ प्राशीत्याचेंकवणफळ ॥ बाळह्मणोनिधरिला व्याळ ॥ अनर्थवोजेरोकडा ॥ ६१ ॥ आह्मास्त्रियांचीसंगती ॥ भलीनव्हेगामेदिनीपती ॥ मातलाकामभद्रजाती ॥ विवेकांकुशेंवळवावा ॥ ॥ ६२ ॥ राजाह्मणेकनकलतिके ॥ बोलसीतितुकेंपरमनिकें ॥ परस्त्रीअभिलाषितांदुःखें ॥ भोगितीहेमानव ॥ ६३ ॥ परस्त्रीआणिपरधन ॥ अखंडवांछीजयाचेंमन ॥ तोजीतचिप्रेतासमान ॥ त्यासीसज्जननातळती ॥ ६४ ॥ तूंतंवकुमारीऋषिबाळा ॥ हातींघेऊनिसुमनमाळा ॥ घालींमजवरनृपाच्यागळां ॥ होईंअंतुरीसुजाणे ॥ ६५ ॥ अयोग्यवासतुजकाननीं ॥ राजमंदिरींगृहस्वामिणी ॥ होऊनिनानावस्त्राभरणीं ॥ देहशृं

गारींमत्संगें ॥ ६६ ॥ शकुंतलाबोलेवचन ॥ विध्युक्तनहोतांपाणिग्रहण ॥
अविचारेंघडतांसंगमन ॥ अधःपातदोघांशी ॥ ६७ ॥ नृपह्मणेचातुर्यभ
रिते ॥ विशालाक्षीलावण्यसरिते ॥ विधिआटविवाहातें ॥ ऐसेंशास्त्रेंबोल
ती ॥ ६८ ॥ अष्टविवाहामाजियेथें ॥ गांधर्वबोलिजेश्रेष्ठग्रंथें ॥ तेणेंवि
धीविवाहत्वारितें ॥ करूनिअंकींआरूढें ॥ ६९ ॥ तयावरीचंद्रानना ॥
चारुहासामृगनयना ॥ ह्मणेराजयाविचक्षणा ॥ विहितधर्मबोलसी ॥ ७० ॥
कन्यादेहतंवनिश्चिती ॥ दिधलापाहिजेपुरुषाहातीं ॥ तुजऐसाविशिष्टनृ
पती ॥ परमदैवेंपाविजे ॥ ७१ ॥ तुझियाऐसेंमाझियाचित्तीं ॥ वर्ततांहेअत्यं
तप्रीती ॥ परिवडिलांनेणतांहेरीती ॥ व्यभिचारदोषआणील ॥ ७२ ॥ या
लागिंनावेकधरींधीरू ॥ आश्रमापेईलऋषीश्वरू ॥ वचनमान्यकरूनि
अत्यादरू ॥ मजवोपील तुजहातीं ॥ ७३ ॥ नरेंद्रह्मणेवोसुजाणी ॥ विचा
रेंआपेंआपधनी ॥ आदिमध्यअवसानीं ॥ संगींआपणआपणिया ॥ ७४ ॥
यालागींआपुल्यादेहदाना ॥ समर्थकरींतूंआपल्यामना ॥ माझेनिसंगें
सर्वकामना ॥ पूर्णतुझियाहोतील ॥ ७५ ॥ ऐसेंबोलतांधरारमण ॥ शकुं
तलाहास्यवदन ॥ ह्मणेआतांऐकवचन ॥ नियमाचेंअवधारीं ॥ ७६ ॥
तुजपासोनिमाझेपोटीं ॥ पुत्रजन्मेलतोयासृष्टी ॥ राज्यधरतोतुझियापाठीं ॥
पदाधिकारीत्वांकरणें ॥ ७७ ॥ ऐशियानेमादेशिलिभाकें ॥ तरीघडणारतें
घडोसुखें ॥ हेंऐकोनिअत्यंतहरिखें ॥ राजासरकेपुढारां ॥ ७८ ॥ हस्तध
रोनिस्वहस्तकें ॥ देताझालात्रिवारभाके ॥ तुझापुत्रनिजनिष्टंकें ॥ रा
ज्यासनींयुवराजा ॥ ७९ ॥ हेंमाझेंप्रतिज्ञावचन ॥ भंगूनशकेचतुराननं ॥
तेंपरिसोनिआग्रहवचन ॥ त्यागूनिभावेंअनुसरली ॥ ८० ॥ रायेंमानि
लादिव्यलाभ ॥ परिउटावलाऋषिभयाचाक्षोभ ॥ इंद्रापराधेंगौतमक्षोभ ॥
तैसाचिघडेलयेठाईं ॥ ८१ ॥ आतांयेथूनिशीघ्रगती ॥ गमनकरणेंहेचियु
क्ती ॥ ऐसेंविचारूनिनृपती ॥ भार्येप्रतीअनुवादे ॥ ८२ ॥ ह्मणेआतांतुज
लागून ॥ मूळधाडीननगराहून ॥ छत्रचामरेंशिबिकायान ॥ दासदासीं
समवेत ॥ ८३ ॥ ऐसेंबोलोनिजाताझाला ॥ दळेंशींनगराप्रवेशला ॥ मा
गेंमुहूर्तानंतरेंआला ॥ कण्वऋषीआश्रमा ॥ ८४ ॥ पुरुषसंगेंशंकायुक्त ॥
बाहेरनयेलज्जाभरित ॥ हेंदेखोनिसर्वज्ञनाथ ॥ जाणताझालामानसीं ॥
॥ ८५ ॥ ह्मणेमाझियेनिजात्मजे ॥ बाहेरयेईंसांडूनिलज्जे ॥ कर्तव्यहोतें
तेंसहजें ॥ सिद्धीसनेलेंप्रारब्धें ॥ ८६ ॥ ऐकोनिपित्याचीअभयवाणी ॥ क

न्यायेऊनिलागेचरणीं ॥ ह्मणेम्यांवरिलाभूपाळगुणी ॥ तोत्वांमान्यकरावा ॥ ८७ ॥ कृपानुग्रहवरप्रसादें ॥ गौरवीआशीर्वचनशब्दें ॥ ऋषिबोलेपरमाल्हादें ॥ चिरंजीवतवभर्ता ॥ ८८ ॥ शचीसुरेशासारिखें ॥ दोघेंअसाअक्षय्यसुखें ॥ विष्णुशक्तिसुतांशींतुके ॥ ऐसापुत्रलाधसी ॥ ८९ ॥ असोतोचिधरूनिदिवस ॥ चढतांवाढतांमासोमास ॥ शुक्लपक्षींताराधीश ॥ वृद्धिपावेपैंजैसा ॥ ९० ॥ काळहोतांसंपूर्ण ॥ पावताझालापुण्यजनन ॥ धरामंडळींदेदीप्यमान ॥ अपरभानुपैंजैसा ॥ ९१ ॥ कुमारसुकुमारदेवगर्भ ॥ कीर्तिप्रासादींविजयस्तंभ ॥ नानासौंदर्यतरूचाकोंभ ॥ धरामंडळींउगवला ॥ ९२ ॥ क्रूरश्वापदांचेगण ॥ बळेंकरीत्यांचेंदमन ॥ यालागिंठेविलेंअभिधान ॥ सर्वदमनतयाचें ॥ ९३ ॥ होकाउत्तमाचीकुमारी ॥ बहुकाळवर्ततांमाहेरीं ॥ उद्धताहोयविहिताचारीं ॥ लोकनिंदाकरिताती ॥ ९४ ॥ शिखास्वस्थानींसाजिरी ॥ भर्तृगृहींपवित्रनारी ॥ शोभाश्लाघ्यमान्यताथोरी ॥ उभयलोकींतेपावे ॥ ९५ ॥ यालागिंकण्वह्मणेशिष्यांशी ॥ शकुंतलासुपुत्रासरशी ॥ नेऊनिनिवेदारायासी ॥ हस्तनापुरींअविलंबें ॥ ९६ ॥ ऋषिआज्ञेनेंतापसमेळा ॥ सवेंभरतआणिशकुंतळा ॥ गजपुरापातलाडोळां ॥ लोकदेखतीकौतुकें ॥ ९७ ॥ सभामंडपींअसतांनृपती ॥ मुनिवरांसहराजयुवती ॥ राजकुमारधरूनिहातीं ॥ उभीठेलीसन्मुख ॥ ९८ ॥ आशीर्वादजयजयकार ॥ करूनिबैसलाऋषींचासंभार ॥ शकुंतलाआत्मकुमार ॥ करींधरूनिहोयपुढें ॥ ९९ ॥ बलौदार्यलावण्यखाणी ॥ तनुजलाविलाजनकचरणीं ॥ ह्मणेराजयाअंकासनीं ॥ ठावदेईंबैसावया ॥ १०० ॥ बहुतादिवसपाहिलीवाट ॥ निष्ठुरनव्हेसिकींलोभिष्ट ॥ मीतवगृहस्वामिणीश्रेष्ठ ॥ गृहापातलेंआपुल्या ॥ १ ॥ सत्यप्रतिज्ञानरेंद्रोत्तमा ॥ आठवूनिआपुल्यानेमा ॥ युवराज्यींभरतनामा ॥ पुत्रआपलाअभिषेकीं ॥ २ ॥ विश्वमूनिकण्वाश्रमीं ॥ जोअर्थकथिलावाङ्नियमीं ॥ तोयाकाळींक्रियाधर्मीं ॥ करूनिदावींयथार्थ ॥ ३ ॥ ऐकूनिशकुंतलेचेंवचन ॥ केल्याकर्माचीआठवण ॥ मनेंजाणतांहीआपण ॥ जालानेणतातेकाळीं ॥ ४ ॥ ह्मणेतूंकैंचीदुष्टतापसी ॥ कोणकोठीलकोणेदेशीं ॥ कोणेठायींएकांतवासीं ॥ संगझालामीनेणें ॥ ५ ॥ माझेनिवयेंवयसमान ॥ तालस्कंधबळसंपन्न ॥ स्वल्पकाळेंहानंदन ॥ झालाकैसानवलहें ॥ ६ ॥ पाहातांसाक्षीनमिळेकांहीं ॥ मजतोअणुमात्रआठ

ॐ, म. म. द वा. पोतदार

वनाहीं ॥ आतांआलेपंथेंजाईं ॥ शीघ्रयेथूनिनिर्लज्जे ॥ ७ ॥ आतांसां
डोनिमाझीगोष्टी ॥ संबंधवार्तानवदेंओठीं ॥ स्वाश्रमाजाऊनिराहटी ॥ आ
वडेतैसीवर्तेंकां ॥८॥ ऐसेंबोलतांमेदिनीपाळा ॥ क्रोधेंसंतापलीशकुंतळा ॥
जैशीप्रळयाग्नीचीज्वाळा ॥ स्पर्शोंधांवेगगनातें ॥ ९ ॥ आरक्तताले
ऊनिनयनें ॥ अंजनक्षाळिलेंअश्रुजीवनें ॥ अधरस्फूर्तीजेंविपवनें ॥ पद्मप
त्रेंथरकती ॥ १० ॥ ह्मणेधन्यगापुरुषोत्तमा ॥ उत्तमऐसेचिराक्षितीनेमा ॥
कर्मसाक्षीअंतरात्मा ॥ तृप्तझालायावचनीं ॥ ११ ॥ यथार्थजाणतांअं
तःकरणीं ॥ अन्यथाप्रतिपादीजोवचनीं ॥ तेणेंकोणतीपापकरणी ॥ के
लीनाहींसांगपां ॥ १२ ॥ मीएकजाणतासर्वसृष्टी ॥ ऐसाअभिमानवाहसी
पोटीं ॥ सकळमूर्खांच्याशेवटीं ॥ कर्मकरिशीत्यातुल्य ॥ १३ ॥ ज्याच्या
असत्याचारकुकर्मा ॥ देखोनिप्रलपेअंतरात्मा ॥ त्यासिओपोनियांयम
धामा ॥ दंडकरवीसुबद्धा ॥१४ ॥ आतांअसत्यपर्वतातळा ॥ उभानराहें
कुंभिनीपाळा ॥ वरिपडेलवज्रशिळा ॥ परमअकीर्तिदोषाची ॥ १५ ॥ म
स्तकहोईलसहस्रभाग ॥ याबोलानह्मणेवाउग ॥ न्यायेंबोलतांउद्वेग ॥ वि
वेकियानपवेचि ॥ १६ ॥ सकळऐश्वर्यघेऊनिभेटी ॥ पद्मापातलीपायेंलो
टी ॥ तोसभाग्यकींअभाग्यसृष्टी ॥ कायह्मणिजेसांगपां ॥ १७ ॥ अचल
श्रीअरोगकाया ॥ सगुणपुत्रपवित्रजाया ॥ बहुतजन्महरिहरांच्यापायां ॥
भजतांहेंफळपाविजे ॥ १८ ॥ आतांशेवटीलयावचना ॥ साचऐकेंगान
रभूषणा ॥ मीजातसेंकश्यपारण्या ॥ कण्वाश्रमासखेद ॥ १९ ॥ याआत्म
जाआपुलिया ॥ आदरेंअंगीकारावेंराया ॥ योग्यनहोसीत्यागावया ॥ स
त्यसत्यत्रिवाचा ॥ २० ॥ ब्रह्मवीर्येंमाझेंजनन ॥ वंचूनिपितासुहृज्जन ॥
तुजवोपिलेंदेहदान ॥ त्यातेंतूंउत्तीर्णझालासी ॥ २१ ॥ ऐशींप्रियेचींपवित्र
भाषणें ॥ दुष्यंतदूषीआपुल्यावचनें ॥ ह्मणेबहुभाषणीकवणें ॥ जिंकिली
वचनेंबोलतां ॥ २२ ॥ हीनजातीच्यात्याखुणा ॥ आतांजाणवल्यामना ॥
मेनिकातेपण्यांगना ॥ धर्मनष्टावंधकी ॥ २३ ॥ जिचेउदरींतवउत्पत्ती ॥
तिचीनिवडिलीऐशीरीती ॥ ह्मणोनिखाणतैशीमाती ॥ हेंचिलोकींप्रसिद्ध ॥
॥ २४ ॥ कौशिकतोहीकामाचार ॥ उपजतांउभयवीर्यविकार ॥ गर्भत्या
गूनिअनादरें ॥ दोघेंगेलींदोपंथीं ॥ २५ ॥ गळांपडोनिविषयस्वार्था ॥ सं
बंधलाविशीमजसमर्था ॥ अविचारबुद्धिसांडोनिआतां ॥ जाईंस्थळाआ
पुल्या ॥ २६ ॥ क्षोभोनिबोलेशकुंतळा ॥ पवित्रविश्वामित्रबाळा ॥ रा

याभूमंडळपाळा ॥ तूंचिअविचारेंजल्पसी ॥ २७ ॥ मेनिकात्रिदशपंक्ति पावन ॥ लोकमस्तकींजिचेंगमन ॥ मीहीजाणतिजसमान ॥ देवतादेही दिव्यस्त्री ॥ २८ ॥ नरसिंहासांडोनीकपट ॥ मांडियेवैसवींकुमारश्रेष्ठ ॥ सत्यधर्मकरींप्रकट ॥ सर्वांवडिलांदेखतां ॥ २९ ॥ सत्यापरतानाहींधर्म ॥ सत्यतेंचिपरब्रह्म ॥ सत्यापाशींपुरुषोत्तम ॥ सर्वकाळींतिष्ठत ॥ ३० ॥ असत्यतेंचिपैंपातक ॥ असत्यतोचिमहानरक ॥ असत्याचेनिसंगेंदुःख ॥ अनंतजन्मभोगिती ॥ ३१ ॥ सत्यामृताचीकनकवाटी ॥ जोडिलीनसांडेंभूतटीं ॥ असत्यविषाचीनरोटी ॥ पवित्रहातेंनातळें ॥ ३२ ॥ तेअवसरींअशरीरवाणी ॥ गंभीरमेघाचियेध्वनी ॥ होतांसकळसभास्थानीं ॥ ऐकतीमंत्रीआचार्य ॥ ३३ ॥ रेरेदुष्यंतराजनृपती ॥ ह्मणीअवमानिशीहेसती ॥ जीक्षोभल्यासर्वजगती ॥ जाळूंसकेक्षणार्धें ॥ ३४ ॥ यालागिंपुत्रआपुला घेणें ॥ मानिनीमानेंसदनानेणें ॥ आतांप्रतारणेचींवचनें ॥ नबोलेंचिबहुसाळ ॥ ३५ ॥ ऐशीऐकतांआकाशवाणी ॥ टाळीपिटिलीसभास्थानीं ॥ जयजयकाराचियेध्वनी ॥ परमआल्हादसमस्तां ॥ ३६ ॥ राजाह्मणेवृद्धहोऐका ॥ हासर्वअर्थमजठाउका ॥ परिशंकोनियांलौकिका ॥ कृत्रिमवाक्येंबोलिलों ॥ ३७ ॥ पहिलेंचिकारितोंअंगीकारू ॥ तरीलोकभावितेअनाचारू ॥ कामबुद्धीनेंराजेश्वरू ॥ निषिद्धमार्गींराहाटला ॥ ३८ ॥ मग उठोनिलवलाहें ॥ पुत्रकडियेघेतलामोहें ॥ आवडींचुंबुनियांपाहे ॥ वारंवारवदनातें ॥ ३९ ॥ करूनिमूर्द्धाअवघ्राण ॥ आवडींदेऊनिआलिंगन ॥ युवराज्यींअभिषेचन ॥ करिताझालातात्काळीं ॥ ४० ॥ आदरेंप्रियाधरूनिहातीं ॥ नेलीअंतरगृहाप्रती ॥ आलिंगूनिह्मणेचित्तीं ॥ विषादकांहींनमानावा ॥ ४१ ॥ सत्यवाटावयासाचारें ॥ वाक्यबोलिलोंलोकाचारें ॥ तेंतूंनमानूनियांचतुरे ॥ क्षमाकरणेंमजलागीं ॥ ४२ ॥ ह्मणोनिवस्त्रेंदिव्याभरणें ॥ वोपिलींजैशींशचीरमणें ॥ राजसंपत्तिनिजठेवणें ॥ निवेदिलीतिजहातीं ॥ ४३ ॥ पदमहिषीमाजीमुख्य ॥ पावलीअनेकभोगसुख ॥ पूर्वींच्यानेमाहुनिअधिक ॥ ऐसेंआलेंप्रतीती ॥ ४४ ॥ दुष्यंतानंतरभरत ॥ वीरप्रतापीख्यातवहुत ॥ दुसराराजाब्रह्मांडांत ॥ नाहींझालापुरुषार्थी ॥ १४५ ॥

वेंचे, जरासंधवधप्रकरणांतील.

ओंव्या.

(श्रीकृष्ण धर्मास ह्मणतो) मागधराजाआपलेप्रौढी ॥ सप्तद्वीपसमुद्रथडी ॥ जिंकोनिराजेलक्षकोडी ॥ कारागृहींसूदिले ॥ १ ॥ यादवआणिहे पांडव ॥ भिन्नकरूनिराजेसर्व ॥ वृषभप्रायनरपार्थिव ॥ एक्यादांवींबांधिले ॥ २ ॥ तोहाजरासंधजाणा ॥ बळेंदळेंनावरेकोणा ॥ हाकाळवरीकुरुनंदना ॥ म्यांउपेक्षिलेंतयातें ॥३॥ यशआयुष्यझालेंपूर्ण ॥ बाहुयुद्धेंशस्त्राविण ॥ करावेंमागधाचेंकदन ॥ इच्छामातेंउदेली ॥ ४ ॥ असोआतांशब्दरचना ॥ जाणेंअसेमागधहनना ॥ आज्ञादेईंभीमार्जुना ॥ दोघांजायामजसवें ॥ ॥ ५ ॥ जातांबळिष्ठशत्रूच्याकदना ॥ यशअपेशनेणवेकोणा ॥ परिकुशलअसोभीमसेना ॥ ऐसेंमनींकल्पिसी ॥ ६ ॥ आह्मीदोघेसाक्षिभूत ॥ भीमहस्तेंशत्रूचानिपात ॥ होईलऐसानिश्चितार्थ ॥ धर्मराजाजाणपां ॥ ७ ॥ धर्मह्मणेगापुरुषोत्तमा ॥ तुझीकृपाकवचआह्मां ॥ पांडवरक्षिताहामहिमा ॥ लोकत्रयींप्रसिद्ध ॥ ८ ॥ करावयामागधकदन ॥ सवेंनिघालेतिघेजण ॥ भीमाअंगींआवेशदारुण ॥ बाहुस्फुरणहोतसे ॥ ९ ॥ असोहेतिघेपुरुषव्याघ्र ॥ तयानगरापातलेशीघ्र ॥ तिहींभेदोनिव्यग्र ॥ द्वारमाथां वळंघले ॥ १० ॥ स्नानकरोनिश्वेतवसनीं ॥ चंदनलेपनमाळासुमनी ॥ मार्गसोडोनिराजसदनीं ॥ अमार्गेंचिप्रवेशिले ॥ ११ ॥ कुंजरवनामाजी केसरी ॥ कींगोठणींप्रवेशिजेव्याघ्रीं ॥ तैसेतिघेहोमागारीं ॥ जरासंधेंदेखिले ॥ १२ ॥ नवोलतांआशीर्वचनीं ॥ स्तंभप्रायउभेमौनी ॥ रायेंदेखोनिसन्मानी ॥ प्रत्युत्थानींगौरविले ॥ १३ ॥ कोठोनियेणेंकोठवरी ॥ इच्छाकेउतीपुढारीं ॥ मानसींअसेलतीउत्तरीं ॥ प्रकटकेलीपाहिजे ॥ १४ ॥ असोततुमचेंगुणागुण ॥ मागालतेंदेईनदान ॥ यानिश्चयेंस्वस्थमन ॥ करूनिबोलायाचकहो ॥ १५ ॥ कृष्णह्मणेऐकवचन ॥ वैरासिकरणेंनलगेयत्न ॥ दुष्टजयाचेंआचरण ॥ तोचिवैरीविष्णूचा ॥ १६ ॥ राजेधरूनिलक्षावधी ॥ बद्धकरूनिसूदलेवंदीं ॥ त्यांचाहोमकरणेंविधी ॥ करूंपाहसीसांगपां ॥ १७ ॥ आतांराजेकरींमुक्त ॥ हेंचिमागणेंआमुचेंयेथ ॥ नाहीं ह्मणसीतरीअनर्थ ॥ येचिकाळींदिसताहे ॥ १८ ॥ राजेसोडविलियाविणें ॥ आह्मांसिसहसानाहींजाणें ॥ पैजेनेंप्राणदेणेंघेणें ॥ द्यूतखेळणेंहेंयेथें ॥

॥ १९ ॥ हावनधरिशीसंग्रामीं ॥ तरीबळात्कारेंउठवूंआह्मी ॥ ऐसेंबोलतां पराक्रमी ॥ जरासंधक्षोभला ॥ २० ॥ पुसोनियांउभयनेत्र ॥ न्याहाळूनि पाहेवक्त्र ॥ ह्मणेहापांडवांचामित्र ॥ होयकींविचारें ॥ २१ ॥ जोअटींव जेठियाऐसा ॥ चढततेजमुखप्रकाशा ॥ भीमाऐसाआंगठसा ॥ माझेदृष्टी दिसतसे ॥ २२ तिसराजोकाआजानुबाहो ॥ तोद्रौपदीचातिसरानाहो ॥ जेणेंकरूनिखांडवदाहो ॥ तोषविलेंत्रिपादातें ॥ २३ ॥ जरासंधअसतां जीत ॥ नरेंद्रमोचनाचीमात ॥ करीऐसावीरश्रीकांत ॥ भुवनत्रयींअसेना ॥ २४ ॥ खद्योतमिरवेरविमंडळा ॥ मुंगीउचलीब्रह्मगोळा ॥ तेंवि तुझेंबोलणेंवरळा ॥ शक्तीहूनीअचाट ॥ २५ ॥ अवलोकूनिआपणाकडे ॥ शक्तीसारिखेंबोलिजेथोडें ॥ याचकजीविकेचियाचाडे ॥ मागूंयेतांमा गावें ॥ २६ ॥ कंसारीसंसारगजकेसरी ॥ हासोनिबोलेश्रीकृष्णशौरी ॥ पां डुकुमरहेनिर्धारीं ॥ भीमार्जुनजाणपां ॥ २७ ॥ मागांअपराधकेलेक्षमा ॥ तेकार्याकारणपुरुषाधमा ॥ लोटलीमर्यादेचीसीमा ॥ शेवटीलफळभो गिजे ॥ २८ ॥ सरलासुकृताचातंतू ॥ आयुष्यतैलाझालाअंतू ॥ मा झियेहस्तींव्यजनवातू ॥ भीमरूपेंउदेला ॥ २९ ॥ तोझडपतांसत्वर गती ॥ प्राणदीपपंचकज्योती ॥ मालवोनिपडेलक्षिती ॥ गात्रपात्रपाल थें ॥ ३० ॥ असेलवांचावयाचीआर्ती ॥ तरीकरींबंधमुक्ती ॥ मगआह्मां तुह्मांअर्थाअर्थीं ॥ वैरसंबंधअसेना ॥ ३१ ॥ करींराजयांचेंमोचन ॥ कीं उठींयुद्धानलागतांक्षण ॥ यावेगळाविचारअन्य ॥ करणेंआतांघडेना ॥ ३२ ॥ आतांबोलिलासिवचन ॥ मागालेंतेंदेईनदान ॥ नकरितांनृपांचेंमोचन ॥ ऊठवेगींसंग्रामा ॥ ३३ ॥ तिघांमाजीजोआवडे ॥ त्यासींभिडेंवाडेपोंड ॥ मागधह्मणेमृषातोंडें ॥ जल्पनाकरिशीवाजटा ॥ ३४ ॥ तूंबहुरूपेंखेळ सीसोंगें ॥ कोणतेंयुद्धजिंकिलेंआंगें ॥ वेडींबागडींभाविकेंभणंगें ॥ तुझें शूरत्वत्यांमाजी ॥ ३५ ॥ पार्थपृथेचेंसुकुमारबाळ ॥ शस्त्राभ्यासेंक्रमिला काळ ॥ मजसींअयोग्यपरीअळुमाळ ॥ भीमकांहींसादिसतसे ॥ ३६ ॥ तोहीमंदजडआळशी ॥ आहारनिद्राबहुतयासी ॥ आयुष्यपुरलेंह्मणूनिऐ शी ॥ बुद्धिउदेलीतुह्मांतें ॥ ३७ ॥ तिघांतेंहाणोनिचडकणा ॥ क्षणांतमेळवी नमरणा ॥ बळेंसर्पाचियासदना ॥ मंडूकवस्तीपातला ॥ ३८ ॥ (कृष्ण ह्मणतो) मंडूककिंवातिघेगरूड ॥ आतांचिहोईलहानिवाड ॥ समयप्रा प्तझालियावाड ॥ बोलघेतीमाघारे ॥ ३९ ॥ ऐसेंबोलतांचक्रपाणी ॥ उ

भेठेलेसमरांगणीं ॥ जरासंधेंराज्यासनीं ॥ अभिषेकिलेंपुत्रासी ॥ ४० ॥ सरसावूनिवीरगुंठी ॥ भीमलक्षिलादारुणदृष्टी ॥ जैसामदोन्मत्तकरटी ॥ सिंहेश्वरेंलक्षावा ॥ ४१ ॥ भीमाआंगींवीरश्रीलोटु ॥ धरितांनधरवेअतिउद्भटु ॥ अगस्तीधांवेसमुद्रघोटुं ॥ तैसातगटेपुढारां ॥ ४२ ॥दोघांनींपिटिलींपाणितळें ॥ जानुमूळेंबाहुमूळें ॥ महीताडितांपादतळें ॥ शैलमौळेंथरकती ॥ ४३ ॥ धांवोनिभीमाचीवीरगुंठी ॥ मागधेंकवळूनियांमुष्टी ॥ दक्षिणहस्तसूदलाकंठीं ॥ काळपाशासारिखा ॥ ४४ ॥ दांतचावोनिकरकराटी ॥ गुडघाताडिलाहृदयपुटीं ॥ सावधह्मणतीकृष्णकिरीटी ॥ बापाभीमाबळिष्ठा ॥ ४५ ॥ भीमेंभैरवाकारदृष्टी ॥ हृदयींहाणोनिवज्रमुष्टी ॥ सोडवोनिमगरमिठी ॥ झिंजाडोनिलोटिला ॥ ४६ ॥ तेणेंमागुतीविकळ ॥ पाडिलाजैसाविशाळताळ ॥ पुढतीउठोनिउतावेळ ॥ भीममध्यकवळिला ॥ ४७ ॥ दोन्हीकोंपरदोन्हीमुष्टी ॥ चारीआघातओपिलेपृष्ठीं ॥ मागधेंक्षोभोनिउल्हाटी ॥ हुमणीहाणिलीमस्तकीं ॥ ४८ ॥ झोंबीसोडवोनितवकें ॥ मस्तकेंमस्तकादेतीथडके ॥ सहस्रसंख्यालोटतांभडके ॥ अशुद्धाचेलोटती ॥ ४९ ॥ हस्तवोढितीतोडावया ॥ पायकवळितीमोडावया ॥ डोळेताडितीफोडावया ॥ पाडावयादशनांतें ॥ ५० ॥ कूर्परप्रहारलत्ताप्रहार ॥ मुष्टिप्रहारमस्तकप्रहार ॥ मोजोनिमारितीशतसहस्र ॥ उसणेंघेघेह्मणोनी ॥ ५१ ॥ बाहुगदाबाहुमुसळें ॥ बाहुकातियाकरवाळें ॥ बाहुमुद्गरबाहुत्रिशूळें ॥ धांवोनियांमारिती ॥ ५२ ॥ नरनारीनागरिकलोक ॥ पाहतीदोघांचेंकौतुक ॥ विमानयानींवृंदारक ॥ जयइच्छितीभीमातें ॥ ५३ ॥ निराहारनिरुदक ॥ विसांवानघेतांपळएक ॥ तेरादिवसपर्यंतदेख ॥ युद्धझालेंदोघांचें ॥ ५४ ॥ चवदावेदिवसाचेअंतीं ॥ मूर्छापावलामागधनृपती ॥ तैंसंकेतदावीहातीं ॥ पांडवातेंमाधव ॥ ५५ ॥ पायकवळोनिकरतळीं ॥ चिरोनिकरावादोन्हीफाळीं ॥ जरेनेंसांधिलातोउखळीं ॥ सांधावेगींबळिष्ठा ॥ ५६ ॥ यावेगळाउपायआन ॥ करितांमागधनपावेमरण ॥ आतांचिहोवोनिसावधान ॥ युद्धकरीलमागुती ॥ ५७ ॥ भीमेंरगडोनिदाढा ॥ मध्यभागींकर्षिलागाढा ॥ माथांवाहोनियांभवंडा ॥ चक्राकारदाविला ॥ ५८ ॥ तेथोनियांटाकीभूतळीं ॥ लातवेपीवक्षस्थळीं ॥ वज्रेंताडोनियांमौळीं ॥ शक्रजेंवीपर्वत ॥ ५९ ॥ तेंवीपाडोनिउताणा ॥ वामपायदक्षिणचरणा ॥रगडोनिसव्यपायजाणा ॥ उभयहस्तेंकवळिला ॥ ६० ॥

आंसडोनिकाळोद्रटें ॥ मध्येंउतटिलातटाटें ॥ अशुद्धनदीखळखळाटें ॥ रंगभूमिकेलोटली ॥ ६१ ॥ भीमसेनेंआपुल्याहातीं ॥ करोनिशकलेंसांडिलींक्षिती ॥ जरासंधादिधलीमुक्ती ॥ कुंतीकुमरेंयापरी ॥ ६२ ॥

वेंचे, सभापर्वांतील.

ओंव्या.

द्रौपदीवस्त्रहरण.

दुर्योधनह्मणेगाविदुरा ॥ जावोनिबोधवींपांडवदारा ॥ आमुचीदासीआमुच्याघरा ॥ सामोपचारेंपाठवीं ॥ १ ॥ ऐकोनिविदुरचढलाकोपा ॥ कायजल्पसीपापरूपा ॥ बळेंपतंगकवळीदीपा ॥ तेंवितूतेंजालेंसे ॥ २ ॥ कैंचेंद्यूतकैंचीपैज ॥ द्रौपदीपांचासिंहांचीभाज ॥ दासीह्मणतांनवाटेलाज ॥ तुजकैसीअपवित्रा ॥ ३ ॥ अजूनितरीहोईंशाहणा ॥ करींवांचावयाचीसूचना ॥ धृतराष्ट्राचियावंशवना ॥ कांदावाग्नीलाविसी ॥ ४ ॥ ऐकोनिदुर्योधनभोवंडीनेत्र ॥ ह्मणेहापांडवांचामित्र ॥ प्रतिकामीदासीपुत्र ॥ पैंसत्वरउठविला ॥ ५ ॥ ह्मणेजाऊनिगृहाआंत ॥ सांगेंवर्तलावृत्तांत ॥ पाचारोनिआणींयेथ ॥ दासीद्रौपदीआमुची ॥ ६ ॥ सरलेंदशादेवीचेंवारें ॥ दासीआमुचीतेनिर्धारें ॥ गृहानेवोनिबळात्कारें ॥ दासीकामींयोजावी ॥ ॥ ७ ॥ येरूप्रवेशोनिसदनीं ॥ ह्मणेपरिसेंहोयाज्ञसेनी ॥ धर्मेंडावखेळतांपणीं ॥ तुजस्वामिणीहारविलें ॥ ८ ॥ पडिलादुष्टासींसंबंधू ॥ नचलेकोण्हाचाहीशब्दु ॥ त्दृदयींचासांडोनिविषादु ॥ सभेसीआलेंपाहिजे ॥ ९ ॥ प्रलयवीजतडकेशिरीं ॥ कींडोंगरकोसळेअंगावरी ॥ तैसीऐकोनिघाबरी ॥ पांडवपत्नीतेकाळीं ॥ १० ॥ ह्मणेऐकेंसारथीपुत्रा ॥ रजस्वलामीएकवस्त्रा ॥ सभानायकांपवित्रां ॥ भीष्मद्रोणांजाणवीं ॥ ११ ॥ सभेसीनेणेंहेंअनुचित ॥ म्यांहीयेऊंनयेतेथ ॥ वडीलसुत्दृदसर्वआप्त ॥ असतांऐसेंहोऊंनये ॥ १२ ॥ आणीकएकअसेभावो ॥ आधींजितोनिधर्मरावो ॥ मगटाकिलामाझाडावो ॥ तोप्रमाणदिसेना ॥ १३ ॥ पांचाजणांचीमीजाया ॥ पांचहीजणहरविलिया ॥ तरीसंबंधवोलणेंवायां ॥ पतिव्रताह्मणउनी ॥ १४ ॥ प्रतिकामीआलासभास्थानीं ॥ बोलेद्रौपदीस्त्रीधर्मिणी ॥ सभेसीबोलावितांवाणी ॥ मुखांतूननकाढावी ॥ १५ ॥ एकवस्त्रापद्मनेत्री ॥ कैंविबोलाऊंराजपुत्री ॥ विचारूनिमजपवित्रीं ॥ आज्ञादिधलीपाहिजे ॥

॥ १६ ॥ दुर्योधनह्मणेहानपुंसकू ॥ वाहेपांडवांचाधाकू ॥ नधरीतमोगु
णाचातवकू ॥ दुःशासनाउठविलें ॥ १७ ॥ ह्मणेजाऊनिनिर्भयचित्तें ॥
द्रौपदीपाचारावीयेथें ॥ नयेह्मणेलतरीत्वांतेथें ॥ स्त्रीमर्यादानधरावी ॥ १८ ॥
केशकवळोनियांमुष्टी ॥ ओढूनिआणावीतेगोरटी ॥ तिचियेसतीपणाची
राहाटी ॥ दाखऊंदृष्टीजनातें ॥ १९ ॥ मागीलपातिव्रतानारी ॥ त्याह्मणे
आपुल्याकिंकरी ॥ आणिआपणपावेतिचीसरी ॥ ऐसागर्वतियेतें ॥ २० ॥
शरीरओढवीपांचांजणां ॥ ह्मणवीपवित्रकुळांगना ॥ आजिदाखऊंलोक
नयना ॥ वर्तणूकतियेची ॥ २१ ॥ ग्रहणींराहूखवळेगगनीं ॥ कींव्याघ्र
चेतवेपशुगोठणीं ॥ तैसाप्रवेशलासदनीं ॥ दुःशासनदुरात्मा ॥ २२ ॥ हो
मशाळेमाजीलअन्न ॥ स्पर्शावयाधांवेश्वान ॥ तैसाउद्युक्तदुःशासन ॥
पांडवपत्नीआणावया ॥ २३ ॥ देखोनिमदाचाआवेशु ॥ द्रौपदीभावीका
ळपुरुषु ॥ शक्तिआंगाझगटेमहिषु ॥ तेंविउभाजवळिकें ॥ २४ ॥ ह्मणेव
हिनीजीसुकृतमहिमा ॥ तुमचेंऐश्वर्यलाधलेंआह्मां ॥ पवित्रजालीसतूं
दासीधर्मा ॥ पांडवांपाठींबैसलिया ॥ २५ ॥ धर्मेंहारविलाडावो ॥ तुला
पाचारीकौरवरावो ॥ सांडूनिसंशयाचाभावो ॥ शीघ्रउठिलेंपाहिजे ॥ २६ ॥
द्रौपदीह्मणेदुःशासना ॥ मीपतिव्रतापांडवांगना ॥ स्त्रीधर्मिणीएकवसना ॥
कैंविमातेंपाचारितां ॥ २७ ॥ तुह्मीराजेपवित्रगुणी ॥ मानाभिमानाचेध
नी ॥ आनकरितांदुष्टकरणी ॥ तुह्मींवर्जिलेंपाहिजे ॥ २८ ॥ ज्येष्ठबंधूची
अंतुरी ॥ तुह्मांसमान्यसर्वोपरी ॥ स्नेहेंगांधारीचियेसरी ॥ मानदीधला
पाहिजे ॥ २९ ॥ निर्दयह्मणेवोवाचाळे ॥ उठींसत्वरसांडींचाळे ॥ टाको
निआलेंजेंकपाळें ॥ भोगिल्यावीणसुटेना ॥ ३० ॥ रजस्वलाहोकींशुचि
ष्मंता ॥ एकवस्त्राहोकींवस्त्ररहिता ॥ सभेसीनेलियावीणसर्वथा ॥ मीत
त्वतांराहेंना ॥ ३१ ॥ हरणीसांडोनियांफांसा ॥ जाऊंपाहेदूरदेशा ॥ तें
विद्रौपदीराणीवसा ॥ प्राणधाकेंसंचरे ॥ ३२ ॥ वृद्धस्त्रियांचियेदाटी ॥
भयेंप्रवेशेतेगोरटी ॥ तंवलगबगधांवेपाठी ॥ दुष्टकपटीदुरात्मा ॥ ३३ ॥ हा
तघालोनियांकुरळीं ॥ आंसडूनिपाडिलीभूतळीं ॥ जैसीउलथेकर्पूरकद
ळी ॥ मत्तकरीओढितां ॥ ३४ ॥ हाकमारितांयाज्ञसेनी ॥ कांपेथरथरां
धरणी ॥ खचोनिपडोंपाहेतरणी ॥ चंद्रशकलेंभूतळीं ॥ ३५ ॥ आंदोळ
लागिरिकैलासु ॥ ढळलावैकुंठींचाकळसु ॥ देवांगनामानूनित्रासु ॥ शो
ककरितीआक्रोशें ॥ ३६ ॥ उमारमारेणुकासती ॥ लोपामुद्राअरुंधती ॥

क्षोभोनिउदकघेतीहातीं ॥ शापमुखेंवदावया ॥ ३७ ॥ शंकरनयनींचाप्र
ळयाग्नी ॥ उसळोनिसर्वोपाहेधरणी ॥ कौरवकुळाचियेकाननीं ॥ बीज
निर्मूळकरावया ॥ ३८ ॥ कपिलादीकसिद्धऋषीश ॥ त्यांनानावरेअद्भुत
रोष ॥ ह्मणतीक्षमाकरीलईश ॥ परीआमुतेंनकरवे ॥ ३९ ॥ तयांशांतवी
पद्मयोनी ॥ पांडवांरक्षकचक्रपाणी ॥ तुह्मीक्षमाधरूनिनयनीं ॥ कृष्ण
कौतुकविलोका ॥ ४० ॥ व्याघ्रेंधरोनियांगाये ॥ थारियाप्रतिघेवोनिजा
ये ॥ तेंवित्याआणिलीपापियें ॥ राजसभेद्रौपदी ॥ ४१ ॥ रुदनाकरीतअ
धोमुखें ॥ भूमीसिंपीतनेत्रोदकें ॥ संतमहंतपाहतांदुःखें ॥ नेत्रकमळेंझां
किती ॥ ४२ ॥ खेदपक्षियातरुवरा ॥ बैसकाभंगिल्यागिरिवरा ॥ रक्तोद
काच्यासागरा ॥ लोटआलाअद्भुत ॥ ४३ ॥ सभेआणितांयाज्ञसेनी ॥ अ
श्रुपातसकळांनयनीं ॥ शकुनीदुर्योधनामनीं ॥ परमानंदनसांठे ॥ ४४ ॥
परस्परेंपिटोनिटाळी ॥ हास्यकरितीगदारोळी ॥ ह्मणतीपहाहोपांचाळी ॥
रूपलक्षणेंनेटकी ॥ ४५ ॥ गौरजानुकटिमंडळ ॥ उदरींत्रिवळीकुचवर्तुळ ॥
नयनघ्राणअधरप्रवाळ ॥ सुकोमळसाजिरे ॥ ४६ ॥ कर्णह्मणेहोद्रौपदी ॥
तुटलीसधर्माचेसंबंधीं ॥ दुर्योधनाचेराज्यपदीं ॥ तूंस्वामिणीसर्वस्वें ॥ ४७ ॥
पट्टामाजिमुख्यराणी ॥ होवोनिआरूढेंअंकासनीं ॥ भोगभोगींहेमसदनीं ॥
शक्ररमणीसारिखे ॥ ४८ ॥ हेऐकतांपापवाणी ॥ पवित्रबोटेंघालतीकानीं
ह्मणतीयातेंप्राणहानी ॥ निकटआलीदिसतसे ॥ ४९ ॥ क्षोभोनियांपद्मन
यना ॥ क्रोधदृष्टीभीमार्जुना ॥ अवलोकितांभीमसेना ॥ हृदयस्फोटहो
तसे ॥ ५० ॥ रगडोनियांअधरदांत ॥ गदामुष्टीघातलाहात ॥ ह्मणेपापी
समस्त ॥ निर्दाळीनयेकाळीं ॥ ५१ ॥ असंख्यकुंजरांच्याथाटी ॥ एक
लासिंहअंगेंनिवटी ॥ कींअजादिकांचियाकोटी ॥ व्याघ्रएकलाविभां
डी ॥ ५२ ॥ तेंविकौरवांचियाश्रेणी ॥ निर्दाळीनएकेचिक्षणीं ॥ जेंविप्र
ळयींशूळपाणी ॥ नाशकरीविश्वातें ॥ ५३ ॥ उचलोनिगदापाणी ॥ उ
सळोंपाहेयुद्धकदनीं ॥ हेंदेखोनिआज्ञावचनीं ॥ धर्मवारीभीमातें ॥ ५४ ॥
ह्मणेक्रोधनावरेतुझियाचित्ता ॥ तरीगदावोपींमाझियामाथां ॥ परीअसत्यदोषकुं
तीसुता ॥ स्पर्शेऐसेंनकरावें ॥ ५५ ॥ सत्यरक्षावयारामें ॥ अरण्यसेविलें
पुरुषोत्तमें ॥ पिताप्राणगेलियासीमे ॥ नुल्लंघीचमर्यादा ॥ ५६ ॥ *कपो
तशरणागतपातलें ॥ +शिबीनेंनिजमांसखंडिलें ॥ दधीचीऋषीनेंदीधलें ॥

* पारवा (एक पारवा शिबिराजास शरण गेला होता.) + विशेषनाम.

देहदानद्विजातें ॥ ५७ ॥ लटिकेंसाचकरोनिस्वप्न ॥ राज्यब्राह्मणादिधलें
दान ॥ तयाहरिश्चंद्राचेंकथन ॥ ग्रंथकर्तेबोलती ॥ ५८ ॥ पार्वतीचेनि
प्राणनाथें ॥ सत्वेंछळितांश्रियाळातें ॥ पुत्रवधोनिआपुल्याहातें ॥ मांसदी
धलेंभोजना ॥ ५९ ॥ तैसेंयेथेंअवघडकाइ ॥ विचारींपांआपुल्येत्हृदइं ॥
सत्वनिष्ठातेंअपाइं ॥ ईश्वरनघालीसर्वथा ॥ ६० ॥ द्यूतींहारविलापण ॥
तेथेंयाचाअन्यायकवण ॥ धर्मवंतींनेमवचन ॥ कीर्तीलागींरक्षावें ॥ ६१ ॥
बापशांतीक्षमेचासिंधू ॥ विचारेंवारिलेदोघेबंधू साधूह्मणतीसाधुसाधु ॥
यामुकुंदूनुपेक्षी ॥ ६२ ॥ नावरेक्रोधासिंधूचालोट ॥ नधरवेआवेशउद्भट ॥
ह्मणेसहदेवाहव्यवाट ॥ प्रदीप्तकरींयेकाळीं ॥ ६३ ॥ छेदूनिधर्माचेद्वयह
स्त ॥ भस्मकरीनअग्नीआंत ॥ वर्जितांखेळोनिद्यूत ॥ महाव्यसनींपाडिलें
॥ ६४ ॥ राज्यहानीऐश्वर्यहानी ॥ हाखेदनाहींमाझियामनीं ॥ परीद्रौप
दीचेअवलोकनीं ॥ त्हृदयझालेंदुखंड ॥ ६५ ॥ गदाउचलितांभद्रजाती ॥
धरिलाधनंजयेंहातीं ॥ ह्मणेभीमाअधर्मपंथीं ॥ चळोंनेदींमानस ॥ ६६ ॥
गुरुस्वामीवडीलबंधू ॥ पवित्रधार्मिकसत्यसिंधू ॥ येणेंनेमागोंविलाशब्दु ॥
तोचप्रमाणआमुतें ॥ ६७ ॥ लाधलासीवळाचीप्रौढी ॥ त्याचीकायहेचि
जोडी ॥ जेधर्मासीमारूनिब्रह्मांडीं ॥ अपकीर्तीशब्दउरवणें ॥ ६८ ॥ स
त्यसन्मार्गींवर्ततांनर ॥ त्याचाकैवारीजगदीश्वर ॥ त्याचेंकार्यसारंगधर ॥
आपणआंगेंसंपादी ॥ ६९ ॥ स्वप्नप्रायसंसारक्षणिक ॥ लटिकेंसर्वसाधन
ऐक ॥ सत्यस्वधर्मसाद्विवेक ॥ साधोनिजातीजाणते ॥ ७० ॥ ऐसेंअर्जुन
अनुवादोन ॥ विझविलासंतापहुताशन ॥ क्षमाधरोनिभीमसेन ॥ स्वस्था
नींवैसाविला ॥ ७१ ॥ यालागींवरुनीशांतीभाज ॥ मौनधरोनिपाहेंचोज ॥
तुंवाकरावेंतेंकाज ॥ ईश्वरकरीलनिर्धारें ॥ ७२ ॥ केशकवळूनिदुःशास
नें ॥ झोंकेमारितांवळसत्राणें ॥ द्रौपदीह्मणेव्यथाप्राणें ॥ सोसवेंनासर्वथा
॥ ७३ ॥ रजस्वलाहोएकांवरा ॥ ढळतांवक्षस्थळींचियापदरा ॥ पाणीत
ळेंपयोधरा ॥ आच्छादोनिआक्रंदे ॥ ७४ ॥ राजसूययज्ञाच्याशेवटीं ॥
अवभृतस्नानेंजेवीरगुंठी ॥सिंचलीतेहोपापमुष्टी ॥ दुःशासनेंधरिलीसे॥७५॥
झोंटीधरोनिहस्तकें ॥ दुःशासनआंसुडीतवकें ॥ कृष्णाप्रलापेनिदुःखें ॥
भीष्मद्रोणांविलोकी ॥ ७६ ॥ ह्मणेपांचाचियेवचनीं ॥ पुरुषवरितीपाणि
ग्रहणीं ॥ तेंवितुह्मांवडिलांचियेवचनीं ॥ अंगीकारीनमीयातें ॥ ७७ ॥
परीयाचियेप्रबळपीडे ॥ साहोंनशकेंमीसभेपुढें ॥ यालागींसाधूहोबोला

तोंडें ॥ दासीमीहोययथार्थ ॥ ७८ ॥ देवब्राह्मणवेदवन्ही ॥ साक्षीकरोनि
पिताजननी ॥ कन्यावोपितीपाणिग्रहणीं ॥ वरहस्तींस्वधर्मे ॥ ७९ ॥ तें
विसत्यस्मरोनिवचनें ॥ मजाजींतिलेंदुर्योधनें ॥ ऐसींतुह्मीवदावचनें ॥ पु
ढेंहोणारहोतसे ॥ ८० ॥ साक्षीकरोनिल्हृदयवासी ॥ पंचभूतेंपवित्रऋषी ॥
यांतेंयथार्थमानेऐसी ॥ आज्ञावदावडीलहो ॥ ८१ ॥ भीष्मह्मणेज्ञानसरितें॥
धर्माचेंतत्वनकळेमातें ॥ ह्मणोनियांमौनयेथें ॥ पडलेंसभेदेखतां ॥ ८२ ॥
त्रैलोक्यराज्यअथवाप्राण ॥ गेलियाधर्ममानीतृण ॥ परीसांडीलसत्यव
चन ॥ हेंसर्वथाघडेना ॥ ८३ ॥ हाआपुलेनिमुखेंह्मणे ॥ मजजिंतिलेंदुर्यो
धनें ॥ तेथेंआह्मींवदावींवचनें ॥ बोलोंकोण्हीनशकती ॥ ८४ ॥ द्रोण
ह्मणेहोशुभकल्याणी ॥ देहसांडिलापंचप्राणीं ॥ तेथेंजैसीनफुटेवाणी ॥
तेंविमीयेथेंजाणपां ॥ ८५ ॥ हंऐकोनिवीरविकर्ण ॥ गर्जोनिबोलेकोपा
यमान ॥ शंकासांडोनिसत्यवचन ॥ बोलूंकोण्हीनशकती ॥ ८६ ॥ आ
ज्ञादेतांह्मोनेदितां ॥ मीएकबोलेंतुमच्याहिता ॥ कोपमानितीतेस्वार्था ॥
पुण्यपरमार्थानागवती ॥ ८७ ॥ द्यूतेंद्रौपदीजिंतिली ॥ हेसर्वथाअसत्य
बोली ॥ ईश्वरानमानेतेवर्तली ॥ कर्णानिवचेउत्तमा ॥ ८८ ॥ हेनिश्चयें
अन्यायसभा ॥ मुकलीआपपरउभयलाभा ॥ ईश्वरपाहोनियांक्षोभा ॥
बळेंअन्यायकरवीतु ॥ ८९ ॥ धृतराष्ट्रसत्वासांडावला ॥ पुत्रलोभेंभ्रमेंभु
लला ॥ भीष्महीस्वधर्माभ्रंशला ॥ सत्यसाचारनबोले ॥ ९० ॥ त्रिवा
चाबोलेगर्जोनिहाके ॥ द्रौपदीजिंतिलीहेंलटिकें ॥ जिंतिलीह्मणतीलतयां
पातकें ॥ लिप्तहोतीनिर्द्धारीं ॥ ९१ ॥ अनंतयुगींअनंतराजे ॥ घालूनि
कुळस्त्रीचेंपैजे ॥ द्यूतखेळोनिकवणवोजे ॥ क्षेमकल्याणपावले ॥ ९२ ॥
ध्यावयासमस्तांचेप्राण ॥ द्यूतखेळोनिदुर्योधन ॥ शकुनीरूपेंहुताशन ॥
धृतराष्ट्रगेहालाविला ॥ ९३ ॥ नाहींद्रौपदीसींसंबंधु ॥ कुळक्षयबोलतां
शब्दु ॥ स्पर्शतांहोयअप्रमादु ॥ तोकोणतानेणवे ॥ ९४॥ ऐकोनिविक
र्णाचीवाणी ॥ गर्जिन्नल्यासंतश्रेणी ॥ ह्मणतीधन्यधन्यरेजननी ॥ तुज
एकाप्रसवली ॥ ९५ ॥ जयजयकारकेलासुरीं ॥ पुष्पांजळीवोपिल्याशि
रीं ॥ माथेतुकाविलेऋषीश्वरीं ॥ भलारेभलाह्मणउनी ॥ ९६ ॥ न्यायेंबोल
तांविकर्ण ॥ अत्यंतकोपाचढलाकर्ण ॥ दक्षिणहस्तउभारून ॥ क्रोधदृष्टी
विलोकी ॥ ९७ ॥ सकळांदेखतांसभास्थानीं ॥ हारविलीयाज्ञसेनी ॥ स
कळऐश्वर्यजिंतिलेंपणीं ॥ धर्मन्यायेंसौबळें ॥ ९८ ॥ तोहासर्वकरोनिवि

फळ ॥ ह्मणेहेअसत्यवादीसकळ ॥ आणीकबोलतातरीतात्काळ ॥ दंड पावतामजहस्तीं ॥ ९९ ॥ पुरुषह्मणतीहेहारविली ॥ द्रौपदीसहजेंदासी जाली ॥ तेअसत्यकरोनियांबोली ॥ न्यायसांगेआमुतें ॥ १०० ॥ बळें वडिलातेंमूर्खह्मणत ॥ हाचिमर्यादाभंगयांत ॥ दासीआणितांसभेआंत ॥ दोषकांहींअसेना ॥ १ ॥ एकपुरुषपवित्रगृहिणी ॥ दोघांस्पर्शेजारिणी ॥ तिघींगुह्यदेखतांनयनीं ॥ पण्यांगनाबोलिजे ॥ २ ॥ नित्यअनुभविती पांचपुरुष ॥ नग्नकरितांनाहींदोष ॥ हरापांडवांचेंवास ॥ पाठीनग्नहेक रा ॥ ३ ॥ ऐसींऐकतांवचनें ॥ पांचहीजणींसांडिलींवसनें ॥ वेढोनियां वल्कलाजिनें ॥ सभांगणींबैसले ॥ ४ ॥ कर्दळीस्तंभप्रायसुकुमार ॥ जानूविशाळसरळगौर ॥ देखोनिदुर्योधनकामातुर ॥ पांचाळीतेंदावितु ॥ ॥ ५ ॥ पापबुद्धीदुर्योधनु ॥ उघडीकरोनिदाखवीजानु ॥ गदाउचलोनि भीमसेनु ॥ हस्ततुळनादावितु ॥ ६ ॥ हेचिजानुरणचत्वरीं ॥ चूर्ण करितांगदाप्रहारीं ॥ जैसाक्षोभोनिवज्रधारी ॥ शृंगभंगीशैलाचें ॥ ७ ॥ हें देखोनिदुराचारी ॥ ह्मणेद्रुपदाचियेकुमरी ॥ येऊनिबैसेंमांडियेवरी ॥ हो यअंतुरीपाटाची ॥ ८ ॥ पापशब्दपडतांश्रवणीं ॥ ह्रदयींधडकलाक्रोधाग्नी ॥ ह्मणेरेदुरात्मयावाणी ॥ जळोतुझीपापिष्ठा ॥ ९ ॥ प्रळयवीजमाथांप डो ॥ दृष्टीफुटोहेजिव्हाझडो ॥ कायापासूनिप्राणविघडो ॥ तात्काळिक पैंतुझा ॥ १० ॥ भीमाकरींमिरवली ॥ गदानोवरीसगुणाथिली ॥ वाग् निश्चयेंतुजनेमिली ॥ गोत्रघटीतींनिर्धारें ॥ ११ ॥ बहुलेंनेमिलेंरणतळवट ॥ आयुष्यअवधीचाअंत्रपाट ॥ हातेंसारोनिबळीवरिष्ठ ॥ लग्नलावीलस्वहस्तें ॥ १२ ॥ रक्तहरिद्रातनुलेपनी ॥ माथांअक्षतापायापिटणी ॥ स्त्रियाप्रलाप वाद्यध्वनी ॥ सुखसोहळाभोगिसी ॥ १३ ॥ तेगदाघेऊनिमांडीवरी ॥ र णमंचकींनिद्राकरीं ॥ प्राणपारिखेदवडोनिदुरी ॥ मगएकांतींपहुडेंकां ॥ ॥ १४ ॥ पुढतीजागानहोसिकदा ॥ ऐकोनिशापोक्तिनिंदानुवादा ॥ दु र्योधनचढलाक्रोधा ॥ काळखवळेज्यापरी ॥ १५ ॥ ह्मणेजिव्हाछेदाशस्त्रें ॥ खंडविखंडकरागात्रें ॥ नग्नकराहिरावस्त्रें ॥ पांचापुरुषांदेखतां ॥ १६ ॥ दुःशासनाप्रेरीवचनीं ॥ कौतुककायपाहसीनयनीं ॥ वस्त्रेंहिरोनियाज्ञ सेनी ॥ नग्नदावींसभेतें ॥ १७ ॥ वामहस्ततोवेणीये ॥ सव्यसूदलावस्त्रनि रिये ॥ इतुक्यामाजीद्वारावतीये ॥ मनोदूतधांवंडिला ॥ १८ ॥ जालीस वांचीनिराशा ॥ सांडिलीआप्तवर्गांचीआशा ॥ ह्मणेसोडवींपांद्वारकाधी

शा ॥ कृष्णपरेशामजएकु ॥ १९ ॥ लावोनियांनेत्रपातीं ॥ हृदईंचिं
तिलीकृष्णमूर्ती ॥ ह्मणेधांवधांवगाश्रीपती ॥ येआकांतींस्वामिया ॥
॥ २० ॥ पडतींबहुतांचींकारणें ॥ करिसीबहुतांचेंधांवणें ॥ सर्वसांडोनि
मजकारणें ॥ येआकांतींपावेंका ॥ २१ ॥ कृष्णामीतुझीकुमरी ॥ यथा
र्थजन्मलेंतुझियेउदरीं ॥ स्नेहेंसुभद्रेचियेपरी ॥ मानदीधलापाहिजे ॥ २२॥
परीमजएवढेंभाग्यकैंचें ॥मीदासीकिंकरीसाचें ॥ पादुकेतळीलमृत्तिकेचें ॥
रजलाभेलजरीह्मणे ॥ २३ ॥ तेंहीदुर्लभसनकादिकां ॥ तेथेंमीकितीयदु
नायका ॥ मस्तकओढवीपादोदका ॥ शंकरआपणनिजांगें ॥ २४ ॥ प
क्षियातेंतुझेंनाम ॥ ठेवोनिकुंटिणीस्मरेराम ॥ तियेलागींवैकुंठधाम ॥ व
स्तीसीतुंवादीधलें ॥ २५ ॥ पायस्पर्शूनिमुरारी ॥ शिळाकेलीदिव्यनारी ॥
तियेअहिल्येचेसरी ॥ मजउद्धरींश्रीकृष्णा ॥ २६ ॥ सहस्रव्याघ्रामाजी
गाय ॥ सांपडतांजेंवीबोभाय ॥ तेंवितूतेंम्यांमोकलिलीधाय ॥ कृष्णा
धांवह्मणउनी ॥ २७ ॥ हरिसीबहुतांचींसंकटें ॥ खंडिसीदासांचींदुर्घटें ॥
तोपुरुषार्थआजिचकोठें ॥ आच्छादिलासांगपां ॥ २८ ॥ सर्वव्यापकतूं
अनंत ॥ जाणसीजिवाचेंमनोगत ॥ नकळेमाझावृत्तांत ॥ हेंकांअज्ञानतुज
आलें ॥ २९ ॥ कृष्णातूंजनकजननी॥वित्तगोतचक्रपाणी॥तुजवेगळेंनदिसे
कोण्ही ॥ मजनिर्वाणींसोइरें ॥३०॥ तूंचिमाझीकुळस्वामिणी ॥ मानसतुळजा
पूरवासिनी ॥ कौरवमहिषासुरमर्दिनी ॥ पावेंपावेंधांवणीये ॥ ३१ ॥ मा
झेंमानससरोवर ॥ प्रेमकल्हारींसुमनोहर ॥ राजहंसरुक्मिणीवर ॥ सदा
स्वानंदेंक्रीडसी ॥ ४९ ॥ आजिगेलासीकवणियाठायां ॥ मुक्तमुक्ताफळें
चरावया ॥ गेलासिह्मणउनीमाया ॥ माझीत्वांसांडिली ॥ ५० ॥ वृंदाव
नींचेविहारिणी ॥ कृष्णेसखियेसांगातिणी ॥ धांवपावमायबहिणी ॥ वे
ळनलावींस्नेहाळे ॥ ५१ ॥ सगुणउपासकाचेपुजे ॥ कींयोगियाचेसमा
धींसेजे ॥ विश्रामलीसह्मणूनमाझें ॥ स्मरणतुतेंनकळेचि ॥ ५२ ॥ माते
सीदाटलानिद्राभर ॥ बाळककरीपालकींसोर ॥ जीवआकांतलाथोर ॥
तरीउमजपडेना ॥ ५३ ॥ तेंविधांवाकरितांतुझा॥ कंठशोषलाअधोक्षजा ॥
हृदयस्फोटजालामाझा ॥ तुजबोभातांआकांतीं ॥ ५४ ॥ तरीजागीनव्हे
सीचमाये ॥ सांगेंआतांकरूंकाये ॥ प्राणधाडूंद्वारावतीये ॥ प्रेतओपूंपा
पिया ॥ ५५ ॥ तुझेंव्यापकत्वकायजालें ॥ माझेंहृदयकांसांडिलें ॥ एवढें

निर्वाणकांमांडिलें ॥ अहोकृष्णेजननीये ॥ ५६ ॥ सर्वीसर्वत्रतुझेकान ॥ सर्वदेखणेतुझेनयन ॥ माझेंनायकसीवचन ॥ एवढेंव्यसननदेखसी ॥५७॥ कृष्णेतूंस्नेहाळमाउली ॥ तूंचिकृपेचीसाउली ॥ तुंवाउपेक्षाहीकेली ॥ तरीमगजिणेंकायसें ॥ ५८ ॥ ह्मणेअपराधपापबहुत ॥ तेणेंतूंजालासिद यारहित ॥ तरीतुझेंचिनामएकपवित्र ॥ पर्वतजाळीपापाचे ॥ ५९ ॥ रेखू निसहस्रनामाचेंस्तोत्र ॥ जिव्हाकेलीपुस्तकपात्र ॥ यालागींमजतुल्यप वित्र ॥ भुवनत्रयींअसेना ॥ ६० ॥ नामघेतांतुझीमूर्ती ॥ उभीठाकेस्मर तयाप्रती ॥ तुझीब्रीदावळीश्रीपती ॥ गळोनिपडलीकेउती ॥ ६१ ॥ वस्त्रें हिरोनिअवकळा ॥ येथेंझालियागोपाळा ॥ तुझेपाययाचिडोळां ॥ क वण्यामुखेंअवलोकूं ॥ ६२ ॥ ऐसाद्रौपदीमुखयंत्रींचा ॥ यंत्रगोळउसळ लासाचा ॥ करुणातेजेंसुतेजाचा ॥ बाळभानुज्यापरी ॥ ६३ ॥ तोझगटो निकृष्णश्रवणीं ॥ आदळलाहृदयभुवनीं ॥ तेणेंसुखनिद्रेच्यासदनीं ॥ जागरानळूझळकला ॥ ६४ ॥ कींतेसुशब्दराजहंसी ॥ उड्डाणकरोनिचिदा काशीं ॥ रिघोनिकृष्णाचेमानसीं ॥ निद्रामृतडहुळलें ॥ ८० ॥ कींद्रौप दीमुखींचाबाण ॥ करुणातेजेंअतीतीक्ष्ण ॥ कृष्णश्रवणींरिघूनिपूर्ण ॥ हृ दयवर्मीखडतरला ॥ ८१ ॥ जागृतहोतांजनार्दन ॥ आंखुडिलादक्षिणच रण ॥ रुक्मिणीह्मणेहेंनिधान ॥ कांहातिचेंनिष्टलें ॥ ८२ ॥ मुखावरूनि पीतांबर ॥ काढोनिउठलाजगदीश्वर ॥ पाठीमोकळेंकबरीभार ॥ दिव्य कुसुमेंसांडती ॥ ८३ ॥ पुसिलाकस्तूरीमळवट ॥ कौस्तुभमाळासांवरीनी ट ॥ गंहिवरेंदाटलादिसेकंठ ॥ दीनदयाळह्मणउनी ॥ ८४ ॥ विश्वअव लोकीसर्वदेखणा ॥ तंवगांजितांदेखेपांडवांगना ॥ दुःशासनझोंबेवसना ॥ निरीहातेंआंसुडीत ॥ ८५ ॥ बापभक्तीचीआवडीमोठी ॥ लगबगांधांविं नलाजगजेठी ॥ मंदटह्मणोनिपरतालोटी ॥ गरुडाआणीमनातें ॥ ८६ ॥ मनपवनगरुडतिघे ॥ सत्वरकरितीपाठिलाग ॥ तरीनातुडेचिश्रीरंग ॥ टा कोटाकीजातसे ॥८७॥ ऐसियातांतडीधांविंनला ॥ द्रौपदीमागेंउभाठेला ॥ नातोहृदयींचाप्रगटला ॥ पाठिराखाकैंवारी ॥ ८८ ॥ कैवारियाच्याउभ यकरीं ॥ पीतांबरटाकिलाद्रौपदीवरी ॥ विजूतळपेतैसियापरी ॥ सभेवरी उजेड ॥ ९७ ॥ तोसुवासनसांठवेगगनीं ॥ आल्हादिलीयाज्ञसेनी ॥ ह्मणे मजपावलाचक्रपाणी ॥ आतांनभियेंकळिकाळा ॥ ९८ ॥ पीतांबरदेखो निदिठी ॥ धर्माजाणवलेंपोटीं ॥ अनुजाखूणदाखवीबोटीं ॥ ह्मणेजगजे

ठीपावला ॥ ९९ ॥ विदुरेंदेखिलेंकृष्णवसन ॥ अश्रुधारास्रवतीनयन ॥ अष्टभावींदाटलापूर्ण ॥ मननिमग्नश्रीकृष्णीं ॥२००॥ भीष्मबोधलाहृदय कमळीं ॥ ह्मणेईसपावलावनमाळी ॥ आजिहोतीलतोंडेंकाळीं ॥ कौरवां चींनिर्द्धारें ॥ १ ॥ तंवदुर्योधनआलाक्रोधा ॥ ह्मणेरेदुःशासनामंदा ॥ अजुनीदुष्टापापप्रमदा ॥ नग्नहातेंनकरिसी ॥ २ ॥ तेणेंआंसुडिलेंवसन ॥ तंवआंतदेखेकनकवर्ण ॥ तळींआच्छादूनिचरण ॥ भाळमस्तकझांकिलें ॥ ३ ॥ ह्मणतीनकळेस्त्रीचरित्र ॥ नेसलीवस्त्राआडवस्त्र ॥ तेंहीफेडींरेविचित्र ॥ कितीनिघतीपाहोंपां ॥ ४ ॥ रागेंफेडिलेंतेंअंशुक ॥ तंवमाझारीं देखेक्षीरोदक ॥ तेंहीओढितांतवकें ॥ जासवनीत्यातळीं ॥ ५ ॥ तेंही आंसुडितांवेगीं ॥ देखेदाडिंबीकुसुमरंगी ॥ तयाआडूनिझगमगी ॥ शुद्ध जरतारीपाटाऊ ॥ ६ ॥ तेंहीफेडितांअपवित्र ॥ तंवमाझारींदेखेश्वेततगटी वस्त्र ॥ जडितपालवविचित्र ॥ हंसमयूररेखिले ॥ ७ ॥ हांवेपडोनिदुःशासनें ॥ रागेंअधरचाविलेदशनें ॥ उभयहस्तेंप्रसादवसनें ॥ लागेवेगेंआंसुडी ॥ ८ ॥ सभाझालीलिखितचित्र ॥ पातींढाळोंविसरलेनेत्र ॥ देखतीवस्त्रावरवस्त्र ॥ मोलागळेंनिघतसे ॥ ९ ॥ गौरवोनियांपांडववनिता ॥ पाल ऊआणिलावैरियामाथां ॥ अंगुष्ठहीनदिसेरिता ॥ तेथेंमुखकेउतें ॥ ३७ ॥ ग्राहीकदेखोनिप्रचंड ॥ सोडोनिब्रह्मांडाचेंदिंड ॥ वस्त्रेंओपितांउदंड ॥ लेखाशेषानकरवे ॥ ३८ ॥ वैकुंठराजपेठेचाचाटा ॥ मोकलीकापडाचियामोटा ॥ द्रौपदीदुःशासनभाटा ॥ वोंवाळणीदेतसे ॥ ३९ ॥ देवनेसवी अनंतहस्तीं ॥ दोभुजांनींफेडीलकिती ॥ मंदलीदुःशासनाचीशक्ती ॥ वस्त्रसंपत्तीअनुमानें ॥४०॥ गळालादुर्जनाचातवकू ॥ वस्त्रेंगणितांनकरवेलेखू ॥ उघडेंनपडेचिअंगुष्ठनखू ॥ नदिसेमुखअपवित्रां ॥४१॥ प्रावरणाचापीतांबर ॥ शेवटींनेसवीजगदीश्वर ॥ जेंविग्रीष्मींचादिनकर ॥ किंवाविजूप्रळयींची ॥४२॥ ह्मणेयासिलावितांहात ॥ करीनदुष्टाचानिःपात ॥ सुदर्शनधगधगीत ॥ हातींवसविलेंतात्काळीं ॥ ४३ ॥ नेत्रींधडकेवैश्वानर ॥ रत्नदशनबिंबाकार ॥ चावोनियांतुकीशीर ॥ कौरवांतेंलक्षुनी ॥४४॥ हेंदेखोनिविदुरभक्तें ॥ दाखविताझालाकुरुवृद्धातें ॥ भीष्मह्मणेअभाग्यातें ॥ उमजअजुनीपडेना ॥ ४५ ॥ मगह्मणेअविचारखाणी ॥ कायनिर्वाणपहासीअजुनी ॥ ब्रह्मांडदाहोयेचक्षणीं ॥ होतासमयपातला ॥ ४६ ॥ होईंपरतादुःशासना ॥ नातळेंद्रौपदीचियावसना ॥ आत्मघातकियादुर्जना ॥ विष्णुमाहिमानेणवे ॥ ४७ ॥

दचकबैसलादुर्योधना ॥ हातेंवारीदुःशासना ॥ ह्मणेवस्त्रभारनाना ॥ भां
डारगृहींठेवावे ॥ ४८ ॥ तंवएकहीनदिसेतेथें ॥ जेंविकांनिधानअभाग्या
तें ॥ कींविश्वब्रह्मांडअज्ञानातें ॥ भेदभ्रमेंलक्षेना ॥ ४९ ॥ तंवजंबूकउलू
काचेशब्द ॥ यज्ञशाळेउठलेविविध ॥ अवचिन्हह्मणतीज्योतिर्विद ॥ म
हाअनर्थदिसताहे ॥ ५० ॥ सभानायकींनगरजनीं ॥ स्तवनींस्तविलीया
ज्ञसेनी ॥ कौरवांतेंनिंदावचनीं ॥ शापदेतीसमस्त ॥ ५१ ॥ काळाग्निरु
द्रातुल्यउद्भट ॥ भीमाभरलाक्रोधअचाट ॥ रागेंस्फुरतीअधरपुट ॥ दांत
खातकरकरां ॥५२॥ ह्मणेपरिसाप्रतिज्ञोत्तरा ॥ बोलिलाबोलनकरींखरा ॥
तरीअधोगतीहोकांपितरां ॥ सप्तपूर्वजांमाझिया ॥ ५३ ॥ जिहींस्पर्शिली
पांचाळी ॥ तेभुजउपटोनिसमूळीं ॥ दुःशासनाचेवक्षस्थळीं ॥ छिद्रपाडी
ननिर्घातें ॥ ५४ ॥ नकरींरक्तोदकप्राशन ॥ तरीजितचिप्रेतपाषाण ॥ भ
रतादिकांअधःपतन ॥ होदूसरेंनह्मणतसें ॥५५॥ गजबजिलेतेचिस्थानीं ॥
रक्तवर्षावदेखतीधरणी ॥ रुदितश्वानरासभध्वनी ॥ राजसदनींउदेले ॥
॥ ५६ ॥ ऱ्हदयपिटोनिदोन्हीकरीं ॥ बोलेआक्रोशेंगांधारी ॥ दुर्योधनग
दाप्रहारीं ॥ निमालादिसेनिर्द्धारें ॥ ५७ ॥ भयपावोनिमगअपार ॥ प्रज्ञा
चक्षूराजेश्वर ॥ मधुरोत्तरींसांत्वनथोर ॥ पांडवांचेंकरितसे ॥५८॥ पाचा
रोनिपांचहीजण ॥ आदरेंदीधलेंआलिंगन ॥ ह्मणेधर्मातुझेंमन ॥ कपट
रहितमीजाणें ॥ ५९ ॥ मजलागींहोऊनस्नेहाळ ॥ नाठवींमत्पुत्राचेंकुटि
ळ ॥ तुमचीराज्यलक्ष्मीअचळ ॥ असोतुह्मांतेंअक्षई ॥६०॥ पाचारोनियां
पांचाळी ॥ मौळस्पर्शिलेंनिजकरतळीं ॥ ह्मणेपवित्रेंऱ्हदयकमळीं॥ व्यथाकां
हींनधरिजे ॥ ६१॥स्नुषामाझीतूंमुखरणी ॥ कौरवकुळतारिणी ॥ तुझीपवित्र
तानिर्मळगुणी॥मीसंतुष्टसर्वदा ॥६२॥ इच्छाअसेलमानसीं ॥ तोवरमागेंवोम
जपासीं॥सकळऐश्वर्यगुणैकरासी॥तुझेंचअसेजाणपां ॥ ६३ ॥ द्रौपदीह्मणेजी
मामा ॥ कुळपाळकाकल्पद्रुमा ॥ पांचहीभ्रतारदासनामा ॥ पासुनिमुक्तक
रावे ॥ ६४ ॥ प्रतिविंध्यादिमाझेपुत्र ॥ तेनह्मणावेदासीपुत्र ॥ हामजदेवो
निप्रथमवर ॥ गौरविलेंपाहिजे ॥ ६५ ॥ दीधलेंह्मणोनिबोलेराजा ॥ आ
णीकवरमागकांदुजा ॥ विचारोनिद्रुपदात्मजा ॥ वाक्यबोलेवडिलांसीं ॥
॥ ६६ ॥ धनुष्यबाणसहितरथ ॥ द्यूतपणापासोनिमुक्त ॥ पांचहीपांडवपृ
थ्वीआंत ॥ स्वेच्छासत्तावर्तावे ॥ ६७ ॥ अवश्यह्मणेकौरवनाथ ॥ तृतीय
वरमागकांत्वरित ॥ येरीह्मणेबहूतस्वार्थ ॥ आतांनकरींसर्वथा ॥ ६८ ॥ वर

एकवैश्यवर्णांतें ॥ वरद्वयबोलिजेस्त्रियांतें ॥ वरत्रयक्षात्रियांतें ॥ ब्राह्मणा तेंशतवर ॥ ६९ ॥ यालागींमागणेंपुरेआतां ॥ ह्मणऊनिचरणींठेविलामाथा ॥ राजाह्मणेसौभाग्यसरिता ॥ अक्षय्यजलप्रवाहें ॥ ७० ॥ उपहासूनिराधेयह्मणे ॥ पुरुषींराहतांपुरुषचिन्हें ॥ शक्तीक्षीणजालियाजिणें ॥ स्त्रियेचेनिउपायें ॥ ७१ ॥ पुरुषवाग्बंधनींपडिले ॥ तेस्त्रीप्रयत्नेंमुक्तझाले ॥ ऐशीकीर्तीजोडोनिझाले ॥ तेचिधन्यसंसारीं ॥ ७२ ॥ ह्मणेद्रौपदीहेनौकाखरी ॥ अप्रतिष्ठेच्यासमुद्रोदरीं ॥ पुरुषपडिलेतेनिर्धारीं ॥ जियेंअवलीळेंतारिले ॥ ७३ ॥ पुरुषजालियानिर्व्यापारी ॥ जारकर्माप्रवर्तेनारी ॥ तेणेंपुरुषातेंपोशीघरीं ॥ हेंहीतसेंचिदिसताहे ॥ ७४ ॥ अर्जुनह्मणेकौळिकपुत्रा ॥ शब्दरूपेंताडिसीशस्त्रा ॥ सकळश्लाघ्यतासुपवित्रा ॥ तुजसाधेएकातें ॥ ७५ ॥ क्लीबउपहासीसुपुरुषा ॥ गर्भांधहिणावीडोळसा ॥ राजहंसातेंकोळसा ॥ वायसह्मणेज्यापरी ॥ ७६ ॥ स्त्रीपुत्रआणिविद्या ॥ चुकवितीकुश्चितकर्मबाधा ॥ पाववितीपरमपदा ॥ साक्षीदेतीपुराणें ॥ ७७ ॥ क्लीबअथवापुरुषगाढे ॥ सहजेंकळोंयेईलपुढें ॥ अकाळमेघातुल्यतोंडें ॥ कायआतांअनुवादों ॥ ॥ ७८ ॥ द्वारावतीचीकुळदेवता ॥ स्मरोनिनवसिलीशत्रुघाता ॥ ह्मणेपुरवीलमनोरथा ॥ श्रीकृष्णदेवदयाळू ॥ ७९ ॥ अवलोकोनियांकर्णातें ॥ माथातुकविलेंवीरेंपार्थें ॥ श्मश्रुस्पर्शोनियांहातें ॥ ह्मणेआटवअसोंदे ॥ ॥ ८० ॥ धर्मराजह्मणेताता ॥ प्रसन्नपणेंनिरोपींआतां ॥ तुझीआज्ञातेतत्वतां ॥ वेदप्रमाणआमुतें ॥ ८१ ॥ आह्मींअसावेंकवणेरिती ॥ कवणेस्थळींकरावीवस्ती ॥ आपदासंपदाउभयअसती ॥ कोणतेंआह्मींभोगणें ॥ ८२ ॥ संतोषोनिकुरुनंदन ॥ करीधर्माचेंशांतवन ॥ ह्मणेपुत्रातूंनिधान ॥ पुत्रांमाजीमीमानीं ॥ ८३ ॥ माझेठाईंधरोनिआस्था ॥ स्वस्थकरीनित्वद्यावस्था ॥ गमनकरावेंइंद्रप्रस्था ॥ राज्यासनाआपलीया ॥ ८४ ॥ मजवरीठेवोनियांदृष्टी ॥ कांहींनाठवावेंपोटीं ॥ मजअंधातेंधरोनिबोटीं ॥ मोक्षमार्गीलावावें ॥ ८५ ॥ आपुलेंराज्यसंपदाधन ॥ भोगोनिकरींद्विजपाळण ॥ वृद्धपिताचक्षुहीन ॥ मजवरीकरुणाअसोंदे ॥ ८६ ॥ आरूढोनियांकनकरथीं ॥ गमनकरावेंस्वस्थळाप्रती ॥ नमस्कारोनियांपांचहीमूर्ती ॥ शक्रप्रस्थाचालिले ॥ ८७ ॥ पृथामातायाज्ञसेनी ॥ रथारूढएकासनीं ॥ गमनकरितांसकळजनीं ॥ परमआल्हादमानिला ॥ ८८ ॥ लपऊनिजनाचियादृष्टी ॥ कृष्णींजाल्याअंतरभेटी ॥ ह्मणेहोईलतेंपाहिजेदृष्टी ॥ कौतुकमाझि

येलीलेचें ॥ ९० ॥ अंतरींभ्रताराचेंसुख ॥ असतांसासुरवासाचेंदुःख ॥ नाठवेतेंवितुझीहारिख ॥ भोगामाझेनिचिंतनें ॥ ९१ ॥ सभापर्वरसविद्गदें ॥ व्यासभारतअर्थसंवादें ॥ लीलाविश्वंभरप्रसादें ॥ मुक्तेश्वरकवीवदे ॥ २९२ ॥

श्रीधर.

मरणकाल सुमारें शके १६५०—इ० स० १७२८.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

हरिविजय. रामविजय शके १६२५.

पांडवप्रताप शके १६३४. शिवलीलामृत शके १६४०

वेंचे, हरिविजयांतील.

ओंव्या.

अध्याय अठरावा.

ऐकोनिहरिप्रतापउदंड ॥ कंसचिंताक्रांतअखंड ॥ ह्मणेकृष्णेंदैत्यमारिले प्रचंड ॥ देवसमस्तभीतीजया ॥ १६ ॥ पंचाननाचाप्रतापऐकोन ॥ भयाभीतजेंविवारण ॥ कींयशवंतविनतानंदन ॥ दंदशूकऐकोनतटस्थ ॥ १७ ॥ तैसाभयेंव्यापिलाकंस ॥ गोडकांहींनवाटेजिवास ॥ नाठवेविलासरात्रंदिवस ॥ परमपुरुषदृष्टीपडे ॥ १८ ॥ देखिलानसतांचक्रपाणी ॥ दुरूनिऐकतांप्रतापश्रवणीं ॥ तैसीचमूर्तीध्यानींमनीं ॥ ठसाउनियांबैसली ॥ १९ ॥ मेळऊनियांप्रधानचतुर ॥ विचारींबैसलेसकळनृपवर ॥ ह्मणतीआह्मांसीनाटोपेनंदकुमर ॥ कैसाप्रकारकरावा ॥ २० ॥ प्रधानह्मणतीधनुर्याग ॥ आरंभावासवेग ॥ बळिरामआणिश्रीरंग ॥ आदरेंकरूनिआणावे ॥ २१ ॥ नंदगौळियांसमवेतें ॥ मानदेऊनियांआणावायेथें ॥ नम्रवचनबोलूनत्यातें ॥ शेवटींघातकरावा ॥ २२ ॥ दिवाभीताचेघरींजाण ॥ कागगेलियानम्रताधरून ॥ तैसागौळियांसमवेतकृष्ण ॥ येथेंकोंडोनिवधावे ॥ ॥ २३ ॥ विषवल्लीजोंवाढनेघे ॥ तोंखंडूनियांटाकावीवेगें ॥ तरीचआपणासुखभोगे ॥ चिरकाळनृपवरा ॥ २४ ॥ पुढांअनर्थबहुदिसताहे ॥ ह्मणऊनिसुखनिद्राकरूंनये ॥ सत्वरशोधावाउपाये ॥ तरीचकुशळआपुलें ॥

॥ २५ ॥ नयनींहरळखुपतां ॥ सत्वरकाढावेंतत्वतां ॥ कंटकपदींभेदितां॥
आधींकाढिजेकोरोनि ॥ २६ ॥ तैसानानाउपायकरूनी ॥ रामकृष्णां
सीआणूनी ॥ विश्वासंध्यावाप्राणयेचक्षणीं ॥ तरीचहेंकार्यसाधेल ॥ २७॥
दाऊनियांआंगपतन ॥ पाषाणफोडीलोहोघन ॥ कांकांटेचरणींलागून ॥
जैसेजिव्हारभेदिती ॥ २८ ॥ मस्तककरूनियांखालतें ॥ पारधीविंधी
मृगातें ॥ सरांटेजेंविमहागजातें ॥ कळलाउनीउभेकरिती ॥ २९ ॥ कीं
बचनागमुखींघालितां ॥ जिव्हेसीगोडलागेतत्वतां ॥ मगसर्वेचिमृत्युव्य
था ॥ प्राप्तकरीतात्काळ ॥ ३० ॥ वरीआमिषलाऊनिसाचार ॥ क्षणमा
त्रेंगळभेदीजिव्हार ॥ कींचणेटाकूनिवानर ॥ विश्वासवूनिधरितीपैं ॥ ३१॥
कींवरवरबोलेगोडमैंद ॥ परीआपुल्याकार्यासीसावध ॥ तैसेबळदेवआ
णिगोविंद ॥ विश्वासवूनिवधावें ॥ ३२ ॥ ऐकूनिप्रधानाचीयुक्ती ॥ कं
सासिहर्षनसमायचित्तीं ॥ ह्मणेतुमचेबुद्धीपुढेंबृहस्पती ॥ उणावाटेमज
लागीं ॥ ३३ ॥ तरीआतांपाठवावाकोण ॥ नम्रतेंबोलेविचक्षण ॥ ना
नायुक्तीकरून ॥ रामकृष्णांआणील ॥ ३४ ॥ प्रधानह्मणतीपाठवावाअ
क्रूर ॥ स्थिरबुद्धीपरमचतुर ॥ त्याचियाबोलेंक्षणमात्र ॥ नलगतांये
थेंयेतीलते ॥ ३५ ॥ मगबोलावूनिअक्रूर ॥ त्याससांगेमनींचाविचार ॥
गोकुळाजाऊनिसत्वर ॥ रामकृष्णांसीआणावें ॥ ३६ ॥ धनुर्यागमांडि
लायेथें ॥ सांगावेंनंदादिगौळियांतें ॥ महोत्सावपाहोनिमागुतें ॥ गोकु
ळासीजाइजे ॥ ३७ ॥ आमुचादिव्यरथजावाघेऊनी ॥ त्यावरीबैसवीं
रामचक्रपाणी ॥ उदयीकसत्वरदोघांसिआणोनी ॥ महोत्सावदाखवावा ॥
॥ ३८ ॥ आज्ञावंदूनिअक्रूर ॥ रथघेऊननिघालासत्वर ॥ ह्मणेमाझिया
सुकृततरुवरें ॥ वाढआजीघेतली ॥ ३९ ॥ मनांतचिंतावाटेथोर ॥ ह्मणेकं
सचांडाळदुराचार ॥ बळरामआणियदुवीर ॥ दोघेसुकुमारकैसेआणूं ॥
॥ ४० ॥ मागुतीश्रीकृष्णचरित्र ॥ अद्भुतआठवीमनांत ॥ संहारिलेदारु
णदैत्य ॥ केशीअघवकादिक ॥ ४१ ॥ कृष्णप्रतापप्रचंडदेख ॥ कायकरी
लकंसमशक ॥ जगद्वंद्यासीआवश्यक ॥ नेईनआतांनिर्धारें ॥ ४२ ॥ आ
णीकएकचिंताअंतरीं ॥ विश्वासधरीकींनधरी ॥ हाकंससेवकह्मणोनिम
जवरी ॥ कोपेलकायजगदात्मा ॥ ४३ ॥ तोतरीसर्वात्मासर्वसाक्षी ॥ जो
अनंतब्रह्मांडेंचित्तींपरीक्षी ॥ भक्ताभक्तांचींलक्षणेंलक्षी ॥ संकटींरक्षीनि
जदासां ॥ ४४ ॥ ह्मणेआजिधन्यनयन ॥ देखेनवैकुंठींचेंनिधान ॥ पू

र्णब्रह्मसनातन ॥ मीपाहेनडोळेभरी ॥ ४५ ॥ जोदशशतमुखांगशयन ॥
मीत्याचेपदींभाळठेवीन ॥ जोनीलग्रीवाचेंहृदयध्यान ॥ चतुराननबा
ळज्याचें ॥ ४६ ॥ जोक्षीराब्धिवासीपूर्णब्रह्म ॥ वेदशास्त्रासिनकळेवर्म ॥
त्याहरीसीआजिक्षेम ॥ मीदेईनप्रेमावडी ॥ ४७ ॥ जोनिर्गुणनिर्विकार ॥
जोदेशकाळातीतअपार ॥ तोगोकुळींयादवेश्वर ॥ डोळेभरीपाहीनमी ॥
॥ ४८ ॥ दुरूनिगोकुळअक्रूरेंदेखतां ॥ साष्टांगघातलेंदंडवता ॥ ह्मणेधन्यव्र
जवासीसमस्त ॥ नित्यमुखपाहतीहरीचें ॥ ५४ ॥ तोंगोखुरांमागेंचांगलीं ॥
पाउलेंहरीचींउमटलीं ॥ अक्रूरेंघेऊनियांधुळी ॥ लाविलीभाळींआपुले ॥ ५६ ॥
जोडोनियांदोन्हीहात ॥ चरणचालीअक्रूरचालत ॥ कंठझालासद्गदित ॥
अश्रुपातवाहती ॥ ५७ ॥ पदमुद्राउमटल्याजेथें ॥ मागुतीप्रणिपातकरीते
थें ॥ तोंवृक्षदेखिलेनिजभक्तें ॥ कायत्यांतेंबोलत ॥ ५८ ॥ ह्मणेधन्यधन्य
तुह्मीवृक्ष ॥ तुमचेछायेसिबैसलाकमलाक्ष ॥ जोभूतांतरात्माकर्माध्यक्ष ॥
सहस्राक्षशरणजया ॥ ५९ ॥ तोंसायंकाळींपरतलागोभार ॥ गोपांसहीत
यादवेश्वर ॥ सर्वज्येष्ठबंधुबळिभद्रवीर ॥ वाद्यगजरबहुहोती ॥ ६० ॥
गोरजधूळीदाटलीबहुत ॥ तेणेंझांकोळलाअक्रूररथ ॥ नंदमंदिराजवळि
अकस्मात ॥ अक्रूरतेथवांपातला ॥ ६१ ॥ अक्रूरेंनंददेखोन ॥ धांवोनिदि
धलेंक्षेमालिंगन ॥ तोंपातलेदोघेजण ॥ शेषनारायणतेकाळीं ॥ ६२ ॥ दे
खलात्रिभुवननाथडोळां ॥ नीळजीमूतवर्णघनसांवळा ॥ रुळतीआपाद
वनमाळा ॥ गोरजेंडौरलावदनचंद्र ॥ ६३ ॥ उदारश्रीमुखआकर्णनयन ॥
कुंडलांसभोंवतीकिरण ॥ हरितनूचाआश्रयपूर्ण ॥ अलंकारघवघवित ॥
॥ ६४ ॥ अक्रूरयादवांचावडीलबहुत ॥ देखूनियांश्रीकृष्णनाथ ॥ चरणवं
दावयाधांवत ॥ तोंअक्रूरेंदंडवतघातलें ॥ ६५ ॥ नेत्रींचालल्याप्रेमांबुधा
रा ॥ ऐसेंदेखोनिपरात्परसोइरा ॥ अक्रूराचाकरधरोनिसत्वरा ॥ उठवू
नियांक्षेमदीधलें ॥ ६६ ॥ अक्रूराचेगळांमिठी ॥ दृढघालीतजगजेठी ॥
रेवतीरमणपरमेष्ठी ॥ त्यासहीभेटीनोहेची ॥ ६७ ॥ निजभक्तजाणतीगोडी ॥
समाधीकायसीबापुडी ॥ तीर्थीव्रतांचियाकोडी ॥ करूनियांवोंवाळिजे ॥
॥ ६८ ॥ क्षणक्षणांतोअक्रूर ॥ कृष्णमुखन्याहाळोनिसुंदर ॥ धरीहरिचर
णवारंवार ॥ तृप्तिनोहेसर्वथा ॥ ६९ ॥ बळिरामासीनमून ॥ अक्रूरेंदीध
लेंआलिंगन ॥ साक्षात्शेषनारायण ॥ अवतारपुरुषदेखिला ॥ ७० ॥ अ
क्रूराचेदोन्हीहात ॥ बळदेवआणिअनंत ॥ धरूनिप्रवेशलेमंदिरांत ॥ नं

दासहिततेधवां ॥ ७१ ॥ यशोदेसीनमस्कारीअक्रूर ॥ आसनींबैसलासाद
र ॥ सांगेमथुरेचासमाचार ॥ सविस्तरसाद्यंत ॥ ७२ ॥ नंदासिह्मणेअक्रू
र ॥ कंसेंबोलाविलेंतुह्मांसिसत्वर ॥ बळदेवआणियादवेश्वर ॥ यागपा
हावयाचलावें ॥ ७३ ॥ धनुर्यागपाहोनियांमागुती ॥ सवेंचियावेंगोकुळा
प्रती ॥ उदयायेतांगभस्ती ॥ अतिसत्वरनिघावें ॥ ७४ ॥ तोंनंदयशोदा
बोलत ॥ मथुरेसिनेतांश्रीकृष्णनाथ ॥ तेचिक्षणींआमुचाप्राणांत ॥ होई
लजाणअक्रूरा ॥ ७५ ॥ कृष्णाचाकरावयाघात ॥ कंसअहोरात्रजपत ॥
अक्रूरातूंआमुचापरमआप्त ॥ पाहेंविचारूनिमानसीं ॥ ७६ ॥ अक्रूर
हांसोनियांबोलत ॥ तुमचेदृष्टीसहाबाळदिसत ॥ परीकृतांतासीशिक्षाकरी
त ॥ कृष्णनाथनिर्धारें ॥ ७७ ॥ हरीबोलेतेचिसमयीं ॥ अंतरींभयधरूंन
काकांहीं ॥ चलामथुरेसीलवलाहीं ॥ गौळीसमागमेंघेऊनी ॥ ७८ ॥
अक्रूरबोलेनलगतांएकक्षण ॥ कंसासिमारीलश्रीकृष्ण ॥ मुष्टीकचाणूरयां
चेंमरण ॥ जवळिबहुधापातलें ॥ ७९ ॥ कृष्णेंपूर्वींपराक्रमकेले ॥ तेनंद
यशोदेशीआठवले ॥ थोरदैत्यसंहारिले ॥ अघबककेशीप्रलंब ॥ ८० ॥
गोवर्धनपर्वतउचलिला ॥ काळियामर्दोनिअग्नीप्राशिला ॥ आखंडलशरण
आला ॥ तोहिदेखिलासकळिकीं ॥ ८१ ॥ हाअसेनिर्भयसर्वदापाहें ॥
यासीकळिकाळाचेंनाहींभये ॥ बुद्धिबळाचासमुद्रयादवराय ॥ तेगोष्टीमान
वलीसमस्तांसी ॥ ८२ ॥ कर्ताहर्ताभुवनगोप्ता ॥ सरीसर्वत्रजयाचीस
त्ता ॥ तोहायशोदेतवसुता ॥ नाहींभयकंसाचें ॥ ८३ ॥ अक्रूरह्मणेप्रात:
काळीं ॥ निघावेनंदादिसर्वगौळी ॥ गोकुळींमातप्रगटली ॥ कींवन
माळीउद्यांजातो ॥ ८४ ॥ तोंउगवलावासरमणी ॥ स्नानसंध्यादिभो
जनसारूनी ॥ बळदेवआणिचक्रपाणी ॥ सिद्धजालेतेधवां ॥ ८५ ॥ दि
व्यरथअक्रूरेंसजिला ॥ गौळीयांचामेळानिघाला ॥ गोरसकावडीतेवे
ळां ॥ भरोनिघेतल्याकंसभेटी ॥ ८६ ॥ यशोदाआणिरोहिणीयांतें ॥
नमस्कारिलेंबळिरामकृष्णनाथें ॥ हातजोडोनियांह्मणतीमाते ॥ जाऊनिये
तोंपूढतीं ॥ ८७ ॥ यशोदाह्मणेहेजगजेठी ॥ आतांकैंचीतुझीभेटी ॥ स्ने
हाचेउमाळेउठतीपोटीं ॥ स्तनींपान्हाफूटला ॥ ८८ ॥ तूंजातोसिमनमो
हना ॥ मीआतांनठेवींआपुल्याप्राणा ॥ माझियाविसांव्याराजीवनय
ना ॥ मनरंजनाश्रीहरी ॥ ८९ ॥ ममसांवळेकान्हाई ॥ जगन्मोहनेकृ
ष्णाबाई ॥ तुझेगुणआठऊंकितीकाई ॥ मितीनाहींतयांतें ॥ ९० ॥ वि

स्वरूपदाविलेंनयनीं ॥ गोवर्धनउचलिलाचक्रपाणी ॥ द्वादशगांवेंमहाअ
ग्नी ॥ गिळोनितुवांरक्षिलें ॥ ९१ ॥ नंदबुडालायमुनाजीवनीं ॥ घेऊनिआ
लासिसारंगपाणी ॥ सर्पेंगिळिलेंशक्तिस्थानीं ॥ तेथेंरक्षिलेंपाडसा ॥ ९२ ॥
ब्रह्मांडनायकातवजननी ॥ ह्मणतांलज्जावाटेमनीं ॥ मातापिताबंधुभगि
नी ॥ तूंचिमाझाश्रीरंगा ॥ ९३ ॥ मातेचियाचरणावरी ॥ मस्तकठेवी
श्रीमुरारी ॥ माताह्मणेपूतनारी ॥ उपेक्षाकांकेलीतुवांमाझी ॥ ९४ ॥
तंवगोपिकाआल्याधांवत ॥ दोहींहातींह्रदयपिटित ॥ कितीएकपडती
मूर्छागत ॥ थोरप्राणांतवोढवला ॥ ९५ ॥ एकधरणीवरीलोळती ॥ एक
दीर्घस्वरेंहाकादेती ॥ एकअवनीवरीकपाळपिटिती ॥ प्राणांतगतीवोढव
ली ॥ ९६ ॥ एकह्मणतीगेलासांवळा ॥ आतांअग्निलावागोकुळा ॥
गोकुळींचाप्राणचालिला ॥ प्रेतकळाआलीपैं ॥ ९७ ॥ हाचांडाळाअक्रू
रापरियेसीं ॥ अकस्मातकोठूनिआलासी ॥ आहागोकुळींचाप्राणनेतोसी ॥
निर्दयहोसीतूंसाच ॥ ९८ ॥ सकळगौळिणींचियाहत्या ॥ अक्रूरापडती
लतुझियामाथां ॥ नेवोंनकोश्रीकृष्णनाथा ॥ इतुकेंआतांआह्मांसिदेईं
॥ ९९ ॥ तुझेंनामठेविलेंअक्रूर ॥ परितुजसारिखानसेनिर्दयथोर ॥ बहुतझा
लासीकांक्रूर ॥ परमनिष्ठुरतूंहोसी ॥ १०० ॥ तंवरामकृष्णरथावरी ॥ बैसोनि
यांचालिलेसत्वरी ॥ रथापुढेंयेऊनिव्रजनारी ॥ धरणीवरीआडव्यापडती ॥ १ ॥
एकअक्रूरापुढेंपदरपसरोन ॥ ह्मणतीआह्मीअनाथदीन ॥ करींआजिकृष्णदा
न ॥ कीर्तीत्रिभुवनींभरोंदे ॥ २ ॥ अक्रूरदेखतांघेऊनियांमाती ॥ गोपीआपुल्या
मुखींघालिती ॥ ह्मणतीमनमोहनायदुपती ॥ भेटसीआतांकधींतूं ॥ ३ ॥ ऐसेंदे
खोनित्याअवसरा ॥ अष्टभावनावरतीअक्रूरा ॥ नयनींचालिल्याअश्रुधारा ॥
प्रेमदेखोनिगोपिकांचें ॥ ४ ॥ ह्मणेधन्यधन्ययांचेंप्रेम ॥ यांनींवश्यकेलापु
रुषोत्तम ॥ जोनिर्विकारपरब्रह्म ॥ नामरूपातीतजो ॥ ५ ॥ गोपींचिया
शोकासिनाहींपार ॥ जैसावनासिजातांरघुवीर ॥ पाठीलागेअयोध्यान
गर ॥ तैसेंचियेथेंजाहलें ॥ ६ ॥ जीवनावीणमीनजैसे ॥ गोकुळींचेलोकत
ळमळतीतैसे ॥ यशोदेशीमूर्छायेतसे ॥ धांवतसेरथापाठीं ॥ ७ ॥ माझेविसांवि
याजगजीवना ॥ तुझेंमुखपाहोंदेमनमोहना ॥ आलामजप्रेमाचापान्हा ॥
पाजूंकोणासांगपां ॥ ८ ॥ माझेसांवळेकान्हाई ॥ उभीराहेंकृष्णाबाई ॥
तुजवेगळ्यादिशादाही ॥ वोसझाल्यामजआतां ॥ ९ ॥ व्रजस्त्रियांचा
आकांतभारी ॥ ऐकोनिश्रीकृष्णरथावरी ॥ हातानेंदुरूनिखुणाकरी ॥

येईनलौकरीह्मणोनी ॥ १० ॥ हरीह्मणेअक्रूरा ॥ आतांरथचालेंद्यासत्व रा ॥ तरीचयागोपिकासुंदरा ॥ दुरीमागेंराहतील ॥ १७ ॥ रथघडघडांस मीरगती ॥ क्रमूनिमागेंटाकिलीजगती ॥ तेथवांगोपिकामूर्छागतपडती ॥ हाकाफोडितीकृष्णनामें ॥ १८ ॥ ह्मणतीसखयावनमाळी ॥ तुझावियो गानळआह्माजाळी ॥ एकह्मणतीरथाजवळी ॥ धांवोनिजाऊंचलागे ॥ ॥ २१ ॥ अक्रूरासिघालोनिकृष्णाचीआण ॥ रथवेगेंआणावापरतोन ॥ नेदीतरीवळेंहिरोन ॥ आणूंमनमोहनआतांची ॥ २२ ॥ आह्मीआहोंक इतुक्यासुंदरी ॥ अक्रूरएकलाकायकरी ॥ तोंरथगेलाबहुतदुरी ॥ विकळ नारीपडियेल्या ॥ २३ ॥ रथउतरलाखोलभूमीस ॥ नदिसेध्वजआणि कलश ॥ मगहोऊनियांनिराश ॥ गोपीसमस्तपरतल्या ॥ २५ ॥ अव घ्यागोपीआकांतकरीत ॥ गोकुळाचालिल्यासमस्त ॥ एकह्मणतीआग त्वरित ॥ लावाआतांगोकुळा ॥ २६ ॥ ऐसाशोककरीतसुंदरी ॥ प्रवे शल्यायशोदेचियामंदिरीं ॥ यशोदाह्मणेतेअवसरीं ॥ माझाश्रीहरीदावा गे ॥ २७ ॥ सकळगोपीयशोदेचेकंठीं ॥ घालितीतेथवांदृढमिठी ॥ शोकके लातोनमायसृष्टी ॥ नवर्णवेचिकोण्हातें ॥ २९ ॥ श्रीकृष्णाचींवाळलेणीं ॥ टाकिलींगोपींपुढेंआणोनी ॥ हरीचींखेळणींपोटींधरूनी ॥ मायरडेतेथवां ॥ ३३ ॥ असोतेखेदकरीतगौळिणी ॥ प्रवेशलीयाआपुलेसदनीं ॥ गृह कृत्यकरितांचक्रपाणी ॥ गीतगातीसर्वदा ॥ ४६ ॥

वेंचे, रामविजयांतील.

ओंव्या

अध्याय पहिला.

जयजयगजवदनानिरुपमा ॥ अगाधनवर्णवेतुझामहिमा ॥ तुझियागु णाचीपावावयासीमा ॥ कैसासरताहोईनमी ॥ १९ ॥ काखेसीमेरूघेवू निदेखा ॥ कैसीनृत्यकरीलपिपीलिका ॥ कैसेंब्रह्मांडउचलेलमश्यका ॥ भूगोळमक्षिकाकेंविहालवी ॥ २० ॥ चंद्रासीकर्पूराचेंउटणें ॥ वासरमणी सीदर्पणदाखवणें ॥ हिमनगासीवाराघालणें ॥ मेघासीसमर्पणउदकांजुळी ॥ २१ ॥ सुरतरूपुढेंठेविलेंबदरीफळ ॥ मलयानिळासीसुगंधपरिमळ ॥ कामधेनूसीशुष्कतृणकवळ ॥ आणोनियांसमर्पिलें ॥ २२ ॥ क्षीरसिंधूसीस

मर्पिलेंअजाक्षीर ॥ कनकाद्रीपुढेंठेविलीगार ॥ तैसेंप्राकृतबोलेंअपार ॥ तुझेंमहत्वकेंविवर्णूं ॥ २३ ॥ परीजोछंदघेतबाळक ॥ स्नेहेंकरूनपुरवीजनक ॥ तरीहारामविजयग्रंथसुरेख ॥ सिद्धीपावोतवकृपें ॥ २४ ॥ आतांनमूंसरसिजोद्भवकुमरी ॥ जेविलसेसदाकविजिव्हाग्रीं ॥ जीचेवरदेंमूकहीकरी ॥ वाचस्पतीसींविवादा ॥ २५ ॥ जेआनंदसरोवरमराळिका ॥ जेचातुर्यचंपककळिका ॥ जिचेकृपेचीकरूननौका ॥ कविबाळकानेतपरतीरा ॥ २६ ॥ कृपेंतुझे विरंचीकुमारी ॥ जन्मांधहोतीमहाजोहरी ॥ अतीमूढतोवेदार्थकरी ॥ शक्रपदींबैसेरंक ॥ २७ ॥ अंबेतूंकवित्हृदयाब्जभ्रमरी ॥ कींनिजानंदसागरींचीलहरी ॥ वाग्वल्लीतूंबैसेंजिव्हाग्रीं ॥ विरूढेंसफळसर्वदा ॥ २८ ॥ विवेकहंसशुद्धधवळ ॥ त्यावरीतुझेंआसनचंचळ ॥ तप्तकांचनजैसेंसुढाळ ॥ तैसेंनिर्मळनिजांगतुझें ॥ २९ ॥ शुभ्रकंचुकीशुभ्रअंबर ॥ दिव्यमुक्तलगअलंकार ॥ निजबोधवीणाघेऊनिसुस्वर ॥ गायनकरिसीस्वानंदें ॥ ३० ॥ ऐकतांशारदेचेंगायन ॥ तन्मयविधीविष्णुईशान ॥ अंबेतुझेंसौंदर्यपाहून ॥ मीनकेतनतटस्थ ॥ ३१ ॥ रंभाउर्वशीतिलोत्तमा ॥ सावित्रीआणिमुख्यरमा ॥ तुझ्याचातुर्यसमुद्राचीसीमा ॥ त्याहीकदानपवती ॥ ३२ ॥ अंबे तुझेगुणकेंविवर्णावे ॥ केंविअर्कासीअर्कीसुमनेंपूजावें ॥ अंबरकैसेंमुष्टींतसांठवे ॥ पालवींबांधवेवायुकैसा ॥ ३३ ॥ नकरवेउर्वीचेंवजन ॥ नगणवेसिंधूचेंजीवन ॥ सप्तावरणेंभेदून ॥ मश्यककेंवीजाऊंशके ॥ ३४ ॥ ऐकोनिबाळकाचींवचनें ॥ जननीत्हृदयींधरीप्रीतीनें ॥ तैसेंसरस्वतीनें निजकृपेनें ॥ घातलेंठाणेंजिव्हाग्रीं ॥ ३५ ॥ माझेंमनमूढचकोर ॥ कुहूपाजीइच्छीरोहिणीवर ॥ परीसरस्वतीकृपाळूथोर ॥ शुद्धबीजप्रघटली ॥ ३६ ॥ बीजेपासूनचढत्याकळा ॥ तोचकोरासीअधीकसोहळा ॥ तैसीचयेथेंरघुनाथलीळा ॥ चढेआगळारसपुढें ॥ ३७ ॥ ज्ञानाचेअनंतडोळे ॥ उघडिलेएकेचिवेळे ॥ आतांवंदूंसद्गुरूचींपाउलें ॥ ज्याचेनिप्रघटेदिव्यज्ञान ॥ ३८ ॥ जोअज्ञानतिमिरच्छेदक ॥ जोप्रघटवेदांतज्ञानार्क ॥ तो ब्रह्मानंदमहाराजदेख ॥ परमाद्भुतमहिमाज्याचा ॥ ३९ ॥ जोकापांडुरंगनगरविख्यात ॥ जोभक्तभीमातटींसमाधिस्थ ॥ तोयतिराजमहिमाअद्भुत ॥ कवणवर्णूंशकेपैं ॥ ४० ॥ जागृतीस्वप्नसुषुप्तीतुर्यापूर्ण ॥ चहूंअवस्थेवरीज्याचेंआसन ॥ उन्मनीहीनिरसून ॥ स्वसुखींपूर्णसमाधिस्थ ॥ ४१ ॥ चांदणेंकैंचेंनसतांमृगांक ॥ कींकिरणेंकैंचींनुगवतांअर्क ॥

जीवनावांचोनीबीजदेख ॥ सहसाअंकुरफुटेना ॥ ४२ ॥ जरीनेत्रेंवीणन दिसेपदार्थ ॥ मथनेंवीणननिवडेनवनीत ॥ तैसासद्गुरूवांचूनिपरमार्थ ॥ ठाईनपडेजीवासी ॥ ४३ ॥ वरनसतांव्यर्थवऱ्हाड ॥ शीरनसतांकाय सेंधड ॥ तैसेंगुरुकृपेवीणव्यर्थकाबाड ॥ व्रतेंतपेंसाधनें ॥ ४४ ॥ अंजनें वीणनसांपडेनिधान ॥ कींगायत्रीवीणब्राह्मणपूर्ण ॥ सीमाकैंचीग्रामावी ण॥ तैसेंगुरूवीणज्ञाननघडे ॥ ४५ ॥ ह्मणोनितनुमनधनेंसींअनन्य ॥ ब्र ह्मानंदस्वामीसशरण ॥ आरंभींश्रीरामकथागहन ॥ ग्रंथसंपूर्णसिद्धीपावो ॥ ४६ ॥ ऐसेंऐकतांसप्रेमबोल ॥ बोलिलाश्रीगुरुदयाळ ॥ चकोराकार णेंउतावेळ ॥ मृगांकजैसाउगवे ॥ ४७ ॥ कींचातकालागींधांवेजलधर ॥ कींक्षुधितापुढेंक्षीरसागर ॥ कींकल्पवृक्षशोधीतआलाघर ॥ दरिद्रियाचें साक्षेपें ॥ ४८ ॥ तैसाश्रीगुरुदयासागर ॥ तेणेंदीधलाअक्षय्यवर ॥ ह्मणे सिद्धीपावेलसाचार ॥ रामविजयग्रंथहा ॥ ४९ ॥ आतांवंदूंसंतसज्जन ॥ जेवैराग्यवनींचेपंचानन ॥ जेज्ञानांबरींचेचंडकिरण ॥ उदयअस्तनसे जयां ॥ ५० ॥ जेभक्तिसरोवरींचेराजहंस ॥ जेकांअविद्यारण्यहुताश ॥ कींतेपद्महस्तीविशेष ॥ भवरोगावैद्यहे ॥ ५१ ॥ कींजीवपावेआपुल्या स्वपदासी ॥ ऐसेमुहूर्तदेणारजोशी ॥ कींतेपंचाक्षरीनिश्चयेसीं ॥ जेपंचभू तांसीपळविती ॥ ५२ ॥ कींदैवीसंपत्तीचेभाग्यवंत ॥ मुमुक्षांसीकरितीद रिद्ररहित ॥ कींसद्विद्येचींअद्भुत ॥ गोपुरेंकायउंचावलीं ॥ ५३ ॥ संत श्रोतेचतुरपंडित ॥ माझेंबोलणेंआर्षअत्यंत ॥ जैसेंसरस्वतीपुढेंमूढबहुत ॥ वाग्विलासदावितसे ॥ ५४ ॥ सूर्यापुढेंजैसादीपदेख ॥ जान्हवीसन्हाणीथि ल्लरोदक ॥ कींकनकाद्रीअतिसुरेख ॥ त्यासीअलंकारपितळेचे ॥ ५५ ॥ कामधेनूससमर्पिलेंअजाक्षीर ॥ चंद्रासीसीतळकरीरंभापत्र ॥ कल्पतरू कल्पिलेंदेणार ॥ त्यासिनिंबोळ्यासमर्पिल्या ॥ ५६ ॥ रत्नाकरापुढेंका चवटीसमर्पिली ॥ तैसीमाझीआर्षबोली ॥ परितुह्मींप्रीतीठेविली ॥ प्राकृ तशब्दींनवलहें ॥ ५७ ॥ विष्णूसीभूषणेंअपार ॥ परितुळसीवरीआवडी थोर ॥ कींअपर्णापतीसीबिल्वपत्र ॥ भक्तींवाहतांआवडत ॥ ५८ ॥ रायें पाठिसींदासीघालितां ॥ तिचीसर्वांवरीचालेसत्ता ॥ प्रभूअल्पमोलाचेअलं कारलेतां ॥ जनांसमस्तांथोरादिसे ॥ ५९ ॥ ह्मणोनितुह्मीसंतप्रभूथोर ॥ महिमार्णवींचींजाहाजेंअपार ॥ मोटेंतवांधवेलसमीर ॥ चरणींअंबरक्र मवेलपैं ॥ ६० ॥ गणवेलपृथिवीचेरजःकण ॥ मोजवेलसागरींचेंजीव

न ॥ कनकाद्रीचाचेंडूकरून ॥ उडविजेलसर्वथा ॥ ६१ ॥ भोगींद्रमस्त
कींचामणी ॥ आणवेलएकादेक्षणीं ॥ सूर्यजातांधरवेलगगनीं ॥ नक्षत्रें
गुणींओंविजे ॥ ६२ ॥ काढवेलशशिमंडळींचेंअमृत ॥ मोडिजेलऐरावता
चेदंत ॥ दिग्गजआणोनिसमस्त ॥ एकेठायींबांधिजेती ॥ ६३ ॥ तुरंगक
रुनीप्रभंजन ॥ सर्वांठायींकरवेलगमन ॥ परीतेंसंतांचेंमहिमान ॥ ब्रह्मानं
देंपूर्णनवर्णवे ॥ ६४ ॥ तोंसंतबोलतीआनंदघन ॥ मननिवालेंतुझेबोलऐ
कोन ॥ आह्मीकरूंइच्छितोंरामकथाश्रवण ॥ वरीदृष्टांतगोडतुझे ॥ ६५ ॥
मेरूसुंदररत्नेंकरून ॥ नक्षत्रींमंडितगगन ॥ कींवृक्षफळींपरिपूर्ण ॥ दृष्टां
तींसंपूर्णग्रंथशोभा ॥ ६६ ॥ कींशांतीक्षमादयाविशेष ॥ तेणेंमंडितसत्पुरु
ष ॥ कींपरिवारासमवेतनरेश ॥ दृष्टांतेंसुरसग्रंथशोभा ॥ ६७ ॥ आधीं
चभूकलागलीबहुत ॥ त्याहीवरीवाढिलेंपंचामृत ॥ कींदुर्वळासीअकस्मा
त ॥ कल्पतरूभेटला ॥ ६८ ॥ कन्यार्थीहिंडतांभूमंडळ ॥ त्यासीराजक
न्याघालीमाळ ॥ कींरोगियारसायणनिर्मळ ॥ अकस्मातजोडलें ॥ ६९ ॥
आतांबहुतटाकुनीशब्दजाळ ॥ बोलेंरामकथारसाळ ॥ जैसीसिकतासां
डोनिमराळ ॥ मुक्ताफळेंसेविती ॥ ७० ॥ कींकोशगृहींप्रवेशोनी ॥ भांडा
रीरत्नेंकाढीनिवडोनी ॥ कींदोषटाकोनिसज्जनीं ॥ उत्तमगुणस्वीकारिजे
॥ ७१ ॥ ऐसेसंताचेबोलपरिकर ॥ ऐकोनिब्रह्मानंदश्रीधर ॥ साष्टांगघा
लोनिनमस्कार ॥ ह्मणेसादरपरिसीजे ॥ ७२ ॥ असंभाव्यश्रीरामचरित्र ॥
शतकोटिग्रंथविस्तार ॥ वाल्मीकिबोलिलाअपार ॥ कथासमुद्रअगम्य ॥
॥ ७३ ॥ मुळापासोनइतुक्याकथा ॥ कैशावर्णवतीलतत्वतां ॥ त्यामाजि
वाल्मीकीरामायणनाटकग्रंथा ॥ श्रीरामविजयालागींकथूं ॥ ८५ ॥ सम
स्तकवींसीनमस्कार ॥ जोजगद्गुरुआचार्यशंकर ॥ जेणेंमतेंउच्छेदूनिसम
ग्र ॥ शुद्धमार्गवाढविला ॥ ८६ ॥ जोश्रीधराचार्यटीकाकार ॥ त्यासीन
मस्कारीतश्रीधर ॥ मधुसूदनादिकनरेंद्र ॥ ग्रंथअपारजयांचे ॥ ९२ ॥
जोशृंगारवनींचाविहंगमजाण ॥ तोजयदेवपद्मावतीरमण ॥ ज्याचीकाव्य
कलापाहोन ॥ पंडितजनतटस्थ ॥ ९३ ॥ जोवेदांतक्षीरार्णवींचामीन ॥
जेणेंविवेकसिंधूनिर्मिलापूर्ण ॥ तोमुकुंदराजगुणनिधान ॥ तयाचेचरणवं
दिले ॥ ९४ ॥ तारावयाजगसमग्र ॥ पुन्हाअवतरलारमावर ॥ गीतार्थ
केलासाचार ॥ तोज्ञानेश्वरजगद्गुरू ॥ ९५ ॥ जोभानुदासकुलभूषण ॥
प्रतिष्ठानवासीपरिपूर्ण ॥ त्याएकनाथेंग्रंथसंपूर्ण ॥ बहुरसाळकथियेले॥९६॥

जेचातुर्यराजधानीचेकळस ॥ मुक्तेश्वरमुद्गलदास ॥ ज्यांचेग्रंथपाहातां
सुरस ॥ ब्रह्मानंदउचंबळे ॥ ९७ ॥ जैसाचंडांशुसतेजव्योमीं ॥ तैसाचिके
वळवामनस्वामी ॥ ज्याचीश्लोकरचनायेभूमी ॥ भूमंडळावरीअपूर्व ॥ ९८॥
कृष्णदासजयराम ॥ जेंशांतिदयेचेंनिजधाम ॥ ज्याचेग्रंथज्ञानभरितपर
म ॥ जोनिःसीमब्रह्मचारी ॥ ९९ ॥ श्रीरामउपासकनिर्मळ ॥ जोभजन
सरोवरींचामराळ ॥ तोरामदासमहाराजकेवळ ॥ भक्तीप्रबळवीजना ॥
॥ १०० ॥ ब्रह्मानंदस्वामीचाबंधूसत्य ॥ नामतयाचेंश्रीरंगनाथ ॥ ज्याची
कवितासमस्त ॥ अपारजनउद्धरीले ॥१॥ आतांअसोसमस्तकविवर ॥ अ
वघेब्रह्मानंदरूपसाचार ॥ त्यांसीअनन्यशरणश्रीधर ॥ द्यावावरग्रंथासी
॥ २ ॥ रविकुळींअवतरलाश्रीधर ॥ कैसेंकेलेंलीलाचरित्र ॥ तरलावाल्मी
किसाचार ॥ कथाअपारबोलिला ॥ ३ ॥ हेंवर्णितांश्रीरामचरित्र ॥ तर
लावाल्मीकिसाचार ॥ पापआचरलाअपार ॥ ऐकासादरगोष्टीते ॥ ४ ॥वा
ल्मीकिपूर्वीद्विजसुत ॥ त्यजोनिआचारयज्ञोपवीत ॥ किरातसंगेंवाटपाडित॥
अतिउन्मत्तविषयांध ॥ ५ ॥ महादुर्धरकानन ॥ देखतांभयाभीतहोयम
न ॥ पर्वतदरीमाजीस्थळकरोन ॥ सहपरिवारेंवसेतेथें ॥६॥ भोंवतेंद्वादश
गावेंपर्यंत ॥ पाळतीराखोनिवाटपाडित ॥ केल्याब्रह्महत्याअसंख्यात ॥
नाहींगणतीइतरजीवां ॥ ७ ॥ मच्छधरावयालागींबक ॥ जैसाहोऊनिबसे
सात्विक ॥ कींमूषकालागींबिडाळिक ॥ बैसेटपतजयापरी ॥ ८ ॥ कींअं
गसंकोचेंपारधी ॥ जाणोनितात्काळमृगसाधी ॥ तैसावाल्ह्याजीववधी ॥
पापबुद्धीनिर्दय ॥ ९ ॥ अपारजीवमारिले ॥ पापाचेपर्वतसंचिले ॥ जैसे
अंत्यजगृहाभोंवतेपडिले ॥ ढीगपशुअस्थींचे ॥ १० ॥ ऐसेंकरितांपापाच
रण ॥ तयासीआलेंवृद्धपण ॥ पुत्रजालेअतितरुण ॥ परीआंगवणनसांडी
॥ ११ ॥ हातींशस्त्रघेऊनिवाल्ह्या ॥ मार्गलक्षीतजोंबैसला ॥ तोंअकस्मात
नारदप्रघटला ॥ पूर्वपुण्येंकरोनी ॥ १२ ॥ चंद्रवेष्टितीनक्षत्रेंजैसीं ॥ भोंव
तीऋषींचीमांदीतैसी ॥ तोंपाळतीसांगतीवाल्हियासी ॥ जातीतापसीबहु
साल ॥ १३ ॥ वाटेसीधांवूनआडवाआला ॥ शस्त्रउभारूनितेवेळां ॥ द
टाऊनिऋषींचामेळा ॥ उभाकेलाक्षणभरी ॥ १४ ॥ कींस्वर्गपंथेंजातांने
टें ॥ जैसीयमपुरीलागेवाटे ॥ कींपुण्येंआचरितांउद्भटें ॥ कामक्रोधआड
विती ॥ १५ ॥ असावाल्ह्याह्मणेतयांसी ॥ यात्राआणारेमजपासीं ॥ नाहीं
तरीमुकालप्राणासी ॥ माझेहस्तेंकरोनि ॥ १६ ॥ मगपुढेंहोऊनब्रह्मनंद

न ॥ ह्मणेऐकऐकमाझेंवचन ॥ तुजआलेंवृद्धपण ॥ पापेंअपारघडलींकीं ॥
॥ १७ ॥ द्रव्यजोडिलेंतुवांअपार ॥ जालेदुष्कृताचेसंभार ॥ तुझ्यापापासी
वांटेकर ॥ कोण्हीआहेतकींविचारीं ॥ १८ ॥ आलेंतुजजवळीमरण ॥
यमजेव्हांगांजीलदारुण ॥ तेव्हांतुजसोडवीलकोण ॥ पाहेंविचारोनिअं
तरीं ॥ १९ ॥ दारापुत्रधनयौवन ॥ बंधूसेवकआप्तजन ॥ शस्त्रेंअस्त्रेंचातु
रंगसैन्य ॥ नयेकामातेवेळे ॥ २० ॥ जींजींकर्मेंप्राणीकरिती ॥ तितुकींदे
वविलोकिती ॥ सकलतत्वेंव्यापूनवर्तती ॥ मगसाक्षदेतीपरत्रींते ॥ २१ ॥
यमपुरीसचित्रगुप्त ॥ पत्रेंकाढोनिवाचीत ॥ मगत्यासारिखादंडकरी
त ॥ कोणतेथेंसोडवील ॥ २२ ॥ जेपुण्यपंथेंनचालेनर ॥ निंदीती
र्थयात्रासमग्र ॥ त्यासताम्रभूमीतप्तअपार ॥ चालवितीत्यावरीहळूह
ळू ॥ २३ ॥ जेपरोपकारनकरिती ॥ त्यांसीअसिपत्रावरीहिंडवि
ती ॥ इकडूनतिकडेशस्त्रेंफुटती ॥ कोणसोडवीलतेस्थानीं ॥ २४ ॥ तप्त
लोहस्तंभदारुण ॥ त्यासींभेटवितीनेऊन ॥ देवद्विजांनकरीनमन ॥ त्यास
हीजाणतेचिगती ॥ २५ ॥ जोसंतांसदेखोंनशकेअपवित्र ॥ त्याचेगीधफो
डितीनेत्र ॥ जोकीर्तनस्मरणनकरीअणुमात्र ॥ जिव्हातोडितीतयाची ॥
॥ २६ ॥ गुरुदेवब्राह्मणसांडोनी ॥ जोशरणनयेपापखाणी ॥ महानरकीं
चेंपाणी ॥ त्याचेवदनींओतिती ॥ २७ ॥ जोतीर्थेंस्नानेंनिंदीखळ ॥ त्या
सीतप्तकढईमाजीतेल ॥ त्यांततळवितीतात्काळ ॥ कोणसोडवीतेथेंपां ॥
॥ २८ ॥ जेसाधुसंतांसीपीडिती ॥ त्यांचेआंगींचींसालेंकाढिती ॥ जेद्विज
गुरुतीर्थेंअव्हेरिती ॥ तोंडींघालितीविष्ठामूत्र ॥ २९ ॥ धर्मवाटधरोनिहरि
तीधन ॥ त्यांसीकुंभीपाकामाजीघालून ॥ खालींचेतवितीकृशान ॥ त्या
माजीआक्रंदोनिचडफडती ॥ ३० ॥ लोहदंडकरोनितप्त ॥ नखींरोंविती
यमदूत ॥ जोनायकेहरिकथामृत ॥ गतीनिश्चितीत्यासिहे ॥ ३१ ॥ ऐसें
बोलतांनारदऋषी ॥ अनुतापजालात्याचेमानसीं ॥ वेगेंआलानिजसद
नासी ॥ स्त्रीसुतादिकांसीपूसत ॥ ३२ ॥ जींजींपापेंघडलींमजलागीं ॥ को
ण्हीहोतांकायत्याचेविभागी ॥ तंवतेह्मणतीआमुचेअंगीं ॥ नलगतीपापें
सर्वथा ॥ ३३ ॥ भाग्याचेवांटेकरीसमस्त ॥ पापेंतुझींतूंभोगींयथार्थ ॥
वाल्ह्याझालासद्गदीत ॥ ह्मणेकैसाअनर्थटाळूंआतां ॥ ३४ ॥ हानरदेहउ
त्तमपूर्ण ॥ केवळभगवत्प्राप्तीचेंस्थान ॥ म्यांआत्महितनकरून ॥ बुडा
लोंकींअंधतमीं ॥ ३५ ॥ यत्नेंपुण्यक्षेत्रसरसावलें ॥ तेथेंकनकबीजपेरिलें॥

कनकामृताचेंताटघडलें ॥ त्यांतवाढिलेंतृणबीज ॥ ३६ ॥ सुधारसकुंभदैवें जोडला ॥ तोनेऊनउकरड्यांतओतिला ॥ चिंतामणीफोडोनिघातला ॥ पायरीसअभाग्यें ॥ ३७ ॥ सुरभीशोधीतआलीघर ॥ तिसीकरूनिकाष्ठ प्रहार ॥ अभाग्येंघातलीबाहेर ॥ तोचिप्रकारमजजाला ॥ ३८ ॥ बळेंकल्पवृक्षतोडोन ॥ वाढविलेंकंटकीवन ॥ राजहंसदवडोन ॥ दिवाभी तेंपाळिलीं ॥ ३९ ॥ रंभातोडोनिमहामूर्खें ॥ अर्कीवाढविल्यासकौतुकें ॥ ओसंडोनिसतेजमुक्तें ॥ सिकताहरळभरियेल्या ॥ ४० ॥ असोऐसाअनुता पेंवाल्या ॥ नारदापासींपरतोनिआला ॥ सद्गदकंठअश्रुडोळां ॥ साष्टांग घातलानमस्कार ॥ ४१ ॥ तनुमनधनेसींअनन्य ॥ स्वामीतुजमीआलों शरण ॥ कृपेचीनौकाकरोन ॥ तारींमजभवसागरीं ॥ ४२ ॥ महाराज तूंधन्वंतरी ॥ माझाभवरोगतूंदूरकरीं ॥ जळतोंपावोनविषयाभीतरीं ॥ मेघझडकरीवर्षेंतूं ॥ ४३ ॥ पडिलोंमायेचियेमेळीं ॥ पंचभूतेंमजझोंबलीं ॥ वासनाविवशीगळांपडली ॥ कदाकाळींसोडीना ॥ ४४ ॥ अहंदेहबुद्धी डांकीण ॥ ममतासटवीदारुण ॥ लोभझोटिंगएकक्षण ॥ उमसघेऊंनेदीच ॥ ४५ ॥ क्रोधह्मैसासुरदारुण ॥ कामवेताळेंझडपिलेंपूर्ण ॥ तृष्णामाया राणीअनुदिन ॥ सर्वदाहीनसोडीते ॥ ४६ ॥ जालोंमीअत्यंतक्षीण ॥ पंचाक्षरीतूंब्रह्मनंदन ॥ सकळभूतेंटाकींझाडोन ॥ ह्मणोनिचरणधरियेले ॥ ४७ ॥ अष्टभावेंझालासद्गदित ॥ मगमनींविचारीब्रह्मसुत ॥ रोगपाहू निवैद्यनिश्चित ॥ दिव्यमात्राकाढिजेवि ॥ ४८ ॥ ह्मणेहाअनधिकारी परम ॥ माराऐसेंसांगेनाम ॥ ह्मणेहेंचितुवांजपावेंसप्रेम ॥ मुख्यवर्मजाणपां ॥ ४९ ॥ तेंजीवननामजपत ॥ तेथेंचिबैसलाध्यानस्थ ॥ अंगावरीवारूळ वाढत ॥ ध्वनीउमटतआंतूनी ॥ ५० ॥ टोणपियाचावृक्षझाला ॥ तों नारदबहुकाळेंपातला ॥ त्यातरूखालींउभाराहिला ॥ श्रवणींऐकिलाना मघोष ॥ ५१ ॥ वारुळछिद्रामधूनी ॥ रामनामाचामधुरध्वनी ॥ चातुर्य समुद्रनारदमुनी ॥ जाणिलामनींसर्ववृत्तांत ॥ ५२ ॥ मगउकरोनियांवा रुळ ॥ बाहेरकाढिलातोपुण्यशीळ ॥ दिव्यौषधीमस्तकींमर्दूनिसकळ ॥ सावधकेलातेधवां ॥ ५३ ॥ जैसाभूमीवरीअर्कउतरला ॥ तैसाश्रीगुरूना रददेखिला ॥ धांवोनिलागेचरणकमळा ॥ पापाझालासंहारू ॥ ५४ ॥ नामजपतांश्रीरामाचें ॥ दोषगेलेअनंतजन्मींचे ॥ जैसेपर्वततृणाचे ॥ अग्नि

संगेंभस्महोती ॥ ५५ ॥ पापेंजळावयासमस्त ॥ नामामाजीप्रतापबहुत ॥
॥ नामाचेनीनजळेनिश्चित ॥ ऐसेंपापनसेचिकीं ॥ ५६ ॥ वाल्मिकेंके
लींजींपापें ॥ तींभस्मजालींनामप्रतापें ॥ नामापुढेंआणीकतपें ॥ तुच्छऐ
सींजाणिजे ॥ ५७ ॥ जैसापर्वतहोतांप्रदीप्त ॥ मगझाडेंझुडपेंनराहतीतेथ
॥ नामाग्नीपुढेंतैसींसमस्त पापारण्येंभस्महोती ॥ ५८ ॥ जैसींस्वप्नींघडती
दुष्कृतेंबहुत ॥ जागृतींततींमिथ्याभूत ॥ तैसींरामनामेंसमस्त ॥ पापेंसमू
ळभस्महोती ॥ ५९ ॥ तोंवरीचतमाचीदाटणी ॥ जोंवरीनुगवेवासरमणी ॥
तोंवरीचमदकीजेवारणीं ॥ जोंवरीसिंहदेखिलानाहीं ॥ ६० ॥ सिंधूचेंग
र्जनतोंवरीचपाहीं ॥ जोंवरीकलशोद्भवदेखिलानाहीं ॥ तोंवरीभूतांची
परमघाई ॥ जोंवरीमंत्रवादीनाहींपावला ॥ ६१ ॥ तोंवरीपापांचेसंभार ॥
जोंनामींनधरिलाआदर ॥ नामप्रतापअद्भुतथोर ॥ तरलावाल्मिकीसाचार
॥ ६२ ॥ असोवाल्मिकीह्मणेश्रीगुरुनाथा ॥ मीकसाकाळक्रमूंआतां ॥
नारदह्मणेश्रीरामकथा ॥ सविस्तरकरावी ॥ ६३ ॥ मगवाल्मीकेंरचिला
ग्रंथ ॥ तोभारद्वाजमुखेंसमस्त ॥ असंख्यऋषीश्रवणकरित ॥ ब्रह्मानंदें
करोनी ॥ ६४ ॥ नारदाप्रतीसरसिजोद्भव ॥ सांगेरामकथाअभिनव ॥
बद्रिकाश्रमींऋषीसर्व ॥ व्यासमुखेंऐकती ॥ ८१ ॥ तेंप्राकृतभाषेंनिवाडे ॥
श्रीधरवर्णीसंतांपुढें ॥ जैसेंबाळचाळेकरीलाडें ॥ परीआवडेजननीये ॥ ८२
॥ प्राकृतभाषाह्मणोनी ॥ अव्हेरनकरावापंडितजनीं ॥ जैसींकृष्णावेणीचीं
तिरेंदोन्ही ॥ परीउदकजाणएकचि ॥ ८३ ॥ तैसेंप्राकृतआणिसंस्कृत ॥
दोहींतएकचिअर्थ ॥ जैशादोघीस्त्रियाएकाचेकांत ॥ कींदोन्हीहस्तएका
चेचि ॥ ८४ ॥ दोन्हीदाढाएकाचिस्वर ॥ एकपाहणेंदोन्हीनेत्र ॥
कींदोंपात्रांतपवित्र ॥ एकाचिदुग्धघातलें ॥ ८५ ॥ दोन्हीमाजीगोडीएक
॥ जैसेंत्रिवेणीसभरलेंउदक ॥ एकसुवर्णकूपिकाअलोलिक ॥ ताम्रधातूची
एकघडली ॥ ८६ ॥ दोन्हीकुप्यानेऊनदेख ॥ श्रीरामेश्वरासीकेलाअभि
षेक ॥ दोनधातुएकउदक ॥ देवाससमचिआवडे ॥ ८७ ॥ अबळांसनकळे
संस्कृतवाणी ॥ जैसेंआडांतीलगोडपाणी ॥ परीतेंदोरपात्रावांचोनी ॥
अशक्तजनाकेंविनिघे ॥ ८८ ॥ तोचितडागासीयेतांत्वरें ॥ तात्काळ
चितृषाहरे ॥ अबळाजनातारावयाईश्वरें ॥ प्राकृतग्रंथनिर्मिले ॥ ८९ ॥
मुख्यसंस्कृतपद्मावें ॥ परीतेंअबळांसीनुगवे ॥ महागजकैसाबांधवे ॥
कमळतंतूघेउनी ॥ ९० ॥ सर्वांसमान्यगीर्वाण ॥ जरीअसेलपू

वैपुण्य ॥ तरीचतेथींचेंहोईलज्ञान ॥ तरीअबळाजनकेंवितरती ॥ ९१ ॥ उत्तमवस्त्रेंलेतीनृपती ॥ तींदुर्बळांसीकेंविप्राप्तहोती ॥ मगतेघोंगडीचपांघरती ॥ सीतोष्णनिवारणा ॥ ९२ ॥ जैसेंदधीमंथितांबहूत ॥ त्यांतूननिघेनवनीत ॥ कींस्वातीजळापासोनिअद्भुत ॥ मुक्ताफळनिपजे ॥ ९३ ॥ कींइक्षुरसापोटींशर्करा ॥ रसनेसिगोडीतेचिविचारा ॥ कींराजियापासून राजपुत्रा ॥ मान्यताहोयबहुतचि ॥ ९४ ॥ मऱ्हाटीवचनेंनिश्चित ॥ परी अत्यंतरसभरीत ॥ मधुमक्षिकांचेमुखींहूनीस्रवत ॥ अतीसुरसजैसाकां ॥ ९५ ॥ गीर्वाणहेंशशीमंडळअद्भुत ॥ त्याचीप्रभाहेप्राकृत ॥ संस्कृतग्रंथ वर्णितीपंडित ॥ अर्थप्राकृतकरितीपैं ॥ ९६ ॥ सिकतेमाजीदिव्यरत्न ॥ जरीसांपडेनकरितांप्रेत्न ॥ तरीचतुरींकरावेंजतन ॥ किंवाअव्हेरकरावा ॥ ९८ ॥ कष्टेंवीणराज्यआलेंहाता ॥ तरीकांवोसंडावेंतत्वतां ॥ प्राकृतभाषाऐकोनिकथा ॥ लाभश्रोताघेईजेतेंवि ॥ ९९ ॥ मुक्ताफळाचियामाळा ॥ वरीसुवाससूटलाआगळा ॥ तरीचतुरींकांनघालावीगळां ॥ अतीआवडीकरूनी ॥ २०० ॥ आधींचइक्षुदंडगोड ॥ त्यावरीआलेशर्करेचेघड ॥ तैसीरघुनाथकथासुवाड ॥ त्यावरीसाहित्यपुरविलें ॥ २०१ ॥

Prof. Datto Vaman Potdar, B. A. Poona

वेंचे, पांडवप्रतापांतील.

ओंव्या.

अभिमन्युवध. अध्याय ४५.

जोसच्चिदानंदकमळापती ॥ तोजालापार्थाचासारथी ॥ जोभक्ताचेमनोरथीं ॥ बैसोनिसूत्रहालवी ॥ १ ॥ युद्धासगोंविलाअर्जुन ॥ इकडेकाय झालेंवर्तमान ॥ चक्रव्यूहगुरुद्रोण ॥ रचिताजालाअद्भुत ॥ ४ ॥ सुपर्णव्यूहपांडवरचित ॥ धर्मासिअवघेचिरक्षित ॥ युद्धमांडलेंअद्भुत ॥ द्रोणेंआणिभीमसेनें ॥ ५ ॥ नकुळसहदेवपांचाळ ॥ अवघेयुद्धकरितीसबळ ॥ परीचक्रव्यूहभेदावयाबळ ॥ कोणासहीदिसेना ॥ ६ ॥ धर्मह्मणेअसता पार्थ ॥ तरीहाव्यूहभेदितानिश्चित ॥ तोंपुढेंयेऊनसुभद्रासुत ॥ धर्मराजासविनवीतसे ॥ ७ ॥ तुह्मीमजआज्ञाद्यालजरी ॥ तरीहाव्यूहभेदीननिर्धारीं ॥ धर्मह्मणेतेअवसरीं ॥ तूंबाळकसुकुमार ॥ ८ ॥ मगबोलेपार्थनंदन ॥ आह्मांक्षत्रियांरणतेंचिधन ॥ तातातुमचेदयेकरून ॥ व्यूहभेदूनजाईनमी ॥ ९ ॥ परमसुंदरसुभद्रासुत ॥ रूपासींतुळितांउणामन्मथ ॥ दुसरा

श्रीकृष्णचिमूर्तिमंत ॥ विराटजामातजोहोय ॥ १० ॥ घनश्यामवर्णरा
जीवनयन ॥ आजानुबाहुसुहास्यवदन ॥ जोपांडवांसीप्राणाहून ॥ आ
वडतापांचांसही ॥ ११ ॥ ऐसातोउत्तरावर ॥ रथावरीचढलासत्वर ॥ उ
दयाद्रीवरीदिनकर ॥ तैसासुंदरदिसतसे ॥ १२ ॥ केलाधर्मासनमस्कार ॥
युद्धानिघालापार्थकुमर ॥ तोंसहस्रावधीराजपुत्र ॥ व्यूहाप्रतीरक्षिती ॥ १३ ॥
व्यूहभेदीतजायसौभद्र ॥ दहासहस्रमारिलेकुंजर ॥ एकअयुतमहावीर ॥
अश्वांसहितपाडिले ॥ १४ ॥ एकअयुतमहारथी ॥ तात्काळपाडीउ
त्तरापती ॥ जेथेंशंभरराजपुत्ररक्षिती ॥ त्यास्थळासीपातला ॥ १५ ॥
दळासहितराजकुमर ॥ एकल्यावरीसोडितीशर ॥ परीतोआनकदुंदुभीक
न्याकुमर ॥ तितुकेतोडीक्षणमात्रें ॥ १६ ॥ तितुक्यांचेबाणजाळ ॥ एकस
रेंभेदीसुभद्राबाळ ॥ जैसेंउगवतांसूर्यमंडळ ॥ भगणेंसर्वलोपती ॥ १७ ॥
एकउठतांविनायक ॥ असंख्यसंहारतीदंदशूक ॥ कींसुटतांचंडवातदेख ॥
जळदजाळवितुळत ॥ १८ ॥ एकविष्णुनामेंकरून ॥ असंख्यदुरितेंजाती
जळून ॥ कींचेततांकृशान ॥ असंख्यवनेंदग्धती ॥ १९ ॥ कींमूढाचेंवाग्जा
ळसमस्त ॥ एक्याशब्देंउडवीपंडित ॥ कींएकासिंहनागबहुत ॥ पडतीगत
प्राणहोउनी ॥ २० ॥ त्दयींप्रगटतांबोध ॥ सहपरिवारेंपळतीकामक्रो
ध ॥ कींप्रत्ययायेतांब्रह्मानंद ॥ क्षुद्रानंदविरमती ॥ २१ ॥ तैसाएकलाच
धनंजयकुमर ॥ परीसैन्येंकेलींअवघींजर्जर ॥ कोणीउचलितांकर ॥ श
स्त्रासहितभुजाछेदी ॥ २२ ॥ दुर्योधनाचापुत्रलक्ष्मण ॥ त्यासींयुद्धकेलें
निर्वाण ॥ घेतलातात्काळत्याचाप्राण ॥ शीरउडऊनिपाडिलें ॥ २३ ॥
बाणसोडीतधांवलाकर्ण ॥ दोंबाणींछेदिलेत्याचेकर्ण ॥ आंगकाढूनभानुनंद
न ॥ पळताझालाएकीकडे ॥ २५ ॥ दशबाणींसुयोधनखिळिला ॥ द्रोण
पांचबाणींविंधिला ॥ जयद्रथतात्काळपळविला ॥ एकाबाणेंकरोनी ॥ २६ ॥
अश्वत्थामाकृपाचार्य ॥ हेहीपळतीगतवीर्य ॥ देखोनिअभिमन्यूचेंशौर्य ॥
द्रोणमस्तकडोलवी ॥ २७ ॥ व्यूहामाजीसांपडलापार्थकुमार ॥ साहाजण
महावीर ॥ सोडितेझालेनिर्वाणशर ॥ एकलियाबाळावरी ॥ ३१ ॥ सुकुमा
रतोसौभद्र ॥ एकल्यासीहाणितीमहावीर ॥ चहूंकडेपाहेसुंदर ॥ आपुलें
कोण्हीदिसेना ॥ ३२ ॥ असतापिताअर्जुन ॥ तरीसाह्यकरितायेथेंपूर्ण ॥ ज

---

१ वसुदेव कन्या सुभद्रा तिचा कुमर अभिमन्यु.

यद्रथव्यूहद्वारधरून ॥ शिववरदेंनाटोपे ॥ ३३ ॥ आकांतभोंवेपांडवदळीं ॥ जवळिनाहींपार्थवनमाळी ॥ व्यूहफोडीऐसाबळी ॥ कोण्हीनाहींपांडवांत ॥ ३४ ॥ युद्धकरितअभिमन्य ॥ कर्णेंसोडिलेनिर्वाणबाण ॥ हातींचेंधनुतोडून ॥ बाणभाताछेदिला ॥ ३५ ॥ सारथीघोडेतेवेळे ॥ द्रोणाचार्येंमारिले ॥ मगअभिमन्येंशस्त्रघेतलें ॥ रथाखालींउतरला ॥ ३६ ॥ जैशीवीजलयोनिजाय ॥ तैसाअभिमन्यतळपताहे ॥ तोंदुर्योधनेंखड्गलवलाहे ॥ एकेबाणेंछेदिला ॥ ३७ ॥ मगगदाघेऊनपार्थसुत ॥ अमितवीरांतेंपाडित ॥ तोंदुःशासनेंत्वरित ॥ गदाछेदिलीहातींची ॥ ३८ ॥ मगघेतलेंरथचक्र ॥ रणींतळपेसुभद्राकुमर ॥ जैसाकृष्णचक्रधर ॥ तैसावीरदिसतसे ॥ ३९ ॥ कर्णद्रोणदुर्योधन ॥ सोडितीबाणापाठींबाण ॥ हातींचेंरथचक्रजाण ॥ अश्वत्थामियानेंछेदिलें ॥ ४० ॥ तोंदुःशासनाचापुत्रदुःशासनी ॥ वेगेंआलागदाघेउनी ॥ अभिमन्येंतेचक्षणीं ॥ गदादुसरीघेतली ॥ ४१ ॥ दोघींगदायुद्धमांडिलें ॥ सकळींबाणजाळघातलें ॥ दुःशासनीसकेलें ॥ अभिमन्येंमूर्छीत ॥ ४२ ॥ सवेंचदुःशासनसुतें ॥ हाणीतलेंअभिमन्यातें ॥ दोघेपावलेमूर्छेतें ॥ गदाघातेंएकमेक ॥ ४३ ॥ मूर्छासांवरोनिदुःशासनी ॥ वेगेंआलागदाघेउनी ॥ विकळसौभद्रपडलियारणीं ॥ त्याचेमस्तकीं घातली ॥ ४४ ॥ तेणेंचूर्णजालेंशिर ॥ पडलापार्थाचाकुमर ॥ तोंअशरीरिणीवदलीउत्तर ॥ धर्मयुद्धनव्हेहें ॥ ४५ ॥ सकळदळभारएकवटला ॥ भोंवतापाहावयापाळापडला ॥ त्यांतजयद्रथेंहाणीतला ॥ अभिमन्युलातेनें ॥ ४६ ॥ द्रोणेंधिक्कारिलेंजयद्रथा ॥ दुर्जनावीराहाणिशीलत्ता ॥ त्याअभिमन्येंबाणावारींझोडितां ॥ पळालासीसत्वर ॥ ४७ ॥ कौरवगेलेसमस्त ॥ अभिमन्यघायेंविलपत ॥ श्रीहरीचेंस्मरणकरीत ॥ वाटपाहातपार्थाची ॥ ४८ ॥ पांडवबळींआकांतदारुण ॥ धर्मराजकरीरुदन ॥ आतांयेईल अर्जुन ॥ त्यासिकायवदनदाखऊं ॥ ४९ ॥ दिवसगेलाअस्तमानासी ॥ वधूनयेतांसमसप्तकांसी ॥ अपशकुनपार्थासी ॥ मार्गीयेतांहोतसे ॥ ५० ॥ धर्माजवळिआलाअर्जुन ॥ अवघेदेखिलेअधोवदन ॥ पार्थपुसेकोठेंअभिमन्य ॥ कांउत्साहमंदिरींनदिसे ॥ ५१ ॥ धर्मबैसलाअधोवदन ॥ कांमौन्यधरीभीमसेन ॥ ह्मणेसंसारमायाअभिमन्य ॥ त्यजूनिगेलास्वर्गातें ॥ ५२ ॥ रथाखालींपडलाअर्जुन ॥ पुत्रशोकेंकरीरुदन ॥ मगश्रीकृष्णेंसंबोखून ॥ सावधकेलेंपार्थासी ॥ ५३ ॥ अर्जुनअवध्यांसी

ग्र. म. ब. ग्रं.

धिक्कारित ॥ जळोजळोतुमचापुरुषार्थ ॥ इतुकेअसतांमाझासुत ॥ कां पाठविलासंग्रामा ॥ ५४ ॥ उपलव्यनगरीहुनी ॥ उत्तरासुभद्राधांऊनी ॥ त्वरेंआल्याबसोनिवहनीं ॥ हृदयपिटीतअतिदुःखें ॥ ५५ ॥ सुभद्रेतें नधरवेधीर ॥ शरीरटाकिलेंपृथ्वीवर ॥ माझाअभिमन्यसकुमार ॥ दावाएकदापाहीनमी ॥ ५६ ॥ हेअभिमन्याकमळलोचना ॥ हेसौ भद्राचंद्रवदना ॥ हेकोमलांगामधुरभाषणा ॥ येधांवूनिमजभेटें ॥ ५८ ॥ हेघनश्यामवर्णा ॥ हेअभिमन्याप्रतिअर्जुना ॥ हेमहावीरासुहास्यवदना ॥ येधांऊनिमजभेटें ॥ ५९ ॥ द्रौपदीह्मणेअभिमन्या ॥ हेवत्सासद्गु णानिधाना ॥ हेतरुणातुझीअंगना ॥ उत्तराआतांकरीलकाय ॥ ६० ॥ हेकिशोरवयापरमउदारा ॥ समरधीराप्रतापशूरा ॥ पांडवकुलदीपका सुंदरा ॥ केलीत्वरासर्वांआधीं ॥ ६२ ॥ उत्तरेच्यागळांमिठीघालिती ॥ सुभद्राद्रौपदीशोककरिती ॥ तेंदेखोनिपार्थश्रीपती ॥ शोकार्णवींबुडाले ॥ ६३ ॥ बोलेसुभद्रावेल्हाळ ॥ इतुकेवीरअसतांसबळ ॥ सांपडलाव्यू हामाजीबाळ ॥ पाठीकोण्हीनराखेची ॥ ६६ ॥ विकळपडतांमाझा किशोर ॥ जयद्रथेंदिधलालत्ताप्रहार ॥ धिक्‌गांडीवधिक्‌तूणीर ॥ धिक्‌यदुवीरपार्थपैं ॥ ६७ ॥ यावेगळाअपारिमित ॥ धर्माच्याशोकासिना हींअंत ॥ तोंव्यासआणिब्रह्मसुत ॥ नारदस्वामीप्रगटला ॥ ६८ ॥ सर्वां चेंहीसमाधान ॥ करीसत्यवतीहृदयरत्न ॥ ह्मणतीसुभद्रेतूंसुजाण ॥ भ गिनीहोसीसर्वोत्तमाची ॥ ७० ॥ वीरपत्नीवीरजननी ॥ वीरकुमारीयदु वीरभगिनी ॥ अभिमन्युपडलासमरांगणीं ॥ शोकनकरींतयाचा ॥ ७१ ॥ ऐकेंधर्माभीमार्जुना ॥ शोककारितांकोण्याकारणा ॥ हेअवघीब्रह्मांडरच ना ॥ लयाजाणारकल्पांतीं ॥ ७५ ॥ संसारहेंदीर्घस्वप्न ॥ जाजावती मीमाझेंह्मणोन ॥ सावधव्हाउघडानयन ॥ निजसदनविचारा ॥ ८० ॥ असोव्यासेंसांगोनिबहुतकथा ॥ सावधानकेलेंकुंतीसुतां ॥ नारदआणि श्रीशुकपिता ॥ अंतर्धानपावले ॥ ८१ ॥ सुभद्रेसीह्मणेपार्थ ॥ उद्यांवधी नजयद्रथ ॥ कौरवदळसमस्त ॥ तृणवतजाळीनपैं ॥ ८२ ॥ हेंजरीनव्हे माझेनीं ॥ तरीवृथाप्रसवलीपृथाजननी ॥ लाजलागलीकुरुवंशालागुनी ॥ कृष्णदास्यव्यर्थगेलें ॥ ८३ ॥ कोठेंपडलारणींबाळ ॥ तोपहावयापार्थघन नीळ ॥ निघतेझालेतात्काळ ॥ निशीमाजीतेधवां ॥ ८४ ॥ रथवेगेंचाल विला ॥ चंद्रज्योतीचाप्रकाशकेला ॥ रणशोधावयानिघाला ॥ पार्थवीर

तेधवां ॥ ८९ ॥ देखतीसौभद्रेंपाडिलेंरण ॥ आश्चर्यकरितीकृष्णअर्जुन ॥
बहुतकेलेंरणशोधन ॥ परीबाळकोठेंनसांपडे ॥ ८६ ॥ तोंमंजुळहरीचेंस्म
रण ॥ ऐकताहोयअर्जुन ॥ हेजगन्निवासमनमोहन ॥ मधुसूदनश्रीहरी
॥ ८७ ॥ अभिमन्याचेशब्दकोमळ ॥ अर्जुनेंबोळखिलेतात्काळ ॥ रथा
रूढपार्थघननीळ ॥ आलेजवळधांवोनी ॥९०॥ सौभद्रेंनेत्रउघडिले ॥ पा
र्थेंआंगधरणीसीटाकिलें ॥ अभिमन्यासीपोटींधरिलें ॥ पार्थेंमांडिलेंशोका
तें ॥ ९१ ॥ अरेमाझियासुकुमारा ॥ बाळाअभिमन्यासुंदरा ॥ मजवांचू
निराजकुमरा ॥ कांआलासीयेस्थळीं ॥ ९२ ॥ तैंपार्थाचीयेकानीं ॥ ह
ळूचअभिमन्यबोलेवाणी ॥ मीपडलोंघोरधरणीं ॥ याचाखेदमजनवाटे
॥ ९४ ॥ मीनिचेष्टितपडलोंयेथें ॥ मजलत्ताप्रहारकेलाजयद्रथें ॥ तेणेंसर्वां
गतिडकतें ॥ हेंमजदुःखअतिभारी ॥ ९५ ॥ ऐसेंऐकोनवचन ॥ मगसंबो
खीवीरअर्जुन ॥ तुझेंउसणेंघेईन ॥ कांहींखेदनकरावा ॥ ९६ ॥ बारेसकु
मारापरियेसीं ॥ उद्यांजरीनमारीनजयद्रथासी ॥ तरीअग्निकाष्ठभक्षीन
निश्चयेसीं ॥ तुझीचआणअभिमन्या ॥ ९७ ॥ तोंन्यहाळीतकृष्णवदन ॥
मुखींकरीतहरिस्मरण ॥ अभिमन्येंसोडिलाप्राण ॥ श्रीकृष्णआपणपाह
तसे ॥ ९८ ॥ असोपार्थकृष्णेंसंबोखिला ॥ रथींबैसवूनिशिबिरानेला ॥
निद्रानाहींअवघ्यांला ॥ चिंताग्नींतपडियेले ॥ १०० ॥ पार्थेंप्रतिज्ञाकेली
दुस्तर ॥ सिद्धीसपाववोसर्वेश्वर ॥ ऐसेंबोलोनियादेवेंद्र ॥ जाताझालास्व
शिबिरा ॥ १ ॥ केशवासीह्मणेपार्थ ॥ म्यांजेकेलीदृढशपथ ॥ तेतुजवी
णकोणसमर्थ ॥ सिद्धीप्रतीपाववी ॥ ८ ॥ भक्तकैवारियामाधवा ॥ पण
आतांसिद्धीन्यावा ॥ दीनबंधोकरुणार्णवा ॥ ब्रीदआपुलेंसांभाळीं ॥ ९ ॥
काष्ठानबुडवीजीवन ॥ आपणवाढविलेंह्मणोन ॥ पांडवप्रतिपाळकहेंब्री
दपूर्ण ॥ ब्रह्मांडोदरींगाजतसे ॥ ११ ॥ मागीलउपकारआठवतां ॥ पृथ्वी
नपुरेयशलिहितां ॥ विश्वव्यापकाअच्युता ॥ ऋणाईतआमुचातूं ॥ १३ ॥
पार्थाच्यामनींचिंतादेखा ॥ हेंजाणोनिविश्वव्यापका ॥ रात्रींनिद्रानयेवै
कुंठनायका ॥ मगदारुकाप्रतीबोलत ॥ १४ ॥ उदईकअसेनिर्वाणपण ॥
कैसापुरवीलअर्जुन ॥ धनंजयकेवळमाझाप्राण ॥ मजत्यावीणनगमेची
॥ १५ ॥ दारुकाऐकएकवचन ॥ उद्यांसिद्धकरींमाझास्यंदन ॥ चारीघो
डेजुंपून ॥ शैब्यसुग्रीवादिशृंगारीं ॥ १६ ॥ सतेजआयुधेंपरम ॥ शंखच
क्रगदापद्म ॥ वरीठेवूनिउत्तम ॥ सिद्धस्यंदनअसोंदे ॥ १७ ॥ पार्थासीप

डलियाविपरीत ॥ मीतुजदावीनसंकेत ॥ मनोवेगेंआणीरथ ॥ बैसावयाम जतेंऱ्हां ॥ १८ ॥ सोडोनियांसुदर्शन ॥ संहारीनकौरवदुर्जन ॥ ऐसेंसां गोनजगन्मोहन ॥ शयनावरीपहुडला ॥ १९ ॥

वेंचे, शिवलीलामृतांतील.

ओंव्या.

अध्याय पहिला.

श्रोतेंऱ्हावेंसावधचित्त ॥ स्कंदपुराणींबोलिलाश्रीशुकतात ॥ अगाधशिव लीलामृत ॥ ब्रह्मोत्तरखंडींजें ॥ ३३ ॥ नैमिषारण्यींशौनकादिसुमती ॥ सूताप्रतिप्रश्नकारिती ॥ तूंचिदाकाशींचारोहिणीपती ॥ करवींतृप्तिश्रवण चकोरा ॥ ३४ ॥ तुवांपुराणेंबहुत ॥ रामायणभारतभागवत ॥ ऐकवून केलेंतृप्त ॥ परिशिवलीलामृतऐकवीं ॥ ३५ ॥ यावरीव्यासशिष्यश्रीसूत ॥ ह्मणेऐकाआतांदत्तचित्त ॥ शिवचरित्रपरमाद्भुत ॥ श्रवणेंपातकेंसर्वजळ ती ॥ ३७ ॥ सकळजपामाजीजपथोर ॥ ह्मणालजपावाकोणतामंत्र ॥ तरीमंत्रराजशिवषडक्षर ॥ बीजासहितजपावा ॥ ४० ॥ दुजामंत्रशिवपं चाक्षर ॥ दोहींचेंएकाचिफळसाचार ॥ उतरीसंसारार्णवपरपार ॥ ब्रह्मादि सुरऋषीजपती ॥ ४१ ॥ हामंत्रआत्मप्राप्तीचीखाणी ॥ कैवल्यमार्गींचाप्र काशतरणी ॥ अविद्याकाननदाहकब्रह्माग्नी ॥ सनकादिज्ञानीहाचिजप ती ॥ ४८ ॥ शिवमंत्रध्वनीपंचानन ॥ कर्णींऐकतांदोषवारण ॥ उभ्यांच सांडितीप्राण ॥ नलगतांक्षणभस्महोती ॥ ५० ॥ मथुरानामेंमहानगर ॥ यादववंशींपरमपवित्र ॥ दाशार्हनामेंराजेश्वर ॥ अतिउदारसुलक्षणी ॥ ६९ ॥ सर्वराजेदेतीकरभार ॥ करजोडोनिनमितीवारंवार ॥ त्यांच्यामुकुटरत्न किरणींसाचार ॥ प्रपदेंतयाचींउजळती ॥ ७० ॥ मुकुटदर्शनेंकरूनी ॥ कोणीपडलेदिसतीचरणीं ॥ जेणेंसत्तावसनपसरोनी ॥ पालाणिलीकुंभि नीहे ॥ ७१ ॥ उभारिलायशध्वज ॥ जेंविशरत्काळींचाद्विजराज ॥ सा पत्नप्रजाआणिद्विज ॥ चिंतितीकल्याणरायाचें ॥ ७२ ॥ जैसाशुद्धद्विती येचाहिमांशु ॥ तेंविऐश्वर्यचढलेंविशेष ॥ जोदुर्बुद्धिदासीस ॥ स्पर्शनक रीकालत्रयीं ॥ ७३ ॥ सद्बुद्धिधर्मपत्नीशींरत ॥ स्वरूपाशींतुळिजेरति कांत ॥ दानशस्त्रेंदरिद्रसमस्त ॥ याचकांचेंनिवटिलें ॥ ७४ ॥ चतुर्दशवि द्याचौसष्टकळा ॥ आकळीजेंविकरतळींचाआंवळा ॥ जेणेंदानमेघेंनिव

टिला ॥ दरिद्रधुरोळायाचकांचा ॥ ७६ ॥ ज्याचेंबोलणेंअतिमधुर ॥ जें विमेघगर्जेगंभीर ॥ प्रजाजनाचेंचित्तमयूर ॥ नृत्यकरितीआनंदें ॥ ७७ ॥ ज्याचासेनासिंधुदेखोनअद्भुत ॥ जळसिंधुहोयभयाभीत ॥ निश्चयेंअंबरींध्रुवसत्य ॥ वचनेंतेंविनचळती ॥ ७८ ॥ त्याचीकांतारूपवतीसती ॥ काशिराजकुमरीकलावती ॥ जीचेंस्वरूपवर्णीसरस्वती ॥ विश्ववदनेंकरूनियां ॥ ७९ ॥ जेलावण्यामृतसागरींचीलहरी ॥ खंजनाक्षीबिंबाधरी ॥ मृदुभाषणीपिकस्वरी ॥ हंसगमनाहरिमध्या ॥ ८० ॥ शशिवदना भुजंगवेणी ॥ अळंकारांसिशोभाआणी ॥ दशनझळकतीजेंविहिरकणी ॥ बोलतांसदनींप्रकाशपडे ॥ ८१ ॥ सकळकळानिपुण ॥ यालागिंकलावतीनांवपूर्ण ॥ जेंसौंदर्यवैरागरींचेंरत्न ॥ जेंचातुर्यनिधानभूमीचें ॥ ८२ ॥ आंगींचासुवासनमायसदनांत ॥ जिचेंमुखदेखूनिनृपनाथ ॥ नेत्रमिलिंदरूंजीघालीत ॥ धणीपाहतांनपुरेची ॥ ८३ ॥ नूतनपर्णूनआणिलीजाण ॥ अंतरींआकर्षिलेंरायाचेंमन ॥ बोलावूंपाठवीप्रीतीकरून ॥ परितेनयेप्रार्थितां ॥ ८४ ॥ स्वरूपशृंगारजाळेंपसरून ॥ आकर्षिलेंनृपमानसमीन ॥ यालागिंदाशार्हउठोन ॥ आपणचिगेलातिजजवळी ॥ ८५ ॥ ह्मणेशृंगारवल्लीशुभांगी ॥ ममतनुवृक्षासिआलिंगीं ॥ उत्तमफळप्रसवसीजगीं ॥ सर्वेदेखत्याआनंद ॥ ८६ ॥ तंवतेशृंगारसरोवरमराळी ॥ बोलेसुहास्यवदनवेल्हाळी ॥ ह्मणेम्यांउपासिलाशशिमौळी ॥ सर्वकाळव्रतस्थ ॥ ८७ ॥ रावकाममदेंमत्तउदंड ॥ रतिभरेंपसरोनिदोर्दंड ॥ आलिंगनदेतांप्रचंड ॥ शरीरत्याचेंपोळलें ॥ ९१ ॥ लोहार्गळातप्तअत्यंत ॥ तैशीरायाचीतनुपोळत ॥ नृपवेगळाहोऊनपुसत ॥ कैसावृत्तांतसांगहा ॥ ९२ ॥ शृंगारवनविलासिनी ॥ ममत्दृदयानंदवर्धिनी ॥ सकलसंशयटाकोनी ॥ मुळींहूनिगोष्टसांगें ॥ ९३ ॥ ह्मणेहेराजमुकुटअवतंसा ॥ क्रोधेंभरोंनेदीमानसा ॥ मजगुरुआहेस्वामीदुर्वासा ॥ अनुसूयात्मजमहाराज ॥ ९४ ॥ त्यागुरूनेंपरमपवित्र ॥ मजदिधलाशिवपंचाक्षरीमंत्र ॥ तोजपतांअहोरात्र ॥ परमपावनपुनीतमी ॥ ९५ ॥ ममांगशीतळअत्यंत ॥ तवकलेवरपापसंयुक्त ॥ अगम्यागमनकेलेंविचाररहित ॥ अभक्षतितुकेंभक्षिलें ॥ ९६ ॥ मजशिवदयेंकरून ॥ राजेंद्राआहेत्रिकाळज्ञान ॥ तुजजपआणिशिवार्चन ॥ घडलेंनाहींसर्वथा ॥ ९७ ॥ घडलेंनाहींगुरुसेवन ॥ पुढेंराज्यांतींनरकदारुण ॥ ऐकतांरावअनुतापेंकरून ॥ सद्गदीतझालातत्काळ ॥ ९८ ॥ ह्मणे

कलावतीगुणगंभीरे ॥ तोशिवमंत्रमजदेईआदरें ॥ ज्याचेनिजपेंसर्वत्रें ॥ पापेंमहाभस्महोती ॥ ९९ ॥ तेह्मणेहेभूभुजेंद्रा ॥ मजसांगावयानाहींअधिकारा ॥ ममवल्लभाप्राणेश्वरा ॥ गुरूनिर्धारेंतूंमाझा ॥ १०० ॥ तरी यादववंशींगुरुवरिष्ठ ॥ गर्गमुनीमहाराजश्रेष्ठ ॥ जोज्ञानियांमाजिदिव्यमुगुट ॥ विद्यावरिष्ठतयाची ॥ १ ॥ जैसेवसिष्ठवामदेवज्ञानी ॥ तैसाचमहाराजगर्गमुनी ॥ त्यासिनृपश्रेष्ठाशरणजाऊनी ॥ शिवदीक्षाघेईजे ॥ २ ॥ मगकलावतीसहितभूपाळ ॥ गर्गाश्रमींपावलातात्काळ ॥ साष्टांगींनमुनी करकमळ ॥ जोडोनिउभाराहिला ॥ ३ ॥ अष्टभावेंवंदूनित्दृदयीं ॥ ह्मणेशिवदीक्षामजदेई ॥ वदोनिपुढतीलागेपाईं ॥ मितीनाहींभावार्था ॥ ॥ ४ ॥ यावरीतोगर्गमुनी ॥ कृतांतभगिनीतीरायेउनी ॥ पुण्यवृक्षातळीं बैसोनी ॥ स्नानकरवीयमुनेचें ॥ ५ ॥ उभयतांकरूनिस्नान ॥ केलें यथासांगाशिवपूजन ॥ यावरीदिव्यरत्नेंआणून ॥ अभिषेककेलागुरूसी ॥ ६ ॥ दिव्याभरणेंदिव्यवस्त्रें ॥ गुरुपूजिलानृपेंआदरें ॥ गुरुदक्षिणेसिभांडारें ॥ दाशार्हरायेंउघाडिलीं ॥ ७ ॥ तनुमनधनेशींउदार ॥ गुरुचरणींलागलानृपवर ॥ असोनिवंचितीजेपामर ॥ तेदारुणनिरयभोगिती ॥ ८ ॥ श्रीगुरूचेघरींआपदा ॥ आपणभोगीसर्वसंपदा ॥ कैंचेंज्ञानत्यामतिमंदा ॥ गुरुब्रह्मानंदाजेनभजती ॥ ९ ॥ एकह्मणतीतनुमनधन ॥ नाशवंतकायगुरूसिअर्पून ॥ परमचांडाळत्याचेंशठज्ञान ॥ कदावदननपहावें ॥ ११० धिग्विद्याधिग्ज्ञान ॥ धिग्वैराग्यधिग्साधन ॥ वेदशास्त्रव्याकरण ॥ धिग्पठणतयाचें ॥ ११ ॥ जैसाखरपृष्ठासीचंदन ॥ षड्सींदर्वीव्यर्थफिरवून ॥ जेंविमापानेंतांदुळमोजून ॥ इकडूनतिकडेटाकिले ॥ १२ ॥ घाणाइक्षुदंडगाळी ॥ इतरसेवितीरसनवाळी ॥ कींपात्रांतशर्करासांठवली ॥ परिगोडीनकळेतियेची ॥ १३ ॥ असोततेअभाविकखळ ॥ तैसानव्हेतोदाशार्हनृपाळ ॥ षोडशोपचारेंनिर्मळ ॥ पूजनकेलेंगुरूचें ॥ १४ ॥ उभाठाकलाकरजोडून ॥ मगगर्गेंत्दृदयींधरून ॥ मस्तकींहस्तठेवून ॥ शिवषडक्षरीमंत्र उपदेशिला ॥ १५ ॥ त्दृदयाकाशभुवनीं ॥ उगवलानिजबोधतरणी ॥ अज्ञानतमतेचिक्षणीं ॥ निरसोनिनवलजाहलें ॥ १६ ॥ अद्भुतमंत्राचेंमहिमान ॥ राजयाच्याशरीरामधोन ॥ कोटयावधीकागानेघोन ॥ पळतेझाले तेधवां ॥ १७ ॥ कित्येकांचेपक्षजळाले ॥ चडफडोनिबाहेरआले ॥ अवघेचिभस्मझाले ॥ संख्यानाहींतयांची ॥ १८ ॥ जैसाकिंचित्कृशान ॥ प

डतांदग्धकरीकंटकवन ॥ तैसेकागगेलेजळोन ॥ विस्मितमनरायाचें ॥१९॥
गुरूसीनमनकरीनृप ॥ कागकैंचेनिघालेअमुप ॥ माझेंजाहलेंदिव्यरूप ॥
निर्जराहूनीआगळें ॥ १२० ॥ गुरुह्मणेऐकसाक्षेपें ॥ अनेकजन्मींचींमहा
पापें ॥ बाहेरनिघालींकागरूपें ॥ शिवमंत्रप्रतापेंभस्मजालीं ॥ २१ ॥ निः
पापजालानृपवर ॥ गुरुस्तवनकरीवारंवार ॥ धन्यधन्यमंत्रपंचाक्षर ॥
धन्यगुरूदयाळतो ॥ २२ ॥ पंचभूतांचीझाडणीकरून ॥ सावधकेलेंमज
लागून ॥ [१]चाऱ्हीदेहनिरसोन ॥ केलेंपावनगुरुराया ॥ २३ ॥ पंचवीस
तत्वांचामेळ ॥ त्यांतसांपडलोंबहुकाळ ॥ क्रोधह्मैसासुरसबळ ॥ कामवे
ताळधुसधुसी ॥ २४ ॥ आशामनसातृष्णाकल्पना ॥ भ्रांतीभुलीइच्छावा
सना ॥ ह्याक्रूरडाकिनीनाना ॥ विटंबीतमजहोत्या ॥ २५ ॥ ऐसाहाअव
घामायामेळ ॥ तुवांनिरसिलातात्काळ ॥ धन्यपंचाक्षरीमंत्रनिर्मळ ॥ गु
रुदयाळधन्यतूं ॥ २६ ॥ सहस्त्रजन्मपरियंत ॥ मजज्ञानझालेंसमस्त ॥ पा
पेंजळालींअसंख्यात ॥ कागरूपेंदेखिलींम्यां ॥ २७ ॥ सुवर्णचोरअभक्ष
भक्षक ॥ सुरापानगुरुतल्पक ॥ परदारागमनगुरुनिंदक ॥ गुरुदारागमन
महापापें ॥ २८ ॥ मित्रद्रोहीगुरुद्रोही ॥ प्रासादभेदलिंगभेदपाहीं ॥ पंक्ति
भेदहरिहरभेदही ॥ मजपासोनिजाहले ॥ २९ ॥ ब्रह्महत्यागोहत्याधर्मलो
पक ॥ स्त्रीहत्यागुरुहत्याब्राह्मणछळक ॥ निर्दयसाधुनिंदापशुहिंसक ॥
वृत्तिहारकअधस्त्रीगमन ॥ १३० ॥ पुस्तकचोरपक्षीघातक ॥ पाखांडम
तमिथ्यावादक ॥ भेदबुद्धिमार्गस्थापक ॥ मातृपितृघातकजो ॥ ३१ ॥
दुर्बळघातकमार्गघ्न ॥ दीनहत्यारीपैशून्य ॥ तृणदाहकपीडितासज्जन ॥ गो
त्रवधभगिनीवध ॥ ३२ ॥ कन्याविक्रयगोविक्रय ॥ हयविक्रयरसविक्र
य ॥ ग्रामदाहकआत्महत्यापाहे ॥ भ्रूणहत्यामहापापें ॥ ३३ ॥ हींमहा
पापेंसांगितलीं ॥ क्षुद्रपापेंनाहींगाणिलीं ॥ इतुकींकागरूपेंनिघालीं ॥ भ
स्मजाहलींप्रत्यक्ष ॥ ३४ ॥ कांहींगांठींपुण्यहोतेंपरम ॥ तेणेंपावलोंनर
देहउत्तम ॥ गुरुप्रतापेंतरलोंनिःसीम ॥ कायमहिमाबोलूंआतां ॥ ३५ ॥
जपतांशिवमंत्रनिर्मळ ॥ राज्यवर्धमानजाहलेंसकळ ॥ अवर्षणदोषदुष्का
ळ ॥ देशांतूनिपळाले ॥ ३६ ॥ वैधव्यअथवारोगमृत्यु ॥ नाहींकोठेंनगरां
तु ॥ आलिंगितांकलावतीसनृपनाथु ॥ शशीऐशीशीतळवाटे ॥ ३७ ॥ शि
वभजनींलाविलेसर्वजन ॥ घरोघरींहोतसेशिवकीर्तन ॥ रुद्राभिषेकशिव

---

१ स्थूळ–सूक्ष्म–कारण–लिंग–हे चार देह.

पूजन ॥ ब्राह्मणभोजनयथाविधी ॥ ३८ ॥ दाशार्हरायाचेंआख्यान ॥ लिहितीपढवितीकरितीपठण ॥ प्रीतीनेंकरितांग्रंथरक्षण ॥ अनुमोदनदेती जे ॥ ३९ ॥ सुफळत्यांचासंसार ॥ त्यांसिनिजांगेंरक्षीशंकर ॥ धन्यधन्य तेचिनर ॥ शिवमहिमावर्णितीजे ॥ १४० ॥ पुढेंकथारसिकफार ॥ अमृताहोनिसुरससार ॥ ऐकोतपंडितचतुर ॥ गुरुभक्तप्रेमळज्ञानीजे ॥ ४१॥ पूर्णब्रह्मानंदशूळपाणी ॥ श्रीधरमुखनिमित्तकरोनी ॥ तोचिबोलवीविचारोनी ॥ पाहावेंमनींनिर्धारें ॥ ४२ ॥ श्रीधरवरदपांडुरंग ॥ तेणेंशिरींधरिलेंशिवलिंग ॥ पूर्णब्रह्मानंदअभंग ॥ नव्हेवियोगकाळत्रयीं ॥ १४३ ॥

अमृतराव.

मरणकाळ सुमारें शके १६७५.—इ० स० सुमारें १७५३.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

कटिबंध किंवा कटाव. पदें.

वेंचे.

कटिबंध रामचंद्रावर.

राजाधिराजरामचंद्रगावाहो ॥ ध्रु० ॥ असितसजलघनघटातशीतनु, पोटावरित्रिवळि, कटावरूनिपितपटासिलपटुनिकटारखोंवि, करपुटांतशरधनु, वोटांतमुदि, मनगटांत, पहुंची, फेटाशिरिंजरिबुटा, अजबबापभेटावयासिबाह्याकोटाळुनिधरितां, वाटेतयासिरामजवळिअसावा, अंकींसततबसावा, नित्यनयनिंदिसावा, कोठेंकिमपीनजावाहो, राजाधिराजरामचंद्रगावाहो.

कटिबंध जीवदशा.

सज्जनहोनिजगुजआपुलेंउमजाना हरिलागिंभजाना ॥ ध्रु० ॥ नऊमास गर्भांतसांपडे, मूत्रमलादिकफारसांकडें, तनुसितोडितिजंतूकीडे, बहुश्रमानेंबाहेरपडे, स्मरणमुळींचेंसर्वविसरला, सोहंकोहंरडूंलागला, दिवसांमासांवृद्धिपावला, क्षणक्षणाअपघातचूकला, धनमदगर्वेंफारदाटला, अहंपणाचापूरलोटला, पांचांविषयांमाजिबाटला, पापाचरणेंमनींकाटला, भलाथाटला, संसारअपार, थोरकारितोकारभार, महालमुलुखजाहागीरइजारा, कमाविसदारी, भारिपसारासावकारी, हत्तीघोडे, सैन्यशीबिका, बापोषा

खकानिंचौकडा, सुंदरवनिताप्रियानवोढा, शाहणपणाचागर्वगाढा, मन सोव्याचाकरीनिवाडा, वाडारंगित, रंगमाहाल, सोनेरीबैठका, जरीभर्जरी तमामऐने, काममुलायम, फिरंगाणी, विल्लोरीफानसें, मिनेगारिकिनखा पीपडदे, खणोखणींरेशमीगालिचे, बागवगीचे, रागरंगामधिंगुंगवेटा, निसंगमोठा, अभिमानाचाचढलाताठा, जारचोरटा, उन्मतखोटा, धर्मांविषयींफारकरंटा, त्याच्यावंधुनिधरल्यावाटा, अग्नीतस्करकरितिचपेटा, आटापीटा, राजदंडऊदंडउदेले, भंडनिघालें, लंडपणेंप्रपंचभोगिलें, परोपरीची, छीथूअवघी, मारामारी,जरबंदकडाकडसोटेमारी, कमचापाठींउडती भारी, यायापरिचेजाचशरीरीं, त्हृदयिंमस्तकींशिळाभारी, वोढवितांजड खोडाबेडी, पायिंरोकडी, प्राप्तदेहुडी, तरीयेइनाकबूलकवडी, अधिकारी घरदारसांवडी, सर्वहिनेलींघोडींपिडीं, उरलीनाहींएकहिकवडी, पहिलीं होतीबिनीवांकडी, शालजोडिलाशेलाजोडी, देवद्विजगुरुतडीतापडी, त्यांसिक्रोधेंफारझडाडी, ईश्वरत्याचीमस्तीमोडी, आतांकैचीउप्परमाडी, देशधडीवरगुढीलागली, दुष्कर्माचींअभ्रेंदाटलीं, पहापहारेडोळेउघडुनि, पुढेंयातनायमलोकींच्या, नानापरिंच्या, जाणुनियेथेंचिकांसावधव्हाना, हरिलागींभजाना.

कटिबंध दुर्वासयात्रा.

दुर्योधनदुर्वासऋषीला, प्रार्थुनिह्मणतोजायनिशीला, अन्नेंनेदीद्रौपदिशीला, तुह्मीपाहिजेधर्मदूषिला, ऐसेंउत्तरऐकुनिकानीं, ऋषीसर्वहीसवेंघेउनी, आलापांडववसतेस्थानीं, दीर्घस्वरानेंहाकमारुनी, तंवतेधर्मभीमार्जुन येउनी, माद्रितनयसहपायनमोनी, स्तवितेझालेतेमृदुवचनीं, धन्यधन्य हेआजचिरजनी, ह्मणेतयांतेंदुर्वासमुनी, पुजनस्तवननकोमजलागुनी, इच्छाएकचिभोजनपानीं, ऐकुनिउत्तर, द्रौपदिमुखपाहातयुधिष्ठिर, हरिकरुणाकर, असतांश्रीवर, अंतर्यामीं, स्नानेंस्वामी, करोनियावेंवोलेधामीं, तंवतेसर्वऋषीश्वरगेले, पांडवतेस्थळिंस्तब्धचिठेले, धर्मराजबंधुप्रतिबोले, कैसेंसंकटआजिउदेलें, तंवतेंद्रौपदि, वृंदावनिंजाउनिवृंदापति, वृंदारकजनवृंदवंद्यजो, वृंदानायक, वृंदावनिंज्यावासनिरंतर, प्रार्थितिसुंदर, दनुजभयंकर, रूपमनोहर, नामचिमुरहर, तेंचिब्रह्मनिर्गुणनिरामय, निर्विकल्पनिःसंगनिरन्वय, निर्भयचिन्मय, व्यक्ताव्यक्तचियेउनिराहे, त्याप्र

तिबाहे, धांवधांववातूंश्रीरंगा, अद्वयरंगा, भवभयभंगा, तूंनिःसंगा, तवप दिंगंगा, उद्धवलीतापत्रयभंगा, पवित्रचांगा, धांवउणिवजोंनपवेआंगा, ऋषीसर्वहीकरितीदंगा, येअव्यंगा, श्रीकरतूंमुनिमानसभृंगा, तुजनह्मणों लघुअथवातुंगा, संगातीततूंअनंगताता, लाभसिसंता, हरिसिअहंता, यो गीसेवितितुजएकांता, योगीतन्मयसांडुनिकांता, स्वरूपशांता, दातात्रिभु वनिंलक्षुमिकांता, युगायुगींअवतारचारित्रें, परमपवित्रें, चाळुनिऐशीली लामात्रें, मच्छकूर्मवाराहनृसिंहा, वामनभार्गवरामाधैर्या, कैटभकदना, तूंरघुवर्या, षड्रिपुनाशनमहाशौर्या, उत्पत्तिस्थितिसंहारकार्या, साक्षी तूंया, पर्यायेंपाहतांनिजनिपुणा, एकवेळदावितूंआपणा, करिंकींकरुणा, कैवारीतूंपांडवप्राणा, ऐशीस्तुतिऐकुनिश्रीहरी, भोजनसांडुनिलवलाहे शीं, खगपाचारी, नयेचिसत्वर, तांतडझालीलगबगमोठी, तोजगजेठी, आलाधांवुनि, द्रौपदिसाठीं, कृष्णापाहुनिअनंदपोटीं, तेंसुखसहस्रानवदे, होटीं, जिवाशिवाशींपडलीगांठी, बाहुनिबोलतकांहोभगिनी, धांवाकेला, सांगावहिला, द्रौपदिह्मणेऋषिस्नानागेला, साठीसहस्रखंड्यात्याला, अन्न पाहिजेत्याअशनाला, याविरहीतसमग्रऋषींला, यास्तवतुजमीप्रार्थिंअ जाला, धर्मराजतोविस्मितझाला, कांहींविवेकनसुचेत्याला, वचनऐकु नीश्रीहरिबोले, माझेआधींप्राणभुकेले, कृष्णेजेऊंघालींवहिलें, तंवतेबो लेसत्वघेतलें, सर्वसाक्षिअसतांकांछळसी, थालीपालथीघातलिपाहीं, अन्नचिनाहीं, मागसिकाई, कृष्णह्मणेतूंपहाहोबाई, तवतेपाहे, स्थाली माजी, स्वल्पाचिभाजी, कृष्णह्मणेमीवहूतराजी, करींघेउनीमुखींघालितां, त्रिभुवनधालें, भावभक्तिसंतुष्टअंतरीं, ममभजकालाहेंपावे, श्रीकृष्णकृष्णे लागींअतिसंकटसमयींपावे ॥ १ ॥

कटिबंध सुदामचरित्र.

श्रीकृष्णेंसुदामजीलासोन्याचीनगरीदिधली, स्वानुभूतत्वदयामधिली ॥ ॥ ध्रु० ॥ ब्राह्मणब्रह्मनिष्ठबहुमोटा, त्याचाप्रपंचहीनकरंटा, मुलेंभुकेनेंक रतीतंटा, घरांतवाजेनकारघंटा, स्त्रीवरवंटा, धैर्याचावरवंटा, मनांतपरवं टानें, पोटवळेंवेंटाळुनिबाहू, कंवटाळुनिकधिकंटाळेना, पुरुषवचनतेंटा ळुनचित्तविटाळूनेणे, नसतांमूठपसाभरदाणे, पतिव्रतातीव्रतानजाणे, कां तातेंएकांतींनेउन, म्लानवदनमृदुबोलबोलिली, केविलवाणेंजीजीस्वा मी, द्वारकेंत, श्रीकृष्णविष्णुगोपाळतूमचाबाळमित्र, चिरकाळनांदतो, ऐ

सेंऐकियलेंहोकानें, त्याचेंतुमचेंदर्शनहोतां, अपारधनदेइलसंमानें, समर्थश्रीहरिसखासुखानें, तुह्मांसिअर्पिलसोनेंवानें, प्रेमेंआलिंगीलजिवानें, तुह्मीकुटुंबीसदाहिनवाणें, कांपतसांदारिद्र्याहिंवानें, हरिभेटतोआर्जवानें, उचितदिसेजीतेथेंजाणें, यापरिब्राह्मणदुबळा, त्याचीअबळा, तेबुबुळातें फिरवुनि, बळानुजप्रभुयदुपतिभेटीसाठींमृदुमृदुवाक्येंवदली ॥ १ ॥ श्रीकृष्णेंसुदामजीलासोन्याची० ॥ सुदामबोलेसाधुस्वभावें, कांतेद्वारकेसजरिजावें, हरिचेभेटिसकायन्यावें, लाजिरवाणेंकायह्मणावें, निष्कामत्वेंत्यासिपहावें, पुण्यश्लोकाअवलोकावें, तेंऐकुनियांक्षमाशीळ, क्षुत्क्षामारामा, श्यामांगीनें, चौठायींयाचनाकरूनियां, चारमुष्टिपोह्यांचेंचूर्ण, चैलखंडचिंध्याजोडुनियां, चौपटपदरीं, लहानशीगांठोडीबांधुनि, चारुमतीनें, चतुरगतीनें, चित्तहरणचैतन्यवृत्तिनें, अहंब्रह्मसिद्धांतरितीनें, पतीपुढेंठेवियलीतीनें, गळतिलकणह्मणुनीतेणें कक्षिपुटींरक्षियली ॥ २ ॥ श्रीकृष्णेंसुदाम० ॥ झाल्यावरिप्रातःस्नान, संध्योपासनदर्भासन, गुंडाळुनियांकुशांगुळीये, कुशस्थळीच्याशुभप्रयाणीं, पाणीपियासिपाणीजोडुनि, अंजलिपात्रमात्रसहाय, यात्राकरूंपंथांतविराग, मनोरथाचासाज, बांधिलामाज, आजयदुराजहरीचा, मुलाजमतिचा, विलाजकैसासलज्जचित्तीं, जातांजातांवाजनहोतां, गरीबनवाजमाधवजीची, दुरूनिद्वारकादेखिली ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णेंसुदाम० ॥ चरतीकामधेनुखिल्लारें, सुवर्णरत्नखचितधवलारें, फुललींकांचनमयकल्हारें, कौतुकरचिलेंहरिमल्लारें, समुद्रवलयितमलयमेरुसम, निलयहरीचें, प्रलयसंपल्याकुवलयउगवे, करुणालवाल, यादवप्रवाल, वल्लीभलीउगवली, कृष्णघनकल्पद्रुमफळली, कोमळतासत्वेंपालवली, मुक्ताफळेंचौदेशींस्रवलीं, अमृतफळेंनम्रत्वेंलवलीं, सोमवंशतेजेंटवटवलीं, स्थैर्यमंडपावरिसांठविलीं, यद्वासंतवसंतभेटतांशांतीलवली, धवलीभूतप्रभाउद्भवली ॥ ४ ॥ श्रीकृष्णेंसुदाम० ॥ जाल्याहातपायांच्यानळ्या, नाडीवरदिसतीवेगळ्या, सुकलेंमासपडल्यावळ्या, नखींवेष्टियल्याआंगोळ्या, उपवासेंचिरकाळेंजालीं, सरकाळेंअंगाचींवाळुनि, देहतपेंजालासेजर्जर, उभाअस्तिचाकेवळपंजर, तोभूनिर्जर, निगमगर्भकृशदुर्भरबोटीं, दर्भपवित्रपवित्रसदामुखीं, ब्रह्मसूत्रासितसूत्रगळांपरि, निबरदोडका, तेंविरोडका, धर्मजोडका, जवळीनाहींतथापिअडका, अडकाठीनकरितां, तीनदेवड्यावोलांडुनियां, चवथेंमुक्तद्वारहरीचें, वेंघतांचि

देखिलाहरीनें, लगबगलगबगअंकींरुक्मिणि, वसलीतेपर्यंकींलोटुनि, उडीटाकुनी, धांवतधांवत, ब्राह्मणचरणीं, मिठीघालुनी, दंडवतानें, उठींउठीं ह्मणतांचिसुदामा, चहूंभुजांनींकडकडोनिआलिंगुनीप्रेमेंबाष्पवारितेंलोचनस्पंदनें, काडियेघेउनि, नाचतनाचत, पूर्तिनव्हेप्रिय, मूर्तिद्विजाची, निजासनींवैसविली ॥ ५ ॥ श्रीकृष्णेंसुदामजी० ॥ ब्राह्मणवैसविलापर्यंकीं, त्याचेचरणमळियलेपंकीं, तेठेवुनियांआपुलेअंकीं, शंकितमतिनाहींद्विजरंकीं, जिंकितकेवळ, अंकितसाआकळीलपंकज, अंकुरहस्तें, शंकरसमान, शंकरसुदाम, भूदेवाचे, पायचूरले, जानूजंघाप्रपदेंअतिकठोरभगळाअगळानखमातीसहीततेसावरिले, हळुहळुपदतळ, कुरवाळुनियां, कंटकहारिले, सुगंधशीतळ, जळरखुमाई, कांचनपात्रें, अंचळवस्त्रें, पुसोननिश्चळ, हृदयींधरिले, नेत्रिंलाविले, मुकुटकाढुनी, मस्तकिंवरिले, चंदनचौकी, वरिविस्तारें, क्षणक्षणाअवलोकुनिप्रेमें, बहुआदरिले, स्वागतसुखशब्दांहींभरिले, धन्योहंकृतकृत्यमतीनें, मस्तकिंधरिले, चरणोदकसहकुटुंवसेवुनि, दांडेवांसिस्तंभासिंपिले, नवकेशरघनसारमलयपाटीरघनरसें, भाळचर्चिलें, ब्राह्मणचरणीं, तनुमनधनसर्वस्वअर्पिलें, दशांगगुग्गुळ, धूपयूपसम, तुळयवर्तिका, सूपसुविस्तर, दीपमाळिका, भूपलाविले, अमूपमर्घ्यें, भूपविप्रवर, रूपदिव्यभर, पूरदिव्यकर्पूरदिवेबहु, घवघवघवघवपरिमळवाहे, वक्रकरंज्या, स्वच्छफेणिया, पंचखाद्यनैवेद्य, दुग्धदधि, वाद्यपुरस्कर, गद्यपद्यअनवद्यसदयशुभ, नद्यजलाशय, मधेंमधेंपाणियासहित, श्रीआद्यहरीनें, नैवेद्यसमर्पण, करावयाब्राह्मणापुढेंत्या, भरुनिपराता, त्वराकरुनियां, पृथक्पात्रेंनिवेदिलीं ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णेंसुदाम० ॥ कृष्णेंवृत्तिकरुनपांगोळी, आपुलीवागवूनिआंगोळी, घालुनिमोत्यांचीरांगोळी, करवीब्राह्मणासिआंघोळी, चौकनाहाणविहिणीचेंतैसें, ब्राह्मणश्रीबहिणीचेंहिरवे, नवेकेळिचेखांबकोंवळे, लांबलांबसह, इक्षुदंडवरि, मंडपसाखर, निंवोळ्यांचे, घोंसपोसले, लालदुरंग्या, नारंग्यासारंग्यालटकती, द्राक्षांचेघडपिकलेरसाळ, मुक्तलोंबती, मधुपझोंवती, पारिजातवारिजातनयन, शुभ्रचांदवे, तयांतखुलले, कमलफुलारे, विठावाइनें, इठाणसोडुनि, ठाणवयालखलखितरोंवल्या, नवरत्नांच्याचौरंगावर, श्रीरंगानें, झुलतविप्र, सुप्रसन्नवैसविला, पीतांवरपडदणीसखंबाइतिनेसविला, दीनवंधुनेंसुगंधराय, चमेलीवरिचांपेलभुजाचा, पेलदेउनी, बेलफुलेलबुक्याचें

उटणें, कृष्णहस्तिचेंउष्णउष्णजळ, मधेंमधेंकर्पूरवीटिका, वाजंत्र्यांचाबाजा, त्याफुलवाजा, नळेहवया, हातनळेचंद्रजोतिसुटती, मखरींघागरमाळालोंबती, घंटाघणघणभोंवत्याभोंवत्या, फिरतिबायका, अष्टनायका, द्वारावतिचे, कृष्णरावजी, त्याचेबंधुवडिलभाउजी, महासाउजी, जडावाचिया, खडावांतहळु, हळुहळुचपायदेउनि, क्षीरोदकपरिधानसुधाकर, उंचदुशालखुशालसमोर, मशालअतिविशाल, त्यांतुनसुदाममूर्तिमाजघरांतभोजनाप्रतिचालयली ॥ ७ ॥ श्रीकृष्णें० ॥ मांडुनस्वस्तिकसुवर्णपाट, अडणीवरसोन्याचेंताट, भोंवताफळशाखांचाथाट, कांठींवरणापिंवळेंदाट, मीठमिरेंवरि, आलेंलिंबू, तूतियाखोबरें, किसूनकोशिंबीरसुंदर, अम्लरायतें, रुचिरआयतें, कोमळआंगी, सगळींवांगीं, आणिकारलीं, मेथीपोथीबोंथींकेळें, कोथिंबिरहाळदीसहीत, काथीताथीसाईचरुसह, चुकाचाकवत, चवळीविवळी, कवळ्याशेंगा, चानकुरादळचिरुनिचांगलें, चमचमीतफोडणी, चरारीतशी, चारोळ्यांचेंसांभारें, मउचिमणींबोंडें, चारपानचिचोळींतोंडें, कोहाळाकाशीफळकांकडीकुहिर्या, कमळकंदकोंवळीकाचरीयादुग्धभोंपळे, दिव्यदोडके, वालवाळके, शेंगासुरण, अरुवारपडवळें, पडोळीतोंडलींकाटण, कंदमुळेंफुलपत्रतरु, वेलमात्रघृतपाचितशाखा, वडेनसति, वावडेसारआवडे, कोरवडेपापडबीजवडे, शिऱ्यासगटगटपुऱ्यासांजोऱ्या, काचोऱ्यामालत्यादेटवे, शुभ्रवोटवे, साखरशेवया, सरसहीतशीतपायसलुचया, मांडेपांढुरवर्णपोळिया, घृतेंघोळिल्या, द्विजेंगीळिल्या, धिरडींभाजुकसाजुकनाजुक, राजसवाणे, कानवलेदेखुनमानवले, साखरफेण्या, घिवरघारगे, मोतीचूर, जिलब्यादळया, देतअनुमदे, घमघमाटअनु, मोदनराहे, भातकेशरी, परमकूसरी, दुग्धदधीघृतमधुरसाखररावजांबभर, पन्हेफुटांचे, मटमटाबहु, मधुरलाबसी, लोणकडेंथिजलेंगाईचें, मधुरसुवासिकतूपचांगलें, वाटीभरएकएकाघरचें, सोळासहस्रघरचेपदार्थ, आलेनिजभाग्येंभोजनीं, अन्नब्रह्मरसानुभवानें, विप्रजेविलाउरलेंमानें, सादरनम्रसमारंभानें, पंचारतिकरितीप्रीतीनें, सहस्रनवगंगेरीपानें, विडाअर्पिलाअतिसन्मानें, कातरुक्मरंगेरीवानें, चिकणसुपारीसोनेंकोनें, लवंगसोनिरीसवंगकेले, वेळाजायफळ, सौवर्णांकित, मोतींभाजुनि, चुनाअर्कनिभ, अर्कवर्कसंपर्कशर्करा, संक्षाळितहस्तेंसेवितांचि, कर्कगुरुसम, गर्कसुदामा, तर्करहितनृपअलर्कतैसा, समाधिशयनीं,

शयनकरुनी, इंद्रभुवनपदसुवर्णपट्टण, आत्मलक्षदक्षणालक्षशत, मूर्तिमंत आगोदरदेवें, त्यासिनकळतांहुंडीकरोनिगांवाचीचगांत्रींपाठविली ॥ ८ ॥ श्रीकृष्णेंसुदामजीलासोन्याचीनगरीदिधली० ॥

कटाव द्रौपदी वस्त्रहरण.

भगवंतभक्तजनाचेंनिजनामेंसंकटवारी, करुणाकरकृष्णमुरारी ॥ ध्रु० ॥ कौरवसभेसिपांडवनारी, छळितांकोणिनसेसहकारी, तेंव्हांभक्तराजकैवारी, हृदयींआठविलाकंसारी, शत्रुसभेंतअधोवदनें, भयभीतमनें, करुणावचनें, सतीबोलियली, ब्रह्मांडनायका, यदुकुळटिळका, तूंचिबंधुगणगोतआप्तप्रिय, मायबापनिजमित्रसोयरा, जीवप्राणतुजविणयेथमज, कोणरक्षिता, सांगअनंता, कमळाकांता, अनाथनाथा, व्यापकतूंहृदयस्थ असोनी, नजाणशीहेंअतिसंकटदुर्धटवोढवलें, तुजकांनकळे, मजगांजितिहे दुर्जनकोठें, आहेशिनपावशिकेंविजगीं, मजलाअपमानिशियेसययीं, झणि मोकलिशी, मीकवणकशी, मजलागुनिहेगतिपाहिंविचारुनियांमनिं, तूंअसतांशिरींद्रुपदसुता, अतीपुनीता, पांडुसुतांचीहेवनिता,कुरुळिंधरुनिदुःशासनवोढितदुष्टकसा, शिष्टांचेसन्मुख, नष्टकसाझोंबतसेवसना, भीष्मद्रोणा, कर्णविकर्णा, संतसज्जना, दुष्टदुर्जना, देखतमीआंतुडलेंव्यसना, आझूनिकायसरोरुहनयना, माझीकरुणा, नयेचिकांतुजनामस्मरतां, उडिघालुनियां, तांतडिनेंगज, सोडविला, प्रल्हादपरोपरीवांचविला, ध्रुवबाळक अचलपदींवैसविला, उपमन्युकृपानिधिगौरविला, अतिहीनअजामिळ उद्धरिला, उचलूनिगिरिव्रजराखियला, महिमाअसिव्यासमुनीवदला, अजितोपुरुषार्थकसात्यजिला, हरिलौकरियें, कणवाळपणें, गरुडावरिवैसोनरक्षमला, श्रमसंकटनासुनिभक्तवत्सला, दीनदयाळा, परमकृपाळा, धांवगोपाळा ॥ १ ॥ ऐसेंबोलुनियांगुणवती, लावीनिजनयनांचींपातीं, गेलीशरणहरीतेंचित्तीं, मानसअर्पियलेंभगवंतीं, जोसुज्ञसमर्थ, सनातनसर्वोत्तमसर्वेश, सर्वगतसर्वसाक्षीसर्वांतव्यापक, सर्वसखाहृदयस्थसदा, जवळीचअसे, सकळांतवसे, कवणानदिसे, परिकर्मशुभाशुभपाहतसे, अधिकारअसे, फळभोगितसे, हरिदूरिनसे, पळत्याप्रातिहेअपराधअसे, कळतेनकसे, स्वजनास्तवअवतारधरूनि, युगायुगींखळमारितसे, भवसागरींभाविकवारितसे, करुणाघनआजिकायउपेक्षिल, द्रौपदिच्याव

चनांतअसे, प्रगटेनिजपीतपटेंतनुझांकितसे, नेसविलींवसनेंकरिकौतुक, आंसुडितांनिरियाअपवित्रें, वस्त्रांआंतनिघालींवस्त्रें, बहुवर्णीबहुचित्रविचित्रें, कृष्णकरींचींपरमपवित्रें, देखुनिस्तब्धसभेचींनेत्रें, कौरवमानिति युवतिचरित्रें, सज्जनगर्जतिजयजयमंत्रें, लाजरक्षिलीदेवाकिपुत्रें, आकळलाप्रेमाच्यासूत्रें, पाहतिलतेभगिनीचींगात्रें, ह्मणउनिझांकिलिंकरुणापात्रें, लडिवाळेंनकरीपरतंत्रें, कुरवाळीनिजकरशतपत्रें, रक्षितअसतांशंकरमित्रें, तेथेंकायकिजेअन्यत्रें, जालींचकितसमस्तआमित्रें, दिसतीजैसीं निर्जिवचित्रें, मारिलशेवटिंलीलामात्रें, पावनहींभक्ताचींस्तोत्रें, निर्भियलींभवजीर्णितवस्त्रें, तापत्रयेंतयाचींशस्त्रें, श्रीकृष्णकृपेचींक्षेत्रें, रमाकलत्रें, सच्चिन्मात्रें, स्वयेंस्वतंत्रें, तैंचिघातलींनिजप्राप्तीचींसत्रें ॥ २ ॥ निर्भयजालीमनिंपांचाळी, आलाकैवारीवनमाळी, हर्षेंसज्जनवाहतिटाळी, जालेंअतिकौतुकतेकाळीं, दुर्योधनसंकेतेंलवकरि, दुःशासनकरिं, आंसुडितांनिरि, निघतीवसनेंदिव्यपरोपरि, क्षीरोदकजरतारीवारिक, कळसपाकराधावळिगुजरी, सोनसळीचंद्रकळाचवडी, गंगासागरलिंगाची, बहुमुंगिदुरंगीभिंगाची, कितीचिंचपानशेलारकलंदर, बोटधारनामावळितगटी, ताडपत्रमोतेचुरिपातळ, कपिलकल्हाईतमाजबंदीपाटावदुतारी, राजमाहालखारवाफुटाणी, राजावळकरकोटपरकळे, गगनमहालपाचेची बारिक, रुद्रगांठचिंचोरिफुलकडी, खंबाईतसुरपालघटेची, वरिमाणिकचंद्रिकाकशीदी, कुसुंबीचिकदोजीकुरळे, चिरीवनखुले, झुणेतपशिले, रंगितशेले, वनसकटारे, शेंवतीसाडी, खडीखसखसी, तिघडिरुमाली, बिंबबादली, खिचडिगुलाली, छिटेंबंदरी, संगमनेरी, रंगाकिनारी, हंसधवलसुखमाणिकसुधार, कोकिलजास्वनजांबूअतसी, इंद्रगोपकाश्मीरकेतकी, किंशुकचंपकजातदाडिमी, सुमनसाजरी, भडकभरजरी, बहुतबहुपरी, प्रसादवसनें, परमसोज्वळें, भरितपरिमळें, एकाहुनिपटएकअधिकमनिं, तवकधरुनिदुःशासनवोढित, दोहिंकरोंनिकरेंथकलामग, चांचपडेउघडेंनपडेनख, लाजविलेंरिपु, भागविलेंगौरविलीहरिनें, भगिनीअसिदाखविली, अतिअद्भुतलौकिककरणी ॥३ ॥

कटिबंध ध्रुवचरित्र.

प्रथमब्रह्मदेवदेवापासुनि, मुख्यशतरूपास्वायंभु, मनूत्याच्यातनूपासुनि,

प्रियव्रतसुशीलआत्म, निरतदुजालोकभरण, सौख्यकरण, उत्तानचरण, विहितआचरण, श्रीहरिशिशरण, त्यालादोघीस्त्रियातयांमधें, एकप्रिया, सुरुचितिचा, आवडताउत्तमतो, मांडीवरिबसवितेथें, नावडतीसुनीतिति चा, ध्रुवाहिपावे, बसूंधांवे, टाकीअंकींपाय, त्यालावर्जीसावत्रमाय, कलहकारिणीबलाय, मारिशब्दशस्त्रघाय, ह्मणेपोरापरतजाय, वृथावुरिसिकाय, हातोअनधिकारीकाय, तुझावसायाचाठाय, नोहेनोहेनेणेराय, कारेंपुरलाआयुर्दाय, भाग्यदायनसेतूजऐकराज्यसांप्रदाय, हासमुदाय, तोंमदीय, तुलाव्यालीसापत्नमाय, ऐकुनिमोकलुनीधाय, रुदनकरील वायवाय, वायसाचेपरीवाक्यचुंचुसायकांनींटोंचियला, बायकोअपाय रूपबोलतसे, उपायसुकृतआय, पदरिंकरुनिघेव्यवाय, विमुखमुनीसिवाय, नुमजतसेदिव्यईश, दर्शनपर्याय, अंतरस्थजोअमाय, तयाश्रीहरिसीगाय, तूंउरुगायआर्जउनिमानिंएकनिष्ठध्याय, त्याच्याकृपाबळेंमाझेंउदरराजसुतसराय, येथेंयेउनियांसमाय, तेव्हांनृपाजवळिबसेंकदान घडेअंतराय, आधिंसमजअभिप्राय, गायवांसराचेपरीमुलामलाहेचि माय, बोभायजननिमजाचिबराशिकुनिघेईन्याय, नपावसीप्रत्यवाय, पिसिलराज्यदुग्धसाय, हरिरसायणसेविल्याविणव्यर्थचिव्यवसाय, वेगीं अपसरसरमागेंहांहांरेंवेगींअपसरसरमागेंरे ॥ १ ॥ मुलावयतुझेंलहान, तुलालागल्यातहान, उदकनमिळतांचिहान, धैर्यपाहिजेमहान, तुझीबाल्यबुद्धिअसोआतांमजपासींगाहाण, हेंशाहाणपणत्यजोनिसंतपाइंचीवाहाण, होऊनिजेव्हांफिरसितेव्हांदेवभेटल, संशयतुटल, दुःखआटल, सौख्यवाटल, विषयविटल, दुरितघटल, लाजफिटल, कुमतिसुटल, नयनपटलकाटल, पुढेंवाटल, नेत्रयेउनिनेटल, प्रेमदाटल, विठ्ठलरूपाहोयतो, तुझेंमाझेंबरेंहोइल, जाइलदैन्ययेइलभाग्य, देइलदेवध्रुपदमग, सार्वभौमराज्ययेथिल, कथिलजसेंसोन्यापुढें, कथिलकोणस्वहिततुला, शिथिलदेहहोयतोंवरि, मथिलेंपाहिजेनिगमदहीं, आतांसुतातपकरिंकरिंजाईंरेवेगेंरतिधरेंहरिपाईंरे ॥ २ ॥ ऐकुनिमातेचेबोल, दिल्हावनाकडेडोल, पुढेंदऱ्याखोऱ्याखोल, खोलपर्वताचेगोल, कैंचींउदकाचीओल, गोटेमोठेमोठेवाटेमधेंकांटेतेंणेंफाटे, पायवाटेदुःखमहा, जातीउपवासेंझोल, बळेंसांभाळितो तोल, वदनकोमाइलेंअधरसहितसुकलेकपोल, काकपक्षहीअलोल, बहुततपनतपतखडतरजणुवर्षतिविंगोळ, उठतिमृगजलकल्लोळ, येतीउष्णा

च्याअह्या, पाईलाह्या, भाजतीवाह्या, पांघुरणाविनाराह्यालागुनिठावनाहीं, वृक्षकोटरढोल, चित्तवृत्तिहिआंदोलताति, मोलनसेअसेंराज्यमानियलेंफोल, आतांकायकरूंकसेंकरूंकसामलाहरीभेटल, कसादिसलकेंव्हांपाहिन, राहिनपाईंह्मणुनिपरम, आवडिनेंप्रेमभरेंरडेपडेझडेपुढें, धीरवीरपुरुषवरें, सुरतरुसमपरमगुरुवरनारदमुनिदेखियलाहो ॥ ३ ॥ चूर्णिका ॥ रेरेआदिराजवंशावतंसा, स्वराज्यसरोवरवियोगितबालकलहंसा, अंसावरोनिगलितोत्तरीयपुंसा, चौसाचागर्भकंसारीगिंवसावयालागिंधिवसाधरोनिवागतोसिनिश्वसनविरागधिंसा, तरीयेथेंपाहिजेमुख्यअहिंसा, तेंव्हांचिहरिदर्शनेंहोसीलाहिंसा, अंगीकारावीउत्तरमीमांसा, शीर्णपर्णानिलाहारेंशुष्ककरावेंस्वदेहमांसा, संसारदुःखविध्वंसावयालागिंआत्मप्रशंसाविवर्जितपरमहंसाचियापदपांसामाजिसांसारिकजनहितअसावें, केवळविविक्तदेशीं, त्यक्तवासनादुर्वासनारहितमृद्वासनावरीमैत्र्यादिवासनायुक्तहर्युपासनाकरीतबसावें, आब्रह्मादिभुवनभोगींरुसावें, यदृच्छालाभसंतुष्टद्वंद्वातीतविमत्सरपणेंविलसावें, अमानित्वादिसाधनभगवद्गीतेसिपुसावें, अंतर्बाह्यवैराग्यभाग्यामाजियोग्यसदाचरणेंमानसकसावें, दुराग्रहवितंडवादनकरोनिसच्छास्त्रसद्गुरुवाक्यपरिसावें, तार्तीयभागउर्वरितउठावें, निरलसपणेंचित्तठसावें, ब्राह्ममुहूर्तापासूनिशय्यासनस्थपर्यंतनित्यापरोक्षपरब्रह्मवस्तुआपणअनुभवुनिब्रह्मरंध्रींसहस्त्रदलपंकजींसद्गुरुध्यानमानसपूजनअजपाजपनिवेदनानंतरप्रातःस्नानसंध्याब्रह्मसनातनजपकरोनियथापद्धतीवैदिकतांत्रिकमिश्रितपरमेश्वरार्चनआरंभावें, ऐसाबहुबहुप्रकारेंसज्जनसांप्रदायेंशिक्षिला, मगदीक्षाधिकारार्थपूर्णकृपाकटाक्षेंलक्षिला, वरदपद्महस्तेंमस्तकस्पर्शिला, दक्षिणश्रवणींलागोनिश्रवणमनादिइंद्रियांसिनकळतांप्रणवसहितद्वादशाक्षरवासुदेवमंत्रउपदेशिला, तोआत्मषट्कोपनिषदोक्तस्वात्योदकबृहत्बिंदुश्रवणशुक्तिपुटींप्रवेशला, तोअहमादिवासुदेवस्वतःसिद्धपहिलेंचिप्राप्तिवत्प्राप्तिमानुनिकृतकृत्यराहिला, कंठगतचामीकरवत्गुरूपदिष्टआदर्शदर्शनेंलाभला, अपरिहार्यउपकारकर्ताब्रह्मपुत्रदेशिकरायप्रदक्षिणोनिनमस्कारिला, यानंतरप्रचीतिपावला, असतांसगुणसाक्षात्कारार्थमधुवनींचालेला, तेथेंभगवत्सांनिध्यजाणोनिप्रशस्तकालिंदीतटींस्थिरजाहला ॥

कटाव गणपतीचा.

आनंदेंवंदावागणनायकतो, मंगलदायकतो ॥ ध्रु० ॥ मुंडमथनकरिजन निजनकनिज, रुंडमालधर, अमळकुंडतो, तृतीयनयनपरि, तनयविन यविभु, वक्रतुंडजेथें, धुंडिराजकारिं, शुंडसरळमुनि, धुंडितिजानिंर्वानिं, झुं डनिकाबहु, विकटतुंड, गणपुंडरीक, मणिहारप्रलंबित, कुंडलीशकटि, बं धतनूद्भवपुंडदमन, मणिकुंडलश्रुतियुगिं, गंडस्थळिंअळि, चंद्रखंडधर, गु णगणमंडित, कीर्तिअखंडित, खंडदुरितचय, पंडितगामिनि, तांडवकरिजो, पद्मभवांडीं, मंडलाकृति, चंडपराक्रम, वितंडखंडन, विपक्षदंडन, स्वभक्त मंडन, सुरवरमुनिवर, सकलचराचर, पावनकरिनिज, प्रसाददेउनि, पु रविमनोरय, मंगलदायक, विघ्नविनाशकतो ॥ १ ॥ परमकृपालय, भा लविलसदलि, मालदानरस, पानकरितिकलि, कालकांपति, परनिर्दाळ ण, करितसमरिंजो, पालनकरिसुरचालकत्रिभुवनिं, शंभुबालभव, जाल तेचजंजाळ, कटनकरवाल, स्मरणतें, सप्ततालकरिनृत्यसरसतो॥ झुण ४ क्वणितनूपुरें, खुळ ४ वाळेवांकिपदिं, फुं २ करिनागवंधकटिं, लळ ४ ललितकुंडलें, चप ४ न्यस्तपाउलें, किणि ४ क्षुद्रघंटिका, दण ४ उठवि मंजुरव, गुं ४ भ्रमरगुंजती, खण ४ तालवाजती, धिद्धिद्धिलांगमृदंगरव मृदु, धिमि २ किट, थ ४, थरिकिटथरिकिट, सरिगमपधनी, निधपमग रिसा, सप्तस्वरमुखिं, भेदअलापित, स्वरवर्तुनियां, वेष्टनसंगीत, तननं २ रागरागिणी, ध्रुपदत्रिवटगति, गद्यपद्यविभु, त्द्दद्यसद्यकारि, प्रबंधनि बंध, जगनगलगबग, विसरुनितटस्थ, मौन्यमुद्रा, धरूनिसादर, समुदाय आइकतो ॥ २ ॥ शूर्पकानविभु, गानसरसकारि, तानमानबंधानयथा स्थित, विमानिंसुरवर, मानवतिमनीं, वर्षुनिसुमनीं, दानवमानव, थक्कि तमानसिं, देहभानानिज, नेणतिकिंनर, कनकवसनपरिधानविराजित, सिद्धिबुद्धिसह, शोभामानतो, सृष्टिस्थितिअव, सानकरिक्षणिं, वरप्र दानदे, प्रधानपुरुषतोसमानजगनग, कीर्तिमानतो, वर्तमानअवर्तमानभ विं, तारीधरूनिअभिमानसुजनीं, अमृतरायकविसदापदानमि, वारणमु खतो, विघ्ननिवारण, स्थिरचरकारण, चारणवर्णिति, त्रिभुवनधारण, उदरिंकारितजो, धर्मस्थापन, आगमाविरचीधर्मविधायकतो ॥ मंगलदा यकतो ॥ ३ ॥

चूर्णिका.

श्रीशंकरपदपंकजभजनांकितांमाजिअग्रेसरें ॥ मृकंडतपोधनाचियाकुमारें ॥ देहगेहमोहत्यजोनिएकेसरें, सकलविषयविषासमानमानिलेविराग अवसरें, श्रीचंद्रचूडचरणनलिनध्यानाविनानाठवेदुसरें ॥ प्रज्ञेचेनिप्रसरें॥ दंडधरप्रचंडभयमानोनिषोडशवर्षातींगंडसमजोनितांडवाधीश्वराचीअखंडआराधनाआरंभिली ॥१॥ मंदाकिनीजळतिलतंदुलबिल्वदळीं, मंदारकरवीरइंदीवरबकुळीं, श्रीचंदनकेशरकस्तूरिकादिपरिमळीं, भक्तांमाजिपरमबळी, पूजीशांभवलिंग, मानसयोजीधीरअभंग, गर्जुनीनामेंनीटनिःसंग, करुणांभोदशंभोमंगलप्रदअसावें ॥ २ ॥ ऐशियेअवसरींचिन्मयध्यानींतन्मयहोवोनिबैसतांमुनिराजकेसरीतंवजाणोनिआयुष्यअवसानावरी, जैसेंगिरिवरोनिउतरेमहाप्रवाहवारी, तैसेहाकितटाकितगर्जतगर्जत आलेदूतअचाट, गर्जतिजैसेघोरपिसाट, पाहतिपूजापूर्तीचीवाट, तोंमुनिझालाशंकरभाट, वर्णुनिहाजीमुनिजनकाजीमीभयवाजीयेवोनिप्रार्थितोंहरहरा, निजनिटिलनयननिर्गतज्वलनज्वालाभस्मीकृतस्मरा, तांडवावसानसंभ्रमतूंजटाधरा, पाहिमांपाहिमांशंभो ॥ ३ ॥ ऐसीऐकोनीदीनवाणी, श्रीमत्पिनाकपाणी, लिंगापासुनिउठला, नृसिंहेंप्रल्हादापरीरक्षिला, चिरंजीवचिरंजीवह्मणोनिसंबोखिला, तोनित्यानंदाशिवपादपंकजींरतला ॥ ४ ॥

महीपति बावा.

सुमारें शके १७००. इ० स० सुमारें १७७८.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

भक्त विजय शके १६८४. भक्तलीलामृत.
संतविजय. संतलीलामृत.
कथासारअमृत.

वेंचे, भक्तविजयांतील.

ओंव्या.

अध्याय पहिला.

जयजयभीमातीरविहारा ॥ भक्तवत्सलारुपासागरा ॥ व्यापूनियांचरा

चरा ॥ अससीनिराळासर्वातीत ॥ १ ॥ गणेशसरस्वतीरूप ॥ तूंचिनट
लासीअनेक ॥ ह्मणउनिसारजाविनायक ॥ ग्रंथारंभींनमियेला ॥ २ ॥
आतांनमूंमहाकवी ॥ व्यासवाल्मीकमुनिभार्गवी ॥ शुकनारदउशनाक
वी ॥ जयमुनीआदीनमिले ॥ ३ ॥ आतांनमूंसंतसज्जन ॥ जेहरिसीआव
डतीजीवाहून ॥ कलियुगींअवतारधरून ॥ जडअज्ञानतारिले ॥ ४ ॥ न
मूंसद्गुरुतुकाराम ॥ जेणेंनिरासिलाभवभ्रम ॥ आपुलेनामींदेऊनिप्रेम ॥ भ
वबंधननिवारिलें ॥ ५ ॥ आरंभिलाभक्तविजयग्रंथ ॥ हासिद्धिपाव्वावा
तुह्मीसमस्त ॥ जेदुर्बळाघरींमांडतांकृत्य ॥ साहित्यश्रीमंतकरिताती ॥६ ॥
कींडोळसअसतांकृपाघन ॥ अंधासिहिंडवीतीर्थाटन ॥ तेंवितुह्मीकृपादा
न॥ सरतीवचनेंकरावीं ॥ ७ ॥ मंदमतीमीअज्ञान ॥ नाहींकेलेंकाव्यपठण॥
नाहींपाहिलींग्रंथपुराणें ॥ नेणेंभाषागीर्वाणी ॥ ८ ॥ परंतुयेथेंअसेपरी ॥
जेभक्तचरित्रेंआवडतीहरी ॥ ऐसेंबोलिलात्रिपुरारी ॥ भविष्योत्तरपुराणीं
॥ ९ ॥ ह्मणऊनिधिवसाचित्तीं ॥ मजउपजलीअतिप्रीति ॥ चंचूनेंटिटवी
अपांपती ॥ कोरडाकरीनह्मणतसे ॥ १० ॥ ज्याहरीचेवर्णितांगुण ॥ श्रु
तीसिपडलेंअतिमौन्य ॥ शेषाच्याजिव्हाचिरल्याजाण ॥ केलेंआंथरुण
आंगाचें ॥ ११ ॥ ब्रह्माइंद्रआणिहर ॥ हेहीनेणतीज्याचापार ॥ तेथेंमी
कायपामर ॥ गुणवर्णावयातयाचे ॥ १२ ॥ बाळकेंअघटितघेतलीआळ ॥
मातापुरवीतात्काळ ॥ तैसातोदीनदयाळ ॥ आळमाझीपुरवीलकीं ॥१३॥
मागेंसंतवरदानी ॥ एकनाथबोलिलेरामायणीं ॥ तैशींमाझींप्रसादबोल
णीं ॥ वरदवाणीनसेकीं ॥ १९ ॥ नामदेवमुक्तेश्वरांनीं ॥ भारतींवर्णिलाच
क्रपाणी ॥ तैसींमाझींप्रसादबोलणीं ॥ वरदवाणीनसेकीं ॥ २० ॥ श्रीभा
गवतींटीकावामनी ॥ हरिविजयकेलाश्रीधरांनीं ॥ तैसींमाझींप्रसादबोल
णीं ॥ वरदवाणीनसेकीं ॥ २१ ॥ बोधराजरामदासानीं ॥ गीतींआळ
विलाकैवल्यदानी ॥ तैशींमाझींप्रसादबोलणीं ॥ वरदवाणीनसेकीं ॥२२ ॥
मीमतिमंदअसतांजाण ॥ निजभक्तांचेवर्णितांगुण ॥ कृपाकरीलरुक्मिणी
रमण ॥ भक्तभूषणकृपाळू ॥ २९ ॥ उपजलोंजयाच्यागोत्रींजाण ॥ तया
वसिष्ठासीसाष्टांगनमन ॥ तेहीआपुलेकृपेकरून ॥ ग्रंथसिद्धीसपाववितील
॥ ३० ॥ आतांनमूंमातापिता ॥ जेसकळतीर्थांसीवरिष्ठता ॥ ज्यांचेनि
नरदेहतत्वतां॥ लाधलाअवचितानिजभाग्यें ॥३१॥ आमचेकुळींचेंदैवत॥
उभयपक्षींश्रीरुक्मिणीकांत ॥ तयासनमितांदेवतासमस्त ॥ तृप्तहोतीनि

र्थोरें ॥ ३२ ॥ तोबुद्धिदाताचक्रपाणी ॥ जैशीवदवीलकवित्ववाणी ॥ तैं सादरहोऊनिसंतसज्जनीं ॥ परिसावेंश्रवणींनिजप्रेमें ॥ ३६ ॥ ह्मणाल निजबुद्धीनेंत्वरित ॥ आपुलेचिमतेंरचिलाग्रंथ ॥ तरीतैसेंनव्हेनिश्चित ॥ विकल्पचित्तांतनधरावा ॥ ३७ ॥ तरीउत्तरदेशींसाचार ॥ नाभाजीविरंचीचाअवतार ॥ त्यानेंसंतचरित्रग्रंथथोर ॥ ग्वालेरभाषेंतलिहिलाअसे ॥ ३८ ॥ मानदेशींउद्धवाचिद्घन ॥ त्यांनींभक्तचरित्रेंवर्णिलींजाण ॥ दोहींचेंसंमतएककरून ॥ हाभक्तविजयग्रंथआरंभिला ॥ ३९ ॥ श्रीभीमातीरवासीरुक्मिणीरमण ॥ त्यानेंदिधलेंआश्वासन ॥ ग्रंथप्राकृतवदविलागहन ॥ तोपरिसासज्जननिजप्रीति ॥ ४० ॥ बाळकबोबडेंबोलेवचन ॥ परीमाताचोजकरीऐकोन ॥ तैसेंमाझेंआरुषभाषण ॥ अंगीकारालवाटतें ॥ ४१ ॥ कींगंगेसीओहळगेलाजाण ॥ तिनेंकेलाआपुल्यासमान ॥ तेंवितुमचेकृपेनेंसरतींवचनें ॥ होतीलऐसेंवाटतें ॥ ४२ ॥ कींकस्तूरींतमृत्तिकागेलीमिळोन ॥ मोलाचढलीतिजसमान ॥ तैसेंचमाझेंप्राकृतभाषण ॥ करालमान्यवाटतें ॥ ४३ ॥ कींदुग्धांतपडलेंकिंचित्जीवन ॥ पयेंकेलेंआपुल्यासमान ॥ तेंवितुह्मांसींसलगीकारितांजाण ॥ सरतींवचनेंहोतीलकीं ॥ ४४ ॥ तुह्मीसंतईश्वरमूर्ती ॥ ऐसानिश्चयदृढचित्तीं ॥ ह्मणोनियांमहीपती ॥ नमनकरीसद्भावें ॥ ४६ ॥

एकनाथचरित्र.

भक्तविजय, अध्याय ४५.

त्याभानुदासासपुत्रसद्गुणी ॥ त्याचेंनांवठेविलेंचक्रपाणी ॥ तोपरमभाविकवैष्णवज्ञानी ॥ श्रीहरिभजनींनिमग्न ॥ १० ॥ त्याचापुत्रसूर्यनारायण ॥ जोज्ञानप्रकाशेंदैदीप्यमान ॥ त्याचीकांतासुलक्षण ॥ नांवरुक्मिणीतियेचें ॥ ११ ॥ तेनिजउदरींप्रसवलीसुत ॥ नामतयाचेंएकनाथ ॥ तोजगद्गुरुअवतरलासाक्षात ॥ परिसाचारित्रतयाचें ॥ १२ ॥ तोदिवसेंदिवसजाहलाथोर ॥ व्रतबंधलग्नकेलेंसत्वर ॥ मायबापेंतयावर ॥ कृपाअपारकरिताती ॥ १३ ॥ तेथेंजनार्दनपंतसुज्ञानराशी ॥ दत्तात्रेयदर्शनहोतसेत्यासी ॥ एकनाथउठोनिएकेदिवसीं ॥ गेलेदर्शनासीतयाच्या ॥ १४ ॥ आंगडेंटाकोनीमस्तकावरी ॥ सद्भावेंतयासीनमस्कारकरी ॥ जनार्दनेंदेखोनितेअवसरीं ॥ विस्मितअंतरींहोतसे ॥ १५ ॥ ह्मणेतूंकोण

चासांगत्वरितें ॥ कशास्तवआलासीयेथें ॥ जनार्दनसंबोखूनहातें ॥ वृत्तांतपुसततेधवां ॥ १६ ॥ कींटाकोनिमातापितयांसी ॥ रुसोनिआला सीआह्मांपासीं ॥ हेंयथार्थसांगावेंमजपासीं ॥ संकोचमानसींनधरितां ॥ ॥ १७ ॥ मगजोडोनियांदोन्हीकर ॥ एकनाथबोलेमधुरोत्तर ॥ ह्मणेमीऋग्वेदीब्राह्मणकुमर ॥ दर्शनासाचारपातलों ॥ १८ ॥ मायबापां वरीनरुसतां ॥ उगाचिअनुतापवाटलाचित्ता ॥ कींदेहींजडलीप्रपंचमम ता ॥ कामक्रोधेंचित्तागांजिलें ॥ १९ ॥ लोभमायादंभअहंकार ॥ हेदेहींदिसतीअनिवार ॥ ह्मणोनिस्वामिदर्शनासीसत्वर ॥ आलोंसाचार निजप्रेमें ॥ २० ॥ आतांहेचिइच्छाआहेमानसीं ॥ निरंतरराहावेंतुह्मां पासीं ॥ सेवाकरावीअहर्निसी ॥ निजभावेंसीआवडी ॥ २१ ॥ मीपती तशरणआलोंपाहें ॥ अंगीकारकरींसद्गुरुमाये ॥ ऐसेंबोलोनिलवलाहें ॥ धरिलेपायसद्भावें ॥ २२ ॥ एकनाथाचेंऐकोनिवचन ॥ आश्चर्यकरिती जनार्दन ॥ ह्मणेवयतोदिसताहेलहान ॥ परिविशाळज्ञानअनुपम्य ॥ २३॥ मगजनार्दनेंअभयदेऊनत्यासी ॥ ह्मणितलेंसुखेंअसावेंआह्मांपासीं ॥ हेंवचनऐकोनिमानसीं ॥ उल्हासचित्तासीवाटला ॥ २४ ॥ जैसा द्वैपायनपडतांसंशयवनीं ॥ तयासीभेटलानारदमुनी ॥ तेंविजनार्दनाचे अभयवचनीं ॥ एकनाथमनींसंतोषले ॥ २५ ॥ स्वामीसेवेसीनिरंतर ॥ अहोरात्रअसेतत्पर ॥ कोणेविशींनपडेअंतर ॥ भावार्थथोरधरियेला ॥ ॥ २७ ॥ रात्रींनिजतांजनार्दन ॥ स्वकरेंचुरीतबैसेचरण ॥ निद्रालागतां त्याजकारणें ॥ परीनाहींउठणेंसर्वथा ॥ २८ ॥ विडाकरूनानिजहस्तें ॥ सर्वसाहित्यघालोनियांत्यांत ॥ जनार्दनासीहोऊनिविनत ॥ मुखांतघाली निजप्रेमें ॥ २९ ॥ मुखप्रक्षाळावयासीतस्त ॥ निजकरेंपुढेंआणोनिठेवित ॥ स्नानघालोनिआपुल्याहातें ॥ साहित्यदेतपुजेचें ॥ ३० ॥ जेवितांशेष उच्छिष्टराहत ॥ तेंप्रीतीनेंभक्षीएकनाथ ॥ ऐसीसेवादिवसबहुत ॥ असेकरीतनिजप्रेमें ॥ ३१ ॥ हेंजनार्दनदृष्टींसीदेखतां ॥ मगआश्चर्य करितीनिजाचित्ता ॥ ह्मणेमनुष्यह्मणोंनयेएकनाथा ॥ सकळगुरुभक्तां वरिष्ठकीं ॥ ३५ ॥ एकांतपाहोनिएकेदिवसीं ॥ जनार्दनकृपेनंपुसती तयासी ॥ तूंसेवाकरिसिआह्मांपासीं ॥ मायबापांसीनकळतां ॥ ३६ ॥ तुह्मीतोविरक्तदिसतांजाण ॥ घरींपाहिजेवस्त्रअन्न ॥ वडीलवृद्ध दोघेजण ॥ चिंतादारुणकरितीलकीं ॥ ३७ ॥ ऐसेंजाणोनिजनार्द

न ॥ घरींपाठवीतवस्त्रअन्न ॥ वडिलांसिकळतांवर्तमान ॥ समाधान वाटलें ॥ ३८ ॥ जनार्दनविचारूनिअंतरीं ॥ ह्मणेयासिसांगावीकांहीं चाकरी ॥ मगएकनाथासीआज्ञाकरी ॥ हिशोबदप्तरींराखावा ॥ ३९ ॥ तूंतेथेंअसशीलजरीप्रवीण ॥ तरीकळोंयेईलअवघेंज्ञान ॥ मगअवश्यह्म णोनिकेलेंनमन ॥ आज्ञाप्रमाणस्वामीची ॥ ४० ॥ गुरुसेवेसिनपडतां अंतर ॥ हिशोबराखीनिरंतर ॥ जनार्दनह्मणतीहापरमचतुर ॥ कळला विचारमजलागीं ॥ ४१ ॥ तरीकांहींनिमित्यकरूनजाण ॥ स्वरूपींला वावेंत्याचेंमन ॥ एकनाथासीजवळबोलाऊन ॥ ह्मणेहिशोबदाखवणें आह्मांसी ॥ ४२ ॥ पाहोनिखर्डाखतावणी ॥ हिशोबदाखवींआह्मांला गोनी ॥ अवश्यह्मणोनितयेक्षणीं ॥ पुढतीचरणींलागले ॥ ४३ ॥ सेवे चासारोनिनित्यनेम ॥ रात्रींदीपकासीघातलेंभरण ॥ एकनाथआडका राहिलाचुकोन ॥ तोचिधुंडोनिपाहातसे ॥ ४४ ॥ तोकोठेंनसांपडेतयास ॥ ताळानपडेचिहिशोबास ॥ मगएकाग्रकरोनिचित्तास ॥ हिशोबपा हातबैसला ॥ ४५ ॥ क्षणभरीकांहींचनकरीशयन ॥ नमानुनीनिजदेहा चाशीण ॥ तृषालागलीअतिदारुण ॥ परीउदकपानकरीना ॥ ४६ ॥ ह्म णेउपहारकरूनउदकासघेतां ॥ तरीनिद्राआळसयेईलआतां ॥ मग कायसांगावेंगुरुनाथा ॥ विवेकचिंताकरीतसे ॥ ४७ ॥ जनार्दनजागृत होऊनित्वरित ॥ सभोंवतेंविलोकूनजोंपाहात ॥ तोंएकनाथनादिसेतेथ ॥ ह्मणऊनीविस्मितजाहले ॥ ४८ ॥ अंतरगृहींधुंडितांचिदेखा ॥ तोंहिशो बपाहातबैसलाएका ॥ भरणघालोनियांदीपका ॥ धुंडीतआडकानिश्च ळत्वें ॥ ४९ ॥ तोंअकस्मातताळापडतां ॥ हारुषवाटलाएकनाथा ॥ म गआपुल्याचहातेंटाळीपिटितां ॥ दुसरानसतांसन्निध ॥ ५० ॥ मागेंउ भाराहोनितेथें ॥ जनार्दनकौतुकपाहात ॥ मगसन्मूखहोऊनित्वरित ॥ स्वमुखेंपुसततयासी ॥ ५१ ॥ सद्गुरुह्मणतीएकनाथा ॥ कायआश्चर्यवा टलेंआतां ॥ ह्मणउनीहर्षमानुनीचित्ता ॥ हांसलासितूंयेक्षणीं ॥ ५२ ॥ ऐसेंऐकोनियांवचन ॥ वरतेंपाहेविलोकोन ॥ मगसत्वरउभाराहोन ॥ केलें नमनसद्भावें ॥ ५३ ॥ ह्मणेसर्वहिशोबशोधूनपाहतां ॥ त्यांतएकअ डकाचुकलाहोता ॥ त्याचाअकस्माातताळापडतां ॥ उल्हासचित्तावाट ला ॥ ५४ ॥ ह्मणउनीसंतोषपावोनिमनें ॥ हांसेंआलेंमजकारणें ॥ ऐसें ऐकोनिवचन ॥ जनार्दनविस्मितजाहला ॥ ५५ ॥ मगएकनाथासीस

द्गुरुबोलत ॥ तुझेंआडक्याकडेलागलेंचित्त ॥ तैसेंश्रीकृष्णचरणींहोतां रत ॥ तरीपावसीनिजहितआपुलें ॥ ५६ ॥ ऐशींअक्षरेंपडतांकानीं ॥ अनुतापजाहलातयेक्षणीं ॥ ह्मणेहेचिइच्छाहोतीमनीं ॥ जेआज्ञास्वामीनीं मजद्यावी ॥ ५७ ॥ धन्यदिवससुदिनआजिचा ॥ अनुग्रहजाहलानिजकृपेचा ॥ विकारतुटोनिमायेचा ॥ ठावप्रपंचाचापुसिला ॥ ५८ ॥ मगलेखणीघेऊनितयेक्षणीं ॥ एकनाथठेवीसद्गुरुचरणीं ॥ सांगीतलीजमाखर्चाचीघडणी ॥ तेऐकावीसज्जनींनिजप्रीति ॥ ५९ ॥ नरदेहमुद्दलसालमजकूर ॥ गुदस्तांरुजूपूर्वसंस्कार ॥ प्रेमपत्रहृदयींअक्षर ॥ स्वधर्मेंथोरखर्चकेला ॥ ६० ॥ फळत्यागकरितांचिसकळ ॥ रुजूपावलोंस्वामीजवळ ॥ ब्रह्मार्पणींतयेवेळे ॥ अर्पिलेंनकळेचिसर्वथा ॥ ६१ ॥ विचारहासुरनीसनेमाचा ॥ सावधानपणेंलिहितांसाचा ॥ वरीमनसूरसद्गुरुकृपेचा ॥ हिशोबसकळाचापुसिला ॥ ६२ ॥ एवंनरदेहजमाझाडियासिआणुनी ॥ अज्ञानबाकीझाडाकरुनी ॥ मीविनटलोंतुमचेचरणीं ॥ व्यापारसांडोनीनिजछंदें ॥ ६३ ॥ त्रैलोक्याचेस्वामीआपण ॥ व्यापारझालातुह्मांपासून ॥ तेवाचेसीआवडेकृष्णनाम ॥ कृपेंकरुनिआपुल्या ॥ ॥ ६४ ॥ सोहंदिधलेंखुर्दखत ॥ तेंमस्तकींवंदिलेंम्यांत्वरित ॥ प्रेमाचींवस्त्रेंअपरिमित ॥ पावलोंनिश्चितयेकाळीं ॥ ६५ ॥ निजमुक्तीचालाधलोंविडा ॥ तेणेंवारिलीभवरोगपीडा ॥ कैवल्यपुरासीजाउनीरोकडा ॥ चैतन्यहुंडांबैसलों ॥ ६६ ॥ स्वानुभवाचीतहशीलनिकी ॥ रसदस्वामीसदीधलीशेखीं ॥ संतसंगेंवारूनवसूलबाकी ॥ हुंजतनेटकीभक्तीची ॥ ६७ ॥ पूर्वसुकृतहोतेंकांहीं ॥ मगराममनामव्यापारलाधलोंपाहीं ॥ ऐसेंह्मणऊनतेसमयीं ॥ घातलेंपाईंदंडवत ॥ ६८ ॥ हेंवचनऐकतांचिश्रवणीं ॥ जनार्दनविस्मितझालेमनीं ॥ ह्मणतीयासउपदेशद्यावयालागोनी ॥ अधिकारदिसोनियेतसे ॥ ६९ ॥ मगउठवूनिएकनाथाप्रती ॥ जनार्दनरूपेनेंआलिंगिती ॥ रामकृष्णमंत्रतारकनिश्चिती ॥ सद्गुरुसांगतीतेधवां ॥ ॥ ७० ॥ तेथेंचविश्वासठेवुनीदृढ ॥ परमार्थयोगसाधिलापुढें ॥ कीर्तनींश्रीहरीचेपवाडे ॥ गातसेकोडेनिजप्रीती ॥ ७१ ॥ इतुकीकृपाजालियावर ॥ परिसद्गुरुसेवेसीनपडेअंतर ॥ दिवसेंदिवसअधिकोत्तर ॥ सद्भावसाचारबैसला ॥ ७२ ॥ हानिश्चयदेखोनिजनार्दन ॥ ह्मणेयासीमनुष्यह्मणे

१ पाहींचळीं. २ बुरुज. ३ पावती.

लकोण ॥ विश्वोद्धारकरावयालागोन ॥ अवतारपूर्णविष्णूचा ॥ ७३ ॥
आतांयावरीकरूनीकृपादृष्टी ॥ श्रीदत्तात्रेयाचीकरवावीभेटी ॥ ऐसेंवि
चारोनीपोटीं ॥ जीवींचीगोष्टीसांगतसे ॥ ७४ ॥ एकनाथासिह्मणेजना
र्दन ॥ तुजदत्तात्रेयाचीभेटीकरवीन ॥ परीनिर्भयअसोनियांमन ॥ चि
त्तींनभिणेंसर्वथा ॥ ७५ ॥ तेआपुलेंस्वरूपेंकडोविकडी ॥ पालटकरिती
घडोघडी ॥ अज्ञानजननिंदितीरोकडी ॥ कायाचोखडीतेचिधरिती ॥
॥ ७६ ॥ मीजयासींबोलिनगोष्टी ॥ तूंत्याचेचरणींघालींमिठी ॥ आलिं
गनदेऊनिउठाउटी ॥ सद्गुरूशींपोटींधरावें ॥ ७७ ॥ प्रसाददेतीलतुजका
रणें ॥ तरीतेथेंचभक्षींनिजप्रीतीनें ॥ ऐशीजनार्दनदेतांशिकावण ॥ ए
कनाथचरणधरीतसे ॥ ७८ ॥ ह्मणेहेचिइच्छाबहुतदिनीं ॥ वाढतअसे
माझियेमनीं ॥ परिस्वामीचीमर्यादाउल्लंघोनी ॥ सर्वथामाझेनीनबोल
वे ॥ ७९ ॥ तेंआजआपुल्यास्वमुखेंकरून ॥ मजदिधलेंअभयवचन ॥
तेंआजिमनोरथपूर्णकरून ॥ करवावेंदर्शनदत्ताचें ॥ ८० ॥ ऐसापूर्णजा
णोनियांहेत ॥ एकनाथासीनेलेंअरण्यांत ॥ तंवतेथेंअनुसयासुत ॥ आ
लेअकस्मातभेटावया ॥ ८१ ॥ विशाळडोळेआरक्तनयन ॥ हातींशस्त्रें
अश्ववाहन ॥ सन्निधयेऊनउतरलाजाण ॥ मगकेलेंनमनजनार्दनें ॥
॥ ८४ ॥ यवनभाषेनेंअनुसयासुत ॥ जनार्दनाशींगोष्टीबोलत ॥ हेंदृष्टी
सीदेखतांएकनाथ ॥ आश्चर्यकरितीमानसीं ॥ ८५ ॥ मगएकनाथबो
लाउनीलवलाहीं ॥ उचलोनिस्वामीच्याघातलापायीं ॥ त्यांनींआ
श्वासनदेऊनिपाहीं ॥ वरदानकायबोलत ॥ ११७ ॥ श्रुतिशास्त्राचें
जेंमथित ॥ व्यासेंकाढिलेंश्रीभागवत ॥ त्याचाअर्थसखोलगुप्त ॥ वदेल
प्राकृतप्रसिद्धहा ॥ ११८ ॥ आणीकभावार्थरामायण ॥ वदेलरसाळ
निरोपण ॥ तेंनिजप्रीतीनेंकरितांचिश्रवण ॥ तरतीलजनसकळिक ॥
॥ ११९ ॥ आणीकपदपदांतरेंबहुत ॥ श्रीहरिचरित्रअतिअद्भुत ॥ की
र्तनींगावोनिसत्प्रेमयुक्त ॥ उद्धरीलपतीतश्रवणमात्रें ॥ १२० ॥ ऐसाव
रदेऊनसत्वर ॥ मस्तकींठेविलाअभयकर ॥ निमिषनलोटतांसाचार ॥
अदृश्यझालेतेधवां ॥ १२१ ॥ एकनाथासिधरूनिहातीं ॥ मंदिराआले
सत्वरगती ॥ एकएकासीनाविसंबिती ॥ जेंविलेंकुराप्रतीनिजमाय ॥१२४॥
तान्हयासनपडेमातेचाविसर ॥ हेंपरस्परेंसाक्षदेतसेअंतर ॥ तेंविएक
नाथजनार्दनानिरंतर ॥ असतीसाचारएकाचित्तें ॥ १२५ ॥ तंवकोणेए

केदिवसीं ॥ जनार्दनविचारितीमानसीं ॥ आतांसेवाघेणेंयाजपासीं ॥ अनुचितमजसीदिसताहे ॥ १३१ ॥ मगएकनाथासीबोलतीवचन माझीआज्ञातुजप्रमाण ॥ आतांप्रतिष्ठानासीजाऊन ॥ गृहस्थाश्रमचालवीं ॥ १३२ ॥ हेंप्रमाणवचनकरितांत्वरित ॥ तुजप्रसन्नहोईलरुक्मिणीकांत ॥ जनार्दनेंमस्तकींठेविलाहात ॥ प्रतिष्ठानासीत्वरितचालिला ॥ १३६ ॥ सद्गुरुवचनहेंचिप्रमाण ॥ त्याहुनिवरिष्ठनाहींसाधन ॥ हेगुरुभक्तीचीजाणखूण ॥ इवराकारणेंनघडेची ॥ १३७ ॥

मोरोपंत.

जन्मकाल शके १६५१–इ० स० १७२९.

मरणकाल शके १७१६–इ० स० १७९४.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

रामायण, भारत, भागवत, व कांहीं पुराणांतील भाग यांजवर प्रायःआर्या, क्वचित् श्लोक.

आर्या मोरोपंती.

गीतिछंद.

स्फुट आर्या.

आर्याआर्यांसिरुचे ईच्याठायींजशीअसेगोडी ॥
आहेइतराछंदीं गोडीपरियापरीसतीथोडी ॥ १ ॥
काव्यकरावेंम्यांनच वचकावेंदूषितीपरिलघूस ॥
कांनसदनवांधावें कींत्यांतपुढेंबिळेंकरिलंघूस ॥ २ ॥
आर्यकथाछंदानें आर्याछंदेंचिजन्मलींसरलें ॥
यांहींमाझेंतनुवाक्कर्ममनःपापसर्वथासरलें ॥ ३ ॥
गीर्वाणशब्दपुष्कळ जनपदभाषाचिदेखतांथोडी ॥
यास्तवगुणज्ञलोकीं याचीघ्यावीहळूहळूगोडी ॥ ४ ॥
प्राकृतसंस्कृतमिश्रित यास्तवकोणीझणेलहीकंथा ॥
भवशीतभीतिभीत स्वांतालादाविलाबरापंथा ॥ ५ ॥

भगवद्भक्तानुज्ञा कींगाव्यासतूकथायथामातितें ॥
स्वीकारिलेंस्वहितम्यां नमुनिस्वसुरद्रुमारमापतितें ॥ ६ ॥
नमिलागजमुखज्याचे सेवुनिमृदुमधुरबोलकानाहीं ॥
चुंबुनिशंभुम्हणेवा तुजसमआम्नायबोलकानाहीं ॥ ८ ॥
ज्यांच्यात्दत्कासारीं होयगुणस्नेहबिंदुहीफार ॥
सारज्ञअसूयोझ्झित त्यांलामाझाअसोनमस्कार ॥ ९ ॥
श्रीकृष्णाचेंचित्तीं चिंतावेंसुचिरचारुपदकमळ ॥
प्रक्षाळीत्दृदयींचा जेंश्रीवक्षस्थळैकपदकमळ ॥ १२ ॥
सेवुनिसंततपाला संततपालायदर्थकरितात ॥
तोप्रिययास्तवनाकीं यास्तवनाकींहितेंचिवरितात ॥ १३ ॥
भक्तीनेंमनज्याच्या पदपद्मींमधुपकरुनियांयोगी ॥
ज्याचेंगातांनाम त्यजुनितनुभ्रमहिमुक्तिपदभोगी ॥ १४ ॥
जरिबोवडेंपित्याचें मोहावेंमनतथापितोकानें ॥
प्रभुसाळ्याभोळ्याची बहुवात्सल्येंकथापितोकानें ॥ १५ ॥
दूरअसोदीनअसो दासाचीविठ्ठलासिंआठवण ॥
नामचिपुरेनघ्यावे अष्टांगींनमनकरुनिआठवण ॥ १६ ॥
भ्रष्टअजामिळगजवर पशुबाळध्रुवहिपिंगळागणिका ॥
हेकितिशिळेसितारी श्रीशातवपादधूळिचीकणिका ॥ १७ ॥
गुरुभक्तितेस्वमाता, भाऊसत्संग, विषयतेबाऊ ॥
भाऊमाझेंमानस बाळश्रीरामकीर्तितेंखाऊ ॥ १८ ॥
मनहेंओढाळगुरूं परधनपरकामिनीकडेधांवे ॥
यास्तवविवेकपाशें कंठींवैराग्यकाष्ठबांधावें ॥ १९ ॥
मातेतेंत्यजुनिपळहि जायनभलतीकडेजसेंबाळ ॥
सत्संगतिसोडुनिमन नचजाउतसेंचिघेउहेंआळ ॥ २० ॥
हळुहळुझडोअहंता सन्मनींवार्धकींजशीशेंडी ॥
केंडूविवेकविषया निस्पृहजनवस्तुतेंजसाकेंडी ॥ २१ ॥
भगवन्नामाअपयश होउंदेवूंनकोपतितसारे ॥
तरलेएकचिउरतां, कोपेनाकायतोपतितसारे ॥ २३ ॥
श्रीहरिहरनामेंहो, जरिबहुदोषीअसाधुवादास ॥
दीनींएकींचअदय पणतेंपोषीअसाधुवादास ॥ २४ ॥

चिंतामणिच्याधामा विसरविसीस्वर्गतरुकुसुमदामा ॥
आह्मांबाळाआमा रामाचाप्रतिनिधीचतूंनामा ॥ २५ ॥
नामावामातातों वात्सल्येंत्वांउदंडलाजविली ॥
उद्धरुनिपतितराम प्रभुकीर्तिहुनिस्वकीर्तिसाजविली ॥ २६ ॥
वसलेंसिपिंगलेच्या जैसेंश्रीनारदादिवीरांच्या ॥
रामसुतमयूरमुखीं वसनामावससिजेंविकीरांच्या ॥ २७ ॥

वेंचे, मंत्रभागवतांतील.

आर्या.

अकराव्यास्कंधांतील.

तेहेचिहोयभगवन्मायारायाहिच्याचियाकार्यें ॥
सृष्टिस्थितिलयरूपें जाणावेंबाइलातुवांआर्यें ॥ ३९ ॥
वारिधिलक्षाहुनिही मायाअतिदुस्तराइसतराया ॥
यत्नप्रबुद्ध[1]हिह्मणे हरिभजनाविणनसेदिसतराया[2] ॥ ४० ॥
सुखव्हायासंसारीं बहुयत्नव्हावयाअसुखरचितां ॥
होतोविपर्ययमनीं धरिलेंतेंचिनघडेअसुखरचितां ॥ ४१ ॥
देतींदुःखचिधनसुत दारसदनआप्तजातिसोडून ॥
हेंप्रथमविचारावें कींलाभअशासकायजोडून ॥ ४२ ॥
वायांचिनित्यताभ्रम कर्मार्जितहातसाचिपरलोक ॥
स्पर्धाआणिअसूया भयनाशेंयांतत्यांतहीशोक ॥ ४३ ॥
यत्नेंश्रेयकळाया शास्त्रानुभवहिकळावयाभावें ॥
सद्गुरुलाशरणनृपा त्यजुनिकपटदंभसर्वथाजावें ॥ ४४ ॥
ननरह्मणावाआत्मा विष्णुगुरुअसाचिभावबाणावा ॥
सेवाकरुनितयाची जाणायाचासदर्थजाणावा ॥ ४५ ॥
मोदप्रदशुचिभगवद्धर्मशिकावेनव्हेसुखावेच ॥
आत्माआत्मप्रदहरि करिवरतारकजिहींसुखावेच ॥ ४६ ॥
भगवज्जनसंगसदा सर्वत्रअसंगमनकरायातें ॥
जपुनिशिकावेंदीनीं करणेंकारुण्यजनकरायातें ॥ ४७ ॥
वरशौचतपतितिक्षा मौनस्वाध्यायआर्जवशिकावें ॥

---

१ प्रबुद्धनामासाधु. २ हे जनकराया.

सुब्रह्मचर्यभूतीं अद्रोहसमत्वहेंपिकपिकावें ॥ ४८ ॥
तेतेसुगुणशिकावे आत्माईश्वरसमानसर्वांत ॥
हेचिशिकावीस्थितिगुरु, कपिलाषष्ठीजशीचपर्वांत ॥ ४९ ॥
बाढश्रद्धाशास्त्रीं भागवतींतदितरींनकुत्साहें ॥
बाआधींचशिकावें हरिकीर्तिश्रवणफारउत्साहें ॥ ५० ॥
भक्तिअशीइजपासुनि भक्तिदुजीप्रेमलक्षणाहोती ॥
मगजाऊंदेप्रभुच्या वार्तेवांचूननक्षणाहोती ॥ ५८ ॥
वरपुरुषविष्णुधर्मचि शिकलातत्प्रभवभक्तिनेंवरिला ॥
मायेसिसुखेंतरला कींनारायणचिएकआदरिला ॥ ६० ॥
मोठाकलिचागुणहा कींकेशवकीर्तनेंचिसर्वतरे ॥
राजाहरिचरितांचें गाणेंहेंवज्रपापपर्वतरे ॥ ११२ ॥
बानरशरीरदुर्लभ सत्संगतिसुमतियांतमुद्धारा ॥
ज्ञातेआपणाचिकरिति आपुलियासुगुणवरुनिउद्धारा ॥ १३९ ॥
सुज्ञासर्वांभूतीं बुध्यादिजडेंसमस्तचाळितसें ॥
आत्मामीएकसगुण निर्गुणगुणविश्वसर्वपाळितसें ॥ १४० ॥
वस्तुनव्हेमिथ्याहा बंधअसेंजाणउद्धवासाचें ॥
ऐसेंकळणेंवळणें हेंफळगुरुसदनशुद्धवासाचें ॥ २२५ ॥
तेमोक्षबंधज्यांस्तव विद्याऽविद्याअनादिममशक्ती ॥
बंधअविद्येनेंवा विद्येनेंमुक्तिचीअभिव्यक्ती ॥ २२६ ॥
वार्याद्युपाधिकरितां बिंबप्रतिबिंबभेदरविसघडे ॥
जळकृतकंपादिकजें प्रतिबिंबालाचिजेंविसकळजडे ॥ २२७ ॥
सुज्ञाप्रतिबिंबेंजीं त्यांसिपरस्परउपाधिनेंभेद ॥
घटफुटतांबिंबैक्यें प्रतिबिंबाचाजसासरेखेद ॥ २२८ ॥
देमनतसाअविद्ये माजिप्रतिबिंबतोमदंशजडे ॥
जीवतयासिअसेजो तींतअविद्येकडोनिबंधघडे ॥ २२९ ॥
बात्याजीवालाचि स्वाविद्योपाधिच्याचिभेदानें ॥
नानात्वअसेसुज्ञा कथिलेंपहिलेंअसेंचिवेदानें ॥ २३० ॥
वस्तुविचारदृढकरुनि देहाद्यध्यासकरिलजोदूर ॥
सर्वगतींमद्रूपीं मनअर्पिलतोचिनिश्चयेंशूर ॥ २४७ ॥
देहींविरक्तिमाझ्या ठायींत्याप्राप्तहोतसेभक्ती ॥

ध्यातोमजसत्संगीं जसिकोठेंहीतशीनसेशक्ती ॥ २५१ ॥
मोक्षदह्मणेसदयजो कोणाचाहीकरीचनाद्रोह ॥
नांदेक्षमाजयाच्या त्हदयींतोसाधुनाशितोमोह ॥ ५५ ॥
भव्यबळसत्यज्याचें नित्यअसूयादिरहितजोकाय ॥
सुखदुःखांतसमसदा ज्याचासर्वोपकाररतकाय ॥ ५६ ॥
गडबडनाकामांहीं सुमृदुसदाचाररतसदादांत ॥
त्दृष्टक्रियारहितमित भोजीजोभीपरिग्रहाशांत ॥ ५७ ॥
वर्तेस्वधर्ममार्गीं माझाआश्रितसदाकरीमनन ॥
जोसावधानपावे नविकारमनांतज्याचियाजनन ॥ ५८ ॥
तेंवीचविपत्तींतहि दीननव्हेजोक्षुधातृषाशोक ॥
मोहजरामृत्युइहीं केलानाहींचउद्भवाओक ॥ ५९ ॥
वाहेनामानाकीं इतराच्यामानबोधनींदक्ष ॥
वंचकनव्हेप्रवर्ते धरुनिदयेचाचिनित्यजोपक्ष ॥ २६० ॥
सुज्ञानीजोमाझ्या ध्यानींथानींमुलातशीगोडी ॥
गुणदोषज्ञाहिभक्तिच हितकरिलह्मणेस्वधर्महीसोडी ॥ ६१ ॥
देवजसामीतत्वें जाणुनिजाणुनिपुनःपुन्हाभजते ॥
तेजनअनन्यभावें बहुसंमतभक्ततमसदामजते ॥ ६२ ॥
यद्यपिसुदुर्लभअसे सुप्रेमेंसुलभयापरिसदामीं ॥
किंवहुनाबालागे बांधुनिघेणेंहियाहरिसदामीं ॥ ६६ ॥
वर्तेप्रपंचजोहा याचाअध्यासजेथवरिवागे ॥
जीवाअनाद्यविद्या योगानेंकर्तृभोक्तृपणलागे ॥ ९१ ॥
तेव्हांचिविधिनिषेध प्राप्तिअसेह्मणुनिचित्तशोधाया ॥
कर्मेंकथिलींसाधो समजवरेंतूंचियोग्यबोधाया ॥ ९२ ॥
बाचित्तशुद्धिहोतां वारायाकर्मजाड्यमद्धजनीं ॥
विक्षेपककर्मादर यावदलोंयोग्यमाजियानजनीं ॥ ९३ ॥
सुदृढविश्वासेंमज भजकर्मेंत्यजुनिभक्तितारील ॥
कींक्षुद्रोपायसुधा ॥ तृप्तिकरिलसर्वपापवारील ॥ ९४ ॥
देतेविद्यादर्शन तेव्हांकर्तव्यसर्वआटतसे ॥
वाटतसेकांडयिटें आपणसर्वत्रपूर्णदाटतसे ॥ ९५ ॥
नयनींचामळझडतां जैसाअर्थप्रकाशबहुहोतो ॥

तेसाविवृद्धसत्वें धर्महिमद्भक्तिरूपगुरुजोतो ॥ ९८ ॥
मोडुनिअसात्विकाचा प्रेमासात्विकपदार्थजेत्यांचें ॥
सेवनसत्वगुणांतें वाढवितेंतद्विपक्षजेत्यांचें ॥ ९९ ॥
भक्तिस्वरूपधर्म प्रकटोनिअधर्मसर्वहीनाशी ॥
त्यानिर्मूळासंभव तेंविनसेजेंविगर्वहीनाशी ॥ ३०० ॥
यज्ञस्वरूपयज्ञ प्रभुपरमानंदरूपजोहामी ॥
स्फुरलोंस्वात्मत्वेंतरि तेंसुखविधिच्याहिबानसेधामीं ॥ ३५१ ॥
बहुजिव्होपस्थाचा धरणेंजोवेगहेचिहोयधृती ॥
नअनुद्वेगचिकेवळ समजेलअसेंयथार्थतोचिकृती ॥ ३९१ ॥
गलिताहंकृतिजाणे बंधामोक्षासिअनुभवींचढला ॥
तोपंडितइतरनव्हे जरिहिपुष्कळसर्वशास्त्रहीपढला ॥ ४०० ॥
देहचिआत्माभासे जेणेंह्यात्रिविधजोअहंकार ॥
झालाप्रधानजमहत्तत्वापासूनलब्धविस्तार ॥ ४६० ॥
नरदेहींयमनियम व्रतदानतपस्वधर्मजेंकांहीं ॥
याचेंमुख्यफळमनो निग्रहचिज्ञानवेगळेंनाहीं ॥ ४६४ ॥
वपुकल्पिलेंमनेंहें मीहेंमाझेंअसेंह्मणातिअंध ॥
भ्रमतिभ्रमेंअपारीं संसारींदृढगळांकरितिबंध ॥ ७८ ॥
भव्यस्वभावआत्मा शुद्धज्ञानस्वरूपहाकांहीं ॥
कर्मनकरिनिष्क्रियहें वेदांहींकळविलेंचिहाकांहीं ॥ ८१ ॥
मोहींपडतोकूपीं अंधाचाअनुगजनजसाअंध ॥
गंधहिविषयिजनाचा सुविरक्तालाहिकरितसेबंध ॥ ५०८ ॥
देहपरममलिनअशुचि कोठेंकोठेंसुगंधिताशुचिता ॥
गुणकल्पनामनाची गमलीभ्रांतासिअनुचिताउचिता ॥ ५२६ ॥
बाचेंकींआईचें स्त्रीवन्हिस्वामिसारमेयाचें ॥
सुत्दृदाचेंकींनिजवपु नचानिवडेतुल्यहेंगमेसाचें ॥ २७ ॥
देहींअनपेक्षसदा समदर्शनज्यासिशांतिहेंवित्त ॥
अपरिग्रहनिरहंकृति निर्मलनिर्द्वंद्वसंतमच्चित्त ॥ ३७ ॥
नरहोकींनारीहो अधिकारमदर्चनींअसेसर्वां ॥
नित्यार्चनापारिसबहु मानावेंअष्टमीमुखापर्वां ॥ ५९ ॥

१ कुत्रा.

भर्मतसापरमात्मा मीजगनगभिन्नकायमानावें ॥
वानावेंभ्रांतांहीं नानारूपेंतसेंचियानावें ॥ ६४ ॥
गवसेविचारकरितां एकब्रह्मचिषडिंद्रियजयानें ॥
ज्यामुक्तिचीअपेक्षा हाचिकरावासुनिश्चयतयानें ॥ ६५ ॥
वासकरुनिपरमात्मा सकळाभूतांतएकपूर्णवसे ॥
जोतोचिआपणांतहि आकाशजसाघटांततेंविअंसे ॥ ६६ ॥
यत्नेंदातास्तेन द्विजअंत्यजभास्करस्फुलिंगतथा ॥
अक्रूरक्रूरअशा ठायींसमदृष्टिलागयाचिपथा ॥ ७२ ॥
गगनजयापरिवर्ते सर्वघटांमाजिएकईशवसे ॥
हाअनुभवयेतोंवरि भजनअसेजेनतेकुधीशवसे ॥ ७६ ॥

आदिपर्वांतील कचोपाख्यान.

आर्या.

जनमेजयनृपतिपुसे वैशंपायनकथीसविस्तरतें ॥
बहुमीलेशचिगातों जगलेशेंहीमहद्यशेंतरतें ॥ १ ॥
झालाययातिकविचा जामातातीचसत्कथापरिसा ॥
याचरितामृतपानें यालोकींसर्वरासिकहो[१]हरिसा ॥ २ ॥
देवांच्याहीजेजे भटहोतीसंगरांतअसुरहित ॥
संजीविनीबळेंत्यां उठविकरीकाव्यानित्यअसुराहित ॥ ३ ॥
तीविद्यासुरगुरुला अवगतनव्हतीह्मणूनिसमरांत ॥
बहुमरतीतेंपाहुनि नाटिकेउत्साहधैर्यअमरांत ॥ ४ ॥
तीविद्यासाधाया देवांनींसद्विचारआठविला ॥
शुक्राकडेस्वगुरुसुत कचविनवुनिकथुनियुक्तिपाठविला ॥ ५ ॥
शिष्यत्वेंजाउनिकच सांगेगुरुदास्यकामपदनमुनी ॥
प्रणतींशत्रुसुतींही द्रवलातोसुप्रसन्नवदनमुनी ॥ ६ ॥
आराधिलाकचेंगुरु गुरुचीकन्याहिदेवयानीती ॥
झालीप्रसन्नसत्वर शिकवितितैसीचदेवयानीती ॥ ७ ॥
असुरह्मणतिविद्येनें प्रबळकरायासदेवयानीचें ॥
मनमोहिलेंगुरूचें गुरुचित्ताहूनिंदेवयानीचें ॥ ८ ॥

---

१ इंद्रासारखा.

गुरुगोरक्षणकरितां देवद्वेषेंकरूनिअसुरांनीं ॥
कचमांसमृगांसिदिलें वांटुनिभक्षावयासिअसुरानीं ॥ ९ ॥
गाईगृहांसिआल्या मावळलारविहिकचनआढळला ॥
तेंव्हांसोडुनिधृतिनग शुक्रसुताबुद्धिभूमिलाढळला ॥ १० ॥
शुक्रसुतागहिंवरली न्हाणीतदुरस्थळासिअश्रुतिचें ॥
कवणालानप्रियतें गुणमणिमयकेलिमंदिरश्रुतिचें ॥ ११ ॥
तातासिह्मणेआला नाहींअद्यापिकचनसेअवधी ॥
लवधीरबुद्धिनधरी माझीतातासुनिष्ठुरातवधी ॥ १२ ॥
येतामघांचिअसता जरिकुशळीकारितिखळअघांबरवी ॥
गतिनदिसेचिकचाची कुशळिजनविरहअसानघाबरवी ॥ १३ ॥
कचआजिनयेतांमी प्राणत्यागीननभरतांघटिका ॥
आणतुझीजाणखरें केलानिश्चयनव्हेचिहालटिका ॥ १४ ॥
काव्यह्मणेधीरधरीं आहेसंजीवनीसुधाधारा ॥
उठवूनिआणितोंकच चिंतुनिविश्वंभराबुधाधारा ॥ १५ ॥
मंत्रजपकरुनितोकवि येरेवत्साकचाअसेंबाहे ॥
भेदुनिवृकोदरेंपल सर्वनिघेत्यांतलेशहिनराहे ॥ १६ ॥
होतातसाचिझाला उठलाआचार्यदेवतारीती ॥
शक्तितसीचनिरुपमा भिन्नागुर्वन्यदेवतारीती ॥ १७ ॥
कचयेतांबहुहर्षे धन्यह्मणेमीचकन्यकामातें ॥
वांचविलात्वांचिदिल्हा हादेइलकोणअन्यकामातें ॥ १८ ॥
पुसतांवधवृत्तकच स्वगुरुसुतेलासमस्तआयकवी ॥
प्रार्थुनिह्मणेउगीहा स्वस्तिअसोसर्वविप्ररायकवी ॥ १९ ॥
त्यावरिगुरुकन्योक्तें पुष्पेंआणावयासिजायवना ॥
सांपडलात्याअसुरां कचजैसावत्सएकलांयवना ॥ २० ॥
पुनरपित्यापापांनीं सद्विप्रकुमारचरचरांचिरिला ॥
भयनधरिलेंतिळहित्या पापाच्याजोडितांमहागिरिला ॥ २१ ॥
खंडतिळप्रायकरुनि नेउनिकेलेनिमग्नजळधींत ॥
नाहींचधर्मकरुणा पापभयविचारलेशखळधींत ॥ २२ ॥
जोमुनितयासिकन्या प्रियकामदयाळुकाव्यतोतारी ॥
रजगोळाकरुनिघडी शिष्याचीमूर्तिजेंविंवोतारी ॥ २३ ॥

म. म. द. वा. पोतदार

पुनरपितोकचवधिला केलातद्देहदग्धरुष्टांनीं ॥
शुक्रासिपाजिलेंहो तद्भस्मसुरारसांतदुष्टांनीं ॥ २४ ॥
कचनदिसतांरडेसुर यानीतींतेंपिताह्मणेकांगे ॥
वत्सेरडसीऐसें पुसतांतैंसेंचितीपुन्हासांगे ॥ २५ ॥
शुक्रह्मणेवत्सेमी वांचवितोंपरिपुनःपुन्हामरतो ॥
आग्रहकरूनिह्मणसी प्रेतगतिंगतहिकचपुन्हापरतो ॥ २६ ॥
त्यजशोकमत्प्रसादें तुजकायउणेंमुलीनकोंचिरडों ॥
दाटुनिमाथांवाहुनि दुर्वहदुःखाद्रिलानकोंचिरडों ॥ २७ ॥
तीतातासिह्मणेकच गुरुभक्तकुलीनसाधुकार्यकर ॥
जरित्यासिसोडिलेंजळ तरिजळसोडूमलाहिआर्यकर ॥ २८ ॥
ब्रह्मघ्नांशिष्यांची भीडधरुनिसाधुशिष्यमोकालिला ॥
ह्मणतिलनऐकवेतें नस्वहितकचींअसेंगमोकालिला ॥ २९ ॥
स्वमनिंह्मणेकविसत्तम मळवावेंपंडितेंनयश, हाणी ॥
प्राणाचीहिबरीपरि नयशाचीसांगतीनयशहाणी ॥ ३० ॥
मगमेळवीमहात्मा एकत्रसमस्तअसुरकोपानें ॥
खवळेप्रियपुत्रभसित मिश्रितमधुच्याहितज्ञतोपानें ॥ ३१ ॥
असुरांसिह्मणेकारे नेणाअद्यापिमत्तपामरतो ॥
कींवांचतोपतंगन भीजोज्वलनासिमत्तपामरतो ॥ ३२ ॥
विप्रअवध्यह्मणेश्रुति हाणोनितिच्याहिलातहाकेला ॥
कचहननेंसुरगुरुचा नतुह्मींमाझाचिघातहाकेला ॥ ३३ ॥
ब्राह्मणकणसाखुपतो तुमच्यानेत्रींनसोसवेकाढा ॥
युक्ताचिमरणाराला हितपरिणामहिनसोसवेकाढा ॥ ३४ ॥
धिक्कारुनिअसुरांतें धर्मचितोअमृतमयवचाशिकवी ॥
वाहेकरुणाविद्या दिव्यतपस्याबळेंकचाशिकवी ॥ ३५ ॥
जोंगुरुवत्सकचह्मणुनि एहिअसेंतोह्मणावयायोजी ॥
तोंविद्यासामर्थ्यें उपजूनिगुरूदरींह्मणेंवोजी ॥ ३६ ॥
उदरप्रवेशपुसता झालातोपुण्यराशिशुक्रमुनी ॥
सांगुनिखळकपटह्मणे येथवसोकाळहाशिशुक्रमुनी ॥ ३७ ॥
निर्भयवसेनकाळ क्रमुनिपवित्रोदरींअसाचिसुखें ॥
नहितगुरूदरदारण निघतांमजनिंदितीलसाधुमुखें ॥ ३८ ॥

शुक्रह्मणेवत्सेकच कुक्षिविदारुनिनिघेलबाहेर ॥
हातरलाचिपरितुझें याकुव्यसनींबुडेलमाहेर ॥ ३९ ॥
सुरयानीत्यासिह्मणे वदतांहेंअशुभकार्यहोतात ॥
व्हावेदोघेहिमला चिंतामणिहेच्चिपायहोतात ॥ ४० ॥
तारुनिशिष्यासितरो गुरुह्मणत्येंपात्रकन्यकान्यांया ॥
नोहेवरासिवरदा जाणसितूंसुज्ञनायकान्याया ॥ ४१ ॥
भीडसुतेचीभारी विद्यासंजीवनीकचांशिकवी ॥
गुरुलाहिवांचवाया योग्यकरीसज्जनाकचाशिकवी ॥ ४२ ॥
गुरुकुक्षिविदारुनिकच बाहेरिनिघेपरंतुबहुतोंभी ॥
उठवुनिगुरुसंकोचें नमुनिरडेकुलजकीर्तिचालोभी ॥ ४३ ॥
गुरुदक्षिणाविधीतें कचगुरुचाआप्तविद्यमानधनें ॥
देहेंसाधीधन्यचि केलानिजआप्तविद्यमानधनें ॥ ४४ ॥
कचघातकासुरांतें सुरयानीचास्वयेंजनकदापी ॥
कींजोब्रह्मद्वेष्टा कुशळनपावेलतोजनकदापी ॥ ४५ ॥
समजावेंरंजसामी विप्रगुरुतसाचिहाकचपळाला ॥
ब्रह्मांडांतुनिजरिरिपु वधिननदेतांचिहाकचपळाला ॥ ४६ ॥
असुरांसिकरुनिशिक्षा बाहुउभारुनिह्मणेअहोकानीं ॥
घ्यावेंमाझेंहितकर मर्यादावचनसाधुलोकांनीं ॥ ४७ ॥
जोविप्रआजपासुनि मद्यप्राशनकरीलतोपापी ॥
ब्रह्मघ्नासमनिश्चित असिमर्यादास्वयेंकविस्थापी ॥ ४८ ॥
वर्षेंसहस्रहोता कचगुरुसेवेंतमगतयाप्राज्ञा ॥
शुक्रेंबहुसंतोषें दिधलीजायापित्याकडेआज्ञा ॥ ४९ ॥
कचसिद्धहोयजोंतों शुक्रसुतात्यामनोहराउचिता ॥
स्वकरग्रहार्थविनवी बहुआवडलीसुविद्यताशुचिता ॥ ५० ॥
जेंगुरुचेंतेंचितिसीं पूज्यत्वाचेंधरूनिकचनातें ॥
ठेवूनिदृष्टिधर्मीं तोनतिच्यामान्यहोयवचनातें ॥ ५१ ॥
पडतांगळांह्मणेकच भगिनीलावरुनियांनभाउंतरे ॥
करितांअधर्मसद्यः स्वपितृसुतद्विज्जनमुखप्रभाउतरे ॥ ५२ ॥
सुखव्हावेंतरिधर्मा प्रतिह्मणमाथांवसेंनसेंदूर ॥
पूजाकैंचीलोकीं जरिदगडाशिरींधरीनसेंदूर ॥ ५३ ॥

धर्मअनंतअसोपारि तोकरितांकीर्तनस्वसेवेचे ॥
सांगप्रकारयाहुनि दुसरेकांहींमजस्वसेवेचे ॥ ५४ ॥
ज्याउदरींवासतुझा तेथेंमाझाहिहेंअसेंनातें ॥
केंविकरग्रहणकरूं संमतधर्मासिजेंअसेनातें ॥ ५५ ॥
बहुदिवसांचीआशा तात्काळछेदितांकचेंरुष्टा ॥
शुक्रसुतात्यासिह्मणे रेकपटपटोभलाभलादुष्टा ॥ ५६ ॥
ऐकरुतघ्राजरिमी उठवाचिमदर्थयाहतांशतदा ॥
ऐसेंगुरुसनह्मणतें कैसाउठतासितूंहतांशतदा ॥ ५७ ॥
तूंमलिनकुटिलनीरस जडहिपुनर्भवपणेंहिकचसाच ॥
धरिलाशिरींहिनस्व प्रकृतिगुणत्यजिसिनामंकचसाच ॥ ५८ ॥
नकरींविफळमदाशा आशाभंगूनयेचिसाधूंनीं ॥
जरिभंगिसीलविद्या सिद्धिनसोजीसिनेसिसाधूनी ॥ ५९ ॥
कचहिह्मणेगुरुवेदा तुज्ञानाहींह्मणोनियाकर्मा ॥
मान्यनसेंहूंशापीं कीर्तिकरचिशापनचुकतांधर्मा ॥ ६० ॥
पढवीनज्यासिविद्या हीत्यासिफळेलतूंहिघेशाप ॥
तुजकोणीहीऋषिसुत नवरीलफळोतुझेंतुलापाप ॥ ६१ ॥
जातांस्वर्गींमिरविति निजगुरुसुतरत्नदेवयानींतें ॥
वर्णितिदैत्यांतेंकिति कितिकवितेंकितिकदेवयानीतें ॥ ६२ ॥

आदिपर्वांतील ययातीचें आख्यान.

विद्यालाभमुदितसुर हरिसिह्मणतिविक्रमासियासमया ॥
पूर्वींनपावलोंचि प्रभुजीटाळूनकाचियासमया ॥ १ ॥
आह्मांनदिसेचिदुजा सुखदायकशत्रुनाशसमयज्ञ ॥
समयींपराक्रमातें करितिशुभयशोधनाशसमयज्ञ ॥ २ ॥
वृषपर्वतडागाचा होऊंनेदीविनाशकविरोध ॥
पाडावायांतयशः संपज्जीवनविनाशकविरोध ॥ ३ ॥
करुनिविचारअसाहरि जेथेंवृषपर्वदैत्यपतिराज्य ॥
त्यादेशींजायह्मणे जरिमिळतेंरंध्रलघुहितेंप्राज्य ॥ ४ ॥
तोंरम्यवनींशक्रें जळकेलिरतासखीयुताधन्या ॥

अवलोकिल्याकविसुता[1] एकदुजीसर्वदैत्यपतिकन्या[2] ॥ ५ ॥
विप्रासुरवरकन्या पाहुनिहर्षेमनींह्मणेबलहा ॥
भगवंतपावलाया दोघींतप्रथमलावितोंकलहा ॥ ६ ॥
उदकींक्रीडतहोत्या त्यांचींवस्त्रेंसरस्तटींहोतीं ॥
मारुतरूपेंशक्रें मिश्रितकेलींपरस्परेंहोतीं ॥ ७ ॥
राजसुताशर्मिष्ठा जलकेलिकरूनित्यातटींआली ॥
होतीजलाशयींच श्रीमत्कविकन्यकातिचीआली ॥ ८ ॥
शर्मिष्ठाकविजांबर[3] नेसेझडकरिकळोंनंवासवंदे ॥
तोंतीसदेवयानी बोद्धुनितत्परिहितात्मवासवदे ॥ ९ ॥
असुरसुतेमच्छिष्या होउनिमद्वस्त्रनेससीकांगे ॥
बहुमातलीसऐसें मजसमुदाचारलोप[4]हासांगे ॥ १० ॥
मर्यादापाळावी निजशिर्वगुरुचेचिपायरीतीतें ॥
सांडूनयेह्मणतिकवि साधुपदाचीचपायरीतीतें ॥ ११ ॥
शर्मिष्ठातीसह्मणे बैसावेंजैंसभेंतमत्तातें ॥
त्वत्तातेंह्मावेंतैं बंदीतूंविसरलीसमत्तातें ॥ १२ ॥
सिंहासनींविराजे मद्गुरुनसहस्रकरहिपरिसविता ॥
बैसेखालेंत्वद्गुरु कविकविताकरुनित्यासिंपरिसविता ॥ १३ ॥
माझीनपाविजेत्वां मत्ताताचीतुझ्यानंसरितातें ॥
जेंजन्हुकन्यकेचें भाग्यनपावेलअल्पसरितातें ॥ १४ ॥
होतीमहेंद्रनयनें पाहुनिराजेश्वराजयाचकितें ॥
मत्तातभाग्यकैचें त्वत्ताताभिक्षुकासियाचकितें ॥ १५ ॥
मत्ताताचीजीश्री कीर्तिकवीलानयेचिभिक्षुकिती ॥
अमृतरसासींह्माया सममाधुर्येंसमर्थइक्षुकिती ॥ १६ ॥
राजसुतेचेंयशजें तुजयेइलकायगेदरिद्रेतें ॥
पाहसिविकावयातूं केशरमोल्येंकसेंहरिद्रेतें ॥ १७ ॥
निर्भर्त्सनाकरीबहु संपादींद्वेषपापगाढकली ॥
करुनिकविजेसिकूपीं तीकोपाचीमहापगाढकली ॥ १८ ॥
मेलीचअसेंमानुनि शर्मिष्ठाआपुल्याघरागेली ॥

---

१ शुक्रकन्या देवयानी. २ वृषपर्वकन्या शर्मिष्ठा. ३ कविजा, देवयानी; तिचें अंबर, वस्त्र. ४ सदाचाराचा भंग.

कूपींकविजाहोती जैसीनागीमनांतरागेली ॥ १९ ॥
तोंमृगयाश्रांततृषित तोयार्थययातितेथएकाकी ॥
आलाशर्मिष्ठाज्या कूपींत्यादेवयानिलाटाकी ॥ २० ॥
कूपींपाहेसहसा सत्कन्यारत्नतोययातीतें ॥
कोणाचीकोणअसें मंजुपुसेकरुनियांदयातीतें ॥ २१ ॥
सांगेतज्जामीकावि ह्मणतिद्विजनायकायययातेजा ॥
नरवरह्मणेप्रसवला तोभगवान्काव्यकायंयातेजा ॥ २२ ॥
कविजाह्मणेनरेंद्रा स्वतपेंतुझियायशेंहितुजजाणें ॥
मजरक्षकरेंधरुनी वरघेउनिकरुनिधन्यभुजजाणें ॥ २३ ॥
क्षुधितापुढेंसुधेची पात्रीदैवेंचिवाढिलीवरिती ॥
झालीमनेंगुरुभुजें दक्षिणकरधरुनिकाढिलीवरिती ॥ २४ ॥
भूपह्मणेधिक्चित्तीं क्षत्राविप्रात्मजानसेव्याही ॥
तीहिह्मणेनहुषेतर कविलाआतांजनींनसेव्याही ॥ २५ ॥
नृपगेलामगआली शोधायाघूर्णिकातिलाआंगें ॥
जासांगपित्यालाम्यां त्यजिलेंवृषपर्वपुरअसेंसांगें ॥ २६ ॥
वृत्तकथुनिकविसिह्मणे तीनिष्ठुरतापहानिरोपाची ॥
छायाकराचिनकरो अतिनिष्ठुरतापहानिरोपाची ॥ २७ ॥
भेटोनितितिक्षेचे गुणसांगेसाधुबापतनयेतें ॥
कींकोपाच्यासंगें स्वविभागासर्वथापतनयेतें ॥ २८ ॥
शर्मिष्ठोक्तपित्यातें कथुनिह्मणेतूंअसाचिअससील ॥
सोसुनिअपमानसुखें वाटेयादुर्जनांतवससील ॥ २९ ॥
शुक्रह्मणेविधिवदला मजलाजेंविश्वदृष्टिपतितनये ॥
स्वमुखेंकायवदोंमज पाहोंतोशरणकेंविंपतितनये ॥ ३० ॥
अज्ञमुलेंकलहकरिति नवदावेंतेंचिवोलतीस्वैर ॥
तेंचित्तांतधरुनियां प्राज्ञेंपुरुषेंकरूंनयेवैर ॥ ३१ ॥
सुरयानीगुरुसिह्मणे बानेणतिथोरथोरकविजातें ॥
धर्माचेंतत्वबरें जाणतसेहेसुबुद्धिकविजातें ॥ ३२ ॥
धर्माधर्मबळाबळ वार्तातोंदुर्लभाचिअन्याया ॥
कन्यायापायांची जाणेन्यायातथैवअन्याया ॥ ३३ ॥
त्यांतपळहिनवसावें ज्यांतदुरितभीतिधर्मनयनाहीं ॥

तृणचरमुखेंसुखेंअव लोकावींखळमुखेंननयनांहीं ॥ ३४ ॥
दुर्जनसहवाससदा तापदहाकायनरकसामान्य ॥
होईलयासिदाटुनि मानधनप्राज्ञनरकसांमान्य ॥ ३५ ॥
वृषपर्व्यासह्मणेकवि मीविप्रचिकींअविप्रमत्तनया ॥
पीडावींहरिसिहंसति वाटेसोडुनिंअविप्रमत्तनया ॥ ३६ ॥
त्यजितोंतुलाअतिक्रम साहेऐसानव्हेंपुरोधामी ॥
वृत्यर्थतापसामज शाकपुरोवानवापुरोधामीं ॥ ३७ ॥
असुरपतिह्मणेस्वामी आहेंमीसर्वथैवअपराधी ॥
पहिलीएकाचिअसो यादासजनींनसोचिअपराधी ॥ ३८ ॥
जरिसिंधुजीवनाचीं क्षणहिनदेकरुनियांदयादानें ॥
तरिवांचावेंकैसें रक्षावेंवास्वयादयादानें ॥ ३९ ॥
त्यजितांमरेलहाजन नप्रभुवरलाविलामळांसुकवी ॥
स्वयशाअरूपत्वाच्या सहसालागोंनदेमळांसुकवी ॥ ४० ॥
काव्यह्मणेमीजातों व्यसनांततुह्मीतरावुडालोल ॥
आतांसुरयेतील क्षिप्रपळाहोमलानसेवोल ॥ ४१ ॥
तुमचेंप्रियकन्येचें अप्रियमजहानदोषकरवेल ॥
लावालशतसुरांचे अजिरींपरितेनतोषकरवेल ॥ ४२ ॥
वृषपर्वानमुनिह्मणे श्रीचामाझाहिनाथतूंदेवा ॥
होसुप्रसन्नआह्मां दासांपासूनिघेसदासेवा ॥ ४३ ॥
शुक्रह्मणेजरिह्मणसी स्वश्रीचाआपुलाहिनाथमला ॥
तरिकन्याचिमदात्मा प्रार्थूनिकराप्रसन्नजोश्रमला ॥ ४४ ॥
राजाह्मणेबहुबरें मगसुरयानीकडेतयासहित ॥
जायकवितदुक्तकथी जेंतोसतयाकृताश्रयासंहित ॥ ४५ ॥
परिसुनितातोक्तिह्मणे ह्मणतोतुजआत्मवित्तनाथंमुखें ॥
राजामजमागह्मणो मगमीमागेनइष्टकामसुखें ॥ ४६ ॥
राजाह्मणेगुरुसुते देतोंजेंमागशीलतेंनमुनी ॥
आह्मांतूंतसिपूज्या पूज्यजसाहातपोि नमुनी ॥ ४७ ॥
कविदुहितात्यासिह्मणे दशशतकन्यायुतातुह्मीतनया ॥
शर्मिष्ठामद्दासी व्हावीकामासिइच्छितेंमनया ॥ ४८ ॥

---

१ कल्पवल्ली.

यावेंमजसहमत्पति सदनासित्यजुनिभाउदासीनें ॥
दास्यकरावेंभावें नअसावेंमानसेंउदासीनें ॥ ४९ ॥
राजाधात्रीसह्मणे हेंचिशिवतुझीचआणजागेहा ॥
श्रीगुरुअस्मत्त्राणीं कन्येलाशीघ्रआणजागेहा ॥ ५० ॥
धात्रीनेंसमजावुनि कथितांकन्येसिपितृमुखाज्ञाती ॥
शिबिकेंतबसोनिनिघे कींपात्रअसोतजयसुखाज्ञाती ॥ ५१ ॥
गुरुतनयेसिह्मणेतुज देईलतुझाजयासिबोधामीं ॥
त्याच्याहितुझीदासी येतेंनगणूनिदास्यबाधामीं ॥ ५२ ॥
स्मितकरुनिदेवयानी राजवधूगल्लन्हावयाबोले ॥
टोलेशर्मिष्ठेच्या माथांहाणावयाअसेंबोले ॥ ५३ ॥
मज्जनकतवपित्याचा वंदीस्थितिरीतिहेअसीगाई ॥
घेतोयाचकमाझी दासीहोसीलतूंकसीगाई ॥ ५४ ॥
शर्मिष्ठाउत्तरदे जीवहुआग्रहकरीलअज्ञाती ॥
कुलजेनेंव्यसनकरीं प्राणहिद्यावेपरंतुनज्ञाती ॥ ५५ ॥
सुरयानीगुरुसिह्मणे विद्यातेजेंविवेकविज्ञानें ॥
बापासत्यनिवालें निववूनिजनानिवेंकविज्ञानें ॥ ५६ ॥
चालाआलाचित्ता आतांमुनिनायकापुरांवास ॥
वासतुझ्याचियशाचा मधुरअसाकायकापुरांवास ॥ ५७ ॥
जायपुरींउत्सवदे मुनिशिष्याजेंविअर्कराजीवा ॥
वांटीमधुराआशी कविवृषपर्वाहिशर्कराजीवा ॥ ५८ ॥
त्यावरिएकासमयीं त्याचवनींशुक्रकन्यकागेली ॥
संगींसहस्रदासी शर्मिष्ठाकाननींकरीकेली ॥ ५९ ॥
तेथेंमृगानुसारी आलाराजाययातिहितसाच ॥
पूर्वीजेणेंकेलें कूपोद्धारेंकरोनिहितसाच ॥ ६० ॥
दासीसहस्रमध्य स्थितकन्याद्वयविलोकुनीरुचिर ॥
नरपतिनिववीनयनें तल्लावण्यामृतऱ्हदींसुचिर ॥ ६१ ॥
पुसतांनृपेंहराया निजमधुरोक्तिंतदीयखेदासी ॥
सांगेमीशुक्रसुता माझीअसुरेंद्रजाहिहेदासी ॥ ६२ ॥
राजसुतात्वद्दासी हेंकैसेंनृपपुसेह्मणेंकविजा ॥

१ जागृत असतो. २ पिता. ३ पुरवसीत. ४ वृषपर्वकन्या.

पुससीकायजगअसे वशकर्माहस्तजोडितीकांविजा ॥ ६३ ॥
त्वांहिकथावेंमजनिज कुलनामअसेंसतीअकुत्सवदे ॥
नृपआपणहितिलातें स्वमुखेंसांगोनिफारउत्सवदे ॥ ६४ ॥
शशिकुलजनहुषसुतजन हानामययातियेथंतोयामी ॥
आलोंमृगानुसारें आपृच्छेत्वांतदहामितोयामी[2] ॥ ६५ ॥
त्यासिह्मणेसुरयानी परममनोहरतुझंजगींयशंगा ॥
सत्यसखाभर्ताहो जालेंतुजमीमनोरमावशंगा ॥ ६६ ॥
हेशर्मिष्ठादासी दासीविंशतिशतेंहिंकन्यांथा ॥
अंगीकारावेंमज जाणसितूंधर्मपाळकन्याया ॥ ६७ ॥
नृपतिह्मणेसिंधूसि त्यजुनिदयाकरुनिहीनदींनातें ॥
लावीलसरासींतरि तेंहितत्याशक्तिहीनदीनातें ॥ ६८ ॥
तुजव्हावेंपात्रअसीं कैंचींपुण्येंसहाय्ययातितुकीं ॥
विप्रवरसुतेक्षत्रिय उतरेलतुझ्यानहाययातितुकीं ॥ ६९ ॥
ब्रह्मक्षत्रविमिश्रित तत्वेंतूंहीऋषीचसन्महित ॥
वर्णाश्रमधर्माच्या अवनेंलोकींतुझेंचिजन्महित ॥ ७० ॥
त्यांतहिमीचअसेंतुज ह्मणतेंनाहींचतुजकडेदोष ॥
मजवरिगुरुचाप्रेमा बहुताचिनकरीललेशतोरोष ॥ ७१ ॥
शिवलाशिमत्करातूं शिवतांअन्याययातिजामाता ॥
स्त्रीगुरुकींतूंसाजे कविसिनअन्याययातिजामाता ॥ ७२ ॥
धरिलाकरींकुलीनें जोतोत्याहोययोग्यअत्यागा ॥
करसोडिसीकसाहा धर्मज्ञानकरितांहिंअत्यागा[3] ॥ ७३ ॥
नृपतिह्मणेमजतुजही मान्यतुझागुरुकरीलआज्ञाते ॥
वृष्टीप्रतिचातकसे करितातिगुरूक्तिलाचिंआज्ञाते ॥ ७४ ॥
जेंव्हांअत्तानिजाशय नृपरत्नानेंवधूसिजाणविला ॥
धात्रीधाडुनिकळवुनि वृत्तपितात्यावनांतआणविला ॥ ७५ ॥
कविनेंयेतांचिदिल्हीं पादप्रणतानृपासिरुचिरांशी[4] ॥
धर्मालोपवरासह मगविधिनेंनिजसुताहिरुचिरांशी[5] ॥ ७६ ॥
बहुसत्कारुनिमुनिनें वृषपर्व्यानेंहिभूपबोळविला ॥

---

१ बुध जन. २ आपृच्छे त्वां तत् अहं इतः यामि; तुला विचारून नंतर मी एथून येतों. ३ अति भाग, मोठा अपराध. ४ उत्तम आशीर्वाद. ५ कांतिपुंज.

असकृन्नृपेंप्रयाणीं गुरुपादरजांतमुकुटलोळविला ॥ ७७ ॥
गेलापुरासिघेउनि बसवूनिमनुष्यदेवयानींतें ॥
श्रीतेंपद्मतसेंवर सद्मसुखदहोयदेवयानीतें ॥ ७८ ॥
बहुपुण्यवंतरमतो जैसासानंददेवलोकवनीं ॥
स्त्रीरत्नींबहुरमला नृपसरसींरसिककायतोंकवनीं ॥ ७९ ॥
सदनींकरीययाती जेकांहींसुखविलासतीसहित ॥
रायेंस्वात्मातैसा जेंविहरेंसुखविलासतीसहित ॥ ८० ॥
कविजासुतयदुपहिला त्याचेंगुरुलोचनामनांतुंड ॥
निववीशशिबिंबजसें करिकविचेंमुदितधामनातुंड ॥ ८१ ॥
होयऋतुमतीजेव्हां शर्मिष्ठाव्याकुळांवरांधीनें ॥
चित्तींह्मणेसहावें कितिदुःखकलेवरेंपराधीनें ॥ ८२ ॥
प्रियतमसहायनसतां यौवनहननेंकरोनिजोशीण ॥
तद्गुणनींकुंठितमति होईलसरस्वतीहिजोशीण ॥ ८३ ॥
शिशुपाळण्यांतघालुनि हालवितांनिजवितांसुखेंजोजो ॥
धात्रीह्मणतिसखीला अमृतरसचितोनिघेमुखेंजोजो ॥ ८४ ॥
कायकरूंएकांतीं जरिहोतीभेटवाटतेंमतिला ॥
विनवुनिवरितेंपुत्र प्राप्त्यर्थतरीस्वयेंसखीपतिला ॥ ८५ ॥
नउपेक्षीलकदापि क्षितिपतिधर्मज्ञशरणआलीला ॥
मजहीव्हावेझाले कामदतेजेंविचरणआलीला ॥ ८६ ॥
नृपाहिउपवनींगेला एकांतींतीहिदृष्टिलापडली ॥
नघडावीचकधींपरि दोघांचीगांठिविधिबळेंघडली ॥ ८७ ॥
देतांदुर्लभदर्शन एकांतींकरुनियांदयातीतें ॥
कळलाप्रसादमगती विनवीमंजुस्वयेंययातीतें ॥ ८८ ॥
द्वारींमृगपतिहस्तां तूनिअहोवीररायजीमुक्ता ॥
तीसेविजेलइतरें सिंहावांचूनिकायजीमुक्ता ॥ ८९ ॥
नृपतिह्मणेजेंवदसी जाणतसेंमीयथार्थसुंदरितें ॥
सरसअसोचिमधुपबहु मनिजारिहिरसेंकरूनिकुंदरितें ॥ ९० ॥
तुजशयनींनवहावें वदलाकविमजअलंघ्यआज्ञाती ॥
माझेतुझेहिनपुन्हा मुनिच्याक्षोभेंह्मणोतहाज्ञाती ॥ ९१ ॥

---

१ महादुःखें.

शर्मिष्ठात्यासिह्मणे गम्यस्त्रीविषयकानृतेंपाप ॥
नशिवेधर्मझाला आर्तजनाचाःनिवारिजेताप ॥ ९२ ॥
वरिलासिमत्सखीनें म्यांहीवरिलासितूंमनेंमातें ॥
पापापासुनिरक्षीं यामाझ्याचालवूनिनेमातें ॥ ९३ ॥
भूपह्मणेव्रतमाझें कोणीजनजेंअभीष्टमागेल ॥
तेंद्यावेंत्यासिअसें मजतत्त्यागेंहिदोषलागेल ॥ ९४ ॥
ऐसेंवदेनृपातिमग द्यायात्यासुंदरीसमुदतिशय[1] ॥
हांसेह्मणेधरूंदे सुंदरिरंभोरुसुभ्रुसुदतिशये[2] ॥ ९५ ॥
केलीकृपानृपानें प्रथमस्वमनींनमूनित्याऋषितें ॥
प्यालीतीहिचकोरी पतिमुखचंद्रामृतामनेंतृषितें ॥ ९६ ॥
शर्मिष्ठेलाझाला सुतनामद्रुह्यठेविलेंआहे ॥
ऐसेंकळतांचित्तीं चिंतेलाकाव्यकन्यकावाहे ॥ ९८ ॥
भेटुनितिलाह्मणेहें कर्मउचितसुभ्रुकायगेहातें ॥
विमळकुळमळविलेंकीं लावियलाअग्निकायगेहातें ॥ ९९ ॥
धवलांबरासिकज्जल तैसेंजेंशुचिकुळासिपापडसे ॥
तेंधूतांश्रमवहुगुरु भाजतिदुःखाग्निमाजिपापडसे ॥ १०० ॥
येरुह्मणेऋषिआला श्रुतिपारगधर्मशीलवरदात्या ॥
प्रार्थूनियाचिलाम्यां ऋतुकाळींपुत्रकामवरदात्या ॥ १ ॥
देवीह्मणेखरेंहें जरितरिशोभनचिमानलेंमजला ॥
मजनामसांगत्याचें सुंदरिजोवरदऋषितुलाभजला ॥ २ ॥
दैत्यपतिजाह्मणेऋषि गमलारविसाचिनामगोत्रास ॥
कैंचीशक्तिपुसाया सांगोंमीदेविकायतोत्रास ॥ ३ ॥
राज्ञीह्मणेबरेंमज नाहींकोपत्वदीयसुतलाभें ॥
जनंनउतलाजगींजो तोपावेनित्यभद्रउतलाभें[3] ॥ ४ ॥
वदल्यादोघीप्रेमें जाल्यासानंदहांसल्याआली ॥
आलिंगिलेंपरस्पर मगनिजसदनासभार्गवीआली ॥ ५ ॥
त्यावरिदुसराझाला तोतुर्वसुशुक्रकन्यकातनय ॥
अनुपूरुपुत्रदोघे शर्मिष्ठेलाकरीनघातनय ॥ ६ ॥
कविकन्येचेदोघे शर्मिष्ठेचेतिघेसुतनुरविते ॥

---

१ हर्षातिशय. २ हात. ३ भय.

पितृचिंतातिमिरसुत्द नयनाब्जेंसुखवितेंसुतनुरवितें ॥ ७ ॥
एकासमयींदेवी पतिसहगेलीअशोकवनिकेला ॥
क्रीडावितेंथसुखें संकल्पअसातिनेंस्वमनिंकेला ॥ ८ ॥
शोभेसतीउपवनीं पतिसहजशिशंभुचींउमारमणी ॥
तोंदेखिलेतिनेंसुर गर्भसमप्रभंतिघेंकुमारमणी ॥ ९ ॥
देवीराजासिपुसे सुरकलभांचीहिरोनिंगतिघेते ॥
कोणाचेशिशुजैसे देवांचेचालतेंनगतिघेते ॥ १० ॥
दिसतितुह्मांसमरूपें श्रीचेसंकेतकुंजतेजांचे ॥
कायरुचिरकायसुचिर झालेंहेंप्रकटपुंजतेजांचे ॥ ११ ॥
पाचारुनित्यांसिह्मणे कोणाचेंबाळहोतुझीधाम ॥
कोठेंतुमचेंसांगा कुळतुमचेंकोणकायहोनाम ॥ १२ ॥
अंकींतुह्मांसिघेउनि आलिंगुनितुष्टकोणहोतात ॥
कोणासिमायह्मणतां तुमचाकृतसुकृतकोणहोतात ॥ १३ ॥
मातासांगुनिपुसतां तातययातीसदावितीबोटें ॥
खोटेंकर्मनृपाचें जाणुनितीदुःखधरिमनींमोठें ॥ १४ ॥
गेलेशिशुजवळिपरिन त्यांतेंकरुणासुधानदीपतिघे ॥
तेत्याक्षणींचरुचले स्वकुळाचेत्याबुधांनंदीरतिघे ॥ १५ ॥
उत्सुकझालेहोते अंकारोहार्थपुत्रपरतोन ॥
प्रभुघेमगमातेप्रति गेलेरोदनकरीतपरतोन ॥ १६ ॥
पतिकृतकपटेंपावे आणुनिनेत्रासवारिखेदासी ॥
तीसह्मणेकांगेहे ऋषिसुततरिनृपतिसारिखेदासी ॥ १७ ॥
त्वांहाभूपभुलविला केलामाझादहांतअपमान ॥
बटिककुटिलतूंदुष्टे वदलंघ्यतुलामदीयतपमान ॥ १८ ॥
राजसुताहिह्मणेतूं कमळालामधुकरीजसीतृषिता ॥
ज्याभाळलीसऋषिजा त्यासत्पुरुषींकसीनसेऋषिता ॥ १९ ॥
जोत्वत्पतितोमत्पति देविपहाधर्ममीतुझीआली ॥
त्वांम्यांहिमनेंवरितां ऋषितापतिताप्रभूकडेआली ॥ २० ॥
तूंज्येष्ठाविप्रसुता राजसुतामीसयेकनिष्ठाहो ॥
जैसीतुझीनृपपदीं माझीहितसीचएकनिष्ठाहो ॥ २१ ॥

---

१ कल्पतरु. २ कृपामृतसागर राजा.

वदलेंसत्यचिपूर्वीं देविपहातांऋषीचंपतितत्वें ॥
क्षोभोंनकोवृथातूं हाजनदूषूंनकोचिंपतितत्वें ॥ २२ ॥
जीस्मरहतापदनता त्यजिलनशशिवंशसदनदीपतितें ॥
भेटेलनदीजीजी तीअनुकंप्याचिंनदनदीपतितें ॥ २३ ॥
शुक्रसुतापतिसह्मणे हेंविप्रियकायउचितमहिम्यातें ॥
त्यजिलेंआजितुझेंजें श्रीपद्महिसद्मशुचितमहिम्यातें ॥ २४ ॥
आरोपूनिस्वशिरीं दासीसंगेंकरूनिविटलीला ॥
पंडितवरपरिनशके समजावायाययातिविटलीला ॥ २५ ॥
गुणवावडीससुदृढ प्रेमाचिस्त्रीसआवरायाचा ॥
तोतुटतांयत्ननसे कांहींगेलाचिआवरायाचा ॥ २६ ॥
जायपित्याच्यासदना करुनिपरित्यागवायकोपतिचा ॥
पुत्रांतेंहिनपाहे सांगावाउग्रकायकोपतिचा ॥ २७ ॥
नाहींचकांतवचना त्दयांतधरूनितीअसुखवळली ॥
वाटेनृपासिधरितां सोडीलचिआपुलेअसुखवळली ॥ २८ ॥
भूपह्मणेतीसपारिस माझेंसुखसंपदेंविनवणेंहो ॥
चित्तसुवृत्तनपावो विश्लेषंकंपदेविनवणेंहों ॥ २९ ॥
दावार्ताजेंविमृगी कासारींजायतीस्वमाहेरीं ॥
पावेनृपहिह्मणेतो नमुनिगुरुसितापसोत्तमाहेरीं ॥ ३० ॥
तापदिल्हाजेणेंतो हाकामीतापसाहतांसदया ॥
उठवितुझीकितिमारूं हाकामीतापसाहतांसदया ॥ ३१ ॥
माझीदासीमजहुनि बहुमान्यायासिबादयातीची ॥
तीनतिलासुतदिधले दोघेमजतीप्रियाययातीची ॥ ३२ ॥
स्वतपाच्यातीव्रत्वें लाजवितायोगिराजजोपविला ॥
तोस्वातिक्रमकळवुनि सुरयानींनेंक्षणांतकोपविला ॥ ३३ ॥
वृंदावनासिमानिति आन्हेरितिमूर्खमत्तपनसाहो ॥
तीचगतिअतिक्रमपर तपसाहोलवहिमत्तपनसाहो ॥ ३४ ॥
जेणेंअधर्मघडला नाशोबळवीर्यआजिरायातें ॥
वपुलाआतांचिजरा ग्रासोहादंडसाजिरायातें ॥ ३५ ॥

---

१ समुद्रातें. २ ययातीचा. ३ एक कडू फळ. ४ फणस.

भूपह्मणेशापदिल्हा उग्रविपत्पातहेतुह्मातारा ॥
झालोंपहाअहाजी जोडितसेंहातहेतुह्मांतारा ॥ ३६ ॥
ऋतुदानधर्मकींजी द्यायासुवयांतकायशापावा ॥
कन्येकडेतारिपहा रक्षामुनिनायकायशापावा ॥ ३७ ॥
ह्मणतांसत्यचिदेवा जेंहेंनविचारिलेंतुह्मांचुकलों ॥
परिशापेंतुमच्याप्रिय दुहितेच्यामीसमागमामुकलों ॥ ३८ ॥
करुणाकरासुतेवरि गुरुजीप्रभुजीस्वशापहाफिरवा ॥
मिरवाप्रसादलोकीं जिरवामनिंरोषमजइलानिरवा ॥ ३९ ॥
मीयौवनींअतृप्तचि हीच्याआतांचिभरविलासाचा ॥
शापमिषेंत्वांतापाचि आह्लादोघांसिभरविलासाचा ॥ ४० ॥
शुक्रह्मणेनरनाथा नाहींहोणारशापहालटिका ॥
तेजपहावचनाचें ज्यासिफळायानलागलीघटिका ॥ ४१ ॥
परिमद्वरेंतयाप्रति जाइलदेशीलहेजराज्यातें ॥
येईलतुजप्रतिजें त्याचेंतारुण्यतेजराजातें ॥ ४२ ॥
भूपह्मणेदोघींला दिधलेम्यांपांचतनयनिजरेतें ॥
तोराजाहोऊजो देइलयौवनहिघेउनिजरेतें ॥ ४३ ॥
काव्यह्मणेंहेंहिदिल्हें जापरिहोवोनिर्वीर्यमत्तनया ॥
नउलंघींधर्मातें रक्षींदुखवींपुन्हानमत्तनया ॥ ४४ ॥
गुरुचीआज्ञाकन्या घेउनिजाउनिगृहासितोजीन ॥
आणीमनींअसेंकीं यदुच्यादेहींजरेसियोजीन ॥ ४५ ॥
त्यासिह्मणेस्वजराघे यौवनदेअयशंअनुतनयदोघे ॥
तोतेंनकरीतुर्वसु हीतेहिद्रुह्यअनुतनयदोघे ॥ ४६ ॥
पूरूनेंआज्ञेचा केलास्वीकारतेजरायाला ॥
स्पर्शेकाव्यबळानें याचेंतारुण्यतेजरायाला ॥ ४७ ॥
करितांआज्ञाभंग क्षोभाचेंपात्रजाहलेचवघे ॥
पूरुप्रसादगुरुचा पावेसत्कीर्तिचीसदाचवघे ॥ ४८ ॥
पूरुप्रतिभूपह्मणे वत्सामत्सार्वभौमपदवीतें ॥
तूंचिसुपात्रमजतुझें साधुत्वतवस्तवासिवदवीतें ॥ ४९ ॥
तूंधन्यअन्यनअसा कैंचीसर्वत्रसाधुसुतरीती ॥

१ विपत्तींत पडण्यास कारण.

बापाप्रजाअसीजो पितरांसिभवार्णवांतंसुतरीती ॥ ५० ॥
धर्मार्थकामसेवी पुत्रवयेंनृपसहस्त्रवत्सरतो ॥
मगमनिंह्मणेपुरेहें यास्त्रीसंगींमदीयवत्सरतो ॥ ५१ ॥
स्वल्पचिएकाहिस्त्रक् चंदनवनितादिसर्वविषयमही ॥
कळलेंमजहेभोगचि मारकनंव्याळशस्त्रविषयमही ॥ ५२ ॥
श्रीसेव्यासदलिमैंता वसराज्यसरींनिमज्जराजीवा ॥
वत्साबहुकष्टविलें त्वांस्वीकारूनिमज्जराजीवा ॥ ५३ ॥
जायनृपश्रीकरवीं धरवुनियांपूरुहस्तवनवासा ॥
नगमेप्रजांसिपतितो गुणजितसुरभूरुहस्तवनवासा ॥ ५४ ॥
जाउनितपोवनातें सेवीराजामहातपापवना ॥
जाळीज्ञानदवेंतो चित्तगजाचामहातपापवना ॥ ५५ ॥
गेलास्वर्गासिअमित सुकृतेंजोडोनिरायतेंनाकीं ॥
होयसुदुःसहशक्रा जैसेंबाळासिरायतेंनाकीं ॥ ५६ ॥
तरलाययातिराजा दर्शनहोतांचिसंतरायाचें ॥
तद्दर्शनचिसुदर्शन करिगटचटकटकअंतरायाचें ॥ ५७ ॥

आदिपर्वांतील दुष्यंतशकुंतलाख्यान.

श्रीमद्ययातिनंदन पूरुकुळींभूपजन्मलेशतशा ॥
श्रवणेंतत्कीर्तिहरिति तापसुधांच्यानद्यानलेशतशा ॥ १ ॥
त्यापौरवांतजाला राजादुष्यंतधर्मपरमाहित ॥
स्वगुणेंकरिप्रजांचें अनुदिनतोमूर्तधर्मपरमहित ॥ २ ॥
तोएकदावनाला जायकरायायथेष्टमृगयेतें ॥
बलकोलाहलपरिसुनि कुलनाशव्यसनह्मणतिमृगयेतें ॥ ३ ॥
वधिलेव्याघ्रवृकखळ श्वापदधरिलेप्रमत्तगजरानीं ॥
चिरिलेंकिरि, लेशहिधृति मृगयूथींनुरविलीचगजरानीं ॥ ४ ॥
एकाहरिणामागें एकाकीभूपधांवतांश्रमला ॥
जातांदूरश्रीमत् कण्वाश्रमरम्यपाहतांरमला ॥ ५ ॥
तेंसत्यलोकतुल्यचि आश्रमपदज्यांतअण्वघनसाचे ॥

---

१ सत्—अलि-मत—साधुरूप भ्रमरांस मान्य. २ गुणांच्या योगानें कल्पवृक्षाचा स्तव जिंकिला आहे ज्याणें असा. ३ अणुमात्र पातक.

तेथीलतापसशिखी चातकसेत्यांतकण्वघनसाचे ॥ ६ ॥
श्रीमालिनीतटींतो त्यासिद्धाश्रमपदांतशिरलाहो ॥
चित्तांतह्मणेकाश्यप पदपद्मरजःप्रसादशिरलाहो ॥ ७ ॥
मुनिआश्रमांतनव्हता त्याचीकन्याशकुंतलाहोती ॥
पूजीनरदेवातें करितेव्हांस्ववपुदीपकज्योती ॥ ८ ॥
अवलोकितांचिआधीं मुललालावण्यकल्पलतिकेला ॥
त्यांततिणेंउचितादर सस्मितमधुरोदितेंहिअतिकेला ॥ ९ ॥
चित्तींह्मणेनृपतिहे जातीची[1]सस्मितो[2]हिकलिका[3]मी ॥
होईनकायचुंबुनि ईतेंसफळेच्छतृप्तअलिकामी ॥ १० ॥
मगतीसपुसेसुंदरि चतुरेतूंकोणसत्यसांगमला ॥
तुजयावयांतहितहा उग्रतपोनियमतापकांगमला ॥ ११ ॥
कण्वसुतामीह्मणसी परिनगमेसत्यसत्यवदनातें ॥
देमत्कर्णतृषाहर वृत्तसुधाचषक[4]तास्वयदनातें ॥ १२ ॥
त्वत्तातऊर्ध्वरेता कण्वतयाचीसुताकसीबोल ॥
हापौरवदुष्यंत त्वद्वृत्तां[5]कर्णनींअसेलोल[6] ॥ १३ ॥
तीत्यासिह्मणेपूर्वीं एकेमुनिनेंविचारिलेंहोतें ॥
जेंत्यातेंमत्तातें कथिलेंमज्जन्मसांगतेंहोतें ॥ १४ ॥
विश्वामित्रतपकरी केलेंकोणीहितेंवितपनाहीं ॥
तापेमुनितेजेंजग जैसेंकल्पांतकाळतपनांहीं ॥ १५ ॥
उग्रतपःसामर्थ्यें विश्वामित्रप्रभुस्वपदहरितो ॥
ऐसेंशंकूनिह्मणे धरुनिकरेंमेनकाकराहरितो ॥ १६ ॥
स्वःश्रीभोगबहुतजरि केलापरितोगमेनकेलाहो ॥
ह्मणुनिईचार्हा, कौशिक मुनिहितुझाभोगमेनकेलाहो ॥ १७ ॥
स्वपदहरगमेसकळां मजलाचिप्रियतमेनकेवळतो ॥
नवळेलउपायशतें तुजचिमुनीनियतमेनकेवळतो ॥ १८ ॥
तूंपात्रगाधिजाला सदुपायनकरुनिदेहनुतितेंहो ॥
हरिवारंवारअसें स्वकरेंचिधरुनिवदेहनुतितेंहो ॥ १९ ॥
भ्रूधनुवोढुनिकज्जल विषदिग्धकटाक्षशरवरांरोहे ॥

---

१ जाईची. २ ईषद्विकासिता. ३ कळी. ४ पान पात्रता. ५ तुझें वृत्त ऐकण्यास. ६ तत्पर. ७ स्वश्रीचा. ८ इंद्र(भोगळाहो.) ९ विश्वामित्र. १० तरुण अथवा गुणोत्कृष्टस्त्रिये.

सोडुनिलुटींतपोधन सौभाग्यश्रीतुझीभरारो[1]हे ॥ २० ॥
तीअप्सराह्मणेतो भस्मकरिलमजमहातपाशापें ॥
जाइलकवणयमाच्या जोडूनिबळेंचिहातपा[2]शापें ॥ २१ ॥
मीअबलाभीरुकसी साहोंत्यागाधितनयतेजातें ॥
भ्यालासिअसादुःसह मानुनियांतूंहिसुरपतेंजातें ॥ २२ ॥
गातातकीर्तिज्याची मुनिसुतहननत्रिशंकुरक्षणजा ॥
ब्रह्मसमत्वचिदेनव सृष्टीचादिव्यअंकुरक्षणजा ॥ २३ ॥
जेंदुष्करपुरुषवरा तुजहिकसेंकरिलंकाजरामातें ॥
सदमृततरुतोमुनिपरि कपटेंहोईलकाजरामातें ॥ २४ ॥
करिलकसेंमांजरजें दुष्करहरिहननकाजवाघास ॥
नशकातिअग्निविधुकसा दिनमणिचाकरिलकाजवाघास ॥ २५ ॥
त्यामुनितेंमोहाया हाजनकार्यप्रभुप्रेमोपरितें ॥
तेजपहायाजातें परिजनगतनाथतेजजयकरितें ॥ २६ ॥
जातेंतवआज्ञेचा कोणसुधीजनकरीलअवमान ॥
परिमन्निकटअसावे मजसाह्यवसंतकामपवमान ॥ २७ ॥
शक्रह्मणेसर्वहिसुर आहोंतुजलासहायकार्यकरीं ॥
आज्ञादेमगगेली आणायातूर्णतोहिआर्य[3]करीं[4] ॥ २८ ॥
जेथेंकरीतहोता दारुणतपतोंतपो[5]नेंदीनमुनी ॥
तेथेंजाउनिखेळे तन्निकटप्रथमतत्पदींनमुनी ॥ २९ ॥
होतीकरीतकंदुक केलिमधुरगानमोहिनीतीतें ॥
स्पर्शेप्रथमवसनहर पवनमगत्यजुनिता[6]हिनीतीतें ॥ ३० ॥
सुरतरसांतबुडाला जाणोस्त्रीरत्नशीतनँ[7]वसरतो ॥
तप्तमतंगजरतला शक्रह्मणेबहुकरोनिनवसरतो ॥ ३१ ॥
झालीगाधिजसंगें हेकन्यामालिनीतटींठेवी ॥
स्वर्गासजायतेथुनि बहुनिष्ठुरचित्तकरानितें[8]देवी ॥ ३२ ॥
संरक्षिलीवनींमधु पाजुनिमातेविनाशकुंतांनीं ॥
असतांविधिकवचनव्हे काळाच्याहीविनाशकुं[9]तांनीं ॥ ३३ ॥
स्नानार्थमालिनीतें गेलोंतोंकळविलेंहिच्यारुदितें ॥

---

१ भरभर पावो. २ पाशापाशीं. ३ स्तुतिपात्र. ४ हस्तगत. ५ तपःसमुद्र. ६ विश्वामित्र. ७ शीतळनवतडाग. ८ मेनका. ९ भाव्यांनीं.

आणुनिउटजींकेलें म्यांपालनलालनस्वयेंमुदितें ॥ ३४ ॥
झालेशकुंतपाळक ह्मणुनिअसेमजशकुंतलानाम ॥
ठेवुनिवागविलेंहें रत्नगळांजेंविमालतीदाम ॥ ३५ ॥
ऐसीतातमुखेंश्रुत निजजन्मकथाशकुंतलाकळवी ॥
पळविस्मितकरुनिनृपति मनिंचीस्वालभ्यतान्यथापळवी॥ ३६ ॥
नृपतिह्मणेतरिसुंदरि सुदंति¹मुदतिशयतुलामलाहिंघडो ॥
सत्कृतिशिंरसिकाची तुजसींमाझीतसीचगांठिपडो ॥ ३७ ॥
कुळशीळगुणांहींतूं योग्यानृपकन्यकामहोदारा ॥
घेराज्यसर्वनाहीं त्वदधिकमजअन्यकामहोदारा ॥ ३८ ॥
हांसुनितीहिह्मणेहो प्रार्थिंप्रणत²पारिजातातें ॥
देवास्वयेंवहावें यानिजकारुण्यवारिजातातें ॥ ३९ ॥
मजकरवींनतुह्मीबुध गुरुमर्यादातिपातकरवाहो ॥
सत्पात्रींस्वधनातें चिंतामणिकण्वतातकरवाहो ॥ ४० ॥
भूपह्मणेगांधर्वें तुजसींहोईनशीघ्रअन्वितमी ॥
नाहींतरीअदयस्मर शरहतजालोंबुडेनंतन्वितमीं ॥ ४१ ॥
अन्याधन्याकन्या अन्यायन्यायजाणत्यामागें ॥
गांधर्वेंचिवरांतें भजल्यातद्गुरुहिनभरलेरागें ॥ ४२ ॥
गुरुदेवताप्रसादा होभाजनआपुल्याचिदेहातें ॥
सत्कीर्तिजगींव्हाया सत्पात्रींआपुल्याचिदेहातें ॥ ४३ ॥
सुतयुवराजअसोहा वरुनिवरनिकाशकुंतलाआली ॥
झालीकरांतयाच्या मधुपवर³निकाशकुंतलाआली ॥ ४४ ॥
तेंव्हांतदैवह्मणे योग्यतुलानिनरअन्यकेलीला ॥
श्रीविष्णुसींतसीतूं यासिकरींकण्वकन्यकेलीला ॥ ४५ ॥
राजादुष्यंतह्मणे लब्धमनोर्थप्रियंवदे,विरहा ॥
मीहीभ्याडचिसेना पाठवितोंतोंअसीचदेविरहा ॥ ४६ ॥
देमजनिरोपहंसें वदविस्मरिजेलकायदेविसर ॥
भिन्नदिसोएकचिवपु हेंकोण्हासहिनकायदेविसर ॥ ४७ ॥
गेलानिरोपघेउनि परिमानिंकण्वासिभूपतोभ्याला ॥

१ चांगले दांत जिचे अशी. २ भजकास कल्पतरु. (कण्वऋषीतें) ३ श्रेष्ठ भ्रमराची नीळकुटिळकेशा भ्रमरी.

चित्तींह्मणेअहामुनि शापिलमजपरमविषयलोभ्याला ॥ ४८ ॥
आलाकण्वमुहूर्तें फळपुष्पसमित्कुशांसिआणूनी ॥
झालाप्रसन्नभगवान् दिव्यज्ञानेंकरूनिजाणूनी ॥ ४९ ॥
कण्वह्मणेवत्सेत्वां केलानिश्चितआजितातकर ॥
नधरींसंकोचनव्हे गांधर्वविधिस्वधर्मघातकर ॥ ५० ॥
तुजसुतहोईलभला नित्वीलयशोमृतेंकुलीनमनें ॥
त्यासिमदाशीर्वादें करितीलसमस्तनृपमुलीनमनें ॥ ५१ ॥
तातातेंनमुनिह्मणे म्यांदुष्यंतासिवाहिलेंकाय ॥
भवदाश्रमींअतिथिचें नव्हतांप्रियउचितराहिलेंकाय ॥ ५२ ॥
त्यावरिकृपाकरावी द्याहावरयोग्यहोयकन्याया ॥
कण्वह्मणेहेंहिदिल्हें कांभीसीनकरुनीहिअन्याया ॥ ५३ ॥
झालाशकुंतलेला सुतसुतपात्यासिकण्वपरिपाळी ॥
गृहधर्माचीकुतुकें देतोभगवानुविरक्तपरिपाळी ॥ ५४ ॥
भरवीमृगार्भकांमग तोभरवीकाननांतवाघांस ॥
झालाअसाशिशुपणीं बद्धकरीकाननांतवाघांस ॥ ५५ ॥
तोआश्रमवृक्षांसी शार्दूळवराहहस्तिहरिसेना ॥
बांधीसावर्षांचा शिकवीकण्वोक्तयुक्तपरिसेना ॥ ५६ ॥
सर्वदमनत्यासिह्मणति करितिसदासुवरवृष्टिजलदमुनी ॥
निरुपमसुखप्रजांला हासुखदेईलसर्वखलदमुनी ॥ ५७ ॥
कण्वह्मणेमुलिझाला राज्योचितसुतमलाहिलाभवनीं ॥
जापतिगृहासिशोभे स्त्रीजनपतिच्याचिराहिलाभवनीं ॥ ५८ ॥
राज्यसुखपहापतिची सेवाकरिंमजउदासमुलिंनमनीं ॥
पतिसहवृद्धपणींये जरिहेंवनसिंधुनीरपुलिनमनीं ॥ ५९ ॥
आज्ञापिलेस्वशिष्य स्वसुतानेत्रंपुसोनिपाठविली ॥
साश्रुमुनिजनींकण्वें शतवारतदीयभक्तिआठविली ॥ ६० ॥
दुष्यंतसद्मपद्मीं तेस्त्रीश्रीकण्वभानुशिष्यकरीं ॥
नेलीपुत्रसुगंधा सहधर्मनयांवुपूर्णनगरसरीं ॥ ६१ ॥
पतिलाह्मणेमुनिसुता द्यावेंपुत्रासियौवराज्यनृपा ॥
स्मृतिआहेकींकेली पूर्वींजीकाश्यपाश्रमांतकृपा ॥ ६२ ॥

---

१ थोडक्या वेळानें. २ आपल्या आश्रमी. ३ न होतां. ४ मानूं नको.

राजाह्मणेकवणतूं कोणाचापुत्रकायगेवदसी ॥
काचस्मृतिरपितापसि मैवंप्रलपात्रभूभुजःसदसी[1] ॥ ६३ ॥
साध्वीह्मणेअहोनय धर्मज्ञतुह्मीनरेंद्रपौरवकीं ॥
वदतांअसेंकसेंहो करितांविश्वासघातरौरवकीं ॥ ६४ ॥
मृगयेचियेप्रसंगीं हरिणामागेंवनांतलागोनी ॥
आलासिमालिनीच्या तीरींकण्वाश्रमासिभागोनी ॥ ६५ ॥
सिद्धाश्रमांतनव्हता तातनुलाम्यांचिपूजिलेंवन्यें ॥
जागेंकायकरावें निपटकपटनिद्रिताजनाअन्यें ॥ ६६ ॥
मज्जन्मवृत्तपुसिलें त्वांमगम्यांमेनकाप्सरामाय ॥
कौशिकबापअसेंतुज कथिलेंतेंविसरलासितूंकाय ॥ ६७ ॥
सुतयौवराज्यवरमज देउनिगांधर्वविधिकरोनिमला ॥
वरुनिनजाणेंह्मणसी पूरुकुळींतूंचिसुज्ञसाधुभला ॥ ६८ ॥
स्त्रीसह्मणतिजायासुत रूपेंपतितदुदरांतजन्मतितें ॥
श्रुतिवचनतुजअसावें ठावेंपरिमान्यहोयसन्मतितें ॥ ६९ ॥
मीजायासत्कार्या[2] आत्माचितुझाकुमारहाराया ॥
झालाप्राप्तपरिगळां नधरिसिअद्यापिरत्नहाराया ॥ ७० ॥
भूपह्मणेभग्नव्रत तातनुझामायहीतुझीअसती ॥
नसतीसतत्सुतातूं लज्जाकांहींतरीतुलाअसती ॥ ७१ ॥
सावर्षांचाह्मणसी इतुक्यांतचियेवढाकसागेहा ॥
स्वीकारुनितुजलावूं डागकसामूढलोकसागेहा ॥ ७२ ॥
साध्वीह्मणेमिळविलें ज्ञानतपःकीर्तिभाग्यमत्तातें ॥
कैंचेंतुझ्याकपाळीं नीचाअतितुच्छभाग्यमत्तातें ॥ ७३ ॥
जीब्रह्मयोनिदेवी मन्मातामेनकासुरासंमता ॥
नीचातुझीचमाता करिलसुधेचीकसीसुरासमता ॥ ७४ ॥
जरिमुख्यसत्यधर्म च्युतआपणविश्वनिंद्यजननीचा ॥
निंदिसिकसेंपदातें मत्ताताच्यामदीयजननीचा ॥ ७५ ॥
पौरवरौरवगौरव कर्ताभर्ताभलामलागमसी ॥
समशालिबुद्धिहोउनि नीतीनेंआजिबोलुंलागमसीं ॥ ७६ ॥

१ का-च-स्मृतिः—अपि-तापसि-मा-एवं-प्रलप-अत्र-भूभुजः-सदसि; स्मृति ही कोणती ? हे तापसि अशी बडबडूं नको, येथें राजसभेंत. २ सत्कारास पात्र.

बहुधातुझेंकपाळन साहेसुतरत्नसन्निधानातें ॥
हतभाग्यनघेदेतां दाटुनिआणूनिसान्निधानातें ॥ ७७ ॥
क्षितिपातिमत्सुतचिअसो तेजाचामूर्तिमंतहानिकर ॥
हानिकरमांडिलातूं देशीलकरस्वकीर्तिहानिकर ॥ ७८ ॥
ऐसेंवदोनिउठली जायातोंजाहलीनभोवाणी ॥
दुष्यंताकायकरिसि समजावींआपुलीसतीराणी ॥ ७९ ॥
त्वांहेविधिनेंवरिली यासाध्वींचेंविशुद्धजनुरागें ॥
पुरराष्ट्रभस्मनकरो समजावींसुतवतीसअनुरागें ॥ ८० ॥
पुत्राचेंभरणकरीं भाग्येंतुजलाधलाभरतयातें ॥
ह्मणतीलआजपासुनि भवनींजनसर्वहीभरतयातें ॥ ८१ ॥
स्वकुळपुरोहितऋत्विक् मंत्रीआचार्यसाधुजेहोते ॥
राजाह्मणेपरिसिलें ह्मणतीसारेचिएकदांहोते ॥ ८२ ॥
मत्सुतमद्वनिताहे मीजाणेंपरिजनांसिकळवाया ॥
ऐसेंनिष्ठुरवदलों तुमचीशंकाअशेषपळवाया ॥ ८३ ॥
कळवुनिअसेंसमस्तां त्द्दयींसप्रेमबाष्पभरतातें ॥
आलिंगिलेंगुरुसुत्द त्सचिवानुमतेंकरूनिभरतातें ॥ ८४ ॥
कण्वसुतेसिह्मणेनृप दयितेसाध्विक्षमाकरींभीरू ॥
त्वत्क्षोभाभ्यालासति हाजनबहुपावकाजसाभीरू ॥ ८५ ॥
असकृद्विरहदतापद परिमित्रींकायसुमुखिभीरुसती ॥
दयितेनलिनीनधरुनि चित्तींस्वप्रेमभंगभीरुसती ॥ ८६ ॥
माझीकीर्तिश्रीतूं बोलायावदनकोरडेंजाये ॥
त्वत्कंठकांनदाटे येऊंदेऊंनकोरडेंजाये ॥ ८७ ॥
वदलोंशुल्व्यर्थअसें भीतांबहुमानसांतडागातें ॥
निंदिलहंसवरकसा मधुरससेवूनियांतडागातें ॥ ८८ ॥
स्त्रीसुखवुनिदुष्यंतें गुरुसेवापुण्यकीर्तिलाभरत ॥
युवराजपुत्रकेला कविंनींतोसुबहुकीर्तिलाभरत ॥ ८९ ॥
अमृतप्रतिमचरित्र प्राशावेंश्रवणकरुनिआर्यांनीं ॥
गाईलरामकरुणा घनभक्तमयूरतेंचिआर्यांनीं ॥ ९० ॥

---

१ भय. २ हीय.

सभापर्वांतील द्रौपदीवस्त्रहरण.

दुसरेदिवशींनेले पांडुसुतनव्यासभेंतवाहून ॥
शकुनिह्मणेखेळोंया धर्मह्मणेअधिककाययाहून ॥ १ ॥
भीष्मद्रोणविदुरकृप धृतराष्ट्रसकर्णजेशतंभ्राते ॥
खळहोतेसाधूंचा करणारबळेंसभेंतंबभ्राते ॥ २ ॥
कपटद्यूतींलावी प्रथमचितोसाधुगीत[1]कथंरथंरे ॥
तोंशकुनिह्मणेजितला तैंथोड्यांचेंचिचित्तंनथरथरे ॥ ३ ॥
मगधर्मलक्षदासी पणमांडीजिंकिलाह्मणेशकुनी ॥
कपटेंजिंकूंपाहे हंसालाजेंविदुष्टबकंश[2]कुनी ॥ ४ ॥
धर्मह्मणेछळकरिशी मर्यादात्यजुनिढाळिशीफांसे ॥
शकुनेत्यजितांधर्म व्यवहारपथासिसत्सभाहांसे ॥ ५ ॥
मणिहारदासदासी रथहयगजकनकनिधिहितोलावी ॥
जिंकीकपटीजीश्री श्रीद[3]श्रीशींविशंकंतोलावी ॥ ६ ॥
कपटद्यूतविलोकुनि विदुरह्मणेकायहेंअगाराया ॥
कांभ्रमलासिस्वकरें अग्निकसालाविसीअगारांया ॥ ७ ॥
मद्वाक्यतुलानरुचे मरणाराअगदसेंअगाबापा ॥
पुत्र[4]कसेंह्मणसीया नरकींनेत्यांसविग्रहापापा ॥ ८ ॥
देवोनिकाकध्यावे पांचतुवांचित्रबर्हिशितिकंठ ॥
घेपंचाननपांच क्रोष्टादेमानवेलशितिकंठ ॥ ९ ॥
रायाकुळार्थपुरुष ग्रामार्थकुळहिसमस्तसोडावें ॥
ग्रामहिदेशार्थमही आत्मार्थवुधेंभलेंचिजोडावें ॥ १० ॥
शकुनिकुनीतिज्ञकुमति येथुनिआतांचियाखळादवडा ॥
हानभलाबुडवाया शिरलायाराजमंदिरींकवडा ॥ ११ ॥
इत्यादिविदुरबोले तेंऐकुनिहीअचक्षुतोनवळे ॥
दुर्योधनपंचाक्षरि मंत्रपरमोग्रभूतसाखवळे ॥ १२ ॥
जनकाहूनिपरमहित परमहितज्ञानसिंधुजोत्यातें ॥
धिक्कारीउडवीत्या स्वशिवगृहाधारभूतजोत्यातें ॥ १३ ॥
अस्मदहितांहितइच्छिसि लाविसिआह्लादहांतबालिशता ॥

---

१ साधूंनीं गाइल्या आहेत कथा ज्याच्या, असा धर्म. २ पक्षी. ३ कुबेर. ४ पुत्र या शब्दाचा मूळअर्थ पावन करणारा असा होतो.

वाचाळकृतघ्नकुटिल भरतकुळींतूंचिपात्रगालिशता ॥ १४ ॥
तुजकायराजनीति ज्ञानअरेसापदुखविलासाचा ॥
मृत्युतसाचिसपत्नहि कैंचामगलाभसुखविलासाचा ॥ १५ ॥
जोंमृदुलागेतोंतों दडपीशिशुफारऊनभातातें ॥
तैसेंनकरावेंत्वां नवसावेंहारवूनभातातें ॥ १६ ॥
हितशत्रुनिकटनबरा जात्यांप्रतिदयितजेतुलाअसती ॥
टाकुनिजातीचबहु प्रेमेंजरिसततसांत्विलींअसती ॥ १७ ॥
शकुनिह्मणेधर्मात्वां हारविलेंधनसमस्तकींआहे ॥
यावचनासिनपुच्छीं दत्तपदालाभुजंगसासाहे ॥ १८ ॥
सुतबंधुहिहारविले उरलेंधनकायगापणासहित ॥
धर्मह्मणेमीद्यूतीं बुडविनसर्वस्वआपणासहित ॥ १९ ॥
शरदुत्पलपत्राक्षी शरदुत्पलपुण्यगंधसमगंधा ॥
अस्खलितचालवीगृह धर्मींमजयष्टिजसिपथींअंधा ॥ २० ॥
आधींजिणेंउठावें पाहुनिनिजलोंअसेंमगनिजावें ॥
रागेजणेंसुदुर्मिळ तेंहिजिचेंज्वाळसेंगगानिंजावें ॥ २१ ॥
धौम्यापासुनिगोपां पर्यंतजिणेंस्वयेंसमाचार ॥
घ्यावाश्रिततापहर श्रीगंगेचाजिचासमाचार ॥ २२ ॥
तीदेवीआतांम्यां याद्यूतींलाविलीअहाहारे ॥
छळिशीद्यूतींचकसा हारेअन्यत्रकांनंहाहारे ॥ २३ ॥
धर्मनयज्ञोत्तमजो द्यूतींस्वकलत्ररत्नतोलावी ॥
हांसेजितंह्मणेखळ कविहोतीगोष्टकायबोलावी ॥ २४ ॥
धिग्धिग्सभ्यजनह्मणे विदुरअधोवदनबैसलाउगला ॥
भीष्मद्रोणह्मणतिहा भाच्यांसहशकुनिजयसुखेंफुगला ॥ २५ ॥
किंजितंमिहाकिंजितमिह ऐसेंअसकृत्पुसेअचक्षुरसें ॥
रडलेसभ्यतयांच्या त्द्दयींतेंलागलेंवचक्षुरसें ॥ २६ ॥
सखिहस्तींहस्तनवृष पांडवत्द्दयांतसायकामारी ॥
क्रोधातेंभीमगिळी गरळातेंजेंविकायकामारी ॥ २७ ॥
अंधसुतह्मणेविदुरा कृष्णादासीसभेसिआणावी ॥

१ अन्यत्र न हारे, द्यूतींच कसा हा हारे, अतएव छळिसी. २ जिंकिलें. ३ उगाच. ४ काय जिंकलें ही काय जिंकलें. ५ आवडीनें.

गृहसंमार्जनकरणें हीसेवातीसयोग्यजाणावी ॥ २८ ॥
विदुरह्मणेशस्त्रवधी गिळितांतत्काळबोकडालाहें ॥
तैसेंचिकर्मकरिशी रेमंदामृत्युरोकडालाहें ॥ २९ ॥
हरिच्यापुनःपुन्हाकां काडच्यानाकांतघालिशीशशका ॥
यशकायपक्षिपतिचें येइलहेचोर[1]करुनितुजमशका ॥ ३० ॥
ब्रूयात्क्षमीगभीरो सीतिबतयुधिष्ठिरंप्रभुंकोने[2] ॥
निजनीचपणप्रकटिसि तूंश्वानभल्यावरीहिभुंकोन ॥ ३१ ॥
पांडवकिमपिनवदती तूंवदसिसभेंतशब्दघाणेरे ॥
हेसकळखळतिळांचें रगडुनिकरणारपिष्टघाणेरे ॥ ३२ ॥
दुर्योधनहितकथितां धिक्कारतुलाअसोअसेंचवदे ॥
ज्वरिताजसेंससितपय सद्वचननदुर्जनातसेंचवदे ॥ ३३ ॥
कल्यंशखळशिरोमणि कपटपटुकटुस्वभावसद्वेषी ॥
तोप्रातिकामिनामक सूतातेंद्रौपदीप्रतिप्रेषी ॥ ३४ ॥
सूताजाकृष्णेला घेउनियेभयनसेतुलालेश ॥
सर्वज्ञनकिंचिज्ज्ञ क्षत्ता[3]ब्रह्मान्हेकुलाल[4]ेश ॥ ३५ ॥
बहुकातरविदुरसदा वटवटकरितोअसीचहानीच ॥
याखोटयालागमते जीअस्मद्वृद्धितीस्वहानीच ॥ ३६ ॥
जाउनितोसूतह्मणे कृष्णेद्यूतांततूंस्वयेंधर्मे ॥
हारविलीससुयोधन सदनाप्रतियेकरावयाकर्मे ॥ ३७ ॥
हेंवाक्यत्यासतीतें बहुदुःसहजेंविवज्रकदलीतें ॥
परिपरिसोंवधैर्ये त्याशींजेंतीसुबुद्धिवदलीतें ॥ ३८ ॥
सूताकायवदसिहें द्यूतींहारविर्तिसंपदेतेंगा ॥
श्रीह्मण, नस्त्रीह्मण, हें त्वद्वचनमनासकंपदेतेंगा ॥ ३९ ॥
सूतह्मणेआधींश्री मगसात्मजबंधुमंडळीधर्मे ॥
हारविलीनिजमूर्ति द्यूतींस्त्रीशेवटींअसत्कर्मे ॥ ४० ॥
राज्ञीह्मणेतरिअगा जापूससभेंततूंअसेंआर्या ॥
राजेंद्राहारविली प्रथमद्यूतींस्वमूर्तिकींभार्या ॥ ४१ ॥

---

१ चेटा. २ ब्रूयात्–क्षमी–गभीरः–असि–इति–बत–युधिष्ठिरं–प्रभुं–कः–न; युधिष्ठिर प्रभूस, तूं क्षमाशील व प्रौढ आहेस असें अहाहा कोण न ह्मणेल? ३ दासीपुत्र विदुर. ४ कुंभाराचा स्वामी. ५ धर्मराजाला.

सूतसभेंतविचारी धर्मोतेंकींअसेंपुसेआर्या ॥
राजेंद्राहारविली प्रथमद्यूतींस्वमूर्तिकींभार्या ॥ ४२ ॥
धर्मनकांहींचवदे तोंदुर्योधनह्मणेसभेसतिनें ॥
यावेंस्वयेंपुसावें जेंपुसणेंयोजिलेंतिच्यामतिनें ॥ ४३ ॥
कृष्णेप्रतिसूतह्मणे देविनकांहींचधर्मवदलागे ॥
जाणोंसभासदांसहि कठिनत्वत्प्रश्नवाक्यपदलागे ॥ ४४ ॥
पुनरपिसभेंतजाउनि सूतह्मणेसभ्यहोतुह्मांसतती ॥
द्यूतांतमीजिताकीं अजिताऐसेंमदाननेंपुसती ॥ ४५ ॥
दुर्जनदुराग्रहाचे ज्ञातेसभ्यहिनपाहतीचवर ॥
तेथेंउत्तरकैंचें नचलेसेंनवदतीकविप्रवर ॥ ४६ ॥
कोपेंह्मणेसुयोधन भीतोभीमासिसूतहाभितरा ॥
दुःशासनास्वयेंजा आणतिलाकर्महेंनव्हेइतरा ॥ ४७ ॥
तोहरिणीहरणार्थी अत्युग्रप्रकृतिलांडगासाच ॥
गेलातेंचिकराया दुःशासनदुष्टदांडगासाच ॥ ४८ ॥
कृष्णेसिह्मणेचाल द्यूतींतुजजिंकिलेंभजकुरूंतें ॥
कुरुपतिसपहालज्जा त्यजसेवावेंसुखेंशतगुरूंतें ॥ ४९ ॥
त्यादुष्टोक्तिश्रवणें धर्माचीसंकटींपडेजाया ॥
संरक्षणार्थधांवे धृतराष्ट्राच्यास्त्रियांकडेंजाया ॥ ५० ॥
पळतांधांवोनितिला त्याकेशांतेंधरूनिआकर्षी ॥
ज्यांराजसूययज्ञीं अभिषेचितिबहुसुरर्षिनाकर्षी ॥ ५१ ॥
कृष्णाह्मणेसभेंतन न्यावेंमजमीरजस्वलाआंगा ॥
आच्छादनएकांबर नेतोसिअशीसआग्रहेंकांगा ॥ ५२ ॥
दुष्टह्मणेस्वसभेला तुजलानेतोंचिदूरशीअसकीं ॥
एकांबराअसतुझीं अंगेंनग्नेंअसोतहींअसेकीं ॥ ५३ ॥
देवीह्मणेअनार्या नाहींचतुझ्यामनांतपापदर ॥
ओढूनकोफरफरां घेऊंदेसांवरोनिहांपदर ॥ ५४ ॥
अधमह्मणेद्यूताजिता दासीतूंलाजसीकशालागे ॥
चालउगीचप्रभुशीं हटकरितांपाठिलाकेंशालागे ॥ ५५ ॥
कृष्णाह्मणेपतिकसे पाहुनिहेंकर्मसाहतीलनंद्या ॥

१ द्रौपदी. २ भग्नीं. ३ चाबूक.

पदसर्पशिरींतुमच्या रक्ताच्यास्पष्टवाहतीलनद्या ॥ ५६ ॥
गुरुजनसभेंतकैसा नेसीओढूनिकायहांनीचा ॥
करितोसिकर्मदुष्टा प्राप्त्यर्थबळेंचिंकायहानीचा ॥ ५७ ॥
धर्मपरमसूक्ष्मअसे धर्मात्माधर्मनृपनसेंचुकला ॥
सावधव्हाकंठींयम पाशकसेघालितांअहाउकला ॥ ५८ ॥
ओढुनिसभेंतनेली तेव्हांतीद्रौपदीह्मणेकुरुंची[1] ॥
कीर्तिबुडालीहाधिक् कुरुवृद्धांलाहिमानलीकुरुची[2] ॥ ५९ ॥
अन्याया[3]चलभिदुरें विदुरेंअनवरतशुद्धसत्वरतें ॥
जाऊंदिलेंकसेंजें गेलेंसोडोनिसख्यसत्वरतें ॥ ६० ॥
प्रेरियलेभेदाया पतिधैर्यद्विरदकट[4]कटाक्षतिनें ॥
प्रथमनह्मणतिश्वीच्या ह्मणतिस्त्रीच्याचिंकटकटाक्षतिनें ॥ ६१ ॥
पेटेपांडवकोपा नळकृष्णादृष्टिहोयतद्धमनी[5] ॥
कायकरितीलहोते निजमर्यादागुणें[6]चिंबद्धमनीं ॥ ६२ ॥
दुःशासनासिह्मणती भीमादिकनिजमनांतहेंबाळ ॥
हूंसुप्तसर्पिणीतें मेलीमानूनिओढहेंबाळ ॥ ६३ ॥
केशधरूनिदुःशासन तीसवळेंफिरफिरोनिदेंहिंसके ॥
भावितमः[7]प्रशमींन क्षमहीहोऊनतेजदेंहिंसके ॥ ६४ ॥
दासीदासीऐसें असकृत्तोखळह्मणेंसहासतितें ॥
जाणोंक्षमा[8]लिंसिकवी जेंजेंअरिकारिलतूंसहासातितें ॥ ६५ ॥
दासीदासीह्मणतां दुर्योधनशकुनिकर्णमानवती[9] ॥
हांसतिखळसभ्यरडति दुष्टेंछळितांसभेंतमानवती[10] ॥ ६६ ॥
गांगेयह्मणेसुभंगे[11] धर्मपरमसूक्ष्मयास्तवस्पष्ट ॥
ऐसेंचिअसेमजला वदवेनाहाविचारबहुकष्ट ॥ ६७ ॥
वदलाजितोस्मि[12]ऐसें धर्मशकुनिनेंतयावरिस्वमतें ॥
पणकरविलातुझाया वरुनितरिनतूंजिताअसेंगमतें ॥ ६८ ॥

---

१ कौरवांची. ~~२ मुलांचे~~ वाईट छंद. ३ अन्यायपर्वतास वज्रतुल्य, निरंतर शुद्धसत्वांत आसक्त अशा विदुरानें. ४ धैर्यरूप गजांचें गंड स्थळ. ५ त्या अग्नीस फुंकणी. ६ दोरीनें. ७ शक्तिमान् तेज देहीं असूनही पुढें होणाऱ्या दुःखाच्या शमनीं न शके. ८ क्षमासखी. ९ हर्ष पावती. १० पूज्य अशी द्रौपदी. ११ हे भाग्यवती. १२ मी जिंकिलेला आहें.

द्यूतांतपर[1]स्वंपण स्थापायानि[2]:स्वजननव्हेशक्त ॥
स्त्रीचेंभर्तृवशत्वहि पाहोनिनमीवदोंशकेंव्यक्त ॥ ६९ ॥
कुरुवृद्धअसेंबोले उपहासेंतापतेंकितवंदेती ॥
सभ्यांसिनिर्णयार्थ प्रार्थुनिपुनरपिअशंकितंवदेंती ॥ ७० ॥
द्यूतींअन[3]ातिनिपुणनृप कितवांनींआणिलाबळेंचिंकसा ॥
दावुनिकर्पूरजसा घालावालोचनींबळेंचिकंसा ॥ ७१ ॥
केलेंतसेंचिहरिलें कपटेंसर्वस्वशेवटीलंपणें ॥
नृपजिंकिलाशकुनिनें यालानरकींचशेवटींलपणें ॥ ७२ ॥
केलेंस्वपरिभवांत द्यूतपुन्हाभूपलाउदार[4]पण ॥
याबुद्धिनेंशकुनिनें दाखविलेंआपुलेंउदारपण ॥ ७३ ॥
ऐसेंअसतांद्यूतीं अजितामीकींजिताकरांसवदा ॥
पुण्याचापुशिलेंहें सत्यपहाजेडितेंकरासंवदा ॥ ७४ ॥
कुरुगुरुवचनतसेंजरि संदिग्धवदालंतरिंनभागावें ॥
अजिसभ्यहोजरिगुरुहि नहरीसंदेहंतरिंनभांगावें ॥ ७५ ॥
नवदेकोणीहिकिमपि दुःशासनघावरीकरीतींतें ॥
तद्रीतिसमकविह्मणो ग्रामहरीच्याबरीकरीतीतें ॥ ७६ ॥
तेंपाहुनिभीमह्मणे रायाआह्मांसमक्षकृष्णेची ॥
हेदुर्दशावरीकीं पूर्तिअसेकींनअक्षतृष्णेची ॥ ७७ ॥
आहेतकितवपुष्कळ पुष्कळत्यांच्यागृहांतबटकीही ॥
स्नेहेंतेहिनत्यांतें पणकरितिमदुक्तिकायलटकीही ॥ ७८ ॥
श्रीबुडविलीमहेंद्र श्रीतुल्यामजतिचीनसेंपरवा ॥
पर[5]वामलोचनेच्या ऐकोंनशकेंचियाविलाप[6]रवा ॥ ७९ ॥
यासाध्वीसनदुःखद परकरिचितुह्मांस्वकीर्तिंहानिकर ॥
हानिक[7]रंपातकांचा कैसाकेलाखळेंमहानिकर[8] ॥ ८० ॥
रेसहदेवासत्वर पुष्कळसाअग्निआणंजाचंकसा ॥
जाळूंयाचेहेकर आह्मांहासोसवेलंजाचंकसा ॥ ८१ ॥
श्वेताश्वह्मणेबापा भीमांजीमाजिवासंअशिवाचा ॥
केवळबाळपणींही वदलासिनतूंकधींहिंअशिवाचा ॥ ८२ ॥

---

१ परधन. २ निर्धन. ३ अति निपुण नव्हे असा. ४ स्त्रीविषयक पण.
५ स्त्री द्रौपदीच्या. ६ विळापशब्दा. ७ समुदाय. ८ अनर्थ.

सद्गुणसुसेव्यहागुरु देवप्रिययासिजेंवि[1]हारउनीं ॥
घालिसितापांतकसा गतिकोणपुढेंस्वसत्वहारउनीं ॥ ८३ ॥
आह्मांव्यसनार्तांची धर्मस्थितिहेचिंबाजपावेंगा ॥
त्वांमोडावेंनइला स्वस्वास्थ्यसुखार्थबाजपावेंगा ॥ ८४ ॥
हेंकायबरेंयागुरु घातेंरिपुपरममुदितहोतील ॥
स्वमुखींविषअमृतरस व्यालमुखींकोणसुज्ञओतील ॥ ८५ ॥
निववीअसुरांतजसा साधुप्रऱ्हादरायकविकर्ण ॥
धृतराष्ट्रसुतांततसा एकाचिनयनिपुणनायकविकर्ण ॥ ८६ ॥
भीष्मधृतराष्ट्रविदुर द्रोणकृपनृपांसिबोलतोलावी ॥
कींसमयींनवदावी तरिमगकेंव्हांसदुक्तिबोलावी ॥ ८७ ॥
बोलाहोबोलाहो बोलाहोसर्वसभ्यबोलाहो ॥
असमयमौनेंतुमच्या सुज्ञपणाच्यानहानिमोलाहो[2] ॥ ८८ ॥
चारव्यसनेंमृगया स्त्रीपानद्यूतयांतजोसक्त ॥
तोधर्मच्युततत्कृत सत्कृतनमहाजनांतहेंव्यक्त ॥ ८९ ॥
धर्मजयां[3]च्यांनादीं लावुनिजिंकूनिशकुनिनेंआर्या ॥
पणआपणचिकराविला पांचांचीआपुलीसतीभार्या ॥ ९० ॥
द्यूतींसाधारणधन पणकरुनिनव्हेचिएकहारविता[4] ॥
गिळिलदुराग्रहराहू त्यजिनापरिमद्विचारहारविता ॥ ९१ ॥
सभ्यांमाजिवदाया विहितअसेंबोलतोंचिअजितत्व ॥
हरिकीर्तिसतीहेही तुल्यायांचेंसमानअजितत्व ॥ ९२ ॥
तैंसाधुसाधुसाधु ध्वनिकरितीह्मणतिबोलकानांहीं ॥
प्यावेअसेचितूंकीं विदुरतिजास्पष्टबोलकानाहीं ॥ ९३ ॥
न्यायमृकंडुसुताच्या दुस्तर[5]धृतराष्ट्रजाब्धिसाधुवटा ॥
सभ्याभलाभलाविधु लाजेलतुझ्याचिमानसाधुवटा ॥ ९४ ॥
कर्णह्मणेवाचाळा रेसर्वस्वग्लहें[6]हांतहेआली ॥
अजिताकशीतुझीमति मतिमंदाविदुरबुद्धिचीआली ॥ ९५ ॥
वरकडहेकायमुके वक्ताधर्मज्ञतूंचवैसउगा ॥

१ पुष्पाचाहार जसा उन्हांत. २ होवो. ३ जयप्राप्तीच्या. ४ हारविणारा. ५ न्यायरूप मार्कंडेयाच्या दुस्तर धृतराष्ट्रसुतरूप समुद्रांतील उत्तम वटवृक्षा. ६ सर्वस्वाच्या पणात.

नभलास्वभावहातुज बालिशजनपंक्तिलानबैसउंगा ॥ ९६ ॥
नवदतिसभ्यनपांडव जरिहेकृष्णाह्मणेअहोसांगा ॥
अजिताअसतीतरिहे तैसेंचिस्पष्टनवदतेकांगा ॥ ९७ ॥
ह्मणसीलसभेंतसती नाणावीतरिसतीनहेअसती ॥
असतोएकसतीचा उपभोक्तापांचहेहिलाअसती ॥ ९८ ॥
आनयनसभेंतइचें कींहेंएकांबरत्वनाविचित्र ॥
नग्नत्वहिनवलनव्हे नचुनाबहुनासिकेसिज्यांश्चित्र ॥ ९९ ॥
दुःशासनानयाचे ऐकावेफोलबोलहाबाळ ॥
गीष्पतिपुढेंमिरवितो साक्षरतादाखवूनिंगाबाळ ॥ १०० ॥
वदतोबुधांतभलतें बोलायानस्त्रियांतहिंसकोनी ॥
हूंघेपांडववस्त्रें यादासीचेंहिवस्त्रहिसकोनी ॥ १ ॥
तेंऐकतांचिवस्त्रें टाकुनिउघडेचिपांचहीबसले ॥
भीष्मह्मणेहेंदुःसह त्हदयांतअसेंनशरकदंबसले ॥ २ ॥
दुःशासनसोडाया झोंबेस्वकुळाहितोदयालुगड्या ॥
तेव्हांस्मरलीकृष्णा कृष्णादीनाचियादयालुगड्या ॥ ३ ॥
तोदुर्जनआधींही साधूच्याकरुनिंहानिरीतीची ॥
नग्नसभेंतकराया पाहेखळधरुनिंहानिरीतीची ॥ ४ ॥
जैंदुर्दशाकराया दुर्दैवेंसिद्धनीचहाकेला ॥
तैंदीनबंधुलाती कृष्णामारीमनींचहाकेला ॥ ५ ॥
हेनाथरमानाथ व्रजनाथहरेमुकुंदकंसारे ॥
गोविंदकृष्णकेशव दीनार्तिहरस्त्वमेवसंसारे[1] ॥ ६ ॥
काळेंहिसख्यानतुझ्या दासीसपहावयासहिंसकावें ॥
त्वद्भगिनीवस्त्रखळें नग्नकरायासकार्यहिसकावें ॥ ७ ॥
जीहुनिनसेसुभद्रा तुजबहुमान्याअकीर्तिहेतीची ॥
धांवदयाब्धेहोते विश्वांततुझ्याअकीर्तिहेतीची ॥ ८ ॥
भगिनीऐसेंवदलें परिफारचिलाजलेंनहेंलटिक ॥
प्रभुजीरक्षातुमच्या दासांचीमीलहानशीवाटिक ॥ ९ ॥

---

१ दीन आर्ति-हरः-त्वं-एव-संसारे; संसारांत दीनाची पीडा हरणारा तूंच.

जिंकिलकायखळातो जिंकीद्यूतींनंधर्मजोडावा ॥
सुज्ञेंपंकपतितपर धेनूद्धरणेंहिधर्मजोडावा ॥ १० ॥
कीर्त्यर्थउद्धरींमज उद्धरिलेंजेविंसागरींमहिला ॥
त्वद्दासांचीहोती त्याअमृतींआजियागरींमहिला ॥ ११ ॥
बाढळतांतिळहिपदर भावी[1]ंयजनासिसागरामाजी ॥
तीखळसभेंतउघडी पडतेनपडोनंसागरामाजी ॥ १२ ॥
भोभगवन्भोवत्सल भोहतचाणूरमल्लं[2]भागोवें ॥
विश्वेंतुझेंचिदुसरें नयशश्रीप्राणवल्लभागोवें ॥ १३ ॥
आजिअसत्परपुरुष स्पर्शनअपराधअन्यंकेलाहो ॥
झांकाप्रसादपदरें नकुजनदृक्स्पर्शकन्यकेलाहो ॥ १४ ॥
अवतरलाउतराया जोदुःसहदुष्टभारमहिवरला ॥
अहिवरलास्य[3]पटुप्रभु करुणोक्तेंद्वारकेंतंगहिवरला ॥ १५ ॥
परमेश्वररूपधरी स्वपरजनहितोदयालुगडियांचें ॥
निववायासभ्यांसह मननयनहितोंदयालुगडि[4]यांचें ॥ १६ ॥
हाअंबरावतार श्रितलज्जारक्षणार्थअकरावा ॥
प्रभुमतअसेसदवनीं आग्रहवेंधींकदापिनकरावा ॥ १७ ॥
शेलेशालूसाड्या क्षीरोदकलांबरुंदपाटावें ॥
झालाअनंतवस्त्रें कींतीसअनाथसेंनवाटावें ॥ १८ ॥
पदसेवार्थचिभजती अनवरतं[5]महाविभूतिजानिपट ॥
तोकृष्णावपुझांकी होऊनिमहावि[6]भूतिजानिपट ॥ १९ ॥
पहिलेंवसनव्यसनं[7] प्रतिपादनपटुकरेंकुमतिसोडी ॥
तोंदुसरेंआहेचि प्रथमाधिकवस्त्रत्यासहीओढी ॥ २० ॥
कृष्णादेहंसदंबर रत्नाकरत्यासिखळभुजांटिटवी ॥
उपसीपरिगांभीर्यें आपणनंउहूंह्मणोनित्याविटवी ॥ २१ ॥
मानितिमार्या[8]केवळ अल्पसभेंतीलभूमितळंपटहो ॥
ह्मणतिअदित्यादिसत्या यामेल्याचेंसमूळंतळपटहो ॥ २२ ॥
जेंझांकिलेंअनंतें दिव्येंभव्येंसदंबरेंसुघडें ॥

---

१ बिंझण्यास सागराधमानी. २ धांवून यावें. ३ कालियावर नाचण्यांत कुशळ. ४ पांडवांचें. ५ महदेश्वर्यवंत. ६ लक्ष्मी आहे जाया ज्याची तो. ७ दुःखदेण्यांत कुशळ. ८ मायेयास.

तेंसाधुकायकाय क्षुद्रमतिकरीलनागवेंउघडें ॥ २३ ॥
तोशतशःपटझटझट फेडुनिभागेसभेंतवेडावे ॥
कितिखळवळजळनिधिचे कींदुस्तरतरतरंगफेडावे ॥ २४ ॥
होयसभेंतहलहला स्वनकृष्णेसिप्रशंसितीराजे ॥
छीतेखळासिह्मणती गेलेभवनदपरप्रतीराजे ॥ २५ ॥
भीमह्मणेराजेहो तरिपूर्वजगतिनहोमलापरिसा ॥
जरिदुःशासनवक्षः क्षतजनसेवीनमीस्त्रयेंहरिसा ॥ २६ ॥

वनपर्वांतील आर्या.

नलोपाख्यान.

बृहदश्वद्विजराज श्रीधर्माच्यासमीपआलाजो ॥
तापउरेंचिनदेजो त्यासिविधुनकांह्मणोनिहालाजो ॥ १ ॥
पूजुनित्यासिनृपह्मणे परिसावेंस्वकृतमीनिवेदीन ॥
पूज्यासिदुःखसांगुनि अमृतनदनिमग्नसानिवेंदीन ॥ २ ॥
वाटेदुःखीमजसम मीचवदाजरिअसेलआढळला ॥
नअसाअयशःपदकीं भूपदपदकींजडोनिहाढळला ॥ ३ ॥
हांसोनिमुनिह्मणेबा नळभूपजसादुजानसाधितसा ॥
नतुह्मीदीननदुःखी साधावेंतेंवनींहिंसाधितसा ॥ ४ ॥
आज्ञेंतबंधुचौघे धृतमूर्तिउपायसेसुनयशास्त्री ॥
साक्षाच्छ्रीशीचसती होऊंदेम्लाननमुखनंयशस्त्री ॥ ५ ॥
श्रीवीरसेनसुतनळ निषधेश्वरसुगुणमणिकरंडकहो ॥
ब्रह्मण्यप्रभुदुर्गत दारिद्र्यसमुद्रवरतरंडकेंहो ॥ ६ ॥
तोपुण्यश्लोकरणीं करितांरिपुवीरहानिवासवसा ॥
तत्कीर्तिह्मणेगाश्री धीहोयांयोग्यहानिवासवसा ॥ ७ ॥
वैदर्भभीमराजा होताबहुखिन्नहीनसंतानें ॥
तोभेटोनिसुखविला दमनानेंस्वपदलीनसंतानें ॥ ८ ॥
नृपदास्यतुष्टमुनिचें मनत्यामुनिलाह्मणेंसखेदमना ॥
झालाशुद्धकरावा संततिसुखपात्रहासखेदमना ॥ ९ ॥
ब्रह्मर्षिवरेंदमनें वरादिधलात्यानृपासिसंततिचा ॥

---

१ दुःखी. २ नौका.

झालेतीनसुतसुता चवथीगातीगुणौघसंततिचा ॥ १० ॥
ठेवीदमदांतदमन दमयंतीहींअशींतयांनांवें ॥
ज्यामुनिवरप्रसाद प्रभवांतेंत्रिभुवनेंहिमानावें ॥ ११ ॥
भीमनृपतिदुग्धोदधि दमयंतीश्रीचवपुसुरुचिरतिचें ॥
पाहूनिदेहदिवसें दिवसदिसेदीनजरिसुरुचिरतिचें ॥ १२ ॥
जाणोकळेभविष्य द्दमयंतीचीस्मरारुचिरतरता ॥
हरदृगनळींजळाला रतिच्याविटलाचितोंशुचिरतरता ॥ १३ ॥
तीपाहिल्यावरिगमे कोणासहिनस्वरूपसुंदरसें ॥
श्रीवनमाळेहिपुढें मिरवीलस्वमदकायकुंदरसें ॥ १४ ॥
श्रीकृष्णरुक्मिणीला श्रीकृष्णारुक्मिणीजशीआतां ॥
दमयंतीसनळनळा दमयंतीआयकोंजनेंगातां ॥ १५ ॥
नळनृपह्मणेशिवाती नवरीहोमनदुजीसनवरीहो ॥
भैमीह्मणेशिवेतो नवराहोप्रेमनित्यनवराहो ॥ १६ ॥
एकासमयींधरिला हंसनळेंतोह्मणेकृपाकरंगा ॥
सोडमलाजरिव्हावी तीदमयंतीवधूनृपाकरंगा ॥ १७ ॥
करिनतुझेंगुणवर्णन जेणेंहोइलतुझीचनवरीती ॥
सत्यप्रियाहितवदती शुद्धात्मेनधरितीचनवरीती ॥ १८ ॥
राधाप्राप्त्यर्थजसा तोस्वकरगतामलायशाशिनळ ॥
सोडीदमयंत्यर्थ क्षिप्रचिअतिदुर्लभांतशाशिनळ ॥ १९ ॥
नळमुक्तराजहंसा सहहंसांचीनभःपथेंआली ॥
आलीप्रमदवनींतों भैमीहीघेउनिप्रियाआली ॥ २० ॥
भैमीह्मणेमराळ ग्रहणेच्छामन्मनांतआलीहो ॥
एकासितरिधरूंया विखरामुक्तावनांतआलीहो ॥ २१ ॥
इतराहंसांनींत्या नेल्याबहुलोभवूनिदूरवर ॥
भैमीत्यासिधरूंये ज्यादेअसुदानदानशूरवर ॥ २२ ॥
एकांतींतीपाशीं स्तविलानिषधेंद्रतोंखगानेंहो ॥
जाणोंराधेलादे खगभगवद्वेणुतोखगानेंहो ॥ २३ ॥
पुण्यश्लोकनिषधपाति नळखळबळजळधिवाडवानलगे ॥

---

१ सुरूप. २ शुचिरत तो स्मर रतिच्या रता विटला ह्मणूनच शिवनयनाग्नींत जळाला काय? ३ हस्तगत. ४ राधाजार कृष्ण. ५ हंसानें. ६ संतोष.

लोकांमहोत्सवप्रद तोचिसदात्यांसिपाडवानलगे ॥ २४ ॥
स्मरबुधदस्त्रंरुचिरतर ऐसेंह्मणणारजेंनतेंलटिके ॥
हय्यंगवीनजैसें सुरसिकरसनेपुढेंनतेंलटिके ॥ २५ ॥
अनुपमअनुरूपअनघ जरिवरिलात्वांनृपात्मजेंनंनळ ॥
होइलकेवळतापद कींजोनरनळनहोयतो[1]अनळ ॥ २६ ॥
नळकस्तुरीसटाकुनि कांतूंघेतीसअन्यनरमाती ॥
जरिवरितीनहरिप्रति घेती ह्मणवूनिधन्यंनंरमाती ॥ २७ ॥
नररत्नतोचितूंचि स्त्रीरत्नउदंडआडने[2]ंवांचीं ॥
नबुडवितिनवातारिति चित्रेंवरवींहिंआडने[3]ंवांचीं ॥ २८ ॥
तीसुमतिह्मणेआर्या त्वांतिकडेहीअसेंचिकळवावें ॥
साधोहळुहळुमृदुमधु हितमितबोलोनिचित्तंवळवावें ॥ २९ ॥
आज्ञाह्मणोनियेथु[4]नि कळवुनिहेंप्रेमतेथु[5]निउडाला ॥
हंसप्रत्युपकारीं हर्षीकामज्वरींनळबुडाला ॥ ३० ॥
झालीस्मरज्वरार्ता द्यायाहीयोग्यहेंपितासमजे ॥
जाणतिनसांगतांसुख असुखपराचेंजगींसदासमजे ॥ ३१ ॥
योजीस्वयंवरोत्सव रायांसिसुखप्रका[6]मदेवार्ता ॥
आलेंनाहूतहिंमति कोणाचीतैंनंकामदेवार्ता ॥ ३२ ॥
देवर्षिमुखेंपरिसुनि शक्रकरीधरुनिंहारिखंगमनातें ॥
त्याच्याविमानयेइल कायनयेतांचिंहरिखगमनातें ॥ ३३ ॥
जोंनिकटकुंडिनाच्या आलेयमवरुणभूभृ[7]द्र्यनळ ॥
तोंतोहिसकळसद्गुण निधिपुण्यश्लोकवीरवर्यनळ ॥ ३४ ॥
तेसुरह्मणतिअहाहा नळचिसकळपुरुषवर्यवीरमणी ॥
नवरीनंवरीलकशी यालापाहोनिसुमतिंहींरमणी ॥ ३५ ॥
आह्मांलाचिनकेवळ लावितसेव्यक्तलाजहारविला ॥
आह्मीनिजतेजोमद याचिपुढेंसर्वआजहारविला ॥ ३६ ॥
नसुचतिजरिभलतैशी युक्तिप्रियकार्यसाधिकामुकते ॥
त्यासाधुसंगतिमहा लाभासहिंसर्वेंसाधिकामुकते ॥ ३७ ॥
भेटोनित्यासिह्मणती कार्यपरेंसर्वथांनंलाजावें ॥

---

१ नळ नव्हे तो अनळ, अग्निच. २ केवळ नांवांचीं. ३ आडाचीं व नावेचीं चित्रें. ४ दमयंतीपासून. ५ नळापासून. ६ अत्यंत. ७ इंद्र आणि अग्नि.

होअस्मद्दूतविमुखें[१] नअसेंसत्यव्रतांनलांजावें ॥ ३८ ॥
होतोंदूतनळह्मणे कार्यवदाकोणहोतुह्मीचवघे ॥
ओळखदेउनिह्मणती आह्मीभैम्यर्थपातलोंअवघे ॥ ३९ ॥
भैमीस्वयंवरूया आह्मांचौघांजणांतअन्यतमों[२] ॥
हेंकार्यदूतहोगा जागावातिजकडेच्चिंधन्यतमा ॥ ४० ॥
सस्मितवदननळह्मणे प्रभुजीजोहेतुसुरवरागमनीं ॥
माझ्याहितोच्चिसर्वा हिमृगांच्यातुल्यसु[३]रवरागमनीं ॥ ४१ ॥
दूतकरुनिमजतिकडे कार्यास्तवपाठवूंनकोपावा ॥
कोणावरिहिंसुनयंन स्वातिक्रमआठवूंनकोपावा ॥ ४२ ॥
शक्रह्मणेवदलासि प्रथमतसेंवचनमगअसेंवदसी ॥
अचळकरींचअसावा व्यवहारींशब्दसंगरींसदसी ॥ ४३ ॥
भूपह्मणेयाकर्मीं पवनाहिहोईलमजनसांगाती ॥
अंतःपुरप्रवेशीं जीप्रभुचीसाधुयुक्तिसांगाती ॥ ४४ ॥
शक्रह्मणेंजागातूं चिंताआधींचकरिशिकांगाती ॥
आह्मांसिहेंकठिणजरि तरिसुज्ञप्रभुह्मणोनिकांगाती ॥ ४५ ॥
शक्रवरेंनळगेला शिरलाअंतःपुरींसुखेंसुरसा ॥
भैमीच्याहायाच्या तीसेवीरूपसंपदासुरसा ॥ ४६ ॥
भैमीहर्षेंत्याच्या विधुच्याताशिकुमुदिनींनआगमनीं ॥
सत्कारूनिह्मणेजी यावेंमद्भाषणेंनंआगमनीं ॥ ४७ ॥
सुंदरवरकोणतुह्मी गुरुच्यावाटोनहेंपरागमना ॥
कींजेंजेंअंतःपुर तेंतेंहिविषयनव्हेंपरागमना ॥ ४८ ॥
आलांकसेंअवारितं कार्यार्थप्रकटआयकोंदावा ॥
वाटेकर्णींतुमचा वाङ्मयसौवर्णकार्यकोंदावा ॥ ४९ ॥
वाहोंलागेगुरुघन रसपूरितवीरसेनें[४]भूपनळें[५] ॥
सुंदरिमीपाशि[६]पितृप पावकपुरुहूतदूतभूपनळ ॥ ५० ॥
सुमुखिप्रार्थितिबहुतुज ऐसेंप्रभुलोकपाळतेंचवघे ॥
अवघेउणेच्चिरसतूं दिव्यरसाचीचंसर्वदाचवघे ॥ ५१ ॥

---

१ विमुख होऊं नको. २ कोणाला तरी. ३ उत्तम शब्दाची प्रीति. ४ वीरसेनपुत्र नळ हाच. ५ जळ जाण्यास माडादिकांचा करितात तो. ६ (पाशि, पितृप, पावक, पुरुहूते,) वरूण, यम, अग्नि, इंद्र.

सुज्ञेतुवांवरावा आह्मांचवघांजणांतअन्यतम ॥
धन्यतमत्वतुलायो नशिवोपळदयितविरहजन्यतम ॥ ५२ ॥
हांसोनिह्मणेभैमी प्रणतिप्रियदेवगुरुअसेंह्मणती ॥
त्यांहींक्षमाकरावी स्वीकारावीयशोर्थमत्प्रणती ॥ ५३ ॥
वरिलेहेचिचरणम्यां त्यजितांज्वलनांतकायहोमीन ॥
य[1]ज्जीवनजीवनंतो दुग्धींवांचेलकायहोमीन ॥ ५४ ॥
नळनृपह्मणेसुबुद्धे यादासावरितिहींनकोपावें ॥
मदधिककोटिगुणेंते आग्रहकांहींधरूनकोपावें ॥ ५५ ॥
मृत्युअसोपरवंचन करुनिसुधेच्याजिणेंनकोपानें ॥
त्वत्पाणिग्रहणेंमी देवांच्याबहुशिणेंनकोपानें ॥ ५६ ॥
विदुषीह्मणेह्मणाजा कींम्यांकथिलेंपरोपरीपणती ॥
प्रणतिप्रभूंसिकरिती अनुकंप्यामींस्वयंवराह्मणती ॥ ५७ ॥
सत्संमतस्वयंवर विधिनेंवरितांतुह्मीनअपराधी ॥
कायकरूंत्यजुनितुह्मां माझीपळअनुसरेंनअपराधी ॥ ५८ ॥
होईलदेहरंगीं सुरपतिनरपतिसमक्षंन[3]लगामी ॥
हाजनतुमच्याचिअसे इतराकोणाचियाहिन[4]लगामीं ॥ ५९ ॥
होयअकृतकार्यहिनळ सुरवरसंमतखरेंनिवेदून ॥
सत्येंजसातसान प्राज्येंहिसुधारसेंनिवेदून ॥ ६० ॥
रंगींसर्वमिळाले तेंव्हांआलीतयांतदमयंती ॥
जाणोचकोरतेती मू[5]र्तज्योत्स्नाचिंतापद[6]मयंती ॥ ६१ ॥
साहेनपरोत्कर्षा ज्याचीमतिसच्छळींसदाऽनळसा ॥
बैसेतिघांजणांसह हरिहिअधिष्ठूनित्यांसदानळसा ॥ ६२ ॥
रंगींपाहोंजातां दिसलेचौघेहितेधवासमजे ॥
भैमीदेवकृतच्छळ ऐसेंचित्तांततेधवांसमजे ॥ ६३ ॥
पांचांनळांतजेंव्हां कायदिसेनाचिभेदलवतीस ॥
बुद्धिह्मणेकांभीशी गुरुचरणींत्यजुनिखेदलवतीस ॥ ६४ ॥
करजोडूनिह्मणेती नळभर्ताभीमकन्यकेलाहो ॥
प्रभुजीस्वप्नांतहिजरी संकल्पनसेलअन्यकेलाहो ॥ ६५ ॥

---

१ ज्याचें जीवन पाणी. २ दमयंती. ३ नलानुसारी. ४ स्वाधीन. ५ मूर्तिमंत चांद्रिका. ६ तापशमविणारी. ७ सदा तत्पर. ८ सभेप्रत.

नळपतिइतरपुरुषपितृ बंधुजरिमनांतमानिलेअसती ॥
तरितारालइलाहो प्रभुजीकैसीतरेलजींअसती ॥ ६६ ॥
तीचाबलवान्निश्चय सुरत्दृतनळरूपघेंहिराऊनी ॥
बहुतेजप्रकटकरी शुचिसत्वगुणच्छळींहिराऊनीं ॥ ६७ ॥
शुद्ध[1]सवांगकुशनलदें[2] परिउपभोगोचितत्वंनलदासी ॥
ऐसेंमनांतआणुनि दमयंतीसुमतिहोयंनलदा[3]सी ॥ ६८ ॥
पतिरूपसोडवुनिती लोकेशांचाप्रसादसाधूनी ॥
घालीनळासिमाळा स्तविलीप्रेमप्रसन्नसाधूंनीं ॥ ६९ ॥
नलतीसह्मणेकुलजे त्वांजरिदेवांसमक्षमजंवरिलें ॥
जोंसासु[4]तोंतुझामी होतांहिप्रेमऊनंमजवरिलें ॥ ७० ॥
झालाविवाहगेला स्वपुरामगनळतिशींसदारंमला ॥
भूमिह्मणेताराया अवतरलाविष्णुहासदारंमला ॥ ७१ ॥

विराटपर्वांतील उत्तरगोग्रहण.

मत्स्यपुरोत्तरभागीं प्रातःकाळींचयेंसुयोधनंहो ॥
ज्यासिजयप्राप्तिमनीं ह्मणतीभीष्मादिहीसुयोधनंहो ॥ १ ॥
सहसाव्रजांतगांठुनि वहुताडुनिकरुनिबद्धभुजंगवळी ॥
षष्टिसहस्रसुगोधन तोंकुरुकुळचंदं[5]नद्रुभुजगंवळी ॥ २ ॥
गोपाध्यक्षरथावरि बैसुनिधांवेनृपासिसांगाया ॥
चित्तींह्मणेवुडाया कुर्वंधमाहरिसिधेनुकांगाया ॥ ३ ॥
तोराजगृहींजाउनि रायाच्याउत्तराख्यतनयातें ॥
नमुनिह्मणेहोनेतो दुर्योधनधेनुकरुनिअनयातें ॥ ४ ॥
कवचीधन्वीखड्गी व्हाचित्तींरामचंद्रहिंअसा[6]ध्यां[7] ॥
बैसारथींजयश्री गोविप्रावनपरासिंनंअसाध्या ॥ ५ ॥
उत्तरह्मणेअसेंजरि ॥ मीएकाकीलहानपरिसवतें ॥
यशजोडितोंचिअसता सारथितरिकथनंमजंनंपरिसवतें ॥ ६ ॥
कर्णादिकांसिदेता समरींवैराटिंकेसरींकरिता ॥
जिष्णुपुढेंअसुरजनीं कोणीवैराटिकें[8]सरींकरिता ॥ ७ ॥

---

१ यज्ञांग. २ वाळा. ३ नळाची स्त्री. ४ जिवंत. ५ कुरुकुळरूपचंदनवृक्षावरील सर्प. ६ कवचधनुःखड्गवान्. ७ मनीं आणा. ८ बरोबरी करणारा.

मिळवाकोण्हीतरिहो धैर्याचामात्रउदधिंसारथिंजो ॥
कुरुभटसमूहपाहुनि मजजेंविहिमासिसुदधिसारथिजो ॥ ८ ॥
ऐसेंबहुतचिबोले तोबालिशबोलंबायकांमाजी ॥
चित्रपटकटकसेंशिशु भाषणयेईलकार्यकामांजी ॥ ९ ॥
उत्तरह्मणेकुरुकटक नपरांसूसयशासहिस्वसेनेतें ॥
अवकाशपळहिनाहीं कळवायावृत्तहेंस्वसेनेतें ॥ १० ॥
माझेंसारथ्यकरू तुझियावचनेंबृहन्नडांगमला ॥
हाचिसदुपायवत्से लागोअपकीर्तिचानडागमला ॥ ११ ॥
तीधांवतजायह्मणे गानादिकहेंबृहन्नडेराहो ॥
समयींसारथ्यगुणन उघडूनिंकदर्युचांनडेरांहो ॥ १२ ॥
उठल्याउत्साहाच्या त्याशांतश्रीमदुदधिवरिंलहरी ॥
धरितांहनुनतुह्मणतां प्रणताचेंकांनंसुदधिंवारिलंहरी ॥ १३ ॥
वाद्यअसोनृत्यअसो होअभिनयकिमपिगीतअथवाहो ॥
जाणोनिकसेंह्मणतां समरांतबृहन्नडाचिरथवाहो ॥ १४ ॥
वैराटिह्मणेनर्तक होकींवादकतथैवगायनहो ॥
सारथिहोयासमयीं एकहिवशकौरवांसिंगायनहो ॥ १५ ॥
ऐसेंवदेकवचदे त्याश्रितेंकुशलावहासंल्यायाला ॥
तद्वारणींचुकेतो कन्यापाहोनिहांसल्यायाला ॥ १६ ॥
सत्वरबृहन्नडानृप सुतरथनेऊनिजायबाहेर ॥
त्यासिह्मणेहेरावें ह्मणसीकुरुकटककायबाहेर ॥ १७ ॥
कुरुकटकासिपहातां तोउत्तरबाळफारगडबडला ॥
स्वपरबळाबळनेणुनि बालिशबहुबायकांतबडबडला ॥ १८ ॥
बोलेबृहन्नडेहें कुरुबळकल्पांतसिंधुसंगमतें ॥
नेरथपुरांतमाझें मननयनहिपाहतांबहुभ्रमतें ॥ १९ ॥
दुर्योधनदुःशासन कर्णकृपद्रोणभीष्मज्याकटकीं ॥
त्यांतमरेनचिशिरतां कांटयांवरिघालितांचिरेंपटकीं ॥ २० ॥
पार्थह्मणेराजसुता आतांवदतोसिहेंअहाकाय ॥
शय्येवरिनपडाया योग्यरणक्षितिवरीचहाकाय ॥ २१ ॥
तेंव्हांस्त्रियांततैसें बोलुनिआतांअसेंकसेंवदसी ॥

---

१ गायक. २ आश्रिताचें कुशल इच्छिणारास. ३ पहावें.

एकहिवाणनसुटला नाहींअद्यापिझळकलासदसी[1] ॥ २२ ॥
निजवृत्तिरसींलोभी होसाधोबुद्धिअन्यथानंकरीं ॥
निजहितलोभेंधरितो शिशुहिमुखींएकअन्यथानंकरीं ॥ २३ ॥
मरतीचनदाखविती पाउलहिपळोनतोंडलेंकावित्यो[2] ॥
ह्मणतीसद्यःकीर्ति प्रज्ञाग्नस्पर्शतोंडलेंकावित्या ॥ २४ ॥
ऐसेंपार्थवदेतों भिउनिकटकवागुलासिपोरपळे ॥
शत्रुप्रतापदाव ज्वालांनींतोकुरंगहोरपळे ॥ २६ ॥
वाटेपुढेंपळेतो स्त्रीसंगविरक्तधीकुमार[3]मणी ॥
पुत्रस्नेहेंधांवे त्यामागेंशंभुचीउमारमणी ॥ २७ ॥
उत्तरह्मणेनकोगे पायांपडतोंबृहन्नडेसोड ॥
जोडदिलीदुखवुंनको केवळपितृकरतळस्थहाफोड ॥ २८ ॥
कुरवाळोनिह्मणेगा राजसुतायोग्यतूंनकांपाला ॥
मृदुलत्वम्लानत्व स्वीकारुनिजाहलासिकांपाला ॥ २९ ॥
तुजउत्साहनसेतरि करितोंघेउनिधनूंसमीरणहो ॥
मजमेघासिकराया शरवृष्टिसहायतूंसमीरणहो ॥ ३० ॥
बैसरथींतूंमाझ्या सारथिहोतरणिचाजसाअरुण ॥
त्यावाचमूवरितुवां रथतरुणीप्रतिजसास्मरेंतरुण ॥ ३१ ॥
आतांसोडवितोंपशु खलवलपलनलगतांचिपळवीतों ॥
मीविजयअसेंतुजाचिन सकळांहीकौरवांसिकळवीतों ॥ ३२ ॥
धृतरश्मिकुमारह्मणे दारुक[4]कींआजमातली[5]लाजो ॥
दंडकरावायाकुरु सेनेलायोग्यमातलीलाजो ॥ ३३ ॥
काढूनिशंखवलयें त्यालापुंभूषणेंसितेंवस्त्रें ॥
बांधूनिकेशमाथां प्राङ्मुखहोऊनिआठवीअस्त्रें ॥ ३४ ॥
जातांकुरुकटकावरि वाजविलादिव्यदेवदत्तदर ॥
तोहोयजनाजैसा कल्पांतींरुद्रदेवदत्तदर ॥ ३५ ॥
त्यालाउत्तरत्यातें जिष्णुह्मणेपावलासिकांपदरें ॥
अद्यापिवांधिलेंसे तुझियामतिनेंअधैर्यकांपदरें ॥ ३६ ॥
हांसोनिह्मणेहरिसख होगाढासनंविकंपधींधीट ॥

---

१ तेजस्वी खड्ग. २ बापाला. ३ कार्तिकस्वामी. ४ कृष्णाचा सारथी. ५ इंद्राचा सारथी.

नधरींबादरहादर सादरदेवाजवूंपुन्हानीट ॥ ३७ ॥
द्रोणह्मणेनदिसेजय कांकरितांआननेंनतपहारे ॥
आलाविजयजयाचें श्रीशंभुतपापुढेंनतपहारे ॥ ३९ ॥
गांधारह्मणेगुरुजी पणनकरुनिपूर्णहाप्रकटलाहो ॥
पुनरपिवनवासकरू गुरुघातकपातकप्रकटलाहो ॥ ४० ॥
कर्णाद्यांप्रांसिह्मणे तुमचेविजयीअसोतहातरणीं ॥
शरपटलाच्छादितहो अर्जुनशस्त्रप्रतापहातरणी ॥ ४१ ॥
गुरुजीसकायपुसतां चापींगुणमद्धचेंचिचढवाहो ॥
यांलाहेचिह्मणावें कींआह्मांधर्मशास्त्रपढवाहो ॥ ४२ ॥
पढवावेंमात्रइहीं भेदावेंपरत्वदब्जकटुकवचें ॥
कींदूरूनिदिसावे प्रेक्षकदृष्टीसयुद्धपटुकवचें ॥ ४३ ॥
प्रार्थुनिपुढेंकरावे हेयज्ञींकींसुभोजनावसरीं ॥
सिंधूततरेलकशी जीकेलीकोलिहेतुनावसरीं ॥ ४४ ॥
खळकृतगुरुनिंदेतें वर्णीलकधींनविस्तरेंसुकवी ॥
कींती[1]श्रीगुरुभक्ति प्रेमामरपादपांकुरांसुकवी ॥ ४५ ॥
त्यासिरूपह्मणेकर्णा सुज्ञांहींऐकतांचिडोलावें ॥
ऐसेंचिबोलणेंजरि तरिपुरुषानेंदहांतबोलावें ॥ ४६ ॥
तूंनीतिविरुद्धवदसि साहसहेंफळनदेवचनयज्ञ ॥
अद्भुतकर्मकरूनिहि बानवदतिएकहीवचनयज्ञ ॥ ४७ ॥
घालूंपाहसिदंष्ट्री[2] उपडायाअहिमुखांतआंगोळी ॥
ऐसेंसाहसकरितां होइलतनुचीक्षणांतरांगोळी ॥ ४८ ॥
कंठींबांधूनिशिळा बाहुबळेंसागराशितरशील ॥
परिसाहसेंनाविजया हेंशीलनसोअसोइतरशील ॥ ४९ ॥
सर्वहिमिळोनिभांडूं कर्णाव्हावेंनसाहसामान्य[3] ॥
यत्नेंनृपयशरक्षूं आजिनव्हेश्वेत[4]वाहसामान्य ॥ ५० ॥
द्रौणिह्मणेएकाकी तूंचिक्षमंजिष्णु[5]वारणासूत ॥
बहुधाबद्धकरीलचि लूते[6]चेंजिष्णु[7]वारणासूत ॥ ५१ ॥
करिसिविकत्थनाजिंकुनि नेलेंनसतांहिगोधनशिवेतें[8] ॥

१ गुरुनिंदा. २ दाढा. ३ वश. ४ अर्जुन. ५ अर्जुनपराभवास. ६ कोळ्याचेंसूत. ७ इंद्राच्या ऐरावतीस. ८ स्वनगरसीमेंत.

सत्प्रियशुचियशकर्णा भलत्यानकरूनशोधनें[1]शिवेंतें ॥ ५२ ॥
पावोनिसर्वमहितें विगुणाहिगुरूसिंजेंकुलजंनरतें ॥
सत्कारितिअलिकमळीं तेंविगुरुपदींमहाकुलजनंरते ॥ ५५ ॥
राधेयाउद्धततूं हादुर्योधनहिफारउद्धतरे ॥
गुरुनिंदकहोस्पष्ट व्यसनांतबुडेअशुद्धशुद्धतरे ॥ ५६ ॥
सिंहासींद्वेषकरुनि कोणबळीवारणांतउरणारे ॥
कांभ्रमलासिकसात्वां जयपावावारणांतउरणारे[2] ॥ ५७ ॥
दुर्योधननमुनिह्मणे गुरुजीमजअरिकरींनसोपावें[3] ॥
तेजोजननार्थतसें वदलोंत्वन्मत्सरींनसोपावें ॥ ५८ ॥
हांसोनिद्रोणह्मणे आह्मांकोपोंनदेचिंवत्सलता ॥
नसतेंक्षमाकवचतरि त्वदयींत्वच्छब्दअशानिवत्सलता[4] ॥ ५९ ॥
भीष्मासिमगह्मणेनृप पुसतोंअज्ञातवासपणपुरला ॥
कींकांहींमासतरी पक्षतरीदिनतरीअसेंउरला ॥ ६० ॥
भीष्मह्मणेगांधारे[5] पांडवपंडितखरेनदभ्रमती[6] ॥
नभ्रमलेजेप्राकृत तेचिमनींधरुनियांमदंभ्रमती ॥ ६१ ॥
कामीकोपीलोभी जेसंसारांतपावतिभ्रमते ॥
प्राकृतपंडितपांडव असतेतरिहेहिकेंविंनभ्रमते ॥ ६२ ॥
शास्त्रमतेंमासद्वय पांचांवर्षांतअधिकलेखावें ॥
अज्ञातवासयास्तव सरलाचिअसेंचितत्वदेखावें ॥ ६३ ॥
तेरावर्षांतअधिक दशपक्षद्वादशक्षपापडती ॥
चांद्रशरन्मानेंहे संख्यासंख्यां[7]वदाहतांघडती ॥ ६४ ॥
एवंचचांद्रमानें तेराहीस्पष्टसारिलेअब्द ॥
सत्यप्रतिज्ञपांडव लागोंदेतिलनआपणाशब्द ॥ ६५ ॥
येतांअन्यायलवें अल्पायासेंहिइंद्रपदंपदरा ॥
हूंनह्मणतीलकाळा पासुनिहीपावतीलहेंनंदरा ॥ ६६ ॥
युद्धेंकरूनिपाक्षिक जयत्यांताहिविजयपातलासमरा ॥
समरामाशींव्हांहो शमंराज्यसमर्पणेंहटेंनंमरा ॥ ६७ ॥
कुर्वधमह्मणेयुद्धाचि होसख्यनहोंपितामहायासीं ॥

---

१ प्राप्त न होय. २ मंदा. ३ द्यावें. ४ वज्रासारखा टोंचता. ५ हे दुर्योधना. ...पबुद्धि. ७ विद्वानास मान्य.

शक्रहिबुडेलयातें मद्धृत[1]पदओपितां[2]महायासीं[3] ॥ ६८ ॥
पार्थह्मणेवैराटे रथंकुरुकटकासमीपंराहूंदे ॥
गोधनहरावयास्तव भटआलेकोणकोणपाहूंदे ॥ ६९ ॥
तोगुरुतोगुरुनंदन तोकृपतोकर्णतोपितामहरे ॥
यांहींधेनुवळाव्या शिवशिवगोपाळरामकृष्णहरे ॥ ७० ॥
रेउत्तराशकुनिचा याव्यूहांतनदिसेमलांभाचा[4] ॥
त्यावांचुनियांशींजो करणेंसंग्रामतोनंलाभाचा ॥ ७१ ॥
हेंकटकसोडतिकडे चालतुझ्याहरुनिगोधनांखळतो ॥
प्राणत्राणपरायण जिकडेंनिरपत्रपाग्रणीपळतो ॥ ७२ ॥
उत्तरनिजतुरगांतें द्यायाअरुणासिकौतुकंपिटाळी ॥
तोंगर्जोनिकुरुकटक कर्णींबसवीध्वजस्थकपिटाळी ॥ ७३ ॥
कोठेंजालउभेरे मत्स्येश्वरधेनुपश्यतोहर[6]हो ॥
सोडागोधननाहीं तरिवधिनतुह्मांसिंवश्यंतोंहरंहो ॥ ७४ ॥
खलबलजलनिधिमग्ना धेनुउसळल्यांअलाबुंजाल्यांहो ॥
हांसुनिविजयमनिंह्मणे कांगोपसख्यांमलांबुजाल्यांहो ॥ ७७ ॥
गेल्यापळोनिगाई पृष्ठावरिपुच्छभारवाहोनी ॥
राहूनिनिश्चळक्षण विजयनिवेत्यांकडेचिपाहोनी ॥ ७८ ॥
येतांचिविक्रमलवें श्रीहरिचादयितदासवीरंगडी ॥
हरिकरिघटेसिजैसा त्याकुरुसेनेसिवासवीरंगडी ॥ ७९ ॥
तत्काळउत्तरेंतो नेलाकर्णाकडेचिरथवातें ॥
घनंगिरिकडेंसुवैद्यें स्वौषधंरुग्णाकडेचिअथवातें ॥ ८० ॥
दवजेंवितृणावरणा वृषभस्मकरीमहाशरावरणा ॥
पार्थह्मणेकरितोंगिरि शकमंडलुशींपहाशरावरणा ॥ ८१ ॥
होतेयदंशशेष श्वासज्वलनांतहेंसमिद्धरणी ॥
त्याचासखाधनंजय होयखलशलभलयांसमिद्ध[10]रणीं ॥ ८२ ॥
कोणाचेंहिशरीर द्व्यंगुल[11]हिंअ[12]विद्धतोंनराहूंदे ॥
मुनिह्मणतिखळांसहिगति बानारायणसखांनरांहूंदे ॥ ८३ ॥

---

१ म्यां हरलेलें पद. २ देववितां. ३ महाकष्टात. ४ शकुनीचा भाचा दुर्योधन. ५ निर्लज्जशिरोमणि. ६ चोर. ७ सहाय. ८ दुखणेकरी. ९ हे धरणीसमिद्रूप होते. १० प्रदीप्त. ११ दोनबोटेंही. १२ वेधावांचून.

मगंगगनगंनगभिन्मुखं[1] सुरमतगुरुसींहिंअनवंमुनिंनंरतो ॥
कलहकरीकींइतरीं गुरुकलहींयासिंजनवंमुनिंनंरतो[2] ॥ ८४ ॥
गुरुलाविविधशरांची वाहेतोरागराशिलाखोली ॥
भेटेअस्त्रततिंतया जशिपाहेसागरांशिलांखोलीं[3] ॥ ८५ ॥
करितीसूर्यास्तोदय एकमुहूर्तांतएकशतदाते ॥
त्यांतनएकासमही होतीमेघाअसेहिंशतंदाते ॥ ८६ ॥
द्रोणार्जुनतुल्यक्रिय बिंबप्रतिबिंबसेचितेगमती ॥
कितिकुरुकटकेंप्रेक्षक वृत्रघ्नाचींहिलोचनेंभ्रमती ॥ ८७ ॥
अश्वत्थामाधांवे रक्षायासंकटांतंजनकास ॥
जनंकासयांवितेंसुतं कसितेंनंकरावयांभजनंकास ॥ ८८ ॥
सांवर्तिकमेघांच्या लाजाव्याद्रौणिसायकांधारा ॥
सत्ताताहुनिहोइल सुतह्मणवायासिहायकांधारा ॥ ८९ ॥
बहुकल्पनासुकविसा विजयहिंबहुशरपरंपरांव्याला ॥
भंगूंपाहेसमरीं गुरुपुत्रासहिजसेंपराव्याला ॥ ९० ॥
प्रतिरवमिषेंशरांनीं भरतांकुंथावयासिंनभंलागे ॥
देवीह्मणतिसख्यांनो दारुणहाक्षात्रधर्मनंभलागे ॥ ९१ ॥
झालेभातेसमरीं आणायागुरुसुतींउणींवंरिते ॥
देतीसामग्रीजय तरिकांसद्रीतिलांगुणींवंरिते ॥ ९२ ॥
भंगेअश्वत्थामा अश्वत्थांमांकचिंत्सदांहरिला ॥
तसिइतरासिजयश्री नित्यहरिजनासितोतिणेंवरिला ॥ ९३ ॥
सुरपुष्पवृष्टिलान स्पर्शोंदेतीतयांतदिषुंवृष्टी[4] ॥
कींमधुपचुंबिताज्या पतितात्यांच्यापडोंनयेदृष्टी ॥ ९४ ॥
हरुनियशोधनगोधन योधनगणितांक्षयासिनेऊन ॥
त्यानृपपुत्रासह्मणे चालपुराहेंमनींचटेऊन ॥ ९५ ॥
झांकीवपुलाक्षतजें वसतांममींअरीषुंन्हाल्याला ॥
झालासारथिपहिल्या योषांविषासितोपुन्हाल्याला[5] ॥ ९६ ॥
विजयीविराटइकडे येपूजितिपौरविप्रजनयातें ॥
येतांचिसभेंतपुसे प्रेमेंत्याउत्तरांस्वतनयातें ॥ ९७ ॥
जनकथितिधेनुकुरुनीं वळिल्यायेऊनिउत्तराशेला ॥

---

१ इंद्रप्रमुख. २ पुराणमुनि अर्जुन. ३ टाकून ४. शरवृष्टि. ५ स्त्रीवेषास.

त्वत्कीर्तिनेंपसारिला स्वपरित्राणार्थउत्तराशेला ॥ ९८ ॥
गेलाकुरुजिंकाया आहेसारथिबृहन्नडागमला ॥
सत्यकुमारचिवदला लागोअपकीर्तिचानंडागमला ॥ ९९ ॥
भूपह्मणेकुरुहोतिल वारेंकरितीलआजिअभ्रंमुला ॥
दुःखसुदेष्णेलाजें शिरतांसिंहांतकलभअभ्रंमुला ॥ १०० ॥
देवाकुमारआला सोडविल्याधेनुपळविलींकटकें ॥
नवयःप्रमाणतेज स्विजनींह्मणतीकवीनतेंलटकें ॥ १०१ ॥
धर्मह्मणेआयकिलें दूतांचेंवचनचांगलेंकानें ॥
रायासुखरोमांचित केलेंकींआजिआंगलेंकानें ॥ १०२ ॥
सारथिबृहन्नडाज्या तद्विजयेंकरुतबायकानवला ॥
चिंतामणिगलंबालक जोदुलंभत्यासिकायकानवला ॥ १०३ ॥
गाजतवाजतसाजत आजतयाजतनकरुनिआणाहो ॥
मजमार्गेमत्स्यांचा हारिपुशशिराहुबाहुराणाहो ॥ १०४ ॥

उद्योगपर्वांतील कृष्णशिष्टाईच्या आर्या.

धर्मह्मणेश्रीकृष्णा बुडतोंमीसत्यंजाणतारमला ॥
भवबुडवीह्मणुनिचतव भजनींसनकादिजाणतारमला ॥ १ ॥
जेणेंनबुडेकुरुकुळ धर्मयशन्यायत्याचिंसदुपाया ॥
सांगसख्याभ्रमलाहा जनकेवळतूंचिआप्तयदुपाया ॥ २ ॥
श्रीकृष्णह्मणेदेवा जातोंमीत्याकडेहितवदाया ॥
कायसुयोधननशके पचवायावृत्रहाहितवदाया ॥ ३ ॥
धर्मह्मणेहितहितया अहितअहितसांचितोपरमखळंगा ॥
व्यसनींभल्यासिपाडी दुष्टगजाजेंविंपिहितमुखखळगा ॥ ४ ॥
शौरिह्मणेराजेंद्रा यद्यपिबलवान्तथापिशुनकानें ॥
हरिचेंकायकरावें परिसोतोहितकथापिशुनकानें ॥ ५ ॥
जिंकिलकायहरातो जिंकीकुतुकेंचिंमन्मथनराज्या ॥
करिलहरिमथनशशतारि करिलसुयोधनाहिंमन्मथनराज्या ॥ ६ ॥
योजीनयुक्तिसामीं सांदीपनिच्यातुझ्याबहुनव्यांही ॥
प्राणापरीसबहुमज जेंवितुह्मीतेंवितोबहुनव्यांही ॥ ७ ॥

---

१ हत्तीण. २ तृणादिकांनीं झांकलेला. ३ दुर्योधन.

मायकरीबाळाचें नित्यश्रमवूनिंकायजेंविंहित ॥
तेंविकरितसेमन्मति होयनिजदयेसिंकायजोंविहित ॥ ८ ॥
देइलअंशसुयोधन तरिआह्मांपावलासदाशिवहो ॥
ह्मणतोसितूंहिमीही कींप्रज्ञाचक्षुचेंसदाशिवहो ॥ ९ ॥
श्रीरामजसाप्रेषी शिकवुनिसामोक्तिअंगदासाच्या ॥
धर्मतसाप्रभुलाजो कार्यादेणारअंगदासाच्या ॥ १० ॥
भीमह्मणेकेशवजी मृदुवोलाउग्रंतोसुयोधनहो ॥
बात्यासींसख्यचिहो युद्धींहतएकहींसुयोधनहो ॥ ११ ॥
इतरअसोलाजेलचि त्यानित्यमदांधसुरगजंगदीशो ॥
दुर्योधनागुरुअसें ह्मणतिलगरळांधउरगंजगदीशा ॥ १२ ॥
श्रीकृष्णह्मणेहारे भीमाजरितूंमहाभुजगंदीन ॥
भ्यालासिहोयजैसा चिंतुनिगरुडांमहाभुजगंदीन ॥ १३ ॥
आह्मांतुझाभरंवसा वहुकींखळमर्दिशीलतूंअगदीं ॥
निर्वीर्यत्वचिकित्सा समयींआलेंचिराजितींअगदीं ॥ १४ ॥
भीमह्मणेहाद्याया सुतशोकपित्यासियादवालाजे ॥
भस्मचिहोतीलसकळ तेसांपडतीलयादवालाजे ॥ १५ ॥
अर्जुनह्मणेसख्याजें कीर्तिकरअसेलतेंचिंकरंजागा ॥
सांगावेंकायतुझा प्रणतत्राणींअसेचिंकरंजागा ॥ १६ ॥
कृष्णाहिह्मणेकृष्णा ह्मणसिजिलाप्रियसखीपहाहेती ॥
विसरोतुझीनसमयीं ईसंश्रितंभव्यदांमहाहेती ॥ १७ ॥
वहुगाहिंवरोनिदावुनि दुःशासनपाणिकृष्टकेशवदे ॥
वहुदीर्घउष्णसोडुनि सुसकारातींसअभयकेशवदे ॥ १८ ॥
श्रीमद्युधिष्ठिराच्या दूतत्वापरमलाभमानुनिघे ॥
दुर्योधनप्रमुखखळ खद्योतंतदैन्यपद्मभानुनिघे ॥ १९ ॥
धर्मह्मणेशीघ्रसुखें येजोडुनिसिद्धिकीर्तिसहदेवा ॥
मातेसिनमुनिवदकीं आहेआरोग्यंसाधुसहदेवा ॥ २० ॥
तूंजेंविदेवकीला भेटसितेंसंचभेटआंतेला ॥
आह्मांहुनितूंचिअधिक घृतसोडुनिकोणकारिलआंतेला ॥ २१ ॥

---

१ धृतराष्ट्राचें. २ गदाधरा दुर्योधना. ३ गदाधरांत मुख्य. ४ औषधांत. ५ या द्रौपदीस. ६ आश्रितांहितकर्त्री. ७ पांडवप्रमुख साधु. ८ कुंतीला.

कृष्णाकळेलतैसें वदकुंतीलानदुःखबाधावें ॥
पंकोंधेनुश्रमती पुण्यश्लोकामुरारिवांधावें ॥ २२ ॥
धृतराष्ट्रभीष्मबाल्हिक विदुरकृपद्रोणसर्वशुचिंतत्ज्ञें[1] ॥
जेत्यांसिभेटवदहित सांगोंतुजकायतूंचिउचितज्ञ ॥ २३ ॥
म्यांपुसिलेंकुशलअसें कर्णासिसुयोधनासिसांगावें ॥
येतांपंचमें[2]दाटुनि कर्णकटुपिकोंशिकोनिंकांगावें ॥ २४ ॥
ऐसेंअजातरिपुनृप सूचित[3]सुचवूनिशौरिलापरते ॥
मगविजयह्मणेदेवा येऊंद्यावेनमजपुढेंपरते ॥ २५ ॥
प्रभुपांडवांसिफिरवुनि जातांपाहेपथांतनाकर्षी ॥
राजर्षिब्रह्मर्षी स्वयशजयांच्यामनासिआकर्षी ॥ २६ ॥
इच्छापुसतांवदले बातुजसमअन्यबोलकानाहीं ॥
प्राशूंधृतराष्ट्रसभे माजितुझेधन्यबोलंकानांहीं ॥ २८ ॥
देयांअया[4]सयायो[5] आज्ञांसदयामहोदयापरिसा[6] ॥
यापरिसाधुमनोरथ जाणोनिह्मणेमुकुंदंयापरिसा[7] ॥ २९ ॥
सामार्थप्रभुयेतो ऐसेंधृतराष्ट्रआयकेकानीं ॥
बहुतृषितअंधचातक मेघागमजेंविकायंकेकानीं ॥ ३० ॥
मार्गींसभादिसर्वहि बहुसाहित्यप्रतिस्थळींकरवी ॥
कींआपणावरिदया दृष्टिकरावीयदूत्तमेंवरवी ॥ ३१ ॥
देवनपाहेतिकडे कींतेंकरणेंनव्हेचिंनिष्कर्पट ॥
मैंदाचेंस्वीकारिल कवणविचक्षणंअमूल्यंनिष्कपट[8] ॥ ३२ ॥
धृतराष्ट्रह्मणेविदुरा जोसाधुमनेंस्वसद्गुणेंहरितो ॥
येइलवृकस्थळाहुनि आह्मांभेटावयाउद्यांहरितो ॥ ३३ ॥
दासीशतदासहिशत आठमहानागरुक्मरथ[9]सोळा ॥
देईनतोहिसन्माणि शुचितेजाचाचिजोंगमेंगोळा ॥ ३४ ॥
विदुरह्मणेकपटमनीं प्रेमवरिअसेंकरूंनकोंपावें ॥
तुजवरिनईश्वरानें करुणापरतीकरूनकोपावें ॥ ३५ ॥
पांचांपुत्रांद्यावीं पांचनहोउनिखळासिंवशगावें ॥

---

१ तत्वज्ञ. २ पंचमस्वर. ३ अत्युचित. ४ लोहास. ५ यावया. ६ हे स्पर्शमणे. ७ ऐका. ८ कपटरहित. ९ सौवर्णरथ.

तेंतोनकरिसिजेणें प्रभुनेंस्वमुखेंकरूनियशगावें ॥ ३६ ॥
गुळखोवरेंविलोकुनि भलत्याहिजनासिबाळकंवळावा ॥
सत्यप्रेमाचिदावुनि सुज्ञेंतोविश्वपाळकवळावा ॥ ३७ ॥
कपटादरेंवळो[1]परें परंपरमेश्वरकसावळेलहरी ॥
कृष्णकृपामृतनिधिची अकपटविनताकडेंवळेंलहरी ॥ ३८ ॥
येतोसामकराया होययशोर्थीचतोयशालाहो ॥
देणारतुह्मीहयगज रथदासीदासहेंकशालाहो ॥ ३९ ॥
समजालतरिकरिलहारि हर्षेंपावोनियांविडालास्यें[2] ॥
नाहींतरिखेददत्या सर्वजसें[3]प्रस्थितांविडालास्य[4] ॥ ४० ॥
तेंव्हांसुयोधनह्मणे सत्यनसोडीलसख्यहरित्यांचें ॥
नपुरेलकृष्णमानस हरणींबळमेरुच्याहिंहारित्यांचें ॥ ४२ ॥
कृष्णासिवस्तुसंप्रति किमपिनद्यावेंतुह्मीअहोतात ॥
भ्यालेह्मणेलमान्यन अवमानालाकुलीनहोतात ॥ ४३ ॥
त्रिभुवनपूज्यतमप्रभु सत्यचिहेंकिंचतोअसेंव्याही ॥
परिसंप्रतिसेव्यनव्हे सेवूंकृष्णेतरांअसेव्याही ॥ ४४ ॥
जेंवैरवाढलेंतें आतिथ्येंकरुनिकायहोशमतें ॥
अवमाननव्हेजेणें तेंक्षत्रोचितअसेंमलागमतें ॥ ४५ ॥
वृष्णिप[5]वृकस्थळाहुनि येतांभीष्मादिसुज्ञतेसर्व ॥
जनसामोरेगेले अंदुकंजालासुयोधनांगर्व ॥ ४६ ॥
धृतराष्ट्रगृहानेती राजपथींहळुहळूचंहरिंहरितें ॥
त्यांपशुह्मणेलतोपशु त्यांचेंसरूपत्वंअतुळंहरिहरितें ॥ ४८ ॥
भेटेधृतराष्ट्राला तत्कृतपूजेसिबहुतभाउनिंघे ॥
मगजगदीश्वरतेथुनि त्याचानिववावयासिंभा[6]उंनिघे ॥ ४९ ॥
विदुरह्मणेअमृतकरा निववूंआलासियाचकोराला ॥
मुक्तार्पितमाळाश्री देतेंत्वत्ध्यानंयाच[7]कोराला ॥ ६१ ॥
आहेतसुखीपांडव देवाआलासिकार्यसामास ॥
खळनवळेलझिजविला जरिकरितांबोधकार्यसामास ॥ ६३ ॥
विदुरासिभेटल्यावरि भेटेसर्वाप्तराजकुंतीतें ॥

१ भन्य. २ नृत्य. ३ बाहेर जाण्यास निघाला जो त्यास. ४ मार्जारमुखदर्शन.
५ कृष्ण. ६ विदुर. ७ याचकाच्या उराला.

जीसअसुखसह्यगमे देजेंभेदूनित्दृदयकुं[1]तीतें ॥ ६४ ॥
वैकुंठाच्याकंठीं घालूनिमिठीरडेपृथाआर्या ॥
ब्रह्मासहिगहिंवरवी महिवरवीरेंद्रपांडुचीभार्या ॥ ६५ ॥
प्रभुलाह्मणेमुकुंदा वातूंचिकरिसिसुखींस[2]खेदास ॥
संप्रतिआहेतकसे मद्बाळकतेतुझेसखेदास ॥ ६६ ॥
प्रियसुतविरहसुदुःसह देहविरहबहुवरासुसहदेवा ॥
पावेनकधींवामी ह्मणतेंस्वबहि[3]श्वरासुंसहदेवा ॥ ६७ ॥
वत्सासहदेवामी मेल्यावरिहायनंचवदावेंहो ॥
तेरापळेंहिनसती मातांहेंहा[4]यनंचवदावेंहो ॥ ६८ ॥
प्रभुअश्रुपुसोनिह्मणे जेंसंकल्पितघडेलसत्वरतें ॥
आत्याबाईकवणें ऐसेंश्रमभोगिलेंनंसत्वरतें ॥ ६९ ॥
मच्चित्तकौरवांचे चिंतूनिअसाधुवादतळमळतें ॥
असतोंमीतैंतरिन व्यसनमळेंधर्मपादतळमळतें ॥ ७० ॥
आहेतसदारसुखी देविनमस्कारहेतुलांसांजे ॥
ऐसेंसांगुनिवंदी तेंत्याश्रितशर्महेतुलांसाजे ॥ ७१ ॥
समजावुनिकुंतीतें भेटेदुर्योधनांअसेंव्याही ॥
कींतोस्वसुतास्वसुता देउनियांजाहलांअसेंव्याही ॥ ७२ ॥
लघुह्मणतीजेसुयोधन दुःशासनशकुनिकर्णवेनातें ॥
परिरंभपात्रकेले प्रभुचेंसौजन्यवर्णवेनातें ॥ ७३ ॥
पूजुनिघेप्रभुहोइल जलनिधिलातृप्तिदायकांविहीर ॥
थोरपणअनंताचें अनंतवर्णीलंकाय[5]केंविहीर ॥ ७४ ॥
भोजनकराह्मणेशठ देयह्मणेमजकशासंहोकरितां ॥
जेवातुह्मीचदाटुनि आदरआग्रहकशासंहोकरितां ॥ ७५ ॥
असतोंजरिअन्नार्थी प्रथमचिह्मणतोंअवश्यमींतुजला ॥
प्रेमार्थीपांडवसख हाअन्नाकारणेंनसेंसुजला ॥ ७६ ॥
प्रभुलाह्मणेसुयोधन तिकडेहिकडेहिसमअसेंनातें ॥
ज्याकारणेंकरावा अस्मदनादरतुवांअसेनातें ॥ ७७ ॥
देवह्मणेकेवळते नसोयरेंम[6]र्दसुंसर्ववसुंदेव ॥

---

१ कुंत ह्मणजे भाला तो ज्याच्या हातीं ती. २ खेदयुक्तास. ३ बहिश्वर प्राण. ४ वर्ष. ५ कविश्रेष्ठ ६ माझे प्राण.

स. म. ह वा. पोतदार

मान्यजसेअक्रूरो द्धवबळभद्रोग्रसेनवसुदेव ॥ ७८ ॥
जेतत्सखतद्रिपुते मत्सखमद्रिपुखरेअगारांया ॥
द्विषदन्ननसेवावें म्यांयेऊंहीनयेअगारांया ॥ ७९ ॥
खोटासुयोधनह्मणुनि विदुरगृहाजायदेवंनचंखोटा ॥
गोपोच्छिष्टावळला वळताकांवासुदेवंनंचखोटा ॥ ८१ ॥
दुःसंगनक्रदत्त क्लेशनिवारूनिसर्वविदुरंगजा ॥
मुक्तकरीहरिलाजें गातांगुणकीर्तिंसर्वविदुरगंजा ॥ ८३ ॥
शतसंख्यवाजवीज्या जेववितांमायदेवकींचिटक्या ॥
तोनित्यतृप्तभगवान् विदुरगृहींभोजनांतदेंमिटक्या ॥ ८४ ॥
आलेढेंकरदिधल्या मिटक्यावहुसाळमारिलेंफुरके ॥
उरकेसर्वांमागुनि अशनपरिनताटचाटणेंउरके ॥ ८५ ॥
ज्याच्याचरणेंस्वरजा करवींप्रणतासिमोक्षदेवविला ॥
देवंविलासमनुजतनु विदुरप्रेमेंयथेष्टंजेवविला ॥ ८६ ॥
मगरात्रौएकांतीं सर्वज्ञालाहिसाधुरायंकवी[1] ॥
पायरगडितांदुर्जन दुर्योधनदुर्मतासिंआयकवी ॥ ८७ ॥
पंगुहिमेरुवरुनिहिन माथांधरतांयदंघ्रिरजंनिसरे ॥
त्यादीनबंधुचीती चिंतानसरेपरंतुरजनिंसरे ॥ ८८ ॥
प्रातःकाळींसशकुनि दुर्योधनयेस्वयेंबहायाला ॥
प्रातर्विधिकरुनिप्रभु जायंप्रज्ञाक्षांपहायाला[3] ॥ ८९ ॥
जनदृष्टिचातकीजी तूर्यरवेंकरुनिदेतओंतीतें ॥
प्रभुमेघदर्शनामृत दुर्लभजेंतन्मुखांतओतीतें ॥ ९१ ॥
मगजीजलदश्यामा करुणाबसलीनवासनावरिती ॥
जीच्याउपासकजना प्रतिविषयाच्यानवासनांवरिती ॥ ९२ ॥
केवळजवळबसविला विदुरंप्रेमेंकरूनिमांपानें[4] ॥
तद्यशनमोजवेल ब्रह्मांडायेवढ्याहिमापानें ॥ ९३ ॥
टकमकपाहतहोते प्रभुमुखचंद्राकडेचिचातकसे ॥
नसतीलजोडिलेश्रव णांहिंबसायामनासिंहातंकसे ॥ ९४ ॥
सभ्यश्रुतिवदनातें पसरितिसेवावयाभगवदुक्ती ॥
प्राशावयासिजेंवी स्वच्छस्वात्यंबुलाजलधिशुक्ती ॥ ९५ ॥

---

१ सर्वज्ञशेष. २ विदुर. ३ धृतराष्ट्राला. ४ लक्ष्मीपतीनें.

देवह्मणेधृतराष्ट्रा रायामोठीजगींतुझीपदवी ॥
पदविद्यांचेंतूंपरि परिसमजबळेंचिआप्ततावदवी ॥ ९६ ॥
जेंमेळविलेंचंदन समझिजवुनिपरसुखार्थआंगातें ॥
केवळकृपाळुपूर्वज सद्यशमळविसिबळेंचिकांगातें ॥ ९७ ॥
दुःखपरासिनद्यावें सत्यवदावेंक्षमानसोडावी ॥
जोडावीकीर्तिअसी कुळरीतितुह्मींकधींनमोडावी ॥ ९८ ॥
मुख्यस्वबंधुपांडव तन्नाशातेंचिहे[1]अंकाविटपती ॥
वि[2]श्वस्तामीनातें परदारातेंजसेंबकाविटपती ॥ ९९ ॥
वाढिवधर्मप्रेमें वाढविमजजेंविनंदनवनीतें ॥
सत्पुत्रांनींभवनीं सुरतरुनींनसुखनंदनवनीं तें ॥ १०० ॥
त्यजिलेइष्टदपांडव कांउन्मूलनकरूनिंसुरतरुसे ॥
बाउर्वशीचएकीं पार्थीनपवोनिएकसुरतरुसे ॥ १०१ ॥
ह्मणतोयुधिष्ठिरनको पायेंलोटूंमलाअवनतातें ॥
वचनकरापत्याचें नकरावेंकायहोअवनतातें ॥ १०२ ॥
क्रमिलेतसेचिकथिले होतेत्यांत्यांसिअब्दतेराजे ॥
धन्यह्मणतहोतेजे लावितिलतुलाचिंशब्दतेराजे ॥ १०३ ॥
सुखसंततिसुकृतधि प्रीतिश्रीपुण्यकीर्तियालाभें ॥
सामकरींसाधूंसीं नाहींतरिपावलेंचि[3]यांलाभें ॥ १०४ ॥
बहुसत्यबहुप्रियबहु हितबहुमतबहुदुरापबहुरुचिर ॥
शुचिरम्यक्षीरधिजा ननचंद्रचकोरबोलिलासुचिर ॥ १०५ ॥

भीष्मपर्वांतील युद्धप्रकरणीं

आर्या.

युद्धारंभींयदुपति वदलाविजयारथातळींउतर ॥
दुर्गेसिहातजोडीं होइलखलबलसमुद्रहासुतर ॥ १६ ॥
त्रिभुवनइच्याप्रसादें जेंविवसंततुनेंसमरतवन ॥
शोभेह्मणुनिकरावें त्वांकेवळदुर्बलासमस्तवन ॥ १७ ॥
स्वरथाखालेंउतरुनि नमुनिह्मणेविजयविजयदेदुर्गे ॥
त्वत्पदभजनींबहुसुख ह्मणुनिह्मणेभक्तमुक्तिलां[4]दुर्गे ॥ १८ ॥

---

१ मूर्ख कौरव. २ विश्वासपावलेल्या. ३ सुखसंतत्यादिकांस. ४ दूरहो.

वासरमणिकोटिरुचे हासंरसवशीकृतस्मरारी[1]ते ॥
कासरनगासनेंहा दासंरणींविजयपात्रहोंमाते ॥ १९ ॥
ऐसेंस्तवितांचिशिवा दर्शनदेउनिह्मणेअगासाधो ॥
त्वदुदारताजसीतासि नसुरांच्याबहुमतांअगो[2]साधो ॥ २० ॥
घ्यायामजयशलोकां सुखगृध्रांतोंलुलायमासंमरे ॥
मरतिलतसेचितवरिपु मानुनिसमरींतुलांयमासमरे ॥ २१ ॥
देउनिविजयवरअसा जालीअंतर्हितांभवानीती ॥
सदव[3]नंअसद्[4]दनवनंया नित्यजिच्याबहुमतांभवा[5]नीती ॥ २२ ॥
युद्धारंभींभिष्म द्रोणप्रमुखाखिलाप्तवधभीता ॥
शक्रसुतात्रिजगद्गुरु कृष्णेंउपदेशिलीस्वयेंगीता ॥ २३ ॥
गतमोहंतमोहरसा सजलांत्द्दतगोपमुग्धसार[6]थिंजो ॥
तत्तेजेंनगळेपर बळतरिअनळेंहिंदुग्धसारंथिजो ॥ २४ ॥
बहुविधवाद्यरवअमर नाथादिविमानंदाटलेंखांत ॥
वर्णितिनरनारायण कोणतयाचेंनंमाटलेखांत ॥ २५ ॥
भीष्मपुढेंकरुनिउठे प्रथमसुयोधनकरावयांकदन ॥
भीमपुढेंकरुनिउठे धर्मप्रभुजोसुकीर्तिचेंसदन ॥ २६ ॥
भीमाचासिंहध्वनि कोणासहिआयकोंनदेंवाद्यें ॥
सोडुनिसमाधिमस्तक डोलविलेआयकोनंदेवाद्यें ॥ २७ ॥
येउनिवराप्सराअव लोकीराजन्यसंगरांज्यांजी ॥
तीतदितरवांछीना जेंविसतीअन्यसंगंराज्याजी ॥ २८ ॥
वृद्धतरुणभीष्मार्जुन परिनरणींन्यूनअधिकतेगमले ॥
समंलेख[7]र्वितयांतें जाणुनितद्भुजपराक्रमींरमले ॥ २९ ॥
सूंसणणणसणणणणण वाजतिशरनिकरंकार्यहानिकर ॥
वदलेसुरमुनिकारितो नररूपेंरुद्रंकायंहांनिकर ॥ ३० ॥
शरधीजलधीफुटले कींदैवेंपाशएकदांतुटले ॥
तोंका[9]ळें॰याळकरटि घोटकभटभेकखावयांसुटले ॥ ३१ ॥
कवियोजुनिउपमांगज हरनरशरततिसंबाहुटळेंलाजो ॥

---

१ शिव. २ सुरांच्या कल्पवृक्षास. ३ साधुरक्षण. ४ असाधुशासन. ५ या जिच्या नीति शिवास मान्य होतात. ६ कृष्णसारथी अर्जुन. ७ देवांत. ८ देहनायक. ९ काळसर्प हा गज अश्व वीररूप बेडकास.

अतुलबलनकांगरगलें[1] कलहींहिनविजयिबाहुटळलाजो ॥ ३२ ॥
देवासुराहवं[2]नवहु त्याकौरवपांडवाहवाहून ॥
शोणितनदींतगेले [3]संभटरथद्विरदवाहवाहून ॥ ३३ ॥
तिसरेदिवशींराया भीमानेंअतितरोग्रकोपानें ॥
दुर्योधननृपमूर्छित केलाभेदुनिउरांतरोपानें ॥ ३४ ॥
असतांतुझीपतिपृथा पुत्रमाथितियामदीयपृतनेतें ॥
नवलज्वलदनलाचें सर्वस्वेंबळहरोनिंघृतनेतें ॥ ३५ ॥
जिकडेवपुतिकडेमन युक्तनशोभेलअन्यथानातें ॥
पायेंअनन्य[4]लोटुनि लावावेंकार्यअन्यथानातें ॥ ३६ ॥
रायाभलतेंवदसी पथ्यहितस्वगुरुवचनंआइकसी ॥
अन्यअसोतवदेल स्वसुताप्रतिअहितवचनंआईकसी ॥ ३७ ॥
कैसाजिंकावाहो करुनिबळेंआहवांयुवाजीनें ॥
बाजिकिलाकधींतरि जवनें[5]तरुणेंहिंवायुवाजीनें ॥ ३८ ॥
मीआजिसाग्रजानुज शक्रसुताचेंकरीनंवारणगा ॥
बहुहेंहिपदमारिहिजरि सारीलंअनवंकरींनवारणगा[6] ॥ ३९ ॥
असिकरुनियांप्रतिज्ञा विष्णुपदीनंदनें[7]अतित्वरितें ॥
पांडवचमूपतीचें मथुनिचमूपाडिलेंपतित्वरितें ॥ ४० ॥
जिकडेजिकडेपळती तिकडेतिकडेंमहार्जवनं[8]तोबा ॥
बहुहायहायंह्मणति प्राकृतबुधहेंतंहायवनंतोबा ॥ ४१ ॥
गरुडहिअहीसनतसा नंकरिकुळालाहितेंत्रिंहरिंखपवी ॥
दुर्योधनासिजैसा देभीष्मनहरिसतेंविंहरिंखपवी ॥ ४२ ॥
धर्मकटकखांडववन भीष्मविजयविजयतोचिहरिगमला ॥
शरदवरक्तज्वाला रूपकयाहूनिहोयवहुनंमला ॥ ४३ ॥
पडतांचिगांठजाले समरचमत्कारफारनंवदवती ॥
लिहितांसरस्वतीच्या सरतिलशतकलशसदर्शनवंदवती ॥ ४४ ॥
वाटेतुमचाउरविल कृष्णांचे[9]जीवंनरं[10]छेंविरंतात ॥
दिसलेशरांततेंनग कल्पांबुधिजीवनस्छंविरतात ॥ ४५ ॥

---

१ शिव. २ देवदैत्यांचें युद्ध. ३ योद्ध्यांसह रथ, गज, अश्व. ४ अगतिक अपत्य. ५ वेगवान. ६ रणीं आला. ७ विष्णुपदापासून निघालेल्या गंगेचा पुत्र भीष्म. ८ वेगवान् भीष्म. ९ कृष्णार्जुनाचे. १० ह्मातारा.

शांतनवसिंहगमला पळतांनररथहितोंपळेंससाच ॥
ससखप्रभुहिवसंतीं बहुफुललाहोयहापळससाच ॥ ४६ ॥
जोजोंहाणीखरशर तोंरिपु[1]यवसदवतारकोपाया ॥
तोंतोंलागेहळुहळु कमलाधवंसदवतारकोपाया ॥ ४७ ॥
जोमातृस्नेहाचा चित्तींस्नेहेंनिजेंविसरघाली ॥
तोभीष्मावरिकोपे स्वमधुहराउपरिजेंविंसरघोली[2] ॥ ४८ ॥
चक्रकरींधरुनिरथा खालेंटाकुनिउडीसंजंवधावे ॥
वाटेत्यासिंहानें सर्वहिभीष्मादितेंगजंवधावे ॥ ४९ ॥
धांवुनियत्नेंधरिपरि वोढुनिनेदेवत्यासिंवोढकसा ॥
जाणोह्मणेभुजबळें पाहूंजरिवोढितोसिंवोढकसा ॥ ५० ॥
करजोडुनिभीष्मह्मणे येतांमारावयासियाहोया ॥
हा[3]सत्यसंधकेला मुक्तहिसाधूंसिगावयाहोया ॥ ५१ ॥
केलाउभासिताश्वें चरणींघालुनिमिठीपदींदशमीं ॥
प्रभुतत्वअसेंकळवी कींप्रेमवळेंचिपदनतांवशमी ॥ ५२ ॥
पायधरुनिपार्थह्मणे त्यागुनिधनंकायंजीप्रतिज्ञाते ॥
बहुजपलेतद्गुरुनीं त्यागावीकायंजीप्रतिज्ञाते ॥ ५३ ॥
यादासाकरवींच क्षिप्रतुह्मीयायशासंकरवाल ॥
नखाहिनकोज्याकार्या त्याकाढावांकशासंकरवाल ॥ ५४ ॥
यापरिहितप्रियपृथा पुत्रोक्तिअमान्यकांकरीलहरी ॥
सन्मित्रोक्तिकरीजें अमृतरसाचीनतेंकरीलहरी ॥ ५५ ॥
बहुकायवदोंराया तिसऱ्यादिवसाचियाचरमयामीं[4] ॥
भूमितळामांसमया देखतहोतोंनभांशरमयामी ॥ ५६ ॥
भीष्मासिह्मणेराजा व्हावीऐसीरणांतमदवस्था ॥
झालामलासुदुःसह हाऐसाहोयतापनंदवस्था ॥ ८० ॥
शिरलाभीमव्यूहीं जेंविअजकुळांतलांडगांशिरतो ॥
दैवेंचिरक्षिलेंमज कापितहोताचिदांडगाशिरतो ॥ ८१ ॥
यातुमच्यापावाव्या दुर्वलसेनासमानवधसेना ॥
हेंझाल्याकांस्वर्गीं जोडुनिएनासमानवंधसेना ॥ ८२ ॥

---

१ रिपुरूप तृणास अग्नितुल्य, भक्तांस तारक, अशा कृष्णास. २ मधमाश्यांचा थवा. ३ सत्यप्रतिज्ञ. ४ शेवटल्या प्रहरीं.

झालेंयुद्धेंशतशः सर्वप्रेक्षकमनोहरेंसरसें ॥
होयरणांगणरक्तो त्पलवनचितपद्मरागभूसरसें ॥ ८३ ॥
भीष्मग्रीष्मतरणिसा अर्जुनहेमंततरणिसागमला ॥
देवह्मणेबहुआला वृद्धाहुनिजिष्णुचाचिंरागमला ॥ १११ ॥
होशूरदूरओसर ह्मणणारमहाप्रभावहारविला ॥
हारविलासिजनेंसा येणेंकैसाप्रभावहारविला ॥ ११२ ॥
जालाधीरपरिपरि म्लानसखाजातिपुष्पगुच्छकसा ॥
तुच्छकसाहाप्रवेया चिरडिलभलताअहींद्रपुच्छकसा ॥ ११३ ॥
हापांडवाशिभस्माचि करिलउपेक्षाकरूनयेयाची ॥
पदराअकीर्तिआश्रित सुत्द्दनवनपथकरूनयेयाची ॥ ११४ ॥
आणुनिमनींअसेंज्या धन्यह्मणतिसर्वविप्रतोदास ॥
भीष्मवधायाधांवे हरिहस्तेंकवळुनिप्रतोदास ॥ ११५ ॥
देवरथातेंसोडुनि धांवेदेवापगाविलापार्थ ॥
कींदुस्तरारिसागरिं नबुडोकांसेसिलाविलापार्थ ॥ ११६ ॥
पार्थाप्रतिप्रयत्नें तोबळकारुण्यसिंधुराखाया ॥
क्रोधेंगर्जतधांवे सिंहजसामत्तसिंधुराखाया ॥ ११७ ॥
ऐह्येहिदेवदेव श्रीकृष्णनमोस्तुतेअसेंबोले ॥
बोलेगह्लप्राज्य प्रेमाश्रुभरेंकरूनियांडोले ॥ ११८ ॥
भीष्मह्मणेत्वद्धस्तें व्हायासमरांतशांतनवसाजो ॥
होताकरीततोहा जेंविंहरिहतेभशांतनवसाजो ॥ ११९ ॥
जरिमारिसीलमजगति लाभतुजहिकीर्तिलाभगुरुतरतो ॥
विश्वगुरोप्राकृतही तारुनिशरणागतासिगुरुतरतो ॥ १२० ॥
तूंहरिसाहरिसाचा हरिणीसुरासिंधुमीहिपाडससा ॥
पाडसंसाध्वसंहोअरि हरिशींपावेलकायपाडससा ॥ १२१ ॥
ब्रह्मांडभस्मव्हावें ज्याच्यादररक्तचक्षुचापातें ॥
तोतूंआंगेंमारूं पाहसिमजदावुनिप्रतापातें ॥ १२२ ॥
जालोंधन्यत्रिजगीं भासंपळंप्राकृतासमारकसा ॥
त्याप्रभुनेंहोकेला भस्मस्वातिक्रमेच्छुमारकसा ॥ १२३ ॥

---

१ हा झातारा. २ एहि एहि, ये ये. ३ नमः—अस्तु—ते, तुला नमस्कार असो. ४ सिंहसा. ५ हरिणीबालसा. ६ सभय. ७ ईषद्रक्त.

धांवुनिधरीधनंजय मागुनित्यामाधवासिबाहूंनीं ॥
मगदृढचरणींचमिठी घालीपहिलीचरीतिपाहूनी ॥ १२४ ॥
दूरउसळलातेव्हां कोपावेशेंमुकुंदकंदुकसा ॥
राहेउभाप्रभुगमे इभसाधृतचरणभक्तअंदुकसा ॥ १२५ ॥
पार्थह्मणेश्रीधर्मा वरिधरितिलजेअसिप्रतिज्ञातीं ॥
मरतीलत्यजसीकां आयुधनधरिनअसिंप्रतिज्ञातीं ॥ १२६ ॥
मारिनभीष्मातेंमी इतरांतेंहीभवद्दयाधारें ॥
बात्वत्प्रसादज्यावरि केवळमेवेग्रहीतयाधारें ॥ १२७ ॥
कुरुकुंजरासिगेला होतायदुसिंहतोखरांखाया ॥
परतेपरतेथूनि प्राणप्रियमित्रतोखराखाया ॥ १२८ ॥
कृष्णस्वरथींचढतां समरचमत्कारमगनवांतातें ॥
दाखविलावाहोंदे नशरव्रजपूर्णगगनवातातें ॥ १२९ ॥
भीष्मशरव्रजदावाचि पांडवभटनिकरतोगमेंघास ॥
क्षणसोसवेनकोणा सहिजैसावायुवेगमेघास ॥ १३० ॥
जेंविमहावातकरी अभ्राचानलगतांपळविसकट ॥
त्त्वत्तातशरव्रात ध्वंसुनिसर्वांसहीपळविसकट ॥ १३१ ॥
भीष्मासपहायाही त्यासमयींएकहीनपरपरते ॥
जेमदमत्तमतंगज हगलेमदसेकहीनपरपरते ॥ १३२ ॥
बहुवधिलेउरलेजे तेकेलेबाहुजपपराभूत ॥
पाहोंशकलेनजसे श्रीनरहरिमंत्रजपपराभूत ॥ १३३ ॥
तोंमावळलादिनकर होयबहुप्राप्तसाध्वसमगतिंहीं ॥
केलाअवहारपरि श्रांतांहींलंघिताध्वसमगतिंहीं ॥ १३४ ॥

द्रोणपर्वांतील आर्या.

भीष्मपडतांचिगेले सर्वांचेहीपळांतआवांके ॥
नसतांधुरंधरवृषभ वाळवृषभरेंकरुनिआंवांके ॥ १ ॥
रविरुचिचेंतीमागें संपादेंस्वल्पकांजवातीस ॥

---

१ प्रभु पाय बांधलेल्या हत्तीसारखा; भक्त पार्थ बिडीसारखा. २ तुमच्या दयेच्या आधारें. ३ गुदशब्दानुकरण. ४ क्षत्रियाधिप. ५ तोंडवासून. ६ सूर्याच्या कांतीचें. ७ कार्य.

विसरविलकायतेज प्रकटकरुनिंअल्पकाजवातीसें[1] ॥ २ ॥
कुरुराजह्मणेगुरुजी सेनापतिंशत्रुवे[2]ळविरामांव्हा ॥
तुमचीआं[3]व्हापळवू अहितमदाजेंविपळविरामांव्हां[4] ॥ ३ ॥
मीसमरपांडवांसीं करिनहरिनआरिनराधिपतिकटकें ॥
भटकेंविटिकेलइतर गरुडनिरखिजेलकायगांचें[5]टकें ॥ ४ ॥
गुरुरथवेगअसह्यचि झालात्याविष्णुपत्ररथ[6]वेगा ॥
केलापांचदिवसबहु युद्धचमत्कारतोंनकथवेगा ॥ ५ ॥
धृष्टद्युम्नेंवधिला अन्यायेंसकळसैन्यहळहळतें ॥
गुरुमरणतसेंदेतें जैसेंदेमोहदैन्यहळहळतें ॥ ६ ॥
धृतराष्ट्रविलापकरी बहुआपणआपणासिनिंदुनिंघे ॥
स्मृतिहरपेकरपेचिंन तन्नयनांतूनिअश्रुविंदुनिघे ॥ ७ ॥
बहुजनबुडवुनिशोकीं दुष्टादुर्योधनांबुडालास ॥
मकरालयलंघाया मत्तांमशकांकसाउडालास ॥ ८ ॥
गजगोष्पदींबुडाला हादैवासिंधुशोषिलांमशकें ॥
नशकेंसोसायाहें वधिलातोकेसरीकसांशशकें ॥ ९ ॥
मीमाझेंहेंघातक लागोयाआजिंआगमोहाला ॥
नमनांतअहंममता भ्याधिकांलोकांचियांगमोहाला ॥ ११ ॥
सांगरणकथाकाढिल नसतांमानिंमोहकायबापरडें ॥
वांकेलताजव्याचें भारावांचोनिंकायबापरडें ॥ १२ ॥
संजयह्मणेनृपामन लावूनिअनश्वरींसुखींनरडें ॥
होसावधकाळानें जोंनाहींघातलेंमुखींनरडें ॥ १३ ॥
पुत्राप्तराज्यमोहें होयजरितुजव्यस्थांपरिंसराया ॥
मोहश्रोत्याचामी कथिनगुरुवरेंकथापरिसंराया ॥ १४ ॥
मगआह्मींतेकरिते झालोंस्वजयार्थआहवारंभा ॥
भटह्मणतीवीररसें शृंगाररसांतवाहवारंभा ॥ १५ ॥
भटगांठितीभटांतें अहिअहितेंजेंविपतगपतगातें ॥
कींहारिहारितेंअत्य द्रुतहोयद्वंद्वयुद्धशतगातें ॥ १६ ॥
कारितेझालेयुद्ध क्रुद्धशरभसिंहदेवदानवसे ॥

१ रविरुचीस. २ शत्रुसैन्यनाशका सेनापति व्हा. ३ आम्ह्या. ४ रामास्त्रा. ५ चिमणीनें. ६ गरुडाच्या वेगास. ७ एक कल्पित हिमाळयस्थ अष्टपदी श्वापद.

मानवसेगमलेन स्नेहकणहितन्मनींतदानवसे ॥ १७ ॥
रविलाझांकीगगनीं कुरुगुरुबहुशरभरीतिमिरविखरी ॥
लीलेनेंनरकेसरि लक्षचिरीशरभरीतिमिरविखरी ॥ १८ ॥
धर्मालागांठाया धांवेतोविप्रंकटकविसकटुन ॥
वाटेतदेकविशि[1]खा हुनिसिंधुजगरलघटकविसंकटुन ॥ १९ ॥
रक्तनदीवाहविली रायात्याशत्रुसिंहें[2]शरभानें ॥
केवळकुरुकटकांचीं हरिलींविखरुनिअनंतशरभानें[3] ॥ २० ॥
पार्थाचाप्रलयघना धिकदारुणदेवदत्तें[4]दरवाजे ॥
दरवाजेसेडोळे झांकितिआइकतिभीतिदरवाजे ॥ २१ ॥
शर्मारथधर्माधनु बाहुभ्रातेंसुपूर्वें[5]पांचविती ॥
ज्यांत्यांसिपूतनाशी विजयविशिखवृष्टिपळनेंवांचविती ॥ २२ ॥
शरतिमिरींकृष्णह्मणे मच्चेतोंबुजनवातपक्कासि[6] ॥
चित्रअपक्काहिफल प्रकरापाडीनवातपक्कासि ॥ २३ ॥
वेष्टाधनंजयाला आत्मयशेंसत्यपांडवेष्टाया ॥
चेष्टाकरूंनद्याव्या गोपालासत्यपांडवेष्टाया ॥ २४ ॥
धीरधरुनिधर्मज्ञें धीरेंधर्मेंधनुष्यचढवीलें ॥
दाखविलेंतेंगुरुला जेंहोतेंआपणासिपढवीलें ॥ २५ ॥
भीमावरिनगणुनिशर वृष्टीचीझडकरीकरीलगट ॥
वाटेजनासिकाळचि तोत्यालाझडकरीकरीलगट ॥ २६ ॥
कुरुकटकातप्तकरी पार्थग्रीष्मींजसापतंगजगा ॥
तोंप्रेरिलातयावरि भगदत्तेंकाळसामतंगजगा ॥ २७ ॥
देवगजासिह्मणेरे गर्वअयःस्तं[7]भसमरदानवहा ॥
हामत्सखनरसिंहचि वज्रधरासह्यसमरदानर्[8]वहा ॥ २८ ॥
होयपुढेंचिनमागें पार्थशराहतहिंशतमें[9]खसखसरे ॥
मुनिह्मणतिअर्जुनींतव शक्तिजसीसागरांतखसखसरे ॥ २९ ॥
प्रकटकरूंदेसमरीं श्रीदेवीजेंविसैरिभासें[10]कला ॥

---

१ शर. २ शत्रुसिंहास शरभासारखा जो द्रोण त्यानें. ३ चेतनाशुद्धि. ४ देवदत्तनामाशंख. ५ सु हें अक्षर पूर्वी ज्यांस असे शर्मादिक ह्म० सुशर्मा इ० ६ कोठें आहेस. ७ लोहस्तंभासम ज्याचे दंत. ८ मदोदक वाहतें ज्याचें अशा. ९ इंद्रसख भगदत्त. १० महिषास.

तेंविविजयचापलता मगदवडीदूरवैरि[1]भासकला ॥ ३० ॥
विजयविशिखार्तहोतां पूर्वींदुष्करहिआयकोनंकरी ॥
भगदत्ताचेंकथिलें अधनाचेंजेंविबायकोनंकरी ॥ ३१ ॥
तिसरेदिवशींचक्र व्यूहसुदुर्भेद्ययुक्तिनेंरचिला ॥
जोधीरवीरे[2]हीर प्रवरप्रकरेंकरोनियांखचिला ॥ ३२ ॥
व्यूहातेंभेदाया धर्मज्ञटेकरुनियत्नंसानु[3]जनी ॥
परिलोपविप्रतापा गुरुतपनाजेंविरत्नं[4]सानुंजनीं ॥ ३३ ॥
सौ[5]भद्रह्मणेशिरतों व्यूहींडोहींजसामतंगजवा ॥
हरिपोतदंतियूथीं कींदहनींकरुनियांपतंगजवा ॥ ३४ ॥
भीमादिसबळसर्वहि तेउठलेव्यूहकोटफोडाया ॥
इकडुनिकौरवकटकाहि होयपुढेंशत्रुसैन्यमोडाया ॥ ३५ ॥
रथथडकलेभडकले हयंशस्त्रजवन्हिधडकलेंवरते ॥
अन्योन्यद्वंद्वंगुलही राहोंदेतींनंधडकलेवरतें ॥ ३६ ॥
पावतअसतांदोन्ही करुनिंसुतुमु[6]लाहवासंवधसेना ॥
व्यूहींसौभद्रशिरे चित्तेंहिजयांतंवासवंधसेना ॥ ३७ ॥
प्रभुचा[7]मर्मींहाणी सर्वांसहितीनतीनशरंभाचा ॥
वाटेबहुसिंहांशीं समरकरीकुपितपोतंशरभाचा ॥ ३८ ॥
अंधह्मणेरेसंजय हेंत्यापौत्रासवर्षसोळावें ॥
लोळावेंमांडीवरि तेणेंद्रोणादिकांसिघोळावें ॥ ३९ ॥
नपवेसुनीतिचेंपर मार्थाचीवाटलेंकरुंकाय ॥
सत्यचिकाथिशीपारिहें मजलटिकेंवाटलेंकरुंकाय ॥ ४० ॥
संजयह्मणेह्मणअनृत भीष्माचाएकलापणतुंमुलगा ॥
करिताझालागुं[9]हसा बहुतांनींवेढिलारणंतुमुलगा ॥ ४१ ॥
कुरुसैन्यांतगमेंज्या परिरंभाकाननांतवाराहो ॥
त्याविजयश्रीदेउनि परिरंभाकांनंनातवाराहो ॥ ४२ ॥
अक्षतधनुतोंवरिहें वीरशिरोरत्नंनावरायाचें ॥
यास्तवसर्वहिरक्षूं आजिकरुनियत्ननांवरायाचें ॥ ४३ ॥

---

१ शत्रु प्रभा. २ वीरश्रेष्ठांच्या समुदायानें. ३ अनुजांसह. ४ मेरु. ५ अभिमन्यु.
६ तुंबळ युद्धास. ७ प्रभुचा भाचा अभिमन्यु. ८ ध्रुव. ९ स्वामी कार्तिकसा.

कर्णकरीचमांचे श्रितविघ्नाचेजसेगणपटुकडे ॥
तरिपाहोंहिनशकले वीरविशस्त्राहित्यारणपटुकडे ॥ ४४ ॥
त्यासौभद्रावरिंबळ सागरंगरगरगदेसिफिरवीत ॥
दुःशासनसुतधांवे निजभुजभुजगप्रतापमिरवीत ॥ ४५ ॥
युद्धचमत्काररुचिर सुचिरप्रकटुनिमहागदंभ्राते ॥
अन्योन्यकृताघातें वामूर्च्छापावलेअदभ्रांते ॥ ४६ ॥
आधींउठोनिउठतां सौभद्रशिरिंप्रभोंगदांघाली ॥
विवशकरीतीदुष्परि हार्याजेंविप्रभोगेदाघाली ॥ ४७ ॥
पडलीजशीकराया प्रेक्षकसुरंविरंसमस्तकोपरिती ॥
भूवरिसौभद्रतनुहि ओकुनिसरुधिरसमस्तंकोपरिती ॥ ४८ ॥
धर्मह्मणेहाहाम्यां मंदेंदाटुनिकुमारमारविला ॥
बहुवीरसूंतदिसल्या अधिकसुभद्राउमारमांराविला ॥ ४९ ॥
तुजउत्तरेमुलिदिल्हा म्यांकापायासमानविश्वास ॥
कलिकालकायंबुडविल मजबहुपापासमानंविश्वास ॥ ५० ॥
समसप्तकवधुनिविजय सांजेशिविरासियावयापरते ॥
प्रभुसिह्मणेकांकांपे मनकांपविलेजरिस्वयेंपरते ॥ ५२ ॥
कंठगाहिंवरेंभरला शिरलीत्हृदयांतकेशवाधडकी ॥
येतेंरडेंवृथाकां बामाजीप्रकृतिकायगारडकी ॥ ५३ ॥
अतुलप्रतापलोकीं ज्याखलबलजलधिवाडवाभाचा ॥
तोकृष्णाआजतुझा मजआलाकांनआडवाभांचा ॥ ५४ ॥
तुमच्याभुजशस्त्रांतें धिक्‌हानिःसारहोंखटाटोप ॥
शिरज्यानरक्षवेतो कार्याचाकार्यओखटाटोप ॥ ५७ ॥
कुंतीसकायसांगूं कृष्णेलादाखवूंकसेंवदन ॥
दुष्करमलासुभद्रा सांत्वनंदुर्दर्शउत्तरासदन ॥ ५८ ॥
कांमाझेंउरनउले कविपविंकींह्मणतितोकशोकाला ॥
लोकांलाजेमनकीं जावेंयशहारवूनिओकाला ॥ ५९ ॥
हावत्सारक्ताक्षा झालेत्वत्सुगुणआजिघातकसे ॥
बावाहिलेपरांचे तुजलाहाणावयासिहातकसे ॥ ६० ॥

---

१ गणपति. २ भोगदात्री जी पापराजी. ३ तुझा भाचाअभिमन्यु. ४ पुत्रशोकाला. ह्मणती.

मारिनजयद्रथकरिन यशभुवनींविशिखजालवितततरणीं ॥
हेंनघडतांजळेन ज्वलनींहोतांहिअस्तमिततरणी ॥ ६१ ॥
कृष्णोत्तरासुभद्रा धेनूंच्यामथुनिमोहयवनातें ॥
भवनातेंयेउनितो प्रभुविजयाच्याकरीसमवनातें ॥ ६३ ॥
शयनींनिजोनिपाहे परमेश्वरपरिनपळहिंनिजलागे ॥
चित्तींचिंतेशिह्मणे त्यांवरिलाकोणजडहिंनिजलागे ॥ ६४ ॥
देवनिशीथींशयनीं बैसेमगदारुकासिआणवुनी ॥
त्यासींवदेप्रतिज्ञा पार्थाचीप्रथमसर्वजाणवुनी ॥ ६५ ॥
भक्तींजसामदात्मा देहींहितसानदारुकारमला ॥
याविजयवेदवचना द्यावालागेसदारुकारमला ॥ ६६ ॥
निजरक्षणाधिकध्वज रक्षणराजासिदारुकापडतें ॥
मोलेंराजशिराहुनि बहुअसतेंकायदारुकापडतें ॥ ६७ ॥
देवह्मणेअर्जुनजी व्हासिद्धरथस्थतपनकोपार्थ ॥
तैंकांनह्मणेलमनीं ब्रह्मपदाद्यर्थतपनकोपार्थ ॥ ७० ॥
करुनिप्रदक्षिणाद्विज वृंदासिरथासितोकविनयानें ॥
मगवेंघोनिअधिष्ठी जनकांकींजेंवितोकविनयानें ॥ ७१ ॥
झालानिजदासाचा ज्यास्तवितिसुधीरविप्रतोदास ॥
श्रीनलिनीचाचक्र त्यजुनिधरिसुधीरविप्रतोदास ॥ ७३ ॥
पांसुनिकरहिप्रभुच्या हेतुबहुप्रीतिचाबुकासाच ॥
वाटेनकौस्तुभाला जपलाजगदीशचाबुकासाच ॥ ७४ ॥
कृष्णरथींचढलेमग तोहिचढेपुत्रसत्यकाचाहो ॥
जेंविहररथींविधिहरि दुसरादृष्टांतसत्यकाचाहो ॥ ७६ ॥
द्रोणेंरचिलासैंधव रक्षार्थव्यूहनायकव्यूह ॥
परमार्थरक्षणक्षम अपराजितजेंविकायकव्यूह ॥ ७७ ॥
सेनाग्रींवाजविती नरनारायणसखेदरवराजे ॥
तेमोरसेभुजगसे ऐकतिहोउनिसखेदरवराजे ॥ ७८ ॥
रोमांचकंचुकाला कडकडतांकृष्णकंबुकंपिल्याला ॥

१ काष्ठ आणि वस्त्र ध्वजसंबंधी. २ सात्यकि. ३ कवीचा वितर्क.
४ श्रेष्ठशंखास. २ मारुति.

परसोडीभानाला सिंहरवेंजेंविजंबुकपिल्याला ॥ ७९ ॥
हांसोनिद्रोणह्मणे पार्थमजलानजिंकितांआजी ॥
जिंकावयाजयद्रथ शक्यनव्हेमजसवेंकरीं आजी ॥ ८० ॥
ऐसेंवदोनिमार्गण वृष्टितयावरिंमहातपासोडी ॥
जैसीआटोपाया मत्तगजशिरींमहातपासोडी ॥ ८१ ॥
मारुतिसात्यकिधृष्ट द्युम्नतसेकुरुवळासितुडवीती ॥
कुनृपतिराष्ट्रांसिजसे दुष्काळव्याधिचोरबुडवीती ॥ ८२ ॥
द्रोणंनर्थरिक्षणपर कटकांतजसानरुद्रथारावा ॥
तच्चापरवापांडव भीतिजसेअहिगुरुद्रथारावा ॥ ८३ ॥
इषुंनींझांकुनिघेती तेकरुनिछत्रकेतुविध्वस्त ॥
तोअप्रकाशत्यांचा आप्तकुमुदखेदहेतुविध्वस्त ॥ ८४ ॥
अरिएकक्रोशपुढें लक्षुनिज्याज्याशराविजयसोडी ॥
क्रोशपुढेंगेल्यावरि मागेंतोतोतदीयशिरतोडी ॥ ८५ ॥
श्वश्रूकरजेंविशिरे गेहींजरिनह्मणतीसुनासीर ॥
व्यूहींतेंविकुरुचमू धिक्कारुनितोधरासुनासीर ॥ ८६ ॥
श्रमलाजयद्रथाच्या जायासिनशक्हानिकटकांहीं ॥
हेंयोजुनिवेढियला पार्थकरायासिहानिकटकांहीं ॥ ८७ ॥
त्यासमयींपार्थह्मणे देवासंश्रितशुभाकरावाजी ॥
श्रमलेकींश्रमशमना घडिभरितरिरथउभाकरावाजी ॥ ८८ ॥
उतरेरथावरुनिनर पळवीकुरुकटककरुतपराभवतें ॥
करिनिर्मनुष्यमंडल तोएकक्रोशआपणाभवतें ॥ ८९ ॥
स्वस्थस्वांतेंक्रीडे कुरुवळपंकजवनांतपार्थकरी ॥
मंत्रबळेंसुसरोवर निर्मुनिशरगृहअनंतपार्थकरी ॥ ९० ॥
शरजेंविकिरणभवते जेंकौरवकटकतोचिपरिवेष ॥
रविचंकविमतेंअर्जुन तेजेंरूपेंहिहिभिन्नपरिवेष ॥ ९१ ॥
निःशंककुरुवळींनर जेंविहरिशतावृतींहिशरभवनीं ॥
पर्वींशिवालयींसा शिरलादेवर्षिशीघ्रशरभवनीं ॥ ९२ ॥
प्रभुनेंमुक्तकरुनिहय चुचकारुनियांहळूचकौशल्यें ॥
निजबोधेंश्रितत्द्द्रत दुःखेंशींसकळकाढिलींशल्यें ॥ ९३ ॥

१ स्थिर न होई. २ चंद्रास्त. ३ पृथ्वींद्र, अर्जुन ४ जवळ. ५ छायार्थे.

अश्वपरशरांहींभव तापांहींजेंविदासपोळविले ॥
तेंदेवेंभक्तिरसें जाणोस्वचरणरजांतलोळविले ॥ ९४ ॥
देवर्षिमुखींघालुनि बोटह्मणेहासुयोधनाकुटिला ॥
भक्तिबळेंचिपहाहा परमेश्वरआजिअर्जुनेंलुटिला ॥ ९५ ॥
ज्याचेंपदनखदासां जेंसुखदेतापल्यानंतेंविधुतो ॥
भगवान्स्वयेंअहाया विजयहयांसत्पदांसतेंविधुतो ॥ ९६ ॥
ज्याच्याश्रीपददास्यें पावेतोखासदारमाजाया ॥
हरितोमनानराच्या होउनितोखासदारमाजाया ॥ ९७ ॥
पुरुषार्थदतेकेले दासहयहितोदयाकरखरारे ॥
झालासिदासदास प्रभुहीतूंबादयाकरखरारे ॥ ९८ ॥
सुखदस्पर्शश्रीच्या बहुधानहयांसमस्तनाचाया ॥
हेंयशगाउनिशिवसा लागेलसुधीसमस्तनाचाया ॥ ९९ ॥
प्रेमेंमातावाळा न्हाणीकींभक्तशंभुच्यालिंगा ॥
तैसाचिनरहयांहरि कविहोयाचेचिपायआलिंगा ॥ १०० ॥
औषधसु[1]चणककल्पी पीते[2]पटप[3]साहितोवरामाप ॥
श्रितसाहित्यकराया नंबरामंदा[4]रतोंवरामापे[5] ॥ १ ॥
हरिहरिततृणींचारी तोप्रभुज्याचाप्रतापदुर्वार ॥
हरि[6]हारतईंकरितिपद देउनिगणपतिशिरींहिदुर्वारें[7] ॥ २ ॥
तोकतृषाशमनाकीं क्षालायातांतोकमलपाणी ॥
प्यायाचेंहीवेंची करिनपिउनितेंचितोकमल[8]पाणी ॥ ३ ॥
उच्चैःश्रवाह्मणावा पार्थाच्याकांननींचंतुरगानीं ॥
ज्यापूजीतोज्याचें यशनंदनकाननींचतुरगानीं ॥ ४ ॥
योजुनितुरगवररथीं आपणकुरुबळपहातदेवरिघे ॥
मगविजयातेंमर्दुनि रडवायाख[9]ळपहातदेवरिघे ॥ ५ ॥

दामरामायणांतील आर्या.

श्रीपतिझालादशरथ सुतरामदशाननासिमाराया ॥

---

१ हरभरे. २ पीतपट तोबरा. ३ पसा माप. ४ कल्पतरु. ५ लक्ष्मीपति. ६ आश्चर्य. ७ हृदन. ८ कृष्ण. ९ खळपति.

मारायाजनकाची होयसुतात्रिजगदाधिसाराया ॥ १ ॥
सारायाप्रभुचीहे लीलागातीसदैवहीसुकवी ॥
सुकवीभवजलनिधितें निरुपमसुखरसिकजनमनींपिकवी ॥ २ ॥
पिकवीतें[2]बाधकविया चरिताम्रवनांतकूजतीसुरस ॥
सुरसद्मींचालाजे यशहेंश्रीशिवल्लणेंशिवेंपरिस ॥ ३ ॥
परिससुवर्णकरितसे लोहांजीवासशिवचिहामहिमा ॥
महिमान्यास्वर्गीही स्वकुल[3]ल्लणेधन्यंयत्प्रभाअहिमा[4] ॥ ४ ॥

निरोष्ठ रामायणांतील आर्या.

गंगातीरींराहे तृणसदनींअजितें[5]तोजिचादादा[6] ॥
रँक्षसराजांतीं[7] [8]ये रतियाचीं[9]द्वंद्वेंराधरीनादा ॥ १ ॥
तत्कर्णघ्राणांतें खड्गेंदाशराथि[10]धांकटाखंडी ॥
अजितशरनिहतसकटक खरतेंकथिरडतअग्रजाचंडी ॥ २ ॥
लंकेशकनकहरिणं श्रीदृग[11]गतिथिंकरिअजीधरायास ॥
ऐसेंतीसांगेतैं जायअजितहीतयांधरायास ॥ ३ ॥
कळतांखळअजहाणी शरहरिसार्तें[12]रिंआर्तनादकरी ॥
हासीतेहासखया ऐसाअरितत्क्षणींचधैर्यहरी ॥ ४ ॥
नत्रासधरीनानिघे अग्रजसंरक्षणासिनिजदीर ॥
याकरितांरागेंजैं सीतागांजीतयात्यजीधीर ॥ ५ ॥
अतितीक्ष्णगिरि[13]रंक्षत जायरडतदाशरथितशांतशिरे ॥
दिक्कंठ[14]अजितसदनीं श्रीसहरीशास्त्रगिळिजरीनाजिरे ॥ ६ ॥

परंतुरामायणांतील आर्या.

श्रीरामचरितकारितें मुक्तसकृत्किमपि[15]सेवितांभावें ॥
पारनलागेदशशत वदनाहिपरंतुयाटतेंगावें ॥ १ ॥
संकल्पेंचिसुरद्विज पीडकर[16]रक्षःक्षयेंस्वभजनरसा ॥

---

१ सुरस. २ प्रतिबंधरहित. ३ रघुकुल. ४ थंड नव्हे असी, तेजस्वी. ५ राम. ६ ज्येष्ठबंधु. ७ रावण. ८ शूर्पनखा. ९ मनोहरा. १० लक्ष्मण. ११ सीतादृग्विषय. १२ उच्चध्वनि. १३ वाग्बाण. १४ दशकंठ. १५ थोडेंही. १६ राक्षस.

देता,परंतुझाला दशरथभक्तप्रियार्थअर्जनरसा ॥ २ ॥
एकेचिमूर्तिनेंप्रभु करितात्रैलोक्यकामनापूर्ती ॥
क्रीडार्थपरंतुधरी चारत्रिजगन्मनोहरामूर्ती ॥ ३ ॥
तेरामभरतलक्ष्मण शत्रुघ्नकुमारसारसाक्ष[1]जना ॥
दिसतीबाळपरंतु स्वगुणांहींहरितिगुरुमुनींद्रमना ॥ ४ ॥
स्त्रीवधनिंद्यपरंतु ब्रह्मोक्तें[2]तूर्णताटकामारी ॥
त्याप्रभुयशासिमानी अमृताचेंपूर्णताटका[3]मारी ॥ ५ ॥
मुनिमिथिलेशिनिघेकीं जनकस्वा[4]ध्वरविलोकनाबाहे ॥
नेणारपरंतुह्मणे प्रभुशिवचापेक्षणस्पृहाआहे ॥ ६ ॥
जातांगौतममुनिचा आश्रमलागेपुसेकथाराम ॥
तत्काळअहिल्येचें चिरनष्टपरंतुवाढवींधाम[5] ॥ ७ ॥
अतिकठिनभर्गधनुअति सुकुमारप्रभुपरंतुगुणजोडी ॥
ओढीसलीललीला[6] नरतनुतेंइक्षुजेंविंगजमोडी ॥ ८ ॥
लंकसुनाकरुनिपुढें दशरथराजाप्रवेशतांसारी ॥
मुदिताहोयअयोध्या तींतसदाश्रीपरंतुहेभारी ॥ ९ ॥
ज्याचावियोगघटिका भरहिसुदुःसहपरंतुआजाला ॥
भेटायातोभरत प्रेषावालागलाचिराजाला ॥ १० ॥

सन्मणिमालेंतील आर्या.

जोज्ञानराजभगवान् श्रवणींसुज्ञानदेवदेवाचा ॥
अवतारगमेअकरा वाकांसुज्ञानदेवदेवाचा ॥ १ ॥
नमिलाशमिलाँ[7]स्यप्रद शांतिजलधिएकनाथतोभावें ॥
शोभावेंज्याचेंयश विश्वींज्यादेववृंदलोभावें ॥ २ ॥
करजोडूनकरिनमी नृसिंहसरस्वतीसकांनमन ॥
सज्जनसेवितिज्यांचें सद्यशव्हायासुतृप्तकानमन ॥ ३ ॥
स्वर्वल्लिसुरभिसुरसरि दधिकाश्रितसर्वकामदासाची ॥
श्रीरामाचीजैशी सत्कीर्तितशीचरामदासाची ॥ ४ ॥
नमिलासाष्टांगश्री पतिभक्तिरसज्ञवामनस्वामी ॥

---

१ कमलाक्ष. २ विश्वामित्रोक्तें. ३ शिव. ४ आपला यज्ञ. ५ तेज. ६ लीलेंकरून नरतनु धारण केली ज्यानें असा राम. ७ योगीजनांस आनंद देणारा.

रसभवनातत्कवना मानींयातेंविंव[1]मनंस्वां[2]मी ॥ ५ ॥
वंदननंदनसामी करितोंभावेंमुकुंदराजाला ॥
वशझाल्यासद्विद्या सत्कीर्तिसुमुक्तिसुंदराजाला ॥ ६ ॥
वंदायामजलातो ब्राह्मणबहिरातथापिसामान्य ॥
जरिउकिरडच्यांतपडला मळलानहिरातथापिसामान्य ॥ ७ ॥
हरिविजयग्रंथातें आधिमगश्रीधरासिवंदीन ॥
शिववंदन[3]कामांहीं वंदावाप्रथमदेवनंदीन ? ॥ ८ ॥
श्रीमुक्तेश्वरकविवर यातेंकोणनशुभेच्छुवंदील ॥
बंदीलक्षजयाचे ज्याचेंयशभव्यजेंविमंदील ॥ ९ ॥
कीर्तनसुखार्थझाला अवतारचिअमृतरायजीवां[4]चा ॥
भलत्यामुखांतुनिअशी सुरसखनिनिघेलकायजीवाचा ॥ १० ॥
करजोडितोंसुटाया तनुरूपातापहेतुकारामी ॥
कींसतनुमुक्तझाला योगाचीसिद्धिहेंतुकारामीं ॥ ११ ॥
मायाहेसंसृतिची जाळूनिसशोकतोकवीरमला ॥
रामपदाब्जींअलिसा बहुमतसुमुदोकतोकबीरमला ॥ १२ ॥
साधुह्मणावेंह्मणती नरमाधवदाससाधुयालाजे ॥
अतिसारींपटज्याचें नरमाधवदाससाधुयालाजे ॥ १३ ॥
नरहरिनामापावे संतनसोनारदासमानकसा ॥
वरलाकसानिभवाचा अंतनसोनारदासमानकसा ॥ १४ ॥
लाजविलेचिनिजयशें दुग्धाब्धितरंगरंगनाथानें ॥
भक्तिज्ञानेंज्याची मतिपोषीजेंविअंगनाथानें ॥ १५ ॥

धर्मोपदेश.

सत्यातेंजोडावें सुज्ञेंधर्मासिपळनसोडावें ॥
पाशांतेंतोडावें धीरेंनकदापिपापजोडावें ॥ १ ॥
वागाधर्माच्यातो कोणींसोडूनयेचिकासेतें ॥
निष्फळहोतीमेघें त्यजिलींआलींहिजीविकासेतें ॥ २ ॥
अंभोदासपहाती जैशींपसरूनिनित्यआशेतें ॥
धर्माशितशींभूतें करिपूर्णसमर्थहाचिआशेतें ॥ ३ ॥

---

१ सुंदर. २ स्वकीय कवनास. ३ शिववंदनेच्छु. ४ बृहस्पतीचा.

निजहितकरधर्माचें कुशलें विटवूं न ये चि मन कांहीं ॥
या परिपोषणपालन लालन करिजे न अन्यजन कांहीं ॥ ४ ॥
साधु ह्मणति जो न करी धर्माशीं नीतिशीं विरोधा त्या ॥
रक्षीं व्यसनीं तदितर जन उदकीं लोष्ठसा विरोधात्या ॥ ५ ॥
ह्मणऊनि अनुसरावें सुज्ञें न क्रोध लोभ काम मता ॥
पतनार्थ कां अहंता पोषावी गात शीच कां ममता ॥ ६ ॥

रासारंभींच्या आर्या गीति.

लेश हि शा[2]रदमळ न[3]भा धवली[4] अ[5]मृतांशुची हि शारदमळनभा[6] ॥
अंब[7]र सित रु[8]चि रजनी विलासि[9]नी धरि[10] भ मौक्तिकें रुचिर[11] जनीं ॥ १ ॥
मंगल सुतिलक अलि[12]कीं कुमुदा[13]क्षीं भरि सुरम्य कज्जल अ[14]लिकीं ॥
चंद्रमु[15]खी ते हरिला रुचली श्रीकांत योगिपति[16] परि हरिला[17] ॥ २ ॥
प्राचीमु[18]ख चंद्रकरीं स्वोदयरागें[19] करीं[20] अ[21]रुण मोदकरीं ॥
ये प्रिय[22] बहु दिवसां जे दयि[23]ता तद्वदन कुंकुमें भरि सांजे ॥ ३ ॥
कुंकुमापिंजरितरमा मुखनिभ[24] शशिमंडळीं दिसे द्युति[25]परमा ॥
पाहुनि वनांहि धवळलें हरिमन गायासि मधुर बहुविध वळलें ॥ ४ ॥
ऐकति यु[26]वति मृगी तें तों तद्धृ[27]दयांत संचरे स्म[28]र रंगीं तें[29] ॥
वनें[30] वसुधा वेगानें पावति हरि जेथ घेति धांवे गानें ॥ ५ ॥
हारनें बहु शुभ[31]गानीं हरिलें मन टाकिलें सद[32]नें सुभ[33]गानीं ॥

---

१ हैंकुळ. २ शर-द, मळ=मेघसंबंधी मळ. ३ तेज, कांति. ४ शुभ्रकरी. ५ अमृत-अंशु, चंद्राची. ६ शरत्-अमळ-नभा, शरदृतूच्या स्वच्छ आकाशास. ७ आकाश; व रूपकासाठीं वस्त्र असें घ्यावयाचें. ८ शुभ्रकांतीचें. ९ रात्र हीच विलास करणारी एक स्त्री. १० नक्षत्ररूपी मोत्यें. ११ सुंदर. १२ ललाटीं. १३ कुमुदरूपी नेत्रांत. १४ भ्रमर. १५ चंद्रच आहे मुख जीचें. १६ लक्ष्मीकांत जरी होता, व जरी योगिपति होता, तरीही भुलविला. १७ भुळविला. १८ पूर्वदिशेचें मुख. १९ स्व-उदय-रागें=आपल्या उदयाच्या कांतीनें. २० ('मोदकर'=आनंदकर) किरणांनीं. २१ तांबडें. २२ प्राणनाथ. २३ स्त्री. २४ कुंकुमानें लेपलेल्या लक्ष्मीच्या मुखासारिखा जो चंद्र त्यावर. २५ परमकांति. २६ स्त्रीरूप हरिणी. २७ तत्-हृदयांत. २८ कामदेव. २९ गायनानें. ३० जागा. ३१ श्रेष्ठगायनानीं. ३२ घर. ३३ स्त्रियांनीं.

लज्जा भय न पल टिके व्यवहार त्याग वी गुरुजनप[1] लटिके ॥ ६ ॥
काढिति असतां धारा टाकुनि अनुसरति युवति जगदाधारा[2] ॥
तापवितां दुधम[3] णिकीं त्यजिति अमृत पाजितो बहु विबुधमणि[4] कीं[5] ॥७॥
चुल्लीवरि च करपती अन्नें[6] गांठिति वधु[7] प्रमोदकरपती ॥
पडतां वनितो कानीं स्तन काढुनि जाति चोखितां तोकांनीं[8] ॥ ८ ॥
करितां वाढप रिचवी[9] करपात्र[10] स्वगुरुभय[11] हि बाढ परि चवी ॥
घेतां गानसुधेची[12] त्यजिले व्यवहार हे असार[13] सुधेची[14] ॥ ९ ॥
न रुचे पतिसेवा यां वाटति हे मानिले स्वपतिसेवा यां ॥
भेटाया निजपतितें गेल्या फळलें सदैव[15] हि मन निजपतितें ॥ १० ॥
हरिचा स्वांता[16] ताट[17] कळा भोजन करितां हि ढकलिती ताटकळा ॥
गा[18] नाख्या दूति सत्या खोळंबविति क्षणार्ध न वधू तिस त्या ॥ ११ ॥
स्त्री संपविति न उटिला उठती न्हातां न देह धुतला उटिला[19] ॥
सांवरिली हि न कुटिला[20] लकसंहति लाविलें न कुंकुम निटिलीं[21] ॥१२॥
कोणी कुशला केला अंजित[22] दृक्प्रांत[23] लावुनि शलाके[24] ला ॥
तो त्यजिति वेणु सुचवी कीं याहुनि कृष्णरंग[25] दे ईल सुचवी[26] ॥ १३ ॥
भूषणं उत्तम नाकीं तें कानीं धरिति हरि अनंत मना कीं ॥
कानाचें ये नाका वस्त्राच्या धारणीं असे ये ना कां ॥ १४ ॥
पांघुरल्या लुगड्याला ऐशा हि मानल्या दया लुगड्याला ॥
प्रेमसरें[27] सा जरिया व्यत्यस्तांबरविभूषणा[28] साजरिया ॥ १५ ॥
त्यजिति अपत्यां[29] दिसती अनिवार्या मानिती न पत्यां[30] दिसती ॥

---

१ श्रेष्ठजनस्वामी. २ जगत्-आधारा=कृष्णास. ३ डेऱ्यांत. ४ देवश्रेष्ठ. ५ 'कीं'='त्यजिति' याचें कारण. ६ स्त्रिया. ७ आनंददायक पति. ८ मुलांनीं. ९ ठेवी. १० हातांतील भांडें. ११ आप्त श्रेष्ठांचें भय जरी 'बाढ' (थोर) होतें तरीहि. १२ गायनामृताची. १३ व्यर्थ. १४ खरोखरच. १५ नेहमी. १६ मनास. १७ छंद. १८ 'कळ्या' (कळावान्, मधुर) गायन, या नामाची जी दूति. १९ उटणें लाविलेला. २० कुटिल–अलक–संहति, वक्रकेशसमूह. २१ ललाटास. २२ पिंजरित. २३ दृष्टीचा प्रांत ह्मणजे कडा, स्थान. २४ अंजन लावण्याची काडी. २५ काळारंग. २६ सुचवि=उत्तम कांति आहे ज्याची=कृष्ण. २७ प्रेमरूपी रसानें भरलेल्या. २८ व्यत्यस्त–अंबर–विभूषण=अव्यवस्थित, अंबर (वस्त्र) व भूषणें आहेत ज्यांचीं. २९ मुलास. ३० पति आदि.

जातीच परमहेला[1] करुनी जैशा विटो[2] प्रति परमहेला[3] ॥ १६ ॥
पावालिया सदया[4] या[5] पाहूनि ह्मणे असद्दुरासद[6] या या ॥
रात्रिं महाभागा[7] या वनिं कां हो कोण काम हा भागा या ॥ १७ ॥
मी प्रिय करिन सकळ वा आहे कीं व्रज अहो असाध्वस[8] कळवा ॥
निवसा[9] घरिं घोरांनीं[10] रात्रिं फिरावें शिवेच्छु[11] नारि घोरांनीं ॥ १८ ॥
शोधित असतील पति प्रभृति[12] स्वजन त्यजुनि असती[13] लपती ॥
उचित तुह्मां कुलजांचें अकपट गुरुभजन[14] कीं विमळ कुळज्यांचें ॥ १९ ॥
जे सुषमा[15] हेरानीं चंद्रकरांनीं[16] सुधास्वमाहेरांनीं[17] ॥
देखिलिं जाता पवनीं शामला कीं सर्व सूर्यदुहितृ[18] पवनीं ॥ २० ॥
वत्स[19] तनय दुहितांचीं भूक न हरितांचि पातलां दुहितां[20] ची ॥
समजावा निलयाला[21] जा जें हें कृत्य धर्म वानिल[22] याला ॥ २१ ॥
मजचि पहाया येणें स्नेहें हें जरि सुखी असें मी येणें ॥
जाणतसें प्रेमा जें सुखदर्शन वांछितें सदा हें माजें ॥ २२ ॥
पति तद्बांधव[23] सेवा हा स्त्रीचा मुख्य धर्म यातें सेवा ॥
बाळातें पोसावें हित भेषज[24] लागतां कडू सोसावें ॥ २३ ॥
अगुण[25] सगुण[26] पति तातें दिधला त्यजिजे न टाकिजे पतित[27] तें ॥
कीं जारीं सुख न सती[28] वांछिति दोन्ही हि लोक तेणें न सती ॥ २४ ॥
माझ्या ठायीं भावें[29] श्रवणें कीं दर्शनें विगत[30] परिभाव ॥
जें विनिरूढ[31] चि होतो ध्यानें संकीर्तनें न संग हा तो[32] ॥ २५ ॥

---

१ हेळना. २ जाराकडे. ३ परस्त्रिया. ४ कृष्णाकडेस. ५ स्त्रिया. ६ असत्-दुर-आसद = खलांस जो दुर्लभ= कृष्ण. ७ हे भाग्यवंत स्त्रियांनो. ८ अ-साध्वस= निर्भय. ९ राहा. १० भयंकरांनीं. ११ कल्याणाची इच्छा करणारा. १२ नवरा इत्यादि आप्तजन. १३ छिनाल. १४ वडिलांची सेवा. १५ शोभा. १६ चंद्राकिरणांनीं. १७ अमृताचीं माहेरें (स्थानें); 'चंद्रकरांनीं' याचें विशेषण. १८ यमुनेच्या वाऱ्यांनीं. १९ वासरें, मुलगे, लेंकी, यांची. २० दूध काढीत असतांच. २१ घरीं. २२ स्तुति करील. २३ नवरा व त्याचे आप्त यांची सेवा. २४ औषध. २५ द्वाड. २६ गुणवान्. २७ पातकी. २८ पतिव्रता. २९ विश्वास, भक्ति. ३० अनिंदित. ३१ दृढ. ३२ भाव.

घनाक्षरी.

विश्वामित्रतपोधन ॥ त्याचेंसंतोषवायामन ॥
तृषेतेंतृषितावन[1] ॥ पीतांद्यावेंज्यापरी ॥ १ ॥
गुरूक्तेंदशस्यंदन ॥ रामलक्ष्मणनंदन ॥
अर्पीकरूनिवंदन ॥ चित्तींह्मणेहो[2]परी ॥ २ ॥
बळातिबळाख्यादोन ॥ विद्यादेगुणवदोन ॥
प्रवासराज्यप[3]दोन ॥ नवाटेत्याउपरी ॥ ३ ॥
प्रेमेंअस्त्रशतदान ॥ देरामासबहुमान ॥
गाधिजसत्कथापान ॥ करवीपरोपरी ॥ ४ ॥ १ ॥
मुनिगुरुह्मणेहाण ॥ तोंचिसोडूनिसुबाण ॥
ताटकेचेहरीप्राण ॥ रामलावीनक्षण ॥ १ ॥
सिद्धाश्रमींनिशाचर ॥ सुबाहुप्रमुखखर ॥
संहारीहाणूनिशर ॥ करीयज्ञरक्षण ॥ २ ॥
पुंखवातेंमहाशूर ॥ मारीचाउडवीदूर ॥
दैवेंझालानाहींचूर ॥ तोकींतेंविलक्षण ॥ ३ ॥
विश्वामित्रसभाजन ॥ करीस्तुतीसभाजन ॥
सर्वऋषिसभाजन ॥ झालेतेव्हांस[4]क्षण ॥ ४ ॥

अहिल्योद्धार साक्या.

विश्वामित्रेंप्रावृट्काळेंकरुणामेघश्याम ॥ गौतमजायामरुभू[5]मिप्रतिआणि
यलाअभिराम ॥ १ ॥ दीनोद्धारसमर्था ॥ भजकांदेशिपुमर्था ॥ ध्रु० ॥
इंद्रेंछळिलीस[6]तीपतीनेंकोपेंदिधलाशाप ॥ झालीशिळासुशीळाआतांवा
रावेसंताप ॥ २ ॥ रामापरमपवित्रा ॥ त्रिभुवनगीतचरित्रा ॥ ध्रु० ॥ प्राय
श्चित्तेंपापेंजळतीमूळवासनाराहे ॥ तेहीभस्मकरावीहेंबळतुझियाचरणींआ
हे ॥ ३ ॥ पातककाननदावा ॥ आतांकौतुकदावा ॥ ध्रु ० ॥ त्रिभुवनवं
द्यपदासाध्वीतेंदेपादांबुजसंगा ॥ हेंपदतापविनाशकसाचेंयाचीकन्या
गंगा ॥ ४ ॥ आतांऊठउदारा ॥ तारींगौतमदारा ॥ ध्रु० ॥ रामह्मणेगुरु
रायाहेकींसाध्वीमुनिचीभार्या ॥ पायकसालावावामाझीमातातेशीआ
र्या ॥ ५ ॥ वाटेसंकटहेंप्राज्ञा ॥ केशीलंघावीआज्ञा ॥ ध्रु० ॥ विश्वामित्रह्म

---

१ उदक. २ खेदोद्गार. ३ राज्यपदाहून उणा. ४ सुखी.
५ निर्जलप्रदेशीं. ६ अहिल्या.

णेबारामाईतेंह्मणसीमाय ॥ मायेनसुखलोकींपुत्राचाजारिहीलागेपाय ॥ ॥ ६ ॥ वत्सामातेलानेटें ॥ धांवुनिधन्यकरींभेटें ॥ ध्रु० ॥ मुनिशक्रेंद्विज पत्नीपातकपर्वतभस्मकराया ॥ प्रेरियलेंअभिमंत्रणयोगेंवज्रसमारघुरा या ॥ ७ ॥ कौतुकसंतपहाती ॥ नेत्रींबाष्पवहाती ॥ ध्रु० ॥ मुनिवनिता पातकनागावरिनृपासिंहाचातोक ॥ उठलारघुवीरप्रभुअंगेंमर्दायाभवशो क ॥ ८ ॥ आलेंसुकृतफळाला ॥ गेलातापजळाला ॥ ध्रु० ॥ पापतमःस्तो मावरउठलाभास्करतोगततंद्र ॥ पापतापतिमिरापहाकिंवासुखकरतोरघु चंद्र ॥ ९ ॥ आतांकायउणेंहो ॥ झालेंयशकोटिगुणेंहो ॥ ध्रु० ॥ श्रीरामाच्या पदपद्माचारजसाचास्पर्शमणी ॥ केलीसुवर्णवर्णीपातकलोहमयीमुनिर मणी ॥ १० ॥ स्तवितीसुरमुनिरामा ॥शुद्धातुलसुखधामा ॥ ध्रु०॥करिती निर्जररामपदावरिअमरद्रुमसुमवृष्टी ॥ नाचतिभक्तमयूरविलोकुनिरामद याघनदृष्टी ॥ ११ ॥ दीनोद्धारसमर्था ॥ भजकांदेशिपुमर्था ॥ ध्रु० ॥

साक्या रामचरित्र.

भावेंसद्यशरामाचें ॥ गावेंजगदभिरामाचें ॥ ध्रु० ॥ श्रीरघुवंशींब्रह्मप्रा र्थितलक्ष्मीपतिअवतरला ॥ विश्वसहितज्याच्याजनकलेंकौशल्याध वतरला ॥ १ ॥ राववितिसिद्धिसिआश्रमिंजोतोगाधिजमागुनिनेत्या ॥ शि कविबळातिबळाविद्याशतअस्त्रेंविधिच्यानेत्या[2] ॥ २ ॥ मथुनिताटकासु बाहुमस्तकबाणप्रेरुनिखुडवी ॥ मारीचातेंप्रभुशतगावेंपुंखसमीरेंउडवी ॥ ॥ ३ ॥ जनकमखातेंमुनिसहजातांप्रभुनेंगौतमभार्या ॥ उद्धरिलीतीप तिसहपूजीस्तवुनिअहल्याआर्या ॥ ४ ॥ यशकरिभारीभवधनुभंगुनिह र्षेसीताबाळा ॥ माळाघालुनिवरितीझालीरामात्रिजगत्पाळा ॥ ५ ॥ रा जाअणवीदशरथरायापूजीसबळाधन्या ॥ देताझालाश्रीरामासहचवघां चवघीकन्या ॥ ६ ॥ महिपति[3]शतयमभृगुराम[4]पथींपरतुनियेतांअडवी ॥ कडवीदृष्टितयाचीवृद्धाक्षणभरिमोहीरडवी ॥ ७ ॥जगदीश्वरत्याच्यातेजातें हरिपरिचित्तनदुखवी ॥ करुनिपराभवभवाशिष्याचाबहुसज्जनमनसुखवी ॥ ८ ॥ यमसाक्रूरहिशांतिवरुनियांगेलाभार्गवहाया ॥ लोकींवृत्तांतशि रेलागेक्षत्रियमार्गवहाया ॥ ९ ॥ जगतीपातिसुतविजयपावुनीसुखसाके तापावे ॥ जनह्मणतिप्रभुशरभरवेंजेअरिहरितेतापावे ॥ १० ॥ यद्यपिभ

---

१ मातें. २ शास्त्या. ३ राजमंडळीस यमासारखा. ४ भार्गवराम.

रतवियोगक्षणहीअतिदुःसहराजाला ॥ तरिहिमातुळेंनेलास्नेहेंभेटायाआ
जाला ॥ ११ ॥ रात्रंदिवसद्गुणरामाचेवर्णितिहर्षेंपौर ॥ श्यामलमूर्तिपरि
यशप्रसवेहरहासाधिकगौर ॥ १२ ॥ मं[1]हदायकंरामलहानातेंतंविजसा
थोरातें ॥ चंद्रचकोरातेंकींजैसाघनचातकमोरातें ॥ १३ ॥

मयूरकेकावलि.

सदाश्रि[2]तपदासदा शिवमनोविनोदास्पं[3]दा ॥
स्वदासवशमानसा कलिमलांतकांकामदा ॥
वदान्यजनसद्गुरोंप्रशमितामितां[4]सन्मदा ॥
गदारिदरनंदकांबुज धरानमस्तेसदा ॥ १ ॥
तुझ्याबहुतशोधि[5]ले अघनिधीपदाचांरजें ॥
नतेंअनृतवर्णिती बुधजनींसदाचारजें ॥
असेंसततऐकतेसततबोलतेमीचते ॥
प्रमाणनह्मणोंजरी उचितमाझियांनीचते ॥ २ ॥
तसाचिउरलोंकसा पतितमीनसेंकायकीं ॥
कृपाचिसरलीअसेंहि नघडेंजगन्नायकीं ॥
नसेनदिसलोंकसा नयनसर्वसाक्षीरवी ॥
विषादधरिलाह्मणों नसुरभीविषक्षीरवी ॥ ३ ॥
सुपात्रनरमाहियद्रति सुखासदारांपरी ॥
असाप्रभुहिसेवकांभजसिखासदारांपरी ॥
प्रियाकुचतटींजिहींनवहुवारपत्रावळी ॥
तिहींअमितकाढिल्यानृपमखांतपत्रावळी ॥ ४ ॥
मलानिराखितांभवच्चरणकन्यकाआ[6]पगा ॥
ह्मणेअगइऐकिलेंहेनकधींअसेंपापगा ॥
करश्रवणिंठेवितेंनुघाडिनेत्रघेंभीतिला ॥
नघालिनाभिडेसमीजरिहिकार्यलोभीतिला ॥ ५ ॥
दयाब्दवळसीलतूंतारिनचातकांसेवकां ॥

---

१ उत्साहदायक. २ चांगल्यांनीं आश्रित ज्याचे पाय असा. ३ विनोदस्थान.
४ अमित (अतिशय) असन्मदाचा (कुजनाच्या मदाचें) प्रशमिता(शमनकरणारा).
५ शुद्धकेले. ६ गंगा.

उणेंकिमपिभाविकांउवगशीलंतूंदेवकां ॥
अनन्यगतिकाजनानिरखितांचिसोपद्रवा ॥
तुझेंचिकरुणार्णवामनधरींउमोपद्रवा ॥ ६ ॥
कळीकरिसुनिर्मळींपरमउग्रदावा[1]नळीं ॥
तयांतअविशुद्धमीशलभजेंविदावानळीं ॥
व्रणार्थपशुच्याशिरावरिवनींउमेकां[2]कसे ॥
स्मरादिरिपुमन्मनींअहिनकाळमेकां[3]कसे ॥ ७ ॥
तरेनतुमच्याबळेंभवमहानदीनाविका ॥
तुह्मीचमगआत[4]रास्तवमलासुदीनाविका ॥
असेविदितवासहीमजसदाश्रमींचाकरा ॥
दयागुणपहासं[5]वेमजसदाश्रमींचाकरा ॥ ८ ॥
धनापरिज[6]नाघरींतुमचियाउणेंकायसें ॥
नलाभमणिहेमभूपतिसजोडिल्याआय[7]सें ॥
परिप्रभुहिसंग्रहींसकलवस्तुलाठेविती ॥
गुणानह्मणतांउणाअधिकआदरेंसेविती ॥ ९ ॥
गमोमधुरहेंविषस्तवनसेवितांमाजवी ॥
करीमलिनसद्यशोमुखहह[8]लाहलालाजवी ॥
हरापरिसतूंवराप्रभुवरासदाजेपिशी ॥
असारससमर्पित्याअमृतआपुलेंओपिशी ॥ १० ॥
कवीश्वरमनःपयोनिधिसुतास्तुतीच्यापते ॥
भलेनवरितिस्तुतिप्रतिनजोडितीपापते ॥
गळांपडतिज्यांचियातवगुणैके[9]देशभ्रमें ॥
तिहींतुजचिदावितांभजतिबातुलासं[10]भ्रमें ॥ ११ ॥
ह्मणामजउतावेिळागुणें[11]चिघेतलाघाबरें ॥
असोमनअसेंचिबाभजकबाहिमेघावरें ॥
दिसेक्षणिकसर्वहेंभरंवसाघडीचाकसें ॥
धरीलमनआधिनेंबहुपरिभ्रमेंचाकसें ॥ १२ ॥

---

१ नळराजाविषयीं. २ कावळ्यासारखे. ३ बेडूक. ४ नोर. ५ संवय. ६ सेवक. ७ लोखंड. ८ विष. ९ तुझ्या गुणांच्या काहीं अंशाच्या भ्रमामुळें. १० आदरानें. ११ मान्य केलें.

कृ[1]तांतकटकामलध्वजजरादिसोंलागली ॥
पुरस्स[2]रगदां[3]सवेंझगडतांतनूभागली ॥
सहायदुसरानसेतुजविणेंवळेंआगळा[4] ॥
नहोंजरिउतावळास्वरिपुकापितोंहांगळा ॥ १३ ॥
कथासुरभियाभल्यास्वजननीहुनीवाटती ॥
शिशूसिजरठांसहीनिरखितांरसेंदाटती ॥
दुहोतभलतेसदातरिनलेशहीआटती ॥
स्ववत्समलभक्षितीपरिनसर्वथावाटती ॥ १४ ॥
कृपाच्चिजननीतुझीसकलजीवदायादया[6] ॥
तिणेंचिउपदेशिल्याकारितिसर्वदायादया ॥
असेंउमजतांभलेनगुरुभावतोटाकिती ॥
मतातुजहिगोपिकामगजनासतोटाकिती ॥ १५ ॥
सुसंगतिसदाघडोसुजनवाक्यकानींपडो ॥
कलंकमतिचाझडोविषयसर्वथानावडो ॥
सदंघ्रिकमळींदडोमुरडितांहटानेंअडो ॥
वियोगघडतांरडोमनभवच्चरित्रींजडो ॥ १६ ॥
नानिश्चयकधींढळोकुजनविघ्नबाधाटळो ॥
नचित्तभजनींचळोमतिसदुक्तमार्गींवळो ॥
स्वतत्वहृदयाकळोदुरभिमानसारागळो ॥
पुन्हानमनहेंमळोदुरितआत्मबोधेंजळो ॥ १७ ॥
दयामृतघनाअहोहरिवळामयूराकडे ॥
रडेशिशुतयासिघेकळवळोनिमाताकडे ॥
असाअतिथिधार्मिकस्तुतपदाकदासांपडे ॥
तुह्मांजडभवार्णवींउतरितांनदासांपडे ॥ १८ ॥

संशयरत्नमालेंतील

आर्या.

उठतांबहुत्वरेनें कोठेंजातांअसेंतुह्मांदेवी ॥

---

१ जरारूप यमसेनेचा पांढरा ध्वज. २ पूर्वी. ३ रोगाबरोबर. ४ श्रेष्ठ. ५ दूर काढीत. ६ भाऊबंद.

पुसतीझालीजाणो पुसतांज्ञातापुढेंनपदठेवी ॥ १ ॥
किंवानारदआला आलीपीतस्वकीयसच्चरितें ॥
प्रेमळगीततुह्मांला हरि[1]हरिणापरिसबहुतवशकरितें ॥ २ ॥
कींमाझेंदुर्दैव प्रभुच्यामार्गांतआडवेंपडलें ॥
शरणागतभयशमना यास्तवयेणेंतुझेंनसेघडलें ॥ ३ ॥
किंवामजहुनिदुसरा कोणीबहुदीनदासआढळला ॥
तच्छुभदैवसमीरें त्यावरिकरुणाघनप्रभूवळला ॥ ४ ॥
प्रायःसुमुहूर्ताचा शोधकरायासिलागलावेळ ॥
होयमहत्कार्यपरि प्रभुचातो[2]नित्यसहजहाखेळ ॥ ५ ॥
किंवातुजगुंतविलें भजकींपरितेदयार्द्रयारंकीं ॥
उद्धरित्यासिनसज्जन गुंतवितीगायकष्टतांपंकीं ॥ ६ ॥
किंवाचुकतेंकांहीं स्तवनींतेणेंचिमागुतावससी ॥
तरिहेंमन्मूर्खत्व प्रभुतूंदोषज्ञहीतसानससी ॥ ७ ॥
कींकळवायाकर्में धर्मैंतुजदाविलीअसेलवही ॥
त्वद्दृष्टिपुढेंराहे ऐसापापांतत्यानसेलवही ॥ ८ ॥
अथवास्वस्थचिअससी कींघेतोनामरक्षणींशूर ॥
हेंसत्यपरिप्रबळहि बळदुर्बळजरिरणींधणीदूर ॥ ९ ॥
कींभीतोभ्रांतवृथा मृगजळमग्नासिकायतारावें ॥
सत्यचिहेंपरिशिशुचें भयजायाबागुलासिमारावें ॥ १० ॥
किंवापुराणपुरुषा संप्रतिबहुभागलासयाकामीं ॥
तुजनीजलागलीतों सजलोंमारावयासहाकामी ॥ ११ ॥
कींवैकुंठींपुष्कळ भक्ततिळस्थळनसेनसावेंची ॥
बसवापुरेंपुरेकां ह्मणतांधनवंतकणकसावेंची ॥ १२ ॥
कींप्रथममदपराधें तारूंनाह्मणुनिवाहिल्याआणा ॥
प्रभुजीपुरेप्रतिज्ञा भारतरणवृत्ततेंमनींआणा ॥ १३ ॥
कींयाचकांसिदेतां सरलेचारीहिमुक्तिधनराशी ॥
भक्तिचमजद्यायावें देवालाअमृतयोग्यननराशी ॥ १४ ॥
कींभीशीमजएका उद्धरितांलागतीलफारझटें ॥

---

१ गात. २ तर.

तरिकोणाहिनकळतां न्यावाझांकोनिदासपीतपटें ॥ १५ ॥
कींलक्षभोजनापरि केलासंकल्पसंपलादेवा ॥
तरिदातेक्षुद्रिकळा मगनह्मणतिकाययावसाजेवा ॥ १६ ॥
कींएकमीचउरलों पापीहेंवीजटेविलेंजतन ॥
वतनस्वकीयमजकां करितेंत्वन्नाममंगलायतन ॥ १७ ॥
कींकार्यबहुत्वेंतुज फावेनायावयाजगत्पाळा ॥
तरिरूपध्यादुजेंती विद्याकंठींवसेजशीमाळा ॥ १८ ॥
कींमागेंगुप्तउभा असतसिप्रेमेंउभारुनीबाहे ॥
तरिकायबाळकाचे तूंसादरबोलऐकशीबाहे ॥ १९ ॥
कींभेटिबहुदिसांभय भेटायादीनबंधुलावाटे ॥
तरिभेटावेंविधिनें गेलेजातातसाधुज्यावाटे ॥ २० ॥

आर्या केका.

आतांप्रभोदयाळा मजदीनावरिकरूनियांकरुणा ॥
स्वपदाब्जींमन्मानस भृंगरमोउगउंदेरूपाअरुणा ॥ १ ॥
ह्मणउनिनामतुझेंया मुखांतराहोसदाहिमधुरतम ॥
रतमनजेथेंमुनिचें ज्यांचेंगेलेंसमस्तदूरतम ॥ २ ॥
नांवतुझेंनावचिया संसारांभोधिलातरायासी ॥
तेंत्दृदयींधरुनीही मीकांअद्यापिसांगआयासी ॥ ३ ॥
केवळभजनाचिकडे जरिठेविशिदृष्टितरिनसेथारा ॥
आपुलियाथोरपणा वरिठेवुनिदृष्टिदीनह्मातारा ॥ ४ ॥
संकटवारुनिरामा निजगुणकीर्तनकरावयायोजीं ॥
आपुलियाथोरपणें रामामजलास्वकिंकरींमोजीं ॥ ५ ॥
सीतापतेरघुपते विश्वपतेभूपतेवदान्यपते ॥
इंद्रादिकीर्तितुझिया कीर्तिपुढेंतुच्छसर्वदालपते ॥ ६ ॥
रामाधांवरघुपते धांवविभोधांवराघवाधांव ॥
कौतुककायपहासी आठवितांयापरीतुझेंनांव ॥ ७ ॥
दीनानेंकितिसद्गुण हीनानेंविनविलेंतुलाआजी ॥
बाजीवदानदेगा प्रभोउपेक्षाकरूनकोमाजी ॥ ८ ॥

भारतीरामायणांतील आर्या.

श्रीगाधिजमुनिद्याया सत्कविवृंदासिसुमहिमागाया ॥
दशरथमधुपाप्रतिये प्राप्तसुतसुरद्रु[1]सुमहिमागाया ॥ १ ॥
देरामलक्ष्मणमख त्राणार्थअसेंतयासितो[2]याची ॥
वोपीनृपजेंविपितो[3] निजपात्रीमरुपथां[4]तंतोयाची ॥ २ ॥
तोअतिथितृप्तसुजें अर्पुनियांतेंस्वताट[5]केलाहो ॥
जातांपथींमुनिह्मणे रामासद्रातिदंताटकेलाहो ॥ ३ ॥
तीतेंत्यामुनिवचनें मारितोनरघुराजनयशो[6]धी ॥
कींजोगुर्वाज्ञापर सर्वहिहोतोखराजनयशोधी ॥ ४ ॥
मुनिदत्तास्त्राशीर्धन जोडुनिसिद्धाश्रमासितोपावे. ॥
मारीमखघ्नराक्षस कींसंतखळापुढेंनलोपावे ॥ ५ ॥
जनकमखाप्रतिजातां श्रीरामकरोनिवंदनंवदान्या[7] ॥
त्यागुरुसिह्मणेआह्मां भागालअसेंकदापिनंवदान्या ॥ ६ ॥
गाधिजरामाकरवीं मार्गींगौतमसतीसउद्धरवी ॥
मानीतत्पादास स्वकरसहस्रापरीसशुद्धरवी ॥ ७ ॥
मुनिजनकासिह्मणेहो जेंहारितेंधन्विगर्वेयो[8]धनुतें ॥
आणवितांचिउचलिलें रामेंशर्वादिसर्वयोधनुतें ॥ ८ ॥
गुणजोडूनिसलील प्रभुनेंआकर्षितांचिभंगेतें ॥
तद्रवनंमुनिसभेसाचि कंपविविभु[9]मूर्द्धगाहिगंगेतें ॥ ९ ॥
होताकठिणपणपण प्रभुपुरवुनिहोयंजानकीजांनी[10] ॥
झालेंउदश्रु[11]धरिली होतीत्द्दयांतंजानकीजानीं ॥ १० ॥
जनकेंचवघीकन्या दिधल्यारामासमेतंचवघांस ॥
तेदृष्टिसदेतितसे अमृताचेहिनंजिभेसिंचवघांस ॥ ११ ॥
भग्नगुरुधनुर्ध्वा[12]न श्रवणेंभार्गवधरूनियेकोपा ॥
स्वर्मींहिपराभविला जोंनक्षे[13]त्रंकरूनियेकोपा ॥ १२ ॥
आलाह्मणतअसेंकीं विजयश्रीचाअसेंचनवरामी ॥

---

१ कल्पतरुपुष्प. २ प्रार्थी. ३ उदक पिणारा. ४ निरुदकदेशाच्या मार्गांत. ५ स्वपात्र. ६ यशःपात्र. ७ उदार विश्वामित्रा. ८ येयी. ९ शिव. १० जानकीपति. ११ उन्नताश्रु. १२ धनुःशब्द. १३ क्षत्रियानें.

परित्याचालेलअर्नव[1] रामाचेंतेजकार्यनवरामीं ॥ १३ ॥
श्रीरामालादशरथ द्यावेंयुवराजपदअसेंयोजी ॥
गुरुसंचिवह्मणतिइच्छित होतोंकींहेंचितवंमनायोजी ॥ १४ ॥
अभिषेकनिश्चयकरुनि करवीसाहित्यसर्वहिंतदातें ॥
वाटेनमंथरेच्या चिमनाआनंदपर्वहितें[2]दातें ॥ १५ ॥
तीकैकेयीसह्मणे दासत्वतुझ्यासुतींनयो[3]ध्याहो ॥
कल्याणकुमाराजें भवदाज्ञावर्तिनीअयोध्याहो ॥ १६ ॥
विश्वासकाययांचा सुविषम[4]होतातंनरसदासमही ॥
गुर्वनुमतेंअनुसरण करुनिमगविटेलंनरसदासें[5]मही ॥ १७ ॥
दायाददास्यदहनीं वेडेंकरशीलआ[6]ज्यभरतातें ॥
होसिलविपक्ष[7]दासी देतांरामासिराज्यभर्ता[8]तें ॥ १८ ॥
ज्याप्रभुलाधन्यह्मणत होत्याकविसाधुसुरसभाकेला ॥
वशतोकैकेयीनें घेउनिबोलोनिसुरसभाकेला ॥ १९ ॥
वरमागअसेंह्मणतां मागेप्रियकामंहांशुभर्ता[9]तें ॥
द्याचवदावर्षेवन रामातेंराज्य[10]आं[11]शुभरतातें ॥ २० ॥
कैकेयीच्याआलें जोंऐसेंदारुणोक्ततोंडास ॥
त्यादशरथहृदयाचा घेमोहमहाभुजंगतोंडास ॥ २१ ॥
निजसुतवियोगविव्हळ सत्यच्युतिभीततोअसाविनवी ॥
कैकेयितुझेठायीं निर्दयताहेअशीनसाविनवी ॥ २२ ॥
वयमाझेंबहुगेलें पुत्रोत्पत्त्यर्थयत्नबहुकेला ॥
त्यासींवियोगकरितां नकशींधरिसीमदंतशंकेला ॥ २३ ॥
तुजराज्यसर्वदिधलें आणिकहीमागजेंअभीष्टतुला ॥
गुणवदपत्यवियोग क्लेशासिजगत्त्रयींनसोचितुलो[12] ॥ २४ ॥
कायतुझारामानें केलाअपराधसांगगेप्रमदे ॥
कांमाझ्याबाळावर करिशीहाकोपसांगगेश्रमदे ॥ २५ ॥
हाराज्ञिपुत्रमाझा सुकुमारकुमारबहुविनीतकृती ॥
त्वत्पदलीनतरीही याविषयींकांतुझीअशीप्रकृती ॥ २६ ॥

---

१ जुन्यारामाचें. २ हितकारक. ३ येवो. ४ प्रतिकूळ. ५ प्रीतिकरणारा पति. ६ घृत. ७ शत्रु. ८ दशरथानें. ९ दशरथ राजास. १० दैंशरथात ११ त्वकर. १२ साम्य.

कांमतिधरिलीनंदन वियोगवन्हींतकांतहोमाया ॥
कांमजवृद्धावरिली कैकेयित्यागिलीअहोमाया ॥ २७ ॥
हेश्रीपतिप्रसादें वृद्धपणींपुत्रजाहलेचार ॥
हेंजाणुनिआसिवर्तसि झालातुजकायभूतसंचार ॥ २८ ॥
वरदानवृत्तपरिसुनि वदलातोयापरि[1]स्वजनकवच ॥
होराज्यभ्रष्टतनुज परिसत्यभ्रष्टनं[2]स्वजनकवच ॥ २९ ॥
संतह्मणातिसंततिहुनि संसारींप्राज्यसारसत्या[3]गी ॥
तीगुरुचीनमळाया राममधुं[4]पराज्यसारसें[5]त्यागी ॥ ३० ॥
रायअसेंआयकतां हायह्मणेबायकोनहेंकृत्या[6] ॥
कायकरूंजायवना बायशजोडींकरूनिंसत्कृत्या ॥ ३१ ॥
जनकादिगुरुजनांतें वंदुनिरघुवंशपद्मभानुनिघे ॥
वनवासातेंपरमा नुग्रहऐसेंमनांतमानुनिघे ॥ ३२ ॥
लक्ष्मणनिघेपदाधिक जाणुनितत्पादसुपरमाणूस[7] ॥
त्यजिलगुरुभजनकैसें हेंआयकिल्याहिउपरमाणूस ॥ ३३ ॥
श्रीरामह्मणेमदधिक गुरुचरणत्यजुनिकायनिघसीतें ॥
लक्ष्मणह्मणेभजावें गुरुचरणत्यजुनिकायनिघंसीते ॥ ३४ ॥
सीताह्मणेत्यजावी हेंननचपलें[8]सहीं[9]वनदसोडी ॥
यद्यपिझडतीजडती आपणउबगेपटासिंनदसो[10]डी ॥ ३५ ॥
जायप्रसन्नवदन श्रीराघवंअकृ[11]तकुत्सवनवासा ॥
कींमानिलाप्रभुमनें तोदिसे[12]वेंटाहिउत्सवनवासा ॥ ३६ ॥
भेदोनिकाळिजाला गेलालोकापवादशरयानें ॥
शिशुसारामेंत्यजितां त्यजिलेस्वप्राणत्यांदशरथानें ॥ ३७ ॥
दूतप्रेषुनिमातुल नगराहुनिभरतशीघ्रआणविला ॥
कैकेयीनेंस्वमुखें सर्वाहिवृत्तांतत्यासजाणविला ॥ ३८ ॥
भरतह्मणेशिवशिवइह कयं[13]मपूर्वदृशीकुशीलाहा[14] ॥

---

१ स्वभक्तरक्षक. २ पित्याचें वाक्य. ३ वाणी. ४ भ्रमर. ५ कमळ. ६ राक्षसी. ७ पादरजाचा परमाणु. ८ विद्युल्लतेस. ९ मेघ. १० दशी. ११ अनिंद्य. १२ वनप्रदेश. १३ इह–का–इयं-अपूर्वा–ईदृशी–कुशीला=ह्या लोकीं ही जी अशी कुशीळ स्त्री अपूर्व. १४ खेद.

वत्साशत्रुघ्नावद हीतेंआलाजिच्याकुशीलाहा[1] ॥ ३९ ॥
जावेडच्यातसिचदिसो दुर्वृत्ताराक्षसीचहेतीची ॥
आकृतिधरलीबरवी वरवीरांआंतआलिहे[2]तीची ॥ ४० ॥
गेलाविचारनकरुनि केंविअहोपु[3]ष्कराक्षसीमाया ॥
तुमच्यासाधुत्वाची मायनहेशुष्कराक्षसीमाया ॥ ४१ ॥
वरिलीकांहेनिजकुल सरव्हायाशु[4]ष्कराक्षसीतातें ॥
जेणेंगुरुहानिकरिति कालक्ष्मणपुष्कराक्षसीतातें ॥ ४२ ॥
गेकौसल्येमाते दायादत्वेंनसाचहारामीं ॥
घेइनटाकुनिचिंता मणिहारकळोनिकाचहारामी ॥ ४३ ॥
आणतवपदाचीमज अवगतनव्हताचिहाविनाशपथ ॥
त्यागीनप्राणातें जरितुजमद्बुद्धिदाविनाशपथ ॥ ४४ ॥
कौसल्यात्याशिह्मणे वत्सातुजतोअसेंनवाटावें ॥
वाठावेंत्वन्मनमज सरमीनाच्यामतेंनआटावें ॥ ४५ ॥
एकात्मेसाधुतुह्मी ऐसेतोऐकिलेहिनभ्राते ॥
जेइतरसहजविषया स्तवबहुघेतीकरूनिवि[5]भ्रांते ॥ ४६ ॥
कैकेयीच्यामतिचें कृत्यनमन्नियतिचेंचिंतातातें ॥
बहुदुःखहेंत्यजुनिमज आपणवरिलीतुझ्यांचितातातें ॥ ४७ ॥
वत्साभरताज्याचा मार्दवलेशहिनसेचिन[6]वनीतीं ॥
वत्साचींपदपद्में कैसींभ्रमतीलनिर्जनवनींतीं ॥ ४८ ॥
करुनिक्रियापित्याची गेलातो[7] श्रितभवा[8]ब्धिसेतुकडे ॥
पौरसचिवहिअयां[9]चे सचुंबकें[10]मणिकडेजसेतुकडे ॥ ४९ ॥
धांवुनिगळांचिपडली होतीजीराज्य[11]भूतिलाभरत ॥
झिडकारूनिनिघेकीं रामपदप्राज्यभूति[12]लोभरत ॥ ५० ॥
रामासिचित्रकूटीं जैसागाईसतर्ण[13]कवनांत ॥
भेटेनिवेतदुटजीं तोज्यापरिरसिककर्णकवनांत ॥ ५१ ॥
रामपदींभरतमिठी घालीक्षत[14]कंटकीतदपित्याचें ॥

---

१ मी. २ खड्गाची. ३ कमलाक्ष राम. ४ निर्दय. ५ उपहास. ६ लोण्यांत. ७ भरत. ८ आश्रितांस भवसमुद्रांतून तारणारा राम. ९ लोहाचे. १० लोहचुंबकाकडे. ११ राज्यपदवी. १२ रामपद हीच विपुल संपत्ति तिच्या लाभीं रत. १३ वत्स. १४ क्षतकंटकांनीयुक्त.

तेंमानेतन्मातिला निष्कं[1]टकहिनरुचेंपदें[2]पित्याचें ॥ ५२ ॥
जेबंधुस्नेहामृत रतसुरसिकअमृतरतनसुरसिकतें ॥
नकदापिअर्थशास्त्रें कविगुरुपासूनिअसुरसुरसिकते ॥ ५३ ॥
भरतकथीस्वागमना वधितेलींतातकायहोतातें ॥
रामह्मणेहात्यजिले मच्छोकेंप्राणकायहोतातें ॥ ५४ ॥
हाताहानृपोत्तम हावत्सलहाप्रभोअसेंचिरडे ॥
प्रभुचेंगुरुशोकभरें त्वत्कं[3]जमहो[4]पलेंतसेंचिरडे ॥ ५५ ॥
यच्चरणसरित्तटमृत सुकृतें[6]गीचेंहिनकर[7]कंजलिही ॥
तोस्मृतिनेंअमृतदिलें ज्यात्यादेपिंडसतिळअंजलिही ॥ ५६ ॥
प्रार्थुनितोभरतह्मणे अमृतरसहिमजतुह्मांविनाकुचला ॥
काढाक्षिप्रअयोध्या त्वद्दूरतनिजविरहवज्रशंकुचला ॥ ५७ ॥
राज्यश्रीसवळविता तूंजेंवि[10]भीसअंकुशतसाच ॥
मृगराजतूंत्वदाज्ञा करआह्मीसर्वरंकु[11]शतसाच ॥ ५८ ॥
श्रीरामह्मणेवत्सा वेदोक्ततसेंगुरूक्तसन्महित ॥
त्वांम्यांहिचालवावें यारविवंशींतरीचजन्महित ॥ ६० ॥
नमिळेंगुरूक्तधनुषीं जोगुणें[12]तोव्यर्थलाखवावेंहो ॥
वचनकरुनिपरलोकीं तरिसुखजनित्यां[13]सिंदाखवावेंहो ॥ ६१ ॥
व्यसनींबुडोंदिल्हेंनिज जीविताहिबुडोंदिलेंनयशतातें ॥
वत्सापहाविचारुनि हेंचिसुसंमतअसेनयशतातें[14] ॥ ६२ ॥
साकेतीं[15]वसमजहें देमीचवनींअसेनचवर्दावें[16] ॥
सरतांयेईनउगा कोणींहिनकोअसेनचवदावें ॥ ६३ ॥
भरतह्मणेतरिहेंश्री पदयुगसंपादुकामहायांसं[17] ॥
नशिवेंदेऊतपदीं बैसुनियांपादुकामहायास ॥ ६४ ॥
तेंसिंहासनभूषित याश्रीमत्पुण्यपादुकांनींहो[18] ॥
कींयांच्यें[19]बहुयशनय तेजंसुकृतशिवरुपादुकानींहो ॥ ६५ ॥

---

१ शत्रुरहित. २ राज्यपद. ३ हृदयकमळ. ४ मोठ्या दगडानें. ५ भागीरथी. ६ सरस्वतीचें. ७ करकमळ. ८ मोक्ष. ९ हस्तिणीस. १० सिंह. ११ मृग. १२ विनयादि गुण. पक्षीं, दोरी. १३ विलास. १४ शंभरनीतींस. १५ अयोध्येंत. १६ चवदावें वर्ष. १७ या भरतास. १८ होवो. १९ यश इत्यादे पदार्थ यांच्या दुकानीं बहु असोत.

सौवर्णीमणिखचिता भरतकरेंतोपळार्धजाल्याला ॥
त्यापादुकादिल्यात्या भक्तालाभक्तिनेंचिंजाल्याला ॥ ६६ ॥
सांत्वुनिनिजजननीजन सर्वसचिवपौरगुरुसखेदास ॥
प्रेषुनिपुरीप्रतीप्रभु मानीसुखवननिवासखेदास ॥ ६७ ॥
नंदिग्रामींहोउनि वल्किजटाधरवसेपरतलाजो ॥
प्रभुसिनआणुनितोश्री मदयोध्येलानकांभरतलाजो ॥ ६८ ॥
प्रभु[1]चित्रकूटटाकुनि राहेगोदावरीतटींउटजीं[2] ॥
मानससरःसरसिरुह वनवासीहंसवरजसाकुटजीं[3] ॥ ६९ ॥
वरिशोभवूनिकपटें वपुजेंमळमूत्रमणिकरंडा[4][5]तें ॥
द्यायायेशूर्पणखा खचरी[6]त्यासुगुणमणिकरंडातें ॥ ७० ॥
तन्नासाकर्णातें दूषायाका[7]यंकापवित्रासी ॥
कींदुर्दानेंदूषूं पाहेश्रीनायकांपवित्रासी ॥ ७१ ॥
आलानरमानुनिखळ खरघेउनिर्भ[8]नुसहस्रवळखाया ॥
कितितोमुनिहिनपुरति प्रभुलातत्वेंकरूनिंवळखाया ॥ ७२ ॥
जालेभस्मचिपडतां सर्वहिराक्षसकुवर्णतेरामीं ॥
ह्मणतोंखरादिपा[9]प्मे प्रभुशरतन्मनु[10]सुवर्णतेरामीं ॥ ७३ ॥
बंधुखरसवळबुडवुनि धांवतलंकेसिजायतीनकटी ॥
कुदशाराज्ञीसिंहा सननिजमुखदशमुखापुढेंप्रकटी ॥ ७४ ॥
तीत्यासिह्मणेदादा पंचवटीवासिकामिनीरत्न ॥
तुजसर्वरत्नभोक्त्या द्यायागेलेंकरावयायत्न ॥ ७५ ॥
तत्पातिनेंकर्णयुग च्छेदुनिकेलेंपहाविनासा[11]हें ॥
त्वत्कीर्तिविरूपकरण मानधनाअन्ययाविनासाहें ॥ ७६ ॥
तीस्त्रीसीतातीचा जोपतितन्नामरामनरजात्या[12] ॥
तदनुजलक्ष्मणनामा जाउनिंहोतंप्रभंजन[13]रजात्या ॥ ७७ ॥
अग्निज्वालांसिवमे मुखरंध्रेंदुष्टरक्ष[14]कोपतें ॥
वोकावावन्हिजसा वल्मीक[15]कुद्धतक्षकोपतें ॥ ७८ ॥

---

१ राम. २ पर्णशाळेंत. ३ कुडच्याच्या झाडावर. ४ मडकें. ५ शूर्पणखा. ६ राक्षसी. ७ देह. ८ चवदाहजार. ९ पापी. १० राममंत्राचेवर्ण. ११ नासिकाहीना. १२ जातीनें मनुष्य. १३ वारा. १४ राक्षस. १५ वारुळानें.

श्रीसीतार्थनिघेअव लंबुनिवेगा[1]भुजंगमारीच्या ॥
गांठीश्रीगोकर्णी तो[2]दशकंधर[3]भुजंगमारीच्या ॥ ७९ ॥
तो[4] कळतांभावह्मणे रायाहेंस्पष्टकर्म[5]अविहितरे ॥
व्यसनोंहरि[6]हिबुडेवळ नपहातांपाहिल्यासिअवि[7]हितरे ॥ ८० ॥
कोणीहेंतुजकथिलें चक्षुर्विषनागपुच्छंतुडवाया ॥
दाटुनिकांकरिसीगा रामासींवैरवंशबुडवाया ॥ ८१ ॥
शतयोजनेंउडालों हामीरामेषुपक्षभूपवनें ॥
लीलेनेंचिजलधिचीं शोषिलतोअस्त्रदक्षभूपवनें[8] ॥ ८२ ॥
रक्षह्मणेरेमूढा भिवविसिवर्णूनियांनरामातें ॥
चालउगाचिमरासिकां स्तवुनिमहेशासमानरामातें ॥ ८३ ॥
असुंहरदोघेहिपरि श्रेष्ठगमेरामरायमारीच्या ॥
गंगेच्याकरिंद्यावा धीरेंवीरेंनकायमारीच्या[11] ॥ ८४ ॥
होउनिरत्नकनकमृग गेलारामाश्रमासिवेगानें ॥
पाहुनित्यासिकरायां वशतीरीमा[12]श्रमा[13]शिवेगानें ॥ ८५ ॥
तीरामासिह्मणेजी अवलोकामृगअसोनसोन्याया[14] ॥
भेदनसेचिगृहांहा न्यावादुसरेअसोनसोन्याया ॥ ८६ ॥
आणाधरुनिमृगपहा कैसादिसतोमनोरमंउठावें ॥
जातोकींधांवाजी आहेकींहरिणत्दृदयमउठावें ॥ ८७ ॥
ठेवी[15]उटजींअनुजा लंघायाशक्तजानकीनाशें[16] ॥
कींव्हावानकपटपटु यां[17]तूंपासूनिजानकीनाश ॥ ८८ ॥
त्याकपटमृगामागें धांवेप्रभुरुद्रसा[18]शरीरानीं ॥
वरितिसुरयदंघ्रिरजः स्पर्शेंबहुमुदें[19]साशरीरानीं ॥ ८९ ॥
व्यर्थपळेपशुऐसा कोणके[20]तोएकपळविलयमातें ॥
नघडोह्मणोनियत्नें जोदावुनिधाकपळविलयमातें ॥ ९० ॥
प्रभुवर[21]खरतरविशिखें जेव्हांमर्मीचनिस्त्रपा[22]वेधी ॥

---

१ सर्पशत्रु गरुड त्याच्या. २ रावण. ३ जार. ४ मारीच. ५ अयोग्य. ६. सिंहही. ७ मेंढाही. ८ रामबाणाच्या पिसाऱ्याच्या वाऱ्यानें. ९ उदकें. १० प्राणहर. ११ महामारीच्या करीं देह न द्यावा. १२ सीता. १३ गाण्याचा श्रम घेई. १४ सोन्याला आणि या मृगाला. १५ पर्णशाळेंत. १६ यम. १७ राक्षसापासून. १८ बाणयुक्त. १९ आनंदरसातें. २० धन्य. २१ तीक्ष्णबाणें. २२ निर्लज्जा मारीचाला.

कै. प. ज. व. वा. पोतदार

समयींगुरूक्तिसतसी त्याचींकपटस्मृतीसंपावेधी ॥ ९१ ॥
हासीतेहालक्ष्मण ऐसेंमरतांह्मणोनिमोठ्यानें ॥
[1]अमृतप्रदींकरावें [2]अहिनेंकेलेंतसेंचिखोटच्या[3]नें ॥ ९२ ॥
सीताह्मणेअहाहा धांवाहोमारितातहाकेला ॥
लक्ष्मणजीधांवाहो म्यांचिंबळेंआत्मघातहांकेला ॥ ९३ ॥
सौमित्रिह्मणेतुमचें व्हावेंनत्रस्तमनअहोवहिनी ॥
हेंमृगकपटकरावा गरुडाचानाशकायहोअहिनीं ॥ ९४ ॥
सीताह्मणेनधांवसि जेव्हांतूंपरिसतांचिहाकेला ॥
[4]स्त्रीकामांगुरुघात [5]श्रीकामापरिसतां[6]चिंहाकेला ॥ ९५ ॥
ऐसेंहिह्मणेबहुधा उटजींपरमाधमानसावास ॥
तोबोलेंकरिंव्याकुळ त्यासंवि[7]षंव्रततिचांजसावास ॥ ९६ ॥
युक्तचिसीतेसिनमुनिं तोबंधुकडेचिंहोयजातातें ॥
मायजयारडवीशिशु जायकथायांस्वदुःखतांतातें ॥ ९७ ॥
त्यजितां[8]उटजह्मणेवन देवीहोजानकीसंरक्षाहो ॥
लाविलइलाबळेंकर जरिखळपरपुरुषसकुळरक्षाहो ॥ ९८ ॥
गेलालक्ष्मणतोंयति वेषेंउटजींदशास्यशिरलाहो ॥
कींदैवमतेंत्याचें प्रभुशस्त्रेंकरुनिपतनाशिरलाहो ॥ ९९ ॥
उटजींनयांतुंशिरलें तेंअग्निगृहीं[11]अभद्रंकुतरेंच ॥
हांउतरिताचित्याचा असतातरिमानवें[12]द्रसुतरेंचें[13] ॥ १०० ॥
सीताह्मणेमजहिपर हरितोहेंकायहोअहा[14]तातात ॥
अद्यापिकनयेती अबळेचाअंतकिर्तिपहातात ॥ १ ॥
लक्ष्मणजीबहुचुकलें आधींरक्षूनिजोवितंरुसाहो ॥
तुमचाभुजंश्रितसुखदं [15]मरुमार्गगंदीर्घजीवितंरुसाहो ॥ २ ॥
हारामहारघूत्तम धांवाहोनंत्यजां[16]स्वभावास ॥
रक्षूनिजोडवामग मजकरवींअंजालिस्वभा[17]वास ॥ ३ ॥

१ मोक्ष. पक्षीं दुग्ध. २ सर्पानें. ३ मारिचानें. ४ हेस्त्रीकामा. ५ श्रीकाम जो भरत त्यापेक्षां गुरुघात. ६ त्वांचि हा केला. ७ विषवल्लीचा. ८ बापातें. ९ पर्णशाळा. १० रावण. ११ अमंगळ. १२ राम किंवा लक्ष्मण. १३ खोड मोडता. १४ अहा गुरुजनहो. १५ मारवाड देशांतील वाटेवरचा वृक्ष. १६ दीनदयाळुपणास. १७ आपल्या आवास—लक्ष्मणास.

वाहुनिरथीं गगनपथ अवलंबुनि जानकीस खळ पळवी ॥
तें व्यसनतिचें रोदन तच्छ्वशुरसखा जटायुला कळवी ॥ ४ ॥
गृध्रह्मणे रे कोठें नेसी माझ्या सुनेसि फट[1] काळा ॥
मीपक्षिपे[2] तूं केवळ मदमत्त व्याळ[3] पंक्तिफ[4] फट काळा ॥ ५ ॥
बहुवृद्ध गृध्र जरि मी जरि तूं वज्रीं दुरो[5] हु तरणा रे ॥
तरसि लन मज जरि तुझें सुरबळजलधीस बाहु तरणा रे ॥ ६ ॥
रोधावें जें विवनीं अतिचपला वानरा वणव[6] यानें ॥
केलें तसेंचि गृध्रें वृद्धाहितरें नरा वण वयानें ॥ ७ ॥
सीतागृध्रासि ह्मणे नमितें व्हा मुक्तिहेतु मामाजी ॥
उचितां स्व[7] तनूपेक्षा कुदशा उचितां न हें तुमां माजी ॥ ८ ॥
गृध्रें क्षण सोडिविली विरथ करुनि शत्रुला जसीं तातें ॥
मृगदर्शनादि जें जें स्वप्न ह्मणे धरुनि लाज सीता तें ॥ ९ ॥
गृध्रें बहु कीर्ति रतें खळ लंघुनि कीर्तिं घाबरा केला ॥
विसरे लच कोरकसा सेवुनि परळांत राव राके[8]ला ॥ १० ॥
चुकवूनि दृष्टि खंडी खड्गें तों दुष्टें[9] गृध्रपक्षि[10] तिला ॥
पडतां मूर्छित वाटे समजावी साधु गृध्र पांक्षि तिला ॥ ११ ॥
सीतेसि निजस्कंधीं बसवुनि तो राक्षसेंद्र चोर पळे ॥
तीतत्स्पर्शें तापे बहु जें विमृगीद वांत होर पळे ॥ १२ ॥
खळ मू[11]षक लंकातृण राशिस्थ स्वकुळ सर्व चाटून ॥
तो खाव वावयानें त्यासाध्वी[12] वें तिला गिंदाटून ॥ १३ ॥
मृग मारूनि परततां भेटे लक्ष्मण मयूर अभ्रात्यां[13] ॥
जाणुनि वृत्त ह्मणे प्रभु हें भ्रात्या तुजं न उचित अभ्रां[14]त्या ॥ १४ ॥
व्हावीच विकळ हृदया वध जाणुनि भीरु बायको पतिचा ॥
त्वां वत्सा त्यजिली कासिं करिता इतुक्यांत काय कोप तिचा ॥ १५ ॥
धरिलें मृगरूप खळें कीं सोडुनं उटज हां निघोरानीं ॥
वाटे बहुधा केली मुग्धेची प्राणहानि घोरां[15]नीं ॥ १६ ॥

---

१ दुष्टा. २ पक्षीनायक गरुड. ३ काळा साप. ४ दाहाफणांचा. ५ इंद्रचंद्राचा राहु. ६ वणव्यानें. ७ स्वदेहाची उपेक्षा. ८ पूर्णिमेला. ९ रावण. १० पक्षमूळातें. ११ उंदीर. १२ सीतारूपवर्ती—वात. १३ रामातें. १४ भ्रातृभिन्नास—भ्यत्रूस. १५ हिंसकानीं.

वत्सामजपथ[1]नसुचे तूंचपुढेंकाढंचालवापाहूं ॥
कितिआलोंकितिउरलें झालीगतिकायचालबापाहूं ॥ १७ ॥
हासीतेहासीते टाकुनजावेंतुवांनरामातें ॥
राहूतेंजेंविसुधा देविनजिरलीसतूंनरामातें ॥ १८ ॥
वाहतिननद्यानचरति हरणीचोंखीनथानतोकवनीं ॥
जेणेंविलापविभुचा मजवदवेंसर्वथानतोकवनीं ॥ १९ ॥
गेलापंपानामें श्रीरघुकुळसा[2]रेंसरविं[3]सरसीतें ॥
तीत्यासिह्मणेकैसें अनुभविलेंसारसरविसरसीतें ॥ २० ॥
प्रभुलादेंतापतिचा वातंजरिसुगंधमंदशीतळंतो ॥
वाटेंनलिनींतंनंहा देहक[4]टायींतसर्वथांतळतो ॥ २१ ॥
हासीतेतुजवांचुनि सर्वहिमजंतापहेतुहासीते ॥
हासीतेतूंचिमज व्यसनसमुद्रांतसेतुहासीते ॥ २२ ॥
हासीतेहानजगत्प्रा[5]णखरावाघवायुहासीते ॥
हासीतेंव्या[6]ळचिहा व्यक्तपितोराघवा[7]युहासीते ॥ २३ ॥
हासीतेमजदेतो त्वन्मुखजितचंद्रतापहासीते ॥
हासीतेकरितोद्वि[8]जं राजहिह्मणवूनिपापहासीते ॥ २४ ॥
हासीतेंकशिकळली त्वद्व्यसनकथापिकासहासीते ॥
हासीतेंजरिनतंमी कसि[9]तोंचिंतथापिकासहासीते ॥ २५ ॥
हासीतेजेत्वत्क[10]चं भारजितकलो[11]पंमोरहासीते ॥
हासीतेतेंनाचति मजपाहुनिंमजसमोरहासीते ॥ २६ ॥
बहुलाजवीतहोतों [12]करिके[13]सरिकी[14]रकेकिह[15]रिणामी ॥
हांसतकर्मकरावें भोगावेंरडततेंचिंपरिणामीं ॥ २७ ॥
हासीतेहासीते अससिलअद्यापितूंकसींसा[16]सू ॥
ऐकुनियावार्तेतें प्रियसखिवांचेलतीकसींसासू ॥ २८ ॥
हासीतेहासीते हासीतेंसुं[17]दंतिमुदति[18]र्शेयसुखने ॥

---

१ वाट. २ रघुकुलकमळाचा सूर्य राम. ३ पंपानामक सरोवरातें. ४ कटईंत. ५ वायु. ६ सर्प. ७ रामाचें आयु वायुरूपत्वात्. ८ श्लेषेण ब्राह्मणराजइति. ९ कमर बांधितों. १० केश. ११ मयूरपिच्छ. १२ गज. १३ सिंह. १४ रावा. १५ मोर. हरिण. १६ जिवंत. १७ सुंदर दंत जिचे ती. १८ आनंदाची खाण.

मुखनेत्रांदावुनिपर लोकींमजसाध्विदावयांसुखनें ॥ २९ ॥
ऐसाविलापकरितां लक्ष्मणवंदुनिह्मणेअहोआर्या ॥
धैर्यत्यजितांकैसी मारुनिखळसोडवालतींआर्या ॥ ३० ॥
करितीइष्टवियोगें जेप्राकृततेचिंनरविलापातें ॥
व्याकुळहोऊनितमीं त्यांद्यावीलाजनरविलापातें ॥ ३१ ॥
त्यालीआहेपाति व्रत्या[2]शनिकवचसर्वकाळजिला ॥
घडतेंत्वत्ख्यानामृत पानहिकांतींधरीलकाळजिला ॥ ३२ ॥
सुग्रीवऋष्यमूकीं आहेभेटूंतयासिआधींतें ॥
सांधूंअन्योन्यांच्या नाशूंसाधूनिसख्यआधींतें ॥ ३३ ॥
पंपेंतस्नानकरुनि विभुगेलाऋष्यमूकगोत्रा[3]सें ॥
त्यातेंदूरुनिपाहुनि पावेसुगलप्लवं[4]गतोत्रास ॥ ३४ ॥
पवनें[5]सुतासिंह्मणेते [6]तापसपरि[7]कार्मुकी[7]शरीरानीं ॥
येतातकोणपुसजा स्पष्टंगमतिंदेवसेंशरीरानीं ॥ ३५ ॥
दवतप्तद्विपनिवतो जैसापावोनिं[9]गांगतोयातें ॥
तेंविनिवे[10]कपिरामहि सांगेनिजवृत्तसांगतोयातें ॥ ३६ ॥
रुग्णाधनिकासिजसा वित्तार्थीवैद्य[11]पवनेंजें[12]कापिलों ॥
भेटविलाप्रभुतोजसि चुकल्यावत्सासिंकामधुक्कापिला ॥ ३७ ॥
सुग्रीवेंसीतेचें सा[13]भूषणउत्तरीयदाखविलें ॥
पितृवृत्तिपत्रसेंजें होतेंत्यांनग[14]गुहेंतराखविलें ॥ ३८ ॥
तेजेंकरिप्रकाशित जेंअद्भुतधामकाननाचेलें[15] ॥
त्यातेंपाहुनियांतो [16]साधिश्रीरामकाननाचेल ॥ ३९ ॥
मोहूत[17]भुजंगमोहा केंवितुह्मीमजसम[18]स्तनगहोतें ॥
तुमचेंहिसुकृतसरलें कांसांगामजंसमस्तनगहोतें ॥ ४० ॥
सुगलह्मणेरामाम्यां शोधावीजानकींशपथकरितों ॥
रामह्मणेकार्यतुझें जेंतंमीजानकीशपथकारितों ॥ ४१ ॥

---

१ सीता. २ पातिव्रत्यरूप वज्रकवच. ३ पर्वतास. ४ सुग्रीव वानर. ५ मारुतीस. ६ तपस्वी. ७ मनुष्यबाणधर. ८ गज. ९ गंगाजळातें. १० हनुमान. ११ मारुतीनें. १२ सुग्रीवास. १३ भूषणासह शेला. १४ पर्वतदरींत. १५ वस्त्र. १६ दुःखित. १७ भुजावरील. १८ स्तनावरील.

शिखि[1]साक्षिकसख्यकरुनि रामकरीकार्यमान्यवालिशें[2]तें ॥
क्षणज्यापुढेंनुरावें प्रभुबळेंनुमजेंसुकंटवालिशें[3]तें ॥ ४२ ॥
तत्प्रत्ययार्थएकें बाणेंभेदूनिसप्तता[4]लीला ॥
वाळीसवधीज्याची स्वजनींनुरवीचतप्ततालीला ॥ ४३ ॥
निववीकपिराज्यपदीं अभिषेचुनितप्तअंगदासाचें ॥
कुरवाळुनिवाळिसुता देप्रियपुत्रत्वअंगदासाचें ॥ ४४ ॥
प्रार्थीसुगलें[5]बहुपरि प्रभुकिष्किंधापुरींनमनघाली ॥
माल्य[6]वदगींचराहे सानुजंजोसन्मनोभ्रुडँ[7]नघाली ॥ ४५ ॥
देवीतेंशोधाया पाठविलेप्लवगवीरबोधून ॥
भरलाचिअवधिमास द्रुतयेतिलतेदिशांसिसोधून ॥ ४६ ॥
श्रीरामह्मणेसाधो कृतकृत्यतुझासखानवानरहो ॥
जातिकडेकायगुणें तूंवहुमतशतमखानवानरहो ॥ ४७ ॥
तोंपूर्वोत्तरपश्चिम दिक्शोधकरूनिकीशां[8]काविचार ॥
आलेह्मणतिनदेवी तीआढळलीनतोहिआविचार ॥ ४८ ॥
रामह्मणेकर्णींकर ठेवूतीतरिनदक्षिणाआशो[9] ॥
मजफारदक्षिणेची विप्राजसितासिचलागलीआशा ॥ ४९ ॥
दुसरेदिवसींप्रभुला वंदितिकपिअंगदादियेऊन ॥
तद्दर्शनतेंजाणो त्याशीतार्तींयथेष्टयेऊन ॥ ५० ॥
रामह्मणेशोधकहो सकरुणहोजरिअसेलसांगां[10]तें ॥
द्याजीवनौषधमला कींत्याचेंस्थानकोणसांगातें ॥ ५१ ॥
हनुमान्वदेप्रभोम्यां लंकेंतविलोकिलीअनादिसती ॥
रवि[11]भाजसींउलूकीं[12] नयनांतसिराक्षसीजनांदिसती ॥ ५२ ॥
ज्याशिखि[13]शिखेसिभुलला तोदुष्टपतंगमत्तपाहून ॥
तीम्यांविलोकिलीतप गुरुअन्याचेंनमत्तपाहून ॥ ५३ ॥
वांचेलपतंगकसा लावुनियांवदनदीपकालिकेला ॥
म्यांतोत्यासींलंघुनि शतयोजननदें[14]नदीपकें[15]लिकेला ॥ ५४ ॥

---

१ अग्निसाक्षिक. २ शंभरवाळींनींही. ३ बवयोरभेदात् वालिशो मूर्खः ४ सातांतालवृक्षांस. ५ सुग्रीव. ६ माल्यवान् पर्वतीं. ७ सानुमनः कमळांतील निष्कळंक भ्रमर. ८ वानर. ९ दिशा. १० बरोबर. ११ सूर्यप्रभा. १२ घुबडाच्या डोळ्यांस. १३ भाग्निज्वाळेस. १४ समुद्र, १५ कलह.

चूडामणिपाठविला याचरणावरिवहावयालाजो ॥
तोहापादाब्जस्थां यापद्मा[2]सनमहावयालाजो ॥ ५५ ॥
तुजऐषीकास्त्राची कथितीझालीरडोनिखुणगाती ॥
प्राणव्यसनींपडली करिवर[3]मतिसीतुझेचिगुणगाती॥ ५६ ॥
भस्मकरायाघेउनि गेलातोदैवहतर्कें[4]लंकेला ॥
रक्षास्वकीर्तिलारवि कुळदीपात्याहिगतें[5]कलंकेला ॥ ५७ ॥
रामह्मणेसाधोत्वां वांचविलेंघेतलेंविकतमातें ॥
मरणींअमृतदिल्हेंजें उपकारींनबुडवीलंकतभां[6]तें ॥ ५८ ॥
प्रभुच्याप्रहर्षसमयीं सुगलाज्ञेकरुनियूथराजवळी ॥
बहुसंख्यसिद्धहोउनि आलेसाह्यार्थईश्वराजवळी ॥ ५९ ॥
नळनीळसुषेणपनस गजगवयगवाक्षगंधमादनही ॥
आलेजांववदादी स्वबळभरेंकांपविर्तिसमस्तमही ॥ ६० ॥
कोटिसहस्त्रबळाधिक एकैकअसंख्यतेंमजननकथवे ॥
दिसतीप्लवंगऋक्षांचे जिकडेतिकडेंजिताभ्रकनकथवे ॥ ६१ ॥
सुदिनींरघुसिंहनिघे मारायात्यादशाननगजातें ॥
प्रभुचाक्षमहोयचुरुनि करद्यायादुर्दशाननगजातें ॥ ६२ ॥
तोउत्तराब्धिजाणो जातोत्यादक्षिणाब्धिवरित्यातें ॥
जिंकायादुष्टातें आश्रयदेउनिकुकीर्तिवरित्यातें ॥ ६३ ॥
प्रभुच्याआज्ञेनेंनळ सेतूतेंधरुनिअनळंसत्वरची ॥
तोसिद्धहोयजगदघ राशीचामूर्तअनळसत्वरची ॥ ६४ ॥
तेथविभीषणराक्षस नमुनिह्मणेवापरा[11]धवारा[12]या ॥
तूंचिसुतीर्थंनतामज तूंमातावापराघवाराया ॥ ६५ ॥
शरणागतअरिबंधुहि रामेंप्रेमेंचिघेतलापदरीं ॥
खळदत्तींअमृतफळीं नप्रभुरुचिवहुसदार्पितींवदरीं ॥ ६६ ॥
सुग्रीवपांचवावा गुणरंजितसर्वसत्सभासावा ॥
तूंबंधुनकोणीही दीनकधींसुरभिवत्सभासावा ॥ ६७ ॥
ऐसेंपूजुनित्यातें प्रभुलंकाराज्यदेनवेदातें ॥

---

१ शिरोभूषण. २ ब्रह्मदेव. ३ गजेंद्र. ४ दुर्दैवरावण. ५ निर्दोष सीतेला. ६ कोणाला. ७ वानर आस्वल यांचे. ८ अभ्र व कनक यांस स्वरंगानें जिंकणारे. ९ पर्वत. १० चापल्य. ११ अतिपाप. १२ नाशाया.

गुणवर्णवतीज्यांहीं लाजविलेबहुजुनेंनवेंदातें ॥ ६८ ॥
शतयोजनआयत[1]दश योजनविस्तीर्ण[2]सेतुशंकेतें ॥
देंगेलाबुडवाया कोपाकुळभूमिबाहुलंकेतें ॥ ६९ ॥
किंवातोकपिकटको त्तरासिंधूद्रतबुभुक्षु[3]कालाहीं ॥
दूरपसरलाखाया रात्रिचरां[4]क्षुद्रबेडकालाहीं ॥ ७० ॥
सेतुनतोंपत्यपतिनें[5] स्वसुतानेलीजसीवृकें[6]एणी[7] ॥
त्यालंकेचीश्रीभू देवीनेंओढिलीअसेवेणी ॥ ७१ ॥
रामजयश्रीलग्नीं लंकाघालीसुनीलपाटावें ॥
सेनावऱ्हाडिणीला पायघडीकांअसेंनवाटावें ॥ ७२ ॥
बहुधातुच्छजलधितृण चाटायाचाधरूनियांवीट ॥
गेलाप्रभुप्रतापा सितपथरक्षोटवीकडेनीट ॥ ७३ ॥
कींपतितपतित्यागुनि विश्वशरण्याकडेरडतवांटे ॥
आलीजीलंकाश्री तीचातोंसांजना[11]श्रुपथवाटे ॥ ७४ ॥
कींचिरिलेंस्वापयशें शोकानळदग्धसागरोरचितें ॥
सुचवीलेतर्कअसे त्यासेतुवरेंमहासुधीरचितें ॥ ७५ ॥
प्रभुसेतुपथेंउतरुनि शत्रुकडेवालिसूनु[12]लाधाडी ॥
कींकोणींनह्मणावें नकळतजाऊनिघातलीधाडी ॥ ७६ ॥
जाउनिसभेंतअंगद दशकंठातेंह्मणेअगाराया ॥
आलोंअखिलप्रभुवर रामाज्ञेस्तवतुझ्यांअगारा[13]या ॥ ७७ ॥
श्रीमद्रामप्रभुची आज्ञाआहेअसीपरिसतीतें ॥
हरितियशोर्थपराच्या श्रीतेंनस्पर्शतींपरिसतीतें ॥ ७८ ॥
येणेंक्षयपात्रअमृतं[14] करहिकुदशदेहदेवमघवा[15]हीं ॥
आपणचिभारवाही बुडतोबुडवीकुळाहिअघ[16]वाही ॥ ७९ ॥
दीपकलिकेशिवाया आलिंगनजोकरीपतंगजवा ॥
तोंवातूंसिंहीला लातेनेंहाणितामतंगजवा ॥ ८० ॥

---

१ लांब. २ रुंद. ३ भुकेलासर्प. ४ राक्षसबेडकाला. ५ ज्या लंकेच्या पतीनें. ६ लांडग्यानें. ७ हरिणी. ८ अग्नि. ९ राक्षसरूप अरण्याकडे. १० वाटेनें. ११ काजळासुद्धां अश्रु ज्यावर गळाले असा मार्ग. १२ अंगदाला. १३ गृहातें १४ चंद्रही. १५ इंद्रही. १६ पातकवाही.

नंकुरीतीतेंत्वद्दयीं ठेवींटाकूनियांसुरीतीतें[1] ॥
ईतेंचिसुधाधारा बुधह्मणतीरावणासुरीतीतें[2] ॥ ८१ ॥
धरिलीअसेलअसती जीरीतितसीचजीसुरीतीतें ॥
त्यजतुजबहुसुखव्हाया देतोंमीआपुल्यासुरीतीतें ॥ ८२ ॥
सीतेपरीसहिमला प्रीतिअसेफारसाधुरीतीची ॥
तीदेतोंचितुजपहा आधींसेवूनिमधुरीतीची[3] ॥ ८३ ॥
नाहींचतरिहटेंतूं देणारप्राणमद्यपाहूंदे ॥
त्वद्दुर्दशापहाया बहुइच्छितित्यांसिसद्यपाहूंदे ॥ ८४ ॥
खळमारावेंचिह्मणे कथितांहिसुखावहानिरोपातें ॥
हतभाग्यकांह्मणेना होसुरतरुच्याहिहानिरोपातें ॥ ८५ ॥
मधुपासिबहुप्रियजो आत्मप्राणव्रजासमस्तबक[4] ॥
सकळरसिकप्रियात्या नढुंकोनहिपाहतीसमस्तबक ॥ ८६ ॥
तेंऐकतांचिराम स्वसहायांतेंह्मणेउठाराहो ॥
नामचिशेषखळाचें विस्मयभार्गवसखाकुठाराहो[5] ॥ ८७ ॥
कपिएकदांचिजयति श्रीरामोजयतिलक्ष्मणोह्मणती ॥
रणतीव्रयत्नतेत्या लंकावरणासिलावितीखणती ॥ ८८ ॥
टंकघनाधिकत्यांचे खरकूर्पर[6]दंतनखर[7]गुडघेते ॥
तन्यूनाचिदुष्काळीं जेराशीचालुटोनिगुडघेते ॥ ८९ ॥
लंकेवरिकपिसेना शेतावरिटोळधाडशीपडली ॥
मधुप्यावयापिपीलिक पृतनाकींस्वर्णभाजनींजडली ॥ ९० ॥
वाटेपिपीलिकावृत[8] भोगातीहोयआकुळाग्यो[9]ली ॥
नपुरीनकटककोपें उग्रागरळाग्निच्याकुंळा[10]ग्याली ॥ ९१ ॥
दशकंठह्मणेझाले गजमर्कटनखरभयकटें[11]कटें[12]कीं ॥
नरवानरतुच्छह्मणत होतोंपरिमाजलीचकटकटकीं ॥ ९२ ॥
मद्भटलक्षहिवारूं नशकेएकाहिमाकडागमला ॥
मद्विक्रमतुच्छंनरा शिवलाहाजेंविकाकडागमला ॥ ९३ ॥

---

१ उत्तमरीतीतें. २ मद्य. ३ गोडी. ४ पुष्पगुच्छ. ५ परशुरामाच्या परशूस. ६ कोंपर. ७ नखें. ८ मुंग्यांनीं व्यापिलें शरीर जिचें. ९ सर्पीण. १० पुंजा. ११ गंडस्थळ. १२ सैन्यांत.

चिंतुनिऐसेंउठवी घटकर्णालागितोउपायशतें ॥
सांगुनिवृत्तह्मणेवा रक्षावेंत्वांचियातुपायशतें ॥ ९४ ॥
घटकर्णह्मणेचिंता नकरावीगासमस्तयातुपते ॥
नरवानरजेआले उद्दीपकयाधनंजयातुपते ॥ ९५ ॥
ह्मणसीएकचिगेला जाळुनिलंकापुरासमाकडवा ॥
निजलासितूंहिहोकापि कोटिहिमजसिंधु[2]रासमा[3]कडवा ॥ ९६ ॥
वाटेनवलंव्याघ्राहि भ्यालानिजकाननांतओतूंतें ॥
जाऊंप्रदीप्तहोऊं कपिबळघृतआननांतओतूंतें ॥ ९७ ॥
आज्ञाघेउनिनिघतां भासेतोप्रळयकाळ[4]पावकसा ॥
कपिह्मणतिदयामेघा श्रीरामाशीघ्रवर्षपावकसा ॥ ९८ ॥
त्यातेंवेष्टुनिताडिति कपिकोटीजेधवांअग[5]नगांनीं ॥
तैंकोटिहोमहोतो ऐसेंक्षणभाविलेंगग[6]नगांनीं ॥ ९९ ॥
शतशःप्लवंगगटगट गिळितांनह्मणेनकोपला[7]शमन ॥
त्यापापिकुंभकर्णा परिकेव्हांहीनकोपलाशमन ॥ २०० ॥
तेमृतिभीतपळाले कपिज्याघटकर्णनासिकेवाटे ॥
तीप्राणा[8]वनधर्मा प्राणिविहित[9]वेंणनासिकेंवाटे ॥ १ ॥
भयकंचु[10]कांसिधारितां घटकर्णेंप्लवगरा[11]येंकांपिल्याला ॥
सोडविलक्ष्मणमारुनि अहिसिंजसापक्षिना[12]येंकांपिल्याला ॥ २ ॥
मगरामलक्ष्मणावरि येरावणपुत्रजोअवि[13]प्राहित ॥
व्याघ्रावरिमत्तजसा मत्तेंतत्स्वामिनें[14]अविप्राहि[15]त ॥ ३ ॥
तोइंद्रजिन्महाबळ मायावीजेंविदुष्टराहुनिघे ॥
प्रभु[16]पुष्पवत्प्रभेतें कपटेंगगनांतगुप्तराहुनिघे ॥ ४ ॥
प्रभुलाविभीषणह्मणे पावेलजयानरीं[17]वाणिकदापि ॥
निजकपटज्ञापाणी जोडीभोळ्यानरां[18]वाणिकदापी ॥ ५ ॥

---

१ राक्षसेंद्रा. २ गजतुल्यामज. ३ मांजराला. ४ अग्नितुल्य. ५ वृक्षपर्वतांनीं. ६ गगनस्थ देवांनीं. ७ राक्षस कुंभकर्ण. ८ प्राणरक्षणधर्मास. ९ प्राण्यांनी स्तविलेल्या. १० झगा. ११ सुग्रीव १२ गरुड. १३ ब्राह्मणद्वेषी. १४ मेंढा. १५ पाठविला. १६ राम लक्ष्मण हेच चंद्र सूर्य, त्यांच्या प्रभेतें घेता झाला. १७ इंद्राजित. १८ वाणी.

सौमित्रिनेंत्रिनेत्रें स्मरसासुतनामशेषकेलाहें ॥
परिसुनिदशवदनह्मणे तूंहिमरणभूमिक[1]न्यकेलाहें ॥ ६ ॥
श्रीरामरावणसमर होयश्रीरामरावणसमरसा ॥
तेवृष्टिजसीनकारिति तसिशु[2]चिसश[3]कारराव[4]णसमरसा ॥ ७ ॥
गाईसगोपसेंकपि सेनांसिदशास्य[5]सायकवळीती ॥
जाणोनिवानरचमू मिटक्यादेऊनिसायकवळीती ॥ ८ ॥
जिंकीलनआत्मगुणें गिळुनिंसितायुक्तसायकाकपिकां ॥
खळनिजयशांतसाहें समजुनिभीतीलसायकाकपिकां ॥ ९ ॥
प्रबळदशवदनखरशर निकरेंसुग्रीवकटकविंतु[6]ळेतें ॥
कथितांयोजिलदृष्टा ऽनिल[7]बलभिन्नाभ्रघटकवितुळेतें ॥ १० ॥
त्याप्रभुपुढेंसमर्थें झालीनस्वार्[8]नीचमूकवचें ॥
तींहास्यफळेंचिजशीं देवगुरुसमक्षनीचमूकवचें ॥ ११ ॥
उपदेशांहींखंडी उग्रामोहासिजेंविकापिलास्य[9] ॥
तेंविप्रभुधनुईषुंहीं अरिलातेंकरितिंत्दष्टकापिलास्यें[11] ॥ १२ ॥
त्यासश्रीरामह्मणे रेमंदासर्वरक्तपापसदा[12] ॥
बापसदाचारीत्वां लाजविलाकींकरूनिपापसदा ॥ १३ ॥
कामरतामरपामर सामरसामरसदाप्तलोकातें ॥
मानुनिअहितअहितसा क्षोभेकींपावणारशोकातें ॥ १४ ॥
ऐसेंवदोनिवधिला तोब्रह्मास्त्राभिमंत्रितेंरोपें[13] ॥
सोपेंपडलेंबहुधा केलेंप्रभुसाह्यजानकीकोपें ॥ १५ ॥
वैद्यु[14]तवन्हिविमर्दित विटपिवरें[15]तसाखचेमहाकाय[16] ॥
सुरह्मणतिअहाझाली दोषेंयाचीहिगतिंपहाकाय ॥ १६ ॥
सर्वांहींगणिलातो जयकाळश्रावणप्रसूनगणीं[17] ॥
क्षणभरिफाल्गुननअसें स्वसुनांसहरावणप्र[18]सूनगणी ॥ १७ ॥
करितीरावणतनुला आलिंगुनियांविलापबहुविधवा ॥

१ हेसीते. २ आषाढ. ३ श्रावण. ४ निबिडवृष्टि. ५ रावणाचे बाण. ६ पळे. ७ पाहिला जो वायुवेगानें भिन्न झालेला अभ्रसमूह त्या उपमेस कवि योजील. ८ स्वरक्षणीं. ९ कपिल मुनीचें मुख. १० बाणांनीं. ११ नृत्य. १२ राक्षसाधमा. १३ बाणें. १४ विजेच्या अग्नीनें ताडित. १५ मोठावृक्ष. १६ रावण. १७ पुष्पवृष्टीनें. १८ रावणमाता.

तेसकळएकविधवा सुश्रोतेहोअसोतबहुविधवा ॥ १८ ॥
विस्तरभयनसतेंतरि वर्णायाकायसुकविलापरवा ॥
प्रभुच्याहिवर्णितीश्री वाल्मीकिव्यासशुकविलापरवा ॥ १९ ॥
ज्या[१]पापेंसुरवानर कृतघनजय[२]रवमुहूर्तलोपविला ॥
खळदार[३]विलापरवा कांवर्णिलकविमयूरकोपविला ॥ २० ॥
लंकाबिभीषणकरीं देउनिद्यायासतीस[४]सुखनिरवी ॥
जसिअंधकारनाशुनि सुनृपकरींदेसुरत्नसुखनिरवी ॥ २१ ॥
जीच्यासुव्रततेजें कंपितव्हावेंसदासदूरूनीं[५] ॥
त्याजानकीसविनवी सदमात्यअविघ्यदासदूरूनी ॥ २२ ॥
रक्षुनिसुगळबिभीषण जेणेंस्वयशेंसलज्जशिबिकेला ॥
मातेत्यास्वपतिकडे चालअधि[६]ष्ठूनिशुद्धाशिबिकेला ॥ २३ ॥
वत्सालासुरभीसी जीनिजदासासिपावणारीतें ॥
अनुमोदनमगनेउनि कळवीतोसाधुरावणारीतें ॥ २४ ॥
जनसंग्रहार्थतोश्री रामप्रभुकपटमानवसतीस ॥
बोलेविलोकितोंतुज जरितूंपरमंदिरींनवसतीस ॥ २५ ॥
रिपुमारुनिसोडविलें कीत्यर्थचितुजनंदेविभोगाया ॥
कींनमुनिईश्वराला यशाचिह्मणतिसुजनंदेविभोगाया ॥ २६ ॥
परकरगस्वकलत्रं स्पर्शेंचिमहायशाशिवाहवितें ॥
कोणप्राज्ञह्मणेल श्वाशिवलाज्यातशाशिवाहवितें ॥ २७ ॥
जास्वैरंह्मणस्त्रीच्या सुखदेंहोसुप्रसन्नमोकळिके ॥
जीचुंविलीभुजंगें मधुपह्मणेलचितिलानमोकळिके ॥ २८ ॥
असिअप्रियोक्तिकर्णीं भूपृष्ठींतीहिएकदाचिपडे ॥
प्रभुलापाहोंनशकति कपिडोळेजेंविभानुलाचिपडे ॥ २९ ॥
सावधहोउनिकरिशिल जरिलोकप्रत्ययार्थहेंशपथ ॥
प्राणप्रियेसहसुखें आतांचिधरीनमीस्वदेशपथ ॥ ३० ॥
जेंविव्यसनींत्रिजग न्नाथस्मृतिचाधरीकरी[८]शपथ ॥
तीतेंविसत्यधर्म स्मरणपराजानकीकरीशपथ ॥ ३१ ॥

---

१ ज्या विलाप शब्दानें. २ जयशब्द. ३ रावण स्त्रियांच्या विलाप शब्दास. ४ लंकेस.
५ सत्पुरुषांच्या मांड्यांनीं. ६ पालखींत बसून. ७ विकारितनेत्र. ८ गजेंद्र.

चुकलेंअसेलतिळभरि तरिशापावेंमलासतीव्रातें[1] ॥
भुजगींतेंकींतुमच्या भुजभुजगातेंशिवेनतीव्रातें ॥ ३२ ॥
स्वर्गींहितुह्मांहुनिपर पुरुषींगेलेंअसेलहेंमनहो ॥
तरियुष्मच्चरणरजः स्पर्शेंमदेहलोहहेमनहो ॥ ३३ ॥
मळलेंअसेलत्हृदय स्वसतिव्रतनियमलेशभंगोहें[2] ॥
प्रभुजीतरिमन्मस्तक आतांचितुह्मांसमक्षभंगोहें ॥ ३४ ॥
करितांशपथशतअसे वाय्वग्निप्रमुखदेवताह्मणती ॥
श्रीरामासीतेतें करितिकरिलहीमहासतीप्रणती ॥ ३५ ॥
गुरुदेववाक्यमान्य श्रीरामकरीसतीसघेंअंकीं[3] ॥
अंकींगण्य[4]नतेंसुख येवहुमालिन्यइंदुच्याअंकीं[5] ॥ ३६ ॥
सुग्रीवप्रमुखांसह वैसेश्रीरामपुष्पकविमानीं ॥
त्यासिसकुलालि[6]वरसम धिष्ठितदिव्यद्रुपुष्प[7]कविमानी ॥ ३७ ॥
सीतेसवेंविमानीं बसतांमानीपुरासदव[8]तारा ॥
ननिवेनभुलेकोण प्रेक्षुनत्याकापुरासदवतारा ॥ ३८ ॥
चढलीअजा[9]गजशिरीं फळलीसदमृतफळेंचिंकटुतुंबी[10] ॥
तेंहेंचिजेंकविह्मणति ऐसेंविधुलापिपीलिकाचुंबी ॥ ३९ ॥
दावी[11]प्रियेसिंअगनग गगनगखगमगवनेंनदनद्यांया ॥
बहुवर्णनींअनुज्ञा भरतस्मृतिमजनदेंवदनद्याया ॥ ४० ॥
श्रीरामह्मणेवत्सा अक्षारेशीघ्रधांवबापाहूं ॥
करितोसिकसेंव्यसनीं रक्षुनिभरतासिनांवबापाहूं ॥ ४१ ॥
मार्गींपित्या[12]सिसांडी जारेत्यासिअसेसदासवेगमनीं ॥
आपुलियाचिवसेतो पंडितजाणोतदासवेगमनीं ॥ ४२ ॥
श्रीरामचंद्रत्याचा करतोकपिसर्वतापवाराया ॥
धांवुनिभेटेव्यसनीं भरतशिशुचकोरतूर्णताराया ॥ ४३ ॥
आलासदारसानुज कुशलीश्रीरामजोस्वजनकवच ॥
ऐसेंवदेपवनसुत वाटेभरतासितेंस्वजनकवच ॥ ४४ ॥

---

१ साध्वीसमूहानें. २ भंगाच्या तर्कानें. ३ मांडीवर. ४ अंकानीं. ५ कलंकीं. ६ भ्रमराधिष्ठित. ७ कल्पवृक्षाचें फूल. ८ रान. वणवा. ९ शेळी. १० कडूभोपळी. ११ क्षितेस. १२ वायूस.

प्रभुकारुण्यचिधांवे होउनिपुष्पकविमानभरभरतें ॥
कींव्हावेंनव्याकुळ वाहुनिदुर्वाह्यराज्यभरभरतें ॥ ४५ ॥
भेटीप्रभुभरतांची स्मरतांचिश्रोतृकोटिलानिववी ॥
जिववीमृतासुधाजी तीसश्चेंयशश्च्यापदाशिववी ॥ ४६ ॥
जोपीडिलारडविला देउनिमाथांस्वराज्यभरतातें ॥
तदधिककसानव्हेप्रभु जोदेसुखहरुनिभारभरतातें ॥ ४७ ॥
मजवर्णवेलतेंसुख अथवावदवेलकायहोयशतें ॥
कींजेंअपारतेथें गुरुशेषांच्याहिकायहोयशतें ॥ ४८ ॥
जसिअब्जिनी[1]प्रमुदिता उदितार्कातेंविलोकितांहोती ॥
तसिहर्षलीअयोध्या पाहुनिरघुवंशभूषणाहोती ॥ ४९ ॥
पावेचंद्रहितसें कुमदनंअर्केंहितोख[2]राजीव ॥
मजहेंकळेकळेवर पुरपुरतेंरामतोखराजीव ॥ ५० ॥
जाणोंकेलेयेणें शुष्कसरोमीनसान्निधनदानें ॥
[3]धनदानेंसुखवाया कींकेवळनिर्धनांसिधनदानें[4] ॥ ५१ ॥
कर्दमशेषसरींजों व्हावेंव्य[5]सुंशुष्ककायया[6]दानीं ॥
तोंजाणोंघनवर्षे पुण्ययशस्वल्पकाययादानीं ॥ ५२ ॥
प्रेमाश्रुवृष्टिकरितां लाजेंघनकोटिदृष्टिलाज्यांच्या ॥
त्यापौरवधूंच्याकिति कविजनवर्णीलवृष्टिला[7]ज्यांच्या ॥ ५३ ॥
राज्याभिषेकउत्सव सुमुहूर्तींहोयहोयथाविधितें ॥
कल्याणपर्वभुलवी गिरिशा[8]सहहंसवररथावि[9]धितें ॥ ५४ ॥
सिंहासनींजिहींप्रभु सीतेसहदेखिलातिहींप्राज्यं[10] ॥
वरिलेंधन्यत्वतसें नसुरांचेंद्यावयाशकेंराज्य ॥ ५५ ॥
तेव्हांगंधर्वमुखीं जिकडेतिकडेहितनतनंतननं ॥
मुनिह्मणतिवानराणा [11]मपिननराणांसुमंगलंजननं ॥ ५६ ॥
शतलक्षकोटिखंडी कल्पतरूंचींफुलेंउडविलींहो ॥
तोंसुरभोग्येंकपिनीं पौरांनींपुरपथींतुडविलींहो ॥ ५७ ॥
वेडावलेमहाकवि वर्णूंजातांधरूनिआवांके ॥

---

१ कमलिनी. २ संतोष. ३ कुबेरानें. ४ धनाच्या दानानें. ५ गतप्राण. ६ जलचरानीं. ७ लाह्यांच्या वृष्टीस. ८ शिवासह. ९ ब्रह्मयाला. १० बहु. ११ वानराणां अपि जननं सुमंगळं, नराणां न; वानरांचेंहि जन्म मंगल, मनुष्यांचें नाहीं.

तेथेंमयूरमतिकिति जीप्रेमभरेंकरूनिआवांके ॥ ५८ ॥
ऐसेंचरित्रसांगुनि मार्कंडेयेंसबंधुतोधर्म ॥
विज्वरकेलाकोणन पावेप्रभुचरणसेवितांशर्म ॥ २५९ ॥

वेंचे, भागवत दशमस्कंध.

आर्या.

सुभद्राहरण.

अध्याय ८६.

तीर्थेंहिंडतगेला धर्मानुजअर्जुनप्रभासाला ॥
आप्तमुखेंनिजमातुळ कुळवृत्तांतासिऐकताझाला ॥ १ ॥
कृष्णानुजासुभद्रा लग्नालायोग्यजाहलीआहे ॥
तीतेंस्वमतेंहलधर धृतराष्ट्रसुतासिद्यावयापाहे ॥ २ ॥
तातादिकह्मणतिमनीं सुमतिखळालाअचक्षुलारत्न ॥
शूद्रासश्रुतिदेतो रामनचालेचियापुढेंयत्न ॥ ३ ॥
ऐकुनिमनींह्मणेमज तीर्थस्नायीसजाहलीशुद्धी ॥
यासुकृतेंतेंव्हावी प्राप्तविरक्तासजेंविसद्बुद्धी ॥ ४ ॥
निजसुखसिद्धिसुभद्रा साधायाहोइनत्रिदंडियति ॥
प्रियतीहूनिनसेमज तीकींहीरीतिगतिअहोनियति ॥ ५ ॥
पार्थत्रिदंडिवेष स्वीकारीहलधरासिवंचाया ॥
युक्तीनेंस्वपरविहित हितकरितांकपटदोषकंचाया ॥ ६ ॥
द्वारवतींतवसेतो यतिवार्षिकचारमासपर्यंत ॥
हर्यंतःकरणासचि ठावातद्योगजोसपर्यंत ॥ ७ ॥
मौनसदाएकांत स्थितिसाधुसमाधियोगसुविरक्ती ॥
सक्तिनलोकसमाजीं लागेपौरांसिपार्थयतिभक्ती ॥ ८ ॥
मोठेमोठेहिमठ द्वारांतुनिभेटिघेतिपायांची ॥
असमशरज्वरभरखर करपाविपरिवारिसमाधिवायांची ॥ ९ ॥
रामासहिकळलेंकीं योगीमोठाअसेह्मणेपाहूं ॥
आहोंब्रह्मण्यतया आणूंभिक्षेसिशिरपदींवाहूं ॥ १० ॥
तोयतिएकेदिवसीं बळदेवेंआणिलास्वगेहास ॥
पूजुनिसुश्रद्धेनें जेववितांमाधवासयेहास ॥ ११ ॥

यतिदर्शनासुभद्रा येउनिबैसेनिजाग्रजाजवळ ॥
नबळप्रेक्षीपरियति हस्तींचापाहतांगळेकवळ ॥ १२ ॥
घालीघृतांतसैंधव दुग्धींजंबीरपायसींकथिका ॥
मथिकामशरजयात्या रामह्मणेसाधुमोक्षसत्पथिका ॥ १३ ॥
आर्यासिनिजसुरीती उत्तरदानांतकन्यकायतिला ॥
पाहूनिभुलेस्मरतो रतितींदृष्टांतअन्यकायतिला ॥ १४ ॥
जीच्याप्रवृत्तिनेंवश केलाआधींचसर्ववीरमणी ॥
त्यासकटाक्षप्रेक्षण बाणींमोहीलकांततीरमणी ॥ १५ ॥
कन्यारत्नहराया अवसरपाहेजसाखराचोर ॥
घोरप्रतापपरिभी भीमानुजकींअनंतबळथोर ॥ १६ ॥
दामोदरदासादे अनुमोदनतीहरावयानवरी ॥
दादासदेवदावी दारकरीतिस्वयेंसदैववरी ॥ १७ ॥
तातालामातेला एकांतींगुह्यवृत्तहेंकळवी ॥
बळवीरभीतिकोपो पशमोपायासिसांगुनीपळवी ॥ १८ ॥
अनुकूळब्रह्मतसें तोंझालेंतन्मनोरथापर्व ॥
तीर्थस्नानकराया पुरवासीलोकचालिलेसर्व ॥ १९ ॥
नरहयरथगजशिबिका रूढसकळवृष्णिदारजनचाले ॥
झालेसिद्धवऱ्हाडी तैसेयदुभटधरावळेंहाले ॥ २० ॥
दिव्यरथांतसुभद्रा बैसुनिसेनेंततेधवांशोभे ॥
यन्मुखसुधाकरेंनर वरपार्थाशयपयोनिधिक्षोभे ॥ २१ ॥
तेंव्हांधांवुनिबैसे पार्थसुभद्रारथींजसापार्टी ॥
सुचिरक्षुधितब्राह्मण हांहांह्मणतांहिवाढिल्याताटीं ॥ २२ ॥
समयज्ञचतुरसेवक धनुतूणतशांतदेतिआणोनी ॥
धांवतिरक्षकसैनिक कपटयतिकृतात्यनर्थजाणोनी ॥ २३ ॥
त्यांतेंह्मणेसुभद्रा मुक्ताहरवीरअर्जुनमराल ॥
समरालक्षहियापरि काकतुह्मींगतिविसर्जुनमराल ॥ २४ ॥
धर्मानुजमीअर्जुन सिंहतुह्मीशशकिशोरआटोपा ॥
याटोपाकवचाच्या भीमावल्गाउगेंचिआटोपा ॥ २५ ॥
ऐसेंनीटदटावुनि जायसुभद्राहरूनितोपार्थ ॥

१ निंबू.

यदुदरींशिशुतोझषसांपडे ॥ विधिबळेंव्यसनींसहसांपडे ॥ ६ ॥
दीशांहींबहुपीनेमीननिकरींजोदेखिलातोंबरा ॥
भावेंभेटविलातयाचिअसुराराष्ट्राधिपाशंबरा ॥
तेणेंसूदकरींदिलामगतिहींपाकस्थळींकापिला ॥
पोटींबाळकरंडकांतुनिनिघेजैसामणिस्थापिला ॥ ७ ॥
होतीतेथपतिव्रतारतिपतिप्राप्त्यर्थरम्याकृती ॥
आच्छादूनिमहानसींकरितदादेशेंचिंपाकाप्रती ॥
मानीपाचकमंडळीस्वगुरुतादेऊनिसारीतिला ॥
कींतोशंबरमानवेबहुतिच्यापाकाचियारीतिला ॥ ८ ॥
परमकोमलरम्यशरीरती ॥ भिजविदुर्जनदास्यकरीरती ॥
प्रियपदींचसतीधरिभावकीं ॥ उचितमृत्युतदर्थहिंपावकीं ॥ ९ ॥
जैसेंरूपतसेंचिनामदुसरेंमायावतीहेंधरी ॥
शत्रूच्यासदनींनपाकतपतींपत्यासिसाठींकरी ॥
सूदांहींशिशुभूषणार्थदिधलाप्रार्थूनितीकारणें ॥
त्याचेंरूपविलोकितांचिघडलेंतल्लोचनांपारणें ॥ १० ॥
मायावतीसशिशुअर्पितिसूपकार ॥ सांगोनितत्वकरिनारदसूपकार ॥
होतांअकल्पितचिंतोपतिलाभजाया॥पोषीसुखासहतयापतिलाभजाया॥११॥
रक्षीज्यासपतिव्रताप्रियतमामायावतीमायसी ॥
शंभूचीअभयोक्तिहीमगतयाचिंताअसेकायसी ॥
संसाराब्धिनिमग्नजेजनतयांज्याचींपदेंपारदें ॥
योगींद्रेंअवलोकिलेंहिकरुणालीलालयेंनारदें ॥ १२ ॥
जोश्रीकुक्षींतजन्मेंमदनसुतअनौपम्यकांत्यर्णवांचा ॥
कैशींवर्णीलिचेतोहरतदुदितत्तद्रूपतद्वर्णवाचा ॥
स्वल्पेंकाळेंचिझालातरुणसकरुणश्रीमहेशप्रसाद ॥
स्वैरक्रीडावयाचारतिनिजमतिचादीर्घपूर्वप्रसाद ॥ १३ ॥
कामत्वांच्युतजत्वयौवनअशाअत्यद्भुताचित्रया ॥
जेथेंगांठिविलोकितांनयुवतीहोतीकशाचित्रया ॥
जीस्वमांतहिमन्मथाविणसतींचिंतीचनायेरती ॥

---

१ धीवरांनीं. २ पुष्ट. ३ पाकशाळेंत. ४ सयंपाकी. ५ कांतीच्या सागराचा. ६ मनोहर. ७ प्रासाद इत्यर्थः.

एकांतींसुरतार्थभूषिततनूहोऊनियांयेरती ॥ १४ ॥
लज्जाव्यालोलदृष्टीं,स्मितरुचिरमुखीं,भ्रूयुगींनृत्य,नर्म ॥
व्याहारीं,कोमलांगीअभिनवमिरवे,घर्मरोमांचवर्म ॥
ऐशीमायावतीजीतिसमदनह्मणेमायतूं,धेनुधर्म– ॥
स्वीकारं[1]व्रीडकारी,तुजमजहिनदे[2]शर्महेंनिंद्यकर्म ॥ १५ ॥
रीतिजेबहुजगींअधमांते ॥ हेचिहोत्यजुनिसावधमाते ॥
सेवितिस्वजनतां[3]सुरतांतें ॥ इष्ट,इच्छिसिकसीसुरतां[4]तें ॥ १६ ॥
प्रथमगमलाऐसामोठाअधर्मचितोंदिलें ॥
नंमनंवचनांकामेंनाहींचतेंअनुमोदिलें ॥
मगकथितयांजायांजायांस्वसंशयवृत्तमी ॥
रतिंमदनतूंहेंतेंहोयप्रभास्मरत्वदृत्तमीं ॥ १७ ॥
महामायामायांरतिपतिसदेजीनंउरवी ॥
अनेकामायांतेंनिबिडतिमिराज्यापरिरवी ॥
गदाहीदेमायाशतनिपुणशत्रुप्रमथन ॥
क्रियासिध्युत्साहाउपजविकरीयुक्तिकथन ॥ १८ ॥
उठेकामक्रोधेंकरुनिंकलितो[6]दामगदया ॥
रिपूतेंमारायाकलहकरिकैंचीमगदया ॥
सभेमध्येंहोताअसुरपतित्याच्याचिंजवळी ॥
बसेबोलेकर्णींश्रवणकटुदुष्टासंखवळी ॥ १९ ॥
स्वाधिक्षेपविवृद्धमन्युंखळतोंदंडाहतव्याळसा ॥
धांवेशीघ्रतदागदाधरिनजीहिंसोत्सवींसाळसा ॥
कोपानेंकरिअस्त्रशस्त्रकपटेंवेंचूनियांयुद्धतें ॥
तैसेंजेंहरिबाळकोन्मुखबळेंयेणेंगजेंउद्धतें ॥ २० ॥
भृंगांचीपंक्तिमौर्वीकुसुममयधनूबाणतेहिप्रसूनें ॥
लीलेनेंदासकेलेंअसुरसुरनरप्रौढहीब्रह्मसूनें ॥
तोचिप्रद्युम्नसाक्षात्अजितसुतयुवाज्यारणींशस्त्रपाणी ॥
बाहेपाहेतदार्ष्णींतिळसहिततयासोडिजेकांनपाणी ॥ २१ ॥

---

१ लज्जाकारी. २ सुख. ३ देवपणातें. ४ उपभोगातें. ५ जादूतें. ६ स्वीकृत आहे उद्दाम गदा ज्यानें. ७ कृष्णपुत्र प्रद्युम्न. ८ आपली निंदा. ९ धनुष्याची दोरी. १० फुलें. ११ कामानें.

काळव्याळविषाग्निचीचधरिलीजाणोकरींजीभया ॥
मारायातरवारि[1]वारिदनिभादेवाहिदेंजीभया ॥
शत्रूचेंसकिरीटकुंडलशिरच्छेदीक्षणेंहोयज्या ॥
कांहींनश्रमकोमळेंहिखुडितांजैसेंनखेंतोयजा[2] ॥ २२ ॥
जेहोतेउत्सवास्यांनिरखितअमरव्यापुनीअंबरारे ॥
दुष्टांजादुर्गतीतेंह्मणतिनिजपुराजाप्रभोशंबरारे[3] ॥
प्रद्युम्नातूंस्मरस्त्रीरतिबहुदिवसांयुक्तजालाबराहो ॥
हायोगस्वाप्तमूर्तोत्सवाचिनघटिकायावरीलांबराहो ॥ २३ ॥
ऐसाचिप्राज्यनित्योत्सवखळमथनेंसज्जनादेवसेना ॥
शत्रुत्रासत्रिलोकींकरुनियशअसेंहर्षवींदेवसेना ॥
दुष्टांचेंसाधुपीडाकरखरअसिनेंतेरणींबाहुताशीं ॥
व्हावेंद्वेषीपतंगत्वादिषु[4]मुखिंवसोशक्तिजीबाहुताशीं ॥ २४ ॥
गेलेतेंपुष्पवृष्टिस्तुतिकरुनिमुखेंशंबरांतोत्सवासी ॥
पाहोनिप्रेक्षणीयाकृति[5]रतिपतिसिंस्त्रीसखस्वर्गवासी ॥
नेलामायावतीनेंमगगगनपथेंमन्मथद्वारकेला ॥
विद्युन्मेघभ्रमेंचिक्षणभरिकुतुकी[6]तोसुहृद्वार[7]केला ॥ २५ ॥
व्योमापासुनिजेधवांउतरलाअंतःपुरींदेखिला ॥
दारांनींप्रभुच्याक्षणस्वहृदयींतोश्रीहरीलेखिला ॥
शोभाआकृतिवर्णवेषसकळभ्रांतिप्रदस्त्रीसती ॥
लज्जेनेंलपतीमगप्रतिनिधित्वेंतींचत्यांदीसती ॥ २६ ॥
पतिप्रतिनिधिप्रतिप्रभुवरास्त्रियापाहती ॥
तयाचिभंवतींउभ्यापरमकौतुकेंराहती ॥
परस्परअसेंतदावदतिकींकसेंयासये ॥
मुकुंदनिजरूपहेंहरिसजाणवूंयासये ॥ २७ ॥
कृष्णासींजसिरुक्मिणीतसिचहेयासींसुशोभासती ॥
आदर्शीं[8]प्रतिबिंबकींहिनअशींतुल्येंगुणेंभासती ॥

---

१ मेघासारिखी कांति ज्यास. २ कमळाला. ३ प्रद्युम्ना. ४ बाणांत. ५ पाहण्याजोगी आकृति आहे ज्याची. ६ आश्चर्यभरित. ७ सुहृदांचा समुदाय. ८ आरशांत.

ऐसेंबोलतियादवेंद्रयुवतीत्याविस्मितांसन्मती ॥
तींयेतेथपहावयासिउदरींयाचेंजिच्याजन्मती ॥ २८ ॥
वैदर्भीयासपाहेद्रवत्द्दयधरीतत्क्षणींस्तैन्यवाहे ॥
कींतेआनंदलाहेजरितनुजअसेंज्ञातहोणेंचिआहे ॥
बाष्पानेंकंठदाटेसकळतनुवरिक्षिप्ररोमांचथाटे ॥
शोकाचासिंधुआटेत्वरितपरमतद्दर्शनींलाभवाटे ॥ २९ ॥
ह्मणेहाकोणश्रीयदुपतिसमश्रीनरमणी ॥
गमेयापुत्रासप्रसवलिनराचींनरमणी ॥
अशारत्नाचीजीखनिंजनिंतिचाधन्यकुसवा ॥
स्वयेंयाचेंवृत्तप्रियसखिपुसागेनपुसवा ॥ ३० ॥
यालावण्यांबुधीलाअनुसरलिअसेजीअनन्यानईचें ॥
पत्नीचेंभाग्यलोकींअतुळसुकृतजेंमोजवेतेंनईचें ॥
तीधन्याहोयऐसेंविमळउपजलेंरत्नजीच्यांकुशीला ॥
नस्पर्शावीतुलावारुचिरतरतनोद्दष्टिजीकींकुशीला ॥ ३१ ॥
माझाहीपहिलाअनिर्दशशिशूनेलास्वगेहांतुनी ॥
दैवेंहारपलाअनर्घ्यसुमणीजैसापडेहातुनी ॥
तोजीवंतअसेलशंकरदयाधात्रीनिजांकींजरी ॥
वाटेबुद्धिसयेवढाचिमुवयेंझालाअसावातरी ॥ ३२ ॥
देताझालाकृपेनेंवरदसुरमणिस्वद्रुतेंतोकदान ॥
ज्ञानिध्येयांघ्रिपद्मप्रभुहारिलंपुन्हाबाळसातोकदान ॥
दैवेंनेलाह्मणावेंतरिजगदुदयत्राणसंहारशक्त ॥
श्रीकंठाचेकसेतेअशिवनतबळीपंगुगांजीलभक्त ॥ ३३ ॥
हाकेंसंपावलाहेंअसुलभहरिचेंदिव्यसारूप्यशंका ॥
हेमोठीराजयाच्यातनुजनिविणतल्लक्षणप्राप्तिरंका ॥
वाटेमत्पुत्रआलाश्रवणाहितमुखेंवृत्तझालेंअसेल ॥
प्राप्तप्रौढत्वासिंहीतनयनपळहीक्रोष्टृयूथींवसेल ॥ ३४ ॥
घडेलकायहेंआलामत्सुतद्वारकापुरा ॥

---

१ रुक्मिणी. २ दूध. ३ अमूल्य. ४ दाई. ५ कल्पवृक्षास. ६ ज्ञान्यांनीं चिंत्य आहे पदकमळ ज्याचें. ७ थंड आहे गति ज्याची, शनि. ८ जन्म. ९ कोल्ह्यांच्या समुदायांत.

निवेलआलिंगुनित्यासप्सुत्द्वार्कापुरा ॥ ३५ ॥
दिसेयाच्याठायींसहजअधिकप्रीतिंभुजही ॥
स्फुरेडावाआहेविदितह्मणतोरीतितुजंही ॥
मलालम्मापूर्वीप्रियकथनदक्षेंकळविली ॥
स्वयेंकृष्णप्राप्तीस्फुरुनिनिजचिंतापळविली ॥ ३६ ॥
प्रभुप्रियतमाअसामनिंविचारजोंतेंकरी ॥
स्वतातजननीसहत्वरिततेथआलाहरी ॥
कळेपरिनतोवदेकिमपिविश्वसाक्षीधरी ॥
अविज्ञजनरीतिलांतरिंचरित्रतेंउद्धरी ॥ ३७ ॥
जोलोकत्रितयींफिरेस्थिरनसेताटींजसापारद[1] ॥
स्वांतध्येयपदींचनिश्चळभवांभोधींतजोपारद[2] ॥
जोवर्णेंगगनोदरींक्षणदिसेपूर्णेंदुकींशारद ॥
श्रीशांत:पुरचत्वरींचउतरेतोसन्मुनीनारद ॥३८ ॥
नाभिस्थानासिनेणेंमृगहुडकिंजसाघेतरानांतवास ॥
तैसेदोघेंहिनेणांजवळिहित्द्दयींयाधरानातवास ॥
शौरेहावासुदेवात्मजंसुतसुतहादेवकीओळखावा ॥
तोहावैदर्भिजेणंप्रथमचितुजलालागलाबोळखावा ॥ ३९ ॥
वर्णाकारनिरीक्षणंस्मितंगतिंव्याहारहेसांगती ॥
कींकृष्णप्रतिबिंबहानवळखासर्वभ्रमामागती ॥
जोनि:शंकगृहांतयेइतरतोकैसातुह्मीधीरधी ॥
नेणांहेंबळकृष्णकौतुककरालोकांतचिन्हींरधी ॥ ४० ॥
टाकीयासपयोनिधींतहरुनीदुर्बुद्धितोशंबर ॥
ग्रासीमीनअसेसुखेंतदुदरींजैसेंघटींअंबर ॥
दाशांनींदिधलाखळासिझषंतोतत्रापिविश्वंभर ॥
त्राताहोयजयासकायकरितीविघ्नेंतयाशंभर ॥ ४१ ॥
नेत्रेंपाहुनिमीनशंबरधरीतोभक्षणेच्छोंदिला ॥
तेणेंसूदंकरींचपाकसदनींत्यांहींमगच्छेदिला ॥
तोंतोबाळविशाळभाळउगवेआभाळजातांजसा ॥

१ पारा. २ पार देणारा. ३ अंगण्यांत. ४ बोलणें. ५ अनंत बुद्धि ज्यास असे.
६ मासा. ७ स्वयंपाक्याच्या हातीं.

तारापाळकपाचकींनिरखिलेंतेसेंचियाराजसा ॥ ४२ ॥
करीतहोतीतेथेंचनवसांगरतीरती॥पावेत्यापासुनीचिंतानवसागरतीरती ४३
मीनोदरींसांपडलाअकल्पितलहानसा ॥
ओळखेनारतीहेंजोंतोंमीगेलोंमहानसा ॥ ४४ ॥
म्यांसारेंकथिलेंरहस्येंनह्मणेनिद्राशरीरक्षण ॥
स्नेहेंमायतशीरतिस्वपतिचेंतेथेंकरीरक्षण ॥
झालीआपुलिआपणप्रियपरित्राणार्थसासूनती ॥
स्तुत्यर्हापरिगौरवासमुचितेंसासूअसासूनती ॥ ४५ ॥
पावेप्रद्युम्नहातानिजरिपुपतगींवन्हिभावायुवाहे ॥
सद्विद्यानीतिवृत्तस्मरणकरुनिदेतोमहावायुवाहे ॥
सेवायादूरआलीक्रमुनिपथरतीहीपिपासूनद्याहो ॥
पार्जाआशीरसांजेंत्वदभिमतइलाआजपासूनद्याहो ॥ ४६ ॥
प्रद्युम्नावसुदेवरामहरिहेसप्रेमभव्याकुळ ॥
ज्येष्ठाभेटतिहोतिहुंगुनिशिरींबाष्पोद्गमव्याकुळ ॥
तत्पत्नीहिसदारदारकतनुस्पर्शामृतींमज्जना ॥
पावोनीनिवतीनतोषवदवेतोलेशंधीमज्जना ॥ ४७ ॥
जाहलाचिनपरासुकुमार ॥ प्राप्तहोउनिपरासुकुमार ॥
वांचलानवलहानगरांत ॥ प्राज्यदेनवलहानगरांत ॥ ४८ ॥
आलाकाढोनिकांटाअमरत्वदायेंचामन्मथद्वारकेला ॥
होतेंशोकाख्यशल्यस्वजनत्वदुदरींतत्समुद्धारकेला ॥
जोस्वीकारीहरायाविषयरतजगद्भून्मळालाविभूती ॥
दुष्टांसत्रासशिष्टांअभयसुखहिदेप्रेमळांलाविभूती ॥ ४९ ॥
सौंदर्याकरसोहळेपुरविताजोदृष्टिचेंतोरमा ॥
लीलामंदिरज्यानसेचिउपमात्रैलोक्यंचेतोरमा ॥
ऐशाचेंप्रतिबिंबकांनइतरस्त्रीचित्तमोहीलया ॥
मातांचीक्षणनेधृतीनकविच्याधींकेंविंमोहींलया ॥ ५० ॥
मेघाचेंप्रतिबिंबपाहुनिसुखेंनाचोंचिलागेंभुले ॥

---

१ पतिव्रता. २ गुप्त. ३ आशीर्वादाचा रस. ४ बुडणें—पोहणें. ५ बुद्धिमान् जनास.
६ मृत.

मानीसर्वमनोरथद्रुमफळींओथंवलेआपुले ॥
ऐसाभक्तमयूरचातकहिजोनेणेदुजींभावुकें ॥
तोसाक्षात्घनदर्शनींकितिसुखीतेंप्रेमळाठावुकें ॥ ५१ ॥

वेंचे, भागवत दशमस्कंध.

सज्जनप्रार्थना.

माझाप्रेमासुदामाहरिसखदुबळाशब्दसंदोहजो हे ॥
साधूंपासींश्रुतीनेंपदरपसरुनीजोडिलेस्वल्पपोहे ॥
यादीनोपायनातेंबुधजनभगवान्प्रीतिनेंफारगोडी ॥
आणोनीश्रोत्रवक्त्रींभरिलबहुदयामानुनीतेहिथोडी ॥ १ ॥
नसेतादृक्चेतोहरगुणजरींसाधुतरिया ॥
वरूचूडारत्नींकृतविधुहिजैसाधुतरिया ॥
भलेसद्विद्यांचेनदकरितितेलोभविहिरा ॥
तयांचामीकर्त्याजडहिघडिलाशोभविहिरा ॥ २ ॥
अभयदिधलेंआहेवाहेशुचिप्रतिभाझरा ॥
विधुमणिचियासारातारापकारणपाझरा ॥
जडहिकविताजोडीगोडीगुणींहरिच्याधरी ॥
सहजतुमचाहीनादीनाप्रसादसमुद्धरी ॥ ३ ॥
प्रसादतुमचाकळानिधिहुनीगुणेंआगळा ॥
हरीनतमतोमळानिजसुरद्रुमाचामळा ॥
करीरतसदावळानुजपदींमनाचंचळा ॥
सुखेंचिपुरवीलळासुचिरकीर्तिदेउज्वळा ॥ ४ ॥
श्रीमद्भागवतामृतोदधितुह्मीअर्थज्ञतेमेघसे ॥
आह्मीचातकपाहतोंमुखतृषासंशुष्कज्यांचेघसे ॥
पीतांद्वित्रिकणक्षणींसुखगमेतृप्त्यर्थगाढेंकर ॥
आह्मीचाहिलिहोंशकोचिनअसोतेंग्रंथहाढेंकर ॥ ५ ॥

रघुनाथ पंडित.

सुमारें शके १७००.

नलदमयंतिस्वयंवराख्यान.

श्लोक ॥ पुण्यश्लोकनृपावळींतपहिलाहोवोनिजोराहिला ॥ तोराजाअसतांसमस्तमहिलाविश्रांतिशेषाहिला ॥ व्यासोक्तेंअवगाहिलाबुधजनींनानागुणींगायिला ॥ जोनामेंनळतत्कथौघलिहिलातोपाहिजेपाहिला ॥ ॥ १ ॥ आर्या ॥ इंद्रादिकवरअसतांकसीनलसतीचहोयदमयंती ॥ सुंदरसकळवधूतेंकसीनलसतीचहोयदमयंती ॥ २ ॥ दिंडी ॥ कथाबोलूंहेमधुरसुधाधारा ॥ होयशृंगाराकरुणरसाधारा ॥ निषधराजानळनामधेय होता ॥ वीरसेनाचातनयमहाहोता ॥ ३ ॥ चौगुणीनेंजरिपूर्णशीतभानू ॥ नळाऐसातरिंकळानिधीवानू ॥ प्रतापाचाजोनमालवेभानू ॥ तयासमानकोणदुजामानू ॥ ४ ॥ श्लोक ॥ चंद्रासिलागतिकळाउपरागयेतो ॥ गंगेशिभंगवहुपाणउतारहोतो ॥ जेंहोयचूर्णतरिमौक्तिकतेंकशाला ॥ नाहींसमाननळराजमहायशाला ॥ ५ ॥ वाजीचेंमनजाणतासकळहीराजीशिपार्थीजया ॥ याजीहोउनियांद्विजांसिह्मणतोयांजीधनेंध्यावया ॥ त्याजीजोधनदापरीसुकृतजेंत्याजीवऐसेंगणी ॥ गाजीतोनळभूपहूपधरुनींगाजीगुणींच्यागणीं ॥ ६ ॥ दिंडी ॥ लोकबंधूजोहोयरवीऐसा ॥ कुवलयाचाजोसुखदचंद्रजैसा ॥ सांगनोहेतोकुसुमचापतैसा ॥ निषधरायाशींतुल्यरूपकैसा ॥ ७ ॥ आर्या ॥ नाडीज्ञानजयांचें सरोगबंधूचतुष्पदगणावे ॥ सुततेजीतुरंगींचे नळसमसुंदरकदापिनह्मणावे ॥ ८ ॥ श्लोक ॥ कदानेणोंवोढीशरधितुनिकाढीशरकदा ॥ कदाधन्वींजोडीवरिविरिहिसोडीतरिकदा ॥ विपक्षाच्यावक्षावरिविवरलक्षास्तवरणीं ॥ कळेराजेंद्राची त्वरितशरसंधानकरणी ॥ ९ ॥ धालेधनीपुढिलयाचकयानळाचे ॥ येतांफिरोनिसमुदायपथींतयांचे ॥ मागावयासधनमागिलदेखियेले ॥ त्यांहींचतेसकळपूरितकामकेले ॥ १० ॥ दिंडी ॥ अशीअगणितगुणकीर्तिनैष

---

१ गर्वहर्त्री. २ चौषष्टीनें (चौसष्टकळांनीं युक्त.) ३ सोळाकळांनीं युक्त पौर्णिमेचा चंद्र. ४ याज्ञिक. ५ अश्विनीकुमार.

धाची ॥ फिरेभुवनत्रयिंजान्हवीचसाची ॥ असेंअसतांद्विजपांचसातयाची ॥ भेटिघेतीवैदर्भराजयाची ॥ ११ ॥ श्लोक ॥ द्वारिंझुलेतगजसंघहिसो ततेजी ॥ गाजीतुलासकललोकअसोतराजी ॥ सोमाभिरामवदनासदनां[1] तरंगीं ॥ क्रीडाकरोतुजसवेंललनापलंगीं ॥ १२ ॥ दिंडी ॥ अशाआशी र्वादासितिहिंकेलें ॥ भीमभूपेंमगतयांबोलिजेलें ॥ तुह्मीआलांकोठूनिअ शाबोलें ॥ द्विजींनिषधापासावह्मणीजेलें ॥ १३ ॥ भीमभूपाळगिराव देऐसी ॥ निषधदेशींनळराजरीतिकैसी ॥ असेंऐकोनीवदातिविप्रत्या सी ॥ विप्रयासींवक्तृत्वयेजयांसी ॥ १४ ॥ श्लोक ॥ हेवामनैकपदभूमिन सोनिजंघी ॥ एकेदिशींचदिनराजनभासलंघी ॥ वार्राशिवानरविलंघित होयतोकीं ॥ लोकींनसेनलयशस्तुलनाविलोकीं ॥ १५ ॥ जोपाहेसदसद्विचा रत्द्दयींजोपो[2]जनाचीकरी ॥ जोपावेसमयीं, विशेषगणिलाजोपावनाभी तरी ॥ सोपाजोसकळांद्विजांसुमतिचासोपासदालाभतो ॥ कोपातेंनधरीचतो नळमहीगोपायिताशोभतो ॥ १६ ॥ जोधैर्येंधरसासहस्रकरसातेजेंतमादूर सा ॥ जोरत्नाकरसागभीरशिरसाभूपायशोहारसा ॥ ज्ञाताजोसरसावलान वरसांमाझारिशृंगारसा ॥ शोभेतामरसाक्षतोनळरसानाथस्तवूंकारसा ॥ ॥ १७ ॥ दिंडी ॥ अशीहोतांनळचरितकथाकांहीं ॥ भीमनामाभूपाळप रिसतांही ॥ जवळिहोतीलडिवाळजेसदाही ॥ सुतादमयंतीनामजीसपा हीं ॥ १८ ॥ श्लोक ॥ निषधपतिकथाहेजेसुधेतेंजयंती ॥ परिसुनिदमयं तीरंजलीरंजयंती ॥ नवलमजनभासेचंद्रवंशैक[3]शाली ॥ नळतरिवनमाळी भीमकीहेचिजाली ॥ १९ ॥ नळराजकथासुधाचिसाजे ॥ दमयंतीवरव र्णिनीविराजे ॥ मिळणीउभयांशिहोयजेथें ॥ अधिकारीअधिकानुरागते थें ॥ २० ॥ दिंडी ॥ नैषधीतेमोहिलीगुप्तरूपें ॥ मनींलावियलावेधकुसुम चापें ॥ असोगौरविलेविप्रतिच्याबापें ॥ धनेंवसनेंत्यांदीधलींअमूपें ॥ २१ ॥ कथातेथीलहोयअसोऐसी ॥ अलेजासूदवदतिनैषधासी ॥ तुझ्याकथनीं विदर्भराजयासी ॥ प्रीतिहोतीतनयां[4]हितयापासीं ॥ २२ ॥ श्लोक ॥ बापा च्याउजवेकडेसिवसलीम्यांपाहिलीनोवरी ॥ व्यापारांतरटाकुनीतवक थालापों[5]सिजेआदरी ॥ तापातेंहरितेकरोनिमधुरालापां[6]सिजेसुंदरी ॥ ज्या पावेजगदीशसांगसुमनश्चापानृपात्यावरी ॥ २३ ॥ जेंअंतरंगापिवळेंसरसी

---

१ चंद्रासारिखें रमविणारें आहे मुख जिचें. २ पालन. ३ चंद्रवंशास शोभविणारा नळराजा. ४ दमयंती. ५ कथन. ६ गायन.

रुहाचें ॥ भासेमनांतमजअंगतसेंतियेचें ॥ गोरोचनापरिसगौरअसेंगणावें ॥ सोनेंचबावनकसीनकसेंह्मणावें ॥ २४ ॥ दिंडी ॥ असेंबोलतांचा[1]रसमाचारा ॥ करीदमयंतीनळमनींविहारा ॥ नोवरीतेमजहोयकसीदारा ॥ करूंलागलाभूपयाविचारा ॥ २५ ॥ विभूतीनेंझांकलाअनळसातो ॥ गुप्तदमयंतीविरहनृपाहोतो ॥ नित्यपोटींवडवाग्निपेटघेतो ॥ सागरानेंतोकाय सांगिजेतो ॥ २६ ॥ श्लोक ॥ मानीमनोजशरहारतुरेफुलांचे ॥ कंदर्प[2]कोपवचनेंध्वनिकोकिलांचे ॥ राकाशशीमदनदर्पणभाविलाहे ॥ नेघेचितोनपरिसेनतयासिपाहे ॥ २७ ॥ छायानायक[3]सानिदा[4]घसमयींछायाकरीतोविधू ॥ वायांयात्ददयाश्रमासिकरितोदायाद[5]साहामधूं[6] ॥ जायाजेरुचलीमनींतिजकडेजायानयेकींपहा ॥ रायालानगमेनजायरजनीआयासहोतीमहा ॥ २८ ॥ आर्या ॥ रजनीदिवसगमेना नृपतिससंगीतहीसुखगमेना॥ मनकोठेंहिरमेना ह्मणोनिकरिवनविहारसहसेना ॥ २९ ॥ श्लोक ॥ गंगातरंगसमजोनिजदेहवर्णी ॥ भृंगापरीरुचिरकांतिजयाशिकर्णी ॥ जंघालजोपवनसंगतिचीसवेंघे ॥ शृंगारिलाहयतयावरिभूपवेंघे ॥ ३० ॥ जोअंबरींउफळतांखुरलागलाहे ॥ तोचंद्रमानिजतनूवरिडागलाहे ॥ जोयायशास्तवकसेंधवलत्वनेघे ॥ शृंगारिलाहयतयावरिभूपवेंघे ॥ ३१ ॥ दिंडी ॥ सवेंसेनाभूपाळनिघालाहे ॥ शींवलंघीउद्यानएकपाहे ॥ रिघेतेथेंमितसेवकांसिवाहे ॥ फौजसारीबाहेरउभीराहे ॥ ३२ ॥ पनसजंबूजंबीरविविधनिंबें ॥ कुंदचंदनमाकंदसुदाडिंबें ॥ तुंगनारिंगेंविकसिलींकदंबें ॥ वसतितेथेंशुकसारिकाकदंबें ॥ ३३ ॥ श्लोक ॥ लतेतळींरुंदनिरुंदकालवे ॥ गळोनितेथेंमकरंदकालवे ॥ परागहीसांर्द्रतयांतरंगती ॥ फुलांसवेंभृंगततीतरंगती ॥ ३४ ॥ आर्या ॥उपरिसकंटकसाचे परंतुसांचेजयांतसुरसांचे॥ घोंसअसेफणसांचे षण्मासांचेकितेकवरसांचे ॥ ३५ ॥ श्लोक ॥ तयावनींएकतटाकतोयें ॥ तुडुंबलेंतामर[7]सानपायें ॥ निरंतरामंदमरंदवाहे ॥ तापांतहीयास्तवरिक्तनोहे ॥ ३६ ॥ अमृतहीपयहीह्मणवीतसे ॥ उभयहोयतसीरुचिवीतसे ॥ मधुरसारसतेंजलगातसे ॥ मधुरसारसयास्तवगातसे ॥ ॥ ३७॥ पीतांमरंदउदरंभरवंभराचें ॥ जेंहोयमंदिरहिसुंदरइंदिरेचें ॥ जेंपद्म

---

१ दूत. २ मदन. ३ सूर्य. ४ उष्णता. ५ शत्रु. ६ वसंतकाळ. ७ आंग. ८ दाट. ९ कमळांच्या स्थितीनें.

तेथिलसहस्रदळांधरीतें ॥ प्रत्यक्षसूर्यकिरणांसविसाववीतें ॥ ३८ ॥ दिंडी ॥ तयासरोवरींराजहंसपाहे ॥ राजहंसांचाकळपपोहताहे ॥ तयांसाठींहे वापिकाचपोहे ॥ नळेंकेलीहेंकोणह्मणेनोहे ॥ ३९ ॥ तयाहंसांचेदेहकांचनाचे ॥ पक्षझळकतीवीजजशीनाचे ॥ रंगमाणिकसेचंचुचेपदाचे ॥ जसेअधरींचेभीमकन्यकेचे ॥ ४० ॥ श्लोक ॥ त्यांतीलएककलहंसतटींनिजेला ॥ जोभागलाजळविहारविशेषकेला ॥ पोटींचएकपदलांबविलादुजा तो ॥ पक्षींतनूलपविभूपतयापहातो ॥ ४१ ॥ टाकीउपानहपदेंअतिमंदठेवी ॥ केलीविजारवरिडौरहिमौनसेवी ॥ हस्तींकरीवलयउंचअशाउपायीं ॥ भूपेंहळूचधरिलाकलहंसपायीं ॥ ४२ ॥ कलकलकलहंसेंफारकेलासुटाया ॥ फडफडनिजपक्षींदाविलेंकींउडाया ॥ नृपतिसमणिबंधींटोंचिताहोयचंचू ॥ धरिसुदृढजयातोकायसोडीलपंचू ॥ ४३ ॥ तदितरखगभेणेंवेगळालेपळाले ॥ उपवनजळकेलीजेकरायामिळाले ॥ स्वजनगवसलाजोत्याजपाशींनसेतो ॥ कठिणसमययेतांकोणकामासियेतो ॥ ४४ ॥ ॥ दिंडी ॥ नसोडीहानळभूमिपाळमातें ॥ असेंजाणोनीहंसवदेत्यातें ॥ हंसाहिंसानचघडोतुझ्याहातें ॥ स्वस्थळातेंपावेनपक्षपातें ॥ ४५ ॥ पदोपदीं आहेतवीरकोटी ॥ भलेझुंजारशक्तिजयांमोटी ॥ तयांमारायाधैर्यधरींपोटीं ॥ पांखरूंहेंमारणेंबुद्धिखोटी ॥ ४६ ॥ वधुनिमाझीहेकनकरूपकाया ॥ कटकमुकुटादीभूषणेंकराया ॥ कशीआशाउपजलीतूजराया ॥ वहुतऔदार्यथोरदयामाया ॥ ४७ ॥ श्लोक ॥ ह्मातारीउडतांनयेचातिजलामाता मदीयाअशी ॥ कांताकायवदोंनवप्रसवतेसातादिसांचीतशी ॥ पातात्या उभयांसमीमजविधीघातासयोजीअसें ॥ हातामाजिनृपातुझ्यागवसलों आतांकरावेंकसें ॥ ४८ ॥ पद ॥ हरहरसांपडलों, सांपडलों ॥ कैसाफांशींपडलों ॥ ध्रु० ॥ इतरंनदींजळटांकीं ॥ टाकुनिआलोंयाचतटाकीं ॥ ॥ ४९ ॥ सोडुनिमानसकेली ॥ कापुनिध्यायाआलोंशेली ॥ ५० ॥ ठेविनतवपदिंमाथा ॥ आतांसोडविंमजरघुनाथा ॥ ५१ ॥ दिंडी ॥ सखे माझेपरतोनिघरायेतां ॥ तुवांसजणेहासमाचारघेतां ॥ तयाशोकेंघायाळत्दृदयहोतां ॥ कशीहोशिलतेंआठवितोंआतां ॥ ५२ ॥ थोरहोतिलबाळकेंतुझींबाळें ॥ तुलाकामायेतीलवेल्हाळें ॥ मायमाझीवैसेलशो

१ नळ. २ जोडे. ३ ह्मगा.

ग्रं. का. म. ह. वा. पोतदार

कशाळे ॥ मलाआठवितांत्हृदयतिचेंपोळे ॥ ५३ ॥ श्लोक ॥ सदयत्द
दययाचेंभूपहातापहारी ॥ ह्मणुनिपरिसतोंमीहोययेथेंविहारी ॥ मज
हिवधकरायापातकीपातलाजो ॥ वरुनिपतितसाहीभूमिकेशीनलाजो
॥ ५४ ॥ येणेंपरीपरिसतांअतिदीनवाचा ॥ हेलावलानळपयोधिदया
रसाचा ॥ सोडीह्मणेविहरजाअथवाफिराया ॥ राहेंयथानिजमनोरथहं
सराया ॥ ५५ ॥ सुटुनिखगपळालाबैसलाशालशाखे ॥ क्षणभरिनिजदे
हींमुक्तिविश्रांतिचाखे ॥ स्वजनतंवतयाचेभोंवतालेमिळाले ॥ कवळि
तिनिजबंधूबाष्पबिंदूगळाले ॥ ५६ ॥ विसावाघेकांहींउडुनिलवलाहींप
रतला ॥ नृपाळाचेस्कंधींबसुनिमणिबंधींउतरला ॥ ह्मणेहंसक्षोणीपति
सतुजकोण्हीसमनसे ॥ दयेचाहीठेवातुजजवळिदेवाबहुवसे ॥ ५७ ॥
॥ दिंडी ॥ ऐकरायातूंथोरदयासिंधू ॥ नीतिसागरहीतूंचिदीनबंधू ॥ नि
खंदूनीबोलिलेंनकोनिंदूं ॥ सकलवदसीजरिपायतुझेवंदूं ॥ ५८ ॥ पारधी
माजीखगामृगाराजे ॥ करितिहिंसाजीतीचिबरीसाजे ॥ तुवांदिधलीमज
मोकळीकवाजे ॥ दयाकेलीहीकीर्तितुझीगाजे ॥ ५९ ॥ हंसमिळणेंहें
कठिणमहीलोकीं ॥ सोनियाचातोनवलहेंविलोकीं ॥ तशामजलाहीसो
डिलेंतुवांकीं ॥ तुझाऐसाउपकारमीनझांकीं ॥ ६० ॥ तुझाकरपंजरहो
यमलाथारा ॥ तुझावचनौघतोचिदुग्धधारा ॥ तुझेंमानसबहुथोरगाउ
दारा ॥ सत्यलोकेशातूंचिगुणागारा ॥ ६१ ॥ कितीरावेअसतीलतुझे
धामीं ॥ कितीकोकीळासारिकातसामी ॥ चित्तलागलेंहेंतूझियालगा
मीं ॥ नृपास्वामीमजयोजिंतुझ्याकामीं ॥ ६२ ॥ श्लोक ॥ हेंपांखरूं
मजसियेइलकायकामा ॥ ऐसेंनृपानवदपूरितलोककामा ॥ मोलेंउणें
व्यजनतेंधरितांपुढारी ॥ छायाकरीतपनदीप्तिसहीनिवारी ॥ ६३ ॥ वि
रहिसादिसतोसिमहानळा ॥ परिहरीनतुझ्याविरहानळा ॥ चतुरजीत
रुणीत्[१]हृदयंगमा ॥ करवितोंतिजशींतुजसंगमा ॥ ६४ ॥ वैर[२]नृपतिविरा
जेभीमहेंनामज्याला ॥ वरदमनऋषीनेंदीधलाकींतयाला ॥ वैर[३]सुतद
मनामादांतनामद्वितीया ॥ वर[४]तनुदमयंतीनंदिनीतेतृतीया ॥ ६५ ॥ ते
जोनिधीसतनयायमुनाजसीते ॥ सीतेपरीसुजनकाजनकातसीते ॥ ते

---

१ त्हृदयांत गमन करणारी. २ वरल्या देशीं. ३ पहिलामुलगा. ४ श्रेष्ठ
तनु आहे जिला.

आवडेसुतहितेनतसेतयाला ॥ तेनोवरीकरवितोंतुजमीदयाला ॥ ६६ ॥
रायातिचेंमुखसुधाकरयाद्वयाला ॥ नाहींचवेगळिकहेंमगतेंमनाला ॥ संपूर्ण
नित्यअसतानसताकलंकी॥हाचंद्रहेंमुखअसेंमगकोणशंकी॥६७॥ चांपेकळी
परिसहीसरळत्वनाकीं ॥ जीचाधरीअधरविद्रुमभावनाकीं ॥ भासेमनांतमज
बिंबफळभ्रमानें ॥ कींसत्यचंचुपुटवोढविलेंशुकानें ॥६८॥ तींडोंगरींउपजलीं
पिवळींविशाळें ॥ निंबेंतशींनवघनस्तनचक्रवाळें ॥ त्यापंकजांतमिनलाअ
लिसक्ततोकीं ॥ जोनीलिमासुनयनींसुजनाविलोकीं ॥ ६९ ॥ जोंजोंघन
स्तनभरूंअवकाशदेतो ॥ तोंतोंतिचाउरभरींवदिसोनियेतो ॥ जोंजोंदि
सेउरभरींवतयाशितोंतों ॥ रायाउरोजमयरूपअसेंपहातों ॥ ७० ॥
विस्तीर्णवर्तुळउदग्रकठोरभारी ॥ वर्धिष्णुतेस्तनतिचेकनकानुकारी ॥
ज्याचेउरींउमटतीलठसेतयांचे ॥ बोलोंकितीसुकृतसंघसख्यातयाचे ॥
॥ ७१ ॥ नोहेचनाभितरिकायसुरंगआहे ॥ रोमावळीगमतसेमजशृंखळा
हे ॥ रायाअसेस्तनतिचेंगडध्यावयातो ॥ राजामनोभवउपायजणो
करीतो ॥ ७२ ॥ पद ॥ रूपवतीतेभूपसुताअनुरूपनसेदुसरीवनिता ॥
रूपधरूनिवरींतिजलाअनुरूपपयोधिजसीसरिता ॥ ध्रु० ॥ वीजअचं
चळशीतळजेतजवीजकशीतुजहेनुमजे ॥ नीजजशीतुझियानयनासुख
बीजसपल्लवभा[1]वलता ॥ १ ॥ सुंदरतातवतीजविणेंअतिमंदगमेतारिकाय
जिणें ॥ कुंदरदांतरमंदरधीरासुंदरिलावशहोकरिता ॥ २ ॥ नूतननीर
जनूतमुखीपुरुहूतवधूसिसखीनिरखी ॥ दूततुझापरिमीचसुखीकरवीन
ह्मणेरघुनाथमता ॥ ३ ॥ श्लोक ॥ धाताकरींचकरितामृदुहेनहोती ॥
याकारणास्तवमनोमयमूसओती ॥ तेथेंभरोनिपहि[2]लारसपूर्णकेली ॥
ओतींवहेनघडितांकृतिबोलिजेली ॥ ७३ ॥ रंभाकायतिच्यापुढेंविग[3]त
भारंभादिसेमेनका ॥ जंभाराति[4]नितंबिनीपरितदाहं[5]भावतेहीनका ॥ कुं
भाकारकुचामहावरवधूसंभावना[6]गाहिनी ॥ रंभादं[7]भजयासमोरु[8]सरलस्तं
भामनोमोहिनी ॥ ७४ ॥ ऐसींखगेंद्रवचनेंवदतांतयाला ॥ विश्रांति
हीविरहखेदहिफारझाला ॥ आधारहामजह्मणोनिगणोनिडोले ॥ झाला

---

१ मान. २ शृंगार. ३ कांतीचा लेशही नाहीं जीस अशी. ४ इंद्राणी. ५ सवांस वाटत्ये. ६ महावरवधूंच्या कल्पनांत बुडणारी. ७ केळीचा दंभ जिंकणारी. ८ सरळ स्तंभासारिख्या जिच्या मांड्या.

सर्वेंचविरहीनळराजबोले ॥ ७५ ॥ वेल्हाळतेनदिसतांविरहांधकारीं ॥
चालूनमीहळुचचांचपतांपुढारीं ॥ [१]चक्रापरीचसजलोंअसतांफिराया ॥
हं[२]सोतुझाउदयहोउसुखीकराया ॥ ७६ ॥ ध्यानींधरूनितिजलामनहें
निरीक्षी ॥ दृष्टीपुढेंचिदिसतेमजतेमृगाक्षी ॥ आहेजणोजवळिहेगजराज
गामी ॥ ऐसाचभावतंवबोलतसेंतिलामी ॥ ७७ ॥ भृंगेंविराजितनवीं
अरविंदपत्रें ॥ पाहूनिमानुनितिचींचविशालनेत्रें ॥ घालीनअंजनअशा
मतिनेंतटाकीं ॥ आहावृथाउतरलोंभिजलोंविलोकीं ॥ ७८ ॥ हंसावि
लोकुनिसुधाकरअष्टमीचा ॥ म्यांमानिलानिटिलदेशतिचाचसाचा ॥ शं
ख[३]द्वयींधरुनिकुंकुमकीरवाणी ॥ लावावयातिलकलांबविलास्यपाणी ॥
॥ ७९ ॥ दिंडी ॥ भलामाझातूंहंसगडीराया ॥ विरहदुस्तरविस्तार
निस्तराया ॥ चित्तनेघेमजतूजजाह्मणाया ॥ तें[४]चिवाहनतरितूंकरीं
फिराया ॥ ८० ॥ असेंबोलोनीनळेंरंजवीला ॥ अंजुळीमाजीहंसबैस
वीला ॥ गमेचंपककुसुमौघहारझेला ॥ पाठवायायुवतीससिद्धकेला ॥
॥ ८१ ॥ त्वरितपुनरागमअसोतुझायेथें ॥ झेंपघालींसुखरूपगगनपं
थें ॥ नकोविसरूंआह्मांसिअसोंयेथें ॥ वदुनिधरिजेगहिंवरामहीनाथें ॥
॥ ८२ ॥ बरेंयेतोंह्मणवूनिहंसबोले ॥ उडुनिजातांबहुशकुनतयाझाले ॥
पवनचंचळमधुबिंदुमुखींआले ॥ वामभागींउभयतांगरुडगेले ॥ ८३ ॥
उडतहोतेखगवायसादिजाणा ॥ तयांभासलाहंसतोससाणा ॥ नभामा
नूनीनिकषपाषाणा ॥ स्वर्णरेखातेंतेजमनींआणा ॥ ८४ ॥ असातोहं
सनभामाजिधांवे ॥ तयाविदर्भदेशींझेंपावे ॥ तेथकुंडिननगरासमीपपावे ॥
राजप्रासादींगोपुरींविसावे ॥ ८५ ॥ श्लोक ॥ खगमगनगरीचेगोपुरींझें
पघाली ॥ मृदुपवनगवा[५]क्षींबैसतांझोंपआली ॥ तदुपरिज[६]वशालीवेंघला
चंद्रशाला ॥ निरखिविततशालाराजधानीविशाला ॥ ८६ ॥ चूर्णिका ॥
सकळभुवनललामायमाना ॥ माना[७]धिकविभवधनिकसदनशतविराज
माना ॥ कलशजनि[८]तमुनिचकितजलधिशरणातिविस्तृतपरिखांतरीपा
यमाना ॥ चंद्रशालाविजितसुरविमाना ॥ जिचे[९]सौधेंगगनमंडपाधारस्तं
भचिमाना ॥ लावितींतेजलदानिजमाना ॥ वासवचापजयांसकमाना ॥
ऐसींकुंडिननामधेयनगरीराजहंसेंपाहिली ॥ श्लोक ॥ कोणीवणिकूजन

१ पक्षीविशेष. २ श्लेषानें सूर्य असा अर्थ घ्यावयाचा. ३ दोन्ही गालांस. ४ चित्त. ५ खिडकी. ६ वेगवान्. ७ मान होत नाहीं असें. ८ अगस्ति. ९ मंदिर, वाडा.

विकीतुळितांतराजे ॥ कस्तूरिकातिजसवेंअलिनीविराजे ॥ दोन्हीसमा ननिरखीविकणारदेतो ॥ घेणारतोनसमजोनिउगाचघेतो ॥ ८७ ॥ तेणेंत सेंनगरतेंधरितांनिडोरीं॥तेथेंविलासवनएकदिसेपुढारीं॥जेथेंसुशीतळमहीत ळसांद्रसोई॥ जाईजुईफुलमईबहुअंबराई ॥ ८८ ॥ पद ॥तयावनींखेळेभूपसुता ॥ध्रु०॥ खेळविताबहुमेळविलासखिमेळतयासहिता॥ १ ॥ राजसतेद्विजराजमुखीगजराजगतीललितां ॥ २ ॥ ध्यातअसेनळराजकथारघुनाथकवींद्रनुता ॥ ३ ॥ श्लोक ॥ तोमंडळाकृतिफिरेउतरावयाला ॥ भैमीमुखेंदुपरिवेषह्मणोंतयाला ॥ तेथेंमहीवरिकसाखगवैसताहे ॥ तेंसुंदरीनिजकुतूहलजेंविपाहे ॥ ८९ ॥ जोबैसतांचपळपक्षपुटींधरेला ॥ हाणीतसेफडफडांध्वनिहोउदेला ॥ पाहेतयाखगवरासिवराननाहे ॥ मानीमनींनवलहीमगबोलताहे ॥ ९० ॥ असापक्षीलक्षीबहुविहगलक्षींनमिळता ॥ सुवर्णीजोवर्णींवदकवणवर्णीकवयिता ॥ अगाईहाबाईत्वरितवरिजाईलपळुनी ॥ धरूंजातेंहातेंहळुहळुतयातेंनकळुनी ॥ ९१॥ ऐसेंवदेमगतयासधरावयाहे ॥ तेहोयहंसगमनापहिलीचआहे ॥ वाजेचनावलयनूपुरनादनोहे ॥ तोतद्गतीसानिरखूनिकसानमोहे ॥ ९२ ॥ हेमंदमंदपदसुंदरकुंददंती ॥ चालेजसामदधुरंधरइंद्रदंती ॥ हंसाधरूंजवळिंजायकृशोदरीते ॥ निष्कंपकंकणकरासिपुढेंकरीते ॥ ९३ ॥ गवसलाचतसाखगभासला ॥ तरितदीयसखीजनहांसला ॥ मगसवेंचबुझावुनिहांकिला ॥ उडविलाचिपिटाळुनिटाकिला ॥ ९४ ॥ कांहींउडोनिगगनींमगनीटयेतो ॥ नाहींचदूरनसमीपबसेतसातो ॥ पाहेसुधाकरमुखीकलहंसराया ॥ लाहेमनोरथतयासपुन्हाधराया ॥ ९५ ॥ सवाई ॥ हंसधरीनह्मणोनिमनोरथहामजहोयविनोदतुह्माला ॥ हाकलहंसपिटाळवितांहिपुन्हाउडवालतयाविहगाला ॥ जापरत्याचतुह्मीनलगेचअसेंवदुनीनृपराजसुताते ॥ राहविलासखिचाजनआपणमात्रतयासधरूंमगजाते ॥ ९६ ॥ श्लोक ॥ रागेजलीअरुणकांतिविराजवीते ॥ हेएकलीसुतनुचंद्रकलातसीते ॥ गेलीहळूचकलहंससमीपकेला ॥ कांहींपुढेंफडकलाअवलोकिजेला ॥ ९७ ॥ आणीकहीपदनवाजतमंदचाले ॥ जोचालतांपदरसांवारिलानहाले ॥ हेहीकरीनिजकरींखगसांपडेसा ॥ तोहीहळूहळुचहोयपलीकडेसा ॥ ॥ ९८ ॥ मदगजगमनेनेंमागुतीचालकेली ॥ विनततनुलताहेतत्समी

१ दृष्टांत. २ झाडी. ३ चंद्र. ४ स्त्री. ५ खेळ. ६ चंद्रमुखी.

पासनेली ॥ पुनरपिफडकेहाफारसादूरनाहीं ॥ जवळिजवळिऐसाभा
सलाहंसकांहीं ॥ ९९ ॥ हंसेंतसीचतुरसंमतयुक्तिकेली ॥ तेचालवीत
सुतनूबहुदूरनेली ॥ छायातियेशिदुसरीतिमरीवनाळी ॥ जेसांवळीयुव
तितुल्यदिसेनिराळी ॥ १०० ॥ तयावनांतएकली ॥ विलासिनीविलो
किली ॥ मदेंभरोनिडोलतो ॥ तियेसहंसबोलतो ॥ १०१ ॥ दिंडी ॥
भूमिभागींफिरणारतूंतुलामी ॥ कसासांपडेनसांगगगनगामी ॥ बाळ
बाळेजरिहोयचंद्रकामी ॥ हस्तत्याचालागेलकायसोमीं ॥ १०२ ॥ क
सेंनांदेतारुण्यतुझ्यादेहीं ॥ बाल्यगेलेंतेंनेणसीचकांहीं ॥ उगवतांहीस
हस्रभानुपाहीं ॥ कायनलिनीसंकोचजातनाहीं ॥ १०३ ॥ असोसां
पडतोंतुझ्याकरामाजी ॥ पुन्हासुटकाकारितेसकायमाझी ॥ कसापातेजूं
बाळबुद्धितूझी ॥ स्त्रीस्वभावेंबहुआणशीलबाजी ॥ १०४ ॥ आर्यागी
ति ॥ पाषाणरूपहातें ॥ भ्रमवितयातेंधरूनितद्देहातें ॥ जींवंतहीगव
सला ॥ समजतियेचेगृहींचतोमगवसला ॥ १०५ ॥ श्लोक ॥ चतुरनर
जसाहाबोलतोहंसतैसा ॥ तरिनधरिमृगाक्षीविस्मयींभावकैसा ॥ पळु
निमजनिखंदीतीसतोखेदनाहीं ॥ शिणहिविसरलीतेबोलतीहोयकांहीं ॥
॥ १०६ ॥ दिंडी ॥ कोणतूंगाकोठीलकवणियाचा ॥ कसाजालातवदेह
सोनियाचा ॥ कशीआलीहीतूजमनुजवाचा ॥ कायभाग्योदयतूंचिया
वनाचा ॥ १०७ ॥ धरिलपाहिलसोडीलअसापाहीं ॥ मजवर
ताविश्वासतुझानाहीं ॥ असोपुसतेंतेसांगकथाकांहीं ॥ जाइंअथवा
मगयाचवनींराहीं ॥ १०८ ॥ असेंबोलोनीमौनधरुनिराहे ॥ कायबोलतो
हंसअसेंपाहे ॥ तदात्याचावचनौघअसावाहे ॥ राजकन्येतूंआयकेंगि
राहे ॥ १०९ ॥ ब्रह्मदेवाचेबहुविमानवाही ॥ हंसआहेतऐकिलेतुवांही ॥
तयावंशींसौवर्णदेहहाही ॥ ज्यासमानसखिसर्वमान्यनाहीं ॥ ११० ॥
श्लोक ॥ मंदाकिनीमधिलजींकनकारविंदें ॥ तींजेवितोंमृदुलनालमृ
णालकंदें ॥ आह्मीअसोंनृपसुतेतरिकांचनाचे ॥ जेंकार्यतेंधारिलकींगु
णकारणाचे ॥ १११ ॥ जोमानसींविहरतोविहरोपरीतो ॥ कांआमुची
कुळेंसतीअसतीकरीतो ॥ राखींनळानिजयशोमयहंसराया ॥ आलोंमहीवर
फिरादअशीकराया ॥ ११२ ॥ मीगुंतलोंनळमहींद्रगुणौघपाशीं ॥ सेवे
सहीमगकरोनितयाचपाशीं ॥ आलोकुनीकवणयाचतुराननाचे ॥ लो

१ चंद्रप्राप्तीच्छु. २ आकाशगंगा. ३ मानससरोवरीं, पक्षीं मनांत. ४ कीर्ति. ५ अपकीर्ति.

केशवाविभवहीचतुराननाचे ॥ ११३ ॥ गंगोदकींघडिघडीसबुडीसदेतों ॥ पंखासिशीतळकरोनितसाचयेतों ॥ तेणेंनळाशिकारितेंमगवीजनातें ॥ बाळेतसानधरितोसुरतश्रमातें ॥ ११४ ॥ एकांतलेखनहिवाचनहीकरीतो ॥ माझीतनूद्युतिसमीपतदाधरीतो ॥ याकारणेंनळमलाबहुआप्तमानी ॥ तोसांगतानिजमनोरथहोयकानीं ॥ ११५ ॥ आधींचनैषधकथानवनीतभेला ॥ होतांअलंकरणरूपइच्याजिभेला ॥ हंसोदयेंविघरतांअधरींधरीते ॥ स्वीकारितांवचनतेंमगआदरीते ॥ ११६ ॥ दिंडी ॥ नळेंतुजशींएकांतकायकेला ॥ तोचिऐकायाजीवहाभुकेला ॥ तयाबोलोनींनिववियाभुकेला ॥ ऐकवावेंमजह्मणुनिनायिकेला ॥ ११७ ॥ नळाशींजोएकांततुझातोकां ॥ प्रकटकीजेम्यांसांगइतरलोकां ॥ धन्यडोळेनकरोनितदालोका ॥ नळकथेनेंहेकर्णधन्यहोका ॥ ११८ ॥ निषधराजींहेफारादिसेराजी ॥ असेंहंसेंजाणोनिमनामाजी ॥ बोलिजेली नळराजकथाहेजी ॥ भलाहेजीर्वत्याशिह्मणेहंजी ॥ ११९ ॥ नळह्मणालामजसरळधरुनिबाहीं ॥ तुलाकोठेंहीवंकअटकनाहीं ॥ सकळभुवनें बरिफिरुनिराजगेहीं ॥ एकनवरीमजयोग्यबरीपाहीं ॥ १२० ॥ श्लोक ॥ एकांतहाचवदलातुजजाणबाळे ॥ तूंसांगतोवरतुलारुचलारसाळे ॥ येणेंपरीपरिसतांचतयाअनन्या ॥ तेवोलतेचतुरसुंदरराजकन्या ॥ १२१ ॥ मीजाणदेवनळहीस्वकरींधराया ॥ सांगेनकायचतुरामजलाजजाया ॥ काळेंकरूनिसुखजोंवरिहोयलेखीं ॥ हेंबोलणेंखगमनाउभयार्थलेखीं ॥ ॥ १२२ ॥ श्लेषशब्देंइणेंभावसांगीतला ॥ नैषधाधीशतोनाथमागीतला ॥ होयजाणीयलीघेत्रपाकंचुला ॥ हंसबोलावयाहालवीचंचुला ॥ १२३ ॥ गांठ्याळजेंत्हृदयसांद्रनहोयज्याचें ॥ नामेंचिदेवनळकार्यनसेतयाचें ॥ धत्तूरहाकनकनामसदाधरीतो ॥ होईलकायरसिकाकनकापरीतो ॥ १२४ ॥ तीबोलतेयुवतिलाजमनींदडाली ॥ होतीतुवांविघरतांमनहीउडाली ॥ आतां वरूंनळवरासितुलानवाजूं ॥ गाजूंतुझीस्तुतिकरूनिकशासलाजूं ॥ १२५॥ परिसुनिवचऐसेंजेंइणेंबोलिजेलें ॥ पतगकुलवतंसेंअंतरींध्याइजेलें ॥ परवशहृदयाहेनैषधेंराजहंसें ॥ ह्मणुनिसमजताहेबोलिजेराजहंसें ॥ १२६ ॥ दिंडी ॥ जशीरंजलीसितूंनिषधभूपीं ॥ तसातोहीरंजलातुझ्यारूपीं ॥ दैवघटनेंअन्योन्यव्हालसोपीं ॥ तुह्मीनांदालसत्यहेंनिरोपीं ॥ १२७ ॥

१ पंखा. २ गोळा, ३ सूर्योदयें. पक्षीं हंसागमनानें. ४ वितळतां. ५ दूत. ६ हंसें.

कोणयोजावीनोवरीनळाला ॥ ब्रह्मदेवानेंहाविचारकेला ॥ तुझानामाक्षरसंघघेइजेला ॥ असेंभासतसेमाझियामनाला ॥ १२८ ॥ श्लोक ॥ नळरहितवराशींतूजयोजूनिपाहे ॥ तरिमगविधिऐसाकोणतोमूढआहे ॥ अचतुरनरतोहीजाहल्याजेवितांकीं ॥ सळमिसळकरीनासर्वथाक्षीरताकीं ॥ १२९ ॥ दिंडी ॥ कशालाहेंबोलणेंकाययेणें ॥ तुवांवरिलानळराजतूंहितेणें ॥ सफळमाझेंहेंयेथवरीयेणें ॥ राजकन्येनीरोपमलादेणें ॥ १३० ॥ चतुरसुंदरतोतरुणनिषधराजा ॥ तुवांराजीकेलाचतूंघराजा ॥ धन्यवैदर्भीदैवयोगतूझा ॥ बोलमानींयथार्थमनींमाझा ॥ ॥ १३१ ॥ जाउनिऐसेंतूंबोलराजहंसा ॥ तुझीदासीजाहलेंराजहंसा ॥ नकोचिंतातूंकरूंअरिध्वंसा ॥ ऐकशुभ्रांशुवंशजावतंसा ॥ १३२ ॥ नकोपाहूंतूंनोवरीनळाशी ॥ मीचभावेंहोईनसत्यदाशी ॥ जरीयावेंआतांचितयापाशीं ॥ गोष्टभासेविपरीतलौकिकाशी ॥ १३३ ॥ श्लोक ॥ करुनिमजरवानाराजसेतूजसाठीं ॥ नृपतिनिरखिमाझीवाटआरामवाटीं ॥ बसवुनिनिजपाठींतूजनेईनतेथें ॥ परिचुकुरतुझेहेलोकहोतीलयेथें ॥ १३४ ॥ येरीकडेनृपतिधाडुनिराजहंसा ॥ तोबैसलाकरितआपणतत्प्रशंसा ॥ येईलशीघ्रघटनाकरुनीतियेची ॥ होईलभेटिमजआजतयेप्रियेची ॥ १३५ ॥ आरामींविरहोत्करेंतरुतलींथाराकरोनीस्वयें ॥ वाराघेतबसेतपेतपनसातारापतीनिश्चयें ॥ माराचाशरमारनावरिह्मणेदाराघडेतीकशी ॥ हाराजीवदलाक्षमाधवजनोद्धाराकुपाहोअशी ॥ १३६ ॥ तोंचिन्हेंशुभपाहुनीनृपह्मणेलाभेललाभावळी ॥ आलासन्मुखराजहंसानिरखीवाहूयुगेंआंवळी ॥ बोलेमंजुळवाक्ययेथवसलेंलावूनिलत्थ्यानरे ॥ जालेंवृत्तसमग्रसांगुनिकरींहंसासमाधानरे ॥ १३७ ॥ दिंडी ॥ कायवदलीतुजसवेंहंसराया ॥ मान्यझालीकींतीमलावराया ॥ कधींभेटेलनिजकरींधराया ॥ विरहबाधामजनयेआंवराया ॥ १३८ ॥ हंसबोलेनृपराजसगुणसारा ॥ माळघालीतेतीतुलाउदारा ॥ तुझ्याध्यानीं जाहलीजेंविवारा ॥ सत्यमानींतीहोयतुझीदारा ॥ १३९ ॥ जाइंनगरातूंनृपाकृपाराशी ॥ पत्रयेतांचीजास्वयंवराशी ॥ स्वयेंयेतेचालोनिमंदिराशी ॥ फारवदणेंनलगेसुखोत्कराशी ॥ १४० ॥ बरेंयेतोंह्मणोनिपायहातें ॥ नमुनिचालेसप्रेमतोगृहातें ॥ नृपानिघालासहचमूनिजपुरातें ॥ हंसध्यानींलावुनीअंतरातें

१ राजश्रेष्ठा नळा, २ चंद्रवंशभूषणा, ३ विरहाधिक्य.

॥ १४१ ॥ जनकतनयेशींपवनतनयसातो ॥ वदुनिवेगेंउड्डाणनभींघेतो ॥ नळापाशींवृत्तांतनिवेदीतो ॥ स्वधामातेंपावोनिसुखीहोतो ॥ १४२ ॥ असोऐशीहेकथासौरसाची ॥ श्रवणकरितांबहुगोडगमेसाची ॥ धन्यलीलात्याऐकनैषधाची ॥ प्रकटवाणीरघुनाथपंडिताची ॥ १४३ ॥ असोआल्याइजवळिसख्याऐशा ॥ बोलतीत्यामगतीससकळकेशा ॥ हंसधरुनीपरिपूर्णतुझीआशा ॥ कायगेलातोउडुनिगगनदेशा ॥ १४४ ॥ श्लोक ॥ धरुनिकरसखींनींसौधशालेंतनेली ॥ खगवचनमधूनेंजेमनींमोहिजेली ॥ नळविरहभरानेंपोळ्ळीगुप्तरूपें ॥ नवलकनकशीतेगौरहींतप्तरूपें ॥ १४५॥ होणारजोवरतदीयवियोगदाही ॥ सांगावयासहिनयेलपवावयाही ॥ यासांगवीमदनलाजनसांगवीतें ॥ कींयादुहींत[१]शिणलेंमनरंगवीतें ॥ १४६ ॥ नरंजेकारंजेंनिरखुनिफणीतिफणफणी ॥ मुदेनेंमोदेनानलगुणगणींजेगुणगुणी ॥ नबैसेजेसेजेवरिनपरिसेंजेंशुकगिरा ॥ ननाहेमानाहेनधरिललनहितुदुसरा ॥ १४७ ॥ लज्जावतीयुवतिहेवडिलासिधाके ॥ झांकीतसेविरहपावकतोनझांके ॥ जोपंजरींलपविलावसनांतराळीं ॥ तोझांकिलागगनदीपतरीझळाळी ॥ १४८ ॥ तीचेमनींनळमनोभववीरहोते ॥ होतांतयांशिकथिलेंजथिलेंअहोते ॥ त्यांहींचतेदुखविलीसुतनूनिजेली ॥ मूर्छावतीनिजजनींअवलोकिजेली ॥ १४९ ॥ गजबजबहुझालीमायधांवोनिआली ॥ धरुनित्द्दयदेशींतीजलासेजकेली ॥ करितिविझणवारेत्यासख्यावेगळाल्या ॥ वडिलवडिलदायाजाणत्याहीमिळाल्या ॥ १५० ॥ आर्या ॥ तेशीतळोपचारीं जागीझालीहळूचमगबोले ॥ औषधनळगे[२]मजला परिसुनिजननीवरेंह्मणुनिडोले ॥ १५१ ॥ दिंडी ॥ मूलउपवरहेजाहलीइयेला ॥ पाहिजेकींवरयोग्यपाहिजेला ॥ असेंऐकोनीवधूचियाबोला ॥ सैंवराचामगयत्ननृपेंकेला ॥ १५२ ॥ नगरसारेंशृंगारविलेंतैसें ॥ भूमिलोकींवैकुंठदिसेजैसें ॥ लिखितपाठविलेंसकळनृपांकैसें ॥ तुह्मींयावेंजासैंवरासिऐसें ॥ ॥ १५३ ॥ निषधराजासीलिखितपाठवीतो ॥ प्रतिद्वीपींभूपतिसहीलिहितो ॥ अशायत्नींलागलानृपअहोतो ॥ पुढेंपरिसावृत्तांतकसाहोतो ॥ १५४ ॥ ऋषीनारदअसतांनभोविहारी ॥ दिसेवैजयंतीजयामनोहारी ॥ मणीरमणीयकनककलशभारी ॥ सुरपतीचाजोसौधमहाभारी ॥ १५५ ॥ तयाप्रासादीं जायऋषीपाहे ॥ सभाकेलीदेवेंद्रबैसलाहे ॥ फारआदरिलेंतयादेवरायें ॥

१ विकल्प. २ नळगे ह्मणजे नको. पक्षीं औषध नळ, भगे.

अर्घ्यपाद्यादिककरुनिविनतकायें ॥ १५६ ॥ श्लोक ॥ समुद्रोद्भवाअप्स
रासाठकोटी ॥ जयांचीद्युतीतेरतीलाहिलोटी ॥ विधीनेंतशात्यातुळूंपाहि
जेल्या ॥ जियेशींहिळूजाहल्याउंचगेल्या ॥ १५७ ॥ उपवरदमयंतीजाहली
नोवरीते ॥ कवणवरकळेनाहेजयातेंवरीते ॥ दृढतरनिजलज्जागव्हरींसिंह
केला ॥ जिवलगहिसखीलाजोनसेसांगिजेला ॥ १५८ ॥ दिंडी ॥ नवेतरणे
नृपवरतीजसाठीं ॥ मोहिलेतेकरितातियत्नकोटी ॥ कलहवार्ताहीमानि
तातिपोटीं ॥ तयायुवतीचीआसतयांमोठी ॥ १५९ ॥ असेंनारदबोलोनितो
निघाला ॥ जायत्दृदयासीमानल्यास्थळाला ॥ थोरचिंतामगहोयसुरेंद्रा
ला ॥ ह्मणेकैसीतेवरिलआपणाला ॥ १६० ॥ वरुणपावकयमइंद्रहेमिळा
ले ॥ असेचौघेहीरथारूढझाले ॥ महीलोकाशीयावयानिघाले ॥ तया
कुंडिननगरासमीपआले ॥ १६१ ॥ श्लोक ॥ तंवतयाचवघांसतयापथीं ॥
निषधनायकयेतदिसेरथीं ॥ तरुणसुंदरजोचतुरोग्रणी ॥ अतुळवैभवराज
शिरोमणी ॥ १६२ ॥ निरखुनिनिषधेंद्राइंद्रतोबोलताहे ॥ युवतिउभयता
हीलभ्यआह्मांसिनोहे ॥ वरिलजरिनळालातेतयालाभलीजे ॥ नवरित
रिअह्मासीमूढतेकायकीजे ॥ १६३ ॥ नळातेंपाचारीसुरपतिविचारीकुशळ
तो ॥ ह्मणेआह्मापाशींतवगुरुविलासीनिवसतो ॥ खुणात्याच्याज्याज्या
तुजजवळिराजानिरखितों ॥ खरातूंतद्वंशीह्मणउनितदंशीसमजतों ॥१६४॥
तोवन्हितोवरुणतोयमइंद्रगामी ॥ झालोंतुलासकळहेविदितस्वनामीं ॥
बोलेमहीरमणहानळचंद्रवंशी ॥ वंदीपदासतुमच्यातुमचाचअंशी ॥ १६५॥
॥ दिंडी ॥ नळाकोठेंजातोसिअसेंबोले ॥ नळेंइंद्रासीअसेंबोलिजेलें ॥ भी
मभूपेंहेलिखितपाठवीलें ॥ सैंवरालागींयेइजेवहीलें ॥ १६६ ॥ बोलताहेदे
वेंद्रनृपवराला ॥ नैषधातूंआलाशिसैंवराला ॥ समजआह्मीतुजजवळियाच
नेला॥करूंआलोंमनिंधरुनिकामनेला॥ १६७ ॥ श्लोक ॥ जेहेदिशापतिविशा
लयशातशाला ॥ आशावशाकुवलयांतदशाकशाला ॥ हाबोलतूंनवदतू
जसमीपयेतों ॥ आह्मीमखींनिजमुखींअवदानघेतों ॥ १६८ ॥ केलाविचा
रत्दृदयींनळराजयानें ॥ हाजीवहीधनहिदेइनानिश्चयानें ॥ देवेंद्रदेजरि
ह्मणेलकदापिभैमी ॥ तेदेववेलमजकायकरीनगेमी ॥ १६९ ॥ दिंडी ॥ ह्मणे
राजेंद्रतयादेवदेवा ॥ कायआज्ञाजीकायकरूंसेवा ॥ वीरसेनाचाथोरपुण्य
ठेवा ॥ मजमिळालातोदर्शनाख्यमेवा ॥ १७० ॥ श्लोक ॥ बोलेसुराधि

---

१ हलक्या. २ चतुरशिरोमणी. ३ पूर्वज. ४ कानाडोळा.

पंनराधिपतीसराया ॥ भैमीजसीमजवरीलतसेंकराया ॥ बोलावयासति जशींतिचियाघराजा ॥ तूंबोलकाचतुरकेवळकायराजा ॥ १७१ ॥ मगह ळुचसुरेंद्राबोलिजेभूपतीनें ॥ मजनिजसुमनाचीघातलीमाळतीनें ॥ त्दृदय तरितियेचेंसांद्रजालेंसुवासें ॥ चलितनकरवेतेंकोणत्याहीप्रयासें ॥१७२ ॥ दिंडी ॥ पुन्हाबोलेदेवेंद्रनृपवराया ॥ तुलाजालेंवशत्दृदयतिचेंराया ॥ तरिच आलोंहेयाचनाकराया ॥ तुझ्यावाक्येंआह्मांसितेवराया ॥ १७३ ॥ श्लोक ॥ दातव्यहीस्ववशआपणजाणताही ॥ पर्यायेंउत्तरवदेचनदेचकांहीं ॥ दाता असाशठकसाठकसाकदापि ॥ जोयाचकावरिदयानकरीचपापी ॥ १७४ ॥ गहिंवरतगळाहीचावळेजीभवाळे ॥ विकळपणशरीरींकंपहीयानिराळे ॥ धनिकविमुखहोतांअंतरींशोकराहे ॥ हरहरमजभासेयातनायाचनाहे ॥ ॥ १७५ ॥ भांबावलाधनमदेंभलतेंचबोले ॥ तोबोलहीसरसमानुनिलोक डोले ॥ मांसेंकरूनिफुगलागळसाचभावे ॥ ज्यादीनमीनधरितांवळसा चपावे ॥१७६ ॥ दिंडी ॥ असेपरिसोनीबोलवासवाचे ॥ तयानळराजा कायवदेवाचे ॥ तुह्मीजाणतेथोरथोरसाचे ॥ असांसाक्षीतुह्मिमाझियामनाचे ॥ १७७ ॥ ज्याशिजेथेंसामर्थ्यनसेत्यातें ॥ कसेंतेंकार्यतुह्मीसांगिजेतें ॥ बाळतान्हेंउचलीलकायजांतें ॥ बोलणाराचेंमोलफोलजातें ॥ १७८ ॥ सातवंकांहीपलीकडेहोतें ॥ राजकन्येचीभेटकशीहोते ॥ त्यजुनिराज्यत्व दूतताकशीते ॥ धरावीम्यांत्दृदयासिजेकशीते ॥ १७९ ॥ श्लोक ॥ बोलेसुरेंद्रनृपसौधसुखेंफिराया ॥ आकारगुप्तवरदेइनदेवराया ॥ जायींवि दर्भवसुधेससुतेसशोधीं ॥ आह्मांशितेतरिवरीलतुझ्याचबोधीं ॥ १८० ॥ ओंव्या ॥ इंद्रत्रैलोक्यनायक ॥ तोहीझालासेयाचक ॥ दाक्षिण्यानेंभूपाळक ॥ यांच्यावाक्येंगुंतला ॥१८१॥ बरेंह्मणेनीउत्तरें ॥ रथावरोनिऊतरे ॥ तयाराजपु रींभरे ॥ शोभातेथीलपहातो ॥ १८२ ॥ श्लोक ॥ तोजाहलानृपवरास्थिरदूत भावीं ॥ मानीचनायुवतिच्याविरहासभावी ॥ कुंभोद्भवेंतारिमहोदाधिपानकेलें ॥ दुर्वारवाडवशिखेसनमानिजेलें ॥ १८३ ॥ प्राणापरीचत्दृदयींनगरांतरीं तो ॥ गुप्तस्वरूपनलरूपतदाधरीतो ॥ बंकींरिघेतंवतयादिसतातिबंके ॥ पंकेरुहास्यनदिसेचितयांनशंके ॥ १८४ ॥ ओंव्या ॥ तयाराजसौधांतरीं ॥ शोभापाहेपरोपरी ॥ कोठेंआहेतेसुंदरी ॥ धुंडावयालागला ॥

१ मिष. २ अगस्तीनें.

॥ १८५ ॥ कोणीयेकदोघीदूती ॥ तेथेंअन्योन्यबोलती ॥ येथेंआहेद मयंती ॥ जाईंबोलेनियेईं ॥ १८६ ॥ तिजसवेंसौधांतरीं ॥ राजा जायअंतःपुरीं ॥ तेथेंदेखिलीसुंदरी ॥ जैसापूर्णचंद्रमा ॥ १८७ ॥ सुमन सेजेच्यापलंगीं ॥ बैसलीसेतन्वंगी ॥ सख्याखेळतातीसंगीं ॥ बहुअप्सरा त्याजैशा ॥ १८८ ॥ श्लोक ॥ प्रगटतिजपुढारांजाहलाराजमौ[1]ळी ॥ पदरवरिनघेतांहारतैसाझळाळी ॥ निजत्द्दयनिवासीकायबाहीरआला ॥ निरखुनिदमयंतीतेविमानीतयाला ॥ १८९ ॥ गजवजोनिसमस्तातिच्या सख्या ॥ गजगमाउठल्यातिजसारिख्या ॥ पदरसांवरितांनृपबाळिका ॥ झळकतीत्द्दयींमणिमाळिका ॥ १९० ॥ कोणीयेकसखीविलोकुनिनळक्षो णीश्व[2]रामोहिली ॥ कोणीततनुकांतिसिंधुपतितद्रो[3]णीपरीपोंहली ॥ कोणी हामजलाननाथह्मणुनीलोणीतशीपाझरे ॥ कोणीएकतयासलाजुनिविरेको णीवियोगेंझुरे ॥ १९१ ॥ रामातेंजनकक्ष्मापतिसुतारामां[4]जशीरेवती ॥ कामारी[5]सनगाधिराजत[6]नयाकामासिजैशीरती ॥ यामानूनितसीविदर्भदुहि तारामामनींभाविते ॥ हामाझात्द्दयाब्जसूर्यह्मणुनीत्यामानिनीबोलते ॥ १९२ ॥ साकी ॥ कोणतुह्मीकवणाचेकोठुनियेथेंकांआलांहो ॥ कायनिमित्तें दिधलामजलाहानिजदर्शनलाहो ॥ अटकनकेलीतुह्मांसियेतांत्यासातांही वकीं ॥ हींमाझ्यानयनाचींसुकृतेंविशेषमीहेंशंकीं ॥ संभवलांकवणाचे वंशींसांगाहोअकळंकीं ॥ उभेअसांकांभागतसांहोयाबैसापर्यंकीं ॥ १९३ ॥ श्लोक ॥ राजेअसालतरिधन्यवसुंधराहे ॥ शोभालदेवतरिनाकयथार्थआहे ॥ भोगीतुह्मीउपजलांजरिनागलोकीं ॥ खालींअसोनिसकळांवरिहोयतोकीं ॥ १९४ ॥ साकी ॥ दुग्धपूरनसतांनिजरूपींक्षीरासिंधुतोजैसा ॥ वसंतआलानाहींतरितोउद्यानभागजैसा ॥ अमृतकराचाउदयनहोतांरजनी समयोजैसा ॥ तुमच्याविरहेंआजिजाहलाकवणदेशतोऐसा ॥ १९५ ॥ ॥ श्लोक ॥ भूपाळजोममनोमुकुरींउभासे ॥ तोनैषधेंद्रतुमचाअनुबिंब भासे ॥ रूपेंतरीचदिसतातिदिगंतराळीं ॥ तींहींकसींह्मणवितोल वुह्मांनिराळीं ॥ १९६ ॥ साकी ॥ सरसद्युतिपदकुलशिरसाचेंमृदुकुलले स्वभावें ॥ चालवालकितिदूरतयातेंअदयत्द्दयभावें ॥ कर्णयुगुलहेंध

---

१ राजांत श्रेष्ठ असा नळ. २ भुगति. ३ होडी. ४ बळरामास. ५ शिवास. ६ पार्वती. ७ आरशांत.

न्यकरावेंसांगुननीजनावें ॥ स्तवनकरीरघुनाथतयाचेंकवनआदरावें ॥
॥ १९७ ॥ श्लोक ॥ तुजवरिमनईचेंयापरीकांइयेला ॥ त्यजसिसुमशरानें
हाअसावोधकेला ॥ तृणकणगणिजैसेंत्यासिधैर्येंगणीतो ॥ युवतिसिमग
बोलेराजचूडामणीतो ॥ १९८ ॥ आहेसकींसुखवतीकमनीयेलीळे ॥ नि
श्चितकींत्दृदयहोयतुझेंसुशीळे ॥ आतांनकोचअवलंबविलंबनाचा ॥ हेजी
वमीसमजमुख्यसुराधिपाचा ॥१९९॥ जोधरीनिजकरींशतकोटी ॥ ज्याशि
नम्रसुमनःशतकोटी ॥ तोसुरेंद्रहितुलानतयाची ॥ हाअसोवरतुलांनतया
ची ॥ २०० ॥ घनाक्षरी ॥ तयाइंद्राकरींधरीं ॥ अथवातयाचेशेजारीं ॥
नांदेजोतेजोनिधीभारी ॥ तयावरींराजसे ॥ २०१॥ तोहीयेईनाजरी
मना ॥ तरीवरावेंशमना ॥ अथवाकरूनिकरुणा ॥ त्यावरुणावरींकीं ॥
॥ २०२ ॥ ऐसेंबोलतांभूपाळ ॥ कायबोलेतेवेल्हाळ ॥ कांहोबोलतांपा
ल्हाळ ॥ नामकुळसांगावें ॥ २०३ ॥ श्लोक ॥ बोलेनृपाळपुससीम-
जवंशनामें ॥ यावीणसांगतटलींतुझिंकायकामें ॥ आलोंसुधांशुमुखिजे
घटनाकराया ॥ तीतेंविचारुनिवरींसुरलोकराया ॥ २०४ ॥ घनाक्षरी ॥
बोलेसुंदरीतयासी ॥ स्ववंशनामनसांगसी ॥ तरिआह्मीपरपुरुषासीं ॥ व
दणेंमर्यादानोहे ॥ २०५ ॥ तिचापाहुनियांकोप ॥ कायबोलेनळभूप ॥
चंद्रवंशाचेंहेंरोप ॥ माझेंजाणराजसे ॥ २०६ ॥ महाजनाचाआ
चार ॥ निजनामाचाउच्चार ॥ करूंनयेहेंसाचार ॥ शास्त्राधार
आहेकीं ॥ २०७ ॥ पुन्हाबोलेतेसुंदरी ॥ चंद्रवंशीमहीवरी ॥ बहूआहे
ततेपरी ॥ नामेंघेतांजाणवे ॥ २०८ ॥ आर्या ॥ मीवासुदेवऐसें स्वना
ममुरहरवदेसकळवेदी ॥ आधारतोचिमानुनि निजाभिधानासिकवणन
निवेदी ॥ २०९ ॥ घनाक्षरी ॥ बोलेनैषधेंद्रवाचा ॥ नामहेजीवइंद्राचा ॥
कितीसाक्षेपनामाचा ॥ कायतेणेंकरिसीतूं ॥ २१०॥ केलाकायअंगीकार॥
बोलूंइंद्रासीनिर्धार ॥ तंवतेबोलेसुकुमार ॥ चंद्राकारवदनातें ॥ २११ ॥
श्लोक ॥ ऐरावतावरिबसोनिविमानदेशीं ॥जोसंचरेसुरपतीसुखसंपदेशीं ॥
मीभूमिकेवरिअसोनितयासकांहीं ॥ मागावयातरिकशीमजलाजनाहीं ॥
॥ २१२ ॥ घनाक्षरी ॥ नळावेगळाभ्रतार ॥ नलगेस्वप्नींहेंसाचार॥ऐसानि
श्चयविचार ॥ तंवराजेंद्रबोलतो ॥ २१३ ॥ टाकुनिइंद्राचासंभ्रम॥धरिशीकां

---

१ मदन. २ इच्छिण्यास योग्य आहे लीला जिशीं. ३ दूत. ४ साम्य. ५ यमाला.
६ हे चंद्रानने दमयंती. ७ जाणणारा.

तूंनळभ्रम ॥ जाईलविश्रामविभ्रम ॥ नसताश्रमहोईल ॥ २१४ ॥ तुझेंसौंदर्य पाहावया ॥ धरीसहस्राक्षकाया ॥ तयावरीदेवराया ॥ नळमायाटाकुनी ॥ ॥२१५॥ अथवातुजजोमोहला ॥ होऊंनेदीनैषधाला ॥ यास्तवत्याचइंद्राला ॥ माळगळांघालावी ॥ २१६ ॥ श्लोक ॥ येणेंपरीचअनळासियमाधिपासी ॥ पाशीसहीतरिवरींह्मणतांनृपासी ॥ आधारलेशनवदेनवसारसाक्षी ॥ होतेतयासिसुरनायकगुप्तसाक्षी ॥ २१७ ॥ ऐसाअवंचकवदोनिनृपाळ आला ॥ इंद्रादिकांसहिनिवेदितवृत्तजाला ॥ पाचारिलेमगमहींद्रविदर्भभूपें ॥ आलेसमस्तहिसभेसिसहर्षरूपें ॥ २१८ ॥ ओंव्या ॥ इंद्रादिकतेहीअधिप ॥ धरूनिआलेनळरूप ॥ सभेबैसलेअमूप ॥ जेथेंभूपशोभती ॥ २१९ ॥ आलानळहीभूपाळ ॥ कीर्तिरूपेंजोविशाळ ॥ तदादमयंतीविल्हाळ ॥ सखियांशींबोलते ॥ २२० ॥ नळराजहिरावरिला ॥ तोचिमनींम्यांधरिला ॥ सुरकिंवानरभला ॥ नवरींत्यातेंनिश्चयें ॥ २२१ ॥ ऐसेंबोलोनीसुंदरी ॥ बैसेशिबिकेभीतरीं ॥ आलीराजसभांतरीं ॥ बरोबरीशारदा ॥ २२२ ॥ बोलेशारदातियेला ॥ ऐकेंराजांच्यानामांला ॥ मनायेईलतयाला ॥ माळगळांघालींतूं ॥ २२३ ॥ श्लोक ॥ हाराजाऋतुपर्णनामधरिताहारावळीकंधरीं ॥ हाराहेशरयूसमीपनगरींहाराजसेआदरीं ॥ हाराजीवदलाक्षसद्गुणनिधीफाराजनाचामहा ॥ थाराहाचवरींरिपूंशिपरतेसारावयाचापहा ॥ २२४ ॥ येणेंपरीचबहुभूपनिवेदिजेले ॥ हीच्यामनासचनयेतिउगेचिठेले ॥ जेथेंवळीधरुनिपंचनळीबसते ॥ तेथेंविरंचितनयेसमवेतयेते ॥ २२५ ॥ घनाक्षरी ॥ बोलेशारदावचन ॥ येथेंबाईसावधान ॥ बरेंघालूनियांमन ॥ वरलाभेंसुखीहो ॥ ॥ २२६ ॥ श्लोक ॥ ज्याचींपदेंधरितिदेवशिरोललामीं ॥ स्वाराज्यतोमिरवितोगजराजगामी ॥ जोवज्रपाणिबहुलोचनकांतिभारी ॥ हा पाहिजेतरिवरींनळरूपधारी ॥ २२७ ॥ साहीलकोणसजणेबहुतेजयाचें ॥ मध्यस्थरूपधरितोहरिचेंयमाचें ॥ स्नेहाधरीअधिकहोयतमासिवारी ॥ हांपाहिजेतरिवरींनळरूपधारी ॥ २२८ ॥ संपूर्णतेसमजयास्तवदक्षिणाशा ॥ पाप्यासदंडधरितोकरितोविनाशा ॥ देहींजयामिरवतेघनकांतिभारी ॥ हांपाहिजेतरिवरींनळरूपधारी ॥ २२९ ॥ आधारहाचसजणेबहुजीवनाचा ॥ रक्षीदयेकरुनिमानऋषीजनाचा ॥ यादां

१ इंद्र. २ स्वर्गाधिपत्य. ३ इंद्र. ४ अग्नि. ५ यम.

सफारह्मणतीजनसौख्यकारी ॥ हाँ[1]पाहिजेतरिवरींनळरूपधारी ॥ २३० ॥ होतीलनंदनविलासजयासतोहा ॥ आहेधनंजयहिधर्महिजाणतोहा ॥ रत्नाकरींतुजविराजविताविहारी ॥ हाँ[2]पाहिजेतरिवरींनळरूपधारी ॥ २३१ ॥ शारदेसमगराजसुताहे ॥ शारदेंदु[3]वदनावदताहे ॥ शेवटीलनळहामजबाई ॥ मानलाबहुमनींसुखदाई ॥ २३२ ॥ ओंव्या ॥ तेंव्हांदमयंतीसुंदरी ॥ इंद्रादिकांनमस्कारी ॥ तयांबोललीउत्तरीं ॥ अमृतापरीसमधुर ॥ २३३ ॥ माझाभीमजैसापिता ॥ तैसेतुह्मीजीतत्वतां ॥ कराकन्यादानआतां ॥ नळनाथाचेकरीं ॥ २३४ ॥ श्लोक ॥ सुरसमस्तइच्यावरानिश्चयें ॥ सुरसमस्तअसेंवदलेस्वयें ॥ नळवराशिवरोनिसुखीअसें ॥ तुजनकोजनकोणह्मणेअसें ॥ २३५ ॥ मविचनासुखमनींकमनीयबाला ॥ मायेसहीविसरलीनपुसेचिबाला ॥ दूर्वादळींकदलिबंधमधूकमाळा ॥ तीणेंअलंकृतकरीनळकंठनाळा ॥ २३६ ॥ ओंव्या ॥ चौघेश्रेष्ठसुरेश्वर ॥ देतेझालेअष्टवर ॥ मस्तकींठेवोनीकर ॥ दोनदोनएकेकें ॥ २३७ ॥ देऊनियांतयावर ॥ स्वर्गभुवनागेलेसुर ॥ निराशहोऊनिनरेश्वर ॥ जातेझालेस्वस्थानां ॥ २३८ ॥ श्लोक ॥ नृपाळाचेमांडीवरिबसुनिमांडीहरिखते ॥ तयांपाहोंआलेजनसकळजालेहरिखते ॥ महावाद्येंनानानिनदहितनानामगघडे ॥ पितातीचापांटीभरधनहिवांटीबहुविडे ॥ २३९ ॥ ओंव्या ॥ नानापरींचेंमिष्टान्न ॥ चारीदिवसभोजन ॥ वधूवरेंमिरवून ॥ घरभरणीकराविली ॥ २४० ॥ राजानिरोपातेंघेत ॥ मगदमयंतीसमवेत ॥ आपुल्यानगरातेंजात ॥ नांदेआनंदभरें ॥ २४१ ॥ श्लोक ॥ लोकींसौरभकाव्यनाटककलालंकारचूडामणी ॥ सर्वांनैषधविद्वदौषधअसेविख्यातवाग्धोरणी ॥ हेत्याचीचटिकाटिकोनिघटिकाऐकेलजोआदरें ॥ बोलेत्यारघुनाथपंडितकवीभेटेहरीसादरें ॥ २४२ ॥ इतिरघुनाथपंडितविरचितनळदमयंतिस्वयंवराख्यानसमाप्त ॥

---

१ वरुण. २ नळ. ३ शरदृतूंतील पूर्णचंद्र.

रामजोशी.

जन्मकाळ शके १६८४–इ० सन १७६२.
मरणकाळ शके १७३४–इ० सन १८१२.

याचे प्रसिद्ध ग्रंथ.

अनेक प्रकारचीं लावण्यांच्या चालीचीं पदें.

त्यांतील कांहीं वेंचे.

लावणी १.

दोदिवसांचीतनुहेसाचीसुरतरसाचीकरुनिमजा ॥ गमजाकरितांमानिंउमजानाहेंसुखनपुढेंपडेलवजा ॥ भाईसावधऱ्हा ॥ ध्रु० ॥ आजउद्यांचापूरनद्यांचावयलगद्याचाबहरनवा ॥ उलटच्याझाल्याकुलटारांडामगकोठिलहोमालपुवा ॥ थाटबसायापाटरुप्याचेंताटत्यामध्येंदूधरवा ॥ धनावयालाबसेलघसरामगाविसराहोगोडखवा ॥ रांडापोरेंवंचकचोरेंजंवरमिळवितांतंवरथवा ॥ शितेंतंवरतींभुतेंभोंवतींकोणकुणाचासखाजिवा ॥ जोंवरिपैसातोंवरिबैसामंचकिंह्मणतिलघ्यालहवा ॥ बेटबिटीहातींनरचटींदेतिलहाखूपसमजाठिवा ॥ पातयांतकींघातहोतसेहातजोडितोंहरिसिभजा ॥ फुकासुखालामुकालकाथितोंनकालचादिनआजदुजा ॥ दोदिवसांचीतनुहे० ॥ १ ॥ भाईसावधऱ्हा ॥ कनकधनाचामदमदनाचावोसरल्यावररंगफिका ॥ रुकानपदरींविकालघरमगविलासभरजारिकुठनदुका ॥ गजरथघोडाकलगीतोडापाईंजोडालालझुका ॥ तोडाजाउनखोडायेइलबसलयेखादाधरमधका ॥ सुगंधशालानरमदुशालागरममसालापानपका ॥ हारतुरेहेवरेनपुढतीबुरेहालखेळालवुका ॥ कोकशालानाटकशालादासीयांचाध्यालमुका ॥ क्रामुकहोउनिकांमुकतांपरमार्थसुखालादेहविका ॥ कदममुलाजायांतभुलाजातुह्मानलाजामानिंसमजा ॥ दूतयमाचेमूतआणितिलनेलातुमचाबापअजा ॥ दोदिवसांची० ॥ भाईसावधऱ्हा ॥ २ ॥ पुरेकरायामौजातेथुनिफौजाझाल्याचिरवाना ॥ यमदूताचींढालविनीवरवालसफेदीदेखाना ॥ पुढेंयमाचेखडेदूतहेबडेहरामीसमजाना ॥ मारमारादिलफारकुणिमलामामाकाकागोसाना ॥ रांडाआतांमांडाचाखिंतिखांडाह्मणति

लकराचुना ॥ मूलकुणाचेंभूलतुह्मालाचूलचालतीतंवरह्मणा ॥ तडकायेतिलसारेअडकाहुडकायालामरतांना ॥ पीठगिळेनामीठमिळेनाऐसेंकरितिलऐकाना ॥ वेडाहोइलपरिजनवेडाह्मणतिलपेढाआठिवजा ॥ अडालभूवरिपडालमगतुह्मिरडालनह्मणाकाळखुजा॥दोदिवसांची० ॥ भाईसावधव्हा ॥ ॥३॥ सुभाकरुनिमनसुभायेखादाउभाकरापरिवारभरा ॥ कायतुह्मालायांतसांचलेंआंतवाचलेंआयुधरा ॥ दारजनालाहारनगांचेभारमुलिसमुलग्यासतुरा ॥ द्यालपुन्हाजरिध्यालनदेतिलतुह्मांसित्यांतिलजराचुरा ॥ कांमरतांधनलोभेंफिरतांपुरतायाचाशोधकरा ॥ कोणतह्मालावालीतोवनमालीलाविलपैलतिरा ॥

पा ॥ नसार्थकलटक्यासाऱ्यागपा ॥ चा० ॥ हीवारवारतलवारयेइल कायपुन्हा ॥ ह्यादुर्लभनरदेहांतठेविशीकुन्हा ॥ भगवंतभुकेलाभक्तीचापाहुणा ॥ वर्मकळेनाधर्मघडेनाकर्मचित्तनाद्विधा ॥ सदाहरिकाविरायावरफिदा ॥ भलाजन्महातुलालाधला० ॥ ३ ॥

लावणी ३.

जाउंनकारेविषयाटविचीवाटकठिणमोठी ॥ नागविलेकितिभलेगडचांनीअसंख्यजनकोटी ॥ ध्रु० ॥ याचवनामधिंभिल्लनांदतोकामनामत्याला । पंचशरानेंविश्वमोहिलेंठाउकसकळाला ॥ कामक्रोधादिकसांगातीजिंवितिकाळा [illegible] वागरापसरल्याकामिकरंगाला ॥ चा० ॥ भज

लावणी ५.

क्षमातळींइजसमाननाहींउमामहेश्वरपुरी ॥ पुरीपडेनाकाशीमगइतरदासीनकोणअसीपंढरी ॥ ध्रु० ॥ पांडुरंगजगदंतरंगजीमाजिरंगलाधणी ॥ पार्श्विरमारखुमाईपृष्ठींतीराहीजशीसुखाचीखणी ॥ शेषशयनपटुवेषनिकटव्यंकटेशगणपतिगुणी ॥ उभादक्षिणद्वारींअतिभारीविठ्ठलविभुचेगुणगणगणी ॥ बाळकृष्णगोपाळरांगतोव्याळमुकुटमणिफणी ॥ अहातशिचतीभामाअतिवामविभुच्यानायिकांतहिरकणी ॥ दारधरुनिसहदारउभामैदारलिंगअंगणीं ॥ रंगशिळेवरिगातीकितिनाचतिगरुडस्तंभाकवंटाळुनी ॥ सभामंडपींउभारुनीभुजउभामरूसुतऋणी ॥ अहागरुडपाराचीकितिशोभात्याचीवर्णावीतरिकुणी ॥ चा० ॥ हामंडपनोहेविमानवरदाटला ॥ भूवैकुंठींचागगनानेंचाटिला ॥ ज्यामधेंसदोदितभगवज्जनदाटला ॥ कामादिकजळचरजमावचटफाटला ॥ क्षणयांतशिरतांवाटेभवआटला ॥ मगसहजचिउतरुनिपांडुरंगभेटला ॥ चा० ॥ ऱ्यादिसतिओवऱ्याऋषींच्यादऱ्यादुबाजूवरी ॥ सदाघोषनामाचागुणधामाचागुणघेतिकितिकअंतरीं ॥ क्षमातळीं० ॥ १ ॥

वेणू.

कुंजांतवाजवीवेणू ॥ भोंताल्याचरतीधेनू ॥ किंउडतीरेणू ॥ सांवळासगुणजगजेठी ॥ ब्रह्मांडेंज्याचेपोटीं ॥ किंटेंकणकाठी ॥ देहुडापदाचीधाटी ॥ दिलियश्वदेनेंतुपरोटी ॥ किंबांधीपोटीं ॥ डोईसशिकेंलंगोटी ॥ काल्यानेंभरलीवाटी ॥ किंबोटेंचाटी ॥

कितीएक कवींचीं पदें वगैरे.

शिवरामस्वामीचीं पदें.

पद १.

संतदयाळकसे ॥ राजारंकजयासरिसे ॥ ध्रु० ॥ देउनिभेटीतोडितिमाया ॥ नेउनिदावितिनिजपदठाया ॥ १ ॥ संत० ॥ श्रवणींपाजुनिअमृतवाणी ॥ नेउनिदावितिचिन्मयखाणी ॥ २ ॥ संत० ॥ शिवरामाचेंअभिनवलेणें ॥ लेवविलेंमजपूर्णकृपेनें ॥ ३ ॥ संत० ॥

पद २.

तेचिगतबाईआचारतिचेठाईं ॥ जाणिवेचाबोलआंगींयेऊंदिलानाहीं ॥ ध्रु० ॥ सत्कर्माचासडाबराघालुनियांद्वारीं ॥ माजघरचीवोजबरीदावि लोकाचारीं ॥ १ ॥ तेचि० ॥ निष्कामाचेचहूंकोनींसारविलेंघर ॥ सुरंग रंगरंगमाळघालीनिरंतर ॥ २ ॥ तेचि० ॥ घवघवितप्रेमकुंकूंलावुनियांभाळीं ॥ पूर्णानंदींशिवरामींविचरेवेल्हाळी ॥ ३ ॥ तेचि० ॥

केशवस्वामींचीं पदें.

पद ३.

धांवविभोकरुणाकरमाधवदेवदयानिधेदेवकीनंदन ॥ ध्रु० ॥ हेकरुणाकरदीनजनोद्धर ॥ हाभवदुस्तरयांतुनिउद्धर ॥ १ ॥ धांव० ॥ काममदादिकगां जितिहेअति ॥ धांवरमापतिसेवकहितकर ॥ २ ॥ धांव० ॥ जननमरण भयहरणकरिंत्वरें ॥ चरणिंशरणदृढकेशवकिंकर ॥ ३ ॥ धांव० ॥

पद ४.

संतसमागमकराचिना ॥ शांतिदयामनिंधराचिना ॥ चिन्मयराघववराचिना ॥ झडकरिकांहोतराचिना ॥ १ ॥ संतसमागमकाशीरे ॥ क्षणभर वस्तिशिजाशीरे ॥ नासतिपातकराशीरे ॥ पावसिपरमपदासीरे ॥ २ ॥ कामतरूवरतोडावा ॥ संशयअवघामोडावा ॥ सर्वसमागमसोडावा ॥ केशवस्वामीजोडावा ॥ ३ ॥

पदें रंगनाथाचीं.

पद ५.

आह्मीनमुंत्याला, नमुंत्याला ॥ उपाधिनाहींज्याला ॥ ध्रु० ॥ संशयउरलानाहीं ॥ अवघाब्रह्मचिझालापाहीं ॥ १ ॥ आह्मी० ॥ स्वयंभुमुळचाआहे ॥ द्वैतपणासिगिळूनिराहे ॥ २ ॥ आह्मी० ॥ समूळअवघेंहरलें ॥ पूर्णनिर्गुणजयासिकळलें ॥ ३ ॥ आह्मी० ॥ रंगनाथगुरुपायीं ॥ ज्याचानिश्चयदुसरा नाहीं ॥ ४ ॥ आह्मी० ॥

पद ६.

तोंवरितळमळरेतळमळरे ॥ नाहींभक्तीबळरे ॥ ध्रु० ॥ विवेकजागाकारिना ॥ जोंवरिशांतिजिवींदृढधरिना ॥ १ ॥ तोंवरि० ॥ उदंडकरितांकर्म ॥

चुकलापरब्रह्मिंचेंवर्म ॥ २ ॥ तोंवरि ० ॥ रंगनाथगुरुपायीं ॥ जोंवरिम नहेंमुरलेंनाहीं ॥ ३ ॥ तोंवरितळमळरे० ॥

पद ७.

तोयोगी ॥ विषयविरागी ॥ अंतरींनिःसंगी ॥ शमदमकरुणाआंगीं ॥ निजसुखअपुलेंभोगी ॥ नित्यानित्यविचारविलोकुनिदृश्यपदार्थत्यागी ॥ तोयोगी ॥ १ ॥ तोपाहे ॥ सर्वहिब्रह्मचिआहे ॥ निजबोधेंडुलताहे ॥ तर्जनगर्जनसाहे ॥ देहाभिमाननवाहे ॥ त्रिभुवनिंचाअधिपतिहोउनियां अखंडतन्मयराहे ॥ तोपाहे ॥ २ ॥ आघाती ॥ जोनढळेकधिंचित्तीं ॥ नचसोडीहरिभक्ती ॥ लेखीतनुधनमाती ॥ अनृतनयेवचनोक्ती ॥ लाभालाभस्तुतिनिंदासमतोकेवळनिजमूर्ती ॥ आघाती ॥ ३ तोज्ञानी ॥ सत्तासुखजोमानी ॥ चिद्रत्नाचीखाणी ॥ लावुनिऐक्यनिशाणी ॥ वेदजयालावाणी ॥ रंगातीतनिजरंगपदींजोखेळेअचळविमानीं ॥ तोज्ञानी ॥४॥

पद ८.

प्रपंचपरमार्थअंतरइतुकेंचिपार्था ॥ ध्रु० ॥ मातीघटपटतंतू ॥ भूषणकनकतसेजिवजंतू ॥ १ ॥ स्थाणुपुरुषअहिदोर ॥ शिंपीवरतीरजतविकार ॥ ॥ २ ॥ निजानंदींनानारंग ॥ उदकींउठतीजेंवितरंग ॥ ३ ॥

पद ९.

बोलणेंफोलझालें ॥ डोलणेंवायांगेलें ॥ ध्रु० ॥ चित्तींविषयाचाअभिलाष ॥ नाहींविश्रांतीचालेश ॥ मुखेंह्मणेनिर्विशेष ॥ परब्रह्मसंचलें ॥ १ ॥ बोलणें० ॥ श्रवणींदावीअष्टहिभाव ॥ ह्मणेमृगजळवतहेंवाव ॥ कवडीवेंचितांहीजीव ॥ तळमळकरीसर्वस्वें ॥ २ ॥ बोलणें० ॥ परोपदेशींपूर्णज्ञानी ॥ मोहममतामत्सरमनीं ॥ नागसेंरजैसाफणी ॥ डोलेपरीविषवदनीं ॥ ॥ ३ ॥ बोलणें० ॥ शब्देंब्रह्मकोणझालें ॥ अन्नह्मणतांकोणधालें ॥ शिकविलेंतैसेंबोले ॥ शुकपक्षीपैंजैसा ॥ ४ ॥ बोल० ॥ शिकलाकळाविद्याछंद॥ नाहींअंतरींनिर्द्वंद्व ॥ सहजपूर्णनिजानंद ॥ सर्वरंगींनपाहे ॥ ५॥ बोलणें०॥

पद १०.

भक्तासिभगवद्भजनें, भवसागरमृगजळवतरे ॥ ध्रु० ॥ चिद्विलासजगनगहेमीं, वस्तुत्वेंभेदातितरे ॥ अस्तिभीतिप्रियरुपआत्मा, तोनामरुपाविरहितरे ॥ होउनियांअनुभवऐसा, हरिभजनींअत्यद्भुतरे ॥ १ ॥ भक्तासि० ॥ जाळिलेंसंचितसमुळीं, ज्ञानाग्नीमाजीनिगुती ॥ क्रियमाणपूर्वप्र

वाहें, विधिपूर्वककर्मेंघडती ॥ निर्हेतुकनिरहंकारें, ब्रह्मार्पणसहजचि होती ॥ प्रारब्धकलेवरभोगी, साक्षीहाईश्वरमूर्ती ॥ २ ॥ भक्तासि० ॥ अहिकुंडलवत्तनुपाहतां, संतोषाविस्मयनवसे ॥ तैसेंयाविद्वद्वर्या, स्वरुपाहुनिआननभासे ॥ मृत्तिकेवरिकुल्लाळें ॥ घटकोंठुनिआणीलासे ॥ रंगलायानिजरंगीं, निर्विषयींसदानिंविलासे ॥ ३ ॥ भक्तासि० ॥

पद ११.

चित्उदधीनिजरंग ॥ भासेजगदाकारतरंग ॥ ध्रु० ॥ मायामृगजळशाश्वतनसतां ॥ धांवतिजेंविकुरंग ॥ भासे० ॥ १ ॥ दृग्भ्रमयोगेंरज्जुनजाणे ॥ वाटेतीव्रभुजंग ॥ भासे० ॥ २ ॥ पुत्रकलत्रगणगोत्रमित्रधन ॥ गजरथधेनुतुरंग ॥ भासे० ॥ ३ ॥ सहजपूर्णनिजरंगींरंगुनि ॥ होयसहजभवभंग ॥ भासे० ॥ ४ ॥

पदें एकनाथाचीं.

पद १२.

तेंमननिष्ठुरकांकेलें ॥ जेंपूर्णदयेनेंभरलें ॥ ध्रु० ॥ गजेंद्राचेंहाकेसरसें ॥ धांवुनियांआलें ॥ तें० ॥ १ ॥ प्रल्हादाच्याभावार्थासी ॥ स्तंभींगुरगुरलें ॥ तें० ॥ २ ॥ पांचाळीच्याकरुणावचनें ॥ कळवळुनीआलें ॥ तें० ॥ ३ ॥ एकाजनार्दनपूर्णकृपेनें ॥ निशिदिनिंपदिंरमलें ॥ तें० ॥ ४ ॥

पद १३.

जनकांनिंदीनानिंदीना ॥ तसेंचनिंदूद्याना ॥ ध्रु० ॥ निंदककारितीनिंदा ॥ निंदितिहरळींशिंपीकुंदा ॥ १ ॥ जन० ॥ कायचाढजनासी ॥ रतलोंसद्गुरुच्याचरणासी ॥ २ ॥ जन० ॥ एकाजनार्दनींभावें ॥ आह्मींकोणासींभांडावें ॥ ३ ॥ जन० ॥

पदें अमृतरायाचीं.

पद १४.

कोठेंनवजावें २ ॥ श्रीहरिलागींभजावें ॥ ध्रु० ॥ दोचोंदिवसांघाटा ॥ भरडुनिउदककरुनियांप्यावें ॥ १ ॥ कोठें० ॥ समयींआल्याअतितासी ॥ यथाशक्तीभोजनद्यावें ॥ २ ॥ कोठें० ॥ उठतांबसतांधामीं ॥ अमृतेश्वरासीध्यातचीजावें ॥ ३ ॥ कोठें० ॥

पद १५.

संतपदाचीजोड ॥ देहरिसंतपदाचीजोड ॥ ध्रु० ॥ संतसमागमेंआत्म त्वाचा ॥ सुंदरउगवेमोड ॥ देहरि० ॥१ ॥ सुफलितकरुनीपूर्णमनोरथ ॥ पुरविशिजिविंचेंकोड ॥ देहरि० ॥ २ ॥ अमृतह्मणेरेहरिभक्ताचा ॥ शे वटकरिशीगोड ॥ देहरि० ॥ ३ ॥

पद १६.

अखंडहरिहारविदारे ॥ बापांनोअखंडहरिहरिवदा ॥ कितिसेवालधनदु र्मदा ॥ रेबापांनोअखंडहरिहारिवदा ॥ ध्रु० ॥ कायरानांतआटल्यान द्या ॥ कायतरूह्मणतिफळनद्या ॥ कितिकांडोकांडिंमिरवालमुद्या ॥ गे लिआजचीघडिनयेउद्यां ॥ रेबापांनो० ॥ १ ॥ कायविदींतनमिळतिचिं ध्या ॥ कायनमिळेभोंपळादुध्या ॥ यातोयुक्तिशुकाच्यासुध्या ॥ वा चाएकोबाचापुस्तकअध्या ॥ रेबापांनो० ॥ २ ॥ कायपर्वतिंबुजल्या दऱ्या ॥ कायदुकाळपडलाकऱ्या ॥ कायमहर्गतृणाच्याबोऱ्या ॥ यातो वैराग्ययुक्तिखऱ्या ॥ रेबापां० ॥ ३ ॥ बाहुअसतांआपणापाशीं ॥ मगक शासपाहिजेउशी ॥ कायअडचणमहदाकाशीं ॥ ठायनेदिकायपृथ्वी कुशी ॥ रेबापांनो० ॥ ४ ॥ कायलोकिंदारवठेरोधिले ॥ कायनमिळतिजु नेजोंधळे ॥ ऐसेंटाकुनिदुर्मदआंधळे ॥ व्यर्थअमोलआयुष्यउधळे ॥ रेबा पांनो० ॥ ५ ॥ करजोडुनिअमृतविनवितो ॥ बाहुउभारोनिगर्जतो ॥ जोनिश्चयधरुनिबैसतो ॥ त्यालाघरींबसल्यारामदेतो ॥ रेबापांनो० ॥ ६ ॥

पद १७.

यारे ॥ सज्जनजनहोयारे ॥ मनींधरुनिविनयारे ॥ होतोनाशवयारे ॥ यारे० ॥ नाहींयमासिदयारे ॥ हरिगुणवर्णनश्रवणमननकरूंकाशीहेचिगयारे ॥ या० ॥ १ ॥ कारे० ॥ जोडुनिबहुतटकारे ॥ संसारींअटकारे ॥ घडेकसीसुट कारे ॥ लोकप्रतिष्ठेसाठींदेशोदेशींकितिभटकारे ॥ कारे०॥२॥ जारे॥ श्री हरिलागिंभजारे ॥ श्रीगुरुलागिंभजारे ॥ निजगुजपरउमजारे ॥ अंतर मनसुखवृत्तिकरुनियांविषयसुखावरजारे ॥ जारे ॥ ३ ॥ सारे ॥ चि न्मयरसअसारे ॥ सद्गुरुलागिंपुसारे ॥ वाक्यत्द्दयिंगवसारे ॥ प्रत्यय किमपिनयेतरिक्षणभरिइच्छारहितबसारे ॥ सारे ॥ ४ ॥ थारे ॥ लोभ मनांतवृथारे ॥ ऐकाईशकथारे ॥ लागासंतपथारे ॥ अमृतेश्वरहरिभजनें चुकतीजननमरणचळथारे ॥ ५ ॥

पद १८.

होउनिगोसांवीगोसांवी ॥ हरिकथाचिपरिसावी ॥ ध्रु० ॥ गमननसे ज्यागांवीं ॥ तेथिलवाटकशासपुसावी ॥ होउनि० ॥ १ ॥ सुखेंमिळोखंबाइत ॥ अथवाभगवींहीनेसावीं ॥ होउनि० ॥ २ ॥ भिक्षामागुन निस्पृहतेनें ॥ सत्संगतिपोसावी ॥ होउनि० ॥ ३ ॥ दुर्वाक्येंसोसावीं ॥ आपणअमृतवृष्टिवर्षावी ॥ होउनि० ॥ ४ ॥

पद १९.

त्याचाहरिविकला, हरिविकला ॥ प्रेमेंहरिगुणशिकला ॥ त्याचा० ॥ ध्रु० ॥ दोचौदिवसांसेवी ॥ भाजीचुकाचाकवतसुकला ॥ त्याचा० ॥ ॥ १ ॥ कर्जनसेकोणाचें ॥ देण्याघेण्यापासुनिमुकला ॥ त्याचा० ॥ ॥ २ ॥ संतुष्टयदृच्छालाभें ॥ आनंदज्याच्यात्हृदयींपिकला ॥ त्याचा० ॥ ॥ ३ ॥ आधिंवदेअमृतेश्वर ॥ जोनरधनकामिनिवरथुकला ॥ त्याचा०॥४॥

पद २०.

अशाश्वतसंग्रहकोणकरी ॥ ध्रु० ॥ चिरगुटचिंध्याजोडुनिकंथा ॥ गोदडिहेचिवरी ॥ अशाश्वत० ॥ १ ॥नित्यनूतनदेइलमाधव ॥ भिक्षातेच्चिवरी॥ अशाश्वत०॥ २ ॥ कोणकरीघरसोपेमाड्या॥विवरींवस्तिवरी॥अशाश्वत०॥ ॥ ३ ॥ आत्मस्त्रीसुतपरकीहोती ॥ टेवितिभूमिवरी ॥ अशाश्वत० ॥ ४ ॥ अमृतह्मणेमजभिक्षाडोहळे ॥ उठतिअशालहरी ॥ अशाश्वत० ॥ ५ ॥

पद श्रीधराचें २१.

सखयारामा, विश्रांतितुझियेनामीं ॥ ह्मणउनिमजलानेत्वरेंनिजसुखधामीं ॥ ॥ सखया० ॥ ध्रु० ॥ अवचटसुकृतेंनरदेहाझालीभेटी ॥ पशुसुतजाया धनधामींप्रीतीमोटी ॥ माझींमाझींह्मणुनिम्यांधरिलींपोटीं ॥ यांच्यासंगेंभोगिल्यादुःखकोटी ॥ सखया० ॥ १ ॥ सोडुनिस्वहिताधांवलोंदिशादाही ॥ शववतझालोंमागुताकौतुकपाहीं ॥ परिखळजनहेनेदितीकवडीतेही ॥ परिहेआशापापिणीलाजतनाहीं ॥ सखया० ॥ २ ॥ जंववरिदृढतांतंववरि यातनुचीप्रीती ॥ जर्जरझाल्यानिंदकहेअवघेहोती ॥ यांचींदुःखेंतुजलामी सांगूंकीवी ॥ ह्मणउनियेतोश्रीधरकाकूळती ॥ सखया० ॥ ३ ॥

पदें आनंदतनयाचीं.

पद २२.

बरवेंसमजारेउमजारे ॥ कांकरवांगमजारे ॥ ध्रु० ॥ मायामयजगसारें ॥

अवघेंदोदिवसांचेंवारें ॥ बरवें ० ॥१॥ दाराधनसुतपोरें ॥ अवघींनागवणी समचोरें ॥ बरवें० ॥२॥ धरुनीपथपरभारें ॥ तरलाआनंदतनयविचारें ॥ ॥ बरवें०॥ ३ ॥

पद २३.

ब्रह्मविचारकरा ॥ गडेहोब्रह्मविचारकरा ॥ध्रु० ॥ नश्वरमानुनिहेंभव वैभव ॥ पाहुनिमोहतरा ॥ गडेहो० ॥ १ ॥ श्रीगुरुचेंचरणामृतसेवुनि ॥ कांहींविरागधरा ॥ गडेहो० ॥ २ ॥ आनंदतनयह्मणेहेंनिजचिंतुनि ॥ मीपणहेंविसरा ॥ गडेहोब्रह्मविचारकरा ॥ ३॥

पद भैरवी राग.

पद २४.

रतहरिपदकमलकंदसेविंमनोभ्रमरा ॥ ध्रु० ॥ दुष्टदैत्यदमुनिदेतनिजभक्ताथारा ॥ द्रुततरमनिंधरुनिभावसांडिंभवपसारा ॥ रत० ॥ १ ॥ शुकसनकादीकमुनीजपतिज्याआधारा ॥ सुरवरमुनिगातिमुखेंनित्यनिराकारा ॥ रत० ॥ २ ॥ पावनपदरजेंकरुनिगौतममुनिदारा ॥ निशिदिनिंआनंदतनयगायवेदसारा ॥ रत० ॥ ३ ॥

पद २५.

दाखवींदिव्यपायदयानिधेरामा ॥ ध्रु० ॥ हीनदीनआसतुझी, कासपूर्णआह्मां ॥ धरावयापाहतसेअगाघनश्यामा ॥ दाखवीं० ॥ १ ॥ मायबापबंधुगोत्र, मित्रतूंचिआह्मां ॥ तूजवीणकोणअसेसांगसख्यारामा ॥ दाखवीं० ॥ २ ॥ सखयाआनंदतनयह्मणेगुणग्रामा ॥ शीणभागहरींत्वरें पुसोनियांघामा ॥ दाखवीं० ॥ ३ ॥

पद २६.

कांरेनाठविशीकमलनयनवासुदेव ॥ ध्रु० ॥ जपतिजयासंतसनक ॥ सकळजनाजनानिजनक ॥ कांरे० ॥ १ ॥ कलुषहरणविमलचरित ॥ करुनिनिजानंदभरित ॥ कांरे० ॥ २ ॥ विचरेआनंदतनय ॥ ह्रदयींधरुनिनंदतनय ॥ कांरे० ॥ ३ ॥

पद २७.

त्यांचासंगनकोमजलागीं ॥ त्यांच्यातोंडालागोआगी ॥ ध्रु० ॥ वरिवरि वचनेंलागतिगोड ॥ अंतरिंदुर्बुद्धीचामोड ॥ त्यांचासंगनको० ॥ १ ॥ भजतांश्रीरामाचेपाय ॥ मध्येंकरितीअंतराय ॥ त्यांचासंगनको० ॥ २ ॥

घेउनसौजन्याचेंसोंग ॥ साधितिजारणमारणयोग ॥ त्यांचासंगनको० ॥ ॥ ३ ॥ भजनींदावुनियांविश्वास ॥ व्यसनींघालितिजेविश्वास ॥ त्यांचासंगनको० ॥ ४ ॥ अखंडजनानिंदेतेंध्याय ॥ आनंदतनयवदेकविराय ॥ त्यांचासंगनको० ॥ ५ ॥

पद २८.

साजणीगेमाझेमर्निचें, हितगुजहेंऐकेंबाई ॥ ध्रु० ॥ लाजकायधरुनीआतां, भयलौकिककरणेंकाई ॥ वेधलेंचमानसमाझें, नचळेहेंदुसरेठाईं ॥ होइनरामाचीदासी ॥ भावेंवंदिनपादासी ॥ स्वशिरामीठेविनपाईं ॥ ॥ साजणी० ॥ १ ॥ कांमहेशचापचढाया, पणकेलामाझ्यातातें ॥ रामचंद्रओढिलकैसा, नवपल्लवकोमलहातें ॥ नवसातुह्मिसांवशिवातें ॥ नवसारसलोचनयातें ॥ नुचलोपरिवरिलेंअपुलेठाईं ॥ साजणी० ॥ २ ॥ यामनासिआलामाझ्या, शरकार्मुकपाणीराजा ॥ कामनाचिदुसरीनाहीं, कृतनिश्चयजालेंभाजा ॥ सकळातुह्मीगाजावाजा ॥ नकरामातेसवदाजा ॥ नमतेंमीतुमच्यापाईं ॥ साजणी० ॥ ३ ॥ पाहतांचिराघवडोळां, मनतन्मयझालेंमाझें ॥ लाहतांचिप्रेमविसावा, मजजालीनजगींलाजे ॥ रमतेंमनदेवनरामी ॥ नमनींमनदेवनरामी ॥ ह्मणतोआनंदसुताचास्वामी ॥ साजणी० ॥ ४ ॥

पद विठ्ठलकवीचें २९.

कशालामाळगळांघालावी ॥ ध्रु० ॥ त्हदयिंकामहरिनामनयेमुखिं ॥ धामधनासीमनलावी ॥ कशाला० ॥ १ ॥ भस्मलसिततनुकश्मलजितमति ॥ होउनिचित्तनतोलावी ॥ कशाला०॥ २ ॥ जटाजूटपुटपूटअधरपुटीं ॥ कुटेंजनाचींबोलावीं ॥ कशाला० ॥ ३ ॥ विठ्ठलभजनमनींनसतांनर ॥ तनूखरांशींतोलावी ॥ कशाला० ॥ ४ ॥

पद ३०.

गोडकयारसरे ॥ रसिकजनगोड० ॥ ध्रु० ॥ आदिसुधारसषड्रसनवरस ॥ सर्वांहिकुरसरे ॥ रसिकजन० ॥ १ ॥ सुगमसुसेव्यअविटअमोलिक॥ नकरींआळसरे ॥ रसिकजन० ॥ २ ॥ संतमुखेंहेसेवितितेकवि ॥ चिद्घनसमरसरे ॥ रसिकजन० ॥ ३ ॥

पद ३१.

कृपाघनातुजकांनयेकरुणा ॥ शुकसनकादिकवंदितिचरणा ॥ कृ० ॥

॥ ध्रु० ॥ उत्कंठामनिं, पायपहाया ॥ लागलिनिशिदिनींजगदाभरणा ॥ ॥ कृ० ॥ १ ॥ अंतरिंचातूं, जाणसिआशय ॥ पूर्णकरिशिकधिंअघसंहरणा ॥ कृपाघना० ॥ २ ॥ ध्यानभजनमी, कांहिंचनेणें ॥ दासह्मणवितोंपतितोद्धरणा ॥ कृपाघना० ॥ ३ ॥

पद ३२.

स्मरतांनित्यहरी ॥ मगतेमायाकायकरी ॥ ध्रु० ॥ श्रवणेंमननेंअद्वयभजनें ॥ पळतोकाळदुरी ॥ मगते० ॥ १ ॥ करुणाकरवरदायकजोहरी ॥ ठेवीहातशिरीं ॥ मगते० ॥ २ ॥ शामनिरंतरउद्धवचरणीं ॥ अमृतपातकरी ॥ मगते० ॥ ३ ॥

पदें मयूरकवीचीं.

पद ३३.

वदनामचितेंसाररसने २ ॥ ध्रु० ॥ गोरसमधुरसइक्षुरससुधारस ॥ नवरसतेहिअसार ॥ रसने० ॥ १ ॥ तळमळसीकितिकरिसीकींहे ॥ वेडेवेडे चार ॥ रसने० ॥ २ ॥ भक्तमयूरकृपाघनराघव ॥ उघडिलमुक्तिद्वार ॥ ॥ रसने० ॥ ३ ॥

पद ३४.

धणीसकलतरणिकुलजनृपतिमुकुटमणीरे ॥ ध्रु० ॥ परमसदयत्वदयवरद ॥ दुरितजलधिपतितकरद ॥ शतमखमुखविजयवरद ॥ खचरनिकरपवनफणी ॥ धणी० ॥ १ ॥ असुरदनुजनमनमात्र ॥ करुनिहोयभव्यपात्र ॥ शरणआलियासिजोनपूर्वकर्माकिमपिगणी ॥ २ ॥ धणी० ॥ भक्तमोरज्यासमोर ॥ नटतिनिउनिअमितथोर ॥ सजलजलदनीलविमलशीलमुख्यवर्णगणी ॥ ३ ॥ धणी० ॥ ३ ॥

पद ३५.

वरअसाधिभोदेकींवत्सागामल्लीला ॥ ध्रु० ॥ पदवीश्रीचीगोपीकांला ॥ वैकुंठींचीदिधलीबल्लवपल्लीला ॥ १ ॥ वरअसा० ॥ तुझ्याकीर्तिमात्रेपुढें ॥ नपुसेकोणीधन्वंतरिनेंखल्लीला ॥ २ ॥ वरअसा० ॥ भक्तमयूरसुखघना ॥ नसुरद्रुमयाचकनीचाच्यागल्लीला ॥ वरअसा० ॥ ३ ॥

पद ३६.

सुखकरामुकुंदारामाकृष्णागोपाला ॥ ध्रु० ॥ केशवामाधवाहरे ॥ नुर

वींभोयाकामालोभाकोपाला ॥ १ ॥ ॥ सुख० ॥ जगदाकारातुलाभ्या
लों ॥ जेंविभुजगमानुनिकनकाच्यागोफाला ॥ २ ॥ सुख० ॥ भक्तम
यूरसुखघना ॥ ह्मनतजनतवपादिंतुळसीचाहोपाला ॥ ३ ॥ सुख० ॥

पद ३७.

गाहोगाहोरामाचींनांवें ॥ ध्रु० ॥ सकळवेदशास्त्रसत्पुराणसारींरे ॥ ह
रितिकीर्तनेंचिसंचिताघसारेंरे ॥ ह्दयअर्पिलेंजयासिदग्धसारेंरे ॥ कुम
तिसहितदमुनिअहितकरितिमहितनिजजनरामाचींनांवें ॥ १ ॥ गाहो० ॥
असातितत्ज्ञकथितमंत्रसप्तकोटीरे ॥ चुकलियाजपांतदेतिहानिमोटीरे ॥
ह्मणतिसाधुहीतदीयरीतखोटीरे ॥ ह्मणतिसुकविनमुखसुकविजरिहिचु
कविजडपणरामाचींनांवें ॥ २ ॥ गाहो० ॥ अमृतगर्वसर्वखर्वनिपटके
लारे ॥ यांहिंकीरधीरगीधगतिसनेलारे ॥ स्तविलकायहामयूरमधुरते
लारे ॥ इतरमनुजजपुनिटपुनिवपुनिरसनपटुहिरामाचींनांवें ॥ गाहो ० ॥३॥

पद जीवनतनयाचें ३८.

माझ्याबाळावरतारोष ॥ कैकेयिधरिशीकां ॥ ध्रु० ॥ चिमणेंबाळककीं
रघुराय ॥ केलानसतांतवअन्याय ॥ वनासिदवडुनिसुखतरिकाय ॥ ऐ
साअनर्थकरिसीकां ॥ १ ॥ रामकेवळनेणतबाळ ॥ फिरेलविपिनींकीं
अळुमाळ ॥ यास्तववाटतसेहळहळ ॥ ठेविनभाळचरणीकां ॥ २ ॥ अंत
रल्यावरश्रीरघुराज ॥ माझेप्राणचिजातिलआज ॥ त्रिभुवनिंअपकीर्ती
चीलाज ॥ व्यर्थचिआजवरसीकां ॥ ३ ॥ देईंभरताशींसंभार ॥ परिमज
वरताकरिंउपकार ॥ जीवनतनयाचादातार ॥ चित्तींदूरधरिसीकां ॥ ४ ॥

पद जीवनतनयाचें ३९.

माझ्याबाळारघुवीरा ॥ वनासिजाउंनको ॥ ध्रु० ॥ कोमळनाजुकतुझा
काय ॥ व्यर्थचिभरिंभरलासीकाय ॥ रडतेंमोकलोनिमीधाय ॥ पंकींग
यरोउंनको ॥ १ ॥ माझ्या० ॥ तुझेपायांयेतिलफोड ॥ वनींचराचीइ
च्छासोड ॥ देईंमजलायेवढीजोड ॥ सुकृतमोडमोडुंनको ॥ २ ॥ मा
झ्या० ॥ सूक्ष्मकेवळतूंतरबाळ ॥ कैसाफिरसिलरानोमाळ ॥ होइलअन
र्थकींतात्काळ ॥ विपरितकाळदावुंनको ॥ ३ ॥ माझ्या० ॥ विनवितरा
मासीतेमाय ॥ स्वस्थचिमजपासींतूंराय ॥ जीवनतनयवंदितोपाय ॥ कां
हींउदासहोउंनको ॥ ४ ॥ माझ्या० ॥

पद प्रेमाबाईचें ४०.

माझाभरतदेखिलाकाय ॥ कोणीसांगाहो ॥ ध्रु० ॥ शोभेगौरवर्णीकाय ॥ कैकेयीतेज्याचीमाय ॥ जोरामाचाबंधूराय ॥ वंदितिपायजनज्याचे ॥ ॥ १ ॥ माझा० ॥ ज्यालाह्मणतीसर्वनृपाळ ॥ तोअनशनींचनेतोकाळ ॥ यास्तववाटतसेहळहळ ॥ टेवितभाळमजचरणीं ॥ २॥ माझा० ॥ मस्तकिं वागविजटाभार ॥ सुटलामजसाठींसंसार ॥ प्रेमाबाईवरउपकार ॥ हो इलफारभेटीचा ॥ ३ ॥ माझा० ॥

पद शिवदिनाचें ४१.

जैसेंज्यानेंकेलें ॥ तैसेंत्यालाफळजालें ॥ ऐसेंअनुभवासिआलें ॥ यांत आमुचेंकायगेलें ॥ ध्रु० ॥ जारचोरचहाडखोर ॥ निंदाद्वेषीरांडापोर ॥ त्यासीयमदूतांनींबांधुनिअघोरनरकींनेलें ॥ यांत० ॥ १ ॥ काळव्याळ हाविक्राळ ॥ डंखूंपाहेसर्वहिकाळ ॥ त्याचेंभयसांडुनियांमूर्खेंस्वहितटोला विलें ॥ यांत० ॥ २ ॥ भक्तविरक्तयोगीसंत ॥ सिद्धज्ञानीजीवनमुक्त॥ त्यां चीसेवाकरितांदैवेंवैकुंठासीनेलें ॥ यांत० ॥ ३ ॥ अर्थस्वार्थसाधनअर्थ ॥ केसरिशिवदिनगुरुपरमार्थ ॥ गुरुभक्ताचेंगुरुभक्तीनेंजन्ममरणचुकविलें ॥ यांत० ॥ ४ ॥

पद ४२.

उगाचिकांउडसीकांउडसी ॥ आग्रहडोहींबुडसी ॥ ध्रु० ॥ रक्तमांसकींहा डें ॥ यासींवळेंनंदिसेगाढें ॥ १ ॥ उगाचि० ॥ शिरानाडिचर्माचा ॥ पु तळाद्वैतसंगकर्माचा ॥ २ ॥ उगाचि० ॥ क्रोधकामगुणवृत्ती ॥ विटाळ नामरूपप्रवृत्ती ॥ ३ ॥ उगाचि० ॥ संशयअंतरंगींवागे ॥ मीपणघातक पातकजागे ॥ ४ ॥ उगाचि० ॥ शिवदिनकेसरिपायां ॥ वांचुनिडंभसोंव ळेंवायां ॥ ५ ॥ उगाचि० ॥

पद ४३.

गडयांनोघ्याहरिच्यानामा ॥ लिहितांकशासओनामा ॥ ध्रु० ॥ सांगतों ऐकाएकवर्म ॥ पहावेभागवतीधर्म ॥ दुःखसेंप्राप्तहोयशर्म ॥ यत्नत्याक शासरेपरम ॥ नपवेहरिवांचुनिक्षेमा ॥ लिहितां० ॥ १ ॥ शरणसद्गुरु लाजावें ॥ हरिभजनींनचलाजावें ॥ हरिचेंसगुणरूपध्यावें ॥ निर्मळभा वेंपूजावें ॥ सांडुनत्हृदयांतिलकामा ॥ लिहितां० ॥ २ ॥ गृहधनजनयां

चीममता ॥ धरुनीव्यर्थचिकांश्रमतां ॥ त्द्दयींवागवुनीसमता ॥ हरिचें चरणांबुजनमितां ॥ नेइलहारितोनिजधामा ॥ लिहितां० ॥ ३ ॥

पद भुजंगनाथाचें ४४.

नरतनुहेनव्हेसाचभ्रमतांकशाला ॥ ध्रु० ॥ नूतनसंपत्तिविकार ॥ धरुनि फारअहंकार ॥ करुनिकनकअळंकार ॥ वोढितीदुशाला ॥ नरतनु०॥१॥ सांडुनिहरिकृपाघनासि ॥ आवडिकामिनीधनासि ॥ हेंचिमूळनीधनासि ॥ नुमजाअशाला ॥ नरतनु० ॥ २ ॥ नाथभुजंगह्मणेउपाय ॥ धरा रेसद्गुरुचेपाय ॥ सकळसाधतीउपाय ॥ भेटाजगदीशाला ॥नरतनु०॥३॥

पद रामजोशाचें ४५.

भजभजभवजलधिमाजिमनुजाशिवाला ॥ ध्रु० ॥ धरिशिलदृढचरणकमल, घडिभरितरिकरुनिविमल ॥ तरिचसकलपापशमल, त्यजरेभवाला॥ भजभज० ॥ १ ॥ सांडुनियांविषयवमन, झडकरिकरिंषडरिदमन ॥ पुजिमनहेंकरुनिसुमन ॥ गिरिजाधवाला ॥ भजभज० ॥ २ ॥ सावधहो करिशिकाय ॥ शंकरगुरुबापमाय ॥ चिंतुनिकविरामपाय ॥ त्द्दयींनिवाला ॥ भजभज० ॥ ३ ॥

पद ४६.

उद्धवाशांतवनकरजा, त्यागोकुलवासिजनांचें ॥ ध्रु० ॥ बानंदयशोदामाता, मजसाटींत्यजितिलप्राण ॥ त्यागुनीप्रपंचाफिरती, मनिंउदासरानोरान ॥ अन्नपाणित्यजिलेंरडती, अतिदुःखितझालेदीन॥चाल॥जन्मलोंतैंहु निझटले ॥ मजलागींतिळातिळतुटले ॥ कटिखांदेवाहतांघटले ॥ आटलेंरक्तदेहाचें ॥ उद्धवाशांतवन० ॥ १ ॥ आइबापत्यजुनीबाळें, मजसंगेंखेळतहोतीं ॥ गोडशाशिदोऱ्याआणुनी, आवडिनेंमजलादेती ॥ रात्रंदिस फिरलेमागें, दधिगोरसचोरूंयेती ॥चाल०॥ मीतोडुनिआलोंतटका ॥ दृ जिवालागलाचटका ॥ मजविणत्यांयुगसमघटका ॥ आठवतेंप्रेमजयांचें ॥ उद्धवाशांतवन० ॥ २ ॥ पतिसुतादिगृहधनत्यजिलें, मजवरतीधरुनीममता॥मानिलेंतुच्छअपवर्गा, मजसंगेंनिश्चळरमतां ॥ मद्दत्तचित्तत्यागोपी, नेत्रांतरिंलेवुनिसमता ॥ चाल० ॥ तिळतुल्यनाहिंमानिंडगल्या ॥ दृढनिश्चयधरुनीतगल्या ॥ बहुधात्यानसतिलजगल्या ॥ भंगलेमनोरथज्यांचे ॥ उद्धवाशांतवन० ॥ ३ ॥ हरिआहेसुखरुपह्मणुनी, भेटतांचित्यांसांगावें ॥

सांगकींसमस्तांपुशिलें, प्रत्युत्तरत्यांमागावें ॥ करुनियांज्ञानतयांतें, सांगकींशोकत्यजावे ॥ चाल० ॥ हेंकार्यनव्हेतुजजोगें ॥ मजसाठींजावेंवेगें ॥ हेंमख्वमुनीश्वरसांगे, त्यानपवेज्ञानजयाचें ॥ उद्धवाशांतवन० ॥ ४ ॥

पद ४७.

माझेदेहींजितुकेंकर्महोतें ॥ त्याशींकांहींसंबंधनाहींमातें ॥ ध्रु० ॥ कर्मकर्ताकरविताभगवंत ॥ जोकानांदेसर्वदाआह्माआंत ॥ १ ॥ कर्मसूत्रचाळिताजनार्दन ॥ आह्मीबाहुलींनाचतोंतयाधीन ॥ २ ॥ कर्माकर्मींआह्मासिशक्तिकैंची ॥ ह्मणेकेशवअवघीचसत्तात्याची ॥ ३ ॥

पद ४८.

जाणोंहरिचेपाय ॥ आह्मीजाणोंहरिचेपाय ॥ ध्रु० ॥ नेमनजाणोंयमहिनजाणों ॥ नेणोंअन्यउपाय ॥ आह्मी० ॥ १ ॥ परिसदेउनीसोनेंघेणें ॥ जळोत्याचाव्यवसाय ॥ आह्मी० ॥ २ ॥ कृष्णाचेंपदसोडुनिआह्मी ॥ मुक्तिवरूंहयहाय ॥ आह्मीजाणोंहरिचेपाय ॥ ३ ॥

लावणी देवनाथकृत.

अभयवरदकरगुरुवरस्मरमगस्मरबाधानघडे ॥ सुखकरगुरुतरनित्यनिरंतरचिन्मयसुखउघडे ॥ ध्रु० ॥ क्षणभरितरिबारिसावधराहतिजोंवरिवरिकरणें ॥ करकरवरवरटाळुनिहरिहररसिरसनाभरणें ॥ गौरवहातिसरौरवनामकगोष्पदभवतरणें ॥ श्रुतिमतिअतिगतिअधिष्ठितिस्थितिसत्संगतिकरणें ॥ सत्संगकरिलभवभंगभ्रांतिउडवी ॥ अभंगसहजनिजरंगप्रातिघडवी ॥ निःसंगत्यागिवैराग्यवृत्तिजडवी ॥ सांगशुद्धचिद्रांगप्राशनींद्वैतमूळउपडे ॥ आत्मसाधनाविनटेनरमगभवपाशींनिपडे ॥ १ ॥ आत्मसाधनागुरुवचनामृतरसरसनाचाखी ॥ तादृशतदंतर्यामींगोडीकायअसेनिरखी ॥ स्वानुभवोद्भवस्वसुखासाठींनिजमानसपोखी ॥ ब्रह्मसबाह्याभ्यंभरलेंपरिभक्तिनसोवरखी ॥ गुरुनाथव्यापुनीस्छावरजंगमहा ॥ समरसर्सआत्मविुधिसंगमहा ॥ सहजांतहोतकरिवासत्संगमहा ॥ संगमींत्यासुस्नातजाहल्यामनमळजळिंनबुडे ॥ एकत्वेंसुखशयनींवृत्तीचित्स्वरुपींपहुडे ॥ २ ॥ होतांऐक्यउरीनउरीकर्पूरदीपजैसा ॥ मिळतांयेणेंरितिस्वानंदेंचित्स्वरुपींतैसा ॥ पाहातांपाहाणेंश्रमलेंनचलेशब्दाचावळसा ॥ तेंतूंतेंतेंमीनाहींनाहींआहेसा ॥ हेंसभराभरभरलेंसेंसर्वस्वीं ॥ अनंतरवितेजाहुनितेजस्वी ॥ हेंवर्मजाणतीतज्ज्ञनतापस्वी ॥ स्वानुभवेंज्यात

द्रुपजेत्याहेझाडेझूडे ॥ ब्रह्मरूपकरिघोडेसर्वहिभुंगीमाकोडे ॥ ३ ॥ सच्चित्सुखआनंदगुरूगोविंदकृपाघनहा ॥ वळलातैंमगगळलाभवभ्रमव्यापकजानिंवानिंहा ॥ निधोटजोअतिथाटदाटलानिजात्मजीवनहा ॥ पाहतित्याप्रतिलोचनपाहातेपणगाळुनिपणहा ॥ हेंपरमपरात्परगुजदेगुरुदाता ॥ जोविश्वांतर्गतनांदेभयत्राता ॥ वर्णितांशीणल्याश्रुतिमुखिंगुणगातां ॥ देवनाथपदकमळामोदासेवितसुरवाडे ॥ वाढेतेसाम्राज्यसमाधीसुखसुमनागाढे ॥ ४ ॥

मुरली देवनाथकृत.

निबिडसघनहेमध्यशार्वरीहरिवाजविमुरली ॥ मममानसवशजालेंविशेषेंमतित्यारविंमुरली ॥ ध्रु० ॥ भर्ताभोक्ताअलिसुमशरतनुअब्जऐक्यअसतां ॥ भव्यसुखदरवमंजुळगुरुतरतैंश्रवणींवसतां ॥ हिमनगजापतिचाअरिसायकहोयत्द्दयिंसलता ॥ पदचालेअलितशीचवृंदावनिंकोणीनसतां ॥ लागलाछंदत्यारवांतसुमनाचा ॥ विगलितवसनपथधरीतभ्रमणाचा ॥ लक्षोनिअयनचालतफणिशयनाचा ॥ प्रपंचिंअरुचीधरिरुचिहरिपादिंसरोजींचविरली ॥ तगमगअतिजिविंलगबगकरुनीवनवृंदींशिरली निबिड० ॥ १ ॥ कनककमलमृदुमृणालअशनींवहनगहनज्याचें ॥ मुक्तिसुखगतिप्रमुखमनोहरमुखततिपितियाचें ॥ बाल्यमिहिरशतलाज्जितगतिभाभालचंद्रज्याचें ॥ नामजपतशमदाहगरलगलरूपवाद्यप्रभुचें ॥ मनमीनआकळीवळेंप्रेमसूत्रें ॥ रवबाणहाणितांभेदिमोहयंत्रें ॥ तनुभावरहितजाहलींगलितगात्रें ॥ रमारमणनिजवदनविलोकुनिमतिजेअनुसरली ॥ गरसमघरकरिहरहरध्वनिकसित्द्दयींसंचरली ॥ निबिड० ॥ २ ॥ सजलसघनघनवळलागरगरसभरस्रवतिबिंदू ॥ सजलचीरअतिरुचिरसमिरवरयेसाधितद्वंद्वू ॥ नगणुनिश्रमममानसधारिईशपदांबुजिंछंदू ॥ आनंदासिंधुदिनबंधूरचिजाताटिंब्रह्मानंदू ॥ स्वानंदेंपूर्णनिरखितांरूपनय... समरसेंचित्तसांठवीत्द्दयभुवनीं ॥ नासलाभासजाहलीऐक्यामळें... पूर्णब्रह्मगोविंदजिचीश्रीमूर्तिमनींभरली ॥ देवनाथसायुज्यवृत्तिच्यासुरततरतरली ॥ निबिड० ॥ ३ ॥

भूपाळी गणपतीवरची.

उठाउठासकळजन ॥ वाचेस्मरागजानन ॥ गौरीहराचानंदन ॥ गजवदनगणपती ॥ ध्रु० ॥ ध्यानींआणोनीसुखमूर्ती ॥ स्तवनकरायेकेचित्तीं ॥

तोदेईलज्ञानमूर्ती ॥ मोक्षसूखसोज्वळ ॥ १ ॥ जोनिजभक्तांचादाता ॥ वंद्यसुरवरांसमस्तां ॥ त्यासीध्यातांभवभयचिंता ॥ विघ्नवार्तानिवारी ॥ ॥ २ ॥ तोहासुखाचासागर ॥ श्रीगणराजमोरेश्वर ॥ भावेंविनवीतोगिरिधर ॥ भक्तत्याचाहोऊनी ॥ ३ ॥

भूपाळी गणपतीवरची.

उठिंउठिंबामोरेश्वरा ॥ चवदाविद्यांच्यामाहेरा ॥ चतुर्भुजापरशुकरा ॥ अंकुशधरागजवदना ॥ ध्रु० ॥ मातावोलेशैलनंदिनी ॥ योगीउभेअसतीअंगणीं ॥ दर्शनद्यावेंचिंतामणी ॥ प्रातःस्मरणींस्मरतीहे ॥ उठिंउठिंबा० ॥ १ ॥ रत्नजडितसिंहासन ॥ वरीबैसलेगजानन ॥ रिद्धिसिद्धिदासीदोन ॥ करितीचरणसेवेतें ॥ उठिंउठिंबा० ॥ २ ॥ आंगींसेंदुराचीउटी ॥ शोभेचंद्रमालल्लाटीं ॥ मुक्ताफळहारकंठीं ॥ मुखींप्रभाफांकतसे ॥ उठिंउठिंबा० ॥ ३ ॥ प्रातःकाळींहीभूपाळी ॥ योगीध्यातीत्हृदयकमळीं ॥ निरंजनीकृपेचीसाउली ॥ भक्ताहातींवदाविलीहे ॥ उठिंउठिंबामोरेश्वरा० ॥ ४ ॥

भूपाळी रामावरची.

रामआकाशींपाताळीं ॥ रामनांदेभूमंडळीं ॥ रामयोगियांचेमेळीं ॥ सर्वकाळींशोभत ॥ ध्रु० ॥ रामनित्यनिरंतरी ॥ रामसबाह्यअभ्यंतरीं ॥ रामविवेकाचेघरीं ॥ भक्तीवरीसांपडे ॥ १ ॥ रामभावेंठायींपडे ॥ रामभक्तीशींआतुडे ॥ रामऐक्यरूपींजोडे ॥ मौन्यपडेश्रुतीसी ॥ २ ॥ रामयोग्यांचेंमंडन ॥ रामभक्तांचेंभूषण ॥ रामआनंदाचाघन ॥ करीरक्षणदासांचें ॥ ३ ॥

भूपाळी कृष्णावरची.

उठिंगोपालजीजाइंधेनूंकडे ॥ पाहतीसौंगडेवाटतूझी ॥ ध्रु० ॥ लोपलीहे [illegible]मिंदझालाशशी ॥ मुनिजनमानसींतूजध्याती ॥ १ ॥ भानुउदया [illegible]तेजपंजाळलें ॥ फूललींकमळेंउदकींही ॥ २ ॥ धेनुवत्सेंतुलाबाह[illegible]धेंवा ॥ उठिंगायादवाउशिरझाला ॥ ३ ॥ ऊठपुरुषोत्तमावाटपाहे[illegible]ा ॥ दाविंमुखचंद्रमासकळिकां ॥ ४ ॥ कनकपात्रांतरींदीपरत्नेंबरीं ॥ [illegible]वाळितेसुंदरीतूजलागीं ॥ ५ ॥

भूपाळी घनश्यामावरची.

घनश्यामसुंदराश्रीधराअरुणोदयझाला ॥ उठिंलौकरवनमाळीउदयाचळीं

मित्रआला ॥ ध्रु० ॥ सायंकाळींयेकेमेळींद्विजगणअवघेवृक्षीं ॥ अरुणोदय होतांचउडालेचरावयापक्षी ॥ अघमर्षणादिकरुनितापसीतपाचरणदक्षी ॥ प्रभातकाळींउठुनिकापडीतीर्थपंथलक्षी ॥ करुनिसडासंमार्जनगोपींकुंभघेउनिकुक्षीं ॥ यमुनाजळासिजातिमुकुंदादध्योदनभक्षीं ॥ चाल ॥ मुक्ताहोउंपाहे,कमळिणीपसुनिभ्रमरा ॥ पूर्वदिशेमुखधुतलें,होतसेनाशतिमिरा ॥ उठिंलौकरिगोविंदा, सांवळ्यानंदकुमरा ॥ चाल ॥ मुखप्रक्षाळणकरींअंगिकारींभाकरकाला ॥ उठिंलौकरवनमाळी० ॥ १ ॥ घरोघरींदिपअखंडत्यांच्यासरसावुनिवाती ॥ गीतगातिसप्रेमेंगोपीसदनायेतिजाती ॥ प्रवर्तोनिगृहकामींरंगावळिघालुंपाहती ॥ आनंदकंदाप्रभातजालीउठसरलीराती ॥ काढिंधारक्षिरपात्रघेउनीधेनूहंबरती ॥ द्वारिंउभेगोपाळहाकामारुनितुजलावाहती ॥ चाल ॥ हेमुक्ताहारकंठीं, घालिंयारत्नमाळा ॥ हतींवेत्रयष्टिबरवी, कांबळाघेंइकाळा ॥ ममात्मजा मधुसुदना, त्दषिकेशिजगत्पाळा ॥ चाल ॥ लक्षितातिवांसुरेंहरिधेनुस्तनपानाला ॥ उठिंलौकरवनमाळीउदयाचळीं० ॥ २ ॥ प्रातःस्नानें करुनिगोपिकाअळंकारनटती ॥ कुंकुमादिचर्चुनीमंथनालागिंआरंभीती ॥ प्रेमभरितअंतरांतवदनींनामावळिगाती ॥ अर्घ्यदानदेउनियांद्विजगणदेवार्चनकरिती ॥ नेमनिष्ठवैष्णवतेविष्णुपूजासमर्पिती ॥ स्मार्तशिवार्चनसक्तशक्तितेंशाक्तहिआराधिती ॥ चाल ॥ ऋषिगणआश्रमवासी, जेनिरंजनींधाले ॥ अरुणोदयिंआपुलाले, ध्यानींनिमग्नझाले ॥ पंचपंचउषःकालीं, रविचक्रनिघोंआलें ॥ चाल ॥ येवढावेळनिजलासिह्मणुनिहरि समजेलनंदाला ॥ उठिंलौकर० ॥ ३ ॥ विद्यार्थीविद्याभ्यासास्तवसादरगुरुपायीं ॥ अध्यापनगुरुकरितीशिष्यहिअध्ययनाउदयीं ॥ याज्ञिकजन कुंडामधिंआहुतिटाकितातपाहीं ॥ रविप्रभापडुनियांउजळल्याशुद्धदिशा दाही ॥ हेमाझेपाडसेसांवळेउठकृष्णाबाई ॥ सिद्धसवेंबळिरामघेउनि धनेंवनाजाई ॥ चाल ॥ मुनिजनमानसहंसा, श्रीमनःकमलभृंगा ॥ हरपंकजपाणी, पद्मनाभश्रीरंगा ॥ शकटांतकसर्वेशा, हेहरिप्रतापतुंगा ॥ चाल ॥ कोटिरवींहुनितेजआगळेंतुझियावदनाला ॥ होनाजिबाळा नित्यध्यातसे, त्दयिंनाममाळा ॥ घनश्यामसुंदराश्रीधराअरुणो० ॥ ४ ॥

आरती गणपतीवरची.

सुखकर्तादुखहर्तावार्ताविघ्नाची ॥ नुरवीपुरवीप्रेमकृपाजयाची ॥ सर्वांगीं

सुंदरउटिशेंदुराची ॥ कंठींझळकेमाळमुक्ताफळांची ॥ १ ॥जयदेवजय देवजयमंगलमूर्ती ॥ दर्शनमात्रेंमनःकामनापुरती ॥ ध्रु० ॥ रत्नखचित फरातुजगौरीकुमरा ॥ चंदनाचीउटीकुंकुमकेशरा ॥ हीरेजडितमुगुटशोभ तोबरा ॥ रुणझुणतीनूपूरेंचरणींघागरिया ॥ जयदेव० ॥ २ ॥ लंबोदरपी तांबरफणिवरबंधना ॥ सरळसोंडवक्रतुंडत्रिनयना ॥ दासरामाचावाटपा हेसदना ॥ संकष्टींपाववेंनिर्वाणींरक्षावेंसुरवरवंदना ॥ ३ ॥ जयदेव० ॥

आरती सांबावरची.

लवथवतीविक्राळाब्रह्मांडमाळा ॥ वीषेंकंठकाळात्रीनेत्रींज्वाळा ॥ लाव ण्यसुंदरीमस्तकींबाळा ॥ तेथुनियांजळनिर्मळवाहेझुळझूळां ॥ १ ॥ ज यदेवजयदेवजयश्रीशंकरा ॥ आरतीओंवाळूंतुजकर्पुरगौरा ॥ध्रु० ॥ कर्पु रगौरभोळानयनींविशाळा ॥ अर्धांगींपार्वतीसुमनाच्यामाळा ॥ विभू तीचेंउधळणशितिकंठनीळा ॥ वामांकावरशोभेउमावेल्हाळा ॥ जयदेव जयदेव० ॥ २ ॥ देवींदैत्यींसागरमंथनकेलें ॥ त्यामाजीअवचितहळाहळ उठलें ॥ तेंत्वांआनंदेंप्राशनकेलें ॥ नीळकंठनामप्रसिद्धझालें ॥ जयदेव जयदेव० ॥ ३ ॥ व्याघ्रांबरफणिवरधरसुंदरमदनारी ॥ पंचाननमनमोह नमुनिजनसुखकारी ॥ शतकोटीचेंबीजवाचेउच्चारी ॥ भावेंरामदासगातो अंतरीं ॥ जयदेवजयदेव ० ॥ ४ ॥

आरती पांडुरंगावरची.

युगींआठ्ठाविसींविटेवरीउभा ॥ वामांगींरखुमाईदिसेदिव्यशोभा ॥ पुंडली काभेटीपरब्रह्मआलेगा ॥ चरणींवाहेभीमाउद्धरीजगा ॥ १ ॥ जयदेवजयदे वजयपांडुरंगा ॥ रखुमाईवल्लभापावेंजिवलगा ॥ ध्रु० ॥ तुळशीमाळागळांक रठेवुनिकटीं ॥ कांसेपीतांबरकस्तुरिलल्लाटीं ॥ देवसुरवरनित्ययेतीभेटी ॥ गरुडहनूमंतपुढेंउभेराहती ॥ २ ॥ जयदेव ० ॥ आषाढीकार्तीकीभक्तज नयेती ॥ चंद्रभागेमाजीस्नानेंजेकरिती ॥ दर्शनहेळामात्रेंतयांहोयमुक्ती ॥ [illegible]नामदेवभावेंओंवाळीती ॥ ३ ॥ जयदेव० ॥

आरती देवीवरची.

दुर्गेदुर्घटभारीतुजविणसंसारीं ॥ अनाथनाथेअंबेकरुणाविस्तारीं ॥ वारीं वारींजन्ममरणातेंवारीं ॥ हारींपडलोंआतांसंकटनिवारीं ॥ १ ॥ जयदे वीजयदेवीमहिषासुरमथनी ॥सुरवरईश्वरवरदेतारकसंजिवनी ॥ ध्रु० ॥ त्रिभुवनभवनींपाहतांतुजऐशीनाहीं ॥ चारीश्रमलेपरंतुनबोलवेकांहीं ॥

साहीविवादीतांपडलेप्रवाहीं ॥ तेतूंभक्तालागींपावसिलवलाहीं ॥ २ ॥ ॥ जय० ॥ प्रसन्नवदनेप्रसन्नहोसीनिजदासा ॥ क्लेशापासुनसोडींतोडींभवपाशा ॥ अंबेतुजवांचूनकोणपुरविलआशा ॥ नरहरितल्लीनझालापदपंकजकोशा ॥ ३ ॥ जयदेवी० ॥

समाप्त.

रसिकजनांस ग्रंथकर्त्यांची प्रार्थना.

श्लोक.

काव्यामृताचानवनीतमेला ॥ हागोडलागोतुमच्याजिभेला ॥
याचीतुह्मीचाखुनिघ्यालगोडी ॥ तेव्हांसुखाचीमिळवालजोडी ॥

नानाकाव्यतरुव्रजींहुडकितांजींजींवरींभावलीं ॥
तींतींवेंचुनिघेतलींसुकुसुमेंपात्रांतजींमावलीं ॥
त्यांचीगुंफुनिरम्यमाळविबुधांअत्यादरेंअर्पिली ॥
तीकंटींविलसोतिणेंकविसभाहोवोसदातर्पिली ॥

आर्या.

हेंवेंचेबहुयत्नें मेळविलेपरशुरामतात्यानें ॥
ज्यानेंअवलोकावे पावावींशीघ्ररसिकतात्यानें ॥

पहिल्या आवृत्तीच्या समाप्तीचा शक.

श्लोक.

आनंदअब्दींसत्राशेंशाहात्तरशकींभला ॥
मार्गकृष्णतृतीयेलाग्रंथसंपूर्णजाहला ॥

सूचना.

या ग्रंथांत जे शब्द कठिण आहेत, ह्मणजे ज्यांचा अर्थ लौकर ध्यानांत यावयाजोगा नाहीं, असे प्राचीन काळचे शब्द आणि संस्कृत शब्द, बहुतेक निवडून काढून ते वर्णक्रमानें लिहून त्यांचा अर्थ दिक्प्रदर्शन करण्यापुरता थोडथोडा लिहिला आहे. (प्रायः पर्याय शब्दांनीं दाखविला आहे.) ग्रंथ वाचतांना वाचणारास ज्या शब्दाच्या अर्थाविषयीं संशय पडेल तो शब्द त्यानें या कोशांत काढून पाहावा. ज्या शब्दांचा अर्थ मुळींच समजला नाहीं ते शब्द तसेच सोडले आहेत. पण असे शब्द फार थोडे आहेत. त्यांचा अर्थ ज्यास समजत असेल किंवा शोध केल्यानें समजेल त्यानें या कोशांत लिहून ठेवल्यास मोठा उपकार होईल.

ह्या ग्रंथांतील कठीण शब्दांचा कोश.

अ.

अंक—मांडी.
अकिंचन—निर्धन, दरिद्री.
अक्रिय—क्रियाशून्य ह्मणजे जें कांहीं करीत नाहीं तें.
अखिल—सर्व.
अग—पर्वत, डोंगर.
अगद—औषध.
अगाध—खोल, अपार.
अगार—घर.
अंगुलिभंग—बोटें मोडणें.
अग्रज—जेष्ठबंधु.
अघ—पाप, अपराध.
अघवाही—पापी.
अचाट—अद्भुत, मोठें.
अज—विष्णु, ब्रह्मदेव.
अजितनाम—ईश्वराचें नाम.
अंजन—काजळ, नेत्रौषध.
अंजित—ज्यांत अंजन घातलें आहे तो.
अजिन—चर्म, कातडें.
अजिर—अंगण.
अडवी—अटवी, अरण्य, रान.
अंतरंगीं—मनांत.
अंतराय—विघ्न, यम.
अंतरीं—ह्रदयांत.
अंतरीपायमान—द्वीपतुल्य
अतिकाळ—बहुकाळ.
अतिक्रम—मर्यादा उल्लंघून जाणें.
अतिपात—भंग, नाश.
अतिमात्र—अत्यंत, बहुत, गाढ.
अंतुरी—स्त्री, जाया, बायको.
अंत्यज—अतिशूद्र.
अंत्रपाट—अंतःपट.
अदभ्र—बहुत.
अदंभित्व—दांभिकपण नव्हे तें.
अंदुक—हत्तीच्या पायांतली बिडी.
अधर—ओंठ.
अधस्वी—दासी.
अधिष्ठान—स्थान.
अधिष्ठिली—आक्रामिली.
अधिष्ठी—आक्रमी, वर बसे.
अध्यास—खरेपणाचा निश्चय.
अध्वर—यज्ञ.
अनन्य—अगतिक.
अनव—जीर्ण, वृद्ध, जुना.
अनवरत—निरंतर.
अनवसर—असमय.
अनश्वर—अमर.
अनळ—अग्नि.
अनाक्रोश—बोलल्यावांचून.

अनाथवाणी—अनाथासारखा, दीनवाणी.
अनार्या—हे दुष्टा.
अनिर्देश्य—अमुक ह्मणून सांगतां येत नाहीं तें.
अनुकंप्य—दया करण्यास योग्य.
अनुज—कनिष्ठबंधु.
अनुजनि—भ्राता.
अनुताप—पश्चात्ताप.
अनुद्वेग—उद्वेगाभाव.
अनुपम्य—ज्यास उपमा नाहीं तें.
अनुभवी—अनुभव घेणारा.
अनुराग—प्रीति.
अनुवादावें—सांगावें.
अनुवादे—बोले.
अनुसूयासुत—दत्तात्रेय.
अन्यतम—वहुतांतून एक.
अन्वय—संबंध.
अन्वित—युक्त.
अपत्रपा—लज्जा.
अपरूप—अपूर्व, अदृष्टपूर्व.
अपरोक्ष—समक्ष, प्रत्यक्ष.
अपर्णा—पार्वती.
अपर्णापति—सदाशिव.
अपसद—दुष्ट.
अपांपति—समुद्र.
अप्सरा—देवांगना.
अप्रमेय—जें जाणायास कठिण तें.
अंबर—आकाश, वस्त्र.
अबाधित—बिनहरकत.
अंबिका—माता.
अंबु—पाणी.
अंबुज—कमळ.
अब्ज—कमळ.
अब्जिनी—कमलिनी.
अब्द—वर्ष, मेघ.
अभद्र—अशुभ.
अभिन्नव—अभिनव, नवीन.
अंभोज—कमल.
अंभोद—मेघ.
अभ्र—मेघ.
अभ्रमु—हत्तीण.
अमर—देव.
अमरतरु—कल्पवृक्ष.
अमूप—पुष्कळ.
अमृतकर—चंद्र.
अमोघ—सफल.
अय—लोखंड.
अरुण—रक्तवर्ण.
अरुवारीं—आस्तरणीं.
अरुष—आर्ष.
अर्क—सूर्य.
अर्की—रुईचें झाड.
अर्धमात्रा—मकारात्मक.
अलक्ष-क्ष्य—अतर्क्य.
अलाबु—भोंपळा.
अलि—भ्रमर, पंक्ति.
अलिक—कपाळ.
अलिनी—भ्रमरी.
अलिप्त—ज्यास लेप नाहीं तो.
अलोट—मोठें, अचाट, अनिवार

अवकळा—दुश्चिन्ह.
अवगत—ठाउकें.
अवगाहिला—जाणिला, अंघोळ घातला.
अवचट—अद्भुत.
अवचितां—अकस्मात्.
अवतरण—उतरणें, अवतार.
अवतंस—भूषण.
अवथिलें—योजिलें.
अवधारा—ऐका.
अवन—रक्षण.
अवलिळा—सहजांत, लीलेनें.
अवसर—समय, वेळ, काळ.
अवहार—पसरलेल्या सैन्यादिकांचा आटोप.
अहिमा—उष्ण.
अवि—मेंढा.
अविद्या—माया ,अज्ञान.
अवी—मेंढा.
अंश—विभाग.
अशन—भोजन.
अशनि—वज्र.
अशरीरवाणी—आकाशवाणी.
अशरीरिणी—आकाशवाणी.
अशिव—अकल्याण.
अशुद्ध—रक्त.
असकें—सर्व.
असती—जारिणी.
असंभाविनी—संभव नाहीं अशी, किंवा अतर्क्य.
असाधुवाद—दुर्भाषण, निंदा.
असाध्य—न होण्याजोगें.
असाध्वस—निर्भय.
असारली—अश्रुयुक्त झाली.
असित—नीलवर्ण.
असितपथ—अग्नि, कृष्णवर्त्मा.
असिपत्र—खड्गाचें पान.
असिपद—असि हा शब्द.
असिवार—खड्गधर पदाति.
असु—प्राण.
असुख—दुःख.
असूं—अश्रु, नेत्रोदक.
असूया—द्वेष.
असोसी—अतिइच्छा.
अस्तमित—अस्तास गेला तो.
अस्त्रतति—शस्त्रांचा समूह.
अहिवर—सर्पांत श्रेष्ठ, कालिया.
अहेव—सुवासिनी.
अहेवपण—सौभाग्य, अवैधव्य.
अहेवतंतू—सौभाग्यसूत्र.
अळुमाळ—थोडथोडा, थोडासा.
अक्षत—तुटलें फुटलें नाहीं तें.
अक्षर—जें नाश पावत नाहीं तें.
आकण—मात्रें, खडा, माती.
आकर्णन—श्रवण.
आकळावा—जाणावा.
आकळे—समजे, स्ववश होई.
आकळेना—समजेना, वश होईना.
आकांक्षीना—इच्छीना.
आक्रंदती—ओरडती.
आक्रोशावें—बोलावें, वदावें.
आक्रोशेवीण—बोलल्यावांचून.

आखंडल—इंद्र.
आख्या—नाम.
आग—अपराध, पाप.
आगमन—येणें.
आंगठसा—आंगवठा.
आगरडे—अग्रें.
आंगवठा—शरीराचा बांधा.
आंगवण—शक्ति.
आगळें } —अधिक.
आगळा }
आगा—
आगीं—अग्रभागीं.
आंगोळी—बोट.
आजी—युद्ध, आज.
आज्य—तूप.
आटणी—मिश्रण.
आटाआटी—प्रयास, श्रम, खटपट.
आठव—स्मरण.
आडळ—आडणूक.
आड पडे—मागें पडे.
आढ्य—धनिक.
आणिकातें—अन्यातें.
आतर—नोर, नावेचा उतार.
आतळणें—स्पर्शणें.
आतुडलें—समजलें.
आतुडे—प्राप्त होय.
आतुर्बळी—अतिबळी.
आत्मचर्चा—आत्म्याविषयीं भाषण.
आत्मविद्या—आत्मज्ञान.
आथी—आहे.

आदर्श—आरसा.
आदळला—पावला.
आदिठाणें—मूळपीठ.
आदिशक्ति—मूळशक्ति.
आंदुवाचे—वाळ्याचे.
आधि—मनाची व्यथा, दुःख.
आन—अन्य, भिन्न.
आनकदुंदुभि—वसुदेव.
आनन—मुख.
आपंगिता—सांभाळणारा.
आपपर—स्वकीय परकीय.
आपेआप—आपोआप.
आपैतें—आपोआप.
आफळी—आपटी.
आभास—कांहींसा भास.
आमा—स्तन.
आम्नाय—वेद.
आरामवाटी—बाग.
आरुष—आर्ष, छांदिष्ट,असमंजस,
आर्जव—सरळपणा. [असंबद्ध.
आर्ती—आवड.
आर्तें—आवडीनें.
आलवाल—आळें.
आलाप—भाषण, (गाण्यांत आ-
आलापणें—गाणें. [लाप.)
आली—सखी, पंक्ति.
आव—धैर्य.
आवरण—कुंपण.
आवांका—धैर्य.
आश—

आशय—मनोरथ, अभिप्राय.
आशा—दिशा.
आंसावली—
आहव—युद्ध.
आहाळणें—पोळणें.
आहाळलीं—पोळलीं.
आहे—ज्वाळा.
आन्हा—नाम.
आन्हाटें—पसारा.
आन्हेरिजें—टाकिजें.
आळ—लळा, हट्ट.

इ.

इंदिरा—लक्ष्मी.
इंदिरावेषें—लक्ष्मीवेषानें.
इंदीवर—कमळ.
इंद्रियग्राम—इंद्रियसमुदाय.
इभी—हत्तीण.
इषु—बाण.
इसाळ—ब्रह्मराक्षस.
इसाळु—ब्रह्मराक्षस.
इक्षु—ऊंस.
ईशान—शंकर.

उ.

उगला—उगाच.
उगवून—उलगडून.
उगाणा—उलगडा.
उचंबळणें—भरून सांडणें.
उजू—सरळ, सरळपणें.
उटज—पर्णकुटी.
उठाउठी—सत्वर.
उठाणें—उत्थान.
उणीव—न्यूनत्व.
उताटिला—उकलिला.
उतटली—भरली.
उत्तरापति—अभिमन्यु.
उत्तराशेला—उत्तर दिशेला.
उत्तरीय—शेला, अंगवस्त्र.
उत्तीर्ण—ऋणमुक्त.
उदग्र—उंच, ज्याचें अग्र वर आहे.
उदरंभर—पोटभरणारे.
उदश्रु—रडणारे.
उदेणें—उदय पावणें, उद्भवणें.
उद्देशें—हेतूनें, कारणें.
उद्भट—मोठा.
उद्यान—बाग.
उद्विग्न—उतावीळ.
उन्मेख—ज्ञान.
उन्मेषसुलोचना—हे ज्ञानचक्षुषा.
उपकरणजात—साहित्य.
उपरति—वैराग्य.
उपरम—शांति.
उपरमे—सुख पावे.
उपराग—ग्रहण.
उपरि—मस्तकावर.
उपवन—बाग.
उपस्थ—विषयेंद्रिय.
उपाधि—कारण, संग, अडचण.
उपानह—चर्मी जोडा, पैजार.
उपाव—उपाय.
उपास्ति—उपासना.

उफळतां–उडतां.
उफाळलें–उद्भवलें.
उबग–कंटाळा.
उबगणें–उपेक्षणें, त्रासणें.
उबगलें–कंटाळलें.
उभय–दोन्ही.
उभविती–उभारिती.
उभारी–उचली.
उभारून–उचलून.
उभासे–दिसे.
उभेठाती–उभेराहती.
उमगून–शोधून.
उमस–दम, विसांवा.
उमाणें–मोजलें, मोजवे.
उमाळा–उद्भव.
उमाळे–उकळ्या.
उरके–संपे.
उरकोन–करून.
उरग–सर्प.
उरण–मेंढा.
उरी–अवशिष्ट, बाकी.
उरोज–स्तन.
उलूक–घुबड.
उल्हाटी–उलटी.
उसंत–विश्रांति.
ऊर्ध्वरेता–ब्रह्मचारी.
ऊर्मी–उकळी, गर्व.

ऋ.

ऋतुदान–राति.

ए.

एकसरें–एकदम.
एणांक–चंद्र.
एणी–हरिणी.
एन–पातक.
ऐना–आरसा.

ओ.

ओक–घर, स्थान.
ओखटा–वाईट.
ओगरणें–वाढणें.
ओगरू–वाढणार
ओढवणें–पुढें का
ओपणें–देणें.
ओसंग–मांडी.
ओसंडोन–सांडून.

क.

कच–केश.
कंचुक–कवच, झगा.
कट–गजगंड.
कटक–सैन्य.
कटकटा–हायहाय.
कटायी–कढई.
कटाक्ष–दृष्टिपात.
कंठी–घालवी.
कठोर–कठिण.
कडगें–वांकी भूषणें.
कडवा–वी-वें–क्रूर.
कडसणी–विचार.
कडां–शेवटास, एकीकडे.
कढेंत–कढईंत.

कणव-वा—दया.
कणवाळपणें—कृपाळूपणानें.
कतवा—खत.
कंथा—गोधडी.
कथालाप—वर्णन.
कदन—युद्ध, मारण, हनन.
कदंब—वृक्षविशेष, समूह.
कदर्थले—अवमानिले.
कदर्यु—कृपण.
कंदुक—चेंडू.
कनकबीज—धोत्र्याचें बीं.
कनकलतिका—सुवर्णाची वेल.
कनवाळ—कृपाळू.
कपाटीं—गुहेंत.
कपि—वानर.
कपिध्वज—अर्जुन.
कपि—मारुति.
कबरी—वेणी.
कबरीभार—वेणी.
कंबु—शंख.
कमळा—लक्ष्मी.
कमळापति—विष्णु.
कर—हात, सोंड, किरण.
करंटा—कृपण, हतभाग्य.
करटी—गज.
करपुष्कर—शुंडाग्र, हस्तकमल.
करबाडें—कडबा.
करवाल—तरवार.
करा—मडकें.
करिता—गजता,गजत्व,गजपणा.
करी—हत्ती.
कर्णिका—कमळांतील गड्डा.
कलंकी—लांछनयुक्त.
कलभ—हत्तीचा छावा.
कलशजनित—, कलश संभव—, कलशोद्भव— } अगस्ति मुनि.
कलाप—मयूरपिच्छ.
कलिका—कळी.
कलिला—कलुषित, गढूळ.
कल्लोळ—मोठी लाट.
कवयिता—कवन कर्ता, कवि.
कवडा—होला पक्षी.
कवि—शुक्राचार्य.
कविजा—शुक्रकन्या देवयानी.
कविहीर—कविश्रेष्ठ.
कशा—चाबूक.
कसणें—बांधणें.
कल्हार—कमळ.
कल्होळ—लाटा.
कळानिधि—चंद्र.
काइसेनें—कशानेंही.
काई—काय.
काग—कावळा.
काचा—कच्चा.
काचावला—कचरला.
काज—कार्य.
काजरा—कुचल्याचें झाड.
काजळी—जंग, डाग.
कांजी—पेज.

काटला—मळला.
कांड—ब्रह्मांड.
कांत—पति.
कातर—भितरा.
कातिया—शस्त्रविशेष.
कानकोंडें—चोरटें.
कानन—वन.
कावाड—ओझें, भार.
कामदेव—मदन.
कामाचार—स्वच्छंद, यथेष्टाचार.
कामारि—सदाशिव.
काय—देह.
कारा—बंदिशाळा.
कार्पासराशि—कापसाचा ढीग.
कार्याकारण—कारणपरत्वें.
कालाही—काळसर्प.
कालिंदी—यमुना.
काव्य—शुक्राचार्य.
कांस—कच्छ, आश्रय.
कासर—महिष, रेडा.
कासाविस—दुःखित.
काळकूट—विष.
काळवखें—काळोख.
काळशुद्धि—
काळसर्प—काळियासर्प.
किंकरी—दासी.
किंच—आणखी.
कितव—दुष्ट, द्यूतकार.
किरी—डुकर.
किरीटी—हे अर्जुना.

किशोर—बाळक.
कीर—रावा, निश्चयें.
कीरवाणी—शुकवाणी.
कीर्तिला—वर्णिला.
कीश—वानर.
कुच्या—शिरा, ढोणशिरा.
कुचुंबेल—दुखवेल.
कुंजर— }
कुंजरु— } गज.
कुटज—कुड्याचें झाड.
कुंटिणी—वेश्या कोणीएक.
कुडा—वाईट.
कुडी—देह.
कुंत—भाला.
कुंतळ—केंस.
कुत्सा—निंदा.
कुंभिणी— }
कुंभिनी— } पृथ्वी.
कुंभिनीपाळ—पृथ्वीपति.
कुमुद—कमळ.
कुरंग—हरिण.
कुरवंडणें—ओंवाळणें.
कुरवंडी—आरती, ओंवाळणी.
कुलिश—वज्र.
कुलिशपाणि—इंद्र.
कुवलय—कमळ, भूमंडळ.
कुशस्थली—द्वारकापुरी.
कुसरी—चतुराई.
कुसुमचाप—मदन.
कुहू—अमावास्या.

कुळपति—कुळपुरुष, कुलांतील मुख्य.
कूट—पश्चात् निंदा.
कूर्पर—कोंपर.
कृतांत—यम.
कृतांतभगिनी—यमुना नदी.
कृत्या—पिशाची.
कृशान—अग्नि.
कृशोदरी—सिंहकटी स्त्री.
कृष्णा—द्रौपदी, यमुना.
कें—काय.
केउतीं—कशीं.
केउती—कोणती.
केउतें—कशाचें.
केका—मयूरशब्द.
केकी—मयूर.
केंडणें—तुच्छ मानणें.
केली—क्रीडा.
केविलवाणें—दीनवाणें.
केसर—कमलतंतु, केशर.
केसरी—सिंह.
कैं—केव्हां.
कैटभारी—कैटभासुरहंता विष्णु.
कैवल्य—मोक्ष.
कैवल्यदानी—मोक्षदाता.
कोड—कौतुक, हौस.
कोडी—काटी.
कोडें—कौतुकानें.
कोढी—कोटी.
कोंदाटलें—दाटलें, भरलें.
कोंभ, कोंब—अंकुर, मोड.
कोयाळ—कोकिळ.
कोष्ठ—उदर, पोट.
कौपीन—लंगोटी.
कौशिक—विश्वामित्र.
कौलिक—मांत्रिक.
क्रोष्टा—कोल्हा.

ख.

ख—आकाश.
खग—पक्षी.
खगगमन—गरुडवाहन विष्णु.
खगेंद्र—गरुड.
खचरी—राक्षसी.
खडतर—उग्र.
खडतरला—आदळला, खोंचला.
खंडज्ञान—अल्पज्ञान.
खत—पत्र.
खंती—खेद.
खद्योत—काजवा.
खंबाइत—उंचवस्त्र.
खर—तीक्ष्ण, गाढव.
खाजुगें—खाद्य, खाऊ.
खाजें—खाद्य.
खाडाणें—लाथाळगाईस.
खांडावया—तोडावया.
खांडियाची—शस्त्राची.
खिजाविणें—कोपविणें.
खुर्द—लहान, अल्प.
खेंव—खेवो—आलिंगन.

ग.

गगन—आकाश.

गगनग—आकाश संचारी देव.
गजगमा—गजगामिनी स्त्री.
गजपुर—हस्तनापुर.
गजबज—गडबड.
गणप—गणपति.
गंड—अनिष्ट.
गतवयस्क—म्हातारा, वृद्ध.
गदारोळीं—मोठ्यानें.
गदीन—
गदीश— } गदायुद्धांत निष्णात.
गद्य—वाक्यरूप ग्रंथ.
गभस्ति—सूर्य.
गभीर—गंभीर, खोल.
गर—विष.
गरगल—विषकंठ, शिव.
गरिमा—मोठेपणा.
गरी—गुर्वी, श्रेष्ठ.
गरीबनवाज—दीनरक्षक.
गरुडध्वज—गरुडपक्षी.
गळदंडीं—किलाव्यांत.
गवसणी—आच्छादन.
गवादि—धर्मपोंवई, अन्नसत्र.
गवाक्ष—धारें, झरोका.
गहन—अरण्य, खोल.
गव्हर—गुहा, गुह्य.
गांग—गंगेचें.
गांजणें—छळणें.
गाजी—शूर.
गांठीचें—पदरचें.
गांधार—शकुनि.

गाधिज—विश्वामित्र.
गाबाळ—असंबद्ध, अनुपयुक्त, [गयाळ.
गाभिणी—सगर्भा,गाभण,
गायन—गाणें.
गांव—योजन.
गाळितिया—गाळण्याच्या वस्त्रांत
गिरा—वाणी, वाक्य.
गिरिश—सदाशिव.
गिवसणें—मिळवणें.
गिवसीत—सांपडत.
गी—वाणी, सरस्वती.
गीर्वाण—
गीर्वाणी— } संस्कृत भाषा.
गीष्पति—बृहस्पति.
गुज—गुह्य, अनिर्वेद्य.
गुंडून—गुंडाळून.
गुण—दोरी.
गुणगुणी—हळुहळू पुटपुटे.
गुरु—श्रेष्ठ.
गुह—कार्तिकस्वामी.
गेह—घर.
गै—हयगय.
गोठण—गोठा.
गोठी—गोष्ट.
गोत्र—पर्वत.
गोपायिता—रक्षण कर्ता.
गोपुर—शहरचा दरवाजा.
गोमटें—सुंदर, चांगलें, प्रिय.
गोरोचन—गाईच्या डोक्यांतलें पी-
गावा—गुंता. [तद्रव्य.

गोविला—गुंतविला.
गोंवी—गुंता.
गोही—साक्ष.
ग्रामहरी—कुतरा.
ग्लह—पण, डाव.
ग्वाही—साक्षी.

घ.

घटा—जाड घट्ट कातडें.
घटना—लग्नाची तजवीज.
घडणी—हिशेब लिहिण्याचा प्रकार.
घडा—घागर.
घडी—घट, घागर, घटका, मोड.
घनघटा—मेघसमुदाय.
घनदाट—भरलेला.
घनरस—कापूर, उदक.
घनसार—चंदन, कापूर.
घरघेणा—घरबुडव्या.
घरघेणी—घरबुडवी.
घरटा—स्थान.
घामेजेना—श्रांत होईना.
घास—गवत.
घूर्णिका—दासी.
घृत—तूप.
घेयीजेना—घेईना.
घोटी—गिळी.
घोटूं—गिळावयास.
घोर—क्रूर, भयंकर.
घोष—शब्द, गोठा.

च.

चक्र—चक्रवाक पक्षी.
चक्रवर्ती—सार्वभौम राजा.
चक्रवाल—मंडल.
चखोट चांगला.
चंचू—चोंच.
चंडांशु—सूर्य.
चणक—हरभरे.
चतुरानन—ब्रह्मदेव.
चतुर्विध वाचा—परा, पश्यंती, मध्यमा, वैखरी.
चंद्रमौळी—महादेव.
चंद्रशाला—सर्वांहून वरची माडी.
चंद्रिका—चांदणें.
चपला—वीज.
चपेटे—वेग.
चवडा—रुंद.
चवर—चंवरी.
चषक—पानपात्र.
चळथ—रास, चवड.
चाकाटला—चकित झाला.
चांग—चांगला.
चांचूवरी—चोंचेंत.
चाड—आवड, इच्छा.
चाप—धनुष्य.
चामर—चंवरी.
चामीकर—सुवर्ण, सोनें.
चार—चेष्टा, दूत.
चारदेह—स्थूळदेह, सुक्ष्मदेह, कारणदेह, आणि लिंगदेह.
चाळूं—हालवूं.
चिकित्सा—रोगाचा प्रतिकार.

चित्तचतुष्टय—मन, बुद्धि, चित्त, अहंकार.
चित्रवर्ह—सुंदर रंगी पक्ष आहेत ज्यास.
चुकूर—चकित.
चुरीत—दावीत.
चूडामणि—शिरोरत्न.
चेइरें—जागृति.
चेतवे—खवळे.
चेल—वस्त्र.
चेववी—सचेतन करी.
चोख—चांगला.
चोखाळपण—चोखपण.
चोखाळिल्या—चोखकेल्या.
चोज—कौतुक.
चौगुणीनें—चौपटीनें.
चौसांचा—चार वेद साहा शास्त्रें यांचा.

छ.

छंद—वृत्त.
छायानायक—सूर्य.
छायापुरुष—सांवली व पुरुष.
छावा—हत्तीचा बालक.

ज.

जगढाल—ध्वज, झेंडा.
जंगम—मनुष्य पशु पक्षी इ०.
जघन्य—नीच, कनिष्ठ.
जंघाळ—उंच.
जंघी—जंघावंत.
जडभारी—संकट.
जनक—बाप, एक राजा.
जनकतनया—सीता.
जनपद—देश.
जनिता—बाप.
जनु—जन्म.
जन्हुकन्या—भागीरथी.
जंबीर—इडनिंबू.
जयंती—जिंकणारी.
जरा—म्हातारपण.
जलचर—मत्स्य.
जलदजाल—मेघमंडल.
जलाशय—सरोवर.
जवन—वेगवान्.
जळ—पाणी.
जळचर—जलजंतु, मासे इत्यादि.
जळदजाळ—मेघमंडल.
जळपानें—आगीनें.
जाइजणें—नाशवंत, जायाचें.
जाची—पीडी.
जाजावती—बोलती, बडबडती.
जाणवलें—समजलें.
जाणीव—ज्ञान, आत्मज्ञान.
जान्हवी—भागीरथी.
जाया—बायको.
जायीजिणें—नाशवंत.
जिणें—वांचणें, जीवन.
जिवलग—प्राणप्रिय.
जिव्हार—मर्मस्थान.
जीन—जीर्ण, म्हातारा.
जीमूत—मेघ.
जीव—प्राण, बृहस्पति.
जीवखाणी—जीवयोनि.

जीवन—वांचणें, पाणी.
जुनाट—प्राचीन.
जोतें—चौथरा.
जोपा—पालन.
जोहरी—रत्नपारखी.
जौंजार—त्रास, कंटाळा.
ज्या—धनुष्याची दोरी.
ज्योतिर्विद—ज्योतिषी.

झ.

झगडा—युद्ध.
झडपणी—निरसन.
झणी—सत्वर, न जाणो, कदाचित्.
झांकोंळला—व्यापला.
झाडा—झडती, निरास.
झुंजार—योद्धा.
झोंटधरणी—केशधरणी.
झोंटी—डोईचे लांब केश, वेणी.
झोंडा—दांडग्या, निलाजऱ्या.

ट.

टकमक—चकितपणा.
टकळा—छंद, टोकळा.
टाकाटाकीं—त्वरेनें.
टांचराच्या—टांचेच्या.
टोणपा—स्थूळकाष्ठ, मूर्ख.
टोप—मुकुट.

ठ.

ठसावे—ठसे.
ठाय—ठिकाण, स्थान.
ठायींपाडी—यांग लावी.
ठाव—स्थान, ठिकाण.
ठेला—राहिला.
ठेली—कुंठित झाली.

ड.

डांगें—झाडी, बनें.
डौर—झगा.
डौरला—झांकला.

ढ.

ढाळ—उतार.
ढाळिते—वारिते, हालविते.
ढाळिसी—टाकिसी.
ढाळी—ओती.

त.

तगटे—झटे.
तटाकीं—तळ्यांत.
तडके—पडे, फुटे.
तडाग—तळें.
तडीतापडी—गोंसावी, बैरागी.
तंतु—सूत्र, वात.
तत्पद—ब्रह्मज्ञापक शब्द.
तत्वतां—खरेपणानें, निश्चयें.
तपन—सूर्य.
तम—अंधकार.
तमोहर—सूर्य.
तरंडक—नौका.
तरणि—सूर्य.
तराजें—तागडीनें.
तरी—नौका.
तर्णक—वत्स.
तवक—क्रोध, उकळी.
तहशील—वसूलपट्टी.

तळपणें—चमकणें.
तळपट—सत्यानास.
तळवट—खालचा प्रदेश.
तक्षक—सर्प.
तात—बाप.
तांतडीं—त्वरेनें.
तादात्म्य—ऐक्य.
तापणें—शेकणें.
तामरस—कमळ.
तामरसाक्ष—कमलाक्ष.
ताराप—चंद्र.
तारुवें—तारूं, नौका.
ताळ—ताडाचा वृक्ष.
ताळोची—
तितिक्षा—क्षमा, शांति.
तिमिर—अंधकार.
तिवाशी—तक्या, गिरदी, गादी.
तुकविणें—हालविणें.
तुकीं—कसोटीस.
तुंग—उच्च.
तुझेनी—तुझ्यानें.
तुंबळ—अतिशयित, फार.
तुंबळे—दाटे, भरे.
तुरंबणें—हुंगणें.
तुला—साम्य.
तुळय—कापूस.
तुळितां—तोलून पाहतां.
तुळी—हालवी.
तूळ—कापूस.
तेजाळ—तेजस्वी.
तेजी—अश्व, घोडा.
तेजोनिधि—सूर्य.
तैं—तेव्हां.
तोक—बालक.
तोख—संतोष.
तोडर—तोरडी, पादभूषण.
तोय—पाणी.
त्रपाकंचुक—लज्जाकवच.
त्राहाटिल्या—सिद्ध केल्या, वाजवि-[ल्या.
त्रितय—तीन पदार्थांचा समुदाय.
त्रिदश—देव.
त्रिपदशोध—तें, तूं, आहेस, या तीन पदांचा शोध.
त्रिपाद—अग्नि.
त्रिपुटी—कर्ता, क्रिया, कर्म.
त्रिशुद्धि—त्रिवारशुद्धि, त्रिपदशोध, निश्चयें.
त्वंपद—जीवज्ञापक शब्द.

थ.

थडी—कड, तीर.
थार—थारा—आश्रय.
थिटें—अपें, लहान.
थोकडें—थोडें.
थारावे—वाढे.
थोरींव—मोठेपण.

द.

दचक—धाक.
दंदशूक—सर्प.
दंदिया—योद्धा.

दभ्र—अल्प.
दमयंती—गर्वहर्त्री, नळस्त्री.
दमुनी—नाशुनी.
दयाळ—दयाळु.
दर—शंख, भय, ईषत्.
दरी—गुहा.
दर्वी—पळी.
दर्वीकर—सर्प.
दर्शनें—षड्दर्शनें, साहा शास्त्रें.
दव—दावानळ, वन.
दशकंधर—दशकंठ रावण.
दशन—दांत.
दशशतमुखांग—शेषदेह.
दशस्यंदन—दशरथ.
दस्र—अश्विनीकुमार.
दसोडी—दशी.
दळ—सैन्य.
दळवाडें—जाडपणा, आंग.
दक्षकरें—दक्षिणहस्तें, उजव्याहातें.
दाटणी—निबिडता, दाटी.
दांत—इंद्रियदमनकर्ता.
दादुला—नवरा.
दाम—पुष्पमाला, दावें.
दाय—पितृधन, वांटा.
दारु—काष्ठ.
दारुण—क्रूर. कठिण.
दाव—दावानळ, अरण्य.
दिठा—दृष्टि, दर्शन.
दिठिवा—दृष्टि.
दिठी—दृष्टि.
दिव्यरस—अमृत.
दीप्ति—प्रकाश, कांति, तेज.
दुखंड—दुभंग.
दुग्धसार—तूप.
दुबळा—दरिद्री.
दुभणीं—दोहन, दोह.
दुभे—प्रसवे.
दुरित—पातक.
दुरुक्ति—दुर्भाषण.
दुर्ह्रद—दुष्ट.
दुहणें—दूध काढणें.
दुहिता—कन्या, सून.
दून—दुःखी.
दूरशी—रजस्वला.
दृती—सुवास.
देखणा—द्रष्टा, पाहणारा, सुदृष्टि.
देवगर्भ—देवतुल्य.
देवतटिनी—भागीरथी.
देवर—दीर.
देवराज—इंद्र.
देवव्रत—भीष्म.
देवाद्य—महादेव.
देवापगा—गंगा.
देवेंद्र—इंद्र.
देशधडी—देशांतर.
देशिक—गुरु.
देसवटा—स्थान, प्रदेश.
देहअभिमान—देहाभिमान
देहांतर—अन्यदेह.
देहुडी—चौकी.

देऱ्हारें—देवालय.
दैन्यवाणा—बापुडा.
दैवहत—, दैवहतक— दुर्दैव, करंटा.
द्वंद्वें—सुखदुःखादि युग्में.
द्विज—दंत, ब्राह्मण, पक्षी.
द्विजराज—चंद्र.
द्विप—गज, हत्ती.
द्विरद—गज, हत्ती.

ध.

धडाडीत—जळत.
धणी—लाभ, तृप्ति, वैपुल्य.
धनद—कुबेर.
धन्व—धनुष्य.
धमनी—फुकणी.
धर—पर्वत.
धरा—पृथ्वी.
धरारमण—पृथ्वीपति, राजा.
धवल—शुभ्र.
धवलारें—घरें.
धवळणें—शुभ्र करणें.
धाटी—रीत, प्रकार.
धात्री—पृथ्वी, दायी.
धाम—घर, तेज.
धाय—तृप्त होय.
धाय—हाक.
धाया—तृप्त व्हाया.
धाकुटा—लहान.
धारें—धुराडें.
धाले—तृप्त झाले.
धांवणें—पाठलाग करणारे लोक.
धावें—तृप्त व्हावें.
धिंसा—, धिंवसा— उत्कंठा, धैर्य, हव्यास.
धुरेसमोर—अग्रभागीं.
धूर्जटी—महादेव.
धृति—धैर्य.

न.

नग—पर्वत, भूषण, अलंकार.
नघटे—न घडे.
नटले—सिद्ध झाले.
नधावे—न पावे.
नमनी—न मानी.
नय—न्याय.
नरसिंह—राजा.
नरेंद्र—राजा.
नलद—वाळा.
नवचे—न जाई.
नवनीत—लोणी.
नवा—तरुण.
नवाई—गोडी, कौतुक, अपूर्वाई.
नवाजूं—वर्णूं.
नवाळी—कौतुक, गोडी.
नवोढा—नववधू, नवरी.
नसूये—न ओढवे, पुढें न सरे.
नहुष—ययाति राजाचा पिता.
नाक—स्वर्ग.
नाकेश— इंद्र.
नागवती—मुकती.
नागवे—मुके, नावडे.
नाट्य—नृत्य.

नातरीं—किंवा, अथवा.
नातळें—न स्पर्शे.
नातळती—न स्पर्शती.
नातुडसी—नप्राप्त होसी.
नातुडे—नाटोपे, न मिळे.
नाथिला—व्यापला नाहीं तो.
नाथिलें—नाहीं तें.
नाथिलें—नसतां आलें, व्यापलें.
नानादर्शनें—षड्दर्शनें.
नाराच—बाण.
नावेक—अंमळ, क्षणभर.
नाहूत—न बोलावलेले.
नाहो—नवरा, पति.
निकट—जवळ.
निकर—समूह, अनर्थ.
निकषपाषाण—कसोटीचा दगड.
निकें—खरें.
निखंदून—कठोरपणें बोलून.
निगादिलें—बोलिजेलें.
निगम—वेद.
निगुती—निश्चयें.
निजनिष्टंकें—निश्चयें.
निजपद—आत्मपद.
निजबोध—आत्मज्ञान.
निजसुरा—झोंपाळू, निद्रित.
निटिल—कपाळ.
निटिलशेष—कपाळभाग.
निडळीं—कपाळीं.
निडारीं—दृष्टींत.
नितंबिनी—स्त्री.
निंदती—वेणती.
निदान—कारण, शेवट.
निदिध्यास—ध्यान.
निदेला—निद्रित.
निधडा—धैर्याचा.
निधडें—अभेद्य, अखंड.
निधान—ठेव, निक्षेप.
निधोट— परिपूर्ण, एकरूप, धीट.
निपट—केवळ.
निंबलोण—कुरवंडी.
निमाला—संपला.
निरखीं—पाहें.
निरंजन—निष्कलंक.
निरपत्रप—निर्लज्ज.
निरवा—स्वाधीन करा.
निरवावें—स्वाधीन करावें.
निरसतां—नष्ट होतां.
निरुतें—स्पष्ट.
निरुपचार—उपचारहीन.
निरुपाधि—उपाधिशून्य.
निरें—शुद्ध, निर्मळ.
निर्जर—देव.
निर्दळणें—नाश करणें.
निर्धूत—निःशेष.
निर्भर—पूर्ण.
निर्वाण—अंत, समाप्ति.
निर्वाणीं—संकटसमयीं.
निर्विकल्प—अव्यभिचारित.
निलय—घर, स्थान.
निवटला—प्रवीण झाला. टाकला.
निवटिलें—नाशिलें.
निवटी—नाशकरी, दूरसारी, मारी.

निवाड—निर्णय.
निवाडा—न्याय.
निवाडें—निश्चयें.
निवास—स्थान.
निवृत्ति—मुक्ति.
निशाणीं घाव घालणें—जिंकणें.
निष्क—पदक, अलंकार.
निष्कल—एकरूप, निरखळ.
निःसाराया—दूर कराया.
निःस्व—निर्धन.
नीर—पाणी.
नीरज—कमल.
नीलग्रीव—महादेव.
नुगवे—नकळे.
नुमठे—न समजे.
नुमसे—न विसंवे.
नुरे—न उरे.
नुसधी—नुस्ती, केवळ.
नूत—स्तविलेलें.
नेघे—न घेई.
नेटका—मनोहर.
नेणता—अजाण.
नेणवे—न जाणवे.
नेणीव—अज्ञान.
नेणें—न जाणें.
नेदितां—न देतां.
नेमात—
नोलांडवे—न उल्लंघवे.
नोहावी—नव्हावी.
न्यसीत—ठेवीत.

प.

पंक्ति—ओळ, दहा.
पंक्तिकंधर—दशकंठ.
पंक्तिफट—दाहा फणांचा.
पघळे—पसरे.
पंचानन—सिंह.
पंचू—पक्षी.
पट—वस्त्र.
पडिभरू—सांगाती, सोबती.
पडसाद—प्रतिध्वनि.
पढियंतें—आवडतें.
पण्यांगना—गणिका, वेश्या.
पतंग—सूर्य.
पतन—शाप, पातित्य, नीचत्व.
पत्ररथ—पक्षी.
पथ—वाट.
पद्म—कमळ.
पद्मभवांड—ब्रह्मांड.
पद्मयोनि—ब्रह्मदेव.
पद्मा—लक्ष्मी.
पद्मासन—ब्रह्मदेव.
पद्य—श्लोकादिरूप छंदोबद्धक-
पद्यावें—रचावें. [विवा.
पय—दूध.
पयोधर—स्तन, मेघ.
पयोधि—समुद्र.
परत्र—परलोक, परलोकीं.
परत्रीं—परलोकीं.
परदार—परस्त्री.
परवा—क्षति, कथा, गणना.
परस्व—परधन.

परागं–महापराध.
परायण–तत्पर.
परावा–परका.
परावीं–परकीं.
पराविये–परक्याच्या.
परिकर–कमरबस्ता, प्रयत्न.
परिखा–खंदक.
परिग्रह–संग्रह.
परिजन–सेवक.
परिचर्या–सेवा.
परिणामलें–परिणाम पावलें.
परिरंभ–आलिंगन
परिवेष–परिधि, खळें.
परी–प्रकार, निराळी गोष्ट.
परेश–भगवान्.
परेसि–वाणिविशेषास.
परोक्ष–दृष्टीच्या मागें.
परौतें–दूर, वेगळें, पलीकडे.
पर्णिली–वरिली.
पर्णून–विवाहून.
पऱ्हा–पलीकडे.
पलाश–राक्षस.
पल्ली–गांव.
पवनज–मारुति.
पवनतनय–मारुति.
पवनारि–सर्प.
पवमान–वायु.
पवाड–स्तव.
पवि–वज्र.
पविजे–पाविजे.
पवे–पावे.
पश्यतोहर–उचल्या, चोर.
पहुडणें–निजणें.
पहुडे–पावे.
पक्षती–पक्षमूळ.
पक्षिगमना–हे गरुडवाहना.
पक्षी–गरुडपक्षी.
पाइकी–सेवा.
पाईक–सेवक.
पाखाळा–स्वच्छपणा.
पांग–अचडण, संकट, न्यूनत्व.
पाचारणें–बोलावणें.
पाटीर–चंदनवृक्ष.
पाटोळ–पीतांबर.
पाटारीं–पृष्ठभागीं.
पाड–मान, लेखा.
पाडें–प्रमाणें.
पाणी–हात.
पातला–आला, पावला.
पाता–पालनकर्ता.
पांती–पंक्ति.
पातेजूं–विश्वासूं.
पाप्मे–पातकी.
पायकी–चाकरी.
पायवणी–पादोदक.
पारद–पारा.
पारिजात–कल्पवृक्ष.
पारुषे–रुसे, दुखावे.
पालऊ, पालव–पदर
पालकीं–पाळण्यांत.
पालाणली–झांकली
पाव–पाय.

पावक—अग्नि.
पावन—पवित्र.
पाशी—वरुण.
पाळा—-वेढा.
पिक—कोकिल पक्षी.
पिंड—देह.
पिटीत—ताडीत.
पिता—बाप.
पितामह—भीष्म, आजा.
पितृप—यम.
पिपीलिका—मुंगी.
पिशुन—दुष्ट, चहाड.
पिसूण—पिशुन.
पिसेपण—वेडेपण.
पुंख—पिसारा.
पुटामाजि—अग्निपुटांत.
पुढवापुढतीं—अगोदर.
पुढती—पुनरपि.
पुढां—पुढें
पुंभूषण—पुरुषवेष.
पुरिजेना—पुरेना.
पुरुषव्याघ्र—पुरुषश्रेष्ठ.
पुरुहूत—इंद्र.
पुरोधा—उपाध्याय.
पुष्कर—कमल, शुंडाग्र.
पुजी—शोभवी.
पृतना—सेना.
पेटे—ओझीं.
पेणीं—गति.
पोटाळावें—पोटाशीं धरावें.
पोढ—बालक.

पोही—पाणपोई.
पोहे—पाणपोई.
पौत्र—नातू.
पौळी—पोंवळी, चौदिवाली.
प्रकाम—अत्यंत.
प्रकृति—माया.
प्रकृतिपुरुष—माया आणि ईश्वर
प्रजा—संतति, लोक.
प्रतोद—चाबूक.
प्रताप—सामर्थ्य, उष्ण.
प्रतिभा—स्फूर्ति, स्मृति, आठव.
प्रत्यगात्मा—व्यापक, परमात्मा.
प्रपंचीक—संसारसंबंधी.
प्रपदें—पायांचीं अग्रें.
प्रभंजन—वावटळ.
प्रभु—समर्थ.
प्रवया—वृद्ध.
प्रवाल—पल्लव.
प्रज्ञाचक्षु—आंधळा.
प्रज्ञांबक—आंधळा.
प्राज्य—पुष्कळ, विपुल.
प्राण—वायु.
प्राणवृत्ति—जीवननिर्वाह.
प्रांत—कडा, शेवट.
प्राज्ञ—चतुर.
प्रेतगतिंगत—मेलेला.
प्रेषणें—पाठविणें.
प्लवंग—वानर.

फ.

फटकाळ—दुष्ट.
फडकला—उडून गेला.

फणी–सर्प, केशप्रसाधनी.
फरा–पिंपळवण.
फाल्गुन–अर्जुन.
फिटला–मुक्त झाला.
फिटेल–सुटेल, नासेल.
फुटांचें–हिरव्या आंब्यांचें
फेडिशी–घालविशी.
फेडावे–निरमावे,दूर करावे.

ब.

बंक–
बंका– } चौकी, पहारा.
बजागी–भांडखोर, मिसखोर.
बडिवार–थोरवी.
बंदी–स्तुतिपाठक.
बंधकी–दासी, व्यभिचारिणी.
बभ्रा–उपहास.
बराडी–भिकारी.
बलहा–इंद्र.
बल्लव–गौळी.
बसणें–मूळ, बीज.
बहुवस–पुष्कळ.
बळवंड–दांडगा.
बळसत्राणें–मोठ्या बळानें.
बाजी–डाव.
बाड–कनाथ, पडदा.
बाढ–दृढ.
बाणणें–ठसणें.
बांधारी–बंधन.
बापुडे–अज्ञजन.
बापोषाख–उत्तम वेष.
बालक–नातू.
बालिश–मूर्ख.
बाहतो–बोलावतो.
बाहे–बाहू, बोलावी.
बाह्य–बाहू.
बाह्यवटें–बाहुभूषणें.
बाळकापें–बाळकापाशीं.
बिंबफळ–पक्क तोंडलें.
बिंबीफळ–पक्क तोंडलें.
बिडाल–मांजर.
बिडालक–मांजर.
बिरडें–बंधन.
बिलोरी–कांचेची.
बीज–द्वितीया तिथि.
बुडतया–बुडणाऱ्यास.
बुडीं–शेवटीं,परिणामीं, तळीं.
बुझणें–समजणें.
बुझावणें–समजावणें.
बुझावयास–जाणावयास.
बुभुक्षु–भुकेलेला.
बृहदारण्यकीं–उपनिषदांत.
बैसक–स्थान.
बैसका–बैठका, स्थानें.
बोधला–उमजला.
बोभात–हाक मारीत.
बोभाय–हाक मारी, बोलावी.
बोल–शब्द.
ब्रह्मनंदन–ब्रह्मपुत्र, नारद.
ब्राह्ममुहूर्त–पहांटेच्या चार घटका.
ब्राह्मी–सरस्वती. [रात्रीचा समय.

भ.

भ–नक्षत्र.

भंग—तरंग, नाश.
भगण—नक्षत्रसमूह.
भंड—फजिती.
भणग—
भणंग— } भिकारी.
भद्रजाती—भीम, गज, अश्व.
भद्रीं—सिंहासनावर.
भरण—पोषण.
भर्ग—महादेव.
भर्म—सुवर्ण.
भव—संसार, महादेव.
भवंडा—गरका.
भवांड—ब्रह्मांड.
भवाब्धि—संसारसमुद्र.
भवार्कातपत्र—भवतापनाशक.
भसित—भस्म.
भाऊ—भावू किंवा मानू.
भाक—भाषण, वचन.
भागवत—भगवद्भक्त.
भाज—भाजा, भार्या.
भाट—स्तुतिपाठक.
भातुकें—खाऊ.
भान—चैतन्य, शुद्धि.
भानु—सूर्य.
भानें—शेषान्न.
भानुनंदन—कर्ण.
भांबरभुतें—वेडे.
भार—समूह.
भारती—वाणी, वाग्देवता.
भावोन, भावोनी—मानून.
भाळ—मस्तक.

भिकारी—याचक.
भिडणें—झगडणें.
भिदुर—वज्र.
भिह्लावितां—भिजवितां.
भिक्षुकी—याचकी.
भीमकी—रुक्मिणी.
भीतरीं—आंत.
भुजग—सर्प.
भुजंग—जार, सर्प.
भुजंगम—सर्प.
भुजंगमारी—गरुड.
भुंजे—भोगी.
भुवन—गृह.
भूदेव—ब्राह्मण.
भूनिर्जर—ब्राह्मण.
भूभुजेंद्र—राजाधिराज.
भूभृदरि—इंद्र.
भूमिधर—पर्वत.
भें—भय.
भेणें—भयानें.
भेषज—औषध.
भोजें—खाणींपिणीं.
भ्रमणें—भांबावणें.
भ्रू—भोंवई

म.

मकरंद—पुष्परस.
मकरालय—समुद्र.
मंजु—कोमळ शब्दांनीं.
मंडण—भूषण.
मंडूक—बेडूक.
मणिक—मडकें.

मणिबंध–मणगट.
मतंगज–हत्ती.
मतिप्रकाश–बुद्धिस्फूर्ति.
मथावया–घुसळावया.
मदगज–मत्तगज.
मदनशत्रु–महादेव.
मंदार–कल्पवृक्ष.
मधु–वसंत, चैत्रमास.
मधुकरी–भ्रमरी.
मधुप–भ्रमर.
मधुसुढाळी–मधुधारा.
मध्य–कटी, कमर.
मनी–मानी.
मनसा–मनीषा.
मनु–मंत्र, चवदा.
मनसूर–राजपत्र, सनद, दस्तक.
मनुष्यदेव–राजा.
मनोज–मदन.
मनोभव–मदन.
मन्यु–गर्व.
मरंद–पुष्परस, मधु.
मराळ–हंसपक्षी.
मरु–मारवाड देश.
मर्दून–चोळून.
मवाळ–मऊ.
मशक, मश्यक–घुंगुरडें.
मषीपत्र–लिखितपत्र.
मस्त–पुष्कळ.
मह–आनंद.
महाकारण–चवथा देह.
महापगा–महानदी.
महावाक्य–तें तूं आहेस या अर्थाचें वेदांतशास्त्रांतील वाक्य.
महिला–स्त्री, जाया.
मही–पृथ्वी.
महीध्र–पर्वत.
महेला–जाया, स्त्री.
मळा–बाग.
मा–निश्चयें.
माखिला–भरला.
मागध–जरासंध.
मागुती–पुनः.
माघां–मागें.
माघुता–मागें.
माजिवटा–उन्माद.
माजी–आंत.
माझारीं–आंत.
मात–गोष्ट.
मात्रा–औषध.
मांदी–मेळा, पेटी.
माधव–कृष्ण.
माधुरी–गोडी.
मानस–अंतःकरण.
मानिनी–स्त्री, मानवती.
माय–माता.
मायराणी–पिशाची.
माया–मावयास.
माया–अविद्या, ममता, प्रीति.
मायापडळ–मायावरण.
मायाशबल–मायोपाधिक.
मार–मदन.
मार्गण–बाण.

मार्तंड—सूर्य.
मालवील—नाहींसा करील.
मालिन्य—मळीणपणा.
मिणधी—मिंधी, ओशाळ.
मित—थोडें.
मिती—संख्या, परिमाण.
मिनला—मिळाला, मिसळला.
मिनालिया—मिळालिया.
मिलिंद—भ्रमर.
मीन—मत्स्य.
मीनकेतन—मदन.
मुक्त—सुटला तो.
मुक्तलग—मोत्यें लावलेला.
मुक्ता—मोतीं, सुटला, पडला.
मुक्तार्पित—मोत्यांची.
मुक्तें—मोत्यें.
मुद्रा—बंधन, चिन्ह.
मुद्धारा—प्रीतिरसाची धारा.
मुनिवर—नारद.
मुमुक्षु—मुक्तहोण्यास इच्छिणारा.
मुरारी—श्रीकृष्ण.
मुलाजमतीचा—
मूषक—उंदीर.
मृगडोळसे—हे मृगनयने.
मृगराज—सिंह.
मृगांक—चंद्र.
मेसाई—कोणी क्षुद्र देवता.
मेळ, मेळवण—मिश्रण.
मेळावे—समुदाय.
मेंद—फांसेगार.
मोकलिला—उपेक्षिला.
मोकलिला—सोडला.
मोकलिले—सोडले.
मोतीलग—मोत्यें लावलेला.
मोदेना—हर्षेना.
मोवणीं—मनांत.
मोह—ममता.
मोहरी—मोहित करी.
मोहिरे, मोहरा—अग्रभाग.
मौन—न बोलणें.
मौल, मौळ—मस्तक.
ह्मणियारा—अंकित, सेवक.

य.

यदुभूषण—श्रीकृष्ण.
यमनंदन—धर्मराज पांडव.
यमु—यमस्वरूपी.
यया—ज्यास.
यज्ञसूकरु—वराहावतार.
याचकि—हे भिक्षुकि.
यशाचळा—यशोरूपपर्वतास.
याची—याचनाकरी, मागे.
याजी—यज्ञकर्ता.
यातायात—जन्ममरण, परिश्रम.
यातु—राक्षस.
यातुधान—राक्षस.
यातुप—राक्षसेंद्र, रावण.
याद—जलचर.
यान—पालखी.
यामिनी—रात्र.
याज्ञसेनी—द्रौपदी.
यूथ—समुदाय, कळप.
यूप—यज्ञस्तंभ.

येर–अन्य.
योगक्षेम–चरितार्थ.

र.

रंक–भिकारी.
रंकु–हरिण.
रक्तप–राक्षस.
रंगीं–सभेंत.
रंजणें–अनुरक्त होणें.
रंजयंती–रमविणारी.
रंजी–रंजवी.
रणचत्वरीं–रणांगणीं.
रतिकांत–मदन.
रणझेंडा–युद्धांतील निशाण.
रत्नाकर–समुद्र.
रथचरण–रथचक्र.
रंभा–केळ, अप्सरा.
रमा–लक्ष्मी.
रय–वेग.
रव–शब्द.
रंवदळी–नाश, नासाडी.
रविभा–सूर्यप्रभा.
रशना–कटिबंध.
रस–आवड, प्रीति, उदक, अमृत.
रसद–मेघ, द्रव्याचा भरणा.
रसना–जीभ.
रसा–पृथ्वी.
रसाळ–स्निग्ध, आंबा.
रसानाथ–राजा.
रहिवास–वस्ती.
रक्ष–राक्षस.
राऊळ–देऊळ.
राका–पूर्णिमा.
राग–प्रीति, रक्तिमा.
राजीव–कमळ.
राडोळी–क्रीडा.
रांडोळी–कत्तल.
राणिवसा–अंतःपुर.
राणीव–राज्य.
रात्रिचर–राक्षस.
राधेय–कर्णराजा.
रावणि–रावणपुत्र इंद्राजित.
रावो–राजा.
रासभ–गाढव.
राहटणें–वर्तणें.
राहटी–वर्तणूक.
रिगतां–रिघतां, शिरतां.
रिघवे–शिरवे.
रिचविणें–ओतणें.
रिते–रिकामे.
रीघ–प्रवेश.
रुक्म–सुवर्ण.
रुचिर–सुंदर.
रुंजी–गुंजारव.
रुजू–सुरुखुरू.
रुळती–लोंबती.
रूख–झाड.
रूपकरणें–निरूपणें, वर्णणें.
रूपवटा–रूपवत्व.
रेखून–लिहून.
रेंच–रग, खय, खोड.
रेवतीरमण–बळिराम.
रोकडी–तात्कालिक, प्रत्यक्ष.

रोध—वीर, तट.
रोप—बाण.
रोम—केंस.
रोमा—केंस.
रोहिणीवर—चंद्रमा.

ल.

लंकानाथ—रावण.
लघिमा—लघुत्व, हलकेपण.
लडिवाळ—लाडकी.
ललामायमान—भूषणीभूत.
लवण—नम्रता.
लवलाहीं—त्वरेनें.
लवलाहें—त्वरेनें.
लसवी—शुभांगी.
लक्ष—लक्ष्य.
लक्षा—लक्ष्य.
लाजा—लाह्या.
लाधला—पावला.
लाधलें—मिळालें.
लासी—मांजरी.
लास्य—नृत्य.
लाहो—लाभ.
लाहो—पावो.
लिंग—शिवलिंग.
लिगाड—लचांड.
लुब्धक—लोभी, कृपण, व्याध.
लुलाय—महिष, रेडा.
लूवा—कोळी, कांतीण.
लेख—देव.
लेखर्षि—देवर्षि.
लेणीं, लेणें—अलंकार.
लोकबंधु—सूर्य. लोकहितकर्ता.
लोटे—हाले.
लोप—नाश.
लोल—लुब्ध.
लोलो—छंद.
लोळ—कल्लोल, लहरी, लोळण्याचा प्रकार.

व.

वंग—कथील.
वंचन—ठकबाजी.
वचवे—जाववे.
वंचिजे—ठकविजे, टाकिजे.
वंचील—नाकारील.
वचे—जाई.
वडील—जुनाट, थोर.
वडीलपण—वृद्धत्व.
वण—घट्टा.
वणिक्—वाणी.
वत्सल—दयाळू.
वन—उदक.
वनद—मेघ.
वनमाळी—कृष्ण.
वनाळी—वनपंक्ति.
वर—श्रेष्ठ.
वरद—वरदान.
वरदानी—वरदेणारा.
वरपंगें—वरवर करण्यानें.
वरपडी—झडप.
वरव—समृद्धि, बाहुल्य.
वरवर्णिनी—सुंदरी स्त्री.
वरारोहा—सुंदरी स्त्री.
वरुणालय—समुद्र.

वरो—श्रेष्ठ, आधिक्य.
वर्तिका, वर्ती—दिव्याची वात.
वर्धिष्णु—वाढणारा.
वर्म—गुह्य, मर्म.
वर्षाविवीण—वृष्टीवांचून.
वलय—कंकण.
वल्कल—वृक्षाची त्वचा.
वल्गा—लगाम.
वल्मीक—वारूळ.
वंशी—मुरली, पांवा.
वश्य—सहाय.
वसन—वस्त्र.
वसुधा—पृथ्वी.
वाहिला—सत्वर.
वहिलें—तात्काळ.
वळघले—चढले.
वळसा—फेरा, पुकारा.
वाग्ध्वजीं—प्रसिद्धीस.
वाग्विलास—वाक्चातुर्य.
वाङ्नियमीं—प्रतिज्ञावचनीं.
वाच्यत्व—निंदा.
वाच्यपक्ष—लक्षण.
वाज—बोभाट.
वाजटा—हे वाचाळा.
वाजी—अश्व, घोडा.
वाटुली—वाट, मार्ग.
वाड—मोठें, थोर.
वाडव—वडवानळ.
वाडेकोडें—कौतुकानें.
वाडेपाडें—कौतुकानें.
वाढप—वाढायाचें अन्न.

वानणें—स्तवणें.
वाने—वर्णी.
वाम—सुंदर.
वाय—व्यर्थ.
वारण—हत्ती.
वारिज—कमल.
वारुणी—वरुणोक्तविद्या.
वार्ता—गोष्ट, वाक्य, वर्तमान.
वार्राशि—समुद्र.
वाव—व्यर्थ.
वास—वस्त्र.
वासरमणि—सूर्य.
वासव—इंद्र.
वासवचाप—इंद्रधनुष्य.
वासिपणें—भय पावणें, विकार पावणें.
वाहणी—मार्ग.
वाळती—करिती.
विकत्थन—बडबड.
विकोश—नागवें शस्त्र.
विखरणें—पसरणें.
विंगळ—विस्तव, निखारा.
विग्रह—देह, युद्ध.
विचारणें—विचार करून पाहणें.
विजे—वारा घालतो.
विज्वर—दुःखरहित.
विट—जार.
विटपी—वृक्ष.
विटंब—विटंबना.
विटली—रुसली.
विटलें—कंटाळलें.
वितत—विस्तृत.

विंदाण—चातुर्य, विलास.
विदेह—जनकराजा.
विदेहीं—वैराग्यांत.
विद्या—ज्ञान.
विद्रुम—पोंवळें.
विधुमणि—चंद्रकांतमणि.
विध्वसिलें—नासिलें.
विध्वस्त—भग्न.
विनटली—शोभली.
विनटे—प्रयत्न करी.
विनतानंदन—गरुड.
विनायक—गरुड.
विनासा—नकटी.
विपति—गरुड.
विपक्ष—शत्रु.
विपर्यय—व्यत्यास, वैपरीत्य.
विप्रयासीं—अनायासानें.
विभांडी—मारी, पराभवी.
विरस—भग्नोत्साह.
विरहितु—निराळा.
विरोध—द्वेष.
विरोधी—शत्रु, द्वेषी.
विलंब—उशीर.
विलसे—शोभे, राहे, नाचे.
विवर—भोंक, अवकाश.
विवरण—स्पष्टीकरण.
विवर्त—अन्यथाभास.
विवशी—जखीण.
विवळलें—विस्तारलें.
विंवळेना—कळेना.
विविक्तदेश—एकांतस्थान.

विवेक—विचार.
विशद—स्पष्ट.
विशेख—विशेष.
विश्रब्ध—विश्वासलेला.
विश्वस्त—विश्वासलेला.
विशाळ—मोटा.
विषकंठ—महादेव.
विषम—प्रतिकूळ, मारक.
विषमता—वैषम्य.
विषमें—विषमाचरणानें.
विषव्रतति—विषवल्ली.
विष्णुपदी—भागीरथी.
विसंबणें—दूर ठेवणें.
विहंग, विहंगम—पक्षी.
विहगराज—गरुड.
विहिरा—झरा, भुडकी.
वीट—कंटाळा.
वीरगुंठी—बुचडा.
वीरसू—वीरमाता.
वृक—लांडगा.
वृत्रघ्न—इंद्र.
वृंद—समुदाय.
वृंदारक—देव, अमर, सुर.
वृष—कर्ण.
वेगळ—भिन्न.
वेंघे—चढे.
वेंच—खर्च.
वेंचावें—खर्चावें.
वेडीव—वेडेपणा.
वेताटी—वेताची छडी.
वेद—श्रुति.

वेदश्रुति—वेद.
वेध—छंद, लय.
वेल्हाळ—प्रिय, पुरुष.
वेल्हाळी—प्रिया, स्त्री.
वेऱ्हारे—उदीम करणारे सावकार.
वैखरी—वाणी.
वैद्युत—विजेचा.
वैरणीयाचा—पांघरायाचा.
वैरागर—खाण, दुकान.
वैषम्य—वैपरीत्य.
वोखटें—वाईट.
वोजे—प्राप्तहोई, निश्चयें.
वोढविलें—पुढें केलें.
वोढसी—धांवसी.
वोढावारा—प्रतिबंध.
वोढोनी—पुढें करून.
वोपिलें—दिलें.
वोस—तोटा.
वोसंडणें—भरून खालीं सांडणें.
वोळणें—देणें, वळणें, प्रीतकरणें.
वोळगे—तत्प्रवण होई.
वोळसा—वळसा, फेरा, वर्तुळसा.
व्यंकट—भयंकर, वांकडा.
व्यजन—पंखा.
व्यंजतूस्तनी—व्यक्तस्तनी.
व्यतिरेकें—वियोगें.
व्यवसाय—व्यापार, क्रिया.
व्यसु—गतप्राण, मृत.
व्यापें—व्यापकत्वें.
व्याल, व्याळ—सर्प.
व्याली, व्याळी—सर्पीण.
व्योम—आकाश.
व्योमघटीं—गगनोदरीं.
व्रज—समुदाय, गोकुळ.
व्रात—समूह.

श.

शकुनी—पक्षी.
शक्ती—देवी.
शक्तिचक्र—मायोपाधि.
शक्तिसुत—कार्तिकस्वामी.
शकुंत—पक्षी.
शंख—कपोलप्रांत.
शची—इंद्राणी.
शबल—मिश्रित.
शमी—योगी, मुनि.
शय—हात.
शरकदंब—बाणजाल.
शरधि—भाता.
शरतांडव—शरमोक्षणचातुर्य.
शराव—परळ.
शरासन—धनुष्य.
शल्य—सल.
शशक—ससा.
शशांक—चंद्र.
शशिमौळी—महादेव.
शाक—भाजी.
शाल—वृक्ष.
शावक—बालक.
शासन—आज्ञा
शिऊ—शिव.
शिकावण—बोध.
शिखा—ज्वाला.

शिखी—मयूर, अग्नि.
शितिकंठ—शिव, मयूर.
शिनळ—जार.
शिराणी—आवड, कौतुक, लाभ.
शिवत्व—ईश्वरत्व.
शिवा—गौरी, पार्वती.
शिष्ट—संभावित, मध्यस्थ.
शीतभानु—चंद्र.
शीण—श्रम.
शीर्णपर्ण—गलितपर्ण.
शुक—रांवा.
शुचि—आषाढ, शृंगार.
शुनक—कुत्रा.
शुभांगी—सुंदरी.
शून्यवादी—नास्तिक.
शूळपाणी—महादेव.
शेख—शेष.
शेखीं—शेवटीं.
शेजे—शयनीं.
शेली—मान, गळा.
शैल—पर्वत.
शोभनि—सुशोभित.
शौरि—कृष्ण.
श्रवण—कान.
श्रेणी—पंक्ति.
श्लाघे—चाहा, आवडे.
श्वपच—चांडाल.
श्वित्र—कुष्ट, कोड.

स.

संकल्पावी—सोडावी.
संकेत—खूण.
संकेतकुंज—क्रीडास्थान.
संख्यावान्—पंडित, विद्वान्.
सगुणाथिली—गुणवती.
संघाट—समूह.
संचितीं—दैवीं.
सजणे—हे प्रिये.
सटवे—पतन पावे.
सत्कृति—उत्तम काव्य.
सत्यप—ब्रह्मदेव.
सत्यपांड—ब्रह्मांड.
सत्यलोकेश—ब्रह्मदेव.
सत्या—सत्यभामा.
सत्यापति—श्रीकृष्ण.
सत्राण—बळानें.
सद—सभा.
सदन—गृह.
सदसि—उत्तम खड्ग.
सदैव—दैववान्.
सद्म—गृह.
सधर—सहाश्रय.
संनिधान—उत्तम ठेवा.
सनोळख—ओळखीचें, परिचित.
सपोष—पुष्ट.
संबोखणें—सांत्वणें, शांतवन करणें.
संभ्रम—आदर, त्वरा, गडबड.
समन्वित—युक्त.
समरस—परिपूर्ण.
समाये—मावे, सांठवे, राहे.
समिद्ध—पेटलेला.
समीर, समीरण—वायु.
सये—सखे, स्मरणास.

सरकाळें—कडब्याचें ताट.
सरघा—मधमाशी.
सरता—कृतकृत्य,शेवटास गेला तो,
सरशीं—बरोबर. [पुढें होणारा.
सरस—उत्साहयुक्त, प्रीतियुक्त.
सरसावला—पुढें सरला.
सरसावलें—प्राप्त झालें.
सरसिज—कमळ.
सरसिजोद्भव—ब्रह्मदेव.
सरसिजोद्भवकुमारी—ब्रह्म्याची क-
सरसीरुह—कमळ. [न्या सरस्वती.
सरस्वती—नदी.
सराय—विश्रांतिस्थान.
सरिता—नदी.
सरिसा—सदृश, तुल्य.
सरी—उपमा, बरोबरी, साम्य.
सर्वदेखणा—विश्वद्रष्टा.
सर्वविद्याविदु—सर्वविद्याजाणता.
सलगी—मैत्री.
सवडीं—आश्रयास.
सवतें—वेगळें, निराळें.
सवेंचि—तात्काळ.
सव्यसाची—अर्जुन.
संसरण—जन्ममरणप्रवाह.
सहस्रकर—सूर्य.
सा—साहा. ६.
साई—सांवली, छाया.
सांकड—संकट.
सांकडें—संकट.
सांकडे—दुःख पावे.
साकेत—अयोध्यापुर.

सांख्यमत—प्रकृति पुरुष. इ०.
सांग—मूर्तिमान.
साग—सापराध.
सांगडी—भोंपळ्यांचें पेटें.
सांगडें—अडचण.
सागर—समुद्र.
सांगाती—सोबती.
सांगातें—बरोबर, संगें.
साच—खरा.
साचा—खरा.
साचार—सत्य.
साचोकार—खरा, खरेपणा.
साजिरा—सुंदर.
साठ—सवदा.
सांठी—संपादी, गांठीं बांधी.
सांड—त्याग, उपेक्षा.
सांडणें—टाकणें.
सांडावला—मुकला.
साद—हाक, आरोळी.
सांद्र—दाट, निबिड.
साधी—दुःखी.
साधु—शाबास.
साध्वस—भय.
सान, साना—लहान.
सानुले—केवळ लहान.
सापत्न—शत्रु.
सामानुक्रम—सल्ला करण्याचा प्र-
सायक—बाण, [कार.
सायकासन—धनुष्य.
सारजा—सरस्वती.
सारमेय—कुत्रें.

सारस—कमल, पक्षीविशेष.
सारसाक्षी—कमलाक्षी.
सारे—शोभे.
सारोनी—उरकोन, करून.
साल—कातडें, त्वचा.
सावडणें—गोळा करणें.
सांवर्तिक—प्रलयकालचा.
सासु—सप्राण, जिवंत.
साक्षरता—पंडितपणा.
साक्षेपें—अगत्यानें.
साक्षोपें—अगत्यानें.
सिकताहरळ—वाळूचा कण.
सिंधुर—गज.
सिता—शर्करा.
सुकंट—सुग्रीव.
सुकृत—पुण्य.
सुगळ—सुग्रीव.
सुघड—चतुर.
सुचिर—फारवेळ.
सुजाणा—हे सुज्ञा.
सुझे—पावे.
सुढाळी—धारा.
सुणें—शून्य, ओकें.
सुतनु—रूपवती.
सुतर—तरायास सुलभ.
सुतरी—उत्तम नौका.
सुतर्केना—तर्कितां येईना.
सुदधिसार—तूप.
सदती—सुंदरी.
सुधा—अमृत. [इंद्र.
सुनदसीर—विजयी सुरसैन्याधिपति

सुपाणी—मौक्तिक.
सुभट—शूर.
सुभटा—उत्तम पुरुष.
सुभवटा—उत्तम पुरुष.
सुम—पुष्प.
सुमनश्चाप—मदन.
सुरकलभ—दिग्गजाचा छावा.
सुरगायक—गंधर्व.
सुरद्रु—कल्पवृक्ष.
सुरनीस—राजपत्रावर शिक्का ठोकणारा कारकून.
सुरभी—कामधेनु.
सुरभूरुह—कल्पतरु, पारिजात.
सुरयुवती—देवांगना.
सुरवाड—श्रेष्ठ.
सुरसदन—स्वर्गलोक.
सुरसा—देवासारखा.
सुरसिंधु—भागीरथी.
सुरेंद्र—सुरेश—देवेंद्र.
सुलोचना—हे उत्तमनेत्रा.
सुवर्णरेखा—सोन्याची रेघ.
सुषमा—उत्तम शोभा.
सुक्षमीं—सूक्ष्म स्थानीं.
सूत—सारथी.
सूदिलें—घातलें.
सूनी—शून्य.
सूनु—पुत्र.
सेना—समुदाय.
सूपरम—मरण.
सूपराम—मरण.
सूत्ये—ओढवे.

बारावें महाराष्ट्रसाहित्यसंमेलन, पुणें.

यंदां महाराष्ट्रसाहित्यसंमेलनाची बारावी बैठक ता. २२, २३, २४ मे रोजीं पुण्यास भरण्यात्रें निश्चित झालें असून त्याचें कार्यकारी मण्डळहि निवडण्यांत आलें आहे. सदर संमेलनाचें आपण प्रतिनिधि व्हावें अशी विनंति आहे.

स्वागताध्यक्ष—**नरसिंह चिन्तामण केळकर**

शं. के. कानेटकर
य. रा. दाते
अ. ना. पावगी
वि. ग. ताम्हणकर
} चिटणीस

द. वा. पोतदार, कार्याध्यक्ष,
वा. म. जोशी, उपाध्यक्ष,
वै. का. राजवाडे, खजिनदार.

अध्यक्ष, कार्यकारी मण्डळ, बारावें साहित्यसंमेलन, पुणें यांस—

पुणें येथें यंदा भरणाऱ्या बाराव्या साहित्यसंमेलनाचा प्रतिनिधि होण्यास मी तयार आहे. सोबत दोन रुपये वर्गणी पाठविली आहे.

आपला—ली

सही ______________________

संपूर्ण सुवाच्य पत्ता ______________________

____

रा० ______________________ यांस

आपणांकडून पुण्यास भरणाऱ्या बाराव्या साहित्यसंमेलनाच्या प्रतिनिधित्वाची फी रुपये दोन आली ती पावली.

| रु० |

____

तारीख

चिटणीस

(आर्यसंस्कृति मुद्रणालय)